TAGAUT
DE
C.

617

T 17

IOAN.
TAGAVTII
AMBIANI VIMACI, PARISIENSIS MEDICI,

DE CHIRVRGICA
Institutione libri quinque.

His accessit sextus liber de Materia chirurgica, authore Iacobo Hollerio Stempano, medico Parisiensi.

Damianus pereira

Secunda Editio.

Medicus lusitanus

REM MAXIMAM SIBI

PROMITTIT PRVDENTIA.

LVGDVNI,

Apud Guliel. Rouillium, sub Scuto Veneto.

1549

Cum Priuilegio Regis.

hoc semper cura ut prosis, saltem ne Noceas

EXTRAICT DV
PRIVILEGE
DV ROY.

*AR GRACE ET PRI-*uilege du Roy est permis à Guillaume Rouille libraire de Lyon, de imprimer ou faire imprimer vne foys ou plusieurs vng liure intitulé Ioannis Tagautij de Chirurgica Institutione libri quinque, reueu corrigé & augmenté en plusieurs endroictz par ledict feu Tagaut. Et pource est faict deffences de par ledict Seigneur à tous autres libraires, imprimeurs, & personnes quelconques de ne imprimer, ne faire imprimer, vẽdre, ne distribuer en ses païs Terres & Seigneuries, ledict liure ainsi reueu corrigé & augmenté par ledict autheur si n'est par cõsentemẽt dudict Rouille, sur les peines cõtenue esdictes lettres: Et ce iusques au temps & terme de cinq ans à compter du iour & datte qu'il seront paracheuez de imprimer, comme plus à plein est cõtenu par les lettres patẽtes surce données à Ville costerez le *XIX.* iour de Iuillet Mil cinq cens quarante sept.

Par le Roy, maistre Lazare de Bayf maistre des requestes de l'hostel present.

Signé de l'Aubespine.
Et seelé en Cyre iaulne à simple queüe.

CHRISTIANISSIMO GALLIARVM REGI FRANCISCO, *EIVS NOMINIS PRIMO,*

Ioannes Tagautius medicus.

S. D.

NTER eximias præclarasque animi dotes, ac virtutes propè diuinas, quibus cæteris principibus tãtum antecellis, quantum dignitate, opibus, potentiaque & imperij magnitudine illis omnibus præstas: ea mihi potissima semper visa est, Christianissime simul & inuictissime rex, quòd nullum vnquam temporis momentum præter labi sinis, quo non aliquid cogites aut agas, bono ac salutari principe dignum. Siquidem quicquid otij ac tẽporis à necessaria cura corporis tibi superest, tu id omne vel reipub. tuæ sapienter moderandæ, vel honestis atque optimis disciplinis (quæ secundas res ornant, aduersas solantur) tribuis: vt ne in venatione quidem ipsa, qua colligendis & animi & corporis viribus interdum vteris, tibi temperes, quin vel de principatus tui administratione, vel de ferarum quas persequeris, aut stirpium quæ tunc se oculis obiiciunt, aliarúmve rerum natura, ferè semper disputes. Quo fit vt mineruam non minus quàm

Dianam errare in montibus & ſyluis ſubinde experiaris. Sed & in menſa illa tua regia, frequenti Principum, illuſtriumque virorum Cardinalium & Epiſcoporum conſpectu ac conſeſſu, ſemper aliquid ardui, doctique & honeſti, contra morem & exemplum aliorum principum, non eorum modo qui nunc ſunt, ſed qui multis antehac ſæculis fuerunt, è media philoſophia atque antiquitate depromitur: vt rectè æſtimanti ea ſapientiæ verius officina, quàm epulum regiũ videri poſsit. Aut enim humanæ, eædemq; graues & te principe dignæ, aut diuinæ, quæ animum ad religionem informant, in ea recitantur hiſtoriæ, aut de omni genere artium, atque diſciplinarum diſputatur. Hinc factum eſt, vt Gallorum reſpub. indè adeo quòd illi præfuiſti, virtute honeſta, religione ac pietate integra, iure & legibus æqua, opibus firma, copiis locuples, & gloria ampla, ſemper fuerit. In hac autem aſsidua literarũ concertatione, tu quaſi arbiter honorarius, inter doctos homines de rebus controuerſis, vt olim in encycliis & ſcholis ſuis (ſi parua magnis conferre phas eſt) facere ſolebant, magiſtri ac philoſophi illi veteres, non minore eloquentia quàm dignitate iudicium interponis, grauiterque decernis. Quid quòd tu omnem omnium artium materiam rationẽ, & inſtrumenta, in numerato habes, atque appoſitis nominibus exprimis. In quo Themiſtoclis, Mithridatis, Cyrique Perſarũ regis memoriam facilè ſuperas, vel obſcuras potius. Sed & cum de re medica (vt aliquid de ipſa ſeparatim dicamus) diſputatio incidit (incidit autem frequenter) tu res medicas non aliter tractas quàm qui omni vita nihil aliud egerit. Nec aliter ſtatuis, quàm qui in ea diſciplina conſenuerit:

vt & præceptiones artis, & medicamentorum, præsertim simplicium nomina & vires, ipsamque corporum anatomen (cuius speculatione incredibiliter delectaris) ad vnguem teneas, consilia curandi sapientissimè distinguas, vim remediorum adnotes, quid vnumquodque prosit, quid noceat aptè & acutè definias. Quanquàm verò hoc bonarum artium studium, quod nunquàm intermittis, præpostere nati quidam, & ab omni ingenij cultu alieni, tanquam parum regium irrident atque damnant. Tu tamen, Princeps longè maxime ac sapientissime, regiarum virtutum fundamentum, & clarissimum boni ac salutaris principis ornamentum ponis, verè cum Platone nobilissimo totius Græciæ philosopho diiudicans, non aliter fœlices fore respublicas, nisi si aut philosophis committeretur imperium, aut quibus imperium contigisset, philosophiam sequerentur. Salomon cum pro Dauid patre suo, regnare cœpit, tantum sapientiam à Deo postulauit, qua rectè iudicare & populum sibi commissum sapienter gubernare posset: atque hic nihil aliud inculcabat filio suo quàm amorem ac studium sapientiæ. Nec abs re quidem: nam fato sceptra cadunt, doctrinæ autem gloria perennis. Quod tu etiam animo reputans, nihil vnquàm charius, nihil antiquius duxisti, sapientiæ studio, atque asidua eiusmodi bonarum artium tractatione: ex qua tantos iam progressus in omni virtute, atque omni disciplinarum genere fecisti, vt Imperatores illos, & belli duces clarissimos, Alexandrum magnum, Iulium Cæsarem, Octauium Augustum, Scipionem Africanum, non minus literarum scientia, quàm bellicis artibus

præſtãtes, facilè ſuperaueris. Sed & hac doctrinæ cupi ditate, qua ſemper totus ſic flagras: tu nõ ſolum eorũ quibus imperas fortunis & corporibus, verum etiam animis excolendis, multarũ rerũ vſu ac ſciẽtia edoctus prudenter ac ſapienter (quod verè eſt imperare) cõſu lis proſpicisq́; dum ſcilicet infinitos propemodũ homines, ac nobiles maximè, certatim ad ſtudia literarũ tuo exemplo excitas atq; incendis. Regũ enim mores, reliqui ciues ferè ſequuntur. Hinc nõ abs re tanquam ad certiſsimũ rei literariæ præſidium, externi etiam homines, qui arte aliqua præſtant, ad te vnum vndiq; confugiunt, teq; muſarũ patronum, ac fautorem eximiũ agnoſcunt & prædicãt. Quæ res effecit, princeps humaniſsime, vt depulſo metu, aucta ſpe, hoſce de chi rurgia cõmentarios tibi cõſecrarem: vt ſcilicet in iſta tua fœlici agricultura, qua ſemina omnium bonarum artium, in hunc fœcundiſsimum agrũ tuum, tum etiã in totũ terrarum orbem, diſpergis, aliquã operæ partẽ ſuſtinerẽ: vtq; aliquid ex clariſsimo tuo nomine patrocinij nãciſcantur, auſpicatiusq́; in vulgus prodeãt. Sed ad id etiam me vehementer impulit, quòd haud ita pridem, ſermone in menſa illa tua ſemel atque iterum de chirurgia habito, quod in reliquis literis, græcis, latinis, hæbreis cœperas, idem in hac quoq; arte, quæ manu medetur, te factũrũ ſpopondiſti, teq; vnum aut etiam alterũ doctum, & longo iã vſu exerci tatum medicum inſtituturum, qui chirurgiam Lutetiæ Pariſiorũ diligenter ac fideliter interpretentur. Atque hoc quidem tuum tam ſanctum tamq́; ſalubre inſtitutum nobis aliquando retulerunt ἀρχίατρος Burgenſis, Capellanus pater, & Gulielmus Miletus, medici tui clariſsimi, ſimul & fideliſsimi.

Fece

Fecerat idem quoque paulò ante amplissimus. Cardinalis Bellaius, vir omni virtutum ac scientiarum genere cumulatissimus, ac reipu. Gallicæ longe amantissimus. Qui omnes me vehementer aliquoties hortati sunt, vt chirurgicam hanc lectionem maturè aggrederer, éam quidem tibi futuram quàm gratissimam affirmantes, teq́ue statuisse vnum aut alterum eius artis professorem, Lutetiæ instituere: arbitratus amplissimo huic ac præpotenti tuo imperio rem non vtilem modo, sed & apprimè etiam necessariam futuram. Quippe quòd deinceps chirurgos non parum multos haberes in regno tuo, vulneribus & fracturis ritè curandis, luxatisq; decenter in suam sedem reponendis, maximè idoneos. Cæterùm tametsi hac medicinæ parte, nulli sæpè non sit opus, nobilioribus tamen & principibus viris, atque iis etiam omnibus qui castra sequuntur & militiæ addicti sunt, in primis necessaria est. Hi enim dum æquis ad celeritatem dispositis huc atque illud excurrunt, dum ludis equestribus exercentur, dum in bello cum hoste confligtantur, & dimicant, fracturis & luxationibus, vt interim vulnera taceam, nunquam non expositi sunt: quibus, nisi ritè tractentur, vel subinde periclitantur, vel membris sic affectis, suo tandem robore destitutis, reliquum vitæ tempus, miseri & imbecilles trahunt. Sed vt vndè digressa est redeat oratio, quod nondum hæ nostræ chirurgicæ institutiones erant absolutæ, tantisper distuli clarissimorum, quos supra nominaui, virorum hortationi parere, quoad hoc, qualecunque est, opus absolueretur. Dum autem cudendo nimis cunctatur typographus, hominem vt aliis medicinæ par-

tibus præſtantem, ſic chirurgiæ peritia egregiè instructum, Vidum Vidium Florentinum, doctiſsimi vndequaque viri, ac præſtantium ingeniorum ſtudioſiſsimi, D. Caſtellani Tutelenſium epiſcopi, ſingulari iudicio conquiſitum, maximo rei chirurgicæ ſtudioſorum, atque eorum qui deinceps chirurgiæ præſidio indigebunt, commodo, in hanc præclariſſimam vrbem miſiſti, qui partem hanc medicinæ, propè deſertam & iacentem, quo ad fracta ſaltem & luxata pertinebat, ſuſciperet, atque extolleret. Librosq́; Hippocratis (qui primus hanc artem excoluit) inextricabilibus penè ſententiis, ob fœcundam & obſcuram nimis breuitatem, vbique ipſi medicinæ parenti familiarem, ne dicam affectatam, refertos: & ab eo nuper cum doctiſsimis atque accuratiſsimis Galeni commentariis, latinos factos, magna ſermonis elegantia, & rerum copia, interpretaretur. Quòd ſi hic, aut alius quiſpiam, pari doctrina & eruditione præditus, in hoc docendi curriculo perſtiterit, bonis chirurgis, vt medicis, Galliam tuam breui refertam iri confidimus. Quòd non mediocri mortalium bono, & cum ſempiterna quoque nominis tui gloria eueniet. Quandoquidem effectus chirurgiæ (quæ Celſo autore pars eſt Medicinæ vetuſtiſsima) inter cæteras artis medendi parteis euidentiſsimus eſt & maximè neceſſarius, nedum vtilis. Siquidem in morbis cum multum (inquit ille) fortuna conferat, eademq́; ſæpè ſalutaria, ſæpè vana ſint, iure dubitari poteſt ſecunda valetudo, medici ne induſtria, an corporis beneficio contigerit. In his quoque affectibus in quibus medicamentis extrinſecus admotis maximè vtimur, quamuis profectus euidentior eſt, tamen

ſanita

ſanitatem & per hæc fruſtra quæri, & ſine his reddi ſæpè manifeſtum eſt. Sicut in oculis vel Phlegmone, vel lippitudine arida, aut ea humorum defluxione, quam epiphoram appellant, laborantibus quotidie deprehendimus, qui à medicis, collyriis, aut alterius generis medicamentis, diu vexati: ſine his aliquando ſaneſcunt. At in ea parte quæ manu curat (χειρουργικὴν Græci nominant) euidens eſt omnem profectum, vt aliquid ab aliis adiuuetur, hinc tamen potiſsimum manare. Quot enim morbos, eoſdemq; grauiſsimos, in ruſticis & vrbanis, qui delicatiores ſunt & medicinam auerſantur, quotidie videmus: ſine illa victus ratione tam exacta, nulliſq; adhibitis medicamentis naturæ duntaxat beneficio, euinci, & profligari? At ſi cui vel crus vel brachium fractum ſit, vel luxatus humerus, aut quiſpiam articulus: nunquam ſine manus opera, & chirurgi induſtria ad ſanitatem perducetur. Itaque cum tanta ſit eius artis dignitas, vſus, neceſsitas, quis hoc tuum tam ſalubre de conſtituendis chirurgiæ profeſſoribus, inſtitutum non maximopere probauerit? Opus ſanè & liberali & magnifico principe dignum, & quo Romanorum olim imperatorum exempla, & laudata conſilia reuocabis. Hi enim medicis (quos Reip. ſalutares & neceſſarios nouerant) ampliſsimum ſtipendium ducena & quinquagena annua ſeſtertia, centena verò Rhetoribus & poëtis, reliquarumq; diſciplinarum profeſſoribus pendebant. Intellexerunt nimirum illi ſemper Auguſti imperatores, inter diſciplinas excellentibus illuſtrium hominum ingeniis inuentas, & incredibili grauium virorum cura & induſtria perfectas expolitaſq;, Medicinam principem ac reginam exiſtimari

ſine controuerſia debere. Hæc enim & honeſtatis ſplendore & vtilitatis magnitudine, & iucunditatis illecebris, reliquas omnes vincit, rebusq; humanis ceu altera ſecundum Deum vitæ parens & vindex apprimè eſt neceſſaria, atque ideo non ſolum à Philoſophis, aut Medicis, ſed & ab ipſis quoque Imperatoribus, Regibus, atque etiam Pontificibus, aliquando non oſcitanter exculta. Neque enim puduit illos primi ordinis viros ſtudium atque induſtriam in eo genere diſciplinæ nonnunquam collocare. Et vt aliquot exempla proferamus: Auguſtus Cæſar, compoſitione medica à ſe inuenta lubēter vtebatur, quam poſtea plerique medici in ſuos libros tranſtulerunt. Tyberius paſtillum (græci Trochiſcum vocant) ad herpetas, Galeno teſte, compoſuit. Nero imperator illaudatus quidem, ſed tamen apprimè doctus, partem ſtudij in hoc genere doctrinæ poſuiſſe fertur. Hadriani & Iuſtini antidota nomine ab eis accepto, hodie quoque apud medicos celebrantur. Princeps Arabs Auicenna in remediis medicis à ſe cōſcriptis, teſtimonium Kabithi regis locis aliquot laudat. In Serapionis commentariis Iacibuſſa Medorum rex, & Kemud item Rex, velut medicinæ teſtes memorantur. Lyſimachus, Gentius, Eupator, & Clymenus reges, medicæ artis non ignari, ſua ipſorum nomina plantis indita, æterno æuo memoranda reliquerunt. Taceo Iubam Mauritaniæ regem, qui herbā Euphorbiam nomine, miris laudibus celebrauit. Prætereo & Archelaum, Hieronem, Attalum, & Philometora reges, qui de plantis Græcè ſcripſerunt. Ex Pontificibus autem Nicolaum quintum, & Euſebium arte & profeſsione medicos fuiſſe, in hiſtoriis noſtris legimus.

Ac de re quidem eiusmodi apud multos tam veteres quàm nostræ ætatis scriptores, facundia & eruditione percelebres, in commendationem dignitatis & excellentiæ medicæ artis, ac medicorum, longè plura literarum monumentis tradita sunt, quæ hoc loco referre & longum esset & minimè necessarium, eoq; magis quod id iam cumulatè præstitit Andreas Tiraquellus tuus in curia Parisiensi consiliarius, vir optimis quibusque disciplinis instructissimus, ac linguæ vtriusque græcè & latinè, Iurisque prudentiæ, quàm summa cum humanitate & morum integritate coniunxit, peritissimus: in opere quod de nobilitate & Iure primigeniorum mox in lucem est æditurus. At verò non est, *REX* illustrissime ac sapientissime, quòd peregrina iam exempla commemorem, cùm tu nulla in re veteribus cedas, adeò vt qui in posterum medicinam, ac bonas omnes disciplinas (quæ te principe & autore suo splendori restitutæ sunt) autoritate principum commendare volent, non habebunt necesse veteres illos clarissimos Cæsares, Alexandros, Tyberios, Hadrianos, Iustinos, vel Reges alios, aut Pontifices amplius requirere, sed te vnum nominabunt, qui disciplinarum omnium intelligentia, & amplitudine stabilis ac præpotentis imperij, veterum nemine sis inferior. Fœlicissimam igitur Gallorum rempublicam iudico, quæ te regem tam prudentem, tamque salutarem, omnibusque virtutibus & disciplinis ornatissimum, diuino nomine consequuta, rebus omnibus ad beatè degendam vitam conferentibus, ita abundat, vt hodie vniuersi terrarum orbis tractus omnes, & omnem antiquitatem superet. Sed multò adhuc fœliciorem eam fore confidimus, si te diutius incolumem,

& quo

& quotidianis reip. vulneribus medentem, eiusq; partes omnes illuſtrātem habuerit. Quamobrem Deum optimum maximum præcor, vt populum ab eo tibi commiſſum annos adhuc quamplurimos, hoc ſalutari imperio regere poſsis. Quo enim ij plures erunt, plus ad cumulum fœlicitatis huius ampliſsimi ſimul & Chriſtianiſsimi regni haud dubiè ſemper acceſſerit. Vale.

PETRI CRVSELII MEDICI
in operis huius commendationem
Hendecaſyllabum.

Ars chirurga diu malis magiſtris
Lanfranco, Albucaſi, Guidone, Bruno,
Rollando, Rogerio, Vigonioq;,
Indignam malè paſſa ſeruitutem
Cæcis delituit gemens tenebris,
Olim iam medicas duas ſorores
Emerſiſſe videns: gradu citato
Ad claros ſtudiis viros, & vſu
Illuſtres medico Lutetianos
Tendit ſuppetias petens, opemq;.
Cunctantur reliqui: Tagaultus vnus
Afflictæ lachrymas dolens, vicemq;,
Et ſordes, habitumq; non herilem,
Ornatu decorat nouo, reducens
Denſis è tenebris, vt æmulari
Germanas meritò queat ſorores.
Sic putres Arabum lacus repurgat.
Nam quod Cous habet ſenex, quod ipſe
Huc ſpectans tot habet libris Galenus:
Hæc totum poteris videre Lector
Deſcriptum methodo breui. Proinde,
Summo, iudice me, eſt honore dignus
Vindex pæoniæ Tagaultus artis.
Quo chirurgia tam bono magiſtro.
Et doctore tibi expolita prodit.

AD LECTOREM
PRAEFATIO.

Hirurgicen Guidonis Cauliaci, abhinc centum & septuaginta annos, tanto apud medicos iuxta ac chirurgos in pretio habitam, septennium ferè eius artis candidatis prælegi. Quam cum tot paßim errorum ac mendarum portentis scatentem, tamq; inculta, squalenti atque impura barbariè consperſam, ne dicam conspurcatam, reperiſſem: tum in animum induxi meum, opus eiusmodi, ab illis quibus ita refertum erat erroribus repurgare, & à vocabulis illis sordidioribus, atque ex intima ferè plebeij sermonis fæce acceptis, si quandò per ocium liceret, pro mea virili parte, vindicare. Videbam enim plerosq; omnes, qui in disciplinis humanioribus & elegantioribus literis probè erant instituti, fœdam eiusmodi, atque impuro nimis sermone traditam chirurgiã auersari, ab eiusq; lectione, vel in ipso vestibulo adituq;, perterritos, statim se subducere: Nimirum existimantes (nec abs re quidem) disciplinam omnem detracto cultu orationis sordescere. Contrà autem considerabam, chirurgicos hosce commentarios, remedia quàm plurima, ad eos affectus quæ manus operam desiderant, longè optima & efficacißima continere: ac methodo tum ad rectè docendum tum ad facilè discendum aptißima conscriptos esse: Itaque operis huius non pœnitendi, nec vsque adèo (vt existimo) aspernandi prouinciam, eo consilio subiui, vt ipsum à mendis, quibus scatebat, fœdioribus vindicatum, velut reformarem, & quanta maxima poſſem diligentia ac fide recognitum in lucem proferrem. Plurima igitur ex Galeno & Hippocrate à Guidone ipso desumpta, deprauatè ac perperàm ex vetere illo barbaro interprete citata, vel ex doctis & fidelibus latinis interpretibus in sensum germanum restituimus, vel ad fidem græci exẽplaris in Romanum sermonem fœlicius conuertimus: eaq; non rarò, si quando obscuriora adparebant, sermone magis dilucido explicuimus: quæ verò breuitas suppreſſerat, aut ambigua effecerat, sic expreßimus, vt omnis ambiguitas tolleretur. Corruptas morborum penè omnium, de quibus diſſerebat, & remediorum præsertim simplicium voces propè innumeras, abiecimus, & alias magis germanas, lectas, & proprias, tum græcas tũ latinas in locum illarum suffecimus. Adhæc, locos quàm plurimos denſißimis obscuritatis tenebris obductos,

penit

penitusq; retrusos in lucem clarißimam, non mediocri labore, & diligentia reuocauimus, Græcas item dictiones, & latinas sanè multas cum barbaris & Arabicis aliud longè significantibus turpißimo errore confusas distinximus & explicuimus. Romanas quoque etymologias, græcis vocibus ineptißimè attributas, reiecimus: & veram illis interpretationem ex probatis autoribus iuxta linguæ vtriusque proprietatem adiecimus. Quæ falsò erant ab eo posita, (erant autem non parum multa) emendauimus, & rationibus firmißimis, adiectis etiamnum claßicorum autorum sententiis ad rem vel maximè facientibus, refutauimus. In reliquis, quæ crassam nimis, supinamq; barbariē resipiebant, ea paulo tersius ac nitidius, ne lectori sordescerent, expreßimus. Denique Guidonis cōmentarios de chirurgia conscriptos, ex purißimis Græcorum, videlicet Hippocratis, Galeni, Pauli Aeginetæ & Aëtij Amideni fontibus, ac longè eruditißimis atque elegantißimis Cor. Celsi de re medica libris, ita locupletauimus & illustrauimus, à mendisq; illis sordidioribus, ac portentosis erroribus, quibus passim deformati erant, expurgauimus, vt non iam amplius Cauliaci illius opus, sed nostrum meritò ab omnibus dici & æstimari poßit. Quod & me etiā tacente facile videbunt, ac (nisi iniqui fuerint æstimatores) ingenuè fatebuntur, quicunque nostras has institutiones chirurgicas accuratiùs perlustrauerint, & eas cum scriptis Guidonis conferre non fuerint grauati. In quibus (fateor) ordinem illū à Guidone constitutum (quod nobis, vt suprà diximus, longè optimus videretur) vbique ferè obseruauimus. De quo nonnihil modo, quando id præsens locus postulare videtur, obiter dicemus. Itaque à definitione eius ipsius de quo agitur, iuxta Philosophorum præceptum, semper auspicamur. Mox quod iam definitione explicatum est, in suas differentias diuidimus. Post hæc causas, signa & iudicia cuiusque subiicimus. Denique vniuersalem curandi rationem apponimus. Iis sic absolutis, differentiæ illæ primæ ac (vt ita dicam) genericæ, propria etiā definitione circunscribuntur, & deinceps in suas veluti fibras finduntur, quæ notis cuique peculiaribus scitè designantur: præsagia deinceps cuiusque propria notātur. postremò curandi methodus particularis describitur. Quo sanè ordine vix alius (meo quidē iudicio) statui aut excogitari melior potuisset. Cæterùm nos tantum vniuersalem methodum eorum affectuum, qui chirurgiæ subiecti sunt, hic sequuti sumus: quòd hæc abundè satis sit, iis qui in rationali medicina probè sunt instituti, & corporum ægrotantium, ac singularum partium affectarum temperaturam, situm, connexum, substantiam, figuram, actionem, vsum, & si quæ sunt alia, ex scriptis medicorum,

sed

sed Galeni maximè, didicerunt. Itaque superuacaneum iudicaui de iis rursus affectibus, quatenus in singulis partibus incidere consueuerunt, differere. Anatomē quoque (cuius cognitio in primis chirurgo est necessaria) prætermisimus, quòd hæc in longè eruditißimis ac propè diuinis Galeni commentariis de vsu partium corporis humani, & libris eiusdem de anatomicis administrationibus, ac quibusdam etiā aliis, summa tum arte tum eloquentia conscriptos (vt reliquos taceā, qui hac de re nostra memoria scripserunt) amplißimè ac fidelißimè doceatur & exponatur. Verumenimuerò cum in eiusmodi libris plurima sint quæ valde multis subobscura, quædam verò aliis prolixè nimis dicta, & parum ad chirurgum pertinentia videntur, si in posterum cognouerimus nostros hosce commentarios ab huius artis chirurgicæ studiosis hominibus probari, atque vt his accedat anatome (quod iam subodorati sumus) desiderari, quæ iam ante annos aliquot, ea qua fieri potuit breuitate & facilitate in hanc rem, quantū satis est chirurgo, conscripsimus, alia æditione superis benè fauentibus ne quid huic operi desit, in publicum emittemus. Quod autem ad stylum attinet, quo in hoc opere, quod totum ad docendum res, eásq; non indignas cognitu, est accommodatum, vsus sum: non tam religiosus fui, vt illum tam anxium verborum delectum, tamq; splendidū orationis cultum & ornatum vbique obseruarem, qualem ab omnibus qui in communem vtilitatem aliquid scribunt exigere solent delicatuli isti lautioris eloquentiæ institores, qui omnem dictionem, atque orationem vt putidam auersantur ac respuunt quæ ex Tulliana officina deprompta non sit: cùm tamen Tullius ipse non requirat eloquentiam à philosopho, quam etiam neque Seneca vsquàm desiderat, nisi cum paruo cōstat, cumq; vltrò adest, vt res magnas (inquit) magnificè prosequatur. Cæterùm etsi res ipsæ etiam quas hic tractamus, orationis cultum & ornamenta dicendi admitterēt, ne vacabat quidem, dum hæc horis succisiuis commentabamur, vt singulas tum voces, tum sententias ita superstitiosè expēderem, & adeò curiosè persequerer. Sed nec licet nobis etiam esse tam disertis, qui seueriores Musas colimus: quiq; non ad ingenij ostentationem scribimus, aut vt famæ vberem messem nobis comparemus, sed publicam duntaxat studiosorū vtilitatem spectamus. Atque huius sanè rei nos subinde admonuit Iacobus Syluius, arctißima consuetudine vel ab ipsa ferè statim ineunte adolescentia mihi semper coniunctißimus: vir cum omni arte ingenua, liberaliq; doctrina, tum medicinæ scientia præstantißimus, vt copiosæ & eruditæ eius lucubrationes abundè testantur. Itaque, si rectè iudico, effeci vt stylus noster neque nimis neglectus, neque

anxiè

anxiè nimis & ambitiosè elaboratus, sed temperatus & mediocriter cultus videri poßit: quanquàm duobus postremis libris & paulò cultior sit & æquabilior, quippe quòd in eis aliquãtũ plus laboris & diligentiæ quàm in reliquis adhibuerimus, & quos sequeremur autores optimos habuerimus. Cæterùm alia æditione, si detur interim nobis ocium, hoc, qualecunque est, opus acriùs recoquendi, & diligentiùs castigandi, futurum confidimus, vt in eo styli disparitas nulla, sed eadẽ vbique, quoàd fieri poterit, æquabilitas (quod artis benè dicendi, atque etiam interpretandi primum caput est) reperiatur. Sed iam satis multa de præsentis operis materia, methodo, deq; toto labore nostro dictum sit: qui an à nobis frustrà vel rectè susceptus sit ac perfectus, aliorum esto iudicium. Restat vt paucis dicamus, cur liber sextus, ad quem toties lectorem quinque nostris prioribus remittimus, nostro nomine non fuerit euulgatus. Id fuit in caussa, quòd dum importunis amicorum efflagitationibus vrgerer, vt quæ de re chirurgica scripseram, ea æderem, non putabam sextum librum adiungendum: propterea quòd rudem duntaxat & impolitam quandam syluam congestam habebam eorum quæ ibi tractanda erant: quam negotiis plurimis & familiaribus & publicis occupatus haudquaquàm recognoscere poteram. Itaque id oneris Iacobo Hollerio, lectißimo medico doctißimoq; philosopho, & arte dicendi instructißimo, dedimus, qui sic opus rude & inchoatum à me limauit, expoliuit, locupletauit & consummauit, sicq; totum immutauit, vt cùm ad me rediret, meum esse nequaquàm agnoscerem. Quocirca sub illius nomine, potiùs quàm nostro, quicquid id erat censuimus euulgandum: ne hominem mihi amicißimum debita laude, meritaq; gloria fraudaremus. Tu lector vtriusque labore fruere, & Vale.

*

INDEX IN SEX LIBROS SEQVENTES, cuius numerus prior paginam, posterior lineam denotat.

*

AA

arteria secta per trasuersus citius conglutinatur [illegible] 3[illegible]

Con

Luxa

Nomi

Ossium

sandix quid 553

Vulnera penetrantia. 183.

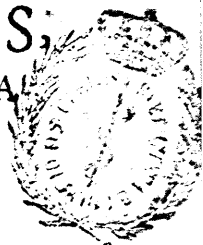
FINIS.

CATALOGVS LIBRORVM.

GENERALIS,

ET COMPENDIARIA

Chirurgi institutio, facili & artificiosa methodo tradita.

Nperito ac rationali Chirurgo, duo potißimū desiderantur: *Duo in chirurgo desiderantur.*

1 Exacta cognitio eius partis tertiæ, therapeutices medicinæ: quæ, quia manu medetur, χειρουργικὴ Græcis nominatur.

2 Peritia, ac solers promptitudo, seu prompta quædam dexteritas, exequendi ea omnia, quæ ad affectus Chirurgiæ subiectos attinent.

1 *Vt exactè cognoscatur scientia siue ars, quæ Chirurgica dicitur, scire oportet.* *Quatuor ad chirurgiæ cognitionem necessaria.*

1 Quid sit Chirurgia.
2 Quæ sit subiecta Chirurgiæ materia,
3 Quis sit finis Chirurgiæ.
4 Quis ordo seruandus sit, in addiscenda Chirurgia.

2 *Vt peritè, promptè, ac dexterè exequatur Chirurgus, quæ ad artem quam exercet, pertinent: eum cognoscere oportet.*

1 Quod nam sit chirurgi officium, hoc est quas nam operationes in vniuersum chirurgus exercere debeat in humano corpore.
2 Quomodo manuales suas operationes hic artifex exequi debeat.
3 Methodum, ac media, quibus deuenire possit in cognitiones singularum operationum, quas exercere debet in humanis corporibus.

Condi

4 Conditiones requisitas vt probè fiant huiusmodi manuum operationes.

Quibus cognoscatur quid chirurgia.

1 *Porro cognoscimus quid sit chirurgia, per*

Rationem nominis, quam etymologiam Græci vocant.
Diuisionem, quæ & partitio dicitur, ac distributio, diductióve,
Definitionem: quæ oratio est, eius ipsius quod definitur naturam breuiter & apertè ostendens atque explicans.

Ratio nominis.

Chirurgia quod ad rationē nominis attinet, Idem sonat quod manuum operatio. Dicta enim est ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ἔργου, id est, à manu & opere vel ἀπὸ τῆς ἐργασίας id est, ab operatiōe. Siquidem hæc ars manuū opere exercetur. Hinc chirurgus & chirurgicus, manualis operator, χειροῦργος, enim quasi χειρίεργος, & χειρουργία quasi χειριεργία dicitur.

Est igitur chirurgia, si nominis rationem spectes, manualis operatio, vel ars quæ docet rectum vsum operationum, quæ in humano corpore manu exercentur.

Diuisio chirurgiæ duplex.

Chirurgia bifariam diuiditur: Nempe in suas

Significationes diuersas.
Partes.

Diuisio chirurgiæ in diuersas significationes.

Prima,
Secunda.

Prima diuisio chirurgiæ in diuersas significationes.

Chirurgia generaliter accepta.
Chirurgia speciatim sumpta.

Variæ definitiones chirurgiæ.

Chirurgia generatim accepta & considerata, est

Ars quæ manus opera, morbos, & eorum symptomata profligat.

Chirugia verò pressiore vocabulo, ac specialiter sumpta, est.

Tertium therapeutices [id est medicinæ curatricis] instrumentum, vel si mauis, pars tertia therapeutices quæ morbis medetur incidendo, vrendo, artus luxatos, & ossa suis sedibus mota in naturalem locum reducendo, atque id genus alio conatu chirurgico, & manuum artificio.

Hæc diffinitio com-

Sed aliter quoque, ab omnibus ferè recentioribus tum medicis, tum chirurgis definitur, Nempe hoc modo,

Chi

Chirurgia, est scientia, quæ docet modum & qualitatem operandi præsertim adglutinando incidendo, & alias id genus, quæ manu fiunt, operationes exercendo: Homines quatenus licet sanitati restituens.

munitur solet chirurgiæ aßignari, & essentialis nominari.

In Introductorio verò medicorum hoc pacto diffinitur.

Chirurgia est alieni, vt propriè vocant, per diuisiones compositionesque cum via quadam & ratione ablatio: adhæc vulnerum atque vlcerum humano corpori accidentium curatio.

Alia definitio.

Nos autem ex ipsius subiecto & fine (ex quibus finitio omnis suscipitur) breuem, apertam & essentialem sic illi nunc definitionem accommodamus:

Chirurgia, est ars, quæ ad humani corporis (cuius præcipuè curam habet) aduersam valetudinem manus præsertim opera & administratione, profligandam, comparata est, vel sic,

Propria & essentialis chirurgiæ definitio.

Chirurgia est ars, quæ præcipuæ manus opera & artificio corporis humani morbos ac vitia propellit.

Secunda diuisio chirurgiæ, quantum ad illius significata attinet, communiter talis solet aßignari.

Secunda diuisio chirurgiæ in sua significata.

Chirurgia theorica,
Chirurgia practica.

Chirurgia theorica, est

Quæ docet, & scientia dicitur.

Hæc enim per demonstrationem acquiritur, & per cognitionem principiorum artis. Hanc autem quis habere potest, tametsi nulla vnquam artis opera exercuerit, vt peritus medicus, qui ad vnguem tenet præceptiones artis chirurgiæ.

Scientia.

Chirurgia practica, est

Quà per scientiam & rationē manuali opera rectè ac promptè ea quæ inuenta sunt perficimus. Et hæc inter artes mechanicas adnumeratur. In qua quidem nemo vnquā absolutus esse potest, nisi qui in ea frequenter se exercuerit, &

Ars.

alios

alios artis huius peritos, sæpissimè viderit operari, ac quæ viderit, diligenter obseruarit. Hanc nonnulli visualem etiam appellarunt.

Diuisio chirurgiæ in suas partes.

Diuisio chirurgiæ in suas partes,
Generales,
Speciales.

Chirurgia quantum ad illius partes generales, gemina est.

1 Exercens operationes in mēbris, seu particulis mollioribus,
2 Exercens operationes in particulis durioribus.

Partes chirurgiæ speciales, sunt scientia quæ docet rectà cum ratione operari, circa

Tumores præter naturam
Plagas, seu vulnera [adhuc cruenta.]
Vlcera
Fracturas
Luxationes,
Et circa alia id genus, quæ manus operam desiderant.

Subiecta chirurgiæ materia.

[2] *Subiecta chirurgiæ materia id est, id quod maximè ac præcipuè consideratur in scientia chirurgica, & circa quod tota eius versatur intentio, est*

Corpus humanum sanitati & ægritudini obnoxium, manus operam expostulans: omnia enim quæ ratione perlustrat chirurgia, & manu facere docet, ad ipsius vtilitatem refert & accommodat, Alia verò ratione consideratum, subiectum est alterius scientiæ.

Finis seu scopus chirurgiæ.

[3] *Finis seu intentio chirurgiæ, est,*
Manus opera & administratiōe, humani corporis morbos qui curationem admittunt profligare: Hunc autem scopum non semper assequitur, vt postea dicetur.

Modus procedendi in chirurgia.

[4] *Modus procedendi in discenda chirurgia, est*
A communioribus ad particularia, siue ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia.
A rebus notioribus ad obscuriores, & minus notas, quod & in aliis, similiter disciplinis obseruari solet.

Hactenus de iis quæ ad cognitionem chirurgiæ attinent. Nunc de

de iis quæ ad eius exequutionem requiruntur: Et primùm de operationibus.

[2] *Operationes quas exequi debet chirurgus vt assequatur finem, quem sibi proponit: sunt tres, Nempe* *Operationes ad finē scientiæ chirurgicæ assequēdum necessaria.*

1 Continuum diuidere, seu separare.
2 Diuisum seu disiunctum coniungere, atque in probam vnitionem reducere.
3 Superfluum demere.

Porro continuum separamus *Continui diuortium.*

Incidendo, & excindendo.
Venam secando.
Scarificando.

Disiunctum ac diuisum coniungimus, *Coniunctio diuortii cōtinui.*

Vulnera glutinando,
Luxata in locum suum adducendo:
Fracturas curando.

Superuacaneum demimus *Superflui ablatio.*

Tumores qui præter naturam consistunt, auferendo:
Ganglia, carcinomata, nodos, strumas, myrmecias, & id genus alia radicitus extirpando:
Serosum humorem ex ventre hydropicorum educendo:
Sextum, in manu aut pede, digitum resecando.

[2] *Manuales huiusmodi operationes obire atq; exequi debet chirurgus* *Modus exercēdi manuales operationes*

Citô,
Tutò,
Citra dolorem,
Sine vlla fallacia, aut impostura,
Non lucri, aut corradendæ pecuniæ cupiditate, sed pio quodam erga proximum affectu.

Nullo modo apud ægrotum se iactans posse morbos curare, qui prorsus inexpugnabiles sunt atque insanabiles, cuiusmodi sunt cancri occulti & exulcerati, vel elephantiasis quæ iam inueterauit.

Rursus vt tuto curet chirurgus, tria sunt propria, quibus intentus sit oportet.

Lib.14. Methodi med.

1 Vnum primumque vt omnino absolutionem operis consequatur.
2 Alterum, vt sicubi scopum hunc non consequatur, saltem cubantem non lædat.
3 Tertium, vt vitium non facile reuertatur.

[3] *Media quibus chirurgus deueniet in cognitionem eorum quæ illi agenda sunt, tria statuuntur à Galeno.*

1 Prima
2 Secunda } Indicatio.
3 Tertia

Prima indicatio quid sit.

1 *Prima indicatio (quæ insinuatio est eorum quæ agenda sunt) sumpta ex natura rei cuius finis intentio dicitur.*
Conseruatio eius quod secundum naturam est
Expulsio eorum quæ præter naturam sunt.

Enumeratio eorum quæ secūdum naturam sunt.

Secundum naturam sunt,

1 Sanitas, id est affectus secundum naturam ad efficiendum actionem idoneus:
2 Causæ sanitatis.
3 Effectus sanitatis, id est, actiones quæ secundum naturam sunt.
4 Vires, id est, natura quæ præsens est & aduersus morbum certat.
5 Consuetudo, quæ velut altera est natura.
6 Temperatura. Quæ omnia similibus conseruantur.

Quæ dicantur præter naturam.

Præter naturam sunt,

1 Morbus, id est, affect⁹ præter naturam per se ac primo actionem lædens
2 Morbi causa. Quæ non per se ac primo, sed per accidens, ac secundo (morbo scilicet interueniente) actionem lædit, & impedit.
3 Symptoma speciatim sumpto nomine, id est, accidens quod morbum sequitur, velut vmbra corpus.
Hæc autem per contraria expelluntur.

Lib. de sym ptω. differ.

Expulsio morbi (cui propriè debetur curatio)
Simplicis,

Com

Compositi,& implexi.

Expulsio morbi simplicis, fit.

Admouendo ea quæ morbo contraria sunt.

Prima igitur indicatio, à re præter naturam sumpta, nobis manifesta fit ab ipsa contrarietate, vt

Prima indicatio sumpta à re præter naturam vnde insinuetur.

Vnitio	à	soluta continuitate.
Refrigeratio		caliditate.
Calefactio		frigiditate.
Humectatio		siccitate
Desiccatio	ab	humiditate
Minutio	à	quantitate excedente
Auctio		quantitate minuta
Ablatio		numero excedente
Productio		numero deficiente
Apertio	ab	obstructione
Ampliatio		angustia
Astrictio		ampliatione
Reductio in propriam figuram		à figura mutata
Repositio in proprium locum		à positu variato, vt

membro luxato, intestino in scrotum delapso,& ita de aliis.

In propulsione morbi compositi considerare oportet

In morbo composito q̃ cõsiderãda.

Cuiusque morbi contrarietatem,
Ordinem contrarij cuiusque admouendi.

Vt ordo debitus contrarietatis admouendæ seruetur, cognoscere oportet

Quis affectus primum curari debeat.

Affectus qui primum curari debet, is est,

Cuius curatio causa est curationis alterius,
Sine quo, alter curari non potest,
Qui magis vrget,& periculosior est.

2 *Secunda indicatio, est, quæ nobis declarat an id quo tendimus, & prima postulat indicatio, sperari possit, vt*

Secũda indicatio quid insinuet.

An seruare posſimus quæ ſecundum naturam ſunt.
An quæ præter naturam ſunt, expellere valeamus.

Secunda igitur indicatio, à re ſecundum naturam ſumpta, diſquirit, an

Sanitatis reuocatio ſperanda ſit.
Vires ad vitam ſeruari posſint,
Cauſæ ſanitatis ſeruari posſint,
Et ita de cæteris.

A re verò præter naturam ſumpta hæc indicatio ſecunda, inſinuat, an

Morbi aut ſymptomatis expulſio, ſperari posſit,
Cauſis posſimus præcauere.

Modis tribus potisſimũ cognoſcimus morbũ nõ poſſe ꝓpelli, & incurabilẽ eſſe.

Porrò, nos cognoſcimus morbi expulſionem fieri non poſſe.

1 Quando morbus ex ſua natura, ſeu eſſentia incurabilis eſt, vt elephantiaſis iam abſoluta.

2 Quando laborans renuit auxilia, ad morbi alioqui ex ſe ſanabilis curationem neceſſaria, exempli gratia, exciſionem in cancro membrum aliquod particulare occupante. Aut in hydrope παρακέντησιν, id eſt, prætuſionem, & ita de aliis.

παρακέντησις eſt curatio q̃ fit manu chirurgi quoniã morbus aliter curari nequit. Iũgitur pri⁹ locus, deĩde acus aut hamulus infigitur.

3 Quãdo curatio morbi nobis propoſiti occaſionẽ præbet maioris mali: vt ſi malũ mortuũ (quod Vocant) inueteratum, curetur. Aut diuturnæ hæmorrhoides omninò tollantur. Si enim vna ex iis non ſeruetur, periculum eſt, aquam intercutem [maniam,] vel tabem aduenire.

Hipp. apho. 12. lib. 6.

Morbum autem ex ſe, ſiue ex ſua natura incurabilem eſſe deprehendimus, ex læſæ partis.

Morbus ex ſua eſſentia incurabilis à quibus deprehẽdatur.

Subſtantia,
Actione,
Vſu,
Situ.

Subſtantia.

Indicatio à ſubſtantia ſumitur, vel

A miſtione in { Calido, Frigido, Humido, Sicco.

A primordio, vnde formata sit substantia, & eiusdem consistentia.

Indicatio à mistione, in calido, frigido, humido, & sicco.

Aequaliter vitiata	Insinuat id non posse præstari quò tendimus.
Inæqualiter vitiata	Insinuat id præstari posse quò tendimus.

Indicatio à primordio, ex quo formata est partis substantia, & eiusdem consistentia.

A substantia	Solida læsa	Insinuat non posse præstari id quo tendimus
	Carnosa vitiata Spiritali oblæsa	Insinuat id posse præstari quod prima indicatio postulat.

Indicatio secunda ab actione partis. Actio.

Per quam est vita Sine qua vita esse non potest	Insinuat si perierit præstari non posse quo tendimus
Per quã melior est vita Per quam conseruatur vita	Insinuat si perierit aliquo mõ p̃stari posse quò tẽdim⁹, sed tamẽ noxã successũ tẽporis maiorẽ futurã.

Indicatio ab Vsu seu commoditate, ad alterius assequutionẽ, à natura insita. Vsus.

Partis	Necessaria ad vitam	Insinuat si perierit præstari non posse id quò tendimus.
Actionis	Non necessaria ad vitam	Insinuat si perierit præstari posse quo tẽdimus.

Indicatio secunda à situ partis sumpta Situs.

Ad quam medicamẽta pertingere	Possunt	posse	obtineri quod prima indicatio postulat insinuat.
	Nõ possunt	nõ posse	

Tertia indicatio.

3 *Tertia indicatio (quæ remedia inuenit quibus assequi possumus id quod prima indicatio postulat, & secunda fieri posse sperat) nobis insinuat.*

† Auxilia oportuna, ad finem quo tendimus, assequendũ.
* Vsum remediorum conuenientium.

Remedia oportuna, ad finẽ quo tendimus cõsequendum.

† *Auxilia conuenientia, quæ & instrumenta dicuntur*
Communia,
Propria.

Remedia cõmunia.

Instrumenta siue remedia communia dicta, hoc est, quæ omnibus corporis partibus applicari possunt.
Medicinalia,
Ferrea.

Medicinalia

Instrumenta medicinalia.

Optima viuendi ratio, in rebus sex non naturalibus.
Pharmacia
Phlebotomia
Emplastra
Vnguenta
Pulueres, & similia

In iis tribus primis applicandis, chirurgus debet peritum aliquem medicum consulere.

Vnguenta.

Vnguenta, quibus munitus esse debet chirurgus, vt communioribus suæ artis intentionibus satisfaciat numero, sunt quinque.

Basilicum, Apostolicum, Aureum, Album, Dialthæum } ad {
maturãdũ, & pus mouendũ.
detergẽdum siue purgandũ.
implendum seu (vt dicunt) incarnandum.
glutinãdũ seu cõsolidandũ.
demulcẽdũ, mitigandúmve

Ferrea instrumenta communia.

Instrumenta ferrea communia, quibus vtitur chirurgus, sunt.

Forfices
Nouacula, seu culter rasorius
Scapellum chirurgicum quod phlebotomon appellant.
} Ad incidendum & excidendum.

Caute

Cauterium, ad vrendum.

Forcipes, vulgo tenaculæ
Vulsellæ, seu volsellæ,
Hamus recuruus,
Ferramentũ, quod Diocleũ era
phiscũ Græci vocãt. Cui⁹ descri
ptionẽ & vsum vide apud Cor.
Celsum. lib. 7. capi. 5. } Ad extrahendum.

Specillum, Ad explorandum.

Acus
Cannulæ } Ad suendum.

Ex ijs magis necessaria, & quæ in vsum veniunt quotidianum atque ideo semper à chirurgo circunferri debent, sunt, *Instrumẽta ferrea chirurgo magis necessaria 6*

1 Forfices,	*Siseaulx*	
2 Volsellæ seu Vulsellæ,	*Pincetes.*	
3 Nouacula:	*Rasoier.*	*Gallis*
4 Specillum,	*Esprouuette.*	
5 Scalpellum,	*Lancette.*	
6 Acus.	*Aesguille.*	

Instrumenta propria ferrea, idest, quæ alicui particulari membro dicata sunt. *Ferrea instrumenta propria.*

Modiolus, quem χοινίκιον Græci vocant capiti.
Falx, seu fauceolus. sedi siue ano.
Speculum oris, Speculum matricis.

* *Vsus remediorum conuenientium ad finem propositum assequendum, ex singulis tractatibus habetur, iuxta varietatem rerum (vt vocant)* *Vsus remediorum.*

Naturalium,
Non naturalium.
Et præter naturam.
Item eorum quæ illis annexa dicuntur.

Res naturales dicuntur, quæ corporis nostri constitutionẽ ingrediuntur. Et hæ numero sunt septem. *Res naturales.*

1 Elementa, ignis, aër, aqua, terra.
2 Temperamenta, calidum, frigidum, humidum, siccum, &c.

3 Humores, sanguis, pituita, vtraque bilis.

His annexa sunt.
Aetas
Sexus
Vitæ industria.

4 Membra
- Principalia, cerebrum, cor, hepar, testes.
- Facultates sortita insitas, & manantes à principibus, pulmo, ventriculus, renes.
- Principibus subministrantia, arteriæ, venæ, nerui vasa spermatica.
- Ab insitis sibi à natura facultatibus gubernata, os, chartil. ligam. &c.

5 Virtutes
6 Operationes
7 Spiritus
} Animales, vitales, naturales.

Res nō naturales.

Res non naturales, sunt, quæ corpus humanum si rectè adhibentur, conseruant incolume: si verò haud rectè accommodantur corpori, tunc idem destruunt. Sunt autem numero sex.

Annexa sunt, tēpus regio, venti, balneæ coitus, cōsuetudo.

1 Aër ambiens.
2 Cibus & potus, siue ea quæ assumuntur.
3 Motus & quies, & totius corporis, & partium singularum.
4 Somnus & vigiliæ.
5 Excreta retenta.
6 Animi affectus.

Res præter naturam.

Res contra naturam, seu præter naturam dicuntur, quæ humanæ naturæ contrariæ sunt, ipsamq; demoliuntur, vel lædunt, aut ægrotare faciunt. Et hæ tres sunt numero, vt suprà dictum est.

1 Morbus
2 Causa morbi
3 Accidens, morbum sequens Græcis συμπτώματα.
} Quorū difinitiones suprà descriptę sunt: horū differētias Gal. peculiari lib. explicuit.

Morborum tria genera.

Morborum in vniuersum tria sunt genera,

1 Intemperies siue mala complexio
2 Mala compositio
3 Vnitionis dissolutio
} in {
- similaribus partibus.
- partibus instrumentariis.
- vtrisque.

Diuisio perficienda ex lib. de differentiis morborum.

Causæ

Causæ morborum genericæ, recentioribus tres solent aßignari, *Morborum causæ. 3.*

1 Prægressæ, siue euidentes, quę & primitiuæ dicuntur vulgò Græcis autem προκαταρκτικαί, Quæ extrinsecus corpori adueniunt.

2 Antecedentes seu præcedentes. Græcè προηγούμεναι, Quæ paratæ sunt statim morbos efficere.

3 Coniunctæ siue continentes. Græcè συνεκτικαί, Quæ iam morbum excitarunt.

Symptoma siue accidens morbum sequens, trifariam distinguitur, Aliud enim est. *Symptoma speciatim dictum triplex.*

1 Actio læsa,

2 Qualitas mutata, vt caliditas vehemens in phlegmone.

3 Vergens ad mutationem, vt immodicæ excrementorum { Excretiones, Suppreßiones.

Actio læditur trifariam

Quum est Abolita } vt { Cæcitas } in oculis
Diminuta } vt { Visus hæbes } in oculis
Corrupta } vt { Deprauata visio } in oculis

4 *Ea quæ requiruntur ad manuales operationes probè exercendas, multiplicia sunt. Alia enim spectant ad*

Chirurgos ipsos.
Laborantes,
Aßidentes,
Exteriora.

Quatuor in vniuersum desyderantur in bono chirurgo: Nempe vt sit. *Boni chirurgi conditiones.*

1 Doctus, & disciplinarum gnarus, earum presertim quæ ad suam artem pertinent.

2 Multa experientia exercitatus,

3 Acri Ingenio,

4 Bonis moribus dotatus.

1 *Doctrina atque eruditio boni chirurgi, consistit, In* *Doctrina.*

Theoria seu speculatione rerũ. { Naturalium, Non naturalium. Præter naturam.

Praxi { Exercendo probè, celeriter, concinnè, & expeditè operationes manuales. Consulendo medicum in iis quæ ad pharmaceuticen attinent & diæteticen.

Ex rebus naturalibus, præcipue hæc illi cognoscenda sunt,

Corporũ tẽperamẽta, Singularũ partium { Substantia, Tẽperamẽtũ, Cõformatio, Cõpositio. } Ab his enim curãdi indicatiões desumuntur.

Experiẽtia. 2 *Experientia chirurgi, consistit*

In iis quæ certa ratione excogitata sunt, & frequenti vsu confirmata:

Aliàs empiricus & temerarius censendus erit, nisi scilicet experientiam habuerit rationi coniunctam.

Ingenium. 3 *Ad chirurgi ingenium pertinent,*

Bona ac prompta apprehensio,
Tenax memoria,
Reminiscentia facilis,
Rectum iudicium,
Operandi dexteritas,
Solertia ac promptitudo in remediis inueniendis.

Ad operandi dexteritatem ac promptitudinem, hæc requiruntur,

Ex Cor. Celso. & Hippo. liqui κατ'ιητρεῖον inscribitur.

1 Acris oculorum acies claráque.
2 Manus strenua, stabilis, nec vnquàm tremiscens.
3 Vt non minus sinistra quam dextra sit promptus.
4 Optima corporis conformatio, atque habitudo.

Mores. 4 *Mores qui decent chirurgum, sunt, Vt sit*

Audax, & animo intrepidus, in rebus tutis, & necessariis.
In rebus dubiis ac periculosis non admodum præceps.
Comis & affabilis erga laborantes.
Mansuetus ac facilis erga suæ artis homines, & vt græcè dicam φιλίταιρος.
Prudens ac circunspectus in præsagiendo.
Castus, ac temperans.

Misericors erga pauperes,
Pecuniæ non nimis cupidus, nec exactor iniquus.

Quæ ad laborantem attinent, tria sunt præcipua, vt **Laborantis conditiones.**
1 Pareat medico, non secus ac seruus domino, & in nullo suæ indulgeat voluptati.
2 Fidat medico, & chirurgo.
3 Patienter ferat omnia, quæ fiunt à chirurgo Dogmatico & experto.

Qui assident ægro, debent esse **Assidentes.**
Prudentes,
Pacifici,
Fideles.

Exteriora omnia apparata esse debent,
In vtilitatem laborantis,
Et vt morbus desiderat.

Nomine exteriorum comprehenduntur
Habitationes vel { idoneæ, & omni turba vacantes. / parum commodæ, & turbarum plenæ.
Quæ nunciantur, aut aguntur.
Quæ iram, tristitiam, aut aliquem alium affectum infligunt ægrotanti.
Quæ somnum abrumpunt & interturbant.

FINIS COMPENDII CHIRVRGIAE.

TVMORVM

QVI PRAETER NAturam consistunt Generalis Diuisio, In primum Librum Chirurgicarum institutionum Ioannis Tagautii medici.

*

Primæ ac generales, tumorum præter naturam differentiæ.

1 Phlegmone,	Sanguinea fluxione	exuperãte procreatur
2 Erysipelas,	Biliosa fluxione	
3 Oedema,	Tenuis pituitæ substantia	
4 Scirrhus,	Limoso & fæculēto sanguine	
5 Inflatio, seu Flatuosus tumor	Ex flatuoso spiritu collecto nascitur.	

6 Abscessus. Quod græci ἀπόςημα nominant.

φλεγμονὴ 1 *Phlegmone duplex est,*

1 Ex sanguine syncero, Vera phlegmone vulgò appellatur.

2 Ex sanguine optimo aliis humoribus commisto Recentioribus chirurgis phlegmone non vera nominatur.

Ex sanguine aliis humoribus commisto, fit

Phlegmone { Erysipelatodes, Oedematodes, Scirrhodes.

Phlegmonosi affectus sunt,

Dothienes, { Furunculi Celso, Auicennæ Aldemurenul. Tuberculum acutum, cum inflammatione & dolore.

Bubo, Simplex laxarum partium inflammatio.

Phyge

Phygethlum, { Panus vocatur Celso: Græcis Phlegmone erysipelatodes, vel erysipelas phlegmonodes. In inguinibus & alis nascitur.

Panus tumor est non altus, sed latus panis similitudinē referens.

Phyma { Inflammatio glandularum, quæ citò augetur, & ad suppurationem accelerat. Celso tuberculum dicitur.

Carbunculus. Græcis ἄνθραξ. { Cum pustulis / Sine pustulis.

Nihil aliud quoque quàm Phlegmonæ sunt,

Vuæ, { Gurgulionis, qui Græcè Hippocrati γαργαρεὼν, & σταφυλὴ dicitur, Latinis etiam columella.

Tonsillæ, { Glandularum, quæ in faucium principio sibi opponuntur, amygdalas vulgò appellitant.

Paristhmia, corporum, quæ in pharynge consistunt.
Hæc morborum & partium sunt nomina.

Phlegmonem sequuntur, atque eius proles sunt

Abscessus, { Qui etiam fiunt aliquãdo protinus ab initio, nulla inflammatione præcedente.

Sinus, { Græci κόλπον nominãt, recẽtiores chirurgi vlcus profundũ & cauernosum, quod nondũ occalluit.

Fistula. { Græcis syrinx dicitur. Hæc nihil aliud est quàm sinus arctus & oblongus, qui nō statim curatus, tẽporis progressu obduruit, & callo obductus est.

Gangræna, Partis affectæ νέκρωσις, Latinis mortificatio non tamen absoluta.

Sphacelus. { Latinis syderatio. Absoluta atq; omnimoda ptiũ etiã solidarũ mortificatio & corruptela.

2 *Erysipelas biliosæ fluxionis soboles: geminum est,* ἐρυσιπέλας

1 Verum ac legitimum, { Solius cutis passio est, & absque vlceratione incidit.

2 Non exquisitum seu illegitimum. { Non solam cutim, sed etiam subiectam carnem occupat, ac molestat.

Erysipelas non legitimum, duplex est,

1 Ex bile crassiore & acriore, exacta tamen & syncera, { Nominatur erysipelas cũ vlceratione.

Ex

2 Ex bile aliis humoribus permixta, alios tamẽ succos exuperante. } Dicitur erysipelas. { Phlegmonosũ / Oedematosum / Scirrhosum

Erysipelati similis est herpes Qui geminus est Galeno,

1 Herpes exedens, siue depascens. { Græcè ἐσθιόμενος. A bile fit acriore & exacta totã cutim vsque ad subiectam carnẽ exulcerante. Eiusdem generis est cum vlcerato erysipelate.

2 Herpes miliaris, siue pustulosus. { Cenchrias Græcè. Ex bile fit tenuiore & dilutiore, proinde & minus acri calidaque.

Ad erysipelas etiam pertinent

Bullæ similes iis, quæ in corpore à feruida aqua vstulato cõtingunt, Phlictenæ à Græcis vocatæ.

Οἴδημα. 3 *Oedema bifariam consideratur,*

1 Vt symptoma, { Tumor rarus, & sine doloris sensu: ex pituita, vel flatulento spiritu, periculosos quosdam affectus sequens, vt tabem, cachexiam, hydropem.

2 Vt morbus.

Oedema morbus duplicem habet originem,

Oedema morbus.

1 Ex pituita sola, { Tumor etiam laxus, fungosus, & absq; doloris sensu, ex tenuis pituitæ influxu ortum habens, quod verũ ac legitimum œdema nominant.

2 Ex pituita aliis humoribus permista, sed tamen illis præpollente. { Recentioribus œdema non verum atque illegitimum appellatur.

Oedema morbus ex pituita aliis humoribus commista, in treis differentias findi solet: Nempe in

1 Oedema phlegmonodes,
2 Oedema erysipelatodes,
3 Oedema scirrhodes.

Ad œdema referuntur,

Tumores œdematosi. Hydrocele, { Vulgò hernia aquosa. Quum humor aqueus in testium tunicis congregatur.

Ascites

Ascites, — Aquosus hydrops. Quum serosus humor in mẽbrana abdominis interiore continetur.

Leucophlegmatia — Hyposarca, & anasarca etiam dicitur. Quum corpus inæquale est, tumoribus aliter, aliterque per totum id (vt Celsus ait) orientibus. ἀνασάρκα vno vocabulo aut duobus, ἀνὰ σάρκα.

4 *Scirrhus, tumor durus sine vllo dolore,* Σκίῤῥος.

1 Exquisitus,
Sensu caret, nec curationem admittit.

2 Non exquisitus. — Non omnino est sine sensu, ægrè tamen admodum sentit.

Scirrhus tam exquisitus, quàm non exquisitus,

1 Statim ab initio paulatim concrescens, & augescens,
2 Ex coincidentia creatus.

Scirrhi qui à principio paulatim concrescunt, & augentur,

1 Ex pituita lenta, crassaq;, tenuiore eius substantia resoluta,
2 Ex atra bile, seu melancholia.

Scirrhi ex atra bile, seu melancholia (vt vocant) naturali,

1 Sola, & aliis humoribus impermista, — Legitimi & veri scirrhi nostræ ætatis chirurgis appellantur.
2 Aliis humoribus commista, dominium tamen super illos obtinente. — Illegitimi censentur.

Scirrhus ex atra bile aliis permista humoribus.

1 Phlegmonodes,
2 Oedematodes,
3 Erysipelatodes.

Scirrhi ex coincidentia, vel transmutatione, fiunt

Phlegmone, Erysipelate, Oedemate, — impendiò refrigeratis.

Melancholici ac scirrhosi tumores censentur

Cancer, Græcè καρκίνος aut carcinωma. Fit ab atra bile, sine ebullitione.

Phagædena cum tumore. — Cum cutẽ pariter subiectam attingit & depascitur. In quo differt ab herpete.

Vlcera

Vlcera cacoëthe, id est maligna, cum tumore, } vt sunt Chironia & Telephia.

Psora, Lepra, } Cutis tantum affectus sunt.

Elephas, seu elephãtiasis. { Ex sanguine melancholico ducit originem, tempore verò bilis atra sanguine copiosior redditur.

Satyriasmus, id est, elephas incipiens.

Vicina scirrho sunt.

Enchymomata Melasmata, { Senibus ex venarũ cõtusiõe accidẽtia. sanguĩe ex venis effuso ob extremas earũ adaptiões: & ĩterdũ ob tunicarũ cõtusiões.

Aneurisma, { Arteriæ adapertæ affectus, ex quo interdũ, grumo scilicet innato, sphacelus gignitur.

Varices, { Id est venæ dilatatæ in cruribus à sanguine crasso.

Scirrhi sunt à parte affecta nomina sortiti

Chœrades, Sarcocele, } id est { Strumæ glandularum. Ramex testiũ vulgò hernia carnosa, fit cũ caro inter tunicas testiũ ĩcrescit.

Inflatio. 5 *Ex inflationum genere sunt*

Tympanias, seu tympanites, { Hippocrati aqua intercutem sicca vocatur.

Priapismus, qui & satyriasmus quibusdam dicitur. { Pudẽdorũ intẽtiones nõ remittẽtes, à spiritu halituoso cauernosũ neruũ (q proprĩa colis substãtiã cõstituit) implente.

Sunt & parui quidam tumores in cute nascentes, qui ad prædicta genera referuntur, vt

Parui tumores in cute nascentes.

Achores, { Pituitæ salsæ & aluminosæ soboles. Parua in cute capitis vlcera, cum tumore modico.

Μελικηρίδες, Faui latinis. { Ex his humor melleus effluit. Cum tumore quodam & foraminibus plurimis eueniunt.

Ad ſcirrhũ pertinent. { Myrmeciæ, Acrochordones, { Verrucæ, quæ latiore ſunt baſi, & quaſi ſeſsiles. Latini formicantes verrucas appellant.

Penſiles verrucæ, & anguſtiore baſi.

Pſydraces, ſeu pſydracia, { Tumores paruum ſuprà ſummam cutem eminentes, phlyctænis, hoc eſt bullis, quæ ab igne excitantur, ſimiles.

Epynictides. { Liuentes puſtulæ, fabæ magnitudinem nõ excedentes, noctu quidem magis, quàm interdiu infeſtantes.

Tumores etiam ſunt, ſed non ex humoribus,

Epiplocele, Cum omentum in ſcrotum deſcendit.

Enterocele. { Inteſtinorum ramex, Hernia inteſtinalis vulgò.

Enteroëpiplocele, Cùm inteſtinum ſimul cum omento in ſcrotum delabitur.

Cirſocele, { Vulgò hernia varicoſa. Fit cum teſtium integris tunicis ramex innaſcitur.

Bubonocele, id eſt, inguinis ramex, { Fit rupto peritonæo, aut vulnerato iuxta inguen. Ad obliquos vẽtris muſculos pertinet, & ad nerueam illorum tenuitatem,

Exomphalorum eminentia, cũ vmbilicus indecorè prominet. { Hic affectus ad tranſuerſos muſculos pertinet, & neruẽã eorum tenuitatem.

Ex carne ſupercreſcente fiunt

Sarcocele, { Tumor teſtiũ, Quùm caro inter tunicas ipſorum increſcit. *Tumores ex carne ſupercreſcente.*

Epulides, { Superfluæ carnes ex inflammatione in extremo molari dente, cui dolor quandoque & febris iungitur.

Parulides, { Abſceſſuli circa gingiuas facti, qui niſi ſoluti fuerint ſuppurantur.

Thymi, thymia, vel thyma. { Verruculæ infrà tenues, ſuprà latiores, capituli, id eſt, cacuminis floris thymi, figuram verius quàm colorẽ repræſentantes.

Polypi,

Polypi, vel polypodes, id est multipedes. In naribus.

Abscessus. 6 *Abscessus fiunt, vel*

Natura fluorem vincente,
Natura à fluore victa.

Hi toto genere præter naturam sunt.

Abscessuum, qui toto genere præter naturam sunt, materia,

Humores,
Solida corpora.

Vniuersa hæc, tunica quædā membranosa comprehendit.

Humor qui in abscessibus toto genere præter naturam continetur, alius est, veluti.

Lutum,
Cœnum,
Olei limus,
Vini fex,
Vrina,
Melleus muccosusq; succus.

Solida corpora in abscessibus inuenta sunt, veluti

Vngues,
Lapides,
Pili,
Pori,
Ossa,
Testæ,
Animalcula, propè omnibus, quæ ex putredine generationem habent, simillima.

Frequentissima abscessuum genera sunt tria, quorum natura ex nominibus constat.

Atheroma, Meliceris, Steatoma, in

Eo pulticulæ quid simile inuenitur.
Quo melli quid simile reperitur.
Eo aliquid simile seuo visitur.

FINIS.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER PRIMVS.

De tumoribus præter naturam, in vniuersum.

Quid sit tumor præter naturam, qui vulgo generali nomine apostema dicitur, & multiplicis eiusdem definitionis examinatio, ac diuisio secundum recentiores.

CAPVT I.

TVmores omnes, qui prẹter naturam consistunt, recentiores tum medici tum chirurgi, atque etiam vulgus ipsum sub nomine apostematis comprehẽderunt. Quum tamen ἀπόστημα Galeno & Græcis omnibus, vna sit species tumorum præter naturam incidentium, quam Latini apposite abscessum nominauerunt, & ipsa iuniorum turba, accepto ab Auicennæ interprete vocabulo, exituram, de qua in sequentibus fusius atque accuratius dicetur. Quanquã & recentiores ipsi apostema nonnunquàm speciẽ seu differentiam faciunt tumoris præter naturam, cùm scilicet ipsum diuersum faciunt ab exitura quam vo- ἀπόστημα. Abscessus.

cant, & pustulis, de quibus etiam suo loco copiosiùs disseremus. Nomine enim apostematis illi, ferè eos tumores passim intelligunt, qui & in magnam satis molem attolluntur, & ex humorum (vt loquuntur) naturalium influxu procreantur, atque ideò etiā vera apostemata vocant. Itaque cùm apostema generis nomen est, omnes præter naturam tumores sub se complectens, Auicennæ & eius sequacibus ita communiter definitur. Apostema, est ægritudo composita ex triplici genere morborum, in vnam magnitudinem aggregatorum. Quam diffinitionem essentialem esse contendunt. Quippe quæ genere constet & differentia, naturamq́ ipsius definiti sufficienter explicet. Porrò, generis definiti locum in ea obtinet ægritudinis vocabulum. Reliqua verò apposita sunt, ad differentiam aliorum morborum, qui in cōpositione seu constructione instrumentorum cōtingunt, quorum differentias Galenus recenset libro primo de morbo & symptomate. Tria autem illa morborum genera, quæ in tumore hoc præter naturam, apostemate vulgò nūcupato, reperiūtur, vnius morbi essentiam constituentia, sunt, intēperies, quā & malam complexionem appellāt: incōmoderatio, quæ etiam mala compositio dicitur: & continui, seu continuitatis, aut vnitatis solutio: Græis autem vocibus dicuntur δυσκρασία, ἀμετρία, καὶ συνεχείας λύσις. Cæterùm alias multas apostematis vulgariter dicti descriptiones adferūt, veriùs quàm definitiones, nā neque cum ipso definito conuertuntur, neque eius naturā satis explicāt, aut eius essentiā sufficiēter cōstituunt: proinde & accidētales eas vocāt. Cuiusmodi est hæc ex initio libri de tumoribus præter naturā à Galeno conscripti, ab eis desumpta: Apostema seu tumor præter naturā vnū aliquid eorū est, quæ corporibus accidūt, partē quā occupat, secundū omnē dimēsionem, distēdens. Quæ descriptio ex iis Gal. verbis decerpta est. ἕν τι τῶν συμβεβηκότων τοῖς σώμασιν ὑπάρχει, τὸ διηκώμενον

Apostematis definitio vulgaris.

Definitionis examinatio

Tria morborum genera tumoris præter naturā essentiā constituentia.

Definitiões accidētales.

Prima.

μενον πρᾶγμα πρὸς τῆς ὄγκου φωνῆς· τὴν γὰρ εἰς μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος διάστασιν οὕτως ὀνομάζουσιν. Hoc eſt. Quod tumoris vocabulo ſignificatur, id eorũ quæ corpori accidunt, vnũ eſſe cõſtat. Sic enim diſtenſionẽ in lõgum, latũ, & profundũ, nominãt. Talis quoque erit definitio ſi ita dixeris, Apoſtema, incrementũ eſt, naturalẽ ſtatũ excedẽs. Item & quæ ſequitur, ex lib. 13. Therapeutices methodi deprõpta. Apoſtema tumor eſt, in quo partes à naturali habitu in quãtitate ſeu magnitudine receſſerunt. Sic autem apud Galenũ legitur: ἐν δὲ τῷδε τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῆς ὅλης πραγματείας ὄντι, περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ἀρξόμεθα λέγειν, ἐν οἷς δηλονότι κατὰ μέγεθος ἐξίσταται τὰ μέλη τοῦ κατὰ φύσιν: id eſt, In hoc verò totiꝰ operis tertiodecimo de tumoribus, qui præter naturam incidũt, diſſerere incipiemus, in quibus ſcilicet partes à naturali habitu in quantitate receſſerunt.

Secunda.

Tertia.

Itaque niſi his definititionibus particulam hanc addideris, actiones lædens, ſeu euidentẽ actionis noxam inducens, nequaquàm abſolutæ & eſſentiales erunt. Non enim tumor omnis, diſtenſionẽ in longũ, latũ, & profundũ, vltra naturæ habitũ in toto corpore, aut particula aliqua efficiẽs, vel incrementum quodcunque, naturalẽ ſtatũ excedẽs, iuxta vulgarẽ acceptionẽ, apoſtema, aut tumor præter naturã, ſtatim dici debet. Siquidẽ, vt libro de tumoribus præter naturã Gal. ait, incremẽtũ eiuſmodi naturalẽ ſtatum excedens, non ægris modò, ſed & ſanis etiã, tam in toto corpore, quàm in qualibet particula accidere poteſt. Obeſi nanque tametſi vltra naturæ habitum, in latum & profundum diſtenti ſint, non tamẽ iam præter naturã ſe habent, ſed ſolum (inquit) nõ naturaliter. Nõdũ enim naturæ limites ſunt egreſsi, neque in eis adhuc eſt actionis læſio, qui terminus eſt exceſſuum, qui præter naturam dicuntur. Tumores quoque illi, qui in particulis adhuc ſanis exiſtentibus, & citra omnem ſenſum doloris cõſiſtunt, rectẽ quidẽ ſuprà, ſeu vltra naturã non tamẽ præter

naturam, dicentur. Vt si vtraque mamma, vel altera duntaxat immodicè increuerit, ita tamen, vt ipsa partis essentia ab omni noxa videatur immunis, nequaquã appositè præter naturã, hic tumor dicetur, sed vltra naturã duntaxat. Ergo si absolutã magis & essentialẽ tumoris præter naturã, definitionẽ, ex Galeni mẽte ac scriptis eiusdẽ placet colligere, hoc pacto definies. Tumor præter naturã, incremẽtũ est naturalẽ statũ in corpore excedẽs, & læsionẽ actiõis inducens. Cæterùm tumores eiusmodi, qui præter naturã dicũtur, in tres species Guidoni & illius ætatis scriptoribus, solent diuidi, in apostemata scilicet pustulas, & exituras. Apostemata itaque tunc illi nominant tumores maiores, in quibus materia, ex qua creantur magis copia seu quãtitate peccat, quã qualitate. Pustulas verò, exiguos quosdã tumores, quos & Bothor appellant, in quibus substantia ex qua nascũtur, qualitate magis quàm copia, molesta esse solet, imo & plerunque in eis (vt volunt) venenositas subest. At exituras, eos tumores vocãt, quos Latinis abscessus, & Græcis ἀποστήματα rectè nominari iam suprà diximus. Sed liceat cuique nominibus quibus velit, vti, modò à rerum natura (vt Gal. ait) non discedat.

Absoluta tu præter naturã definitio ex Gal. scriptis desumpta.

Tumoris præter naturã diuisio, in suas species iuxta recentiorũ sententiam.

Apostemata.

Pustulæ.

Exituræ.

De differentiis tumorum, qui præter naturam incidunt. CAP. II.

Vmorum præter naturam, qui vulgò generali nomine apostemata dicuntur, variæ ac multiplices sunt differentiæ: Quæ omnes recentioribus chirurgis sumuntur, vel à substantia rei vel à materia, vel ab accidentibus, vel à partibus affectis, vel à causis efficientibus. Differentiæ, quæ à substantia ipsius affectus desumuntur, his & eorum principi Auicennæ, sunt, tumor magnus, & tumor paruus. Ac magni quidẽ tumores illis censentur, phlegmonôsi, qui in carnosis particulis tumidioribus fiũt, itẽ œdematôsi

Diuisio tumoris in suas differentias.

A quibus sumãtur differẽtia tumorũ pter naturã recẽtioribus.

matôsi, erysipelatôsi, & scirrhôsi, qui in molem effatu dignã attolluntur. Parui verò tumores eisdem dicuntur, minutæ eminentiæ, (quas pustulas & bothor appellant) in cute ac corporis superficiè nõ infrequentiùs apparentes: cuiusmodi sunt lepræ Græcorũ, psoræ. i. scabies, impetigines, & id genus alia, de quibus in sequentib⁹ latiùs dicemus. Materia p̃dictorũ tumorũ, sunt hũores quatuor tã naturales (vt vocãt) q̃ nõ naturales, sanguis. s. pituita, & vtraque bilis, itẽ humores qui toto gñe p̃ter naturã sunt, & solida aliquando quædã corpora flatus quoque & serosus humor: à quibus oĩbus, aliæ sumunt eorũdẽ tumorũ differentiæ, vt in sequentibus ampliùs declarabitur. Symptomata autem seu accidentia, quæ cõmuniter ipsis tumoribus superuenire solent, sunt dolor, calor, mollities, durities, & id gen⁹ alia, à quibus etiam differentias sumendas esse volunt. Quæ à membris seu particulis ipsis laborantibus, sumũtur sunt, veluti ophthalmia, oculi inflãmatio: synanche, gutturis phlegmõe: phymata, phygethla, laxarum, quas glãdulas vocam⁹ inflãmatiões: itẽ & bubones.

Substantia.

Materia.

Accidentia.

Pars affecta.

Causæ verè efficiẽtes, à quibus & differẽtiæ quędam accipiuntur, sunt, congestio, & fluxio, crisis, id est, iudicium, quod in morbis fit: ac quædã aliæ tum interiores, tum exteriores caussæ, de quibus copiosiùs atque accuratiùs in sequentibus edisseremus.

Causæ efficientes.

Verumenimuerò, tumorum huiusmodi præter naturam incidentium, varietates ac differentiæ omnes, ex eius quod influit natura, & substantia tumorem committentem, nascuntur Galeno lib. quẽ de tumoribus præter naturam inscripsit. Item secũdo libro ad Glauconem, & 13. methodi medendi, quibus lecis scribit, omnium tumorum qui præter naturam sunt, varietatem: ex eius quod influit natura, enasci. Vbi enim (inquit) flatulenta materia copiosior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmonæ verò magis similes, vbi sanguis: sicut erysi-

Tumorum præter naturã differentiæ vnde nascãtur Gal.

Gal. 13. Meth.

pelati, vbi flaua bilis: & œdematôsi magis, vbi pituita: similiter scirrhosi, vbi vel crassius, vel admodũ lentus humor parti est infixus. Itaque tumores omnes præter naturã ipsi Galeno fiunt, aut ab humoribus, aut à flatuoso spiritu, qui quandoque sub cute, quandoque sub circũossalibus mẽbranis, quãdoque in ventre, quandoque in intestinis, nonnunquàm in medio horũ, & peritonæi colligit. Græci emphy-

Emphysema

sema, Auicennas apostema vẽtosum vocat. Si ab humoribus tumores eiusmodi fiant, aut calidi, aut frigidi sunt, aut mixti.

Calidi tumores.

Calidi autem fiunt à sanguine optimo, id est, adamussim rubente, & consistentia mediocri, ac moderata qualitate, & tũc phlegmonẽ Græci, Latini inflãmationẽ vocant. Aut à flaua bile, vel à sanguine feruẽti ac tenui, vel sanguine & bile calidioribus. erysipelas illi, hi sacrũ ignẽ appellant.

Tumores frigidi.

Frigidi verò vel à tenui pituita suscitantur, atque tũ Græci œdema, nostri laxũ tumorẽ vocant, Auicẽnæ interpres vndimiã appellat, aut ab humore atræ bilis, vel crassa & lenta, tenaciꝗ pituita, scirrhon illi, Latini duritiem, Arabes sephirum vocãt.

Tumores serosi.

Ex seroso quoque sanguinis recremento quandoque tumores fiunt, vt in sequentibus dicetur.

Tumores cõplicati.

Mixti dicũtur quũ miscẽtur simul eiusmodi humores, atque si alter alteri dominetur, ab eo qui in mixtura exuperat, nomen ipsi tumori inditur. Vt sanguine bili dominante, phlegmonẽ dicemus erysipelatôdem. Sicuti ob flauam bilem præpollentẽ, erysipelas phlegmonôdes. Iam verò aliarum mixtionum, similis est interpretatio, phlegmone scirrhôsa, & scirrhus phlegmonôsus: œdema phlegmonôsum, & phlegmone œdematosa. Atque ad hoc exempli, reliquos quoque tumores, etiam si trium, vel quatuor humorum inuicem commixtio sit nominabis. Porrò si pares sint, atque ex æquo mixti humores, ita vt alter alteri non præpolleat, tunc per copulam eorum, quos excitant, tumorũ nomina cõiũgemus. Vt si sanguis bili

æqualiter

æqualiter misceatur, vitium illud per coniunctionem, phlegmone & erysipelas dicetur, vel cũ Galeno, phlegmônes, erysipelatisq; specie & natura medium. Et hi quidem sunt præcipui tumores, qui ex humorum influxione fiunt Galeno: Phlegmone inquam, erysipelas, œdema scirrhus. Ad quos innumeri alij naturæ modũ excedẽtes tumores, reducuntur, ac sub eis cõprehenduntur, tãetsi varijs ex causis diuersa sortiti sint nomina. Itaq; ad phlegmonarum genus pertinẽt, phygethlon, quod panus, Celso autore, à nostris vocatur. Phyma, tuberculũ eidẽ Celso nũcupatum. Terminthon, phymatis species Oribasio, sed Aëtio phygethli. Dothienes, quos Celsus furũculos vocat. Item gangræna partis νέκρωσις .i. mortificatio sed nõ absoluta, & sphacelus, qui à Latinis syderatio, & ab Auicenna ascachilos, dicitur. Carbũculus quoq;, Græcis anthrax nominatus: de quo scribit Auicennas capite de pruna & igne persico. Ad erysipelata verò referuntur herpetes, qui specie sunt duplices miliares scilicet, & excedentes, quos ἐσθιομένους Græci appellant. Vtranque speciem Auincennę interpres formicas vocauit, sed eas cum verrucis illis, quas Græci myrmecias, Latini formicas vocant, nominis similitudine deceptus, eodem capite turpissimo errore commiscuit. Eosdem herpetas Celsus sub ignis sacri nomine videtur comprehendisse. Recentiores eos inter pustulas (vt loquuntur) cholericas adnumerant. A bile etiam ferè proueniunt, atq; ideò ad erysipelas pertinent, phlyctænæ à Græcis vocatæ, de quibus agit Auicennas capite de vesicis & inflammationibus. Ad tumores pituitę hoc est, œdemata, referuntur nonnulli tumores sub apostematis nomine à Græcis comprehensi, qui ab Auicẽna nodi, ab Haly Abbate selaa & dubeleta phlegmatica dicti sunt, Latini abscessus vocant. Quorum iuxta diuersas materias in eis contentas, diuersæ etiam sunt species.

Tumores præcipui, q ex influxu humorum fiunt.

Tumores ad phlegmonem pertinẽtes.

Erysipelatosi tumores.

Oedematosi tumores.

14. Thera. Porrò tria sunt Galeno eiusmodi abscessuum genera frequentissima, quorum singula propriam appellationē Græcè sunt sortita, ea sunt atherωmata, steatωmata, melicerides, à similitudine quidē contentorum in his corporū dicta, vt amplius in sequentibus declarabimus. Est & apostematum, hoc est abscessuum genus, in quo res aliæ cōtinentur, quæ nō humorum modò, sed & solidorū quorundā coporū proprietates repræsentant: verùm hæc (inquit Galenus) rarius. Ac de iis quidem etiam in sequentibus, cùm de abscessibus sermonē faciemus. *Tumorum noua quædam apud recentiores medicos nomina.* Ad hæc autem modò dicta abscessum genera pertinēt, tumorū quædā nomina, à recentioribus excogitata, & nusquàm apud antiquos scriptores reperta, vt testudo, *Testudo.* mollis tumor caluariæ inhærens, & talpa: *Talpa.* hæc ad atherωma, illa ad meliceridē magis spectare videtur. Adsteatωma verò ferè pertinet, tumor dolore carēs, *Nata.* quē natā, vel natā appellant, de quibus suo loco dicemus. Huc quoque, spectant vocata à Græcis gāglia, *Ganglium.* Ab Auincenna glandulæ, quæ à vocatis nodis differunt. Scrofulæ quoq; à vulgo vocatæ, à pituita fiūt, proinde & ad œdemata reducūtur: hæ Græcis *Struma.* chærades, Latinis strumæ, dicūtur. Galenus tamen alicubi inter scirrhos, ob duritiem annumerat. Ad œdema etiam refertur Galeno ea hydropis species, *Leucophlegmatia.* quæ leucophlegmatia Græcis, & hyposarca nuncupatur. *Scirrosi tumores.* Cæterū tumores, qui ad atrā bilem spectant, & sub vocato scirrho continētur, sunt cancri, qui à *Cancer.* Græcis carcini, & carcinωmata dicuntur, Celsus tamen *Carcinωma.* cancrum à carcinωmate seiungit, vt illū ab his quæ extrinsecus incidunt, oriri dicat & serpere, hoc *Elephantiabis.* corrupta interius aliqua parte innasci. Idem cancrū in multas species diducit, erysipelas scilicet, gangrænam, & vlcus nigrum. Huius quoq; farinæ est elephantus, seu elephantia aut elephantiasis, à vulgò medicorū lepra vocata, & quibusdā sancti Lazari morbus, Itaq; lepræ nomen Auicennæ, & imperi-

tæ mul

tæ multitudini, morbum, grauissimum ac perniciosissimum significat: cum tamen Gal. Paul. Aegine. ac reliquis Græcis, leuis sit morbus, non multum à scabie differens, que ψώρα eisdem dicitur. Ex scirrhoso etiam tumorum genere censentur, verrucæ ab Auicennæ interprete vocatæ Latina voce, quæ tumores sunt instar monticulorum quorundam in cute eminētes, vnde & nomen illis factū est. A vulgo porra dicuntur. Huius autem generis sint, myrmecia, ac si formiculas diceres, & acrochordones, quæ nostris pensiles verrucæ dicuntur. Clauus, qui callus est figura teres, Græcis ἧλος vocatur, Auicennæ almismar. Thymion vel thymō verrucula thymi herbæ capita repræsentans, Auicennas videtur tusium, vel vt alia habet lectio, tarsecum nominasse. Ex verrucarum quoque genere sunt, vocata ab Auicenna cornua, ita quidem dicta, quòd cùm oblonga sint, instar cornuum recuruantur. Itē & calli, quos Græci τύλους vocant: hi ex labore obdurata cute gignuntur. Ad atram quoque bilem spectare videtur morbus, quem dracontion Græci appellant, Latini dracunculum ab eius nominis animalis similitudine, Auic. venā medeni, Haly abbas, venā saniosam vocauit. De quo Paul. Aeg. c. vlt. li. iiij. Hic morbus apud nos parū est frequēs. Præter hosce, quos iam recēsuimus tumores, accidūt & alij, corporis superficiem nō rarò occupantes, nempe paruæ quædā eminētiæ, quas pustulas & bothor appellant. Quę licet & inter se, & ab ijs tumoribus quos suprà cōmemorauimus, differant: ab ijsdē tamen humoribus fiūt, à quibus & magni iam dicti tumores. Proinde maioris, minorisue ratione ab illis tantū distare videtur. Cæterùm vt eiusmodi minuti tumores (quos sanè ignorare nō debet chirurgus) notiores, ac peruij magis cuique euaderent, operæpretium me facturum putaui, si horū nomina tum Græca tū Latina, tum etiā Barbara, ac rudem quandam (vt in maioribus

Verruca.
Porra.
Poreaulx.
Myrmecia.
Achrochordones.
Clauus,
ἧλος.
Thymion.
Cornua.
Calli τύλοι.
Dracūculi.
Pustule.

fecimus) descriptionem hoc loco subiiceremus. Ergo vt rem ipsam aggrediamur, ex pustularum genere sunt, *Lepra.* lepra Grecorum apud latinos nomen suum retinēs & *Psora.* psora iisdem scabies appellata, affectus quidem inter se admodùm affines: cutis enim sunt asperedines, cum pruritu & corporis colliquatione, ab eodem humore progignūtur, nempe atra bile. In hoc tamen differunt, quòd lepra cū manifestis squāmis cutem profundiùs in orbem depascitur. Psora verò superficiem tantùm variis figuris lædit, & furfuracea quædam corpuscula remittit. Huc etiā spectat ea leuis cutis infectio, quæ Græcis *Lichene.* lichene, Latinis impetigo, & vulgò quibusdam (vt Manardus refert) volatica nominatur. Hæc fit mixtis saniebus tenuibus & acribus cū aliis crassis & frequenter ac facilè in predictos affectus, lepram scilicet & scabiem, quam psoram vocant, Galeno autore degenerat. Sunt tamen qui Grecorum leprā, impetiginem vocari à Celso contendāt. Verumenimuerò cū *Quatuor impetiginis species.* ipse seorsum scribat de impetigine, & quatuor eius species faciat lib. quinto sue medicine, euidenti argumento conuincitur, eum aliam rem per impetiginem intellexisse, quàm Græcorum lichenas. Quandoquidem nullus autor Græcus legitur, qui tot genera in lichenis vnquàm agnouerit.

Itaq; si propriè & cum Galeno loqui voluimus, *Impetigo.* lepra & lichene vel impetigo vnū & idem esse nō possunt, alioquin idē in seipsum mutaretur. Vt igitur rem omnem in pauca contraham, quando leuiter cutis inficitur, cum sola videlicet aspredine ac pruritu, id græce lichen, latinæ verò impetigo dicitur. Dum autē peior fit affectus nomen sicuti & formam mutat. Si enim manifestas squammas lichene *Lepra.* excitat, atq; altius cutem depascitur, lepra propriè dicitur. Si verò per extimam tantùm superficiem *Psora.* extenditur, & corpora furfuracea emittit, psora à Græcis, à nobis propriè scabies vocatur. Quāquàm

scabiei

scabiei nomen vulgò & recentioribus medicis, latiùs longè pateat, qui omne cutis vitium, scabiem nominant. *Scabies.* At impropriè loquuntur, pura enim ac vera scabies Latinis, is procul dubio affectus est, qui Græcis ψώρα vocatur, ab Auicennæ etiam albara & morpheâ (contra quorundã opinionem) diuersus. Nam quòd illi & Punicis ferè omnibus albaras dicitur: à Græcis & Celso leuce nuncupatur. *Albaras. Leuca.* Illorũ verò morpheam, Græci alphon vocant: in quo quidem affectu non tota quidem caro afficitur: sed corporis duntaxat superficies: veluti (inquit Galenus) squammis quibusdam inspergitur. *Libr. vlt. de causis symptomatum.* Sunt autem alphi ipsi Galeno genere duplices, nempe albi qui ex pituita: & nigri, qui ex melancholico humore prodeunt. *Alphi duplices.* Sed hæc à rerum consequẽtia tracti diximus. Neq; enim leucæ: neq; alphi ipsi, inter tumores præter naturam annumerandi veniũt: sed potiùs inter cutis defœdationes. Quæ licet minime lædant: quia tamen dehonestant, maiori plærunq; tædio (præsertim mulieribus:) esse consueuerunt, quàm multi alij lædentes quidẽ: sed latentes morbi. Vtrunq; autem hunc affectum, leucam inquam & alphon, vitiliginis nomine Celsus (qui tres eius species facit) complexus est: quamuis alij medicinæ interpres, Græca Latina facientes, leucam passim vitiliginem cõuertant, quod cum addito aptius fieret: vt si albam vitiliginẽ dicas. *Vitiligo.* Vitiligo, itaq; si genere quodam cõprehendatur, fœdus cutis color est, ex malo particulæ habitu proueniens, quæ nutrimentum probè sibi assimilare non potuit. Maximo enim facultatis alteratricis errore, vitium hoc contingit: cuius duplicem speciem alij constituunt. Vnam quidem, quæ solam cutim inficit: maculis (quæ illi infixæ adhærent) squammulis quibusdam similibus, alteram, quæ altius descendit, adeò vt carnem quoque ipsam attingat, ac pilos coloret. In ea enim cani & Lanugini similes enascuntur

hæc

hæc à viscosa glutinosáq; pituita cõtrahitur. Vtraq; autem albo vel nigro præcipuè colore commaculat. Prior species quæ sublimior est, siue alba siue nigra sit, Gręcis eadem voce alphos dicitur, quòd colorẽ cutis immutet. Nam ἀλφαίνειν, (vndè ἀλφὸς originẽ duxit, immutare significat apud veteres Græcos: Auicennas morpheam appellat. Altera verò species, quã profundiorem diximus, Græcis & celso leuce, reliquis Latinis vitiligo alba, Auicennæ Albaras, nominatur. Halyab solus inter Arabes lepram nuncupauit fœdum quidem & difficile curabilem affectũ, non tamen perniciosum significat apud quem hæc non vt apud Græcos leuem, & à scabie parum differentem aut vt apud Auicennam grauissimũ ac perniciosissimum, sed fœdum. Ex quibus intelligi potest, quòd parùm nominibus sit fidendũ, nisi res adamussim fuerit explorata. Eadem enim vox sæpe apud varios autores diuersam ac longè dissidentem habet significationem, vt passim in iis commentariis demõstratur. Hæc autem obiter, de eiusmodi maculis, & cutis defœdationibus annotauimus, vt rerũ cõfusio, quæ ex perperàm intellectis nominibus sequi solet, effugeretur. His igitur omissis, ad institutum reuertamur, ac reliquas pustulas breuiter, quãtùm fieri potest, percurramus. Ex quarum etiam genere præter iam enumeratas censentur Græcorum iõnthi, epinyctides, hydroa, psydraces, exanthemata, Celsi papulæ, & Plinij mentagra.

Parùm nominibus fidẽdum esse.

Iõnthi.

Iõnthi, parui sunt, & duri in vultu, seu cute faciei tumores Galeno & Paulo, à crasso humore progeniti, qui vel resoluuntur, vel exiguo ingenito purè maturantur: Latinis vari dicuntur. Meminit Galenus libro quinto de medicamentis secundum locos, iõnthosi cuiusdam affectus, quem principiũ esse dicit elephantiasis: sub quo affectu videtur tertium & quartum genus impetiginis, Celsi comprehendisse.

Epinyctides

Epinyctides Celso pustulæ sunt pessimæ, colore

vel

vel subliuido, vel subnigro, vel albo, fabæ magnitudinem non excedentes, in eminentibus partibus, vt tibiis & pedibus maximè, nascẽtes. Circa has vehemens inflammatio est, & cùm adapertæ sunt, reperitur intus exulceratio muccosa: color est humori suo similis; dolor verò ex eis suprà magnitudinem earũ est. Neque enim vt diximus, faba maiores sunt. Nomen à nocte acceperunt, vel ꝙ noctu grauiori dolore torqueant, vel (vt celsus voluit) quòd noctu ferè oriantur. *Vnde dicta epinyctis.* Plinius eas, pustulas liuẽtes ac noctibus inquietantes nominat: Arabes verò, essere, sere, vel saire eiusmodi pustulas sic noctu infestantes, vocauerunt.

Quę Gręcis sunt hydroa, Latinis qbusdã sudamina & Plinio papulæ sudorũ dicũtur: Auicẽnæ verò, plãta noctis: & Almansori, alhasaphũ. *Sudamina. Planta noctis.* Quò fit, vt epinyctis à plãta noctis ipsius Auicẽnę plurimùm differat, tametsi vox ipsa Græca epinyctis (vt modò dicebamus) à nocte etiam originem trahat. Sunt autem sudamina hæc Galeno teste libro tertio aphorismorum, Aph. xxj. ex genere pustularum, in summa corporis parte hærentium, quæ instar vlcerum cutẽ exasperãt: proueniuntq́ue, vt & nomẽ ipsum (inquit) indicat, ob multos sudores, vel biliosiores, vel mordaciores, qui cutem mordent, & pruriginosam reddunt, ac in modum vlcerum exasperant. *Gal. de sudaminibus.* Porrò hæc affectio, pueris, atque iuuenibus, sed his præcipuè, qui naturâ sunt biliosi, æstus tempore cõmunis est, adeoq́ue facilis curationis, vt per se absque vllo præsidio albicantibus quibusdam squammulis dimissis sanescat. Auicẽnæ autem desudationes (vt ex earum constat descriptione) potius exanthematibus Celsi, quàm sudaminibus Galeni, respondere videntur. *Desudationes Auicennæ.*

Si quis tamen nomina attẽdat, desudationes ipsas Auicennæ, putabit Græcorum hydroa, quæ Latini sudamina vocant. Verumenimuerò, non tam nomina ipsa, apud Barbaros & Arabicæ sectæ autores,

sequ

sequenda sunt, quàm ipsæ rerum descriptiones.

Psydraces. Psydraces, seu psydracia, pustulæ sunt, paràm supra summam cutem eminentes, phlyctænis, hoc est, bullis, quæ ab igne excitantur, persimiles. Hæ in capite præcipuè nascuntur. Psyzacion corruptè legitur apud Celsum pro psydracion.

Morbilli. Variolæ. Exanthemata. Ecthymata. Pustulæ illæ in cute florentes, à crassis & cuti impactis humoribus natæ, quæ vulgò morbilli & variolæ nũcupantur, Galeno, quòd turgẽtiũ ad florẽ gemmarum instar tumeãt, exanthemata, Hippocrati verò, quod spontè è cute erumpãt, in eaq; floreãt, ecthymata dicuntur ἄνθος enim, vnde exanthema fit, florẽ, ἐκθύειν verò, vnde ecthyma deducitur erumpere significat & efferuere. Plinius papulas & interdũ pituitę eruptiones easdem pustulas vocat. Porrò hæ duplices sunt, quædam enim sublimes, quędam verò latę. Sublimiores à calidiore & tenuiore humore fiunt, pruritũq; excitãt, Latæ verò & humiles à frigidiore & crassiore humore proueniũt, neq; pruritũ concitant, Atq; priores morbilli, posteriores verò variolę vulgaribus medicis dicuntur. Galli his nominibus præposterè abutẽtes, humiles istas è vix à cute extãtes rubeolas, morbillos verò variolas, appellãt. Hip. lib. 3. Epi. hoc pustularũ genus in maiora & minora ecthymata diducit, quemadmodum & sublimiores magnos herpetas nominat, vel quia (vt Galen⁹ ait) magnum occupant locũ, vel quia cũ maligna contingunt erosione, Hæ nãque, quandoque altero tantum, quandoque vtroque modo magnæ visuntur.

Papulæ Celsi. Cornelius Celsus libro quinto suæ medicinæ post tractatum de impetigine, meminit duplicis papulæ: vnius quidem leuioris, quæ si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit: alterius maioris, in qua magis cutis exasperatur, exulceraturq;, ac vehemẽtiùs & roditur, & rubet, difficiliusq; sanecit. Hanc ἀγρίαν, id est, feram dicit à Græcis appellari. In vtroque tamen genere, minus vitij, quàm in impetiginibus agnoscit

scit, adeò vt id quod difficilius sanescit, nisi sublatū sit, in impetiginē verti, ac transire adfirmet. Galli (si quid iudico) genus vtrumq;, sed prius, maximè dartras appellant. Id enim vitium maximè rotundū incipit, eademq; ratione in orbem procedit, ac tardè serpit. Quæ omnia papulæ primi generis Celsi conueniunt. Has autē Celsi papulas, nihil à Grę corū lichenis aut Latinorū impetiginibus differre, nōnulli constanter asseuerant. Eumq; solū autorē inter Latinos, lichenas, papulas vertisse legimus. Mētagra, Latina vox est Plinio, qua rem omnino aliā ab impetigine, in principio libri xxvj. visus est significasse, longeq; peiorem affectum, q; eū quē Græci lichenis nomine intellexerunt: licet in medicinis quandoque Græcorū lichenas impetiginē sit interpretatus, & morbū eiusmodi mētagrā appellatū, eo loco etiam lichenas vocet. Porrò refert idē Plinius, malū hoc Tiberij Cęsaris principatu, primū in Italiā irrepsisse, oīq; æuo priore vniuersę Europę, nedū Italię, incognitū: tāta qdē fœditate, vt quæcūq; mors huic pręferēda esset: tāta etiā cōtagione, vt osculo solo veloci trāsitu inficeret, sed proceres maximè. Hæc lues à mento ferè oriebat, vel id pcipuè afficiebat, vn̄ & nomē illi factum est mētagra. Hæc forsan ea est scabies quā Gallorum nōnulli malā dartrā appellant. Cæterùm morbum hūc agnouisse videtur Galenus. Quinto enim libro de medicamētis cōpositis secundū locos, meminit fœdissimæ cuiusdā menti impetiginis, quæ pruritum (vt ex Critone refert) excitat: & affligit patiētes, atq; in discrimē non mediocre adducit. Nā interdum, inquit, per vniuersam faciē serpit, & ad oculos vsq; procedit, & ferè supremę deformitatis cā efficitur. Quæ impetiginis descriptio, per omnia mētagrę Plinij cōuenit. Errāt autē vehemēter, qui fœdissimū hunc lichenē, mētagrā à Plinio appellatū, morbū eū esse existimāt, quē hodie vulgò quidā Gallicum, alij Neapolitanum, alij citra odium & iniuriā nationū,

Dartra Gallica.

Mentagra.

Plini. li. 26

Mētagram agnouit Galenus.

Morbus Neapolitanus.

Vene

Morbus venereus quando primùm in orbem irrepsit.

Venereum appellant. Hic enim veteribus & priori sæculo omninò ignotus fuit, primumq́ apud Neapolim irrepsit anno à Christo nato 1493. Quo tempore Carolus octauus Gallorum Rex inuictissimus, alpes superabat, Italiam petiturus, quanuis anteà non longè per Hispanias (vt quidam referũt) serpsisset: quapropter tanquàm inde tracta origine, lues Hispanica cœpit appellari. Quæ pestis diuina veluti vltione (vt par est credere) ob fœdos, illicitos, atq; à Deo vetitos concubitus, in terras immissa, magnam generis humani partem sua contagione fœdauit, & prostrauit. Id enim malum censere magistratus, sensere mancipia, sensere proceres, sensit humilis plebs, veloci vnius ad alterum transitu: iamq́ per Hispanias, Gallias, Italiam: totamq́ Europã magno mortalium dispendio vagatur.

Pustulæ glãdosæ.

Sunt & pustulæ quædam præter has modò enumeratas, apud Auicennam libro quarto, glandosæ dictæ, quæ nihil à ganglio differre videntur, nisi minoris tantùm maiorisve ratione. Mentio quoque est apud eundem Auicennam lib. 3. de quibusdam pustulis, quas ibidem juncturarum bothores vocat, & libro quarto almatim, quas cùm nigras esse dicat, & viridibus granis similes, Græcorum proculdubio

Terminthi.

terminthi erunt, quos paulò superius inter phymatis species enumerauimus. Has videtur Celsus similes varis facere, & putare à Græcis helcodes dici, id est vlcerosas.

Pustulæ albæ.

Pustulæ albæ vel lacteæ Rasis & Serapionis, & bothor leues Auicennæ, si earum descriptiones penitùs inspiciantur, ad iõnthos Græcorum, quos Latinè varos nominauimus, pertinere videbuntur, quanquàm eadem remedia, quæ ad illas scribit Auicẽnas, à Dioscoride ad ephelidas, id est aspredines & nigrities in facie ex ardore solis prognatas, præcipiantur.

Hactenus de differentiis tumorum præter naturam, qui præcipuè foris in corpore fiunt, nunc ad

cor

eorum causas transeamus.

De causis Tumorum præter naturam, extrinsecus apparentium in vniuersum. CAP. III.

CAusæ tumorum præter naturā, recētioribus medicis & chirurgis, geminæ statuuntur, generales scilicet, & speciales. Generales causæ sunt, fluxio, quod Græci ῥεῦμα vocant, & congestio. Rursus fluxionis causæ iisdem sex numero cōstituuntur. Nempe membri propellentis robur, excipientis imbecillitas, materiæ copia seu multitudo, meatuū deferentium, (id est, per quos fit fluxio) laxitas siue amplitudo, propellentium angustia, & loci fluxionē excipientis situs inferior. Hæ autem ad quatuor reduci possunt. vtpotè ad membrū propellens, particulam suscipientem, humoris fluentis conditionem, & spatium per quod fit defluxio.

Causæ tumorū præter naturam.

Fluxionis causæ 6.

Cæterùm fluxio concitatur ratione mēbri expellentis, vel propter robur facultatis expultricis ipsius, vel propter connexum naturalem, quem habet cum membro excipiente, vel propter propriorū meatuū angustiam. Pars verò aliqua fluxionem excipit, quia vel dolēs, aut calida, vel imbecillior, vel rarior, atque ignobilior, vel in inferiori loco sita. Porrò ratione humoris fit defluxus in partē aliquam, quia sit copia superuacuus, qualitate molestus, substantia tenuis: spatium autē fluxionis causa existit, ob meatum amplitudinē, vtpotè venarū, arteriarū, & pororum. Congestionis verò (quæ altera est causa generalis tumorū qui præter naturam incidunt) causæ geminæ assignātur: nēpe error virtutis quæ alteratrix & altrix dicitur, & imbecillitas expultricis. Ex quibus colligitur, quòd tumores calidi, magna ex parte fiunt à defluxu humorum: frigidi verò eorundem congestione potiùs excitantur.

Pars propellens.

Particula excipiens.

Humor fluens.

Spatium.

Congestionis causa.

Quomodò aūt calida fluxio tumorē excitet aper-

tè ac scitè demonstrat Galenus, libello illo cui titulū fecit de inequali intemperie, ad hūc modum scribēs. Calida defluxio simul atque in musculū decubuit, primùm arteriæ maiores, venæq́ opplentur, ac distenduntur: ab iis verò minores, atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum. In iis vbi valenter impacta fluxio est, nec ampliùs contineri potest pars eius per ipsarum ora egreditur, pars per tunicarum foramina percolatur ac foras transmittitur atque tum fluxione implētur spatia ipsa vacua, quæ sunt inter prima corpora. Sic omnia ab humore omniq́ ex parte incalescunt, ac perfunduntur. Sunt autē hæc nerui, ligamēta mēbranæ, caro ipsa & ante hæc arteriæ & venæ: quæ scilicet & primæ & præter cætera vario dolore afficiuntur. Quippe interiùs à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, ac diuellūtur, distrahuntúrve. Exteriùs non modò excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauātur. Reliquæ verò particulæ, aliæ quidem calfiunt tantùm, vel comprimuntur, aliæ vtroque modo laborāt. Atque hic morbus phlegmone nominatur. Hactenus Galenus itaque in eiusmodi tumoribus præter naturam, qui ex humorum influxu fiunt, aliquid iam (per initia saltē & antequā restiterit fluxio) factum ac generatū est, & aliqd adhuc futurum, atque in generatione est. Quod adhuc fit: materia est antecedens, quæ adhuc in fluxu est: factum verò, materia coniuncta, quæ iā influxit, & in parte laborante impacta est. Hinc non simplex, sed cōposita, in eiusmodi phlegmone, quæ in generatione adhuc est, (veluti in reliquis aliis tumoribus, ac morbis etiam omnibus, qui in gignēdo adhuc sunt, necdū absolutionē sunt nacti) medētis solicitudo est Gal. lib. 13. methodi medendi, ex ea scilicet quæ prouidet, & ea quæ curat: sed hæc alterius sunt contemplationis.

Quomodo calida defluxio tumorē creet.

Omniū morborū qui adhuc in gignēdo sunt duplicē esse indicationem.

Cæterùm tempestiuum est, vt speciales tumorū: qui præter naturā sunt, causas subiiciamus. Hæ autē tres vulgò assignātur. Primitiuæ, quæ & pregressæ &

Causæ speciales tumo-

& euidentes nobis dicuntur: antecedentes: & coniunctæ, siue continentes Græcis dicũtur προκαταρκτικαί, προηγούμεναι, συνεκτικαί. Prægressæ seu primitiuæ causæ dicuntur, quæ dum aduersam valetudinẽ seu morbosos affectus crearunt, separantur, vt casus percussio, fractura, distẽsio, luxatio, aut error qui in victus ratione committitur. Antecedentes seu præcedentes causæ dicuntur, quæ paratæ sunt morbos efficere, vt sunt humores quatuor tã naturales quã non naturales. Naturales humores sunt, qui corpori nutriendo sunt idonei, & in massa sanguinaria continentur: proinde & vna sanguinis appellatione comprehenduntur. Qui si ex venis aut arteriis effundantur, subitò cõcrescunt, siue extra corpus effluãt, siue in ipso adhuc, quocunque loco contenti remaneant. Non naturales verò eos appellant, qui à sanguine, quo partes nutriuntur, separati inueniuntur, & ob suam prauitatem vel corruptelam, ex seipsis, hoc est, ex natura sua, inepti sunt ad corporis nutricationem, qui quantumuis etiam in aëre nos ambiẽte permaneant, nunquàm cõcrescunt. Hi autem vel quadam naturæ prouidentia, certi alicuius vsus gratia, in conceptacula quædã relegantur, aut foràs ad corporis extima propulsi, tumores non veros, ac illegitimos appellatos abscessus pustulas, scabies & cutis defœdationes decolorationes, & sudamina generant. Interdum verò insensibili perspiratu, vel sensibiliter per sudores, digeruntur, atque exhalant. Nonnunquàm intrinsecus putrescunt, & febres excitant. Atque hi (inquiunt) æquiuocè & impropriè humores dicuntur, naturaliumq; nomina sibi vsurpant. Solùm enim eos succos, qui ab hepate in sanguinea generatione, nutritionis, ac fluoris nostri corpòris reparandi gratia conficiuntur, propriè humores censent appellandos. Cuiusmodi est sanguis verus ac purus, biliosus, pituitosus, & melãcholicus, quo singulæ nostri corpo

rum præter naturam.

Prægressæ.

Antecedentes.

Naturales humores qui dicantur.

Humores nõ naturales qui dicãtur.

Qui succi propriè humores dicantur.

ris partes nutriuntur, instauranturq́;. Aliæ quidem puriore, & (vt ita dicã) magis sanguineo, aliæ verò biliosore, aliæ pituitoso magis, aliæ melancholico, prout cuiusque natura expostulat. Itaque humores vniuersi in venis & arteriis continẽtur, quod & coloris ipsius, & consistentiæ varietas indicat, vt libro de atra bile Galenus expressit.

Ex quatuor humoribus naturalibus quatuor fiunt legitimi ac præcipui tumores.

Porrò ex iis quatuor humoribus naturalibus dictis, quatuor præcipui ac legitimi tumores præter naturã fiunt, quæ vulgò apostemata vera nominare solent. In quibus scilicet tumor ad sensum magnus est, & materia, vnde procreantur, magis quantitate peccat, quàm qualitate. Hi autem proprijs nominibus dicuntur phlegmone, erysipelas, œdema, scirrhus. Ex non naturalibus verò (vt iunioribus medicis placet) absessus, quas exituras vocant, & pustulæ oriuntur, de quibus in præcedentibus abundè diximus, atque hos tumores, abscessus inquã & pustulæ, apostemata non vera eisdẽ censentur. Ad quæ, & alia duo tumorũ genera reduci volunt, flatuosos scilicet & aquosos, qui ex serosa substãtia procreãtur, vulgò apostemata ventosa & aquosa nuncupãt. Itaque sex sunt nomina simpliciũ tumorũ, phlegmonosi, scilicet, erysipelatosi, œdematosi, scirrhosi, flatuosi, & aquosi. Compositis verò, (quoniã horũ infinita propemodùm turba est) nõ omnibus propria sunt indita nomina, sed illis duntaxat, in quibus humor aliquis suprà cæteros dominium obtinere euidenti ratione deprehenditur, vt iam ex præcedentibus satis innotuit, & rursus in sequentibus suo loco pleniùs ostendemus.

Ex humoribus nõ naturalibus qui tumores fiant.

Causæ coniũctæ tumorum præter naturam.

Cæterùm causæ coniunctæ seu continentes tumorum præter naturam, quos apostemata, pustulas, & exituras vocant, sunt materiæ, quæ in particula ipsa laborante aggregatæ & infarctæ reperiuntur, quæq́; adhuc permanent, postquàm tumorem excitarunt: ac dum increscunt, tumores ipsi augẽtur: cũ decrescũt, minuũtur: & cùm desinũt, finiũtur

tur

tur. Causa enim coniuncta siue continens, morborũ omnium ac dispositionum quæ in corpore sunt, ita ab Auicenna, & vniuerso iuniorum medicorũ cœtu definitur: Causa cõiuncta est quæ cùm præsens est, eius quoque morbus adest: cùm verò tollitur, etiam morbus euanescit. Verumenimverò quidã huius ætatis medici nõ vulgariter eruditi, duas tantũ esse morborũ causas Galeno cõtendunt, externã videlicet & internam, seu vt nunc loquũtur primitiuam & antecedentẽ. Quarum illam esse dicit eam, quæ extrinsecus corpori aduenit, ipsumq; admodum alterat, atq; immutat, quæq; dum aduersam valetudinem creauit, separatur: veluti calor, frigus scorpio pungens: internã verò quæ in ipso animalis corpore consistit, & iam morbũ facit: vt sunt humores prẹter naturam affecti. Eam autẽ, quam cõiunctam appellant eum ne somniasse quidem: cũ iuxta huius sententiam, affectus actionẽ impediens, aut vitians morbus sit, & nõ morbi causa: cõiuncta autem illa causa: quã Auicennas eiusq; sequaces inuenerũt (vt ex data ab ipsis descriptione constat) affectus sit actionem lædẽs, quæ propria est morbi definitio. Ac proinde illam à morbo nihil prorsus differre, à quo primum ea, quæ secundum naturã est actio, læditur. Cæterũ cùm hæc de triplici causarum morbificarũ genere opinio iã inueterauerit, & apud omnes ferè nostræ etiamnũ ætatis medicos irroborauerit: nõ absurdum videbitur, si eas morbosas causas passim in hoc opere: dilucidioris doctrinẹ gratia tribus huiusmodi speciebus distinguimus: nempe primitiua antecedente & coniuncta. Atq; hæc de causis tumorum præter naturam dicta sufficiant: nunc postulat ordo ac orationis series: vt eorum signa, & iudicia subiiciamus: modò tamen pauca de abscessuum natura & generatione præmiserimus.

Continens causa quæ dicatur.

Cõiunctam causam nihil à morbo differre, quorundã opinione.

Itaque abscessus: qui Grecis ἀποστήματα, & vulgò exituræ dicuntur, Galeno libro de tumoribus præter naturam, & secundo ad Glauconem, disposi-

Abscessus qui dicãtur Galeno.

tiones ſunt, in quibus abſcedunt, atque inuicem diſtant, quæ priùs ſe contingebant corpora. Materia enim quæ eiuſmodi tumores excitat, extra carnem muſculi propulſa, continentia à ſubiectis diducit, & abſcedere facit. Spatium igitur (inquit Galenus) vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam ſubſtantiam ſpirituoſam, vel humidam, vel mixtam ex vtriſque comprehendit, quæ temporis diuturnitate in multiformes & varias ſubſtãtias alterantur.

Duplex genus abſceſſuũ. Gal. lib. 14. therap. meth. & li. 2. ad Glau.

Duplex autem eſt eiuſmodi abſceſſuum genus: vnum, quãdo inflãmatione in pus verſa, pus ipſum tanquàm in ſinu aliquo eſt collectum: alterum cùm nulla præcedente inflammatione, humor aliquis, isq; aliàs ſpecie alius, vel ſpiritus aliquis vaporoſus, aut ſubſtantia ex vtriſque mixta, in parte aliqua colligitur. Quod bifariàm accidit: nam vel in ſpatio ipſo, quod abſcedentes interiacet partes, eiuſmodi ſubſtantia, ſine præuia defluxione generatur, aut aliunde in ipſam laborantem particulam confluit, vel ſtatim quidem ab initio, vel ea ratione, qua fiũt illa quæ ἀποσκήμματα vocantur. Nominãt verò (inquit Galenus) ſic huiuſmodi diſpoſitionẽ, cùm qui priùs vnum membrum infeſtabant humores, eo relicto, ad alterum transferuntur. Spatium autem ſibi molitur eiuſmodi ſubſtantia, quæ abſceſſum creat, vel inter duas tunicas, vel ſub quibuſdam membranis.

ἀποσκήμματα.

Porrò excoriat tandem circumpoſita corpora, vel quia omninò acris, aut omninò ipſa copia diſtendẽs, aut putredinem quandam tempore contrahens. Sed & iam tunc acris eſt. Quòd ſi humores ipſi, quibus ſpatium, quod abſcedentes interiacet partes, completur, & abſceſſus excitatur, longo interdùm tempore perdurauerint, plures (vt ſuprà diximus) habent alterationes, atque in varias ſubſtantias transmutantur, quæ non humorum modò, ſed etiam ſolidorum quorundam corporum proprietates repræſentant. Nam lapidibus, arenis, teſtis, lignis carbonibus, luto, amurcæ, id eſt olei limo, vini fæci,

Quæ in abſceßibus inueniantur.

ſtipulæ

stipulæ, ac multis aliis talibus, similia corpora, in abscessibus contenta inueniuntur: vt iam suprà de differentiis tumorum explicuimus. Quòd pleriq; ignorantes incantationis cuiusdam vi ac potentia fieri arbitrantur.

De signis tumorum præter naturam extrinsecus apparentium, in vniuersum, & eorundem iudiciis.

CAP. IIII.

Notæ vniuersales tumorum præter naturã.

Vmores præter naturam summa corporis occupantes (quorum duntaxat speculatio ad chirurgum pertinet) iudicio sensus, conspecta ac manibus cõtrectata laborãte particula, statim deprehenduntur. In quacunq; enim corporis parte incrementum apparet, naturalem statum excedens, ac prçter naturæ modum particulam quam occupat distendens, eiusq; actionem lædens, quod vel humor aliquis: vel substantia quæ piã ex humore procreata, aut quæ humoris naturã vtcũq; resipiat vel vaparosus spiritus excitauit, ibi & tumorem præter naturam, esse necesse est. Cæterùm tumores, quæ vera apostemata appellant, tumore, dolore, & calore, magis vel minus intensis, dignoscuntur. Non vera autẽ, quæ pustulas & abscessus nominauimus, præter tumorem, malignitate quoque quam Græci cocoëthiam nominant & sequestratione etiam maiore vel minore, determinata, deprehenduntur. Signa autem particularis cuiusque differentiæ, & materierum ex quibus fiunt, in sequentibus suo loco dicentur, dum scilicet de simplicibus ipsorum, qui præter naturam consistunt tumorum differentiis tractabitur. Ex quibus & cõpositæ facilè dignoscentur. Verumenimverò nõ prius ad particularia est accedendum, quàm de vniuersalibus sermo fuerit absolutus: is enim ordo in disciplinis obseruari solet: nec immerito sanè.

Particulares notæ.

Nam vniuersalia ipsa atque communia manife-

stiora sunt nobis quã particularia: quippe quæ magis promiscua, cõfusioraq́ sint: vt primo cap. lib. 1. physicorum docet Aristoteles. Nemo igitur miretur, si passim in hoc opere chirurgico, à cõmunioribus & plura cõprehendẽtibus, semper inceperimus.

IVDICIA.

Lib. de diff. morborum.

1 Sed ad propositum reuertamur, & iudicia tumorũ præter naturam cõsistẽtiũ persequamur. Circa quæ primũ aduertẽdũ est: omnes eos tumores quæ vera apostemata vocant, si Galeno & Auicennæ credimus, inuicem magna ex parte complicari, neq; facilè aliquem eorũ syncerum & purũ inueniri. Nam (vt Galenus inquit) phlegmonæ, hoc est, inflammationi ex sanguine, magna ex parte miscetur aliquid quod vel erysipelatis, vel œdematis: aut scirrhi naturã seruet. Erysipelati autem, quod phlegmones. aut œdematis, aut scirrhi speciem referat. Et ita in reliquis omnibus similiter perpende. At verò ij præter naturam tumores, quæ nõ vera apostemata appellitant: vt plurimum synceri ac puri reperiuntur. Cæterũ simplicium ac syncerorũ curationes in sequẽtibus persequemur, ex quibus & cõpositorum, & implexorũ curatio facilè intelligetur. Nã omnes & persequi & cõponere superuacaneum mihi videtur. Si enim simplices ipsos tumores omnes cognoueris, deinde quo pacto inter sese cõponantur didiceris, satis idoneus eris, qui in reliquis particulatim te exerceas. Sed iam reliqua quæ in vniuersum de tumoribus ipsis sumuntur iudicia subiiciamus.

2 Periodi, paroxismi, & crises tumorum qui præter naturam sunt, humorum ex quibus conflantur analogiam (inquit Guido) sequuntur. Analogiam autem hîc interpretamur proprietatẽ, seu proportionem, naturam, ac substantiæ similitudinem, quã formam specificam & occultam appellant.

Quatuor tẽpora tumorum præt. naturam.

3 Tumores eiusmodi præsertim salubres, & qui ex humorum influxu fiunt, quatuor temporibus distinguuntur, principio, augmento, statu, & inclinatione. Principij nota est, cũ particula incipit distendi,

ſtendi, & fluxionis adeſt initium, cum dolore adhuc exiguo. Incrementum adeſſe iudicabis, cùm videris tumoris molem attolli, locumq́ affectum impleri, ac ſymptωmata, quæ vnumquęque tumorem, ſequi ſolent, manifeſtè augeri. Status verò indiciū eſt: cū prædicta omnia, tumor ſcilicet & ſymptωmata cuiuſq; tumoris differentiæ, proprium vigorem ſuū obtinent: nec amplius poſſunt incrementū aſſumere, quin materia faciens tumorem, in alterius generis ſubſtantiam degeneret, & tranſmutetur.

1. Pricipiū. *2. Augmentum.* *3. Status.*

Declinatio autem tunc adeſſe cognoſcitur, cū tumoris moles, & propria ipſius ſymptωmata, imminuuntur: vel materia quæ tumorē facit, in aliā ſubſtantiā incipit tranſmutari. Itaq; tempora eiuſmodi à tribus potiſsimum ſuum diſcrimen accipiunt, nempe ab ipſius tumoris eſſentia, hoc eſt, magnitudine: vel paruitate à materiæ diſpoſitione, & accidētibus, quæ curandi indicationem plurimum immutant. Cæterùm quatuor hæc tempora ſimul aliquando coincidere vidētur, propter breuem ſcilicet ac penè imperceptibilem vniuſcuiuſque durationē, vt contingit in venenoſis inflammationibus nō lætalibus, quę ſtatim vigent ac florent. Porrò tumores huiuſmodi, qui ex humorum pręſertim fiunt influxu niſi fieri prohibeantur, reprimendo materiā influentem vel ſponte, & citra vllam manifeſtam occaſionem intro recurrente fluxione deliteſcant, aliquo iſtorū quatuor terminari neceſſum eſt inſenſibili exhalatione ſeu reſolutione, vel facta ſuppuratione, vel corruptione, vel induratione.

4. Declinatio.

Tēpora tumorū præter naturā à tribus potiſsimū 4.) ſuū diſcrimen aſſumunt.

Tumores præter naturam quatuor modis terminantur.

Omnium autem iſtorum modorum optimus, & magis expetendus, is eſt, qui per ſenſu imperceptibilem fit diſſolutionem: poſt illum verò, qui per ſuppurationem. At quæ per indurationem fit terminatio, abſolutè mala dicitur. Quæ autem fit per corruptionem particulæ laborantis, omnium peſsima cenſenda eſt, vt apertè nobis Galenus inſinuat, libello de inæquali intēperie, ad hūc modum ſcribēs.

Gal. lib. de inaequali intemperie.

Itaq; duorum alterum sequi est necessarium: vel superante fluxione, corporum quae succubuere, sequi corruptionem: vel ea deuicta, musculum ad naturalem habitum reuerti. Subiiciamus igitur ipsam primum fluxionem superari (rectius enim à melioribus incipitur) Duplex hîc incidit curationis modus: quòd scilicet vel digeretur, seu dissoluetur, quicquid humoris in particulam procubuit: vel concoquetur: verùm dissolutio optabilior existit. Ad concoctionem autem haec duo necessariò consequuntur: nempe puris generatio, & eius in aliquod spacium abscesio. Et paucis interiectis subiungit, At si victae à fluxione particulae fuerint, in tantam deuenient intemperiem: vt earum actio pereat, & ipsae temporis processu corrumpãtur. Hactenus Galenus. Resolutionis indicia sunt, leuitas membri, & deficiens pulsatio. Signa tumorem verti in suppurationem, indicantia sunt, dolor internus pulsatio, & caloris incrementum. Fluxionem victricem esse, & particulae laborantis corruptelam, testantur nigror, & liuiditas, quibus nonnunquàm & graueolentia accedit. Tumorem in lapideã abire duritiem, apertè demonstrat, tumoris imminutio, & cum hac, durities remanens.

Dissolutionis indicia. *Suppurationis notae.* *Corruptionis signa.* *Indurationis notae.*

Regresionis vel delitescentiae nota est, subita tumoris diminutio, quae interdum propter nimiam refrigerationem, nonnunquam verò propter venenositatem (nullis forinsecus admotis reprimentibus) accidit. Ad hanc autem subitam atque affatim factam tumoris immunitionem, febris statim consequitur, ac multa alia praua symptomata.

Regreßionis & delitescentiae indicia.

Hactenus de signis & iudiciis eorum tumorum, quos vulgò apostematis nomine propriè censent appellandos. Pustularum autem vulgò nuncupatarum notae & iudicia suo loco, cùm de illis tractabimus, dicentur. Abscessuum verò (quas exituras vocant) iudicia, ac signa, quae vel statim eos futuros denunciant, vel iam praesentes adesse de-

mon

monſtrant, hæc ſunt:

Cùm videris (inquit Auicennas) pulſationem aut duritiem, in longum iam tempus productam, vel caliditatem, aut dolorem increſcentem, tunc exiſtima proximum eſſe, vt apoſtema in ſuppurationem vertatur, & fiat abſceſſus. *Signa mox futuri abſceſſus, ex Auic.*

Cùm autem deprehenderis leuitatem quandã affectæ particulæ, & doloris ſedationem, ac remiſſum calorem, quódq; tumentis loci pars aliqua cæteris emineat, atque in mucronem ſubducatur: ad hæc cùm premendo digitis velut inundationem (vt loquuntur) perceperis, vidérisq; gibbi illius ſeu mucronis colorem iam albeſcere, tunc iudica, pus eo loci ſubeſſe, & tumorem iam abſceſsiſſe. *Notæ abſceſſus iam facti.*

Vnde & ab Hippocrate rectè eſt iudicatũ, Quòd dum pus conficitur, dolores ac febres magis accidunt, quàm iam confecto pure. *Ap.47.li.2.*

Porrò notæ eiuſmodi tum iam facti abſceſſus, tum mox futuri, vulgaribus iis verſiculis communiter exprimuntur:

Durities longa, pulſus, dolor, & calor aucti,
Signant pus fieri: ſed factum, dicta remiſſa,
Sub digitis vndans, albeſcens pars, & acuta.

Cæterùm, in pure ipſo cognoſcendo ac diiudicando, maximè te attentum eſſe oportet. Quandoquidem ſuppuratio ipſa, ſeu puris in loco aliquo comprehenſi notitia, ſæpius occultatur, ac medicum latet, ob loci ſcilicet & puris craſsitudinem, vt hac aphoriſtica ſententia nobis expreſsit Hippocrates:

» Quibuſcunque ſuppuratio in corpore exiſtens, *Apho.41.*
» non innoteſcit, his ob craſsitudinem puris, aut loci, *lib.6.*
» non innoteſcit.

Atque hæc de ſignis abſceſſum :. dicta ſufficiant. De horum autem iudiciis, hæc ab Auicenna & recentioribus chirurgis memoriæ tradita ſunt.

Abſceſ

Iudicia abscessuum.

Abscessus, qui iuxta membrum aliquod nobile, vel propè iuncturas fit, atq; adeò in venosis, aut neruosis ipsis partibus, quiq; in imbecilli particula, & natiuo calore propemodùm destituta, prædura quoque & densa cute obtecta, consistit, ad hæc qui crassiore materia, & ad motum tardiore constat: planus etiam seu æquabilis, & in coni formulam nõ subductus, suspectus admodùm est, ægreq; ac tardè maturatur. Qui verò huic ex aduerso respondet, boni moris est, & laudabilis.

Qui abscessus facilè cõcoquantur.

Citò enim & facilè in suppurationem vertitur, sæpiusq; nullo forinsecùs adhibito auxilio, per se dehiscit. Itaq; si abscessus tendit in acutiem, & puris substãtia tenuis fuerit & acris, nec prædura aut densa cutis extiterit, natura seipsa, hoc est, sua facultate alienorum expultrice, & citra aduẽtitium aliquod subsidium conceptũ humorem foràs propellet, nisi quis facta incisione protinus ipsam spontaneam apertionẽ anteuertat.

Qui abscessus per resolutionẽ maximè terminentur.

Abscessus eiusmodi nonnunq; per halitum digeruntur, nulla in cute facta continui solutione, vbi scilicet pus & modicum est, & bonum, tenue quoque & non in alto delitescẽs. Sæpius tamen facto à naturâ vel arte emissario, conceptus humor profunditur, q̃ digeratur. Quæ autem à natura fit apertio, multò tutior est, ea quæ manus opera fit, quòd si arte molienda sit, securiùs multò & meliùs scalpello aut candenti ferro illã efficies, q̃ adurente medicamento, quod ruptorium appellãt.

Melius ac tutiùs scalpello, quàm ruptorio abscessus aperiuntur.

Ideò autem apertio eiusmodi, quam in abscessibus manu & arte molimur, deterior est ea quæ naturæ beneficio accedit, quòd saniem generet & in fistulã vertatur. Vbi tamen vrget necessitas, nec alio datur vti meliori & præsentiore auxilio, ea intrepidè aggrediũda est. Hæc autem modò cõmemorata incommoda vitabis, si facta (cùm res expostulat) apertione, pus mouentia, ad reliquiarum maturationem & detergentia, laboranti particulę, statim adhibueris. Cæterùm puris optimi, ac deterrimi notas, oraculo vltimo libri primi præsagiorum, nobis

expr

expressit Hippocr. ad hunc modum inquiens: Pus illud optimum censetur, quod album, æquale, [id est, sibi vndique simile] læueq; [tangenti] & quàm minimè fœtidum est: Quod verò huic maximè contrarium apparet, pessimum est. Porrò reliquorum aliorum, tum humorum, tum solidorum corporum, quæ in abscessibus continentur, signa & iudicia in particularibus capitibus subsequentibus explicabuntur.

Puris optimi & deterrimi notæ, ex Hippo.

De curatione tumorum præter naturam in vniuersum, eorum maximè, qui ex influxu humorum fiunt, veraq; apostemata vulgò dicuntur, & abscessuum, quas exituras vocant.

CAPVT V.

TVmorum omnium, qui præter naturā sunt, iam factorum, & qui non adhuc in generatione sunt, communis ac prima curandi indicatio: vna est Galeno libr. 13. & 14. meth. med. nēpe vt quod præter naturam in particula est, & eā in tumorem attollit, totum vacuetur. Qui verò adhuc in generatione sunt, in his prior vacuatione est, confluentis ad affectum locum humoris inhibitio. Proinde in illis non simplex, sed composita est, medentis sollicitudo ac curandi indicatio. Hę autem communes indicationes pro tumoris ipsius differentia, & particulæ laborātis natura, plurimùm variāt, & immutantur. Siquidem in omnibus iam factis tumoribus, & qualibet corporis parte, eius quod infestat vacuatio, haudquaquàm similiter administratur, vt libro secundo ad Glauconem, & locis nuper citatis docet Galenus: quod ex sequentibus etiam euadet manifestum. Sed neque iisdem semper auxiliis, quibuscunque incipientibus adhuc tumoribus, & quamlibet particulam occupantibus, occurrimus.

Tumorū omniū curandorum cōis indicatio.

Communes curādorum tumorū indicationes, pro tumorū differentia, & laborāte particula variari.

mus, aut quod in illis iam factum est, vacuamus: sed aliis atque aliis prout tumoris genus, & partis affectæ natura, postulat, inhibentibus fluxionem, & vacuantibus quod generatū est, præsidiis vti nimirùm cogimur, si rectam saltem agendorum rationem sequimur. Itaque ab iis duobus, nempe ab ipsa dispositione, seu morbi essentia, & partis affectæ natura, tumorum qui præter naturam sunt, curandi indicationes potissimùm desumuntur Galeno.

Curandorū tumorū indicationes à duobus potißimùm desumi.

1 Porrò dispositio ipsa, de qua nunc agimus, seu morbi essentia, tria in se iuxtà recentiorum placita complectitur: nempè quantitatem, qualitatem, & materiam, seu substantiam quę tumorē efficit. Quorum ratione, prima illa & communis indicatio immutatur, atque ab iis etiamnum particulares curandi indicationes desumuntur. Aliter enim tumor magnus, aliter paruus curatur. Siquidem magnitudo & paruitas tumoris (vt existimant) differentiā constituunt. Alia enim ratione ingens phlegmone, alia minutus herpes curatur. Aliter quoque qui per defluxionem fit, & adhuc in gignendo est, quàm qui per congestionem procreatur, aut iam factus est. Sed & calidus tumor vt erysipelas, alia ratione quàm frigidus, vt est œdema vel scirrhus, curatur. Quantitas igitur, in tumore præter naturam curationem euarians, est, magna, parua. Qualitas, fluxio, seu (vt loquuntur) deriuatio, & cōgestio. Materia, humor, calidus, frigidus.

Tumoris essentiā tria in se continere.

2 Cæterùm in partium laborantium natura, quatuor potissimum spectanda sunt: temperatura, formatio, situs, virtus seu potentia. Quibus & quintū addi potest, facilitas nempè (vt ita dicam) ac difficultas sentiendi: nisi mauis istud cum Galeno, sub virtute comprehendi atque includi. Hæc itaq; communē etiam illam, quæ per singula tumoris præter naturam, genera obseruatur, curationem plurimùm euariant. Proinde & has omnes, quæ ab ipsis sumuntur indicationes, in curandis iis, qui præter naturam incidunt,

In indicatione, quæ à natura partiū desumitur, 4. potißimū spectāda esse.

cidunt, tumoribus, memoriâ tenere oportet. Aliter nanque curatur phlegmone, aut quiuis alius tumor in carnosis partibus, quàm in neruosis: aliter in oculo, q̃ in genu vel collo: aliter in aderibus, q̃ in aliis partibus nõ glãdosis. Breuiter particulæ ipsius laborantis, ac tumore obsessæ, temperatura, & formatio, & situs, & virtus singulas quas ipsi in morbo curando molimur operationes, commutant: communi etiamnum intẽtione seruata, quam semper à morbo assumendam esse Galenus edocuit. Itaq; communem curandorum tumorum præter naturam methodum, eorum præsertim, qui ex humorum influxu procreantur, sumpta ab ipso affectu indicatione, nulla partis ipsius affectæ habita ratione, tradere hîc primùm instituimus. Deinceps eorundem, sed maximè inflammationũ, cùm in abscessum degenerauerint, vniuersalem curationem subiiciemus. Post hæc verò particularem singularum differentiarum, simplicium præsertim (ex quarum analogia compositorũ curatio facilè addiscetur) curandi rationem persequemur. Atq; interim vbi locus expostulabit, nonnulla de curandi indicationibus, quæ à laborantibus & tumore obsessis particulis assumuntur, ex Galeno proferemus. Quibus rectè intellectis, facilè erit cuiq; rationali medico ac chirurgo, tumores quoscunque quibusuis partibus insidentes, certa methodo ac ratione curare.

Libr. 2. ad Glauconẽ.

Ordo tractandorum in sequentibus.

Galenum igitur imitantes, principium curationis tumorum qui præter naturam dicuntur, ex humorum influxu procreatorum, ab inuentione occasionis ipsius affectus, desumemus, vt scilicet quæ eum excitant causæ, abscindantur: quod verò in eo iam factum est, tollatur. Itaq; vnius differentiæ tumorum qui per defluxionem fiunt (de iis enim duntaxat modò hîc agimus) exemplo atque analogia, cæteras etiam differentias, quæ ex influxu humorum nascũtur, intelligamus, vnius phlegmones breuem ac compẽdiosam curationem hîc subiiciemus.

Inuentio occasiõis principiũ est curationis tumorũ præter naturam.

Hæc

Phlegmone quid.

Hæc nãq;, & frequentissimè incidit, & febres aliaq; symptωmata periculosissima incitat. Nomine autẽ phlegmones hoc loco, non omnem calidam, ac veluti flammeam dispositionem, quam Græci etiã phlogosin appellant, intelligi volumus, sed eam duntaxat, quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens in qua dolor est vehemẽs, rubor per summa vigens, calor veluti deũrens, tensio, renixus, & cùm malum increuerit, pulsationis sensus. Hanc enim inflammationem cum Galeno, & aliis, qui eum tanquàm ducẽ optimum sequuti sunt, Græcis scriptoribus, vt Paulo Aëtio, & Oribasio, propriè phlegmonem appellamus. Vt igitur rem ipsam aggrediamur hæc ipsius Galeni verba sunt, Communis omnium phlegmonarum generatio, ex sanguinis influxu est, copiosioris scilicet quàm sit parti ex vsu. Influit autem copiosior sanguis, alia quapiam, aliisve particulis eum aliquando mittẽtibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquando verò particula quæ affligitur, hunc ad se trahente. Partes autem quæ mittunt, vel vt copia superuacuum, vel vt qualitate molestũ, vel vtroq; nomine succum persequuntur. Quæ verò attrahũt, hæ morboso calore vel dolore trahunt.

Gale. lib. 13. meth: med. Cõmunis omniũ phlegmonarũ generatio.

Causæ coadiutrices fluxionis.

Sed & his coadiutrices causæ sunt, particulę imbecillitas & ignobilitas, canalium seu viarũ, per quas fit defluxio, amplitudo, meatuum quoq; partium expellentium angustia, & situs inferior, vt iam suprà dictum fuerat.

TRES scopi in curãdis tumoribus, qui ex humorũ influxu fiũt chirurgo p̃ponuntur.

Itaque ex omnibus his tres colliguntur recentiorum chirurgicorum turbæ, curandorum tumorum, qui ex defluxione ortum habent, intentiones.

Prima est, fluxionẽ auertere, ac eã oĩnò itercipere.

Secunda est, dolorem demulcere, atque eam occasionem, propter quam particula fluxionem excipit, vel etiam attrahit, in totum summouere.

Tertia est, totum eum humorem, qui in partem affectam confluxit vacuare.

Cæte

PRIMVS scopus.

Cæterùm quomodò prima intentio perfici debeat, appositè docuit Galenus lib. decimotertio methodi medendi, vbi modos omnes auertendæ fluxionis, ac rationem inhibēdæ phlegmones, quæ adhuc in generatione est, nobis expressit, ad hunc modum scribens. Vbi æqualiter succi inter se sunt adaucti (quod Græci plethoram vocant) imò etiam vbi purum ab excrementis totum corpus est, & succorum mediocritatem continet, dolore, & membri, in quo phlegmone sedet, calore fluxionem excitante: sanguinis missione incipienti adhuc phlegmone succurrimus. Curatur etiam plethora, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum multa frictiõe. Præterea digerentibus medicamentis, modò febris non adsit, & præter hæc omnia inedia, ac proba victus ratione, etiam si febricitet æger. Cùm verò flaua bile, vel atra, pituitáve, aut serosis humoribus refertū corpus est (eum habitum Græci cacochymiam nominant) purgatione, quæ cuique suppuranti succo sit accommoda, vacuatio molienda est. Ac de iis quidem in particularibus capitibus diffusiùs tractabitur. Cæterùm antispasis, id est, in contrarium reuulsio, commune est in omnibus huiusmodi tumoribus auxilium, dum fluxio adhuc valenter irruit, vtpotè in principio morbi & in augmento: in fine verò status, & in ipsa declinatione, dum scilicet iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, & corpus totum abundè vacuatum est: vel ab ipsa quæ affligigitur particula, vel à maximè vicina vacuatio molienda est.

Phletora quid. *Cacochymia.* *Antispasis.*

SECVNDVS scopus.

Secunda intentio completur anodynis remediis, id est, sedantibus dolorem, item adstringentibus, & intercipientibus fluxionem. Ad hæc relaxātibus naturales meatus, per quos membrum affectum consueuerat repurgari. Horum autem omnium materia lib. sexto abundè describitur.

TERTIVS scopus.

Tertiam verò intentionem assequemur, iis quæ materiam, tumorem excitātē, à loco affecto euacuāt.

Euacuatur autem cõtenta iam in loco materia, non solùm diaphoreticis, id est, euaporantibus seu resoluentibus medicamentis, sed etiam repellẽtibus quæ Græci ἀποκρουστικὰ vocant. Itaque incipientibus phlegmonosis tumoribus, atque etiam aliis quibuscũque qui ex humorum influxu procreantur, magis vtendum est reprimentibus, quàm euaporantibus, quibusdam exceptis casibus: ex quibus (inquit Guido) Galenus visus est quatuor posuisse.

Casus in quibus non licet repellere siue repercutere.

Primus est, quandò tumor eiusmodi fit in emunctoriis. Secundus quandò fit à materia venenosa. Tertius, quandò materia est crassa & repulsioni inobediens. Quartus, quandò vehementer est impacta. Auicẽnas duos dũtaxat casus excipit: nempè cùm tumor est in emũctoriis, aut loco aliquo, ex quo sit timẽdus refluxus materiæ ad membrum aliquod præcipuum & nobile. Alij vnicum tantùm casum eximunt, alij sex, alij decem, alij 19. alij 23. Verumenimuero priusquam de hac re tam ambigua, quicquam statuamus, sciendum est duplex esse genus repellentium apud recentiores & Arabes, communia scilicet propria.

Repellentia communia.

Repellẽtia communia, seu communiter dicta sunt, quæcunque in fluxus prohibent, compescunt ac refrenant, aut refrigerando, aut incrassando, aut offarciendo, hoc est lento substantiæ crassamento, poros occludendo, & vias intercipiendo, aut partes confirmando, influxum frigore compescunt, & incrassant semperuiuum, lactuca, psillium cotyledon, id est vmbilicus veneris, lenticula palustris, caphora. Offarciunt, id est, poros imminenti fluxioni occludunt farina volatilis appellata, è moletrinis, oui candidus liquor, amylum, gluten, & gummi genera. In summa, quæ cum lentore, & sine morsu refrigerant. Confirmant ac roborant, hoc est natiuam temperiem parti, restituunt, oleum rosaceum, omphacinum, myrtinum, chamæmelinũ, absynthiũ quoque, marrubium, nux cupressi, & id genus alia, quæ affectã particulã, cui admouẽtur roborando,

borando, ab imminenti fluxione eam vindicant ac tuentur. Repellentia autem propriè dicta sunt, quæ dum humores in partem aliquam irruunt, aut illabũtur, vi sua illis occursant, ac intro quasi postliminio redire cogunt. *Repellentia ꝓpriè dicta.* Hęcq; sunt omnino crassarũ partium, quemadmodũ attrahentia tenuium, ex his plurima sunt qualitate frigida, quædam verò calida, vtraque tamẽ, id est, tam calida quàm frigida facultate pollẽt adstringẽte, frigida propriè reprimẽtia dicta sunt: *Frigida reprimentia.* folia vitis, plãtago, solanum, dipsacos, id est virga pastoris, & quæ pastoris bursa vocatur, glaucium, balaustiũ, omphacium, Rhus, id est, sumach, terra cimolia vulgò nuncupata, & terra sigillata, & eius generis alia. Et hæc quidẽ simplicia, ex quibus multa componi possunt, vt oxycratũ, linimentum ex bolo cõmuniter appellatũ, cæratũ Galeni, & similia, quorũ formulæ ex sexto libro requirẽdæ sunt. Repellentia autẽ calida propriè dicta sunt, *Calida repellentia.* alumen, galbulæ, id est, cupressi nuces, iuncus rotundus siue odoratus, Græcis χῖνος ἄνθος, onix. i. blatta bizantia, lupinorũ farina, et vina quędã austera, ac alia permulta. His positis rem vniuersam de repellentibus initio fluxionũ adhibẽdis, proloquiis duobus sequentibus Guidonis à Cauliaco cõplectamur, *Primũ Guidonis proloquiũ in repcutiẽtibus.* Principio omnium tumorũ, qui ex humorũ in fluxu fiũt, & maximè phlegmonosorũ reprimẽtia ꝓpriè dicta cõducunt, his decẽ solũ exceptis. Nempè cũ tumor partibus adenosis, aut cũ ex materia venenosa fit, vel admodũ crassa, & ad repellendũ inepta, atque etiã cũ humor particulæ laborãti iam vehemẽter est impactus. Si tumor critic⁹ est, aut à cã primitiua excitatus. Si in corꝑe plethorico est, aut admodũ debili. Si sedẽ habet iuxta principẽ aliquã partem. *Gale. 2. ad Glau.* Denique si cum vehementi dolore incidit, tunc enim mitigatoriis auxiliis & non repellentibus propriè dictis opus est.

Secundũ proloquiũ ad hunc modũ habet. *Secũdũ proloquium.* In principio omnium tumorũ præsertim phlegmonosorũ cõferunt reprimẽtia cõia, tribus duntaxat exceptis,

Si glanduloſas partes, quas vocant occupent, ſi critici fuerint, ſi ex materia venenoſa procreati ſint, atque in omnibus his, præcipuè verò quando ferè *Si tumor iã factus eſt.* conſtitit fluxio, & tumor propè modum factus eſt, oportet materiam ipſam reſoluere, ac diſcutere, admotis ipſi tumenti particulæ diaphoreticis, non quidem mordacibus, & valde acribus, ſed lenibus potius, ac moderatè calidis & humidis, maximè verò in tribus vltimis commemoratis, in quibus ſtudendum materiam attrahere ad locum tumore obſeſſum, ipſumq; tumorem augere, & materiæ iam fluxæ & cõmixtæ refluxũ prohibere. Quod interdùm quidẽ facimus ęmplaſtris attrahẽtibus: nõnũquàm verò cucurbitulis dolenti loco affixis, vt docet Auicennas. *Artis canon generalis.* Sit ergo regula ſeu canon artis generalis, in principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu creantur, exceptis tribus paulò antè memoratis, ſola ac pura reprimentia eſſe adhibenda. In augmento verò ipſis repellentibus, nonnihil ex iis quæ diſcutiunt, admiſcendum. At in ſtatu & paulò antè ſtatum, æquis portionibus miſcenda ſunt reprimentia diſcutientibus. Cùm autem declinatio, vel finis ſtatus adfuerit, ſolis reſoluentibus & relaxantibus vti licet. Breuiter quandiu humor adhuc affluit, repellendum eſt: vbi verò iam reſtitit fluxio digerendũ. Verùm ſi medio modo res habeat, id eſt, partim iã aliquid fluxerit & loco inhæſerit, partim verò aliquid adhuc influat, mixtis auxiliis vti oportebit, hoc eſt, partim reſoluentibus, partim regerentibus, ſiue repellentibus. Coëuntibus enim vnà contrariis indicationibus, compoſitum quoque eſſe præſidium oportet, vt 13. Therap. Galenus ait.

Porrò hæc omnia ſanè intelligenda ſunt, vtpotè ſi tumor præter naturam reſolutione ſeu (vt communiter dicunt) via reſolutionis terminari debeat. Auxilia autem, quibus ſingulas modo dictas intentiones exequimur pro varia materia tumorem excitante,

excitante, in sequentibus particularibus capitibus, & in sexto libro describentur.

De curatione abscessum in vniuersum.

CAeterùm si phlegmone, aut quiuis alius tumor degeneret in abscessum eius curatio per initia præstatur Gal. lib. 2. ad Glauconem, per mitigatoria auxilia, quæ Græci chalastica vocant, id est, relaxantia, siue remittẽtia, cuiusmodi est medicamentum, quod à Galeno tetrapharmacum appellatur, molle quidem & anodynum. Cui ex sententia eiusdem 13. Therap. mellis paululum admixtum sit, oportet. Constat autem tetrapharmacum, ex ceræ, resinæ, colophoniæ picis, seui taurini, pari portione. Procedẽte verò tẽpore, ad ea quæ cõcoquendi, seu maturãdi, ac suppurãdi vim habent, transeundum est. Quæ autẽ in aliam speciẽ, hoc est, in alienã substantiã, & toto genere præter naturam degenerauerũt, ea per chirurgiã summouẽda sunt. Porrò in iis amouendis iuxta Galeni consilium 14. Therap. id agere oportebit: vt rationibus, qbus id fiat, quod intẽdis, pẽsitatis, optimã semper earũ deligas. Sanè optimæ rationes tripliciter indicantur: nempe temporis curandi breuitate, curando citra dolorem, & maximè tutè curando. Rursus vt tuto cures, tria propria sunt quibus intentus sis oportet.

Curatio tumorũ in abscessum quæ exituras vocãt degenerantium.

Tetrapharmacum.

Optimã curãdi rationẽ tripliciter ĩdicari.

Vnum primumq́ : vt omnino absolutionẽ ope- 1
ris consequaris. Alterum, vt sicubi hunc non conse- 2
quaris, saltem cubantem nõ lædas. Tertiũ, vt vitiũ 3
non facilè reuertatur. His cõsiderationibus si optimam curationis viã indicaueris, inuenietur quidem in omnibus modò propositis tumoribus, quando potius chirurgiæ, & quãdo potius medicamentorũ ope sit curandum. At chirurgiæ quidem studium in his potissimum, quæ nunc dicta sunt, hoc est in tumoribus, qui toto genere sunt præter naturam ad Interemptionem eorum festinat, atque prorsus vt hi tollatur sibi proponit. Quòd si perficere nequeat,

proximum illud consilium habet, vt vitium transferat, veluti in hypochymatis, id est suffusionibus. Quod verò ex medicamentis petitur, primùm huc tendit, vt quod præter naturam est, tum in pus vertat, tum putrefaciat: hoc verò secundo loco destinat. Hæc Galenus. Itaque, vbi partes, quæ phlegmone infestantur, vehementiùs pulsitant, sic vt iam despe retur de horum, citra pus, curatione veteres omnes (inquit Galenus 4. Therap.) eiusmodi admouent medicamenta, quæ celerrimè pus mouent: antè verò nequaquàm.

Ex lib. 4. The. meth.

Quanquàm sicubi cataplasmate quod calfaciat humectetque [& ad suppurationem perducat] illinuntur quæ phlegmone infestantur, id nequaquàm ex prima ratione fit, hoc est, vt remedium affectus, sed vt symptomatis mitigatio, vtpotè doloris. Siquidem ipsius phlegmones remedia sicciorum sunt virium. Et paucis interiectis subdit. Compendiosa obsessarum phlegmone partium curatio, per id genus præsidia [hoc est, per siccantia & resoluentia] obitur ac perficitur, quæ sanè vel affectum prorsus summouent: vel si quid exiguũ quod suppuret, reliquerint, alterum medicamentũ acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circumposita cutis sit, velisque celeriùs explicarũ ægrum, sectione seu incisione opus est. Et hoc sanè est, quod dicebat Aui cennas: nempè curationẽ apostematis, quatenùs apo stema est, extractionem esse materiæ extraneæ, quæ excitat apostema. Auxilia autẽ quibus mouere pus expedit, & alia quæ suprà dicta sunt perficere ex particularibus capitibus, & ex libro sexto, de suppurantibus requirenda sunt.

Auicennas.

Quãdo potissimùm secandi sunt abscessus.

Porrò suppurato iam abscessu, aut trãsinutato, vel valenter impacto, si pus, aut alia quæuis materia ibi cõtenta non discu tiatur, vel si tempore conuenienti, & dum iam tempestiua adest occasio, citra manus operam, non aperiatur: secare exitum ei quod digestioni, non cessit oportet. Potissimè verò id moliẽdũ erit, si timeatur

futura

futura aliqua erosio: vel aliud quoduis nocumentũ, imo si necessitas vrget, ex aduerso etiamnũ aperiri debet, & quã promptissimè ac tutissimè fieri poterit, materia extrahi, ob causam superius adductam.

Tutius autem ferro, quàm medicamentis causticis, & adurentibus aperitur: modò nihil ex iis, quæ de aperiẽda vomica libro sexto dicentur obstiterit. Communiter autem phlegmonosi eiusmodi tumores, iã in suppurationem versi, scalpello inciduntur. Porrò apertio ipsa, seu puris emissarium fieri debet pro ratione tum copiæ materiæ ibi collectæ: tum etiam ipsius loci affecti. Quòd si computruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur, exscindi eã est necesse, ad formam seu similitudinem folij oliuæ vel myrti, quo facilius sanescat. Cæterùm Galenus maximas sectiones semper vitãdas esse præcepit, sanabatq; huiusmodi suppuratas particulas, etiam inguina & axillas sola vt plurimũ incisione, & medicamentis valẽter siccantibus. Quòd si aliquando exscindere aliquid propter multitudinem, nõ puris modò, sed etiam corruptarum partium fuit opus, cõtentus erat sectione nõ maiore quam myrti folium magna. Ex amplis enim sectionibus, vbi ad cicatricem perducta est particula, præterquàm quod turpissima redditur, fit etiam imbecilior, & ad motum ineptior. Fiunt autem huiusmodi sectiones, myrtaceum folium imitantes, in iis potissimũ tumoribus, qui in axillis & bubonibus suppurant. Et in iis quidem longitudo per transuersum ducta esse debet, non autem per cruris aut corporis rectitudinem.

Tutius ferro quã medicamẽtis adurentibus suppuratus tumor aperitur.

13. Thera. Sectio oliuæ aut myrti folium imitans.

Noxæ ex amplis sectionibus.

Sectio ĩ suppuratis bubonibus cur fiat per trãsuersum.

Quippe ita cùm crus aut brachium inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. In aliis verò locis incisione simplici ferè semper vtimur. In ipsa autem apertione siue incisione, septem potissimum sunt attendenda iuxta recentiorum placita.

Septẽ attendẽda ĩ apertiõe iã suppurati abscessus.

Primùm, vt sectio fiat eo loco, quo materia continetur. 1

Secundùm, vt fiat in loco inferiori, quo melius purulenta illa colluuies vacuari possit. 2

3 Tertium, vt fiat secundum rugas & processum
4 musculorum. Quartum, vt vitentur nerui, venæ
5 & arteriæ, quoad fieri poterit. Quintum, vt non
tota materia semel atque affatim educatur, præser-
6 tim in magnis abscessibus, ne scilicet ex nimia subi-
taq; inanitione, & spirituum resolutione: virtutis
sequatur prostratio. Sextum, vt blādius, & mini-
mo quàm fieri potest dolore, locus tractetur.

Duo spectātur Galeno ī apertione suppurati abscessus.

7 Septimum, vt facta apertione locus detergeatur, carne impleatur, & ad cicatricem more aliorum vlcerum perducatur. Galenus autē lib. 13. Therap. duo potissimum monet esse attendenda in sectione suppurati abscessus, ad hunc modum scribens: Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, secare exitum
1 ei quod digestioni non cessit, eo potissimum loco
2 oportet, quo est editissimum. Quippe tenuissimam etiam illic inuenies cutem. Memineris præterea in sectione: & alterius indicationis, quæ ad fluxum petinet, atque ad ambo respiciens, ita quod suppurauit, incîde: ac deinceps medicamentum aliquod eorum, quæ sine erosione siccent, impone.

Detergentia.

Auxilia autem detersoria post apertam vomicā purgando vlceri sordido accommoda, sunt mollia tomenta vel lintea, concerpta linamenta, emplastra, & vnguenta, quæ in particularibus capitibus, & in sexto libro cēsebuntur. Primis diebus sufficit Guidoni vitellus oui alumine zuccharino inspissatus quo remedio etiā vtebat̄, Gulielmus à Saliceto. Postea verò deueniendum est ad mel rosatū, & mūdificatiuum ex apio: & postremò, ad vnguentum Apostolorum, & Aegyptiacum, si res ita desideret.

Hic variāt exēplaria.

Vnguenta super tumorē iā apertum applicanda.

Suprà verò admouēda vnguēta, basilicon, diachylō & diaphoēnicon vulgò nūcupatū, atq; alia id genus quæ ad vlcera instituuntur. Vbi enim abscessus secueris, more aliorū vlcerū curari debetur, Galenus lib. 13. Therap. post excisam cutim in phlegmonis axillarum & inguinum, medicamento quod Græ-

ci man

ci mannam, id est, thuris purgamentum vocant, affectam partē implebat. Hęc autem leui adstrictione prædita est. Sed & mitigare (inquit) prius incisam partem, quantum poscere videbitur, oportebit: fomentis primum, dein cataplasmatis, mox humectante aliquo medicamento, aut nō siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere, tum manna (vt dictū est) tū ex præsidis, quę linteolis excipiuntur: primùm quidē ea quæ pus citant, dein ea quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ si cauitas etiā mansit, quæ impleant adhibēda sunt: sin aliter, ea quæ cicatricem inducūt. Porrò si laborans nec ferro candente, nec scalpello, fieri sectionem pręmollicie admiserit, medicamentis adurentibus erit emolienda apertio. Ad hoc autem laudat Auicennas semen lini, fermentum, & stercus columbinum. Hæc præstantiora efficies si cum sapone molli, aut muccagine seminis sinapis miscueris. Cæterùm ruptorium seu causticū, quod fit ex calce, & sapone, in hac re principatum obtinet. Hactenus de tumoribus præter naturam in vniuersum: ac deinceps de particularibus eorum differentiis.

Mannæ & thuris vsus post incisionem, & eorum vires.

Partem incisam prius mitigādam esse.

Quæ in vlcere ponēda.

Auicennas, 1 fine tract. 1. fen. 3. lib. 4.

De phlegmone vera, & aliis à sanguine procreatis tumoribus. CAP. VI.

ABsoluto iam in vniuersum sermone de tumoribus, qui præter naturam consistunt, tempestiuum est, de singulis eorū differentiis particulatim disseramus, à phlegmone sumētes exordium: vt quæ & frequentissimè incidat, & symptωmata (vt Galenus ait) periculosissima excitet. Itaque phlegmone Galeno lib. primo de morbis & symptωmatis, bifariam accipitur. Vno modo communiter, veterum qui ante illum fuerunt, more pro omni partium veluti inflammatione, & quadam efferuescentia, hoc est, pro omni calida, ac veluti flammea quadam dispositione, quam Græci propriè φλόγωσιν appellant.

Duplex acceptio Phlegmones.

1 Phlegmone prophlogosis.

Phlegmone pro inflãmatione ex sanguine optimo.

2 Altero modo à Galeno & iunioribus accipitur pro tumore ex sanguine verò ac puro, hoc est optimo, ac mediocrem crassitiem obtinente, procreato. Et hæc quidem generis sortitur appellationem: atq; inflammatio æquiuocè generi Latinis nominatur, Græcis verò absolutè phlegmone. Ea autem recentioribus duplex est: vera scilicet, & non vera. Vera phlegmone fit à sanguine benigno, hoc est, qualitate, & substãtia seu cõsistentia optimo, sed copiosiore quã sit parti ex vsu. Non vera & illegitima phlegmone, ex prauo & non naturali sanguine efficitur.

Phlegmone duplex.
1. Vera.
2. Nõ vera.

Sanguis qd & quotuplex.

Est autem sanguis, humor calidus & humidus ex temperatiori parte ipsius chyli progenitus. Et hic quidem duplex est: Naturalis, & nõ naturalis. Naturalis, est humor calidus & humidus, substantia quidẽ mediocris, colore verò multũ rubens, odore autẽ & sapore dulcis, mitis, ac benignus. Verũ non naturalis ille dicitur, qui ab isto nuper descripto deflexit, degenerauitq;: intra tamẽ suæ latitudinis terminos, quos si transgreditur, non iam sanguis: sed alius humor venit appellandus. Hoc autem (sanguinem inquã degenerare à propria sua natura) cõtingit dupliciter. Vno modo (vt aiunt) in se, hoc est, ratione sui permutata propria eius substãtia, citra alterius admistionẽ, Altero modo, per aliũ seu ratiõe alterius. Et per se quidẽ adhuc bifariam nempe: vel quia eius substantia crassior est: aut tenuior quàm debeat: vel quia aduritur, & quod ex eo tenuius est in flauam bilẽ mutatur: quod verò crassius, in atrã, idq; absque separatione. Alterius verò ratione sanguis fit non naturalis, quando alius humor illi permiscetur. Quòd multifariam contingere potest, prout scilicet variæ species bilis, pituitæ, aut melancholiæ, cum ipso sanguine misceri possunt. Ex quibus liquet, quòd ex sanguine quatuor species seu differentiæ tumorum præter naturam procreantur. Primum ex sanguine naturali & benigno generatur vera phlegmone. Ex sanguine verò illaudabili facto

Sanguis bifariam degenerat à propria sua natura.

Quatuor differentiæ tumorũ ex sanguine.

facto per admixtionẽ aliorum humorum, tres enascuntur differẽtiæ phlegmones non veræ, atq; illegitimæ: quippe quod tres alij humores (pituita inquã & vtraq; bilis) ipsi sanguini permisceri possunt.

Itaq; si flaua bilis sanguini cõmisceatur, quod ex ambobus tum est cõflatũ, vocatur phlegmone erysipelatώdes: si pituita, phlegmone œdematώdes: si atra bilis seu melãcholia, phlegmone scirrhώdes. At ex sanguine illaudabili & maligno per adustionem & corruptionẽ propriæ substantiæ, pro ratione tenuitatis aut crassitiei ipsius, generantur vel carbunculi, qui Græcis anthraces dicuntur: vel gangræna vel sphacelus. De quibus in sequentibus dicemus.

De causis signis & iudiciis phlegmones.

Causæ phlegmones. 3.

1. Prægressa.

PHlegmones causæ sunt tres: vt & aliorum omnium tumorũ præter naturam qui per defluxionem fiunt. Primitiua scilicet, quã & prægressam & euidentem appellamus: antecedens, & coniuncta. Euidentes causæ inflammationis, sunt occasiones externæ: vt contusio, disruptio, conuulsio, fractura, vulnus, vlcus spontaneum, luxatio, & alia id genus, quę quatenus dolorẽ in laborãte particula excitãt, fluxionẽ accersunt. Antecedẽs, vt sanguinis exuberãtia, probi quidẽ & inculpati: vt cum ad immoderatã venarum repletionẽ venæ pertingunt. Tunc enim cogitur sanguis (veluti quid superfluũ) ad partẽ aliquã vel imbecillã, vel plus iusto excalfactam: vel dolore affectam, effundi, ac defluere. Vbi tandẽ cõpingitur, atq; impactus manet, nisi protinus ab initio reprimatur: vt iã suprà in capite vniuersali dictũ est. Ad quòd subinde recurrẽdũ tibi est: vt absolutam magis particulariũ tumorum, de quibus nũc agimus, intelligẽtiã cõsequaris. Cõiũcta causa seu cõtinẽs, est ipse sanguis, q iã loco affecto infartus est. Phlegmones notæ sunt, tumor, seu incremẽtũ ꝑtis supra naturalẽ habitũ. Calor vehemẽs, adeòvt mẽbrũ cõburi videat̃. Rubor ꝑ summa

2. Antecedens.

3. Cõiũcta.

NOTAE *veræ ac legitimæ phlegmones.*

vigens

Libr. de tumo. præ. natur. & 13. metho.

vigens, qualis ex balneis, vel igne, aut quouis alio modo calfactis aduenit. Dolor vehemens, niſi membrum difficilem omninò ſenſum habuerit. Pulſus, ſeu pulſationis ſenſus in profundo moleſtus. Tenſio ſeu extenſio membri, quam non modò ipſi tantùm deprehendimus, ſed etiā ipſe æger proprio ſenſu aduertit. Renixus partis tangenti eā, pro tenſionis modo. Et ſi quæ ſint alia, quæ præſentē ſanguinis abundantiam in parte aliqua teſtantur.

Phlegmones tempora 4.

IVDICIA.

Phlegmone quatuor habet tempora, principium, augmentum, ſtatum, & declinationem: niſi ſaltem fluxio intrò recurrat, vel repellentibus medicamentis ſtatim reprimatur. Vbi autem quatuor hæc tēpora percurrerit, neceſſe eſt vt eius materia vel reſoluatur atq; exhalet vel ſuppuretur, vel corrumpatur atq; putreſcat, vel in ſcirrhoſam ac lapideā duritiem abeat. Et horū quidem omnium ſigna ex capite vniuerſali ſunt requirenda: vbi explicatæ ſunt notæ omnium temporum, & modorum terminationis tumorum præter naturam, quæ vulgò apoſtemata vocāt.

Symptomata quæ phlegmones curationē interpellant.

Cæterùm phlegmonem plerunque mala comitantur ſymptomata, quæ eius curandi rationem interpellāt, immutantq;. Cuiuſmodi ſunt, dolor vehemēs, partem admodùm ſenſibilem occupans: recurſus materiæ ex glandulis (quas Græci adenas & vulgò emunctoria vocant) ad partes internas: item partis affectæ mortificatio (quam corruptionem eſthiomenicam appellant) ex nimia ſcilicet refrigeratione & valido infartu, ipſius materiæ (quæ inflammationem committebat) proueniens: durities quoque lapidea & pene indiſſolubilis, vulgò ſcliroticanūcupata, ex perperàm ac temerè facta tenuioris humoris diſſolutione.

Quocircà diligenter ac ſæpiùs quidem obſeruare oportet, in curandis tumoribus, qui præter naturam conſiſtunt, quò quiſque tandem ſit euaſurus, & quæ inopinatè ſuperuenerint accidentia, vt circa id quod apparet, & vrgens eſt, maximè inſiſtamus.

Galenus.

Quod nos probè Galenus admonuit libro ſecūdo

ad

ad Glauconem, & 13. Therap. ad hunc modum inquiens: In morbis quidem qui difficulter resoluuntur, verendum est, ne eorum reliquiæ prædurę relinquantur. Quare in singulis resolutionibus attendere oportet, ad quid transmutetur omnis, cuius curatio suscipitur, tumor. Nam ea quæ cum fortiter exiccantibus agitur, reliquias præduras operatur. Hæc Galenus. Sed tempestiuum est, ipsius phlegmones curationem aggrediamur.

Ratio curandæ phlegmones ex defluxione concitatæ, corporis summa occupantis.

Cvm inflãmatio, quæ Græcis peculiariter phlegmone dicitur, ex influxu sanguinis, copiosioris scilicet quàm sit parti ex vsu, nascatur: fluxio autem incipiẽte adhuc phlegmone, partim fiat, partim iam facta sit: geminus sanè erit curationis ipsius adhuc incipientis phlegmones scopus, nempe vacuandi quod influxit, & prohibẽdi quod influit. *Methodus curandæ phlegmones quæ adhuc in generatione est.*

Porrò fluxionem inhibebimus, si humorẽ influentem retraxerimus ac repulerimus, si afflictæ parti robur addiderimus, & si quid fluxionẽ accersit, summouerimus. Retrahemus autem atque in contrariũ humorum defluxum reuocabimus, venæ sectione, si quidem vires valeant, & ætas permiserit. Sin minùs, admotis cucurbitulis, vel ligaturis, vel frictionibus, vel calfactis partibus, directè affecto loco respondẽtibus. Regeremus autem repellemúsve, admotis medicamẽtis, quæ hac facultate prædita sint, hoc est, quæ aliò fluxionem propellere ac transmittere possint. Causas verò defluxionem ad partem iam phlegmone obsessam accersentes summouemus, particulam ipsam, si imbecilla sit, confirmãtes, roborantésue: si laxa nimis, adstringentes: si calida est, vt esse solet, refrigerantes: & dolorem, si discrutiat, demulcentes: ac corpus vniuersum, si sanguine abundet, & parti contagium transmittat, venæ sectione vacuan

Fluxio quibus prohibeatur. *1. Retractio* *2. Repulsio.* *3. Causæ summotio.*

cuantes: de quibus omnibus mox dicetur.

Vacuatio eius quod iã influxit. *Gale. 13. Therap.*

2 Vacuamus autem quod iam influxit, & in partẽ affectam se recepit, non modò medicamentis iis quæ digerunt, hoc est, discutiunt ac resoluunt, sed etiam quæ astringunt, & refrigerant. Magisq́ profectò (inquit Galenus) ad incipientes phlegmonas, frigidis, astringentibusq́, quàm iis quæ digerunt est vtẽdum. Atque etiam magis, vbi crassum quod cõfluit non est. Sed si sanguis in particula, quam phlegmone prehendit, vehementer est impactus, non est amplius repercutientibus vtendũ: vt in præcedentibus dictum est, sed tum digerere est tempestiuum. In veterascente quoque inflammatione, quæ post totius corporis vacuationem, aliamq́ idoneam curationẽ, duritiem quandam ac nigrorẽ in partibus reliquit, sanguinem scarificationibus aufferre (Galeno etiam autore) non est incommodum. Atque hæc summatim ac vniuersali quadam methodo dicta sint de curatione inflammationum, quas Græci peculiariter phlegmonas appellare consueuerunt, ex humorum defluxu incidentium. Quę certè rationali medico, & in artis operibus exercitato, satis esse possent. Verũenimuerò quoniam chirurgiæ candidatis, & non ita eruditis, hæc scribenda suscepimus, non abs re, neq́ alienum à nostro instituto factum videbitur, si quæ de phlegmonarum curatione nõ modò veteres medici, sed & recentiores chirurgi nobis scripto reliquerunt, post hanc vniuersalem ac compendiariam methodum sermone magis peculiari, & practico subiiciamus. Itaque rationem curandi phlegmonem præter regimen (vt vocant) vniuersale, in quatuor scopos, seu intentiones, particulares, reuocare solent posterioris huius seculi chirurgi: nempe in debitam vitæ rationis obseruationem: influxionis inhibitio-

Scarificatio.

4. intentiones curationis phlegmones.

1 nem, seu materiæ (quod aiunt) antecedentis auersio-
2 nem: in humoris, qui iam se in parte recepit (quam
3 materiam coniunctam vocant) vacuationem, & in
4 symptomatum correctionem.

Prim

1

Prima intẽtio quæ est vitæ institutio.

Prima itaq; intentio perficitur debita sex rerum vulgò non naturalium appellatarum & eorum quæ illis annexa dicuntur administratione.

Res non naturales.

Sunt autẽ res non naturales à medicis dictæ numero sex, vt statim ab initio huius operis dictũ est, aër, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, inanitio & repletio, animi affectus, seu accidentia. Quę omnia (quoniã phlegmone subindè febres accẽdit) ad frigiditatẽ, & moderatã humiditatẽ spectare debent. Pro quibus sequentia subiecimus pręcepta.

Aër.

Aërem syncerum & clarum eũdemq; frigidiusculum deligito.

Cibus.

Victũ tenuẽ frigidũ & moderatè humidũ seruato.

Potus. *Vinum oligophoron.*

Vinum debile & pauciferum, id est, quod in temperando haud multam aquę mistionẽ sustinet (Græci oligophoron vocant) assumito. Quòd si febris vehemens (vt sæpè assolet) accesserit, abstemius esto.

Motus.

Partem phlegmone obsessam ne exercitato.

Quies.

Quietem quantum potes, præsertim si plurima succorum abundantia sit, seruato.

Somnus.

In somno & vigiliis modum teneto. Somnũ diurnum, & præsertim meridianum, vitato.

Repletio.

A crapula & ingluuie summoperè caueto.

Inanitio.

Aluus fusa, & mollis tibi semper esto, atque eam interdùm, si opus est, clysteribus subducito.

Animi pathemata.

Iram, clamorem, contentionẽ, vt inimica, fugito.

Venus.

A veneris vsu, velut ab hoste infestißimo, te substrahito.

2

Auersio fluxionis, quæ secunda est intentio.

Vena semp. è directo secanda.

Secundus scopus curandę phlegmones, qui est fluxionis auersio, pficitur venę sectione, si vires & ętas ferãt. Semper autẽ in omnibus mẽbris è regiõe siue è directò (quod Græcè κατ' ἴξιν dicitur) siue reuellere, id est, in contrarium retrahere velis, siue ad latus deriuare: vena secanda est, etiam si plethora adsit: è directo autem sunt dextra dextris, & sinistra sinistris. Ergo si ophthalmia oculum dextrum infestet, vel synanche partem gutturis dextram occupet, humeralis vena, vel eius loco, (si non appareat) alia,

statim

statim per initia fluxionis, in brachio dextro incidenda est. At si humor in genu confluat, secanda est cubiti vena, vel interna, vel media, nisi alterũ crus malis scarificare, aut in eo venam pertundere, vt alicubi Galenus consuluit.

Venæ secandæ electio à laborante particula indicatur.

Itaq; venæ secandæ electio, & auersionis in contrarium (quæ ab Hippocrate antispasis dicitur) inuẽtio, à laborante particula, & curandi membri positu præstatur, indicaturq;, vt 13. & 14. meth. med. ac sæpè alibi Gal. docet. Cæterùm corpus ipsum, quod phlegmone occupatur, non modò cùm plethoricum est, sed etiam vbi morbi magnitudo suadet, cùm mediocritatem succorum continet, sanguinis emissione vacuamus, si saltem Galeni consilium sequamur, qui lib. 13. metho. medendi ita fieri præcipit, inquiens: Dolor siquidem, & membri, in quo phlegmone sedet, calor, etiam si purum ab excrementis totum corpus sit, fluxionis causa fiunt. Expedit autem tũc partiùs id efficere [hoc est, sanguinem detrahere] ac vacuare quidem, prout maximè tum ætati laborantis, tum naturæ congruit. Aestimatis prætereà tum anni tempore, tum regione, tum hominis ipsius consuetudine. Conferunt etiam non parùm ad retractionem sanguinis in partem affectam confluentis, motus, frictio, & ligatura partis oppositæ, sed maximè celebrata priùs (vt dictum est) sanguinis detractione. Itaque si in manibus phlegmone est orta, crura exercitanda sunt, vincienda, fricanda. Sin in cruribus, manus. Sed hæc magis ad medicum quàm chirurgum pertinent.

3

Tertius scopus qui est humoris iã in parte recepti vacuatio.

Tertium scopũ assequimur solis, per initia phlegmones, repellentibus (exceptis priùs memoratis casibus) parti inflammatione laboranti admotis. Vacuatur enim (vt Galenus ait) quod impletum est, nõ modò medicamentis iis quæ digerunt, sed etiam quę adstringunt & refrigerant: cuius generis sunt, quæ repellentia & regerentia dicuntur. In augmento autem ad præsentem intentionem, id est, ad vacuan

cuandũ quod iam influxit, simul & prohibẽdum ne deinceps amplius aliquid confluat, miscenda sunt digerentibus reprimentia: ita tamen vt horum copia ac potẽtia, illis adhuc præpolleat. In statu verò æquis portionibus inuicẽ cõmiscenda sunt, ac mitigatoria (cùm vehementissimi tunc dolores adsint) applicanda. At in fine status, & in declinatione, solis digerentibus quod impactum est, vacuare oportet, si saltem ipsa phlegmone resolutione seu discussione terminari debeat. Si verò degeneret in abscessum, & fieri non possit, vt puris collectio ac eruptio impediatur, tum suppurantibus, aperientibus, ac detergentibus medicamentis vti licebit.

Reprimẽtia in augmẽto ꝓpollere debent digerẽtibus.

Si phlegmõe in abscẽssũ degeneret.

Porrò exiccantia conferunt in fine vtriusque affectus, hoc est, phlegmones & abscessus. Hæc enim quod reliquum humoris est prorsus absumunt. Verùm facta sectione in abscessu iam suppurato, medicamẽtũ quod sine erosione siccet imponendũ est, vt in sequentibus dicetur. Ad incipientes autem phlegmonas repellendo aptissimum auxilium est Galeno oxycraton, [quod Latini puscam aquosam nominant. Est autẽ mistura ex aqua & aceto, ita quidem temperata, vt adhuc bibi possit: spongia ergo hoc ipso oxycrato perfusa atque imbuta, parti, in qua phlegmone residet, imponenda est. 1 Loco autem oxycrati, Galeni ipsius consilio, sumi potest vinum aliquod austerũ, vel frigida solùm in particulis scilicet, quę circa artus sunt.

Repellentia circa initiũ phlegmones admouẽda.

Oxycraton.

Galeni verba hæc sunt. In particulis, quæ circa artus sunt, sat fuerit [per initia phlegmones] etiã spongiã vel ex frigida aqua, cui paululum aceti sit immixtũ, vel aqua sola imponere, sicut etiam ex vino aliquo 2 austero. Ad idem summè efficax est eiusdem Galeni cataplasma, ex semperuiuo, & malicorio in vino decoctis, rhu. i. sumach, & polenta. Repellit enim quod influit stringendo, atque id quod continetur exiccando vacuat, affectasq́ partes vtroque nomine confirmat & corroborat. Hoc remedium à recentioribus, ex Auicenna, sub hac formula posteà

Li. 13. meth. med.

Galeni cataplasma lib. 2. ad Glau.

Fen.3.lib.4. tract.1.c.3.

descriptum est. Recipe succi semperuiui libram vnam, vini quod crassæ sit substantiæ, & saporis acerbi lib. semissem, farinæ hordei quar. vnum corticis malorum granatorum, & sumach puluerisatorum singulorum vnciæ semissem, coquantur, & fiat linimentum.

3 Aliud quod ad idem efficaciter auxiliatur, ex Halyab. *Halyab. Linimentũ.* Santali albi & rubri singulorũ drach. tres, memithæ, id est, glaucij drach. duas, terrę cimoliæ, boli armenicæ, singulorum drach. vnam & semissem: omnia in tenuissimum pollinem terantur, & diligenter cribrentur, posteà dissoluantur in succo semperuiui, aut portulacæ vel lactucæ, & fiat linimentum.

4 Aliud ad incipiẽtes etiam inflãmationes phlegmonosas, tritum & vulgare, quod & recentibus vulneribus, & nuper acceptis contusionibus, valde vtile est. Constat oui cãdido liquore, rosaceo, & stillaticia rosa, hoc est, aqua rosarũ. Panniculi hoc imbuuntur, parti inflammatæ apponuntur, & subindè mutãtur. Cæterùm plurima alia tum simplicia, tum composita medicamenta, ad incipientes phlegmonas stringendo, & fluxionem reprimendo conferunt, quæ partim ex libro sexto partim ex aliis autoribus, qui de hac re scripserunt, requirenda sunt. Sed hæc ad præsens nobis visa sunt sufficere.

Remedia in phlegmonarum cremẽto admouenda. 1.)

Lib.3.de simp.medi.

Inter remedia, quæ phlegmonarum incremento forinsecùs admota subueniũt, efficaciter auxiliatur rosaceum, Græci rhodinon vocãt. Hoc enim partim repellit, partim per halitum digerit: quippè quod olei rosæq́ mediam ad vnguem naturam obtineat. Itaque rosaceo paucula quædam inest adstrictio, quę tenues ipsius particulas præuertere quidem (inquit Galenus) nequit: sed vbi illæ altiùs penetrauerint, in ipsam iam superficiem agere incipit, pro viribus constipando, contrahendo, ac condensando. Proindè fit, vt rosaceum phlegmonarum augmentis optimum sit & aptissimum præsidium.

Rosaceũ in phlegmonarũ augmẽto optimũ esse pſidiũ. 2.)

Aliud Auicennæ, phlegmonarum incremento valde efficax. Concipit foliorum maluæ M. vnum, absinthij, ro-

sarum

sarũ singulorũ vnciæ semissem, farinæ hordei vnciã vnã, olei chamæmelini quar. semissem: coquãtur, & pinsantur, ac in formam emplastri mollis redigantur. Aliud eiusdem, habet vini ad dimidias vel tertias cocti (hoc sapam, illud defrutum appellamus) quart. vnum aquæ rosaceæ, aceti ana quat. semiss. croci, drachmas duas: moderato igne parùm ferueant posteà colentur, & panni eo liquore imbuti parti phlegmone obsessæ applicentur, epithematis more.

Porrò eiusmodi præsidia, quæ in augmento inflammationis adhibentur mixtásque ex reprimentibus & digerentibus facultates habent, tardiùs amoueri, & mutari debent, quàm pura repellentia, initio ipsius phlegmones accommoda.

Quæ in statu phlegmones conueniant.

Auxilia, in vigore seu statu phlegmones, & cùm in ea vehementes vrgent dolores, idonea sunt Aëtio, malua priuatim, & cum modico pane, & rosaceo illita. Melilotum quoque in passo decoctum, & cum pane admotum. Idem possunt (inquit) & palmulæ in passo elixatæ & cum pane & rosaceo confectæ & mixtæ. Aliud quod per halitum digerit, in vigore phlegmones summè efficax. Perdicij, id est, parietariæ, maluæ ana, M. 1. furfuris, subtilis farinæ volatilis, ana. p. 1. fœnigræci, aneti, ana, vnciæ semis. olei chamæmelini quart. semiss. vino incoquãtur, & exacto subigantur, donec in vnitatẽ coëant, & fiat emplastrũ. Aliud ex Gale. de sumptũ lib. 13. Therap. Recipit medullæ panis frumentacei lib. vnam, maceratur spatio vnius horæ in aqua feruenti, posteà exprimitur, & huic admiscetur mellis optimi quart. vnũ, formaturq́ue cataplasma. Hoc discutit, & dolores mulcet. Vnguentũ basilicon, & quod è succis conficitur, diachylon nominatur, in vigore phlegmones admouenda esse consuluit Arabs ille Auic. verum hoc remolliendo, illud verò maturando magis est idoneum: quãquàm tamẽ vtrumque vi aliqua etiam digerẽte polleat. Horum autem descriptiones lib. 6.

Emplastrũ Galeni.

requirendæ sunt, vbi & valdè multa discutientia tũ simplicia, tum composita recensentur, quæ in statu eiusmodi inflammationum efficaciter auxiliantur. Cæterùm hæc & similia, quæ ad discutiendũ quod iam influxit, & ad dolores mitigandos, præsidia adferuntur, cùm multa humiditate participẽt, tardissimè mutanda erũt. Porrò cũ ex admotis nuper memoratis auxiliis, humor in particulã phlegmõe obsessam delapsus discutitur, tumorq; & extensio minuuntur, doloresq; mitiores fiũt: tũc inflãmationis declinationẽ adesse putato, quo tẽpore solis discutiẽtibus vtendũ est. Cuiusmodi sunt, agrestis malua illita, & passulæ exemptis acinis cum pane & modico melle, & hordei farina cum melle applicata. Item lana succida, stupæ, spõgia, aut quid simile, vino calente imbuta, posteà expressa & apposita: hæc enim omnia discutiẽdi vi pollent, & dolorẽ non excitant.

Quibus sit vtendũ auxilijs in declinatione phlegmones.

Cæterùm si ob morbi pertinaciã & difficultatẽ locus affectus nimis multã, & resolutioni contumacẽ materiã continuerit, non ideò protinùs, vt quidã faciunt, ad chirurgiã, id est, sectionẽ aut vstionem, prorumpere oportet, sed eniti, vt collectus humor discussoriis medicamentis per alitum digeratur. Moliri enim priùs digestionem oportet, medicamẽtis ad id conducẽtibus, quàm inflãmationem incidere. Quòd si tumor digerentibus medicamentis non cedat nullaq; ampliùs discutiendi quod in eo continetur, spes relinquatur: sed videatur potiùs materia ad suppurationem spectare, ad ea quæ maturant, & pus mouent, transeundum erit. Speramus autem tumorem (etiam si iam in abscessum degenerauerit) per halitũ digeri posse, si materia, quæ eũ excitauit, tenuis & pauca, resoluiq; idonea fuerit: si & in loco minimè profundo delitescat, cutisq; particulæ laborãtis rara extiterit. Si verò humor multus sit & crassus atq; in alto sinu reconditus, cutis verò densa, exhalatio seu resolutio nequaquàm speranda est.

Quãdo sperãda resolutio.

Pus mouentia.

Proinde ad maturantia & pus mouentia veniendum

dum erit: cuiusmodi est cataplasma, quod ex farina triticea, in aqua & oleo temperatè cocta, cōstat: hoc enim celeriter inflāmationes, quæ digestioni nō cesserunt, ad suppurationem perducit, vt etiam Galen. nobis autor extitit. Siquidem & calorē habet nostro calori persimilē, nempè temperatū ac mediocrem, & ratione farinæ, & olei (quæ lentoris quippiā habēt, quo meatus obstruendo partis calorem natiuum digeri prohibent) vi emplastica præditum est. Quæ duo maximè in maturātibus & pus mouētibus medicamentis desiderantur. Sunt qui huic cataplasmati croci momentū coloris gratia adiiciunt. Cæterū si tumor, ob infarctos in eo crassos & viscosos humores, ægrè ad suppurationem ducitur, eximiè subueniet cataplasma ex radicū altheæ, & caricarū dulciū ac pinguium decocto, quod mellis crassitudinem repræsentet, & farina triticea compositū. Ergo accipe prædicti decocti lib. vnā, farinæ triticeæ selibra, incoquātur simul, & in formā cataplasmatis reducātur. Si autē loco farinæ triticeæ hordeacea apponāt, vel cibarius panis, quem Græci συγκόμιςον vocant, discutiendæ inflāmationi magis quàm suppurandæ conueniet, vt libro ad Glauconem secundo Galenus annotauit. Aliud in declinatione phlegmones puri mouēdo apprimè idoneū, quod à vulgaribus chirurgis communiter vsurpatur. Habet autem corticis radicis maluauisci, id est, altheæ, radicis lilij, senecionis, Gręcis erigerō dicitur, & foliorū maluæ singulorū M. vnū, farinæ triticeæ quart. vnum, farinæ sem. lini vnciam vnam, axungiæ suillæ recentis libræ semissem: coquātur herbæ in aqua quantum satis esse videbitur, & tundantur cū reliquis in mortario, fiatq́; cataplasma. Plæraq́; alia puri mouēdo accōmoda, libro sexto descripta sunt, ex quibus peritus quisque chirurgus, & in artis huius, quam docemus, operibus exercitatus, præstantiora, & naturæ laborantis, ac particulæ cui medetur, magis idonea seligere atque in vsum præsentem assumere poterit. Cæ-

lib. 2. ad Glauc.

Huius cataplasmatis meminit Haliab.

Cataplasma cōmune.

terùm si collecto ac iam confecto pure, abscessus in quem phlegmone degenerauit, sponte non aperiatur, scalpello: vel cauterio, aut medicamento quopiam erodente (liberis iam ab inflammatione partibus) molienda puri, quod digeri non potuit, euacuatio est. Deinde vlcus ad cicatricem, similiter reliquis vlceribus, perducendũ est, nẽpe detergendo, carne implendo, glutinãdo, & demum cicatricẽ inducendo. Porrò si materia, quæ tumorem parit, crassa est, & resolutioni, atque etiam concoctioni contumax, vehementerq́ carnis meatibus impacta (qualis esse solet in diuturnis inflammationibus malè curatis, resoluta scilicet tenuiori humoris parte, & crassiore in meatibus relicta) scarificatio timenda non est, præsertim (vt 2. lib. ad Glauc. Galenus admonuit) vbi durities, liuor, ac nigror, apparuerint.

4 *Symptomatum correctio.*

Quartus scopus, qui in curanda phlegmone chirurgo ac medico proponebatur, est symptomatum, quæ ipsi inflammationi superueniunt, correctio, & summotio. Ea autem ferè sunt, dolor, regressus materiæ, ex qua tumor excitatur, ad interiora putredo & corruptela partis suppurãtis, & veluti lapidea quædã durities, ex valẽter exiccãtibus & digerẽtibus relicta. Ergo si vehemens dolor inflãmationi accesserit, modis omnibus laborãdũ est, vt statim mitigetur. Quãdoquidẽ præterquã quod vires prosternit, & legitimas actiones impedit: fluxiones quoq́ accersit, & sanguinẽ ad se allicit. Itaq́ si dolor acriùs vrget in phlegmone, cõfestim imponẽda medicamẽta sunt, quæ doloris vehemẽtiam citra vllã noxam leuẽt, & demulceãt. Quale est, quod ex passo, oleo rosaceo, & paucula cera, cum his ambobus liquata conficitur Galeno: hoc autẽ lana succida, quæ plurimũ habet œsypi, excipiendum est, ac æstate quidẽ frigidũ: hyeme verò tepidũ apponẽdũ. Itaq́ medicamentum eiusmodi, sic vt dictũ est attẽperatum & admotum, rarefacit, extenuat, digerit, euacuat

1. Dolor.

Dolorem in phlegmone lenientia.

euacuat: humorem acrem, lentũ, crassum, aut multum, partibus dolentibus hærentem, æquabilẽ reddit, vaporemq́; crassum, commodum exitum non habentem discutit, atque sic dolorẽ mulcet: nullam verò sua caliditate noxam inuehit: rosaceum namque calorem retundit. Quo fit, vt hoc remedium citra noxam vllam dolorem mitiget, & affectui non incommodet: vt aqua calida, oleum, & triticea farina, quæ in inflammatione cum dolore incidente ex vsu esse non possunt: vt testis est Galenus. Hæc enim calfaciendo ac humectando relaxant, ac robur partis resoluũt, vnde & imbecillior redditur, & ad fluxionem excipiendam pronior. Ad eundem vsum (nempe ad mitigationem doloris in phlegmone) efficaciter apponũtur, rosaceum, ouorũ lutea, quæ & vitellos appellãt, mica panis albi, in aqua calẽte macerata, postea expressa, & rosaceo permixta. Præsenti etiã auxilio sunt, maluæ in aqua decoctæ, mixtæ cum furfure & rosaceo: vel oleo violaceo. Crocum autẽ in omnibus sedandis doloribus assumitur Auicennæ, atq; aliis anodynis, id est, dolorẽ mitigãtibus vtiliter cõmiscetur. Porrò si tanta tamq́; vehemens sit doloris acerbitas: vt iis quæ à sedãdo, leniendoq́; dolore quasi suppetiis latis naturæ, propriè anodyna & paregorica dicta sunt, demulceri nõ possit, ad narcotica, id est, stupefacientia, transeundum erit. Inter quæ hyoscyamum admirandam opem sæpe contulisse, frequenti experimento præter quorundam autoritatem comprobatum est. Itaque folia eius sub calidis cineribus coquito, recenti axungiæ misceto, & admoueto. Hoc vehementes dolores mulcet, & phlegmonosos tumores ad suppurationem perducit. Cauenda autem semper est, dum hoc moliris, nimia humectatio: quippe quæ per initia inflammationum, cum magno dolore fluxu incidente, perniciosa sit, vt paulo antè diximus. Cæterùm si metus adsit recursus materiæ phlegmonẽ excitãtis, ad loca penitiora, & maximè

Libr. 2. ad Glauc.

Crocum.

Nota de hyoscyamo.

2. Recursus materiæ ad interiora.

versus principes partes, trahentibus medicamentis (de quibus lib. sexto fusissimè egimus) vel etiã admotis cucurbitulis, quæ vehemẽtius & ex penitioribus partibus trahunt, eam foras euocare oportet.

3. Durities relicta.

Si verò à vehementer exiccantibus ac digerentibus inflammationi temerè admotis, reliquiæ tumoris in scirrhum abierint, radices cucumeris agrestis (qui vulgò herbariis & officinis cucumer asininus dicitur) aut bryonię, aut asari, in aqua incoques: sæpe quidem (vt pręcipit Galenus) has solas, nonnunquam verò & caricas pingues adiiciens. Deinde farinam cum aqua misceto, cui & aliquid adipis, præsertim anserini aut gallinacei, adiicito. Quòd si horum copia non sit, suillum addito, & cataplasma cõficito. Hoc scirrhosum affectum, ex valentius exiccantibus & digerentibus medicamentis in parte, quæ phlegmone occupabatur, relictum, efficaciter sanat. Prædictarum quoq; herbarum, & cum his altheæ radices, post moderatam decoctionem cum pane & adipe contritæ, & amotæ, eiusmodi induratos tumores discutiunt: vt libro secundo ad Glauconem luculenter docet Galenus. Itaque si phlegmonosos tumores, qui ægrè per halitum digeruntur, nec facilè concoquuntur, in scirrhum mutari timuerimus, valenter digerentibus semper emollientia remiscebimus. Sed de iis iterum libro sexto locupletiùs dicemus.

Galeni cataplasma, ad induratos tumores.

4. Putrefactio.

Porrò si portio aliqua suppurantis particulæ cõputruerit, eam protinus excidere oportet: vel plurimis scarificationibus profundis incidere: dein aqua salsa perfundere: & demum emplastrum apponere, ex fabarum, aut orobi farina cocta in oxymelite. Reliqua quoque tibi molienda erunt, quæ in curatione gangrænæ mox subiiciemus.

Sed melius fuerit capita curationis eiusmodi phlegmonosi affectus, breuibus quibusdam sententiis complecti.

Capita

Capita curationis rheumaticæ, id est, ex humorum influxu factæ phlegmones adhuc incipientis, & cum dolore non vsque adeo magno, affligentis.

Ex Galeno lib. 2. ad Glauc.

CORpus vniuersum cõgruis vacuationibus, sed 1
præsertim venę sectione, modo nihil obstite-
rit, inanito.

Partem inflammatam his, quæ influentis humo- 2
ris repellendi vim habeant, perfundito, ac illinito.

Humorẽ qui in affecto loco continetur, admotis 3
exiccantibus, ac digerẽtibus medicamẽtis, vacuato.

Robur ac virtutem affectæ parti, & eam circun- 4
stantibus addito.

Capita curationis eiusdem phlegmones, quando cum grauiore dolore affligit.

VBi inflammatio ex defluxione orta, grauiore 1
cum dolore affligit, doloris vehementiam ci-
tra vllam noxam, mitigato.

Ergo quæ vehementer stringunt, aut quæ calfa- 2
ciendo & humectando relaxãt, ac robur resoluunt,
ne admoueto.

Sed quę quod influit, mediocriter stringendo, re- 3
pellunt, & quod iam affectam partem obsidet, va-
cuant, inflammato loco adhibeto.

Spongiam acerbo vino, aut poscâ imbutam, vt 4
fluenti humori via præcludatur applicato.

Si hæc profecerint, & nusquam adhuc pus appa- 5
reat, mollibus, & iis quæ aduersus fluxiones tempe
rantur emplastris, vtitor.

Ex iis autẽ, quæ exiccare, & fluentẽ sanguinẽ re- 6
pellere citra dolorẽ possint, tãquã optima deligito,
Quale est, ꝙ chalcite constat, rosaceo resolutũ, De-
inde lanã purã, ex vino acerbo madẽtẽ, supponito.

Vbi verò pus in parte ipsa apparuerit, semel atq; 7
iterum supradictum cataplasma, aut potius quod ex
hordei farina constat, admoueto.

8 Si puris, eiusq́ crassi copia, medicamenta superet, adeò vt nulla resolutionis spes habeatur, exitū ei quod digestioni non cessit, eo potissimum loco, quo est editissimum parato.

9 Post sectionem, nisi dolor vrgeat, vulnus exiccato, ac citra dolorem detergito.

10 Si post sectionem dolor vrgeat, eum fomentis primū, deinde cataplasmate, mox humectante aliquo medicamento, aut saltem non siccante, mitigato.

11 Si verò pars adhuc inflāmata sit, cataplasma ex lenticula, quod vacuat, & repellit imponito.

De carbunculo, gangræna & sphacelo, quas sanguineas pustulas vocant. CAP. VII.

De carbunculo.

POstquàm de phlegmone prima inflammationem differentia, & nostris corporibus frequentissimè incidente, abundè satis, quantū ad chirurgum attinet, disseruimus: consequens visum est: vt primum de carbone seu carbunculo, qui Græcis ἄνθραξ dicitur: deinde gangræna & sphacelo (quem vulgò cū Auicēnæ interprete esthiomenon appellāt) dicamus. Ille enim ex sanguinea fluxione: vti & phlegmone, ortum habet, febremq́ acutissimam infert. Hæc verò magnas phlegmonas subindè cōcomitari solent. Vt libello de tumoribus præter naturā: & plerisq; aliis locis Galenus annotauit. Itaq́ carbo ex influente sanguine, nigro, crassoq́, ac feculento, eodemq́ feruente, atq; impense calido, nascitur. Cui si tenues quædā humiditates admixtæ fuerint, pustulæ quædā ambustis cōsimiles, per summa cutis excitantur, appellaturq́ tūc hæc inflāmatio, carbunculus cū pustula. Quòd vitiū sanè frequētissimè incidit. Interim tamen (licet raro) & citra pustulā pustulásue incipit: verū omnibus crustosum vlcus fit. Dixi autē, citra pustulā, pustulásue, quoniam vna duntaxat aliquando pustula maiuscula cum hoc morbo exoritur, qua rupta; vlcus cū crusta gignitur. Sæpè verò

ἄνθραξ. γάγγραινα σφάκελος.

Gangræna & sphacelus magnas cōsequūtur phlegmonas

Carbunculi generatio & descriptio.

Carbūculus duplex.

NOTAE *carbunculi.*

1. Vlcus crustosum.

2. Pustula vna maiuscula, vel plures exiguæ.

verò non vna tantùm pustula erũpit, sed multæ exiles, veluti milij semina, crebræ in particula residẽtes: quibus præruptis, similiter crustaceum vlcus prouenit, quale ferramenta candentia excitant. Cæterùm inter initia priusquàm pustulæ enascantur, scabunt particulam omninò. Crusta autem ipsa modò cinereũ colorem, modò nigrorem præ se fert, eoq; loco leuari cutis nõ potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Circumiacens caro in summam ac feruidam peruenit inflammationem, quam Græci phlogosin appellant, & colore nigrescit, splendetq; bituminis & picis modo, veluti si plusculo rubro minùs misceas nigri. Talis autem est color bilis exactæ atræ. Et hæ quidem notæ sunt carbũculi ex ipso affectu desumptæ. Quibus accedit grauis & molestus admodùm laborantis particulæ dolor, perindè ac si vinculis esset vehementer constricta. Necessariò quoque qui ita sunt affecti, febricitant, idq; etiam magis, quàm illi, quibus erysipelatosa est phlegmone. Quòd si venenositas aliqua subsit (vt ferè semp̃ assolet) nausea quoq; & frequẽti vomitu, vnà cum omnimoda appetitus prostratione miserè torquentur laborantes. Sed & cordis tremor, & palpitatio, & frequẽs animi defectio illis adsunt.

3. Crustæ color cinereus aut niger.
4. Carnis circũpositæ inflãmatio cũ nigrore.
5. Color grauis.
6. Febris vehemens.
7. Nausea.
8. Vomitus.
9. Prostratio appetentiæ.
10. Cordis tremor.
11. Animi deliquium.

Quod vitium tunc huius ætatis chirurgis peculiari nomine anthrax appellatur, à carbunculo quidem malignitate & venenositate (vt volunt) differens. Cùm tamen ἄνθραξ Græcis sit idem, quod carbo, vel carbunculus Latinis. Proindè superuacaneum est, eorum signa & curationẽ (quod ferè omnes chirurgi faciũt) distinguere, & in diuersis capitibus de iis pertractare. Cæterùm carbunculi ipsi ex caussis populatim grassantibus, magna ex parte oriuntur, & pestiferam luem consequuntur. Quocircà diligenti animaduersione circa eos opus est, tãtum abest, vt negligi debeant.

Carbunculi luem pestiferã ferè semper cõsequuntur.

IVDICIA.

Porrò tametsi ἄνθραξ, seu carbunculus omnis, morbus sit acutus, periculosus & cõtagiõe inficiẽs, oĩm tamen

1. Carbuncu-

lus quandò maximè lethalis, sumpto à loco affecto iudicio.

tamen pessimus est Auicennæ, & maximè lethalis, qui in emunctoriis, & propè mēbra principalia enascitur. Timendum enim est ne ad interiora & partē aliquam principem materia hæc venenosa, quæ carbunculum excitauit, subitò recurrat. Quod si acciderit, in maximo vitæ discrimine æger est, præsertim si mala aliquot signa se prodiderint. Quin sola illius putida, & plusquàm lerneo tincta veneno exhalatio, sufficiens est hominem enecare.

2. Aliud iudicium à loco affecto.
3. Iudicium à colore.
4. Iudicium ab accidentibus.

Si circa stomachum, siue œsophagū, faucésve incidat carbunculus, subitò (vt ait Celsus) spiritum sæpe elidit. Minùs lethalis est carbunculus, Auicennæ, qui primùm ruber, deindè citrinus apparet. Qui verò liuescit, aut nigricat, neminē ferè non iugulat. nullus tamen ex sua natura non periculosissimus censetur. Si accidentia quæ morbum hunc comitari solēt, plurimùm remittantur, spes aliqua nobis promittitur. Si verò magis atq; magis semper intendātur, & vehementiora fiant, tum planè est desperandum.

De curatione carbunculi.

Carbunculi curatio à sāguinis missione statim auspicanda.

CArbunculi curationem (supposita conuenienti victus ratione) statim ab initio (si nihil obstiterit ex iis, quæ venam incîdi vetant) auspicandam esse à sectione venæ Gal. præcepit libro meth. med. 14. & secundo ad Glauconem: vultq; sanguinis vacuationem, ad animi defectionē vsque fieri. Quippe quæ plurimum cōmodi hoc vitio laborātibus sit allatura: idq; perpetuò est obseruandum, vt vena è directo pertūdatur. Venæ autem secandæ electio ex laborante particula (vt in curatione phlegmones dictum est) nobis indicatur. Quocircà ea in re cōsulendus est à chirurgo peritus aliquis medicus, qui vndè, & quatenùs sanguis mittendus sit, probè nouerit definire.

Vena è directo secanda.

Scarificationes profundæ.

Secta vt decet vena, si nihil, vt dixi prohibuerit, alienū nō fuerit eiusmodi tumorē scarificare, plagis quidē (ob infestātis succi crassitudinem) satis profundis: nēpe quę mediocribus (vt Galeno visum

est)

est) sint altiores. Sunt qui præcipiant ipsos scarificatus in crustaceo vlcere duntaxat esse faciẽdos. Ipsas verò incisiones aqua salsa calente statim perfundũt, ne in illis sanguis coëat, concrescátve, sed foràs egrediatur. Interdùm etiam erodens aliquod medicamentum imponunt, cuiusmodi est arsenicum, quod in ea re inter cætera primatum obtinet. Quidam verò loco scarificato sanguisugas admouent. Cæterùm laboranti particulæ (tametsi quod ad inflammationẽ spectat, refrigerantia desideret) validè repellentia haudquaquàm admoueri debent. Nec enim eiusmodi fluxionem, propter humoris crassitiem, atq; etiã malitiã auertere poteris. Et si quãdò id feceris, aliud quippiam (vt Galenus ait) quod in alto sit corpore offendes. Atqui nec affatim affluere is humor, ipso Galeno autore, permittendus est. Inquirenda igitur remedia sunt, quę cum modicè reprimẽdo, etiã digerere seu dissipare possint. Tale profectò est cataplasma, tum quod ex plantagine conficitur, tum quod ex bis cocta lente constat. Sed hic admiscenda nobis erit mica panis, qui furno sit coctus. Esto autem panis (ex Galeni consilio) nec omninò à furfure purus, nec nimium eius habens. Huiusmodi autem cataplasma recentioribus appellatur emplastrum de arnoglossa, cuius forma apud eos est talis. ℞. arnoglossi, lentium, panis furnacei, singulorum partes equales, coquantur in aqua. His gallas addidit Auicẽnas, qui & ad eandem intentionem probat cataplasma, quod constat duobus malis granatis, coctis in aceto, aut aqua acetosæ. Et hæc quidem tum parti ipsi laboranti, tum circumiacentibus imponunt. Huic sententiæ accedit & Paulus Aegineta, inquiens, » Vt radicitùs carbunculos diuellas, dirimasq; ab adiacẽtium » commertio, malum Punicum acidũ minutatim cõcisum in aceto coques: vbi autem intabuerit, in læuorem deteres, linteoq; illitum induces: cùm siccescit, aceto humectabis. Itẽ nucis auellanæ veteris, vel etiam non veteris medulla, carbũculos maturat, rũpitq;.

Perfusio ex aqua salsa calente.

Arsenicum.

Sanguisuga

Fluxionẽ in carbunculo nec auerti posse, nec debere. l.b. 14. The.

Cataplasmata carbũculo idonea.

Cataplasma de arnoglosso.

Cataplasma ex malis Pũnicis.

Paulus.

Medulla nu

[..]s auellanæ carbunculos maturat, et rumpit.

Auxilia attrahẽtia virus.

pitq́. Optimum autem etiam fuerit perpetuò circumiacentibus ipsis partibus vnguentum ex bolo Armenia, rosaceo, vel myrtaceo oleo, & aceto confectũ, inducere: ne scilicet intrò, qui iam fluxit humor, recurrat. Sunt qui virus ipsum, & malignũ humorẽ in pestilenti carbunculo, suctu, cucurbitulis, & medicamentis attrahentibus ad locũ carbone obsessum euocant & alliciunt. Quod sanè & faciendum consuluerim, si artus, & minoris notæ partes, ἄνθραξ occupet, & pigrè moueatur fluxio. Si verò validè, atque affatim irruat, modicè reprimentibus (vt modò ex Galeno adductum est) infrenandus vtcunque est fluxionis impetus, ne scilicet ingens nimis dolor ex fluxione tam valenter irruente in laborante particula excitetur, atq; ita malum exasperetur.

Quid super vlcus crustosum imponendum.

Super ipsum verò vlcus crustosum, vbi præcipuè membrum putrefit, valens aliquod medicamentum, & quod vehementer exiccet, non autem quod concoquat, & pus moueat (quandò ita putredinem particulæ foueris) imponendũ est. Cuiusmodi est Andronis, Musæ, Pasionis, vel Polyidæ: diluiq́ id vino aliquo dulci, vel sapa, ad sordium crassitudinẽ debebit.

Cataplasma ex orobi farina & oxymelite.

Vnguentũ Aegyptiacũ.

Adurentia medicamenta.

Cataplasma etiã, quod ex orobi farina, & oxymelite constat Galeno, rectè apponitur, vbi vlcus malignum & cũ putredine fuerit. In communi autem vsu est vnguentũ vulgò Aegyptiacum nominatum. Quòd si hæc parùm proficiãt, ad acriora, & quæ ignis vires habeãt, deueniendum erit. Cuius generis sunt, radix dracunculi, vel aristolochiæ, ex aceto trita, & imposita, calx, arsenicũ, & sandaracha, & alia huiusmodi, quę non aliter, quàm ignis adurunt. Hæc proficiunt satis, si protinùs à viua corruptam partem resoluant. Quo facto, quicquid corruptum est & emortuum, protinùs auellere & radicitùs extirpare oportet. Cùm autem sub ipsis erodentibus medicamẽtis sequatur crusta, vndique à viua carne diducta, vulnus quidem, quod ex eis excitatur, vt cætera adusta curandum est.

Quãdo ad-

Cæterùm cum extremis morbis (vt inquit

quit Hipp.) exquiſitè extrema remedia optima ſint, cogimur aliquandò (victis ſcilicet malo medicamentis) malignum carbu̅culu̅, cauterio, vt voca̅t, actuali, hoc eſt, candente ferro extirpare. Finis aute̅ adurendi eſt, dum ex omni parte ſenſus doloris eſt, vt rectè Celſus admonuit. Poſt hæc cruſta vlceribus inducta, auxiliis ad id acco̅modis, reſolue̅da eſt. Quòd ſi aduſtionem labora̅s pati recuſauerit, aliquis ex humili plebe adhibe̅dus eſt, qui carbonem ipſum mordicùs apprehenſum radicitùs euellat. Quales olim erant Pſylli in Italia nominati, qui vulnera ex morſu ſerpentu̅ illata, innocuè exugebant. Porrò auulſo ſic vel quomodocunque abſumpto carbunculo, ſinus, ceſſante iam inflammatione, primùm detergeri: deindè iam purus factus, implentibus medicamentis (quæ Græci ſynulotica vocant) curari debet. Vbi verò iam penitùs fuerit impletus, nec ampliùs quicquam illi cauum remanſerit, ea quæ cicatricem inducunt, ſimiliter reliquis vlceribus adhibere fuerit tempeſtiuum. Horum autem omniu̅ materia ex libr. vj. & tractatu de vlceribus requirenda eſt. Cæterùm ſi non admodùm ſæuiat malum, nobiſq; aliquas dederit inducias, maturatur, & aperitur Auicennę admotis ficubus, fermento, & ſale adinuicem mixtis. Vbi autem bis vel ter appoſitum fuerit huiuſmodi cataplaſma, locus omninò niger & dehiſcens apparere ſolet. Atque tunc mundificatiuo ex apio locus detergendus erit. Medicamen quoque ex vitellis ouorum & ſale confectum, ſi ſępiùs admoueatur, maturat & aperit carbunculu̅, vt ſcribit Theodoricus. Ad eu̅de̅ fine̅ in communi vſu eſt hodiè medicamentu̅ quod melle, ſale, triticea farina, & ouoru̅ luteis co̅ſtat. Co̅ſolida maior (quod Græci ſymphyton appella̅t) inter duos lapides contrita, diuino quoda̅ (vt referunt) miraculo anthrace̅ ſanat, & ex toto intra die̅ vnu̅ interimit, ita vt nulla ampliùs deinceps curatione egeat, preterquàm ea, quæ co̅is eſt aliis vulneribus. Miranda etiam narrant alij de ſcabioſa: nempe quod

uſtione̅ properandum.

Finis adure̅di.

Pſylli.

Auulſo vel abſumpto carbunculo, quid poſteà agendum.

Maturatiuum Auicennæ.

Mundificatiuum ex apio.

Cataplaſma vulgare optimum quod vſurpatur in pariſioru̅ Noſocomio.

Conſolida maior.

Scabioſa.

co

comesta vel ex vino pota, internos tumores ad exteriora protrudit, et insensibiliter dissoluit, discutitq́.

Quæ crustas vlceribus resoluunt.

Emplastrũ escharã resoluens.

Theriace.

CRustas huiusmodi carbunculi vlceribus resoluunt, butyrum recens, axungia porci, & alia id genus pinguia. Ad id etiã mirè proficit subsequens emplastrum. Nam præterquàm quòd escharam, id est, crustam, citiùs multò quàm prædicta resoluit, dolorem etiam ab acribus & adurẽtibus medicamentis, vel candente ferro excitatum, demulcet: atque malignum ipsum succum, qui carbunculum creabat, potenter discutit. Habet autem farinę triticeæ & hordeaceę, singulorũ vncias tres. Ex quibus cum decocto maluarum, violarum, & radicum altheæ fit solidũ emplastrum, addendo butyri, & axũgiæ suillæ liquefactæ singulorum vncias duas, vitellos quoque duorum ouorum, qui adiici debẽt quando ab igne remouentur: atque hæc omnia rursus cũ radice & foliis prænominatis, diligẽter tusis, & subactis, ac per incerniculum cretis, adinuicem miscenda sunt. Victus ratio, epithemata, opiatæ, & alia id genus, quæ cordi roborãdo dicata sunt: Item vacuationes, si quæ necessariæ sint, ad diæteticen & pharmaceuticen omninò pertinent. Quare in iis administrandis peritus aliquis medicus erit consulendus. In communi autem vsu est apud omnes theriace, quæ ad fabæ magnitudinem exhiberi solet, ex aqua scabiosæ, vel si febris adsit admodùm acuta & vehemens, ex aqua rosacea vel buglossi: debetq́ à laborante assumi sex horis à pastu. Cæterùm quoniam superiùs facta est mentio de trochiscis Andronis, Polyidæ, Pasionis, & Musæ, quos tantoperè celebrat Galenus, non alienum fuerit eorum descriptionem hîc subiicere.

Andronis trochiscus hæc recipit.

Cytinorum, id est, florum seu capitulorum mali

Gran

Granati, drachmas decē. aluminis scissilis drachmas quatuor, chalcanthi drach. duodecim, myrrhæ drachmas quatuor, thuris, aristolochiæ, gallæ, singulorum drach. octo, salis ammoniaci drach. quatuor.

Polyidæ sphragis pastillus hæc continet.

Malicorij* pondo sex, myrrhæ* pondo octo, aluminis scissilis* pondo quinque, thuris* pondo quatuor, chalcanthi* pondo trium, fellis taurini* pondo sex: vino dulci excipiuntur.

*Quod sic * stellatim decussatur, nota est denarij, quæ pro drachma hic ponitur.*

Polyidæ pastillus alius.

Aluminis fissi pondo denariū trium, thuris pōdo denarium quatuor, myrrhæ tantundem, chalcanthi pondo denarium duum, cytinorum pondo denariū duodecim, fellis taurini pondo denarium sex, aloës pondo denarium octo: vino austero excipiuntur.

Musæ trochiscus hæc habet.

Aluminis scissi, aloës, myrrhæ, chalcanthi, singulorum pondo* sex, croci, crocomagmatis singulorum pondo* 3. cytini pondo* 4. mulso ex falerno facto assumuntur.

De Gangræna & sphacelo.

GAngrænas nominat Gale. lib. 2. ad Glauco. eas quæ ex magnitudine inflāmationis fiunt mortificationes, nondū tamē integrè factæ sunt, & iam cōfirmatæ. Eius mali tanta vis est ac tyrānis, vt nisi celerrimè succurras, facilè affecta pars mortis habitum repræsentet, hoc est, prōptissimè, vitæ, sensus & motus extinctionē contrahat. Vbi verò membrū sic vitiatū, & languens, in totum sensu fuerit destitutū, ac omninò emortuū, ita vt percussum, vel sectū vel adustū, non sentiat quæ patitur, affectū hunc nō iam amplius gangrænā, sed sphacelon Græci nominant. Latini verò syderationē, recentiores esthiomenon appellant: quod nomen etiā ad gangrænā extendunt. Auicenna autem esthiomenon vocauit, quandò ad partes continuas trāsit corruptio, quo nomine

Gangræna quid, et vnde ortum habeat.

Gangræna pessimus tyrannus.

Sphacelus.

in re alia vtuntur Græci. Quidã affectũ hunc modò herpeta esthiomenon, modò cancrũ vlceratũ improprie tamẽ, nominãt. Accidit autẽ hic affectus etiam

Oßium syderatio.

ossibus, cùm caro ipsis circũdata ac circũfusa tetros gignẽs ichωras, id est, deprauatã saniẽ generans hoc tetro viru ea imbuerit, ac fœtidissima putrilagine cõsumpserit, Cùm itaque membrũ ita ex toto, vita,

Syderatum membrum confestim resecandũ.

sensu, motuq́ꝫ priuatũ apparuerit, cõfestim ad viuũ vsque, quàm proximè sanæ parti erit resecãdũ. Itaq́ꝫ differt sphacelus à gangræna, quòd ille ossibus etiã (vt dictum est) innascatur, nedum carni & vasis: hęc verò ossibus non adueniat: vna tamen species sphaceli est, sed proprium nomen & singulare præter cõmune sortita. Huiusmodi absolutam partis affectæ corruptionem, sensum penitùs auferentem, vulgus

Ignis sancti Antonij.

Gallicum appellat ignẽ Sancti Antonij, aliàs Sancti Martialis. Accidit autem trifariàm eiusmodi mem-

Mortificationis causæ 3.

brorum mortificatio, seu vitæ in mẽbris extinctio, ac destructio, Vno modo, quando membrum nõ am-

1 pliùs potest recipere vitam sibi à corde per arterias

Quæ mẽbri mixtionem dissoluunt.

transmissam: propter dissolutionẽ mixtionis atque harmoniæ ipsius laborantis membri. Dissoluitur autem ac deperit mixtio atque harmonia partis, vel ob nimiam frigiditatem, vt aliquando contingit per hyemem validam atque asperã: vel ab immoderata, & inconsultè ac temerè molita inflãmationũ refrigeratione: aut ab excedẽti ac suprà modũ vehemẽti caliditate, & venenositate inflãmationum ac malignarum (vt vocant) pustularum. Altero modo gan-

2 grænã & sphacelũ fieri cõtingit, quandò vita in mẽbro recepta præfocatur, atque extinguitur, vt nonnunquam euenit in magnis inflammationibus, quæ ita interdũ venas, arterias, & poros cutis obturant, cõstipantq́ꝫ, vt spiritus ibidẽ, prohibita in totã effluuij vaporosi trãspiratiõe, & aëris externi attractio-

3 ne, strãguletur, suffoceturq́ꝫ, Tertio modo, hæ mortificatiões & vitæ extinctiões fiunt in mẽbris, quãdò prohibetur transitus atque influxus vitalis spiritus

tus à corde ad mẽbrum aliquod, idq; vel propter ve-
hementẽ ligaturã, vel contusionẽ aliquam in viis, ac
meatibus ipsis, per quos defertur spiritus, factam. In
summa, gangræna & syderatio, quam Græci necro-
sin, & sphacelũ vocant, nostris corporibus accidunt
vel denegata, parti vitali, facultate, vel natiuo cor-
poris calore, ac temperiè pereunte. Cæterùm signa SIGNA
gangrænæ & syderationis, Galeno in opusculo de *gangrænæ*
tumoribus præter naturam sunt hæc. Primũ quidẽ *& sphaceli.*
illud coloris floridũ, quod phlegmonis, id est, inflã- 1
mationibus adfuerat, in ipsis extinguitur. Deinde
dolor & pulsus seu pulsatio, hoc est, arteriarũ mo- 2
tus ipsi ægro sensibilis, recedunt, non finita adhuc
dispositione, verùm sensu iam emortuo. Vnde mem 3
brũ mox nigrũ cõspicitur, molle quoque & putridũ
fœtoremq; expirãs, cadauerosum efficitur. Quo fit, 4
vt cùm præmitur digitis, facilè cedat in profundum,
nec posteà reuertitur aut resilit, imò apparet cutis à
carne seiũcta. Hæc autẽ partis affectæ mortificatio, IVDICIA.
quã Græci gangrænã appellãt, tãtæ est (inquit Pau- *Lib. 4.*
lus) ferocitatis, vt nisi quis rupta omni mora præsen
tissimas tulerit suppetias, laborans particula facilè
emoriatũ, & vicinas sedes inuadat, ac hominẽ ipsum
iugulet. At si (vt refert Celsus) nõdũ planè tenet, sed *Lib. 5.*
adhuc incipit, eam curare non difficillimum est, vti-
que in corpore iuuenili, & magis etiã si musculi in-
tegri sunt, si nerui vel læsi nõ sunt, vel leuiter affecti
sunt. Vbi verò penitus insedit hoc malum, & iam in
sphacelum abiit, insanabile est, plurimiq; sub frigi-
do sudore moriuntur.

De curatione Gangrænæ ex magnis inflammatio-
nibus genitæ, & sphaceli ex gangræna creati
extirpatione.

CVm sanguinis copia gãgrenã generet eius cu- *Corrupti*
rãdi ratio statim auspicãda est à copiosa corru *sanguinis*
pti sanguinis, qui in mẽbro laborãte cõpingi- *vacuatio.*
tur, vacuatiõe. Sed interim negligi nõ debẽt, quæ ad

diæteticam,pharmaceuticã,venæ sectionẽ(si necessaria fuerit) & cordis tutelã pertinere videbuntur, pro quibus cõsulendus erit chirurgo peritus aliquis medicus,qui omnia probè,& vt res exigit,norit instituere. Fit aũt larga illa sanguinis ita impacti(cui⁹ occasiõe fiũt mortificatiões) ex pte affecta emissio, vel vena incisa,si quæ amplior,ac turgẽs circa eandẽ partẽ cõspicitur,vel cute vniuersa partis affectæ,vnà cum subiecta substãtia,excisa,vel pluribus & altis scarificationibus diuisa. Alij ad eundẽ finẽ sanguisugas admouent,& venas minores proximas aperiũt. Verùm profundæ illæ ac frequẽtes sectiones aut scarificationes,multò sunt ad eius mali curationẽ efficaciores. Cæterũ pro affectus magnitudine,vel maximæ sectiones fiunt,vel incisuræ(quas scarificatiões appellamus)vtræq; frequẽtes:illæ,vbi putredini vicinius malum est:hæ,vbi tantùm putrescere incipit. Quo enim vitiũ mai⁹ est,eo maiore remedio,vt cuique cõstat,indiget.

Post scarificationẽ locus aqua salsa abluẽdus.

Vbi aũt abũdè sanguinẽ ex altis illis plagis emanare permiseris,locus aqua salsa abluẽdus erit,vt sanguis crassior,& qui alioqui ibidẽ cõcresceret,foràs egrediatur.

Medicamẽta putridis cõsecrata.

Deinde medicamentũ aliquod putridis consecratũ,id est,quod putrefactionem prohibeat,ac resoluat,induci debet,quale est farina orobi,aut lolij(quod Franci iuraiam,quòd vini modo temulentiã cõcitet,appellãt)aut si harũ facultas nõ sit,fabacea ex oxymelite,vel syropo acetoso. Vtile etiam fuerit,locũ scarificatũ bis in die aceto calente,sed mulso præsertim lauare. Hæc enim sua siccitate saniẽ & putrilaginem absumunt,eamq; detergunt:frigiditate verò,quod nondum vitiatũ ac corruptum est,à putredine vindicant. Vbi aũt iam ipse veluti feruor subsederit,ac mali furia sese remiserit,

Vnguenti Aegyptiaci vis.

vnguẽtũ id,quòd vulgò Aegyptiacũ appellatur,ex flore æris,alumine,melle,& aceto,ad æquas portiones mixtis & coctis cõpositũ,superimponendũ erit. Hoc enim putrefactionẽ prohibet,ac resoluit:putrefactũ quoq; ac corruptũ ab integro & sano adhuc

diri

dirimit, & decidere cogit. Deniq; crustam inducendo, quod sanū est, conseruat, ac tuetur. Quòd si valentius atque efficacius medicamen velis apponere, salem prædictis adiice: aut si malū magis adhuc increuerit, aliquē ex trochiscis paulo antè memoratis exquisitissimè tritū aceto & vino dilutum: vtpote vel Andronis: vel Polyïdæ, vel Musæ: vel Pasionis: vel vnū ex iis qui recentioribus dicūtur, calidicon, aldaron, & ex asphodelo, qui ob suā vim causticam corruptū à sano dirimūt. Probatur in ea re antè omnia arsenicon quod vocant sublimatū, purum aut correctū, idq; vel in puluere, vel ex vino dissolutū, & linamēto, aut xylo, quod Galli cotonē appellant, exceptū, inter sanū & corruptū applicatū. Hoc enim cōfestim malū sistit, & id quidem sine dolore. Quòd si necessitas exigat, spathula vel specillo separandū est sanū à corrupto. In eiusmodi autē medicamētis adhibēdis: vt res securius tractetur, attētos sedulo nos esse oportet circa naturā corporis ægroti sicuti rectè nos Gale. admonuit inquiens, Si corpus rusticū fuerit, & durū natura, vehementiora desyderat medicamenta: fœmineū verò, & mollem carnē habens, imbecilliora. Infantes quoq; vel pueri, & quicūq; inter viros & balneas amant, & in otio degūt, mollia exigunt medicamina. Cōsyderanda insuper est partium, quæ malè affectæ sunt, nedū corporis totius natura: quando abscindis, aut circūcidis id quod iam cōputruit. Quædam enim sunt, quæ citissimè ad putredinem veniunt, si negligenter curentur: aliæ verò tardiusculè: quædam item medicaminum vires ac beneficia tardius sentiunt aliæ citius.

Trochisci caustici.

Arsenicum sublimatū.

Lib. 2. Ad Glauco.

Porrò si nihilo magis malū his causticis medicamentis constiterit: vri id quod est inter integrum, ac vitiatum locum debet. Solent verò hæc auxilia omnia, nihil interdum proficere, atque tunc vnicum: tametsi (vt Celsus ait) miserum auxilium est, membrum quod paulatim emoritur, abscindere: vt cætera pars corporis tuta sit. Nam quod cōputruit,

Vstio quādo adhibenda.

Si gangræna in sphacelum abierit.

veneni in modum suo contactu, quod adhuc sanum & integrum est, inficit, & corrumpit. Si quandò autem putrefactam huiusmodi atque emortuam partem abscideris, vel quod in membro quopiam computruit vsque ad sanum corpus concideris, eam quę veluti quædam radix est, sanæ atque integræ parti adiunctam, ob maiorem securitatem, ex Galeni consilio candenti ferro adurere conuenit. Ita enim celeriter sanguinis profluuium compesces, & putredinẽ arcebis. Facta verò adustione, porri succo, vel (vt Paulus ait) sale cum porro vtendum est, vel aliquo ex iis, quæ paulò antè diximus. Hæc enim siccant, & stringũt putredinem, atque humorum affluxũ prohibent. Vbi verò tibi videbitur his remediis adhibitis cessare putredo, vt crustæ citiùs decidãt, cataplasmatæ vtendum est ex pane vel hordeacea farina, vel triticea ex hydrelæo incocta. Itẽ medicamento, quod cephalicũ vocant, ex melle illitum. Hæc enim detergendo, crustã à subiecta carne resoluunt. Quinetiam medicamẽtũ, quod tetrapharmacũ dicitur: præterea & Macedonicũ, pus mouendo ac emolliẽdo, crustas à subiectis corporibus diducũt. Quemadmodùm & reliqua omnia, quæ ad suppurationẽ perdcuũt. Hæc enim præterquàm quòd emolliunt, pus sub crusta conficiunt, quod eam resoluit, scilicet inter carnem subiectã & crustã ipsam interiacens. Panis quoque cum apio tritus, aut ocymo, optimè crustas à sanis partibus citra erosionem detergẽdo, detrahit. Sic & iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori cũ melle. Solent autẽ vulgò ad crustas resoluendas vti butyro, aut alio quouis vnctuoso. Vbi verò crusta exciderit, locum aceto abluunt, posteà sequens emplastrũ admouent, quod ad Gulielmũ à Saliceto refertur. Recipit aũt mellis selibrã, vitellos ouorũ crudos tres, aut quatuor numero, farinæ hordei selibrã: hæc miscentur in formã emplastri. Post biduũ verò vel triduũ, vt melior fiat mundificatio, huic emplastro addi possunt drachmæ decem myrrhæ electæ. In teneris

Lib. 2. ad Glauc.

Lib. 4.

Crustas à partibus exustis soluẽtia.

Butyrum.

Emplastrũ Gulielmi à Saliceto.

teneris autē corporibus ad crustæ separationem, & sordium detersionem, abundè sufficit Galeno orobi farina cum melle, vel thure. His ritè peractis huiusmodi vlcera ad sanitatem perducenda sunt medicamentis, quæ carnem producant, & cicatricem inducant: synulotica, & epulotica Græci vocant.

Libr. 2. ad Glau.

Capita curationis gangrænæ & sphaceli.

Vitiatum sanguinem in affecta parte impactū affatim vacuato. 1

Post scarificatus aut sectiones, locum affectū aqua salsa abluito, Deinde medicamentum putridis consecratum inducito. 2

Vbi mali furia se remiserit, vnguentum Ægyptiacum superimponito. 3

Si malum iis remediis non cesserit, id quod inter vitiatum & integrum est, ferro candente adurito. 4

Quòd si hęc omnia nihil profecerint, & iā gāgræna in sphacelū degenerauerit, mēbrū quod sic planè emortuum fuerit, vsq; ad partem sanam, ita vt nihil prorsus putridi relinquatur, ocyssimè abscindito. 5

Vbi ꝙ cōputruit resecueris, quo securius mali radicem euellas, ferramenta igne flagrantia adigito. 6

Post exustionē porri succū, atq; alia id genus, quę siccāt, stringunt, & fluxionem arcent, admoueto. 7

Crustā vel medicamentis adurētibus: vel ignito ferro inductam, à subiectis corporibus resoluere (solet enim inde sanguinis profluuiū seq̄) ne ꝓperato. 8

Cùm putredo cessauerit, nec amplius sanguinis profluuium reformidaueris, ea quæ crustam detrahunt, applicato. 9

Vbi crustæ exciderint, curationem reliquis vlceribus communem adhibeto. 10

Qui sequuntur aphorismi, ad medicum pertinent.

Victum tenuem, & refrigerantē, gangræna & sphacelo laborantibus instituito. 1

Fluxionē sanguinis missiōe, si nihil obstiterit auertito: atq; eadē plenitudinē (si adfuerit) vacuato. 2

3 Medicamento quod catholicon appellatur, vel nigra cassię fistularis medulla, ad hęc tamarindorũ, lupuli, ac fumariæ decocto, sanguinem depurato.

4 Theriacam, atque id genus alia, quę cor vitæ fontem ac principium, à putridis, & graueolentibus illis, à parte vitiata sublatis effluuiis, tuentur, laboranti sumenda exhibeto.

De erysipelate, & aliis tumoribus à bile creatis.

CAP. VIII.

Pituita ĩ humorũ generatione sanguini proxima.

Ametsi pituita, in generatione humorum, sanguinem cõsequatur, maiorq; eius humoris portio sit in corpore secundũ sanguinem, quã aliorũ humorum: quia tamen tumores præter naturam à bile procreati (quæ apostemata cholerica communiter vocant) in valde multis cõspirant cũ sanguineis: consequens est, post determinationẽ phlegmones, & aliorum qui à sanguine fiunt, tumorũ præter naturã cõsistentiũ, de iis nunc dicamus, qui à bile excitãtur, & nomine qdẽ cõmuni erysipelata vocantur Græcis, Latinis verò antiquioribus ignes sacri. Est igitur erysipelas biliosæ fluxionis germẽ, circa cutim vtramq; maximè cõsistens, & eã scilicet, quæ foris est, omniũ partiũ commune tegumẽtũ: & membranosam illã ac tenuem, quæ singulis internarũ est circundata. Nõnunquam verò & aliquid quoq; subiectæ sibi carnis occupat, sicuti & phlegmone (quę fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens) etiã cutis aliquid apprehendit. Itaq; cũ flaua bilis verè tenuis: vel sanguis feruẽs & cõsistẽtia tenuis (qui recentioribus cholera dicitur naturalis, Galeno verò χολὰξανθὰ) per solã cutem diffusus fuerit, nihil inferiorẽ carnẽ molestans: particulã tamen in tumorẽ aliquãtum attollẽs, cũ inflãmatione & rubore in flauũ elãguescente, ac protinus ad tactum euanescẽte, affectus hic priuatim ac propriè Galeno verum atq; exqui

Erysipelas quid.

Erysipelas exquisitũ.

exquisitũ erysipelas nũcupatur. Hoc autẽ vnius rationis est, seu (vt dicũt) vniforme, & absq́ vlceratione incidit. Auicennas spinã vocauit. *Spina.* Cũ verò amaræ bilis succus crassior acriorq́, quã pro naturæ modo redditus fuerit, summã cuticulam (quã epidermida Græci vocãt) exulcerat, excoriátue, atq́ aliquando cutis exulceratio spacio tẽporis ad profundũ peruenit, ita vt inferiorẽ seu subiectã carnẽ attingat. Nuncupaturq́ tunc eiusmodi affectus etiam erysipelas: *Erysipelas cum vlceratione.* sed cũ vlceratione, quod (Galeno autore) eiusdẽ generis est cũ herpete. Verũenimuero, si nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio sit: sed ex ambabus mixta, nõ iam tãtũ erysipelas, sed dispositio permixta erysipelate atq́ inflãmatione nominatur Galeno. *Erysipelas nõ legitimũ & eius species.* Ab eo autẽ quod in mistura exuperat, nomen vitio indetur. Etenim vbi sanguis præcellit, phlegmone erysipelatosa dicetur. *Phlegmone erysipelatodes.* Vbi verò flaua bilis præpollet, erysipelas phlegmonosum appellabitur. *Erysi. phlegmonodes.* Verũ vbi neutrũ vincit, & æqualia vtriusq́ apparuerint accidẽtia: tunc vitiũ id phlegmones erysipelatosq́ mediũ vocabitur. *Medium vitium.* Iam verò & aliarum mixtionum similis vtiq́ erit interpretatio: nempe si multa bilis pauco humori pituitoso aut atribilario remisceatur erysipelas œdematosum: vel scirrhosum dicetur.

Bilis. Porrò cum simpliciter bilẽ dicimus: vel biliosum humorẽ, more Galeni & aliorũ Medicorum, nos pallidã bilem seu flauam, & amaram, non autẽ acidam & nigram, inaudimus. Hæc autẽ naturalis cholera, & certa aliis nominatur, ex sanguine quidem tenui & feruente generationem obtinens. Atram verò bilem nunquam absolutè bilem nominamus, sed semper cum adiectione humoris, appellationis colorem adiungente. Est igitur bilis, quæ χολὴ Grecis dicitur, vulgò autem cholera, humor calidus & siccus, ex tenuiori & calidiori parte chyli: vel ex sanguine tenui & feruente: vt modò diximus, procreatus. *Bilis flaua duplex.* Hæc autem duplex est iuxta næotericorum diuisionem, naturalis scilicet, & non naturalis. *1 Naturalis.* Naturalis, est hu-

mor calidus & siccus potestate: substantiâ quidem tenuis, colore verò flauus, aut ruber, declinans ad quandam citrinitatẽ seu flauitiem: sapore verò exactè amarus, nõ autẽ acutus siue acris: vt quidã malè affirmarunt.

2 *Non naturalis.*

Nõ naturalis verò, bilis dicitur, quæ à prædicto humore vere bilioso degenerat, intra terminos tamẽ suæ latitudinis cõtinetur, quos si egrediatur, nõ iã bilis: sed alius humor reputabitur.

Bilis duobus modis deficit à sua natura.

Hoc autem (bilem inquã egredi limites suæ latitudinis) cõtingit bifariã: vno modo (vt sic dicatur) per se, & in se: Altero modo, per admixtionem. Per se, & in se adhuc dupliciter: Vno modò, quãdo bilis illa naturalis putrescit, & aduritur, & talis dicitur adusta ꝑ putrefactionẽ.

Vitellina ex meraca bile.

Altero modo, quãdo bilis nõ naturalis vitellina dicta, igneo calore percoquitur in hepate, aut in vẽtriculo, aut in venis, & efficitur porracea, quã etiã prasinã vocãt, vel æruginosa, quę extremè quidẽ malę sunt.

Bilis porracea.

Aeruginosa.

Crocea bilis.

Per admixtionẽ verò bilis efficitur non naturalis: seu præter naturã, cũ alius humor illi extrinsecus accedit. Et hoc quidem fit multifariam. Nẽpe si phlegma tenue & aquosum illi admisceatur citrina seu crocea efficitur, si crassum & viscosum, vitellina: si verò melãcholia adusta illi permiscetur, efficitur bilis adusta ꝑ admixtionẽ.

Vitellina, ex admixtione pituitæ.

Auicen.

Haly.

Et sic iuxta Auicennæ placitum, sex sunt species bilis non naturalis. Apud Haly ab. verò quatuor duntaxat. Nullã enim prorsus mẽtionẽ fecit de duabus speciebus adustis. Galeno autẽ libr. 2. de virtutibus naturalibus, nulla bilis præter naturã esse dicitur, præter vitellinã, quę ouorũ vitellis, tum colore, tũ crassitudine est adsimilis.

Porracea bilis quõ gignatur.

Siquidem porraceã & æruginosam ex prauis ac corruptis humoribus, propter quorũdã esculẽtorũ aut olerũ cruditatẽ, qualia sunt, beta, cepa, brassica sæpenumero in vẽtriculo ait generari. Atq; etiã interdũ talibus nequaquã ingestis, ratiõe ægritudinis aut malè alicuius dispositiõis in venis ipsis generatur.

Quatuor inflãmationũ differentiæ, ex flaua bile oriuntur.

Ex iis itaq; colligitur, quatuor species seu differentias inflammationum (quæ vulgus cholerica

apo

apoſtemata vocat) ex bile ipſa generari. Nempe ex bile vera, ſyncera, & laudabili (quam tenuem feruentemq́ sanguinem appellamus) procreatur ea ſpecies inflammationis, quæ Galeno verum atque exquiſitum eryſipelas appellatur, lib. 2. ad Glauc. quod tanquàm cutis ſolius paſsio eſt. Græcè autem ἀκριβὲς ἐρυσίπελας nominatur. Ex bile verò non naturali, & aliis humoribus permixta, tres aliæ naſcuntur differētiæ, vtpote eryſipelas phlegmonôdes, eryſipelas œdematôdes, & eryſipelas ſcirrhôdes. Ex bile autē quæ præter naturam ex aduſtione facta eſt, pro ratione tenuitatis aut craſsitiei ſubſtantiæ ipſius generantur, vel herpetes eſthiomeni, id eſt, exedētes (qui eiuſdem generis ſunt cum eryſipelatis, quę cum exulceratione incidunt) vel phagedænæ (quæ cum cute pariter ſubiectam carnem altiùs erodunt) & exulcerati cancri, aliaq́ eiuſmodi erodentia, & cacoēthę, id eſt, maligna vlcera, quæ puſtulæ corroſiuæ recentioribus chirurgis dicuntur. Itaque tenuiſsimus quidem in eiuſmodi humoribus, eſt is, qui exulceratum herpetem excitat: craſsiſsimus, qui cancrum. Proximum deinceps locum occupat, quod ad craſsitudinem attinet, qui phagedænas creat, vt libro 14. methodi medēdi Galenus annotauit. Cauſę veri eryſipelatis vti & phlegmones veræ, ſunt tres. Prægreſſæ, quæ & primitiuæ dicuntur: antecedentes, & coniunctæ. Cæterùm rarò fit eryſipelas à cauſa prægreſſa, frictiones tamen violentæ, inſolatio & admotio medicaminum attrahentium ipſum nonnunquàm excitant.

Verũ eryſipelas.

Tria eryſipelata illegitima.

Herpes exedens.

Phagedæna

Cancri exulcerati.

Cauſæ veri eryſipelat.

De ſignis & iudiciis veri eryſipelatis.

SIgna & iudicia veri atque exquiſiti eryſipelatis ſumuntur ex collatione ipſius ad phlegmonē iuxta Galeni doctrinā, 14. Therap. & 2. ad Glauconem: ex quo apertè colligitur verũ ac legitimũ eryſipelas veluti quandā ſpeciē eſſe phlegmones, id eſt, inflammationis generaliter acceptæ. Notæ igitur eryſi

NOTAE eryſipelat.

1. Rubor flauescens, ad tactum subterfugiẽs — erysipelatis sunt, color aspectu rubidus, in flauũ elã-guescẽs, qui (rubor inquã flauescẽs) ad tactũ, hoc est, digitorũ appsũ facilè subterfugit, rursusq́ illabitur.

2. Tumor paruus. — Tumor exiguus, in cute potiùs consistens, quàm altè descendens.

3. Calor vehemens. *4. Pulsatio exigua.* *5. Dolor pũctorius.* — Calor vehemens febrem excitans maiorem, eâ, quæ ex phlegmone accenditur. Si quidem calidius multò est erysipelas, quàm phlegmone. Pulsatio (quæ magnę phlegmones proprium est symptωma) non admodùm fortis. Dolor mordicans & pungens nullã (vt in phlegmone contingit) inuehens tensionem, & si quæ sunt alia bilis dominiũ significantia.

IVDICIA. Quod autem ad iudicia pertinet, erysipelas vtpluri-
1 mùm faciem prehendit, incipitq́ maximè in ea nasi
parte quæ vulgò lepus appellatur. Deinde mox in
faciem totam expanditur, gemina quidem occasio-
ne: nempè ob faciei raritatem, & ipsius bilis leuita-
2 tem. In ossis autem exutione seu denudatione,
erysipelas superueniens, malo est, vt scribit Hippo-
crates Aphoris. 19. libro septimo, hoc est, symptωma
prauum est, si osse nudato caro circunstans ab erysi-
pelate occupari videatur. Hoc autem Galeno teste,
rarissimè accidit. Rursus sequẽti aphorismo scribi- *In cõ. prædict. Aph.*
tur ab eodem Hippocra. quòd ab erysipelate putre-
do aut suppuratio, malum. Hæc enim (inquit Gale-
3 nus) nunquàm erysipelatis superueniunt, nisi valde
malignis. Verum ac legitimum erysipelas quatuor
4 habet tempora, vti & alij præter naturam tumores.
Horum autem signa ex præcedentibus sunt requi-
renda. Exquisitum erysipelas rarò terminatur sup-
5 puratione, sed magna ex parte insensibili transpira-
6 tione seu resolutione. In erysypelate quædam in-
terdùm contingunt symptωmata, quæ nonnun-
7 quàm magnitudine ipsius morbi causam exuperãt,
atque ideò curandi rationem interpellant, hoc est, *Erysipelas motũ sequitur tertianæ febris.*
curationis ordinem euariãt, peruertuntq́, vt etiam
superius de phlegmone dictum est. Ad hæc ery-
sipelas motum sequitur tertianæ febris, nam ad eius

materiam

materiam quandam habet analogiam. Vtriusque enim materia, humor est biliosus. Cæterùm erysipelas ab exterioribus verti ad interiora non est bonū: ab interioribus autem ad exteriora, bonū, vt ab Hippocr. scriptum est aph. 25. li. 6. Erysipelata verò, quæ capiti oboriuntur, plus facessunt negotij, adeoq; (vt Paulus ait) periculosa esse solent, vt nisi efficax consequantur auxilium, interdùm affectos strangulent. Scribit etiam Hippo. lethale esse, si erysipelas sit in vtero mulieris prægnantis. Facto enim sic in vtero erysipelate, fœtus ex necessitate moritur. Siquidem acuta febris (vt Galenus ait in commentario) sæpe eum citra inflammationem interimit.

8 *Erysipelata circa caput curatu difficillima.*

9

10

Erysipelas in vtero prægnantis fœtū enecat.

Erysipelatis curatio.

CVm erysipelas, sicuti & phlegmone, de qua paulò antè egimus, affectus calidus sit, & ex humorum defluxione fiat, geminus etiam erit totius curationis ipsius scopus, nempe refrigeratio & vacuatio. At veluti vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationē vincebat: ita refrigerationis indicatio in erysipelate, magis vrget quàm vacuatiōis. Illa enim quātitate, hoc verò qualitate magis premit & discrutiat. Itaq; erysipelas magis refrigerari, & minùs vacuari: Inflāmatio contrà magis vacuari, & minùs refrigerari debet. Quanquā vtriusq; affectus curandi (vt inquit Galenus) cōmune caput sit, infestātis scilicet humoris vacuatio. Ideoq; postq; refrigeratum erysipelas fuerit, ad eaque digerūt seu discutiūt medicamēta cōuertimur. Porrò vt geminum hunc scopum vniuersalem, refrigerationem inquā & humoris infestantis vacuationē, assequamur, quatuor aliis scopis particularibus iuxta posterioris ætatis chirurgorū placita, est opus.

Curationis erysipelatis scopi vniuersales duo.

Particulares curandi erysipelatis scopi. 4.

Primus scopus, consistit in recta vitæ institutione atque obseruatione. 1

Secundus, humoris ad partē affectā cōfluētis, quē antecedētem materiam appellāt, auersionē cōcernit. 2

Tert

3 Tertius in humoris, qui iam in partem ægram influxit (quem materiam coniunctam dicunt) vacuatione consistit. 4 Quartus verò & postremus circa symptomatum correctionem, ac propulsionem versatur. 1 Primũ scopum facilè assequemur, si rerũ omnium, quas non naturales vocant, administratio, ad humiditatem & frigiditatem (vt in febre tertiana) spectauerit. Quãdoquidẽ erysipelas ex flaua bile ortũ habet, quæ temperaturæ est calidæ & siccæ.

Primus scopus.

Aëris delectus.

Ergo aërem quoàd fieri potest, frigidiorem & humidiorem deligito, præparatoq́ue.

Ambientis præparatio.

Aestate igitur subterraneas domos frigidissimas, maximè perflatas, & ad Arcton versas, tibi deligito. Si loci huiusmodi occasio non datur, & calidior aër extiterit, ipsum sic præparato.

Aquã frigidã ex vasis in vasa subĩde trãsfundito.

Pauimenta domus assiduè aqua, quæ prorsus gelida sit, aspergito.

Rosas, & violas plurimas, vitium folia, & capreolos, salicis quoque ramulos, & reliquos flores ac germina, quæ frigidæ humidæq́ue facultatis sunt, humi spargito, ac in aërem proiicito.

Turbam hominum conclauo laborantis ingredi prohibeto.

C[illegible]us.

Pinguia, dulcia, acria, calidaq́ue omnia vitato.

Lactuca, cucurbita, portulaca, oxalide, (quam acetosam vocant) hordeato, oriza, & aliis id genus, quę sanguinem incrassant, & refrigerãt, iubẽs vescitor,

Potus.

A vino in totum abstineto.

Cremor ptissanæ, aut aqua hordei tibi potus esto.

Repletio.

Victus temperantiam seruato.

Inanitio.

Aluus tibi semper mollis esto.

Motus.

Ab omni motu, præsertim vehementi atq; immoderato abstineto.

Animi affectus.

Iram, contentionem, atq; omnem animi vehementiorem motum, aut perturbationem, tanquàm aduersissima fugito.

Nitida, ac munda circa te omnia sunto.

Vene

Venerem ne exerceto. Atq; hæc de primo ſcopo dicta ſufficiant. *Venus.*

Secundum autem ſcopum curationis eryſipelatis cōſequemur, ſi ſuccum in corpore delinquentē commoda vacuatione ademerimus. Ergo in vero ac legitimo eryſipelate nō neceſſariò, vt in phlegmone, ſanguinem ex vena detrahemus: ſed medicamento quod flauam bilem exigat (cholagogon Græci vocant) ventrem per inferiora expurgabimus, ſi ſaltē affectus magnus ſit, & corpus bile abundare videatur. Itaque cum eryſipelas febres accendat, & eas vehementiores quàm phlegmone, medicamenta, quæ impensè calida ſunt, & ſcammonij ſuccum, quod recentior Græcia dacrydion vocat, recipiūt: (cuiuſmodi eſt, quod vulgò in officinis electuariū de ſucco roſarum appellatur) huic affectui minimè idonea ſunt. Ergo vel rhabarbarū offerēdū eſt, vel potio, quę Raſi aqua tamarindorū dicitur. Recipit aūt pruna Damaſcena 24, tamarindorū recentiū drachmas decem, ſacchari violati quat. ſemiſſem. Cui vt efficacior reddatur, aliquid diluti rhabarbari adiici poteſt. Quòd ſi exigua ſit affectio, ne hæc quidem cholagoga medicamēta neceſſaria erūt, ſed abundè fuerit, tunc acri clyſtere vti, vt Galeno viſum eſt. At in eryſipilate phlegmonoſo nō abs re feceris (modò nihil obſtiterit) ſi curationē à ſanguinis miſsione auſpicatus fueris. Tale aūt ſępiùs faciē apprehēdit, vnde & Paulus protinùs ab initio venā in cubito pręſertim humeralem in eo incîdi iubet. Sin autē hæc nō appareat, eam quæ ſe cōſpectui magis obiicit. Si quid verò ſanguinis detractionē impediat, purgatione ex medicamento, quod bili ducendę dicatū eſt, vtēdū præcipit. Nō pugnat tamē Paulus cū Galeno. Nēpe cùm Paulus ſecādā eſſe venā pręcepit in eryſipelate, quod capiti ſeu faciei oboritur, de phlegmonoſo eryſipelate intellexit, q; ſępiſsimè faciē apprehēdit: Galen. verò de legitīo eryſipelate locut⁹ eſt, ī quo ſanguinē nō mittit. At in œdematoſo aut ſcirrhoſo eryſipelate, purgatio

2 Secūdus ſcopus.

2. ad Glau

In eryſipelate phlegmonoſo competit phlebotomia.

Chirurgus in iis quæ ad phlebotomiā & purgationē attinent, nihil attentare debet, citra periti alicuius medici cōsiliū.

gatione vtēdū est, quę mixtas habeat facultates, hoc est, partim flauā bilem, partim verò pituitosum, aut melancholicum succum educat. Atque in iis quidem omnibus consulendus est doctus aliquis ac prudens medicus, à cuius consilio & decretis ne trāsuersum quidem vnguē discedere debet chirurgus. Sitq; hoc satis semel monuisse, quòd chirurgus nihil vnquàm in iis, quæ ad purgationem, & sanguinis missionem per phlebotomiam, attinent, attētare debet, citra periti alicuius medici consilium, nisi forsan siquandò vrgeat necessitas, & vbi nullus prestò adest medicus.

3 *Tertia intētio.*

Tertiam intentionem complent refrigerantia & reprimentia, in principio fluxionis, exceptis casibus in capite vniuersali cōmemoratis. Trāsacto verò principio, & stata iam fluxione, quod mēbro inhæsit, & impactum est, digerentibus seu euaporantibus medicamentis extrinsecùs admotis, vacuandum est, per occultam scilicet sensui transpirationem. Omnium siquidem huiusmodi tumorū sic præter naturam consistentium, vacuatio duplex est Gal. 14. Therap. Vna quidem repellentium ad alias partes: altera foràs digerētium, per eum qui sensum fugiat halitum. At quoniam erysipelas non quantitate modò affligit, sed etiam, ex vehementi scilicet inflammatione, qualitate ipsa cruciat, ampliorem refrigerationem, quàm phlegmone requirit. Post totius igitur corporis (vt paulò antè dictum est) vacuationem, reprimentibus auxiliis vtemur, afflictam particulam, seu ipsam quæ patitur cutem, vt decet, refrigerantes, præsertim cùm sine manifesta aliqua occasione factum fuerit erysipelas.

Hic Guido deprauatè citat Gale.

Quatenus refrigerādū in erysipelate.

Est autem refrigerationis terminus, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cum hoc quiescit. Quod nō purum est, sed iam quodammodò phlegmonôdes, si plusculum refrigeres, liuidam cutim præfert. Sin ne sic quidem quis desistat, nigricat, potissimū in senili corpore: sic vt quędam ita refrigeratorū, ne digerētibus quidē posteà me

me

medicamentis ad perfectionẽ poſsint ſanari:ſed ſcirrhoſus quidẽ tumor in particula derelinquat̃. Ergo ſatius eſt(inquit Gal.)vbi laborãtis particulæ alteratum colorem videris,à refrigerantibus retundẽtibusq́ ad contraria,id eſt,diſsipantia ſeu digerentia & exiccãtia,tranſire,priuſquàm vel liuida vel nigra prorſus fiat.

Lib. 14. Therap.

Adhibenda aũt ſemper cura eſt,vt quæ illinũtur, perliquida ſint atque humida,eaq́ ſæpiùs cõmutentur,ac per ſpongias frigido aliquo liquore imbutas,ſubinde quę admota ſunt,abluãtur.Siquidem multus particulæ feruor celeriter in vaporẽ erũpens,hæc deſiccat.Cæterùm inter ea quæ refrigerãdi,atque repellendi facultatẽ obtinẽt, in hoc affectu conuenientẽ,laudat imprimis Auicennas ex ſimplicibus,perfuſionẽ aquæ frigidæ.Gal. verò cõmendat ſuccum ſolani,ſemperuiui,portulacæ, pſyllij, alterci,id eſt,hyoſcyami,lactucæ,vmbilici Veneris(quæ herbula Græcis cotyledon appellatur)intybi,id eſt, cichorij,lenticulæ paluſtris, cucurbitæ atque alia id genus.

Materia refrigerantiũ ex Gal.

Adiecta ex Paulo.

Ceratum.

Ceratum quoque ex aqua admodùm frigida,quod recipiat quadruplũ roſacei ad cerã albã.Sit aũt roſaceũ ex oleo omphacino,id eſt,immaturo ſine ſale confecto,quibus in pila emollitis aquæ frigidæ ſuperfunditur,quantũ poteſt recipi.Si verò aceti tenuis & pellucidi momentũ admiſcueris, præſtãtius atque efficacius medicamentum reddideris. Porrò hæc omnia actu frigida ſunt admouenda,& ſubindè mutanda, priuſquàm manifeſtè incaleant, aut areſcant.Conducit etiam plurimùm ad rem præſentem ſi pars eryſipelate obſeſſa, illinatur ceruſa ſola, vel mixta cum aceto & lycio,vel terra cimolia, aut figulari cum ſolano,aut argenti ſpuma cum roſaceo, item acacia cũ aceto.

Compoſitũ medicamentum.

Ad idem cõfert plurimũ & ſequens cõpoſitio.Succi plãtaginis vncia vna,roſacei, vnciæ tres,lithargyri nutriti,vncia vna,ceruſæ lotæ drach.tres,lactis muliebris ſemũcia,miſcẽtur omnia ſimul in mortario plumbeo,& fit linimẽtum. Teri debent primùm lithargyrum & ceruſa:deindè oleũ

& succus paulatim & sensim affundi debent, donec exactè misceantur. Quòd si ampliorem refrigerationem desyderes, his & aliis priùs enumeratis (ex Pauli sententia) admisceri potest, opij aliquid, vel cicutæ, vel mãdragoræ. Verùm ab iis, & similibus, quæ stupefaciendi vim habent, abstinẽdum esse censeo, nisi maxima vrgeat necessitas. Cæterùm vbi inflãmatio ægrotãtis membri iam desiit, ac feruor erysipelatis sese remisit, Galenus humorem in particula receptũ quam coniunctam materiam vocant, priusquàm ex refrigeratione liuor appareat, discutit, imposito cataplasmate, ex hordei farina, seu ex cruda polenta, ὠμῇ λύσει Græcè vocant, & aliis in ratione curãdæ phlegmone superiùs dictis. Quemadmodùm enim signa erysipelatis sumebantur ex analogia signorũ phlegmones, ita & curationis ipsius erysipelatis auxilia, ex analogia remediorum curationis phlegmones sumenda sunt. Porrò talia medicamenta, quæ dissoluendi, seu euaporandi facultatem obtinent, in hoc affectu conuenientem: plurima tum simplicia, tum composita referuntur à Paulo Aegineta lib. 4. c. 21. Item ab Aëtio libro de re medica decimoquarto. Satis autem fuerit, nunc vnum ex multis recẽsere quod omnium mihi præstantissimum visum est. Altheæ nouellæ foliorum pondo id est libra assumitur, concoquuntur in hydrelæo: cocta verò probè teruntur, adiectoq́ rosacei triente. i. vncijs quatuor, argenti spumæ, & cerusæ, singulorũ vncijs duabus & semisse, id est, dimidia: iterum læuigantur cum succo coriani, aut semperuiui, aut solani: deindè micis panis adiunctis, vt emplastri formam induat, illinitur. Quod si fortè liuor iam locum occuparit, incisa antè cute, cataplasma superponendũ est, perfundendusq́ locus, plurimùm quidẽ (vt Galenus præcipit) aqua calida: digerit enim, & plagas abluit: sed & aqua, & muria interim conducet locum fouere, cùm scilicet crassior est. Hæc enim crassitudinẽ incĩdũt, ac detergent. Quarta intentio curationis erysipelatis, quæ

Euacuatio coniũctæ materiæ, p euaporantia.

ὠμῇ λύσει.

Hydrelæũ est mistura ex aqua & oleo, seu oleũ dilutum.

Si liuor iam locum occuparit.

4 *Quarta intentio.*

est

est accidentium correctio, perficitur vt in curatione phlegmones dictum est, cùm agebatur de reditu materiæ, de induratione, & corruptione. Item de dolore & ardore. Hæc enim symptomata etiam erysipelati, vti & phlegmonæ accidere solent.

Doloris & ardoris mitigatorium.

Porrò optimum doloris ac vehementis ardoris mitigatorium auxiliũ fit, ex folijs, & radicibus hyoscyami, inuolutis in stupis, & coctis sub prunis: deindè mixtis cum vnguento, quod populeon vulgò appellatur, vel cum axungia, vt superiùs dictum est in curatione phlegmones.

Si erysipelas exulceretur.

Si verò contingeret ipsum erysipelas exulcerari, curetur admotione vnguenti albi, aut vnguenti de lithargyro, quorum descriptiones ex sexto libro requirēdæ sunt. Quòd si illis adderetur aliquid scoriæ, hoc est, recrementi plumbi, optimum sanè atque efficacissimum foret remedium. Sed præstat vt totam curandi erysipelatis rationem, breuibus quibusdam sententiis in modum epilogi complectamur, vt quæ diffusiùs à nobis suprà dicta sunt, memoriæ tenaciùs hæreant.

Septem de erysipelate aphorismi, totam ipsius curationem summatim complectentes, ex Galeno.

IN exquisito erysipelate, sanguinēne detrahito. 1

Si bile corpus abundet, & affectus magnus sit 2
ventrem medicamento cholagogo, per inferiora purgato.

Quòd si exiguus morbus sit, & corpus bile vacuum, à medicamento flauam bilem per aluum du- 3
cente, abstineto, & acri clystere contentus esto.

Vniuerso, vt oportet, corpore purgato, partem 4
affectam per initia moderatè reprimentibus medicamentis, & abundè refrigerantibus, vsque ad coloris mutationem, perfundito, atque illinito.

Vbi laborantis particulæ alteratum colorem vi- 5
deris, & feruorē erysipelatis iam remissum, ac inflã-

mationem desiisse, à refrigerantibus, astringentibusque, priusquàm vel liuida, vel nigra prorsus particula fiat, ad contraria, hoc est, digerentia seu discutientia, & exiccantia transito.

6 Quæ ex vlceribus, alijsque euidentibus causis fiũt erysipelata, primùm scarificato, deindè cataplasma ex hordeacea farina imponito.

7 Si erysipelas non exquisitum fuerit, sed phlegmonôdes, præsertim vbi sanguis in corpore exuberat, intrepidè sanguinem mittito.

De Tumoribus, qui cum erysipelate societatem habent, hoc est, de herpete miliari, & exedente, quæ pustulæ cholericæ recentioribus chirurgis dicuntur.

De Herpete.

TVmores illos præter naturã, qui cum suprà cõprehensio erysipelate societatem habẽt, atque ad ipsum quodammodò pertinere videntur: ex bile autem non naturali, & secreta, id est, alijs humoribus, minimè permixta, generationem obtinent, recentiores tum medici, tum chirurgi, pustulas malas cholericas appellant: Græci verò, (vt Hippoc. Gale. & Paulus) herpetas vocant. Quæ vox Latinis ferè sonat, malum quod serpit: ἕρπω enim idem quod serpo, vndè ἕρπυς serpens dicitur. Herpes tamen nõ absolutè malũ quod serpit, significat apud medicos, sed certum morbi genus, de quo nunc agitur. Itaque malum quod serpit, latiùs patet quàm herpes. Nam & phagedænæ serpentia etiam vlcera dicuntur. Huiusmodi autem vniuersas pustulas Auicennas formicas appellauit: Galenus verò eas inter inflammationes adnumerauit, sed Celsus sub ignis sacri nomine has intellexisse videtur lib. 5. cap. 28. Fit igitur herpes, quandò flaua bilis, non naturalis, sola, & secreta, id est, nullo alio illi admixto humore, in particulam aliquam confluit, atque ibidem cõsistit: quæ si consistentia sua crassior sit, acriorque, totam exulcerat cutem, vsque ad carnẽ suppositã, vocaturque tunc vitiũ huiusmodi Hippocra. & Grecis ἕρπυς ἐσθιόμενος, Latinis

Pustulæ malæ & cholericæ vulgò dictæ.
Herpetes.
Formicæ Auicennæ.
Herpes quãdo fiat.
Herpetis species duæ.
1
ἕρπυς ἐσθιόμενος, id est

Latinis verò herpes exedens: vel depascens: & decimoquarto Therap. Galeno absoluto nomine herpes. Si verò tenuior & minus acris, calidaq́ue fuerit bilis, pustulas exiguas per summã cutem, id est, in solã superficie cutis (hãc enim tãtũ veluti deürit) milio, hoc est, milij seminibus, similes excitat: ob quã similitudinẽ affectus tunc Latinis miliaris herpes nominatur: Græcis verò quibusdã post Hippocratis ætatem κίγχριας ob eãdẽ rationem dictus est: κίγχρις enim Græcis, miliũ nobis dicitur. Atq; hæc species Galeno autore lib. 2. ad Glaucon. generis sortitur appellationẽ, cũ simpliciter, & sine additione illi herpes vocetur. Alibi tamẽ herpetis nomine, Galenus herpetẽ esthiomenum, id est, exedentẽ intelligit: vt paulò pòst dicetur. Hîc autem nõ protinus vlcus facit: vt alter qui exedens dicitur: sed vt dictũ est, admodum exiguas pustulas ad speciẽ milij excitat, quæ & ipsæ interposito spacio, ac procedente tẽpore, cũ disrumpuntur scilicet, in vlcus abeunt. Proinde nõ sine ratione Oribasio & quibusdã aliis etiam antè Galeni tẽpora visum est, in eiusmodi vitio, bili esse aliquid pituitæ tenuis admixtũ, quę pustulas illas minutulas procreat. Vnde & nõnullis pustulosus herpes dictus est. Alter verò, qui esthiomenos appellatur, nõ ita pituitæ commixtus est, sed exactæ bilis, ac nullo alio humore infectæ, esse videtur: ideoq; cũ erosione accidit, affectu cutis cõtinuitatẽ præhẽdẽte, vnde & nomen illi impositũ est. Esthiomenos enim idem est quod erodens vel exedens. Atq; hic affectus quidem eiusdẽ generis est cum pustuloso atque exulcerato erysipelate: à quo tamẽ differt humoris ipsius biliosi (ex quo vitiũ vtrumq; ortum habet) tenuitate. Id quod testatur Gal. his verbis: Est enim (inquit) admodũ tenuis humor qui herpetẽ excitat, adeò profectò: vt non solũ omnes interiores partes, quę vtique carnosæ substãtiã sunt, trãseat: sed etiã cutim ipsam ad summam vsque cuticulã (epidermida Græci vocant) quam solã, propterea quòd ab ea remoratur,

exedens, vel depascens.

2 *Herpes miliaris, siue cenchria.*

Lib. 14. Therap.

Ex Paulo & Gal.

Lib. de tu præter na

Lib. 14. met. medẽ.

Humor b liosus qu herpetẽ ex tat, admo tenuis est.

tum erodit, tum exedit: quando si hanc quoque sudoris vice transiret, haudquaquàm vlcus excitaret. Quippe id, vlcerum quæ ex mordente humore oriũtur, quæ nimirùm spontanea vocant, commune est, quòd humor qui ea facit, sistitur in exitu, ac tardat. Hactenùs Gale. vbi nomine herpetis simpliciter & sine additione, intelligit herpetẽ esthiomenũ, vt ex ipso cõtextu signis, & curatione, facilè est deprehẽdere. Atque ita illo in loco generis sortitur appellationẽ, cùm simpliciter, & absolutè herpes nominetur: quẽadmodùm & in libello, de tumoribus preter naturam, vbi de eo sic idem. Gal. ad verbum scribit. Depascitur quidem & herpes, vicina, id est, ea quæ in circuitu sunt, erodens: verùm solius cutis est exulceratio. Cæterùm in vtrãque herpetis speciem, id est, tam miliarem, quàm exedẽtem, sub nomine formicę Barbari ferè omnes næoterici cõprehẽdunt. Quibus ea in re, vt & in multis aliis, erroris occasionem primus præbuit Auicennas, qui nominis similitudine deceptus, quoniã Græci myrmecias, id est, formicas, genus quoddã verruccarũ vocant, eodẽ capite verrucas illas cum herpetibus errore fœdissimo cõmiscuit. Guido tamen discrimen ponit, inter herpetem & formicã, cõfunditq́ nomẽ formicæ modò cũ verrucis (quas myrmecias & acrochordonas Græci vocant) modò cum herpete exedente: qui (comedẽs inquam herpes) modò etiam illi herpestẽ, modò herpes absolutè nominatur: putaturq́ eidẽ nihil aliud esse quàm erysipelas pustulosum, & vlceratũ. Cùm tamen ille (vt ex Galeno adductum est) ab hoc differat humoris tenuitate. Tenuior enim est bilis quæ herpeta creat, quàm quæ vlceratum erysipelas. Ad hoc erysipelas quod cũ exulceratione incidit, non tantũ cutem, sed cum ea etiã aliquid subiectæ carnis occupat. Herpes verò, quo de hîc agitur, solã cutim apprehẽdit, exulceratq́. Itaq́ tametsi hæc eiusdẽ sint generi, (vt Gale. visum est) non tamẽ omninò sunt idem.

Herpes solius cutis est exulceratio.

Auicennas myrmecias cõfundit cũ herpetibus.

Guidonis error maximus.

Herpetem esthiomenũ & erysipelas vlceratũ non omnino idem esse.

Morbilli ex herpetũ sunt genere.

Porrò pustulas illas, quæ Auicenne interpreti, & imperitæ

imperitæ medicorū turbæ, morbili appellātur, sub herpete cōprehendisse videtur Hippocrat. lib. 3. Epidemiarū. Fiunt autē morbili huiusmodi à tenuiore materia, quā pustulæ illæ, quæ vulgò variolæ dicuntur. Hæ enim (vt voluit Auicennas) ex sanguine, illi verò ex bilis sanguinisq; fiūt mixtione. Si quis autē desyderat, quo nomine eiusmodi pustulæ apud antiquiores dictæ sint, diximus Latinè à Plinio vocari papularū, & interdū pituitæ eruptiōes: Græcè verò Hippocrati ecthymata li. 3. Epidemiarū: Galeno autē exanthemata. Cæterū vtriusq; herpetis notæ, iudicia, & causæ, ex precedentibus satis innotescūt. Superest igitur: vt eorum curationem subiiciamus.

Variolæ.

Papularum eruptiones

Ecthymata

Exanthemata.

Herpetis curatio.

Herpetis curatio tres habet scopos siue intentiones.

IN curādis herpetibus, sicut & in aliis eiusmodi spontaneis vlceribus, quæ ex mordēti & acri humore oriunt, tres scopi cōmunes sunt obseruādi.

Primus est, vt humoris in partem affectam confluxio inhibeatur. 1

Secundus, vt quicquid in laborātem particulam confluxit, & eidem inhæsit, vacuetur. 2

Tertius, vt sanetur vlcus. 3

Primùm scopum, assequimur: totum corpus, medicamine, humorem (vnde vitium enascitur) educēte, expurgando. Mox repurgato corpore humorem influentem reprimendo, regerendoq;. Ergo in herpete exedente, medicamēto vtendum est, quod flauam bilē per aluū exigit. Hūc enim purus, ac syncerus (vti diximus) biliosus procreat succus. Proindè fit, vt quātum ad totius corporis euacuationē attinet, comedētes herpetas similiter vt erysipelata curare oporteat. Itaq; quoniā tenuis humor est, qui id vitiū creat, abūde est Galeno, etiā aluū leniter soluisse, vel vrinas, per ea quę id modicè efficiūt, citasse. In altero verò herpetum genere, quē à similitudine quā habet cū milio, miliarē & cēchriā Gręcè appellari diximus: medicamēto opus est, quod mixtæ sit 1

Primus scopus.

Herpes exedens medicamētū exigit chologagon.

Herpes miliaris medicamentum desyderat, quod bilem simul & pituitam educat.

facultatis,hoc est,quod bilem simul & pituitã educat. Quibusdam enim non sine ratione (vt Galenus ait) visum est in eiusmodi vitio bili esse aliquid pituitæ admixtum. Porrò vacuato:vt decet,eo qui in corpore redũdat,ac vitium cõmittit,humore: medicamentis vtendũ est,quæ influentem humorẽ reprimãt, regerãtq;. Tutior nanq; ac cõuenientior tunc fuerit eorũ vsus. Quãdoquidẽ (inquit Gale.) si quis exiguũ vitiosi humoris, post ritè factã purgationẽ adhuc in corpore remanens ad viscera, & magnas venas retrudat: nullum profectò quòd sensu percipiatur malum cõmittet. At si,eius non leuis quantitas sit,in princeps aliquod membrũ aliquando procumbit. Vbi scilicet prius naturæ viribus totũ corpus expurgantis,non sit: vel per deiectionem: vel vrinas:vel cutim,quæ totũ corpus includit, vacuatus. Cæterũ reprimunt quidem regeruntq; nõ solũ ea quæ adstringũt:sed etiã quæ sine adstrictione refrigerãt. Cuiusmodi sunt lactuca,poligonion,ex stagnis lens,portulaca,seris,semperuiuum,& id genus alia,quæ erysipelatibus valde erãt oportuna. Verũ eiusmodi medicamenta,quæ scilicet præter id quod refrigerãt,etiã humectare naturâ apta sunt, herpetes præsertim depascentes,minimè desyderãt:sed sola ea admittunt refrigerantia,quæ etiã maximè possunt exiccare. Quæ enim refrigerãdi,atq; vnà exiccandi vim habent:sed mediocrem (cuiusmodi est solanum) nõ satis illis cõueniũt. Apponere igitur ipsis oportet ex Gale. cõsilio,ab initio quidẽ,ex vite capreolos,& folia rubi,& rubi canini,& arnoglossi. Post hęc verò & lenticulã his adiũgere oportet,& aliquãdo mel,& farinã hordeaceã. Item cataplasma sine semperuiuo,quod ad phlegmonas,quæ ex fluxione eueniunt,inscribitur. Repellit enim quod influit,atq; id quod in pte affecta continetur,exiccat, & mẽbra corroborat. Proinde trãsacto morbi principio efficax erit remediũ. Itaq; fiet huiusmodi cataplasma,ex corticibus malorũ Punicorũ in vino decoct

Reprimẽdi tempus.
Lib. 14. Therap.

Non esse reprimẽdum, si multus sit vitiosus succus.

Regerentiũ materia.

Quæ refrigerant pariter & humectãt, non conueniunt herpetibus exedẽtibus.

Reprimentia herpetibus exedentibus accõmoda.

2

Hæc complent secundam intentionem.

Cataplasma.

coctis & Rhu, siue Rhoë.i. semine coriarij fruticis (quod posteriori medicinæ Sumach appellatur) & farina hordei. Cæterùm hoc cataplasmate secũdum intentionem, seu scopũ curandi herpetis probè asse queris. Quippe cùm sufficienter digerere poſsit, quod iam in affectum locum cõfluxerit. Cõstat autem, quòd in generatiõe vlceris exuperare debebũt quæ reprimendi facultatem habent: vbi verò non amplius confluit in ægrotantem particulam vitiosus humor, quæ digerunt. Quòd ad tertium scopum attinet, qui vlcus sanandum proponit, summatim hæc te cognoscere oportet. Nempe quòd omne vlcus siue sponte siue ex accidenti factum fuerit, exiccari desyderat medicamento (vt inquit Hippo.) non aspero, hoc est: nõ mordente, neq; vehementer irritante, præterquã vbi malignum, & cum putrilagine fuerit. Talia enim (inquit Galenus) acriora expetunt medicamina, & quæ ignis vires habeãt: quale est mysi, & chalcitis, & arsenicum, & calx, & sandaracha, atq; id genus alia, quæ nõ aliter, quã ignis adurunt. Loca igitur exulcerata in herpete exedente, inungenda sunt pastillis, seu trochiscis, in libris, qui pharmaceutici dicuntur, ad herpetas inscriptis. Qui cùm res exigit: vt illis vtamur, passo, vel vino aliquo dulci: vel si dulce non adfuerit, vino tenui & subaustero non nimis veteri (hoc est, quod non aliquam in gustu ob antiquitatem cõtraxerit acritudinem) aut posca aquosa (quod oxycratum vocant) diluuntur. Paulus his vtitur remediis, ad herpetem, qui sub cute affligit. Retrimentum plumbi, rutæ leuigatæ succo excipitur, aut ceratum myrteum in vicem rutæ. Aliud, Lanæ veteris illotæ, circa tedam combustæ, drachmæ duodecim & semiſsis, id est, dimidia, ceræ drachmæ viginti quinque, recrementi plumbi drachma, sæui caprilli curati lotiq; ex aqua drachmæ viginti quinq;, myrtei vnciæ quinq;. Ad herpetas verò acutè seu acriter depascentes, hoc remedium iubet admoueri. Corij mali Punici dulcis

Sumach.

3 Vlceris curatio i herpete, quæ tertius est scopus.

Vlcus omne exiccari desyderat.

Lib. 2. ad Glauc.

Loca exulcerata quibus inungẽda.

Posca vel pusca.

Remedia ex Paulo sumpta.

Ad herpetas depascẽtes.

drachmæ sex,argẽti spumæ tãtũdẽ,lanę illotæ,tedæ seu tedaceo ligno adhærentis,& cõbustæ drachmæ tres,ceræ drachmę duodecim,cerusæ drachmæ octo thuris,aluminis scissi,singulorũ drachma,vino aut myrteo excipiũtur.Iã verò in lõgũ tempus protractis vlceribus,neque vino dulci,circuli parui,id est, trochisci,& huiusmodi alia medicamenta, quæ ad herpetas scribũtur,dilui debent: sed neq; pusca adhuc aquosa,quin potiùs vino satis austero,pręcipuè verò nigro,& si id non affuerit,albo.Medicamenta autẽ in hoc tẽpore,hoc est,inueteratis iã vlceribus, efficacia,& maximè accõmoda sunt,pastilli Musæ, & Andronis,& Polyide: quorum descriptiones in fine curationis carbũculi positæ sunt. Itẽ trochisci, qui calidicõ & aldaron dicuntur Auicennæ & recẽtioribus,quorum descriptiones ex lib.6.requirendæ sunt.Herpetas verò,qui tãtùm summã cutem exulcerant:vt sunt,quos miliares diximus,nullo horum medicamentorum superius cõmemoratorum(si saltem Galeno credimus)inungere oportet.Vehementia enim sunt ac validè exiccãt:verum istis sufficiũt quæcunq; vim glaucij,id est,memithæ habent, eaq; diluere oportet,maximè quidẽ aqua.Quòd si hęc nihil profecerint,etiam acetum miscendum est.Quòd si etiam solani succo intinxeris,aut arnoglossi, magis adhuc iuueris. Hactenus de herpete. Cæterùm quoniam de formicis nonnihil obiter in superioribus attigimus,quas turpiter (vt diximus) recentiores,& Arabes cũ herpetibus confundunt, præsens locus expostulat, vt de iis & aliis in cute eminentibus excrescentiis,quas Latini verrucas vocãt,paucula annotemus.

Ad inueterata iã vlcera.

Si pustulæ miliares in vlcus abeũt quid agendum.

Libr. 2. ad Glauc.

De formicis,& aliis verrucarũ differẽtiis. CAP. IX.

TVmores illos exiguos, seu humiles illas excrescentias, quæ instar monticulorum quorundam in cute eminẽtes conspiciuntur,Latini apposité verrucas appellarunt:

verru

verruca enim propriè editiorem montis partẽ signi ficat. Vulgus autem porra nũcupat. Quia quãdoq; intra se fila quædam cõtinent porrorum radicibus non dissimilia. Græci nomen nõ habent, quo omnia eiusmodi verrucarum genera complectantur, sed quanq; proprio nomine speciem nuncupãt. Hæ autem ferè sunt, μυρμηκία, ἀκροχορδόνες, ἧλος, θύμιον. Itaque Myrmecia illis dicuntur verrucæ, quæ latiore sunt basi, & quasi sessiles, similẽ vellicãtis, seu mordẽtis formicæ sensum, dum attrectantur, inducentes: vnde & nomen illis factum est Græci enim, μύρμηκα formicam nominant. Quare Latini eas (nomine quidẽ ad Græcum vocabulum sese accomodante) formicas, verrucas dixerunt. A figura verò & formatione, sessiles verrucas. Hæ nascuntur Celso, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum: radices autem altiùs agunt ac humiliores sunt thymio durioresq;, maioremq; dolorem mouent: sed minus sanguinis mittunt, vixq; vnquam magnitudine lupini modũ excedunt. Acrochordon verò pẽsilis, & angustiore basi verruca est, hoc est, rotunda quædam in cute eminentia seu excrescentia, quæ basim, id est, partem imam ad cutem angustam habet: sic quidem dicta, quòd chordæ nexu suspensa pendere videatur. Itaq; hoc discrimine acrochordones à myrmeciis dirimũtur, ꝙ illi ima parte ad cutẽ angustiores sint, supremâ verò latiores: myrmeciæ cõtra, basi sint (vt dictũ est) latiore, sup aũt tenues. Sed & hæ nõnunquã cũ summa cute prorsus sunt æquales Acrochordones verò semp à cute extãt: vt libro decimoquarto de morbis curãdis Galenus scriptũ reliquit. Adhæc acrochordones Celso ferè plures nascuntur, pueros maximè infestant, nonnunquàm subito desinunt: quandoque verò mediocrem inflammationem excitant. Sunt quæ etiam in pus cõuertuntur. Raro autem fabæ magnitudinem excedũt: Auicennæ claui dicuntur. Verũ Latinis claui appellantur verrucæ albæ, rotũdæ, clauorũ capiti similes.

Hi in

Verruca.
Porra.
Verrucarũ diuersa genera.
Myrmecia.
Sessiles verrucæ.
Lib. 5.
Acrochordõ.
Pensilis verruca.
Myrmecia & acrochordones quibus inuicẽ dissideant.
Claui.

ἧλοι. Almismar. Thymion.

Hi in digitis, plantisq; pedũ maximè cõtingunt, vbi dolorẽ, si non aliâs, tamen ingredienti mouent. Hos Græci ἥλους vocant: Auicenna verò almismar. Ex contuso sæpiùs nascuntur, interdùm etiam aliter. At thymion vel thymon Celso & Græcis, verrucula est, super corpus eminens, infrà seu ima parte ad cutẽ, & ipsa (vt acrochordon) tenuis, suprà verò latior: subdura quoque, & in summo peraspera. Idq; summũ, colorem floris thymi repræsentat, vndè ei nomẽ est, ibiq; facilè funditur, & cruentatur. Nõnunquàm & aliquantum sanguinis fundit, fereq; circa magnitudinẽ fabæ Aegyptiæ est, raro maius, interdùm perexiguum: modò vnum, modò autẽ plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus, hoc est, in plantis. Pessima tamen in obscœnis sunt, maximeq; vbi sanguinem fundunt. Auicẽnas videtur huiusmodi verrucæ genus tusiũ, vel vt alia habet lectio, tarsecũ nominasse. Ex verrucarũ quoq; genere sunt, vocata ab Auicenna cornua non alio à cæteris distãtia, quàm quòd ob longa sunt, & instar cornuum recuruantur. A clauis non magnoperè differunt calli, quos Græci vocant τύλους, nisi quòd per se anodyni .i. indolentes sunt, eodẽ quo cutis colore, neq; spontè, sed ex labore obdurata cute gignũtur.

Thymi magnitudo. Thymia in obscœnis pessima. Cornua. Calli.

Verrucarum iudicia, & curatio.

Acrochordõ. Thymion. Lib. 5. Myrmecia. Claui.

Ex his acrochordon & thymion sæpe etiam per se (vt retulit Celsus) finiuntur, & quo minora sunt, eò magis. Myrmecia, & claui sine curatione vix vnquàm desinũt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculã relinquit, ideoq; ne renascitur quidem. Thymo clauoq; excisis, subter rotũda radicula nascitur, quę penitus descendit ad carnẽ, eaq; relictã, idẽ rursus exigit. Myrmeciæ latissimis radicibus inhæret, ideoq;, ne excidi quidem sine vlceratione magna possunt. Clauum subindè deradere, commodissimum est, & aqua tepida perfundere. Nã sine vlla vi sic emollescit. Ac si sanguinis quoq; aliqd emissum est,

est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circūpurgat, deindè imponat resinam, cui miscuit pulueris paulùm, quē ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera, vt ab eodem Celso traditur, medicamentis adurenda sunt. Aliisq; id quod ex fece vini: myrmeciis, id quod ex alumine & sandaracha fit, aptissimū.

Myrmeciæ.

Paulus Aegineta, li. 4. cap. 15. plurima enumerat, quæ verrucas huiusmodi, præsertim sessiles & pēsiles tollunt, exterūtq;. Cuius generis sunt, elaterium (quod succus est fructus cucumeris agrestis) cum sale infricatum, thuris cortex cū aceto, grossi, id est, primitiuæ ficus, quæ velut præcoces nō maturescunt, cum aceto, farina, & nitro. Idem quoque illi præstat succus, seu liquor fici arboris illitus, tithymali, smaridis piscis caput salsum concrematū, ærugo cū sulphure viuo, hoc est ignem nō experto combusta, ocymi folia cū atramēto sutorio, quod Græci chalcāthū vocāt, sarmentorū adhuc viridiū vstorū, quod distillat, fimus ouillus cū aceto, hircinū fel illitum, heliotropij magni fructus per se illitus, vel cū vino applicatus, ruta cum nitro & pipere, nitrū cū vrina pueri impubis & nondùm Venerem experti, stercus bouis gregarij, seu armentarij adhibitum in aceto.

Verrucarū per medicamēta curatio ex Paulo.

Aqua ex sermētis distillans.

Stercus bubulum.

Cæterùm hæc quæ ad myrmecias & acrochordonas exterendas cōmemorata sunt, ferè omnia & ad clauos, & thymia etiam magnoperè conducunt. Tradunt etiam lacertæ caput myrmecias, acrochordonas, & clauos tollere. Sunt qui decoquant capita salsorū piscium in aqua illa, quæ distillat ex sarmentis viridibus, dū comburuntur: idq; præstantissimū ad prædicta vitia remedium esse prædicant. Alij ad eadem exterenda linimentum conficiunt ex ærugine (quæ recentioribus viride æris, & flos æris dicitur) sulphure, & aqua, seu instillatione illa sarmentorum. Atque hic vnus est curandi modus, quo vti solent ad verrucas è medio tollendas, per medicamēta scilicet erodentia, adurentiaq;. Id autem vnū summa cura obseruandum est, in eiusmodi medicamētis admi

Lacertæ caput.

Aerugo qd.

administrandis, quod Celsus monet libro quinto: nēpe quòd ea quæ circà sunt, foliis contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Alij ob eandem causam circumiacentes partes illinunt, vnguento ex bolo armenia, terra sigillata, aqua rosacea, & aceto. Porrò acrochordonas, myrmecia, & thymia non solùm præscriptis hisce adurentibus medicamentis abolemus: sed & ignis flamma, vel candente ferro, illis ritè admoto. Ea quoque nonnunquàm excidimus. Interdùm verò ligatura scitè illis coaptata (vt fit in vero ficu) vel primoribus dentibus, vt quidam Romę Galeni tempore facere solebat, euellimus, ac radicitùs extirpamus. Cæterùm si ignem aut candens aliquod ferrum verrucæ admoueris, lamina quædam ferrea pertusa, vel simile quidpiam, ita verrucæ adurendæ coaptari debet, vt foramen eam exactè comprehendat, adeò vt nihil circūpositæ cutis appareat. Facta verò adustione, crusta butyro vel aliquo alio vnctuoso illito resoluenda est. Deindè vlcus similiter reliquis vlceribus curandum erit. Quopacto autem myrmeciæ quæ à cute non extant, sed illi prorsus sunt æquales, educi debeant, atq; excidi, pulchrè docet Galenus libro decimoquarto methodi medendi: vbi refert quendam fuisse Romæ suo tēpore, qui nouam huiusmodi verrucarum curationem excogitauit. Nimirùm has certâ primùm labiorum applicatione, ceu suctu ad se trahebat, atq; (quod mirum videbatur) à radice euellebat. Deinde primoribus apprehensis dentibus, totas simul eximebat. Acrochordonas verò, vtpote à cute extantes statim mordicùs prehēdebat, & ita protinùs educebat. Harum quoque & geminam aliam curandi rationem mox subiungit Galenus, inquiens: Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento eo, quod scolopomacherion Græci vocant, quispiam manibus exercitatus, facilè eas excidat: cùm propriis lineamentis à circumposita cute circunscriptæ discernantur. Aequè verò & valente aliqua pinna, circulo myrme

Hoc Halyab. & Guido probant.

Aliæ curādi rationes.

Quomodò vrendæ sint tutò verrucæ.

Myrmeciarū cū summa cute æqualium curatio.

Myrmeciarū noua curatio ex Galeno.

Alia curatio myrmeciarum. 14. meth. med.

Scolopomacherion.

Alia curatio per pinnam.

myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debebit porrò pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ posteà circũacta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam etiam cum ipsa radice totam educet. Cōstat verò, & quòd finis ipse pinnę, quæ eam circulo secabat, non tenuis modò, sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaq; tum Galli veteris pinna, tum vel magis aquilę, ad hunc vsum est accommoda. Abscindere verò ab his tantùm radicem versus oportet, quatenùs reliquæ partis fistula complecti myrmeciam possit. Sanè ex ipsa statim abscissione, si modò scitè fiat, etiam acumen ipsi cōparabis. Hæc Galenus hactenus. Vlcus verò quod relinquitur sic auulsa verruca, similiter reliquis vlceribus impleri debet, & ad cicatricem perduci.

Pinna scitè radicē versus abscindenda.

De œdemate, & tumoribus frigidis, pituitosis, & flatuosis.

CAP. X.

CVm de tumoribus, qui succis calidioribus procreantur, satis disputatũ sit, de iis quæ à materia frigida ortum habent, nunc tractare rursum instituimus: principium quidem ab eo quod οἴδημα Græcis dicitur, sumentes. Quẽadmodùm enim ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituitosi humoris confluxu œdema excitatur. Est autem œdema (definitore Gale.) laxus quidam atq; indolens tumor, seu rara quædam atque expers doloris moles, ex pituitoso humore in particulam aliquã influente exurgens. Ita quidem Galenus censuit libro 14. Therap. de œdemate, quod morbus est, non symptoma. Equidem scimus (inquit) aliter quoque [quàm ex pituitosi scilicet humoris fluxione] œdemata prouenire. Nẽpe ex pituitoso humore aut spiritu vaporoso, in parte aliqua collecto, & in eadem aliquando genito, vt in cruribus & pedibus eorum, qui aquæ subter cutem affectu laborant. Et pthoë, id est,

Oedema quid.

14. Ther. & 2. ad Glauc.

Oedema vt symptωma est quibus maximè accidat.

id est, corporis habitu contabescente: & cachexia, hoc est malo habitu corporis. In illis quippe periculosis dispositionibus, œdema, affectus eius qui hominem premit, symptωma est, hoc est accidẽs necessariò consequens, nullã seorsum propriã, præcipuãq; curationẽ postulãs, vt in sequentibus dicetur.

Oedema duplex.

Oedema, vti & phlegmone atque erysipelas, in duas chirurgis finditur differentias, in verum scilicet œdema, & non verum, seu illegitimum.

1 *Verum.*

Verum œdema fit ex pituita naturali, quæ certè nihil aliud est, quàm sanguis crudus aut diminutè coctus; qui in massa quidem sanguinaria inuenitur, membris pituitosis enutriendis accommodus.

2 *Illegitimũ.*

Non verũ, seu illegitimum œdema, fit ex pituita non naturali.

Pituita quid.

Est autem pituita naturalis (ne quid obscurum relinquamus) humor frigidus & humidus, substãtia crudus, colore vergens ad quandam albedinem, sapore verò, & (si licet dicere) odore ad dulcedinem. Non naturalis pituita, ea est, quæ à modò descripta degenerat, intra tamen suæ latitudinis terminos, quos si forsan pertranseat, nõ iam ampliùs phlegma pituitáve, sed aliud humor, dici debet.

Pituita quãdo & quomodo à propria sua natura degenerat.

Cõtingit autem bifariàm pituitam ipsam à propria sua natura degenerare: Vno quidem modo (vt loquuntur) in se, quandò scilicet in propria suiipsius substantia citra alterius admixtionem permutatur. Quod sanè multifariam accidit. Aut enim in substantiam aquosam conuertitur, aut in flatuosam, aut in admodum tenuem. Diciturq; tũc phlegma aquosum, flatuosum, aut tenue: aut crassius ac viscosius redditur: idq; tũc phlegma crassum, & mucilaginosum efficitur, & per maiorẽ, seu, (vt dicitur) vlteriorem indurationem, gypseũ, seu vitreum. Aut ipsum putrescit, & alteratur, efficiturq; tunc salsum, nitrosum, & corrosiuum. Altero modo pituita efficitur nõ naturalis, per admixtionem: quandò scilicet alius quispiam humor illi extrinsecùs accedit, verbi gratia, vel sanguis, vel bilis flaua, aut atra. Si sanguis pituitæ permisceatur,

hæc

hæc dulcis efficitur: si flaua bilis, salsa: si melancholia, pontica, & acida. Sunt ergo octo species phlegmatis non naturalis iuxta Auicēnæ placita. Halyabbas tamen quatuor tantùm constituit. Gale. autem (inquit Guido) videtur, duo solùm genera assignare, nempe salsum & acidum. Tametsi libro secundo de differentijs febrium, & libro secundo de locis affectis, atque in multis alijs locis, mentionem faciat de vitreo, quod subindè sub acido (propter eam, quam cum eo habet affinitatem ac conuenientiam) reponit.

Galen. duo tantū pituitæ genera posuit.

Ex iis igitur colligitur, quòd ex pituita generantur octo species, seu differentiæ tumorum præter naturam. Primò enim ex pituita seu phlegmate naturali, fit œdema verum, ac certum, seu legitimū. Secundò ex pituita non naturali per admixtionem generantur tres aliæ differentiæ tumorum: quippe quòd tres alij humores cum ea possunt commisceri. Nominantur autem, œdema phlegmonôdes, œdema erysipelatôdes & œdema scirrhôdes. Tertiò ex pituita non naturali, per alterationem propriæ substantiæ quatuor aliæ exurgunt differentiæ. Primò namque ex flatuoso & vaporoso phlegmate fit tumor is, qui propriè Latinis inflatio, vulgò autem medicorum apostema vētosum dicitur. Secundò, ex aquoso, aquosum. Tertiò, ex crudo phlegmate, crasso, & muccoso, procreantur tumores illi, qui leues nodi quibusdā dicūtur, & abscessus pituitosi, quos vulgò exituras phlegmaticas appellant. Auicennæ verò interpreti dubelet frigida nominantur. Cuiusmodi sunt steatomata, atheromata, & melicerides. Ganglia quoque (quæ Auicennæ glandulæ dicuntur) & id genus alia, quæ in sequentibus declarabuntur. Ex duro verò, seu magis indurato, & (vt sic dicatur) gypseo phlegmate, fiunt nodi omnes duri, qui in iuncturis maximè reperiuntur, & strumæ, quæ vulgò scrofulæ nominantur. Quartò ex corrupta & putrefacta pituita generātur fistulæ, & vlcera, quæ scrufulosa vocant.

Octo differētiæ tumorū pter naturā ex pituita.

CAVSAE œdematis tres.

Causæ œdematis, vt & aliorum tumorum præter naturam, sunt triplices. Primitiuæ, vt sunt casus ab alto, percussio deprauata viuendi ratio. Antecedentes, vt exuberantia humoris pituitosi in partem aliquam decurrentis. Coniunctæ, ipsa pituita, in membro tumore obsesso, iam in farta, & accumulata.

SIGNA œdematis.

Signa œdematis hæc sunt, tumor laxus & mollis, qui
prementi digito cedit, & foueæ modo cauatur, nec
1 amoto digito resilit, sed prementis vestigium reti-
2 net. Dolor aut exiguus, aut ferè nullus. Calor modi-
3 cus. Color vergens ad albedinē, hoc est, subalbidus,
4 seu (vt volunt alij) inter album & pallidum medius.
Et alia id genus, quæ pituitæ dominium testantur.

IVDICIA.

Oedema, vt & cæteri tumores, quatuor habet tem-
pora: principium, augmentum, statum, & declina-
1 tionem. Hoc genus tumoris vt plurimùm termina-
2 tur per resolutionem seu exhalationem, rarò per sup
purationem sæpissimè per conuersionē, seu permu-
tationem in nodos, & alias (vt vocant) excrescētias,
quæ Græcis apostemata, Latinis verò abscessus di-
cuntur. Harum autem terminationū notæ, & agni-
tiones, superiùs in tractatu vniuersali dictæ sunt.
3 Tumores hi œdematosi hyeme magis, quàm aliis
temporibus, excitantur. Plurima enim tunc in cor-
4 poribus colligitur pituita. Senes quoque & crapu-
læ deditos magis ac sæpiùs infestant.

Oedematis, ex pituitoso humore in particulam aliquam confluente, curatio.

QVoniam œdemata, ex humorum in aliquam partem fluxione, aliorum tumorum more suscitantur, duplex etiam eorum curandi scopus erit. Alter, vt horum humorum, qui iam partem occupant, substantia dissoluatur: alter, vt fluxio cogatur, restringaturq;.

Curādi œdematis scopus duplex cum adhuc gignitur.

Atque prout alter scopus alterum superat, remedia sunt miscenda, alterum quidē cum altero copiosiùs, aut parciùs. Vbi igitur restringendi indicatio, eam quæ vacuandum seu digerendum

dum esse suadet, superabit, augenda restringentium vis erit. Vbi verò plus vacuandum quàm restringẽdum erit: digerentium seu discutientium ac exiccantium materia, & facultas prępollere in mixtione debebit. Porrò maiorem restringentium vim miscendam esse ostendit tum copiosior fluxio, tum parcior in affecta parte materia. Contrà, exiccantium ac digerentium vberiorem modum adhibere oportet, vbi copiosior materia locum obsidet, & fluxio minor est. In inueterato autem œdemate, & quod non adhuc in gignendo est, non ampliùs hac curandi ratione, mistam facultatem quasi scopum habente, sed ad digerendam dissecandamque materiam declinante vtendum erit. Quod & in omnibus ferè diuturnis affectibus obseruandum est. Cæterùm œdema quod symptoma est periculosos affectus sequens, vt tabẽ, aquam intercutem, & vitiatum corporis habitum, quem Græci cachexiam vocant, nullam seorsùm (vt suprà diximus) propriam, præcipuamque curationem desyderat. Curari enim, nisi affectu ex quo nascitur, profligato, non potest. Aliquid tamen ex eo remittendum est, si quidem vires demoliatur, aut primarium affectum augeat, aut curationem impediat. Satis ergo fuerit, siquidem curatione egebit, ipsum tumentem locum perfricare, aliâs oxyrhodino, aliâs oleo cum sale, aut etiam oxyrhodino salem habẽte. Eiusmodi enim frictio tumorem remittit & dolorem, si ex nimia distensione, (vt aliquandò cõtingit) excitetur, demulcet. Oxyrhodinon fluxionem arcet, oleum cum sale vim habet digerẽdi, & vacuandi quod impactum est: oxyrhodinon verò, cui sal admixtum est, partim digerit, & exiccat, partim restringit, & humorum affluxum prohibet. Sed præmissa hac vniuersali methodo, ad propriã ipsius legitimi œdematis, quod ex tenuis pituitæ influxu ortum habet, curandi rationem, sermonem conuertamus. Hæc aũt in rebus quatuor (sicuti de phlegmõe & erysipelate dictũ est) posterioris huius ætatis chi-

Oedematis inueterati curandi ratio.

Oedematis vt symptoma est curatio.

Quatuor scopi particulares in curando legitimo œdemate obseruandi.

1 rurgis, consistit. Nempe, in debita viuendi ratione,
2 in pituosi humoris præparatione, quam æquationẽ
3 vocant, & eiusdem expurgatione: in fluxi & iam
particulam occupantis humoris, repreſsione, disso-
4 lutione, & exiccatione, & postremò in symptoma-
tum seu accidentium ipsum œdema consequentium
correctione & summotione. Hæ itaque sunt quatuor intentiones particulares, quibus duas illas generales suprapositas indicationes assequimur.

Prima intentio.

1 Prima igitur intentio perficitur, debita ac congrua sex rerum non naturalium administratione.

Aër. Potus. Cibus.

Porrò, ritè ac commodè, res ipsæ non naturales corpori laborantis adhibebuntur, si ad caliditatem & siccitatẽ, cum quadam attenuatione, declinauerint vniuersæ. Ergo tenuem & siccum aërem deligito, præparatóve. Vinum defecatum, pellucidum, album, vel subrubellum (quod claretum vocant) in suo genere optimum, & modicè aquâ dilutum, in potu assumito. Panis probè coctus, & ritè præparatus esto. Carnibus ouillis, aut ex montanis & campestribus auiculis lubens vescitor, iisq; assis potiùs, quàm elixis. Iusculis, oleribus, & offis parcè vtitor. Ab azymis, id est, non fermentatis, crudis quoque & præhumidis, abstineto. Legumina, caseum, fructus præsertim horarios & immaturos, pisces quoque (nisi forsan saxatiles, eosq; vel assos, vel vino incoctos) ne gustato. Assa in vniuersum meliora sunt elixis, & iis quæ pistoris industria præparantur. Parùm comedito, ac minùs bibito. In summa vitæ luxum, atque ingluuiem fugito.

Repletio. Inanitio. Motus. Somnus. Balneum.

Si aluus non respondet, eam ficubus & carthamo soluito. Ergo ficus aridas quinque vel sex numero accipito, easq; medulla seminis carthami impleto, & manè vel prima mensa comedito. Corpus moderatè exerceto, si tamen particula laborans citra noxam id admiserit. Somnus breuis esto. Balneum atque omnia humectantia prorsus vitato.

Secunda intentio.

2 Secunda intentio completur præparantibus seu æquantibus (quæ vulgò

digest

digestiua vocant) & vacuantibus materiam illam pituitosam, qua scatet corpus laborantis. Ergo genus aliquod oxymelitis offerendum est, quod pituitam in corpore delitescentem possit incidere & detergere. Deindè præparata hoc modo expulsioni antecedens materia, medicamento aliquo phlegmagogo, id est, pituitam expurgante, ex periti alicuius medici præscripto vacuanda est. Quod si (inquit Guido à Cauliaco) plethora adesset, tuto vena aperiri posset: non citra tamen periti alicuius etiam medici consilium, At vix vnquam in corpore plethorico visuntur œdemata saltē legitima. Nam in eo non magis pituita, quàm cæteri humores abundant. Proindè vix sola, & non aliis humoribus remixta, in particulam aliquam corporis plethorici influere potest, Quare venæ sectio in œdemate saltem legitimo nequaquàm ex vsu esse videtur.

3 *Tertia intentio.*

Tertia intentio perficitur in principio, admotis repercutiētibus: non iis quidem quæ natiua sua frigiditate vehementer stringendo repellunt, sed quæ non inualidè siccādi, & modicè digerendi vim habeant: ea aggregantia exiccationem & resolutionē vocant. In augmēto verò discutientibus paulò fortioribus. At in statu, circa eius finem præsertim, & stata iam fluxione, puris, iisq; fortissimis digerentibus seu resoluentibus. In declinatione autem absumentibus & exiccantibus, si resolutione saltem terminari debeat. Si verò degeneret in abscessum, quem exituram vocant, maturantibus, & reliquis quæ in curandis abscessibus proposita sunt auxiliis, curabitur.

Auxilia in principio œdematis admouēda 1

Porrò auxilia reprimentia, siccandi simul & digerendi facultate prædita, quæ competunt initio œdematis ex pituitosi humoris influxu creati, tribus præsertim formulis comprehenduntur. Prima est Galeni libro dicimoquarto Therapeutices, & secundo ad Glauconem: vbi inquit. At si ex pitui- » tosa humore in particulam influente œdema cōstitit » abundè aliquando satisfacit spongia, quæ ex aqua,

Posca aquosa.

in qua sit aceti aliquid, maduerit. Porrò hæc ita attemperabuntur, vt vel bibi possint: vel vt non multum supra hoc aceti habeant. Deligare verò spongiam debebis, ab inferiore parte incipiens, ac supra finiens. Esto autem spongia modò conductura sit, omnino noua. Huius si occasio non est [hoc est, si nouæ copia non sit] hanc detergebis, expurgabisque, exquisitè abluendo nitro, & aphronitro, & aqua lixiua. Auicennas iubet: vt loco spongiæ aliquando admoueatur pannus lineus duplex,

2 aut quid simile. Secunda formula est ipsius Auicennæ. Recipit autem aquæ decoctionis baurach, id est, nitri vel spumæ nitri, & cinerum, & aceti,

3 ana, quantum satis esse videbitur. Tertia formula

Emplastrũ Razis.

est à Raze descripta ad hunc modum. ℞. aloës, myrrhæ, lycij acaciæ, sief memithę, id est, de glaucio, cyperi, croci orientalis, boli armenici singulorũ partes æquales: puluerisentur, & cũ succo caulium hoc est brassicarum, & aceto misceantur: & fiat emplastrum.

Remedia incremẽti tempore admouenda.

Porrò eadem nuper commemorata auxilia, in huius œdematosi tumoris incremento, etiam bene faciunt: adiecto saltem illis aceto copiosiore: vel modico alumine, in corporibus præsertim robustioribus: & cutem durã habentibus, atque vbi aquosior posca non profuerit. Ergo si sub his paulò antè memoratis auxiliis œdema nõ subsidat, quiescátue vbi rursus deligabis, paulo plus aceti miscebis, vt posca valentior sit: vel pusillum aliquid aluminis conicies, ac nouã spongiã admouebis. Hæc enim & copiosum medicamentũ excipit, diuque continet, & sua substantia affectã partem exiccat. Si nouæ copia

Lib. 14. Therap. & 2. Ad Glau.

non sit melius est, inquit Galenus eo, quod vulgus vocat elychnion vtare. Id verò antè omnia molle esto: quod genus Tarsicum est, cuius si facultas est, audacter vtitor: vtilius enim experiere, quàm spongiam. Madeat verò ex pusca, quæ & aliquid habeat aluminis. Tum (vt præscriptũ est) deligetur, ab inferiore sursum: hoc est, ligatura incipiat in imis partibus

& de-

& desinat in altioribus. Sit autem arctatio mediocris: velut in ossis fractura. Ac primæ quidem iniectiones fasciæ, quæ scilicet infernè incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps sunt, sensim remittendæ, cæterùm non adeo: vt laxa sit aliqua deligationis pars. Remedia autem, quæ post vigorem status: vbi iam constitit fluxio, & in declinatione vniuersali admouenda sunt: si œdema tendat ad resolutionem, sub triplici etiam furmula describi solent.

1 Status & declinationis remedia

Prima est Auicennæ: nempe spongia imbuta aqua lixiua, ex cinere fici, vitis, & ilicis, quæ species est quercus: & particulæ admota: siquidem huic magna vis inest exiccandi, ac detergendi.

Spōgia lixiuo imbuta.

2 Linimētū.

Secunda est Bruni, quam & vsurpauit Thodoricus. Recipit autem aluminis sulphuris, myrrhæ, & salis, singulorum pares portiones: miscentur hæc omnia cum rosaceo, & aceto, & fit linimētum, quod præcedenti remedio potentiùs adhuc exiccat.

3 Emplastrū Auicenn.

Vsnea quid

Tertia rursus est Auicēnæ, cuius descriptio est talis: ℞. stercoris vaccini, libræ semissem olibani, styracis vsneæ, id est, musci arborum, qui Græcis bryon dicitur: calami aromatici, spicæ, absynthij, singulorum semunciam: confice omnia cum aceto, & decocto caulium: siue brassicæ, & fiat emplastrum

Concoquentia seu maturantia.

Atque hæc quidē ratio est curandi œdematis: quod resolutione terminatur. Si verò digestioni non cedat: sed ad suppurationem spectet, vnguentum è succis diachylon nominatum, atque id maximè, quod à Rogerio compositum est, perquam vtiliter apponitur. Ad idetiam confert vel magnoperè & sequens emplastrum, quod recipit maluam, brācam vrsinam, (vel, si mauis dicere hircinam, quæ & achantus, & achanta dicitur) radicem altheæ radicem lilij, cæpas assas limaces fermentum: & semen lini: cocta, & subacta: & cum axungia vel butyro mixta, rediguntur in formam emplastri seu potius cataplasmatis Aliud ad idem summè efficax. Accipe succi ebuli, sambuci, oxylapathi, quod

Hoc ad Theodorici refertur.

nostrates officinæ lapatiũ acutũ nominant: leuisti, seu ligustici, & marathri: ex horũ singulis quãtum iubet, pari tamẽ pondere: deinde vt oportet coquito vnà cum dialthea, melle, oleo, & butyro, atq; ex iis cataplasma conficito. Maturato apostemate, nõ expectetur, donec spontè aperiatur: quoniã tardè admodum, vel fortasse nunquam id contingeret: sed ferro candente, aut caustico aliquo medicamẽto fiat

Apertio.

apertio, qua pus excernatur, iuxta modũ & formã superius expressam. Deinde sordes detergeantur, vnguento vulgò Apostolorũ dicto, vel mundificatiuo ex apio, & succo absinthij, vel vnguento subscripto, quod pus crassioris substantiæ attrahit, & mũdificat. Accipit autẽ id galbani, ammoniaci, resinæ terebinthinæ picis, sepi vaccini, olei antiqui, ana partes æquales: dissoluuntur gummi ex aceto, & liquefiunt ad ignem cum reliquis, & fit vnguẽtum. Post hæc verò similiter reliquis vlceribus sordidis curetur.

Vnguẽtum mundificatiuum quod ad Dinum refertur.

4 *Quarta intentio.*

Cæterùm quartã intẽtionẽ assequimur, pro ratione & natura accidentiũ superuenientium, vt si accidat dolor, imprimis sedandus erit, admota (iuxta Auicẽnæ doctrinam) œsipo humida, vel vino cocto, vel cerato cõposito ex oleo chamæmelino, oleo de absinthio, oleo de spica, & cera. Si verò duricies adfuerit dissoluenda, atque emollienda est, medulla bubula: vel ceruina: vel qua piam alia simili, vt in sequentibus dicetur. Galenus autem in diuturno œdemate partem oleo liniens, spongiam ex lixiuio apponebat, atque stringens arctius, affectum perfectè curabat.

Libr. 2. Ad Glauc.

Oedemati inueterato.

Capita curationis œdematis.

1 *Oedema morbi accidens.*

OEdemati quod symptωma est, hoc est, accidẽs aliis morbis superueniens: vt aquæ inter cutẽ tabi, & cachexiæ, medicamenta, quæ discutiunt, & sine molestia desiccant adhibeto.

2 Ergo tumentem locum oxymelite: vel oxyrhodino, aut oleo cum sale, aut etiam oxyrhodino salem habente

habente, perfricato. Hac enim frictione & dolorem (si quis ex distensione excitetur) mitigabis, & tumorem remittes.

3 Oedemati verò ex tenuis pituitę influxu excitato si nōdū restitit fluxio, medicamēta quæ partim digerant, partim verò cogant, restringantq; admoueto.

Oedema morbus.

4 Ergo spongiā nouam, vel aliam lixiuio ablutam, initio posca dilutiore in mollioribus præsertim corporibus madentē alligato, vinculaq; (si artus tumor occupet) ab inferiori parte ad superiorem, vt in fracturis, ducito & mediocriter constringito.

5 Quòd si p hęc tumor nō remittit, subsideátue, poscæ, id est, oxycrato, aluminis momentum adiicito.

6 At si iam in vetustatē affectus inciderit, non amplius remedia mistam hanc facultatem (digerentem scilicet & restringentem) habentia: sed digerētia ac dissecantia potiùs adhibeto.

Oedema inueteratum.

7 Igitur, parte oleo prius inuncta, spōgiam qualem suprà diximus, lixiuio delibutam, imponito, ac fascias arctiùs deligato.

De tumoribus præter naturam, qui inflationes dicuntur Latinis, vulgò autem apostemata ventosa.

CAP. XI.

NVnc tempestiuum est: vt de inflationibus disseramus, quibus diuersa ab œdematis curatio est. Illa namque: vt Galenus ait lib. 14. Therap. ex pituitoso succo ortum habent: proinde prementibus nobis cedunt, digitiq; admodum altè in ipsa descendunt. Inflationes verò, ex flatuoso spiritu collecto nascuntur, aliàs sub cute, aliàs sub membranis, quæ ossibus circūdantur, aut musculos, viscerúmve aliquod includunt. Porrò colligitur aliquando non parum etiam in ventriculo & intestinis: itemq; in medio spatio horum, & peritonæi: vt in aquæ (inquit Paulus) subtercutē genere, cui nomen est tympanias. Differunt quoq;

Inflationis & œdematis differentia.

Lib. 4.

hæ ab œdematis: quòd & pressæ digitis non retinent vestigium, & sonitum veluti tympanum reddunt: itemq; quòd in cauitate sensibili subinde continentur, atque hac nonnunquam maxima. Causa huiusmodi inflationum est caloris natiui imbecillitas, in materia pituitosa, ad flatus excitandos disposita. Calor nanque eiusmodi suscitare quidem vaporem ex humida materia potest: sed non discutere. Quemadmodum enim (inquit Galenus) in externis rebus videmus: vt frigidissima constitutio, maximè spirante Borea, aërem sereniorem reddit, ac calidissima per æstatem constitutio ambientem nos aërem purum efficit, mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: ita in animantibus accidit. Neque enim calor per extremam imbecillitatem, neque cùm vehementes sunt ei vires: sed cùm medium inter has affectiones obtinet, flatum gignere potest. Retinetur autem flatus eiusmodi in loco quopiam (vt dicit Auicennas) vel propter densitatem, seu spissitudinem membri vel propter ipsius vaporis seu spiritus crassitiem. Quòd & iis verbis Paulus ex Galeni sententia testatus est. Membrorum (inquit) densitas, tum spiritus simul crassities efficit: vt idem spiritus non dissipetur.

Inflationũ causa.

Libr. 6. de morbis & symptω.

Lib. 4.

De signis & iudiciis inflationum.

Inflationũ notæ.

Signa inflationũ sunt, tumor renitens tactui, cum lucido quodã splendore sonum: vt vter: vel tympanum, dum percutitur reddens. Adhæc persæpè sentitur flatus per totũ corpus, modò huc, modò illuc discurrens, ac dolorem extensiuũ pariẽs. Quòd aũt ad iudicia pertinet, flatulẽtus seu vaporosus spiritus q nõ discutit, multa parit incõmoda. Halituosus verò huc atq; illuc per corpus discurrẽs cùm dolore & anxietatibus magnoperè verẽdus est. Quippe qui à materia aliqua venenosa attolli videatur.

Inflationũ prognostica.

De inflationum, seu flatulentorum tumorum curatione.

Inflationũ curatio.

CVm tria hæc, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum denſitas, ad inflationis generationem (vt in præcedentibus oſtenſum eſt) concurrãt: curationis ipſius ſcopus erit, caloris ſubſtantiam roborare, vaporem ſeu flatulentam materiam extenuare, & meatus corporum (in quibus vaporoſus ille ſpiritus collectus cõtinetur) denſitatem recludere. Porrò poſteriora duo, nempe denſi corporis rarefactionem, & craſsi ſpiritus extenuationem, iiſdem omninò auxiliis aſſequimur, medicamentis ſcilicet tenuitate partium pollentibus, ſiue extenuãtibus, & calfacientibus, magis aut minùs, pro partium inflatione afflictarum dẽſitate, vel raritate, & vaporum quoque craſsitudine, vel tenuitate. Pro horum nãque differentia facultas medicamẽtorum quæ admouentur, intendi ac remitti debet. Itaque raræ partes, & vapor ſeu ſpiritus non admodùm craſſus, minùs: denſæ verò, & vapor multa craſsitie pręditus, magis extenuantibus, & calidis egent. Caloris autem ſubſtantia, ſi periit, aut imminuta eſt, pro ratione iacturæ eius, reſarcienda erit. Si verò alterata fuerit, ad mediocritatem reducenda. Quòd ſi vnà dolor excruciet ad anodyna tranſeundum erit.

Tres ſcopi curandarũ inflationũ.

Non abſurdè igitur, inflationum (quas ventoſa apoſtemata vocant) curationem tribus intentionibus perfici dixerunt poſterioris noſtræ ætatis chirurgi: prima in debita viuendi ratione, ſecunda in proba concoctione, & tertia in flatulenti ſpiritus, qui in particula collectus eſt, diſcuſsione conſiſtit.

I *Prima int̃tio.* *Cibus.*

Itaque vitæ inſtitutio talis erit. Abſtinẽdum imprimis ab omnibus craſsis, viſcoſis, crudis, pituitoſis, & flatuoſis. Cuiuſmodi ſunt, dulcia, legumina, fructus crudi, rapum, caſtaneæ, & alia id genus, quæ ſpiritum flatuoſum procreant. Vtendum autem calidis & ſiccis: item attenuantibus, & flatum diſcutientibus, vt eſt panis hordeaceus, qui aliquid ſalis & cumini receperit.

Potus,

Laborantis potus ſit vinũ album, vel ſubrubellum (quod claretum vocant) aut vinum Græcũ.

Vtat

Vtatur decocto cicerum alterato cũ cepis, apio hortensi, quod vulgò petroselinum appellatur, calaminṫha, ruta, & cumino. Carnes sint assæ potiùs, quàm elixæ, & præsertim ex volatilibus, vt in præcedenti capite dictum est.

2 *Secunda intentio.*

Vt autem secundam intentionẽ assequaris, roboranda tibi est virtus concoctrix bonis quibusdam speciebus aromaticis, & confectionibus, atque (vt vocant) electuariis ad hoc dicatis, vt sunt, diacuminum, diacalaminthe, aromaticum rosatum, & sequens confectio, quam drageтam appellant.

Drageta coctionem adiuuans.

℞. anisi, maratri, carui, dauci, cymini, baccarum lauri, tritorum, singulorum vnciam vnam, glycyrrhizæ, quam liquiritiam vocant, galangæ, zingiberis albi, singulorum semũciam, charyophyllorum, cubebarum, piperis longi, seminis rutæ, singulorum drachmas duas, anisi saccharo incrustati, quadrantẽ, id est, vncias tres, sacchari selibram, fiat puluis. Extrinsecùs verò inungatur ventriculus oleis de spica, de costo, & ruta: vel fiat epithema, quod ea recipiat, quæ & flatus discutiunt, & iuuandæ coctioni dicata sunt, atque hoc stomacho admoueatur. Sed hæc ad medicinam magis, quàm chirurgiam pertinent.

3 *Tertia intẽtio.*

Tertia intentio completur medicamento, cui mixta facultas sit, hoc est, quod simul concoquat, digerat, & modicè adstringat, nec dolorem augeat. Ad hæc autem consequenda instituuntur tres formulæ auxiliorum, libr. 14. Therap. Prima ad hunc modum posita est à Galeno:

1 *Ad inflationem ex cõtusione in artubus musculis, & membranis, quæ ossa contegunt.*

In artubus (inquit) & musculis, qui sub cute aut etiam membranis, quę ossa vestiunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, liquor aliquis tenuissimarũ partium, cuiusmodi est lixiuium noua spongia exceptum, satisfecerit. Sin dolor quoque vrget, vngenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendiq; vim habeat. Incidũt porrò ex percussionibus eiusmodi affectus, vbi vel musculus, vel membrana quæ os circuit, est contusa. Ac super membranam quidem quæ os ambit, antedicta imponenda est spongia.

Secunda

2 Secunda formula ibidem ita descripta est. Ad musculos verò (namque hi aliquandò dolent) medicamentum quod magis mitiget, est adhibendum. Quò fit, vt ad hos solo lixiuio non vtantur, sed immissa ei tum sapa, tum pauculo oleo. Satiùs autem fuerit in principio, non addidisse lixiuium, sed sapa cum vino & exiguo aceto vti, ac quod mediocre sit, olei adiicere. Vbi mixta sunt, modicè excalfacere, ac lanam non lotam, quam succidam vocant, ipsis imbutam imponere. Quòd si eiusmodi lanæ facultas non sit, ipsius œsipus, miscellæ supradictæ est iniiciendus. Vbi verò œsipus præstò non est, aliquid cerati, quod ex œsipo componitur, rectè admiscueris. Debent enim contusi musculi leniri medicamento cui mixta facultas sit, quippe quæ simul cõcoquat, digerat, & modicè adstringat. Quandò si nihil habet adstrictionis, auget aliquandò phlegmonas, ac maximè in iis corporibus, quæ sunt plethorica. Ergo trium iam comprehensarum indicationum [concoquendi scilicet, digerendi, & modicè adstringendi] in inflatis ex plaga musculis memor, vbi dolor maior vrget, mitigatiua magis ratione vteris: [plus olei & vini adiiciendo] vbi abest, maiore vi instabis. Maiorem vim intelligo, cùm breui via properatur ad finem. Porrò breuis via fit, per ea quæ valentes habent vires. Hæ autem maximè in lixiuio & aceto habentur, post hæc in vino. Quoties igitur de mitigando non laboras, horum [lixiuij inquam & aceti] plus in mixturam conicies. Rursus vbi repellere studes, vini plus quàm horum immittes. Porrò id optimum in hunc vsum fuerit, si nigrum austerumq; sit. At si digerere males, lixiuij plus indes. Acetum verò si his miscebis, ad ambo vtilis erit mixtura, propterea quòd acetum mixtas habet facultates. Vbi verò musculus sine dolore est, licet sanè in lixiuij penuria, pro ea 3 aphronitrum immittere. Esto autem id minimè lapidosum, sed magis spumosum. Tertia formula est emplasticum, quod fit ex strigmentis gymnasiorum, id est,

Ad musculos cũ inflatione dolentes ex contusione.

Sapa.

Lana succida.

Oesipus.

Ceratũ ex œsipo.

Aceti, vini, & lixiuij collatio.

Pro lixiuio aphronitrũ.

id est, sordibus, quæ à corporibus luctantium detergebantur, & calce viua ex aqua & vino simul coctis. Gale. verba hæc sunt, libro decimoquarto Therapeu.

Si inueterauerit inflatio.

Quæ verò huius generis inflationes neglectæ inueterarunt, primo quidem loco his, ea quæ ex lixiuio cõponuntur (vt prędictũ est) adhibeas. Secũdo loco emplasticum aliquod. Dicam autem & horũ exẽplum. Strigmenta gymnasiorum feruefacta, percola primùm, sic vt pura sint: deinde rursum in cacabũ immissis, calcem viuam in farinæ speciem tusam inspergere, ad luti vsque crassitudinem. Salutare his est & medicamen, quod ex sycomoro cõponitur, aliaque id genus.

Si flatuosus spiritus venenatus fuerit.

Cæterùm si huiusmodi flatuosus spiritus, qui inflationẽ cõmittit, fumosus fuerit, malus, corruptus, à materiaque venenosa excitatus, cum dolore intolerabili, & vehementi calore, per membra discurrens, nullũ tutius ac melius consilium dari potest, quàm quod vbi in parte quapiam substiterit, pars ipsa protinùs infrà suprà que deligetur, ac in medio nouacula, vel ferro cãdente tumor aperiatur, ita vt facilè vapor ille venenosus egredi possit. Deinde hians plaga, implenda erit aloë, & bolo armenia, ex rosaceo & aceto dissolutis. Trãsactis verò diebus tribus, aut quatuor, vulnus carne opplẽdũ erit, & ad cicatricẽ perducendũ. Porrò in venenosis eiusmodi inflationibus, victus ratio tenuior esse debet, egetque corpus medicamento purgatorio. Quòd si theriace sumenda daretur laboranti, rectè illi cõsultum esset.

Victus ratio. Theriaca.

Capita curationis tumoris flatulenti.

1 IMbecillam caloris affectæ partis substantiam roborato, deperditam instaurato, alteratam ad mediocritatem reducito.

2 Vaporosum seu flatulẽtum spiritum crassiorem, vnde tumor eiusmodi suscitatus est, extenuato.

3 Densatos cutis, ac totius laborantis particulæ, meatus, medicamentis tenuitate partiũ pollentibus, recludito: deindè flatuosum spiritum discutito.

Pro

Pro locorum autem affectorum differentia, & vaporis ipsius flatuosi crassitudine vel tenuitate medicamentorum quæ admouentur, tum materiam, tum facultatem intendito, ac remittito. 4

Porrò si cum dolore & inflammatione tumor eiusmodi flatulentus inciderit (vt contingit in musculis ob cõtusionem flatu repletis) mitigatoria initio admoueto: procedente verò tempore, quæ discutiendi vi polleant, eorum copiam paulatim augendo, adhibeto. 5

Inflationes quæ ob negligentiam antiquatæ fuerint, primò quidem lixiuio foueto, deinde emplastrũ quodpiã ex his quæ molliũt, & discutiũt, admoueto. 6

De tumore è serosa substantia creato, quod aquosum apostema nominant. CAP. XII.

PItuitam, si per vniuersum corpus increuerit, ea species aquæ intercutis, quam leucophlegmatiam vocant, comitatur, vt Galenus annotauit lib. sexto de symptomatum causis. Cùm verò in vna duntaxat parte pituitosa hæc substantia redundat, œdema enascitur: ita enim appellant tumorem laxum, ac doloris expertem. Serosa autẽ excrementa si abundant, aquam intercutem (quam ascitem nominant) generare solent. Quę si in vnam aliquam partem incubuerint, in ea phlyctænas, id est, pustulas excitãt. Porrò serosum eiusmodi recrementum, recentiores aquosum phlegma nominare consueuerunt. Quemadmodùm etiam & pituitam illam, quę reperitur in pedibus & cruribus eorum, quos aqua inter cutem vexat, & in tabidis, & aliis qui malo habitu (Græci cachexiam vocant) laborant. Adhæc, tumores ex huiusmodi aquoso phlegmate, aut seroso iam dicto recremento procreatos, illegitima ac nõ vera œdemata vocitãt. Cæterùm in periculosis illis dispositionibus seu affectibus, tabe inquam, hydrope, & cachexia:

Leucophlegmatia.

Serosum recrementum.

Phlyctæna.

xia: œdema (vt ſuperiùs ex Galeni ſententia dictum eſt) ſymptωmatis, rationem obtinet, non morbi: nulla quidem propria præcipuaq́; curatione indigens. Sola enim frictio ex oxyrhodino, aut nonnunquàm ex ſale & oleo, vel etiam ex ſale & oxyrhodino, ſiſtit ipſum, aliaq́; huiuſmodi multa. Horum autem tumorum cauſæ ſunt, alteratrix facultas frigida intemperie vitiata, & alimentorum prauitas, ad aquoſitatem declinans, vt ex libro ſexto de ſymptωmatum cauſis facilè eſt colligere. Signa & iudicia ferè eadem ſunt, quæ & veri œdematis. Hoc tamen differunt, quòd in iſtis aquoſis tumoribus laxus magis tumor eſt, quàm in œdemate legitimo: atque ideo non tantùm renititur tactui, ſonatq́; non vt flatus, ſed vt aqua potiùs. Ad hæc aliquo modò ſplendere videtur, cùm ad lucẽ quis ipſum intuetur. Quod verò ad huiuſcemodi tumoris iudicia attinet, aquoſus haud dubiè tumor à maiori enaſcitur frigiditate q̃ flatuoſus, vt Galenus autor eſt, cõmentario vndecimo libri quarti aphoriſmorum, ſuper hunc aphoriſmum: Quibus tormina, & circa vmbilicum labores &c. Videtur autẽ (inquit) à maiori frigiditate generari aquoſus hydrops, quem aſcitem vocant: à minore verò tympanias, quæ ab Hippocrate aqua inter cutem ſicca nominatur. Neq; enim humida ſubſtantia in flatuoſum aërem ſine calore aliquo poteſt transmutari. Tumores præterea aquoſi ſæpius in pedibus, teſticulis, ſcroto, capite, & iuncturis accidũt, quàm in aliis quibuſuis corporis partibus: tũ quod humor eiuſmodi in eas partes promptiùs irruat, tum quòd caliditas in ipſis modica ſit: quippe quæ procul à calidiſsimis abſunt partibus, vt ſecũdo Progn. ait Galenus. Quemadmodùm etiam flatuoſus ſpiritus rarò inuenitur abſque humore aquoſo, ita vix vnquàm aquoſus ſiue ſeroſus humor in particula aliqua concluditur abſque flatu. Hactenus de generatione, cauſis, ſignis, & iudiciis aquoſi tumoris, nunc de curatione.

Libr. 2. ad Glauco. & 14. thera.

Cauſæ tumorũ aquoſorum.

Aquoſorum tumorũ notæ.

IVDICIA.

1

Aſcites à maiore frigiditate generatur, quã tympanites.

2

Quas partes maximè prehendant aquoſi tumores.

3

Aquoſi

Aquoſi tumoris curatio.

CVm aquoſi tumores, ex ſeroſi (vti diximus) recrementi fluxione excitentur, non alia certè curandi via & ratione ſaltem vniuerſali, in illis profligandis vtendum eſt, quàm ea, quæ in aliis ſuprà memoratis tumoribus, qui ex humorũ in partem aliquam influxu procreantur, perſanandis, à nobis ſuprà explicata eſt. Duplex igitur curandi indicatio per initia in eiuſmodi tumoribus erit: nempe vacuandi quod influxit, & fluxionem inhibendi. Quocirca & compoſita fuerit de talibus affectibus, veluti & de reliquis morbis omnibus, quicunque in generatione adhuc ſunt, medentis ſollicitudo, ex ea ſcilicet quæ curat, & ea quæ prouidet. Itaque prima indicatio ei medicinæ artis parti ſubiicitur, quæ morbos curat: ſecunda verò ei parti ſubiacet, quæ futurum morbum præcauet. Porrò vt geminum hunc ſcopum vniuerſalẽ aſſequamur, aliis quinque particularibus intentionibus eſt opus, à noſtro Guidone à Cauliaco in curatione tumoris aquoſi hoc ordine

Curandi aquoſi tumoris duplex indicatio.

Quinque particulares intẽtiões curãdi aquoſi tumoris.

& modo qui ſequitur expreſsis. Prima in probè vi- 1
tæ inſtitutione atque obſeruatione conſiſtit. Secun- 2
da in concoctionis emendatione, ſeu (vt ait) rectifica
tione. Tertia, in aquoſi humoris per aluum expur- 3
gatione. Quarta, in eiuſdem ſeroſi recrementi per 4
vrinarios meatus eductione. Quinta & vltima, in 5
coniunctæ (vt loquuntur) ſeu contentæ in particula humiditatis aquoſæ, euaporatione, atque exiccatione. Cæterùm cùm primæ quatuor intentiones magis ad medicum ſpectẽt, quàm ad chirurgum, quem hoc opere inſtituendum ſuſcepimus, atque etiam ex iis quæ in præcedentibus dicta ſunt, ſatis innoteſcãt: conſilium fuit, tantùm de poſtrema, quæ topica deſyderat auxilia, hoc loco agere. Quinta igitur intentio perficitur cum exiccantibus & reſoluentibus huiuſmodi aquoſas ac feroſas humiditates, quæ in particula laborante continentur. Horum autem tres

1 communiter formulæ statuuntur. Prima est Galeni
libro secundo ad Glauconem & decimoquarto me-
thodi medendi: nempe quæ constat oxyrhodino, &
2 sale, vt superiùs dictum est. Secunda est eiusdẽ: spon-
gia scilicet noua, lixiuio perfusa, & reliqua alia au-
xilia, quæ suprà ad œdemata scripta sunt. Quibus
vt potentiùs exiccent, & discutiant, addenda sunt,
3 aphronitrum, alumen, & sulphur. Tertia formula
est cuiusdam emplastri, ab Auicenna descripti in cu-
ratione scrofularũ, quod Galeno attribuit in libro
de compositione medicamentorum κατὰ γένη. Hoc
autem (vt ille prædicat) intra hebdomadam vnam
ad summum: plærunque verò intra triduum omnem
duritiem resoluit. Porrò tametsi emplastrum hoc
apud Galenum lib. nuper citato non reperiatur, eo
tamen cõmodè vti possumus ad aquosam & flatuo-
sam duritiem dissoluendam: eius autẽ descriptio ta-
lis est Auicennæ: ℞. seminis sinapis, seminis vrticæ,
sulphuris, spumæ maris, aristolochiæ [rotundæ] &
bdellij ana vnciam vnam, ammoniaci, olei antiqui,
& ceræ, ana vncias duas. Quòd si hoc emplastro non
discutitur, non aliud auxilium melius ac præsentius
excogitari potest, quàm vt ferro aperiatur, deinde
detergeatur: & aliorum sordidorum vlcerum more
curetur.

Emplastrũ Auicennæ discutiens aquosos tumores.

Capita curationis aquosi tumoris.

1 Victum attenuantem, calfactorium, & desicca-
torium laboranti instituito.

2 Vt corpus moderatè exerceat, parcè edat
& bibat, non multum dormiat, ventremq; & vesi-
cam sæpiùs ad excretionem exuscitet, imperato.

3 Vt probè alimenta concoquat, & flatus minimè
gignat, curato.

4 Serosas humiditates, quibus laborantis corpus
scatet vniuersum, per aluum, & vrinarios meatus
expurgato.

5 Serosum illud recrementum, quod in affecta par-
te

te continetur deficcato, & per halitum digerito.

6 Quòd si discuti non posit, scalpellum vel potiùs igne candens ferramentum in tumorem, si artus occupet, adigito, atque eum parte procliuiore (quò facilius inde humor emanet) reserato.

7 Humore qui tumorem committebat, per emissarium vacuato, reliqua quæ ad sordidorum, & aliorũ consimilis naturæ vlcerum, curationem pertinent, sine mora perficito.

De glandulis, nodis, strumis, & cæteris abscessibus, quas excrescentias phlegmaticas vocant.

CAP. XIII.

Enumeratio abscessuũ pituitosorum.

GRæcorum gãglia, chœrades, id est, strumæ, quas etiam scrofulas vocant, bronchocele, quod bocium, & herniam gutturis nominãt, melicerides, steatomata, & atheromata: ad hæc testudo, talpa, & nata siue napta, tumorũ nõia à recẽtioribus medicis inuenta, & nusquã apud antiquos reperta: itẽ fugille Auicennæ: nodi quoque & vulgaris bubo, aliaq; id genus multa, quacũque corporis parte nascantur, ferè ex pituita generationẽ habẽt: atque ob id ad pituitosos tumores meritò referuntur. Cæterũ tametsi nonnulli ex iis nuper memoratis abscessibus in tophaceam duritiem, & scirrhosos affectus aliquandò degenerent: radix tamen & origo illorum parte maiore pituita extitit, vt voluit Auicẽnas. Quanquàm non imus inficias, quin & alius humor ipsi pituitæ, cuius eiusmodi abscessus ꝓpriè soboles sunt, interdùm admisceatur: atque ita cõpositi & heterogenei nascantur abscessus. Verùm de simplicibus solùm nobis hic sermo erit, ex quorum analogia cõpositorum etiã cognitio facilè habebitur. Hæc enim ad illa veluti ad quosdam certos canones, semper adigenda sunt, vt alibi quoq; diximus. Itaq; prædicti oẽs tumores sub genere abscessuũ pituitosorũ, seu (vt vulga-

Simplicia sunt regul[a] cõpositorũ.

rium chirurgicorum more loquar) excrescentiarum phlegmaticarū, reponūtur, habētq; speciales quasdam inter se differentias, vt ex sequentibus patebit.

Glandula Guidonis.

Glandula enim (vt Guido putauit) à glandis forma, quam præ se ferre videtur, nomenclaturam accepit: estq; (inquit) vtcunque mollis, vnica, mobilis, & separata à partibus circumiacentibus: in emunctoriis plærunque nascens.

Glandulæ Auic. q eædē sunt cū ganglijs Græcorum.

Auicennæ autem glandulæ nascunt vel in manu, vel in pede, vel in loco aliquo neruis & tendinibus cōiuncto, & has quidem tum vetat extirpari, ne scilicet laborans in spasmū incidat. Eueniunt quoque, ait, summæ volæ manus, & fronti, vocatq; eas modò apostemata glandulosa, modò nodos. De iis enim inconsideratè tractat in diuersis capitibus, vtpotè in capite de nodis ad finem, & capite de glandulis.

Glandula Guidonis dissidet à glandula Auicē. ca. 16. lib. 4.

Ganglium quid?

Itaque videntur glādulæ Auicēnæ diuersæ esse à glandulis Guidonis & Græcorū ganglia illis (Auicennæ inquam glandulis) eadem esse. Quod sequentia Pauli verba apertè testantur: Ganglium neruorum concretio est, ex ictu aut lassitudine oboriens, in pluribus quidem corporis partibus, præcipuè motui dicatis: nempe manu summa, & pedibus. Rariùs cubitum & caput occupat Aëtio, ac raro eidem sponte prouenit. Et rursus idem Paulus lib. 6. c. 39. quid sit gāgliū, vnde nascat, in quib⁹ maximè partib⁹ proueniat, quę deniq; notæ ipsum comitētur, aperiens: idipsum quod diximus, confirmat, inquiens. Ganglium nerui est concretio, ex ictu, aut labore proficiscens, plerunque verò in manus iūctura, qua cum brachio cōmittitur, talo & articulamentis absoluitur: quanquàm in aliis quoque partibus proueniat.

Ganglij nota.

Tumor etiā est inæqualis Philagr. & Aëtio,

Hæ comites sunt notæ, tumor concolor, renitens, indolensq;. At si violenter præmas, stuporis sensum exhibet, non in alto, sed ipsa sub cute radices agens, & ad latera spectans: sin autem vi adigas, tum antè, tum pòst, nequaquàm id facit. Hactenus Paulus Aegineta de gangliis. Nunc ad reliquos pituitosos abscessus, sermonem conuertamus.

Scrofulæ

Scrofulæ à vulgò vocatæ, nihil aliud sunt, quam indurati, & intra membranulam contenti adenes, id est glandulæ: in collo, axillis, & inguinibus præcipuè consistentes, vbi glandulæ vasis substratæ collocantur. [*Scrofulæ.*] Nonnunquàm tamen, quamuis raró ex carne eorundem locorum fiunt, quæ affinitate quadam ad strumarum naturam vertitur, & materiæ adiectione adaugetur, vt visum est Leonidæ: Has Latini strumas vocarunt: à Græcis veró chœrades dicuntur, [*Chœrades. Græcorum.*] vel à chæradibus quidem petris per marinas aquas transparentibus, vel à suibus multiparis animalibus (numerosæ enim sobolis existunt, vt sues) & eo morbo frequenter affectis. Scrofæ etenim id est, sues, colla habent glandulosa, & magna ex parte strumosa. Struma autem Celso tumor est, in quo [*Strumæ. Cor. Celsi.*] subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Nascuntur eidem maximè in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum se reperisse chirurgus Meges autor est. De ijs etiam Paulus in eum modum: » Oriuntur (inquit) strumæ in priori ceruicis par- [*Lib. 6.*] » te, aut in altera, aut vtrinque vna, aut duæ, aut plu- » res. Omnes autem suis mēbranis includūtur, quem- » admodùm steatωmata, atherωmata, & melicerides. [*Lupia.*] Lupia (inquit Guido) veluti lupulus, mollis, rotunda, in locis duris & siccis suam sedem præcipuè deligit, vt in palpebris, & locis neruosis: vulgus gallicum vocat *vne loupe*. Itaque si eius descriptio, atque etiam curatio, quæ in sequentibus habetur, cum ganglij Græcorum descriptione, & curatione conferatur, affectus tibi videbuntur non admodùm inter se dissimiles. Verùm magno errore tenentur, qui eiusmodi lupiam eandem faciunt cum affectu, quem recentiores lupum appellant. Est enim lupus malignum vlcus, [*Lupus mo bus.*] partes inferiores, sed præcipuè crura infestans, celerrimè depascens, & quasi lupus (à quo nomen accepisse videtur) famelicus, proximas sibi carnes exedens; quod vitium dubio procul de gene-

re est phagedænarum. Proindè affectus sunt longè inter se diuersi, quanquàm in nomine quandam affinitatem habeant. *Nodus.* Nodus, tanquàm funis nodis, eidem Guidoni dicitur, rotundus, durus, & eodem in loco permanens, circa loca neruosa maximè apparens. *Nodi Auicennæ.* Auicennas autem nodos definit alicubi dubeleta frigida, facitq́ hoc nomen genus ad steatωmata (quæ à nostris adiposi, & adipini nodi nominantur) ad meliceridas, id est, mellitios nodos, & atherωmata, quæ materia constant, pulti (quam Græci atherā vocant) simili. Cæterùm cùm hæc tria abscessuum genera, steatωma inquam, meliceris, & atherωma frequentissimè incidant, ac locis valde multis Galenus eorum meminerit: non abs re factum putauimus, si nactus hoc loco de iis differendi occasionē, eorum naturam, notas quibus agnoscantur: in quibus item inuicem dissideant, & conspirent, latiùs aperuimus. *Atherωma.* Atherωma igitur, tumor est concolor & indolens, in membrana, seu neruosa tunica humorem lentum continens, atheræ, id est, pulti similem quæ ex farina decocta conficitur. Interdum quoque in atherωmatibus simul cum humore pultaceo, lapidosa quædam, duráque corpora, & alia tanquàm sulphuris ramenta inueniuntur, nonnunquàm veluti mansa gallinarum ossicula, sæpe etiam tanquā pili cōplicati tactui occurrunt. Tumor atherωmatis, specie & figurâ oblongus, & aliquantum sublatus visitur: qui digitorum appressu ob humoris lentorem & crassitudinem tardè retrocedit, & amotis digitis, tardè quoque regreditur. *Meliceris.* Meliceris autem tumor est, simili modo dolore carens, sed rotundus, in quo neruosa etiam tunica, quam cystim appellant, inclusus humor reperitur tenuis, & mellis substantiam repræsentans: vnde & mellifauium Latinè quibusdam dicitur. Itaque meliceris ab atherωmate differt figurâ, & humoris substantiâ. Nam & figura rotundior est, & humoris substantia tenuior. Proinde melleus hic tumor

magis

magis quàm atheroma extenditur, præssuque digitorum celerrimè cedit, & amotis digitis pari celeritate ad situm pristinum redit.

Steatoma.

Steatoma verò, tumor etiam est præter naturam, concolor, & tactu lenis, in principio quidem exiguus: sed temporis progressu augescens, & amplior factus: in quo humor seuo per similis, membranula similiter inclusus, subest. Hoc à meliceride & atheromate distinguitur, duritie. Nam plenum ac solidum est, tactuique renititur adeo: vt digitis præmentibus minimè cedat. Sed reliqua nunc apostemata persequamur, quæ ferè ad hæc tria, de quibus modò egimus, reducuntur.

Testudo.

Testudo ipsi Guidoni abscessus est magnus: humoralis mollis, latiore forma, in modum testudinis: vnde nomen accepit. Quæ si in capite (inquit) nascatur, talparia vel talpa dicitur: in collo, bocium: in testiculis, hernia: interdum autem cũ pure, vel squammis, vel fistulis reperitur. Cæterùm testudines & talpæ, apud antiquos, neque proprium nomen, neque tractatum inuenerunt. Quidam autem ex recentioribus testudinem definiunt tumorem mollem: vel non valde durum, satis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadam obtecta, continetur, quæ caluariæ ita hæret (est enim cutis capitis affectus) vt ipsam plærunque vitiet Hanc non dubium est de numero esse abscessuum, & sub meliceride: vel atheromate contineri: videtur tamen ad meliceridem magis inclinare.

Talpa.

Talpa verò cùm albam materiam contineat, ad atheromata potius, quàm ad meliceridem refertur. Guido tamen testudinis speciem: imo verò testudinem ipsam vt modo diximus esse affirmat, quemadmodum & herniam, & bocium, quod vocat: sed varia hæc nomina sortiri, pro varietate locorum, in quibus reperiuntur.

Bocium.

Cæterùm quod vulgus bocium, Græci propriè inuẽto ab interiore parte nomine, bronchocelen appellant, nostri verò herniam gutturis & gutturosos, qui eo morbo dehonestantur.

Bróchocele. Est autē colli tumor grandis, & rotūdus inter cutē, & asperā arteriam, in quo modò caro hebes, modo humor aliquis, melli adipi pulti, aquæúe similis, includitur. Interdū etiam: vt ait Celsus in eiusmodi tumore pili minutis ossibus immixti reperiūtur. *Nata.* Nata (vt scribit Guido) excrescētia est magna, carnosa: veluti caro natium: vel ancharum diuersarum quidem formarū & magnitudinum: cuiusmodi sunt melopepon & cucurbita. Itaq; diuersa sortitur nomina pro formæ, & mēbri in quo est, varietate. Porrò tumor hic qui nata vel napta recētiorū turbæ appellatur, dolore caret nisi fortè adeo magnus existat: vt ptes mēbri trahēdo soluta cōtinuitate, aliquē dolorē circumstātibus inferat. Est autē & de numero abscessuum, & ad steatomata (vt suprà in enumeratione tumorū præter naturā diximus) ferè spectat. *Nata vel napta ad steatomata spectat.* *Bubo.* Bubo Galeno autore, laxarū partiū seu glandularū (quas Græci adenas vocant) est affectus: nēpe simplex inflāmatio. Quare vel malè hîc inter abscessus pituitosos à Guidone annumeratur: vel aliud esse putat quā Galenus. Porrò bubones, q. prolapsu, aut aliis vlceribus, aut doloribus cōtrahuntur periculo vacāt. At qui in febribus pestilētialibus incidere cōsueuerūt, deterrimi sunt siue fœmora siue alas, aut ceruicē inuaserint. *Fugille.* Fugille (inquit interpres Auicennæ) est de genere apostematū glādulosorū & quasi hoc nomine (ait) appropriatur illud quod fit post aurē. Ex qua descriptione non leuis est coniectura, fugille Auicēnæ, eū tumorem esse, qui Græcis parotis dicitur, affectus quidē glandularum sub ipsis auribus. *Bubo quid apud Guidonem, & alios recentiores.* Quibusdam autem idem esse putatur fugille: quod bubo: verùm tūc illis aliud erit bubo, quàm Galeno & Paulo: nempe excrescentia multum (vt dicūt) infiltrata, & radicata: vt plurimum sine cysti, id est folliculo seu membrana eam inuoluente, dura in morem scrofularum: & in eo significatu (vt puto) sumitur bubo à Guidone: quando bubonem fugillinum numerat inter abscessus pituitosos. Cæterū

longè

longè adhuc plura nomina pituitosorũ huiusmodi abscessuum reperiũtur. Verùm de nominibus ipsis non magna cura habenda est: modo id vnum de iis cognoscamus, & intelligamus, quòd propter eiusmodi nominum diuersitatem, curationem & iudicium euariari contingit. Itaq; eiusmodi abscessuũ, aliæ quidẽ peculiari quadam membrana seu tunica (quam cystin vocant) includũtur: aliæ verò in carne sunt vasis implexæ & insertæ. Quædam basim, seu radicem habent gracilem: quædam verò latiorem. Quædam item sunt resolubiles, quædam verò minimè. Quædam magnæ, quædam paruæ. Aliquæ ad suppurationem spectant, aliquæ non. Aliæ etiam sunt squammosæ fistulosæ: & cancerosæ, aliæ verò nihil horum prorsus resipiunt.

Differentiæ abscessuum pituitosorũ.

De causis, signis, & iudiciis prædictorum abscessuum.

CAusæ huiusmodi abscessuum sunt triplices. Nẽpe primitiuæ: vt casus, percussio: vitæ luxus, siue intẽperantia, ac deprauata viuẽdi ratio. Antecedentes: vt sunt humores non naturales, præsertim pituitosi, & vera œdemata, quæ in abscessus degenerant. Et coniunctæ, quæ sunt variæ substantiæ, & propriè cuiusque abscessus materiæ, in parte affecta contentæ. Continentur autem in huiusmodi abscessibus, quandoque quidem humores: vel serosi, cuiusmodi est vrina: vel putridi & corrupti, vel cœnosi: vel mucosi: vel milli pulti, aut adipi similes. Quandoq; verò carnes phlegmaticæ, & spongiosæ, atque glandulosæ. Interdum quoque lapides, arenæ, ostraca ligna carbones: & id genus alia solida corpora. Frequentissima autem sunt (vt paulo antè diximus) horũ abscessuum tria genera, quorum singula propriam appellationem Græcè sunt sortita. Ea sunt, atheroma, steatoma, & meliceris, à similitudine contentorum in his corporum dicta. Est enim aliud eorum veluti seuum, aut pingue

Causæ abscessuũ quæ ad pituitã pertinet.

Materia pituitosorum abscessuum

14. *Therap.*

quiddam: aliud veluti mel, aliud pulticulæ tenui,
SIGNA. quam atheram vocant, simile. Signa & iudicia
eiusmodi abscessuum, quæ ad pituitam pertinent,
ex eorum descriptionibus, & differentiis suprà po-
NOTAE *abscessus velamento inclusi.* sitis facilè deprehenduntur. Indicium autem quòd
velamento includantur hoc est, cysti seu pellicula,
quam & antiqui tunicam nominabant, est mobili-
tas, & cutis separatio. Quando verò fixæ sunt, id
IVDICIA. *abscessuum pituitosorũ.* est, eodem in loco permanentes, & carni adhæren
tes, nulla eas inuolui membranula indicium est.
Porrò recentes & tractabiles, discuti, seu resolui
1 possunt: duræ verò & iam inueteratę, nequaquam.
Rubor autem dolor, & caloris incrementum, osten
2 dunt ipsos abscessus, vel suppurãdos iri, vel in fistu
3 las, aut cancrum degeneraturos. Numerosæ stru-
mæ partes externas occupantes, & sede subinde mu
tata, huc atque illuc per corpus vagantes, cùm ad-
uentitia quadam caliditate, planè testantur, ac indi-
cant, easdem germina esse ac sobolem chæradum
Arnaldus à villa noua. internarum, vt Arnaldus à villa noua quodam in
loco annotauit. Proinde quæ forinsecus illis ad-
mouentur auxilia parum, aut nihil proficiunt. Hæ
Auicennas. autẽ, vt putauit Auicennas, ex casu & offensione,
seu allisione ita in nostris corporibus multiplican-
tur. Conducunt verò vel magnopere strumosis
ipsis, medicamenta purgantia, potiones diureticæ
4 atque electuaria (vt vocant) resiccantia, item æta-
Quæ ætates naturæ, & corporis constructiones strumis magis sint expositæ. tis mutatio in paruulis. Cæterùm pueri ipsi pro-
pter voracitatem & gulæ intemperantiam, ac cor-
poris raritatem, strumis frequentius corripiuntur.
Senes verò ob causas contrarias rarius. Ad hæc qui
breui atque angusta sunt fronte, & compressa ha-
bent tempora, ac maxillas amplas, strumis sunt
obnoxij. In talibus enim materia promptè deriua-
Celsus. tur ad collum, vt ex recentioribus chirurgis anno-
5 tauit Henricus. Strumæ verò præcipuè (vt Celsus
6 ait) fatigare medicos solent, quoniam & febres
mouent, nec vnquam facilè maturescunt: & siue

ferro

ferro, siue medicamentis curentur, plerunque ite-
rum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoq́ pòst,
medicamento est opus. Quibus quoque accedit, 7
quòd longo spatio detinent. Incisio eiusmodi absces-
suum, itidem & corrosio, magnoperè verenda est,
circa vẽtrem, collum & commissuras, propter pro-
pinquitatem venarum, arteriarum, & neruorum,
ac internæ etiam capacitatis. In incisione quoque
magnarum glandularum, summoperè vitare opor-
tet venam, quæ ad radicem earum sita est, & illis ali-
moniam defert. Sæpe enim magnam hæmorrhagiã,
id est, sanguinis profusionem, excitat: vnde non me-
diocre tandem sequitur periculum. Strumæ inter se 8
differunt, magnitudine, naturâ, loco, ortu, multitudi
ne, & vasorum complicatione, vt ex Leonida anno-
tauit Aëtius. Itaque paruæ strumæ maioribus faci- 9
liùs curantur, sicut mites inflammatis. Maleficæ *Magnitudo*
sanari non possunt. Cùm enim omnes eiusmodi stru 10
mæ cancerosæ, ac vasis refertæ sint, dùm curantur, *Natura.*
profusionis sanguinis periculum adferunt: præter-
quàm quòd cùm plærunque penitiores inueniantur,
minimè abscindi possunt. Vasa enim nobilia, venas
inquam iugulares, & arterias, quæ carotides appel-
lantur, malefica struma tanquàm radices habet.

Pro loci ratione, superficiariæ quidẽ strumæ pro- 11
fundis curatu faciliores sunt, deinde quę in collo eue *Locus.*
niunt, vbi tamen vocales neruos, diligenter vitari
oportet. Multi enim strumas circa asperam cannam
incidendo, vocalibus neruis simul excisis, reliquo
deinceps vitæ tempore ægrum sine voce reddide-
runt. Nam præter eius nerui excisionem, vocalia
instrumenta denudata, & inter curandum refrigera-
ta, vocis functionem violarunt. Pro multitudi- 12
ne strumarum, constat vnam pluribus faciliùs cura- *Multitudo.*
ri posse. Sicut, quantum ad ortus rationem attinet, 13
longè citiùs sanescunt suspensæ, quàm quæ insertæ *Ortus.*
fuerint. Hæc de strumis ex Leonida, memoriæ pro-
didit Aëtius.

Cura

Curatio abſceſſuum ex materia pituitam referente creatorum, quas excreſcentias phlegmaticas vocant.

Duplex abſceſſuum pituitoſorum curandi ratio.

1. Vniuerſalis.

2 Particul.

CVratio eiuſmodi abſceſſuum, qui ex pituita ferè ortum habent, gemina eſt recentioribus chirurgis: Vniuerſalis ſcilicet, atque omnibus ex æquo communis: & particularis: hoc eſt ſingulis differentiis propria. Itaque vniuerſalis curandi ratio erit, talem, tamq; accommodam laboranti vitã inſtituere: vt materia, quæ tales abſceſſus cõmittit, in corpore minimè coaceruetur: & materiam: vt vocant antecedentem, & iam in ægroto corpore collectam, modis omnibus auertere, ne tandem vniatur coniunctæ, hoc eſt, ei quæ iam morbum creat.

Vitæ ratio qualis eſſe debeat in abſceſsibus pituitoſis.

Porrò priorem huius vniuerſalis curationis intentionem aſſequemur, ſi laborantes eam viuendi rationem diligenter obſeruent, quæ in præcedẽtibus capitibus præſcripta eſt: hoc vno dempto, quòd paulo tenuiorem victum, & qui incidendis humoribus craſsis magis ſit accõmodus, amplecti debent. Proinde ſi Auicennæ conſilium ſequantur, cibos omnes pachychymos, id eſt, craſsioris ſucci vitabunt, frigidæ item potionem, nimiam ſatietatem, immoderatámve repletionem, & quæ nauſeã pariat. Toleranda autem illis eſt quàm maximè fieri poterit inedia. Bona coctio imprimis erit procuranda: vitanda habitatio humida, in vallibus ſita, paludoſa, & vitiatis aquis irrigata. Potus ſit vinũ aliquod generoſum atq; optimum: vel aqua aluminoſa, aut ſulphurata.

Aquæ aluminoſæ vis.

Aquę enim eiuſmodi minerales præſertim quę vini fœculã ſapore repręſentant: nõ ſolũ internos hoſce ſtrumoſos, ac pituitoſos abſceſſus: ſed externos quoq;, & ſumma corporis occupãtes imminuũt, ac diſcutiunt: vt Arnaldus affirmauit.

Vacuatio materiæ antecedentis.

Cæterũ alterã partẽ prioris proceſſus, nempe materiã antecedentẽ auertere, ne tãdem addatur cõiunctæ, quadruplici genere euacuationum aſſequimur, vtpote medicamẽto per aluum pituitã expurgante

gante, & quandoque venæ sectione. Item iis, quæ vrinam cient, & demùm iis, quæ collectum in alto corpore humorem tum in halitum resoluant, tum digerant.

Vacuantia per aluum. *Puluis turbith.*

Ad vacuationem quæ fit per aluum, laudatur à valde multis puluis turbith, qui apud Auicẽnam recipit, turbith, zingiberis, & sacchari, singulorũ pares portiones. Ex eo autẽ exhibet drachmas duas, asseritq́; præter hoc, quòd resoluit pituitam crassam, nequaquàm calfacere, neque abradere intestina.

Razes.

Razes autem, qui audacior fuit in purgãtibus medicamentis exhibendis, huiusmodi puluerem cõficit, capite de doloribus ventris in nono ad Almansorem, ex viginti partibus turbith, decem zingiberis, & triginta sacchari, offertq́; ex eo vice vna drachmas tres.

Hiera picra

Benedicta quoque, & hiera picra: itẽ pillulæ ex agarico, & de hermodactylis maiores appellatæ, eiusmodi affectibus magnoperè cõueniunt.

Quæ vrinã cieant. *Potio Guidonis à Cauliaco, vrinã ciens in abscessibus pituitosis.*

Ad ciendam vrinam, vti cõsueuerat Guido à Cauliaco sequenti potione, quam ex scriptis multorum se decerpsisse ait. Concipit autem, scrofulariæ partes tres, phylipendulæ partes duas, pimpinellæ, seu bipinellæ, pilosellæ, tanaceti, caulium rubrorum, qui nonnullis brassica marucina creduntur, rubiæ maioris, singulorum partem vnam: radicis aristolochiæ, spathulæ fœtidæ, radicis raphani, ana partem dimidiã: concassentur, & decoquantur in vino albo & melle, vsque ad consumptionem medietatis, & fiat colatura, ex qua tertio quoque die, hora matutina sumat æger quadrantem, id est, vncias tres, & potio sit tepida. Cæterùm pro omnibus his auxiliis, sicuti & pro venæ sectione (si aliquandò fieri debeat) consulendus erit peritus aliquis medicus, qui & qualitatem, & quantitatem, ac modũ vsus eorum præscribat.

Quæ per halitum digerant.

Ad resoluendum autem per halitum, & digerendum humorem, qui in alto corpore collectus est, & internas glandulas (quæ externarum sunt causæ) excitat, Galen. libr. 14. Therap. consulit theriacen, athanasiam, ambrosiam, & medicamentum, quod

ex

ex Cretica calaminthe est compositum: Græci diacalaminthen vocant: cuius compositio requirenda est ex lib. 4. de sanit. tuen. Multa alia auxilia ad huiusmodi affectus instituuntur: nempe potiones, electaria, & etiam olea, quæ in aures iniiciuntur. Empirica quoque permulta, à veteribus descripta & celebrata sunt, quorum vsus mihi non probatur. Proinde non duxi illa nostris commentariis esse inserenda.

Galliarum reges diuino quodam munere strumas curare.

Hoc vnum tamen confidenter adfirmo, Christianissimo Francorum Regi, diuinitùs peculiari dono esse indultum, vt quàm plurimos strumosos seu (vt vocant) scrofularios, solo manuum attactu, integræ sanitati restituat. Rex etiam Eduoardus (vt referunt historiæ) solebat diuinitùs solo tactu sanare strumosos. Quod immortale munus iure veluti hæreditario ad Reges posteriores manauit. Nam Reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibusdam hymnis, non sine ceremoniis priùs recitatis, strumosos sanant. Atque hæc quidem in omnibus suprà dictis abscessibus communia sunt.

Quæ particularem pituitosorum abscessuum curationem euariant.

Quæ verò sequuntur, particularem, ac propriam cuiusque differentiæ curandi rationem concernunt. Hanc autem curandi rationem propriam ac particularem, in hisce abscessibus diuersam efficiunt, atque immutant, tum materiæ, ex qua ortum habent, substantia: tum verò eorũ quantitas, vel minutula, vel quæ in molem valde magnam excreuit. Adhæc partis ipsius laborantis, atque etiam totius corporis natura.

Tẽpus quid insinuet.

Temporis autem duratio licet non indicet curationem: indicat tamen nobis aliquandò, atque insinuat, qualis sit ipsa dispositio, vt Galenus annotauit libr. 4. de morbis curandis. Itaque tametsi à prædictis multæ sumi possint curandi indicationes, ac intentiones: eas tamen, quantùm ad rem præsentem attinet, ad sex reduximus, quas & iis sex sequentibus veluti canonibus expressimus.

1 Quorum primus ad hunc modum habet: Pituitosos abscessus, molles, & paruos, quæ lupiæ vulgò, & Arabicæ factionis principi Auicennæ, glandu

glandulæ appellantur, si in particulis firmioribus
cōstiterint, & (quia nondùm inueterauerūt) tenellā
adhuc cystam, id est membranam qua includuntur,
habuerint, comprimito, & atterito, posteà desicca-
to. Secundus: Maiores non multùm duros, neque 2
inueteratos, more tumorum œdematosorū (de qui-
bus suprà egimus) emollito, discutito, consumito.
Tertius: Pituitosas eiusmodi excrescentias, sanio- 3
sas, & apostematosas, hoc est, quę in suppurationem
spectant, maturato, aperito, detergito. Quartus: 4
Strumas, quæ ex prædictis auxiliis curationem non
recipiunt, & mobiles sunt, blandæ, morigeræ, ac tra
ctabiles, incidito, atque extrahito. Quintus: Im- 5
mobiles, insertas, irretitásve, seu (vt loquuntur) infil
tratas, hoc est, venis, & arteriis multùm implicatas,
ad radicem, & intus latas, corrodito, detergetóque.
Sextus. Tenui ac gracili radice innixas, deligato, 6
ac euellito. 1

Compreßio, & attritio.

Primus canon, iuxta Auicennæ sententiam absol
uetur, si vbi molles, ac minutos eiusmodi abscessus,
quos Auicennas glandulas, & recentiores lupias ap
pellant, contriueris, ac vehementer compresseris, la-
minam plumbeam tumori æqualem superponas, &
ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio con-
stringas. Hæc enim huiusmodi excrescentias di-
gerit.

Lupiæ curatio.

Primùm igitur lupia tandiu manu molliter
perfricetur, vsque dum aliquantulùm incalescat,
& seipsâ mollior quodammodò fiat: posteà, labo-
rans particula firmiter manibus apprehendatur,
& fundo scutellæ, aut re aliqua solida lignea, to-
ties, ac tam vehementer percutiatur, vt dispareat,
& interior eius cystis, id est membrana qua inclu-
ditur, dilaceretur, disrumpatúrve, atque ita ma-
teria ibi contenta dispergatur. Quo facto proti-

Lamina plūbea.

nùs lamina plumbea supra locum adplicetur, &
fascia duarum extremitatum, seu (vt dicunt) duo-
rum capitum, arctissimè deligetur, nec amouea-
tur ante nouem aut decem dies. Lamina autem,
ea

ea sit magnitudine (vt modò dicebatur) quæ proportione respondeat lupiæ. Sunt tamen qui ante laminæ eiusmodi plumbeæ applicationem, vnguentum admouent ex plumbo vsto, fuligine sambuci, aut ficus arboris, oleo, & aceto.

Vnguentũ Rogerij.

Alij prius vtuntur emplastro composito ex aloë, acacia, myrrha, olibano, sarcocolla, adiecto aceto, vel oui candido, quantùm ad alia excipienda satis esse videbitur. Henricus superponere solebat paruas (vt ipse, & alij eiusdem farinæ chirurgi loquuntur) plagellas, ex stupis confectas, oui candido liquore, sale, & alumine zuccharino inspissato delibutas. Porrò Philagrius ratione non admodùm dissimili, apud Aëtium ganglia (qui nerui, vt suprà diximus, tumores sunt inæquales) curare solebat: inquit enim ad hunc modum:

Ganglij curatio ex Philagrio.

A gangliis chirurgicum opus [id est, sectionem] arcemus, præsertim si in manibus, aut pedibus euenerint: sed medicamentis tantùm curabimus. Ammoniacum enim prope ignem, ad emplastri consistentiam emollitum illinimus: deinde laminam plumbeam tumori æqualem superponimus, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio constringimus. Iam verò diebus aliquot transactis, vbi prius ganglium emollitum nouerimus: nihil ægro præfati statim sublatis vinculis, dum adhuc locus incalescit, pollicem dextræ manus ganglio infigimus, ac reliquis quatuor digitis membro innitentibus vehementissimè comprimimus, & ganglium confestim dissoluitur. Hactenus Philagrius.

Lupiam & gangliõ eundem esse affectum.

Itaque ex hac curandi ratione, facilè est colligere, recentiorum lupiam, Auicennæ glandulam, & Græcorum ganglion, eundem omninò affectum esse: quod & præcedentes etiam eorum descriptiones apertè satis ostendũt.

Archigen. Lib. 4.

Archigenes in hoc vitio calcem, vnà cum adipe anserino, & terebinthina resina, apponi iussit. Idem verò & medicamine, quod lapidem achatem recipit, sæpiùs vtebatur, vt refert Paulus.

Oribasij medicamẽtum

At Oribasius eo frequenter vsus est, quod recipit cerussæ, resinæ piceæ, olei veteris,

teris, singulorum vnciã vnam, ammoniaci thymiamatis, galbani singulorum parem modum, ceræ vncias quatuor. Extat idem medicamentum apud Aëtium, sed in quibusdam pondera euariãt: habet enim cerussæ, olei antiqui, & resinæ piceæ, singulorũ lib. vnam, ceræ vnc. duas, ammoniaci thymiamatis, chalbanæ [id est, galbani] singulorum vnc. vnam. Cerussam cum oleo decoquito, quousque inquinandi finẽ fecerit, deinde tritum ammoniacum, postea resinam piceam, & ceram, postremò galbanum præmollitũ coniicito. Porrò insignis ille Græcæ familiæ medicus Oribasius inquam, non laminam plumbeam, vt Philagrius, Auicennas, & recentiores chirurgi, sed plumbeum orbiculum crassiorem, ad instar spõdylorum, id est, verticillorum quæ fusis mulierum appenduntur, ganglio ipso ampliorem imponebat, deligabatq́ue. Siquidem (inquit) pondere suo longiori tẽporis spatio, ipsum dissoluit. Itaque satiùs est multò eiusmodi emollientibus & discutientibus medicamentis vti in gangliis curandis, quàm chirurgico opere, id est, excisione, præsertim cùm in cruribus, aut brachiis, aut summis partibus oriuntur. Periculum enim est, si ea excindantur, ne particula mutila reddatur. At quæ caput aut frontem occupãt, manu tutò curari possunt, hoc est, præcidi, aut euelli. Ergo summam cutem scalpello diuidito, deinde si parua sunt, vulsella cõprehensa ex basi, hoc est à radice excindito: si maiora hamis transfixa, & sublata, circũcirca diducito, excoriatoq́ue, & extrahito; postremò suturis oras cõiungito, medicamẽtoq́ue vtitor, quod cruentis vulneribus adaptatur. Sed hæc ad quartum canonem pertinent.

mollitorium ad ganglia.

Verticillum plumbeum.

Gangliorũ p chirurgiã curatio.

Secundus canon completur (vt interim taceam medicamenta pituitosis, hoc est, œdematosis tumoribus, dicata, quæ suprà posuimus: ad hos etiam, de quibus nunc agimus, abscessus, & herniarum omne genus, apprimè, vnà cum sequentibus remediis vtilia) admotione cuiusdam emplastri, quòd à Galeno 2

Discussio digerentia medicamenta.

descriptum est libro sexto de compositione medicamentorum κατὰ γένη: hoc enim vt ipse testatur per halitum digerit, & phlegmonas propulsat, valet ad strumas, panos, parotidas. Confert etiam podagricis, & multis aliis vitiis benefacit. Recipit autem olei veteris denariûm pondo centum, argenti spumæ denariûm pondo quinquaginta, picis [siccæ] denariûm pondo quinquaginta, ladani denariûm pondo vigintiquinque, æruginis rasæ denariũ pondo octo, galbani denariûm pondo quatuor. Argenti spuma (quod lithargyrum vocant) ex oleo trita coquitur. Cùm autem coëunt, id est, inspissata sunt, pix & ærugo immituntur: deinde ladanũ, galbanumque, atque sic in mortariũ transfusa subiguntur & molliuntur, atque vsui reseruantur. Quidam, vt boni coloris sit, & fuscum miscent etiam squammæ denariûm pondo octo: nam alioqui fit nigerrimum. Aliter inuenitur descriptum in Guidonis cõmentaris: nempe sub hac forma. ℞. olei antiqui vnc. 12. viridis æris, siue æruginis. drach. 14. picis siccæ vnc. 6. ladani vncias 3. lithargyri vnc. 12. galbani vncias tres.

Gal. hãc cõpositionẽ acceptã refert Heræ.

Diachylon. Ad idem bene facit diachylon commune & ireatum nominatum, quorum formulæ & compositiones libro sexto infrà describentur. In diachyli autem ireati libra vna malaxanda est vncia vna pulueris radicis ireos. Idem efficit diachylon magnum Mesues, cuius descriptio etiam infrà habetur. Sunt qui cõsulant, ad digerendos eiusmodi abscessus antiquum stercus caprillum, cum melle & aceto suprà ignẽ in vnitatẽ ad formã emplastri redactũ, dolenti loco esse admouendum. Item emplastrum ex fœnograeco, semine lini & brassicæ, cum viscillagine radicis altheæ confectum. Hoc etiam si suppurationis spes adfuerit, pulchrè maturat. Halyabbas quoque subsequens emplastrum ad eundem vsum plurimùm commendat: ℞. farinæ fabarum, & hordei, ana drachmas decem radicis glycyrrhizæ, radicis altheæ & picis singulorum; drachmas quinque ceræ albæ

Razes. Stercus caprillũ vetus.

Halyab. emplastrũ.

albæ, adipis anserini, cuiusque drachmas decem terantur, & in vnum redigantur ex oleo veteri, & vrina pueri nondùm venerem experti, & suprà moderatum ignem fiat emplastrum. Aliud Auicennæ, quo Guido vtitur: Recipe stercoris bubuli vnc. 2. radicis caulium, id est, brassicæ, radicis capparum, squillæ, ficuum pinguium, singulorum semunciam, lupinorum, bdellij, ana drachmas duas aceti, mellis, axungiæ suillæ, fecis olei antiqui, ana, quod satis est, fiat emplastrum. In omnibus duris tumoribus Brunus hoc sequens remedium approbauit, cuius sententiam secutus est & Theodoricus. Sume ammoniaci, bdellij, galbani, singulorum partes æquales: macerentur triduo in aceto: quibus dissolutis, & igni iam appositis, addatur furfuris subtilis, quantùm satis esse videbitur, & fiat emplastrum.

Emplastrũ Auicennæ.

Bruni & Theodorici emplastrum ad strumas.

Rogerius hoc auxilio vtebatur ad strumas, quas vulgò scrofulas appellant. Accipe radicis filicis, asphodeli, & si vis ebulorum, ana quantum lubet, coquantur in vino optimo, & tundantur in mortario, addendo sulphuris viui momentum, & fiat emplastrum. Qui Guidoni contigit preceptor in Monte pessulano, efficacissimum sæpe expertus est emplastrum, quod constabat ex duodecim cochleis (quos & limaces vocant) vino incoctis, aut lixiuio cinerum, dictorum vulgò clauelatorum, aut ex capitello, vt dicunt. Imò (quod valentius erat) quotidie cochleam vnam vel siccam, vel aliter præparatã, & (vt loquuntur) confectam, ipsis laborantibus per os sumendam offerebat. Probè etiam strumas discutit Paulo calx viua, id est, aquâ nõ extincta, melle, vel gymnasiorum sordibus, seu balneorum strigmento excepta, vel oleo, vel adipe suillo. Idẽ præstat Aëtio sola palæstræ sordes, à parietibus derasa, & probè subacta, super linteolo extensa, & emplastri modo applicata. Ad id etiã efficaciter auxiliatur, calcis, nitríq; par modus, cardamomi, & fœnugræci quadruplus cũ melle, malagmatis modo impositꝰ. Strumas

Rogerij emplastrum.

Emplastrũ præceptoris Guidonis ex limacibus.

quoque discutit, lupinorum amarorum farina ex oxymelite cocta & illita. Ad idem præclarè facit bubulum stercus aceto incoctum, & delinitũ: id enim tumores scirrhosos omnes instar cataplasmatis appositum, mirificè dissipat. Grossi etiam præcipuè caprifici cum axungia appositi, omnem tumorẽ discutiunt. Hac igitur curandi ratione, strumis inchoãtibus, & nondùm inueteratis, medeberis: tum in pueris, tum in his, qui manuum opus refugiunt, medicamentis scilicet dissoluentibus, ac per halitum discutientibus. Verùm primò mollire, deinde discutere oportet, vel vtrunque simul medicamentis mixtam facultatem habentibus, efficere. Eius autem generis ferè sunt auxilia omnia superiùs descripta. Porrò si digerentia medicamina, nihil in eiusmodi abscessibus profecerint, vel ad suppurationẽ ducendi erunt, vel exedendi, vel manu curandi, vt in sequentibus dicetur. Cæterùm silentio præteriri non debet, quod à quibusdam memoriæ proditum est, nempe strumis laborantes, sicuti & elephantiasi, viperarum, ac serpentum vsu mirificè adiuuari. Item si laserem ad ciceris quantitatem singulis diebus ieiuni potauerint. Ergo serpentem extinctum in ollã coniicito, eamq; gypso probè oblitam ac circummunitam in fornacẽ mittito, concremati cinerem æquali fenugræci pondere misceto, & melle excepto vtitor. Hoc enim strumosis eximiè subuenit. Aluum etiam facilem reddi, tenuemq; victum adhiberi oportet strumis laborãtibus, vomitumq; assiduè prouocare, & per os pituitã ducere, caputq; desiccare, ac cataplasmata syncipiti applicare, quæ mediocres pustulas in cute excitare possint, veluti capparis radix cum polenta, ac reliqua huiusmodi, smegmatisq; eiusdem facultatis, & pulusculis vti.

Viperarũ ac serpẽtũ vsus mirè strumosos iuuat.

3 *Tertij canonis declaratio.*

Tertij canonis intentionem communiter etiam assequimur, vsu auxiliorum præcedentium. Omnia enim mollientia, & resoluentia, si locum aut materiam inueniant resolutioni contumacem,

materiam ipsam haud dubiè maturant, & ad suppurationem perducunt: præsertim si mitis ac benigna satis fuerit, aut sanguini permixta Haly abbas autem ad maturandos huiusmodi abscessus, admouet emplastrum compositum ex farina hordei pice, & olibano, ex pueri impuberis lotio, in vnum corpus redactis. Auicen. verò ad infrenandam caliditatis vehementiam, consulit decoctum coriandri præfatæ farinæ esse remiscendum. Quòd si parum hæc proficiunt, & efficacius medicamentum desideres: accipe myrrhæ partem vnam, licij partes duas, & misceto cum predicto decocto. Strumas ad suppurationẽ perducit, aut diffundit subscriptum medicamentũ, à Paulo Aegineta lib. 4. relatum. Myrrhæ drach. decem ammoniaci, thymiamatis drach. septem, visci quercini drachmæ octo, galbani drachmæ quatuor propolis drachma, in pila contunduntur. Cæterùm ipsis iam maturatis, & ad suppurationem perductis (quod ex notis ipsius puris facilè deprehendes) aperiri debebunt, & detergeri. Detersio autem optimè fiet admoto vnguento Apostolorum vulgò nũcupato. Hoc enim magnæ est efficaciæ in strumis malignis, & vlceratis. Ad idem multum efficacia sunt, vnguentum Aegyptiacum Rasis, emplastrũ de succis, diachylôn nominant: & diapalma, quod Græcis φοινικίνον appellatur, quorum descriptiones ex libro. 6. sunt requirendæ. Quòd si huiusmodi abscessus locum aliquem occupauerint, in quo caries, & quædam corruptela ossium subsit, aut prauum aliquod symptωma illis accesserit, ea vlcerum curandi ratione tractentur, cum quibus affinitatem, & commercium habent.

Suppurantia seu maturantia.

Pauli medicamẽtũ ad strumas maturandas.

Detergẽtia.

Vnguẽtum Apostolorũ.

Vnguẽtum. Aegyptiacum.

Diachylôn

Diapalma.

Quòd ad quartum canonem attinet, blandas, morigeras, superficiarias, & sanabiles strumas, sic optimè, ac breuissimè tractabis. Aegrum imprimis prostratum, recumbere iubeto: sedens enim animi deliquio facillimè corriperetur. Vbi laborans sic decubuerit, cruribus inter se inuicem, &

4 Modus incidẽdi, et euellendi strumas ex Albucasi, & Leonida.

ad lecti fulcra innixis, caput à ministris firmiter detineri imperato. Deinde cutim tumori adiacentem, recta, vel sub obliqua sectione incidito. Quæ enim in collo per transuersum fit sectio, prorsus inutilis est. In eo siquidem vasa & nerui recta porriguntur. Cæterùm non affatim, neque vnico impetu, totam cutis crassitudinem secabis: nihil enim violentè in hoc opere fieri volumus. Atque in paruis quidem tumoribus, hoc est, strumis minutioribus, simplicem sectionem facito, hoc est, simplici linea cutem diuidito: in maioribus verò, cutim ad myrtei folij figuram abscidito: tum vasa, id est, venas, & arterias, paulatim, & blandè denudata seponito. Post hæc verò sectionis labra, seu oras cutis incisæ, volsellis, seu hamulis distendito, ac dilatato, ac membranas digitis, & scalpri capulo, vel spathula, excoriato, strumamq;, vbi nudata & explicata membranis apparebit, paulatim eximito. Cæterùm si struma vasis implexa fuerit, summa attentione opus tractandum est, ne per incuriam copiosa sanguinis profusio sequatur. Propterea in agendo, vnum duntaxat sectionis labium vulsellâ protrahatur, & ita sensim à connexis corporibus scalpelli acie separetur. Cúmque ab vno latere connexio diuulsa, ac soluta fuerit, in altero idem penitùs repetatur: deinde tota basis propter neruos, & subiecta vasa excidatur. In strumis verò, quæ circa alas & inguina contingunt, ob cutis reduplicationem, sectio transuersa ducitur. Porrò in sectione, quæ fit in strumis collum occupantibus, summa cura adhibenda est, ne vel arteriæ, quas carotidas vocant, vel recurrentes nerui attingantur violentúrque. Si autem vase aliquo inter secandum diuiso, sanguinis profusio tuum opus remoretur, ac obturbet, vas ipsum funiculo excipito, vel nisi magnum admodùm fuerit, penitùs (vt Paulus consulit) abscindito, vel præsidia sistendo sanguini (si nō magno impetu prorūpat) dicata

cata

cata, applicato. Deinde ad inceptũ opus reuertitor, Itaq; vbi in artũ strumæ basis venerit, dextrè ac peritè ipsam præcidito, immissoq; indice, locũ pertractato, ac diligẽter scrutato, num & aliæ sint strumæ adiectæ, quas & eodem quo suprà diximus modo, si quæ inuẽtę fuerint, extrahito. Porrò modicũ sanguinis fluorẽ facilè compesces, admotis iis, quæ facultatẽ habent exiccãdi: vt stupis, spongia, aut linamẽtis ex xylo, id est, cotone factis in aquã frigidã, vel acetum, aut in miscellam ex vtroq; (quam exycraton vocãt) infusis, & postea expressis. Sin sectio incruẽta perstiterit, thuris polline eam repleto, linamẽtaq; imponito, ac pro linamentorum custodia, lanã vino madẽtem alligato. Quòd si vena aliqua amplior, & effatu digna, cũ radice seu fundo glandulæ: vel strumæ, aut cõsimilis excrescentiæ pituitosæ, connexa sit non ex basi ipsam excindere, sed funiculo excipere ac cõstringere cõuenit, quo particulatim citra periculũ sua sponte excidat. Quo in casu per linamẽta postmodum curatio adhibenda erit. Est autem vinculum ex materia aliqua non facilè putrescibili, cuiusmodi sunt fila, quæ serica nuncupantur, aut graciles chordæ testudinum. Quæ enim facilè putrescũt, ea citò ab iis quæ exceperunt decidunt. Cæterùm si peracto opere, aliquid ex folliculo, seu membrana materiam prædictorum abscessuum obuoluente, vel aliud extraneum quidpiam remanserit, iubet Albucasis illud absumendum esse, implendo vulnus primis diebus xylo, id est, cotone: vel alio consimili, aqua salsa imbuto. Guido autem vt reliquias illas absumeret, hiantem sinum implebat, primum quidem oui candido, alumine resperso, & inspissato. Posteà verò vnguento Aegyptiaco, vel aliquo ex erodentibus, quæ in antidotario describũtur. Porrò in omnibus huiusmodi operationibus apponenda sunt, quæ dolorem leniunt. Inter cætera autem communiter admouent stupas oui candido liquore & rosaceo imbutas.

Si vena strumæ sit annexa, quid faciendum.

Albucasis.

Corroſio & mundificatio.

Cauſticum ex calce & ſapone.

5 Quinti canonis ſcopum ita aſſequeris: cutim cauſtico, id eſt, vrente aliquo medicamine pro ratione magnitudinis abſceſſus abrumpito. Verùm dum id moliris, ſumma cura obſeruandũ eſt, ne partes alias circumiacentes medicamen adurens attingat. Perbellè autem opus hoc abſolues, admoto cauſtico ex calce, aut ſapone. Hæc enim effectum ſuum intra duodecim horarum ſpatium feciliter adimplent. Quòd ſi diutius permanſerint, nihil inde tamen periculi aut incommodi ſequetur. Itaq; cauſtico iã abrupta cute, & inducta eo in loco eſchara, id eſt, cruſta per medium ipſius cruſtæ, abſceſſum rectà linea in longum diuidito (incîdes autẽ verſus profundum, ferè ad viuum vſque) & in ſectionem, ſeu hiãs vulnus, linamentum, aliquo exedente medicamento (cuius generis eſt puluis aſphodelorum) reſperſum, imponito. Porrò tametſi plærique valde multa admoueãt, quæ poſtea libro ſexto recenſebuntur: arſenicum tamen in hac re primatum obtinet, modò quis nouerit eo rectè vti vſus autem ipſius certus modus deſcribi non poteſt, vt libr.3. Therap. Galenus annotauit. Proinde non temerè eo vtẽdum eſt. Quandoquidem medicamentum eſt ſupra modum vehemens ac violentum, febres excitans, & multa alia praua ſymptomata inducens. Adde quòd minima etiam quantitate adhibitum mirum, & ferè incredibilem effectum præſtat. Communis tamen eius modus ſeu quantitas eſt, medietas grani vnius frumenti triticei, in corpore quidem robuſto, & particulis à principibus membris longè ſemotis: in debilibus verò naturis, & locis iuxta principes partes ſitis, minor quantitas admouenda erit. Vt autem in vniuerſum pronuncietur, melius, ac tutius eſt, parum & ſæpius ex eo offerre, quàm ſemel & vice vna quantitatem immodicam. Eius autem operatio, ſeu effectus durat, tres dies integros. Quare toto eo tempore, laborans victu febricitantium vti debet. Membrum verò affectum, & partes cir-

Arſenicum.

Quantitas arſenici.

cumia

cumiacentes, ad tutelam sui, & fluxionem (quam immoderatus calor excitare posset) prohibendam, vnguento quod populeon appellatur, aquâ quoque vel succo solani, & aceto, aliisque id genus refrigerantibus illini, ac perfundi debent. Quando autem certò tibi constabit, glandulam iam corruptam esse, atque absumptam (quod ex duritie & tumore crustæ inductæ deprehendes) tunc crusta à viuo resoluenda erit, admoto scilicet butyro loto, & momento farinæ triticeæ inspissato, vel aliquo alio pingui, & vnctuoso non salito, vt axungia suilla: vbi verò crusta exciderit, si quicquam adhuc ex glãdula lupia, aut struma remanserit, id absumendum erit erodente medicamento: vt puluere asphodelorum, vnguento Aegyptiaco aut alio consimile. At si nihil ampliùs supersit, more aliorum vlcerum ad cicatricem perducetur.

Quãdo crusta à viuo resoluenda.

Vt sexti canonis scopum assequaris, vinculo serico, aut crinibus equinis deligandi sunt huiusmodi abscessus, qui bases seu radices habent in angustum venientes, atque indies magis ac magis prioribus vinculis, aut nouis adhibitis, stringendi, donec scilicet resiccati appareant, & sponte sua (vt de insertis, ac maioribus vasis implexi dicimus) excidãt. Adiuuandum autem erit vinculum aliquo exceden te medicamento & desiccante. Demulcendus quoque erit dolor oui candido liquore, rosaceo, vnguẽto populeo, aut quouis alio doloris mitigatorio. Vbi autem sponte deciderint funiculi, modo quem suprà explicuimus, persanentur. Atque hæc in vniuersum de abscessibus toto genere præter naturam consistentibus, à pituita præsertim ortum ducentibus, dicta sufficiant. Post quæ, non abs re factũ putauimus, si propriam ac peculiarem meliceridum, steatωmatum, ac atherωmatum curandi rationem subiecerimus, hæc enim & frequentissimè nostris corporibus incidunt, & alias quasdem sub se tumorum præter naturam species seu differentias, nouis

6
Ligatura & euulsio.

quibusdam, atq; apud veteres prorsus inauditis nominibus, à næotericis appellatas, complectuntur: vt talpam, testudinem natam, & id genus alia, quæ in præcedentibus à nobis explicata sunt.

De curatione atherωmatis, steatωmatis & meliceridis.

IN iisce tribus abscessuū generibus, quæ frequentissimè incidunt, steatωmate inquam, atherωmate, & meliceride, vnum commune curationis cōsilium est: vt quod tunica illa, quam cystim appellant, continet, discutiatur, aut medicamentis totum vnà cū tunica ipsa exedatur, aut sectione auferatur. *Quot, & quibus modis curentur prædicti abscessus* Quidam autem ex iis tumoribus triplici hac ratione curantur, ij, nimirum qui liquidiorem humorem continent, qualis est meliceris: aliqui duplici tantū, vt atherωma, quod & sectione tollitur, & medicamentis exeditur. Steatωma verò nec discuti, nec exedi potest: sed solâ manus operâ, hoc est, sectione duntaxat, curatur. Porrò medicamentorum, quæ discutiendi ac dissipandi vim habent in huiusmodi affectibus materiā, *Curatio per digerentia. Lib. 4.* inter hæc quæ de strumis suprà edocuimus, reperies. Priuatim verò, ac propriè meliceridas dissipat Paulo, quod continet vuas passas exemptis acinis viginti, squammæ drachmas quatuor, parte fomētis prius nutrita imponitur. Aliud emplastrum ad meliceridas, quod ad Leonidam retulit *Lib. 15.* Aëtius: accipit passularū detractis vinaceis, libram vnā, cumini minutissimè triti, vncias sex, nitri vncias tres: omnia simul in mortario subacta cōficito, & alligato. Aliud eiusdem discussorium ad meliceridas: concipit salis ammoniaci, spumæ argenti, cerussæ, singulorum lib. 1. ceræ terebinthinæ, chalbanæ, opopanacis, singulorum vnciam vnam: rubricæ sinopicæ vnc. 6 aceti heminam. [hoc est, vnc. 7. & semissem,] spumam argenti, cerussam, & sal ad exactum leuorem tritum, simul decoquito, deinde rubricam prius ex aceto tritam inicito, & cum vniueris liquabilia, postremò omnibus simul confectis, & refri

refrigeratis, opopanacem & chalbanam aceto ſoluta admiſceto, & vtere.

Curatio per exedentia.

Cæterùm ſi medicamentis exedentibus, quæ Græci ſeptica vocant, humorem in eiuſmodi abſceſsibus abſumere volueris, eos ſicuti etiam & ſtrumas, medicamentis adurentibus cute ſuperpoſita prius denudare expedit: è quorum numero (inquit Paulus) ſimplicius quidē eſt, quod conſtat calce viua, id eſt, aqua non extincta, ſapone, & cinere lixiuæ ſtillaticio. *Lib. 4.* Aliud varium magis, quodq; reconditum diu ſeruari poteſt: capit calcis viuæ drach. quatuor, ſphecles, id eſt, feculæ vini cōbuſtæ, nitri liquidi toſti, ſingulorum drach. duas, minij, ſeu rubricæ ſinopicæ drach. vnam cinere lixiuij ſtillaticio teruntur: vbi ad mellis liquidioris craſſitudinem reducta fuerint ter ferueſacito: vt mediocrem conſiſtentiam habeat, & pixide plumbea reponito, lixiuium ſuper diſtillās, ne citò nimis exareſcat.

Medicamentum validè exedēs abſq; morſu.

Ergo circunfuſam cutem eiuſmodi medicamētis cruſtam inducentibus, primùm abrumpito: poſtquam verò cruſta deciderit, exedentia adhibeto. Erodit autem validè citra vellicationē & morſum, quod habet ſquammæ æris drachmas quatuor, ſandarachæ [id eſt, arſenici rubri] drach. duas hellebori nigri tantundem, cum roſaceo vtitor. Aliud ad idem valde efficax: erynaceorum combuſtorum, teſtæ ſepiæ: auripigmenti: ſingulorum æquale pōdus, roſaceo miſcentur. Sed quæ adiacent, atque in ambitu ſunt partes omnes, prius ceruſſa cum oleo delinito.

Curatio per chirurgiā.

Verùm enimuero ſi tales abſceſſus, ſectione curare voluerimus, in ea quidem curandi ratione, ſiue pultaceus: ſiue melleus ſiue adipoſus, ſiue cuiuſdam alterius ſubſtantiæ humor, in eis contentus fuerit: vna nobis intentio perpetua eſt, vt ſcilicet tunicam qua humor concluditur, auferamus. Sed dū hoc molimur, impenſo ſtudio cauendū eſt: vt de ſtrumis ſuprà diximus, ne temerè mēbrana vulneretur: aut dilaceretur: vnde humor, qui in ea cōtinebatur effuſus, operationē impediat, & portio

ipſius

ipsius relinquatur. Si enim dissecta tunica, ac humore profuso, tumor subsederit, difficulter admodùm tunica excoriari curariq́ poterit. Si verò humoris aliquid relictum sit, periculum est, ne morbus renascatur, quemadmodùm & struma, cùm portio ipsius relicta est. Quòd si tale quid incidit, meliùs est, non consuere, & exedentibus medicamentis suprà positis, aut consimilibus reliquias absumere. Cæterùm si steatoma latiore sit apice, basi verò angustissima, tenuissimaq́, omissis reliquis aliis superuacaneis auxiliis, totum à radice ipsa amputandum est. Ita enim chirurgicum opus expeditissimum erit, & vlcus paruissimum, planumq́ reddetur, & curatio breuissimè absoluetur.

Aëtius lib. 15.

De scirrhosis tumoribus, ex atra bile creatis.

CAP. XIIII.

Diximus de tumoribus ex sanguine, flaua bile, & pituita excitatis, de verucis quoq́, & iis quos serosus humor, aut flatulẽtus spiritus procreauit: ad hęc, de abscessibus qui ex pituitosa substãtia maximè ortum habent, atque aliis toto genere præter naturam consistentibus. Proinde reliquum est, vt de iis tumoribus agamus, quibus atra bilis, seu melancholicus succus generationis materiam præstat, cuiusmodi sunt scirrhosi, id est, indurati tumores, & cancerosi, quos cancros apostemosos vocant. Itaque scirrhi, sicuti & phlegmones, erysipelatis, & œdematis, gemina est recentioribus chirurgis differentia, vno scirrhi nomine comprehensa, nempè scirrhus verus, & non verus. Porrò verus scirrhus seu legitimus illis appellatur, qui ex melancholia naturali procreatur. Est autem melancholia naturalis, boni sanguinis fex, ac veluti limosa quædam superfluitas, hoc est, crassior quidam sanguis, cuius color niger est, sapor verò acerbus, vel acidus, vt vomentibus eum non rarò innotescit:

Scirrhus duplex.

Scirrhus legitimus.

Melãcholia naturalis.

in mas

in massa quidem sanguinaria (in qua humores vniuersi continentur) existens, alendis partibus melancholicis à natura factus. Scirrhus verò non legitimus, iuxta neotericorum placita, is est, qui ex melancholia non naturali procreatur. Est autem melãcholia non naturalis, quæ à modò descripta naturali degenerat, intra tamen limites suæ latitudinis permanens: quos si prætergrediatur, non iam ampliùs (inquiunt) melancholia, sed alius humor dicetur. Verùm melancholia, si in vniuersum definiatur, humor est frigidus, & siccus, ex crassiore (vt ait Guido) ipsius chyli portione progenitus. Cæterùm, non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ communiter statuuntur. Prima est, quando humor ipse melancholicus, qui naturalis dictus est, & quotidiè gignitur in corpore dum animal sanitate fruitur, in propria sua essentia aduritur, & putrescit, fitq; bilis atra exquisitè. Talis enim (vt ait Galenus) ex humore atro supramodùm adusto conflatur, habetq; splendidum aliquid veluti bitumen, & pix. Hæc autem acida est, & in terram effusa velut acetum feruet, & ipsam fermẽti ritu eleuat, tũ omni animanti iniucunda, adeò, vt ne mures quidem ipsi, aut muscæ eam gustauerint: non magis quidem, quàm copiosum salẽ, in quo nullum animans vitã peragit, vt mare quod mortuum appellatur, indicat. Porrò cùm gignitur huiusmodi nigra bilis, cùm ille veluti sanguinis limus, (quam melãcholiam naturalem diximus) diutiùs moratur in corpore, & neque per aliquem sensibilem effluxum, neque occultum excernitur: verùm transmutatur, corrumpitur, & putrescit. Siquidem (inquit Galenus) hic humor vbi ampliùs incaluerit, aut propter putredinem, aut febrem inflammantem, nigram efficit bilem: quæ quidem frigida est, quia terrestris, sed tamen caloris nõ expers, quẽadmodùm & cinis, & acetum, apparetq; dum per aluum (vt contingit aliquando dysentericis) excernitur, splendidior, ac nigrior ipso sanguine crassiore,

Scirrhus illegitimus.

Melãcholia nõ naturalis.

Nõ naturalis melãcholiæ quatuor differentiæ.

1. Bilis atra exquisitè.

Ex immodicè assato sanguine melãcholico, fieri bilẽ exquisitè nigram.

Libr.14. Therap. & libr. de atra bile.

Gale. cõ.21. Lib.4. aph.

Lib.14. Therap.

& ni

& nigriore, quẽ humorẽ melãcholicũ appellamus. Splendet enim veluti mortui maris bitumen, quod Iudaicum vocant. Secunda species, seu differentia bilis atræ non naturalis est, quæ ex adustione aliorum humorum nascitur, vt illa quæ fit ex flaua bile vehementer vsta. Quę etiamnum tantæ est malitiæ, vt & terram radat, & eam moræ bilis exquisitè atræ, in altum attollat. Sed & muscæ ipsam, nõ secùs quàm verè nigram bilem, refugiunt. Si sanguis quoq; aut pituita in corpore vehementer incaluerint, & exurantur, efficitur etiam melancholicus humor, non naturalis per adustionem dictus, vt voluit Auicẽnas. Verùm duæ istæ postremæ species (quæ scilicet per sanguinis aut pituitæ assationem fiunt) Auicennæ mitiores sunt. Scribit autem Galenus illã bilis atrę speciem, quæ ex flaua bile vehemẽter assata generatur, deteriorem esse, quàm ea quæ ex crassiore sanguine generationem habet: qui subsidenti in dolio vini feculę aut amurcæ, hoc est, feci olei proportione respõdet. Hæc enim mitior est, sed potissimùm, quoties nondùm traxit in animali moram cum aliquo calore abundanti præter naturã. Verùm priusquàm in exactam atram bilem trãsmutetur, primò in vitellinã, secundò in porraceam, tertiò in æruginosam transit.

2. Bilis atra ex adustiõe aliorum humorum.

Com. 29. li. 3. Prædictionum Hipp.

Tertia species melancholiæ non naturalis est, quę originem sortitur à lapidosa quadam concretione, vt cùm ab imperitis medicis vel chirurgis, erysipelata, & inflammationes (quas Græci phlegmonas vocant) aut quiuis alij tumores ex naturalibus humoribus procreati, admotis extrinsecùs præsidiis, nimis vehementer refrigerantur, astringunturq;: vel cum iisdem tumoribus, ea quæ valenter nimis trahunt, digeruntq; medicamenta, adplicantur. Tunc enim toto, quod in eis subtilissimũ erat, dissipato, id quod reliquum est (nempe crassius) plus iusto desiccatum, lapidis duritiem consequetur, atque in melancholicum humorem vertetur.

3. Bilis atra per congelationẽ (vt vocant) & indurationẽ.

Quarta melancholię nõ naturalis differẽtia exurgit,

4. Bilis atra

git, quandò alius humor ipsi melancholiæ naturali permiſcetur. Quod dum ſit, dulcoratur, ác miteſcit magis, niſi dum alterutra bilis aduſta, huic commiſcetur. Siquidem tunc vel aceſcit, vel amareſcit, & eroſionis non modicæ particeps efficitur. Ex præcedentibus igitur colligere licet, quatuor tumorum præter naturam differentias naſci ex melancholia, ſeu atribilario humore. Primò nanque ex melancholia naturali (quam quotidie gigni in ſanis diximus) fit verus, ac legitimus ſcirrhus, apud Arabes ſephiros nominatus, Græcis verò σκίῤῥος, & σκληρὸς οὐκ ἀκριβής, hoc eſt, ſcirrhus non exactus, ſeu non exquiſitus, qui tumor quidem eſt prædurus, & doloris expers, non omninò tamen inſenſibilis: Auicennæ impurus appellatur. Galenus tamē libro decimoquarto met. med. tumorem ex humore melancholico cōflatum, tunc propriè ſcirrhum, his qui de nominibus contendunt, condonat eſſe appellandum, cùm omninò ſenſus eſt expers. Cùm verò nondùm omninò factus eſt inſenſibilis, ſcirrhoſum potiùs tumorem, quàm ſcirrhum (ſi velint) nominari. Secundò ex melancholia non naturali dicta per admixtionem, tres aliæ tumorum differentiæ enaſcuntur: nempe ſcirrhus phlegmonædes, œdematædes, & eryſipelatædes, quæ pro vna tantùm differentia, hîc numerantur. Tertiò ex melancholia non naturali facta per lapidoſam quandam concretionem, generatur, ſcirrhus exquiſitus, durus quidem, & omninò ſenſus, atque doloris expers: ab Auicēna purus nominatus, qui curationem non admittit. Quartò ex melancholia non naturali per deuſtionem omnis cancrorum ſpecies procreantur, tam vlcerati ſcilicet quàm non vlcerati, de quorum genere eſt ſcirrhus cancroſus nominatus. Itaque ſcirrhus propriè dictus, tumor eſt durus, & indolēs: non tamen omninò ſine ſenſu, ab humore melancholico naturali, & minimè corrupto procreatus, vt recentiores definiunt chirurgi.

ex admixtione.

Quatuor tumorū differentias fieri

1) ex melancholia.

Verus ſcirrhus nō exquiſitus.

2

Scirrhus phlegmonodes.

Oedematodes.

3

Eryſipelatodes.

Scirrhus exquiſitus.

4)

Scirrhus cācroſus.

Scirrhus propriè dictus quidſ.

De cau-

De causis, signis, & iudiciis, scirrhi legitimi.

CAVSAE *scirrhi legitimi tres.*

Causæ scirrhi, vt & aliorum tumorum præter
naturam, triplices sunt. Primitiua scilicet, vt
est praua viuendi ratio, crassum, & melancho-
1 licum sanguinem generans, coaceruansq́ue. Antece-
2 dens, vt succus melancholicus in corpore collectus,
à liene (cuius officium est hepar à crasso illo, & luto-
so sanguine expurgare) malè attractus, & extra cor-
3 pus minimè, vt debebat, expulsus. Coniunctæ, hu-
mor ipse melancholicus in laborante particula impa-
ctus.

NOTAE *scirrhi.*

Signa ipsius scirrhi præsentis, Guidoni sunt, tumor durus, & valenter renitens, color inter rubrũ & nigrum medius: cuiusmodi color fuscus est. Hũc cùm in corporis partibus sæpe incidat, plærique medicorũ (vt Galenus inquit) pelidnon, hoc est, liuidũ vocant. Adhæc, si venas euidentiores membrum laborans habet, exaltatas eas à crasso, & nigriore quodammodò sanguine, cuiusmodi per aluum aliquandò non paucis hepaticorum excernitur, videre licebit. Sed iam scirrhus impurus, & cancrosus erit. Hæ enim notæ, quas hic ad scirrhum accommodat Guido, cancri propriè sunt notæ apud Galenum lib. decimoquarto methodi medendi. Non ineptè tamen scirrho adaptari possunt, hoc vno dempto, quòd venas tumentes, & exaltatas non habet scirrhus, vt cancer, nisi scirrhus fuerit (vt diximus) cancrosus. Quippe non rarò scirrhus in cancrũ degenerat, cùm ab eadem fiant materia, succo scilicet melancholico. Propriè igitur scirrhi legitimi notæ sunt, tumor durus, pertinaxq́ue, ac tactui resistens, in quo & hebes sensus adest. Adde, quòd & aliæ notæ apparent, quę melancholicum humorem in corpore subesse testantur.

14. meth. med.

Guido notas cãcri tribuit scirrho.

IVDICIA *scirrhi.*

Tumores verè scirrhosi ab initio, & dum adhuc
1 prima rudimenta cõcipiunt, magna ex parte exigui
2 apparere solent: procedente verò tempore, paulatim
augentur, & maiores fiunt. Ex iis quidam vnũ duntaxat membrum occupant. Alij verò eo membro,
quod

quod priùs infestabant, relicto, ad aliud posteà trãsferuntur. Quod dum fit, nominatur tunc vitium ferinos Auicennæ. Prætereà huiusmodi tumores me- *Ferinos.* lancholici, vt plurimùm si ritè tractentur, resolutio- 3 ne terminantur, nonnunquàm indurata manent, & non rarò in cancrum (quod pessimum est) degenerant, ac transmutantur.

Veri ac legitimi scirrhi, non tamen exquisiti, & in tophaceam duritiem omnino insensilem concreti, curatio.

CAeterùm absolutam induratorum huiusmodi *Tres intẽtiones in curatiõe scirrhi legitimi obseruandæ.* tumorum præter naturam, qui veri scirrhi, nõ tamen exquisiti, nominantur, curationem tri- 1 bus intentionibus assequemur. Prima cõuenientem 2 viuendi normam præscribit. Secunda materiam antecedentem (id est, quæ parata est, statim morbum efficere) tollendam monet. Tertia coniunctæ (vt 3 vocant) materiæ, & morbum iam committentis va- 1 cuationem moliẽdam esse nobis insinuat. Itaque (vt *Viuendi ratio.* in vniuersum dicã) virtus rationẽ eorũ qui scirrho laborant, sobriam, & moderatam, & quæ ad calidũ, & humidum declinet in rebus (vt dicunt) non naturalibus instituito. Ergo alimenta euchyma, id est, boni succi, & probum sanguinem generantia exhibeto. Panem itaque triticeum, probè subactum, & *Euchyma.* moderato igne in furno coctum, quiq; fermenti ali- *Panis optimus.* quid habeat, & salis quod satis est: præscribito. Vinum substantiâ tenue, & odoratũ deligito: crassum *Vinum.* verò, nigrumq; vitato. Oua sorbilia, pullos, capos, *Oua.* gallinas, & eorum iura præbeto. Perdices, phasiani, *Carnes.* coturnices, capreoli iuuenes, vituli lactantes, & an- *Olera.* niculi verueces, laboranti in delitiis sunto. Ex oleribus, id quod Arabes aspanar, nos verò nomine paulùm mutato, spinacium dicimus, lactucas item, lupulum, boraginem, & buglossum, atque id genus alia, quæ sanguinem expurgant, & puriorem reddunt, ne aspernator. In summa, ea omnia, quæ sanguinem melancholicum suapte natura pariunt, fugito. Ea

autem Galeno libro tertio de locis affectis capite sexto ferè sunt, caprina, bubulaq́ caro, magisq́ hircina, & taurina. Sed maximè asinorũ, chamelorumq́ *Carnes.* carnes: item vulpinæ, caninæq́. Leporum quoq́, sed *Limaces.* multò magis aprorum. Præterea limaces, si frequẽs sit eorum vsus: atque omnes terrestrium animalium *Pisces.* carnes sale conditæ. Aquatilium quoque carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atque *Olera.* cetaceorum omnium. Ex oleribus autem, brassica ferè sola huiusmodi sanguinem gignere consueuit. *ὀξάλμη fit ex aceto & sale.* Quemadmodùm & arborum germina, vbi vel muria, vel oxalme condiuntur, præcipuè lentisci, terebinthi, rubi, & rubi canini, qui Græci cynosbatos *Legumina.* *Panis.* appellatur. Leguminum verò omnium maximè lentes, inter melancholicos cibos numerantur. Mox pa*Typha exile est triticum specie siligini non dissimile.*nis furfuraceus & qui ex typha, atque vitiatis seminibus factus est, quorum apud quasdã nationes vsus loco frumẽti habetur. Præterea vina crassa, nigraq́ aptissima sunt, vt ex ipsis melãcholicus humor fiat: *Vinum.* præsertim, si quis abundè ipsa ingerens, oblata occa*Caseus.*sione in multo calore corpus contineat. Vetus denique caseus, vbi fortè fortunâ in corpore fuerit supercalefactus, facilè huiuscemodi parit humorẽ. Hęc *Sanguinem adurentia.* ex Galeno hactenùs. Cauendum insuper est, à retorridis, assis quoque, & frixis vehementer exiccatis. Item salitis, acidis, & acribus (veluti sunt allia, *Animi παθήματα.* cepe, piper, sinapi) & aliis id genus omnibus, quæ sanguinem adurunt. Vitare etiã oportet iram, mœ*Exercitatio.*stitiam, vigilias, sollicitudines, atque immoderatas *Inanitio.* exercitationes. Animi tranquillitas, ac lætitia magnoperè est expetenda: summaq́ ope nitendum, vt quotidie venter deiiciat. Hactenùs de primo scopo.

2 Vt autem quod secundus scopus nobis proponit, *Vacuatio materiæ antecedentis.* consequamur, præcipit Auicennas, corpus vniuersum vacuandum esse, tum venæ sectione, si sanguis niger admodùm, & crassus apparuerit: tum medicamento purgante, quod bilem atram exigat: cuiusmodi sunt Mesuæ, epithymum, senna, polypodium

fumus

fumus terræ (qui Græcis capnos vel capnios, & fumaria Latinis appellatur) lupulus, volubilis. Item cassia fistula, myrobalani Indi, lapis lazuli, qui Græcis cyaneus, Romanis cæruleus dicitur. Diasene, diacatholicon, hiera Ruphi. Hæc enim omnia humores melancholicos per aluum expurgant. Sed hæc, quæ ad pharmaceuticen & diæteticen attinent, chirurgi metas excedunt. His igitur medicæ artis professoribus relictis, ad tertium scopum properabimus, quẽ sanè nos assequemur, si quod præter naturam in particula est, totum vacuetur.

3 Vacuatio materiæ coniunctæ.

Quæ communis quidem, ac prima indicatio est omnium, qui præter naturam consistunt tumorum: in quibus vtique adhuc non sunt geniti pori. Modus autem vacuationis eius proprius est, circa quem circumspectum, & maximè attentum esse curantem oportet. Siquidem materia eiusmodi tumorum, naturæ tam maligne est, vt in duritiem veluti lapideam abeat, si temerè resoluatur. Si verò plus quàm par est, eam emollias, periculum sanè imminet, ne ipsa corrumpatur, & scirrhus in cancrum degeneret.

Materia scirrhorũ cautè tractanda.

Sequendum igitur in hac re Galeni ac Pauli (qui de hac re ante Auicennam scripserunt) consilium est. Nempe vt scirrhosis ipsis affectibus, nullum vehementer excalfaciens siccansq́ medicamentum applicetur. Nullum item quod duntaxat emolliendi, atque humectandi vim obtineat. Quod enim superfluum humorem habet, nihil omninò dissoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet, exiccat.

Gale. 2. ad Glauco.

Hinc non omnino absurdè præcipiebat Auicēnas, alternatis vicibus ad hos induratos tumores, modò emolliẽtibus, modò digerentibus per halitum, vtendum esse. Verùm quoniã id & tædiosum, & factu, vt oportet, perdifficilè est, satius ac tutius Galeno visum est, medicamentis mixtam facultatem habentibus, ad horum curationem vtendum esse. Eodem enim tempore, quod induratum est molliemus, & sensim per halitũ digeremus.

Medicamenta scirrhis accõmoda.

Illis tamē ab initio, aliquid quod modicè reprimat, erit admiscendum ad hāc rem Auicennas quāplurimas remediorum formulas instituit: verùm quoniā ea magis dicata sunt scirrhis ex phlegmone, aut erysipelate impendio refrigeratis (vt in sequenti capite ostendemus) procreatis, illis relictis, assume medicamentum à Rase libro septimo ad Almansorem descriptum: facta tamen priùs ab initio aliquali influētium humorum (moderatis quibusdam repellentibus admotis) repressione. Razis autem medicamentum ad hunc modum habet. Accipe bdellij, ammoniaci, galbani, singulorum partes æquales, terantur in mortario, cum oleo de ben (quod Græci balanum myrepsicen, Latini glandem vnguentariā vocant) aut de lilio. Deinde sume mucaginum fœnigræci, seminis lini, & ficuum, pondus omnium prædictorū: terantur omnia simul, donec in vnum coēant. Galenus ad eam rem magnoperè commendat corticem radicis altheæ (quam, inquit, vulgus anadendromalachen, quasi dicas, arborescentem maluam vocat) anserino, vel gallinaceo adipe liquatam, & cum eo contusam, atque in cataplasmatis forma redactam. Quòd si tumor ad suppurationē spectet, summoperè cauendum est, ne particula laborans calorificis auxiliis, aut quouis alio modo irritetur. Ita enim facilè cācer accerseretur. Si verò aperiatur tumor. materia iam in pus conuersa, ab vsu vnguenti, quod diachylon nominatur, minimè tibi discedendum fuerit. At si in lapideam duritiem degenerauerit, ad ea auxilia, quæ sequenti capite describentur erit recurrendum.

Rasis medicamentū ad scirrhos emolliēdos et discutiēdos.

Galeni cataplasma 14. Thera.

Si scirrhus ad suppurationem spectet.

De scirrho illegitimo non exquisito, ex vehementi refrigeratione, aut exiccatione originem sortito.

QVandò medicorum imperitia, inflammationes (quas Græci phlegmonas appellant) aut erysipelata impendio refrigerantur, aut admotis medicamentis, vehementer trahentibus, & per halitum digerentibus, temerè resoluuntur, tunc totum

Scirrhus illegitimus quo modo generetur.

totum id quod in eis tenue magis erat, dissoluitur:
quod verò reliquum est, velut congelatur, atque im-
pensius resiccatum, lapideam duritiem assequitur,
fitque tãdem affectus, qui Græcis scirrhωsis vocatur.
Cæterùm contingit quandoque particulam aliquã *Duritiei in*
indurari propter tensionem, quam sustinet ex flati- 1) *particu-*
bus, aut humore quopiam aquoso, vt suprà dictum *lis causæ.*
est, dum de tumoribus flatuosis & aquosis agere-
tur. Nonnunquàm & tophacea durities in particu- 2
lis quibusdam oboritur, propter priuationem hu-
miditatis, & nimiam desiccationẽ, vt in duritia iun-
cturarum, & pωris in articularis morbis, ac dolori-
bus, procreatis. Verumenimuerò hîc duntaxat age-
mus de scirrhis, seu induratis tumorib⁹, qui ex phle- 3
gmone, aut erysipelate, paulò antè commemorato,
ortum traxerunt, aut etiam ex œdemate impendio
refrigerato, & adstricto. Atque eos non absurdè scir
ros ex coincidentia procreatos nominauerimus.

De signis & indicijs scirrhi non legitimi, ac non prorsus exquisiti ex coincidentia creati.

SCirrhi illegitimi, & nõ omninò exacti, notę sunt *Scirrhi ille-*
tumor durus, vix sensibilis, id est, quasi sensus, *gitimi, &*
& doloris expers, corporis colorem ad vnguem *nõ exquisiti*
repræsentans, ex melancholia non naturali ortum *notæ.*
ducens. Hic nec prorsus incurabilis est, nec facilem
sanè curationem admittit. Siquidem humor, vnde IVDICIA.
huiusmodi vitium contrahitur, lentus seu glutino- 1
susque crassusque est, aut (vt Galenus ait) vtriusque ra-
tionis particeps, qui particulis induratis infartus,
solui contumaciter repugnat. Vbi præsertim reso-
luta ex ipso subtiliori humiditate, quod reliquum
est, exiccatum lapidosumque efficitur. Scirrhus 2
verò exquisitus, & qui omninò sensu vacat, cura- *Scirrhus ex*
tionem non recipit. Si tamen aliquo modo iuua- *quisitus*
ri possit, humectandi ratione id præstari debet. *curationem*

non ad- (3. mittit. Scirrhi ĩ curabiles.

Durities quoque ex nimia exiccatione, & marasmo, hoc est, consummata prorsus siccitate, insanabilis est: satis enim est prohibere, ne vltra siccitas procedat. Sed & scirrhi in quibus pili enascũtur, quiq; magni sunt, ac vehementer duri, & corporis colorem referunt: nec sanantur nec vnquam permutantur: vt scriptum reliquit Auicennas.

Curatio scirrhi illegitimi, & non exquisiti.

Summa curandorum scirrhorum.

CVrandi verò eius communis indicatio est: vt quod præter naturam in particula est, totum vacuetur. Modus tamen vacuationis eius proprius est: vt libro decimoquarto meth. Galenus annotauit. Nã detergere (inquit) id quod cõtumaciter inhæret, oportebit. Quòd si quis iis quæ vehemẽter trahunt, digeruntq;, medicamentis vacuare tentet, nec iis quæ excalfaciant, & humectent, molliat, ac liquet: huic paucis primis diebus egregiè processisse curatio videbitur. Scirrhus enim manifesto decreuisse apparebit. Cæterùm quod de affectu restabit, id insanabile erit: siquidem toto, quod in eo tenuiũ partium erat: digesto dissipatóve, quod reliquum est, veluti lapidosa concretio linquitur. Hac igitur de causa ad scirrhosos affectus nullum vehementer excalfaciens, siccánsue medicamẽtum idoneum est. Sed ea tantùm, quæ cum molliendo, hoc est, præter quod molliant, digerere etiam cõmodè possunt. Cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, tum seuum hirsinum, taurinum, pardale, & leoninum. Ex adipibus volucrum commendatur imprimis anserinus: quam proximè sequitur gallinaceus, & phasianicus. Adhæc, ammoniacum thymiama, id est, suffimem galbanum, & bdellium vtrunq;, magisq; Scythicum, quanto videlicet est humentius. Styrax quoq; qui humentior est, & pinguis. Radix etiam altheæ, & syluestris maluæ, quæ passim nascitur, folia modicè antè decocta, cũ anserino adipe, aut

Medullæ. Seua. Adipes.

Gale. 14. meth. med. Anadendromalache.

aut gallinaceo: vel si horum facultas non sit, suillo contusa, ad hanc intentionem apprime sunt idonea. Prohibet autem Auicennas axungias salitas: & prædictis addit mastichen, ladanum, œsipum humidã, strygmenta gymnasiorum: quæ sordities balneorũ appellãt, stercus asininum, & feces oleorum de lilio de alchanna, quod cyprinum vocant, & de cherua, quod Græcis κίκινον, Latinis verò ricininum dicitur. Cæterũ curatio quæ per acetũ administratur: vtilis est huic vitio, hoc est, scirrho iam adulto, & cũ præparata iam sub mollientibus pars fuerit: vt etiam Galenus annotauit. Siquidem (inquit) aceti vis, modo ea quis modicè & debito tempore vtatur, salutaris eiusmodi affectibus est, seu crassos humores dissecans ac resoluens. Sin vel immoderatius: vel in tempore non idoneo, tenuiores partes violenter absumens, id quod reliquum est, lapidescere sinit. Sed & si quis eo diutius vtatur, substantiam ipsam neruorum delibauerit. Ob id igitur nec sæpe ac inter initia: nec longo tempore, medicamẽtis quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta & tendones est vtẽdum. Eam ob rem Galenus Cercilij puerum, cui ex erysipelate nimis infrigidato, & vehemẽter adstricto, tumor durus; ac scirrhosus in toto femore relictus fuerat: ita curabat. Imprimis femur perfudit oleo sabino, quod omnium est tenuissimum: cuius loco hodie vtuntur oleo sambacino, quod vulgus iasminum vocat. Postquam verò partem sic fouisset, ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum, quod pingue, & non vetustum esset, prædictis medullis, & adipibus remixtum adhibuit. Post hæc ammoniaco pinguissimo, aceto acerrimo dissoluto, circumleuit totum femur, iussitq; puerum altero crure salire, quo plus in id alimenti ferretur. Itaque relaxantibus, quæ molliorẽ tumorem reddebant, & digerentibus, seu resoluentibus ita vicissim, ac moderatè vtendo, puerum curauit.

Verùm in tendonibus, & ligamentis scirrho

Strygmẽta gymnasiorum.

Oleum ricininum.

14. meth. medendi.

De aceti vsu in variis scirrhosis partibus.

Historia. Libr. 2. ad Glau.

Oleum sabinum.

Tendonum & ligamentorum scirrhosorũ cu-

ratio ex Galen. & Pau. Libr. 14. Therap. & 2. ad Glauc.

Pyrites lapis.

Lapis mylites.

obductis, aceto ex Galeni consilio ad hunc modum vtendum est. Lapis igni candens aceto acerrimo extinguendus est: & si quidem haberi potest, pyrites: sin eius copia non est molaris, quem Græci mylitem vocant. Deinde ascendente post infusum lapidi acetum vapore calido, in hoc pars affecta commoueri debet: vt vaporem ascendentem recipiat, à quo scirrhus dissoluatur: atque exinde rursus medicamen quod emolliat imponendum. Oleo tamen non aqua quotidie ab initio omnino laborans particula perfundenda est. Esto autem id oleum haudquaquam adstringens: sed planè tenuium partium, cuiusmodi sabinum est. Interdum autem incoquenda oleo est, altheæ radix, ac syluestris cucumeris, & si qua est eius generis alia. Sanè plurimi hac curationis ratione pauco tempore perfectè sanati sunt, adeo vt multis ferè (inquit Galenus) magicum opus videretur.

2. ad Glau.

Ex his igitur constat, curationi quæ per mollientia fit tum in tendonibus, tum in ligamentis: cùm scirrhosæ fuerint aliquid incidentium debere admisceri. Ex quorum numero vel imprimis acetum est. De medicamentis autem, quæ vim molliendi durities obtinent diffusius alibi tractabimus.

Lib. 6.

Capita curationis scirrhosorum tumorum.

1 Scirrhum, qui resoluta, atque absumpta humiditate, in tophaceam duritiem concreuit, sensuque omnino caret, cuiusmodi est, quem exquisitum Galenus vocat tanquàm immedicabilem curare ne aggreditor.

2 Scirrho non exquisito (qui nõ sine sensu quidem omnino est: sed ægrè admodum sentit) medicamenta, quæ tepido calore, ac mediocri humore prædita sunt hoc est: quæ emolliendo moderatè digerãt, adhibeto.

3 Vehementer digerentia, atque immodicè exiccantia partibus scirrho laborantibus, ne vnquã admoueto, iis enim subtilior humiditas resoluitur, quod verò

verò reliquū est, exiccatum lapidosumq́ efficitur.

4 In duris ac densis ptibus scirrho obscessis, cuiusmodi sunt tendones, atq; aliis etiā in locis si affectus iam inueteratus est; medicamenta quæ dissecēt, atq; incidant, cuius generis est acetum, emollientibus, & moderatè digerentibus misceto.

5 Scirrho iam quoque partem hanc, duram ac densam, & quamlibet aliam diuturno scirrho affectā, super vaporem calidum quem molaris lapis, igni candens acerrimo aceto perfusus emittit: collocari, subindeq́ versari iubeto.

6 Quotidie etiam oleo aliquo tenuium partium, in quo cucumeris syluestris, aut altheæ radix, aut anethum viride, & recens: aut id genus aliud incoctum fuerit affectam partem perfundito.

7 Eiusmodi de siccantia, incidentia ac crassos humores resoluentia modicè, id est, non sæpe nec longo tēpore, atq; oportunè hoc est, non inter morbi initia, & interposito remollientium vsu, prædictis scirrhosis partibus admoueto.

8 In summa scirrhos omnes: qui nondum callum contraxerunt medicamentis: quæ commodè digerendo emolliunt curato.

9 Scirrhosi lienis atq; etiam iecinoris curationem, medicorum prudentiæ committito.

De canceroso tumore, quem vulgò cancrum apostematosum vocant.

CAP. XV.

Ancri nomē medicis, & chirurgis æquiuocū est: eius enim significatiò ad duo morborum genera extenditur: nempe ad cancrosum tumorem (quem vulgò cancrū apostemosum vocant) tam euidentem, hoc est: in summa corporis parte hærentem quàm absconditum: vt qui in penitioribus, & latentibus corporis partibus, est sede palato, aut sinu muliebri conditus; & ad cancrum vlceratum. Porrò

Cancri nomen ad du 1.) morbor genera extenditur. 2.) Canc ex quo hu more gig tur.

vterque affectus gignitur ex atra bile, hoc est, eiusmodi naturæ succo, cuiusmodi est fex in vino, & amurca in oleo: vt decimoquarto Therapeutices, & libello de tumoribus præter naturam, Galenus testatum reliquit. Vbi autem mitior fuerit succus huiusmodi latentem, seu occultum cancrum, sine vlcere progignit. Si verò acrior maligniorq; contingat, cutim erodit: & cancrum facit cum vlcere, de quo in sequentibus dicemus, quando scilicet de vlceribus agemus. Hîc autem solum sermonem faciemus de cancro in extimis partibus constituto: & nondum exulcerato: qui & ipse quandoque occultus Galeno dicitur.

Cancer sine vlcere.

Cācer cum vlcere.

Cancerosi tumoris descriptio.

Est igitur cancer quo de hîc agitur: tumor durus inæqualis, rotundus venosus, id est: venas habens in circuitu turgidas: & exaltatas, liuescens siue fuscus: & (vt Paulus ait) colore magis: quàm inflammationes, nigricans: calidus: sed nō adeo: vt inflāmationes: subito accrescens, ægros maximè fatigans: & perpetuo ferè dolore affligens, Græcè καρκῖνος & καρκίνωμα dicitur.

Quare cancri nomen hoc vitium sibi adoptarit.

Hanc autem appellationē huic morbo indiderunt tam Græci, quā Latini, à cancro aquatico animali: quoniam circa hunc implentur & intenduntur venæ, cancrorum pedibus, à glomere illo corporis descendentibus, persimiles. Nonnulli verò inde sic nuncuparunt, quod difficillimè ab his partibus, quas obsederit, euellatur, quemadmodum cācer aquaticus animās: Is enim loco: quem semel apprehenderit pertinaciter hæret. Adde quod & hic tumor cancri animalis colorem repræsentat nempe subnigrum.

Cancri notæ p̄ initia confusæ atque obscura.

Lib. 14. Thera. me.

Cæterùm prima cancri istiusmodi rudimenta, tam confusa interdum exiguaq; sunt: vt vulgus ipsum latere possint: vix enim dum adhuc incipit ciceris, aut fabæ magnitudinem æquat. Quare nihil miri est (inquit Galenus) si vulgus tunc lateat, non secus profectò quā stirpes, quæ è terra iā exeunt: quando hæ quoque peritis tātum agricolis agnoscuntur. Postea verò in tantam molem attollitur, tamq; vehe-

mentia

mentia, & magna, & cunctis euidentia adfert symptomata, vt ne puerum quidem clam sint. Itaque tūc nemo de appellatione ambigit, sed nominant vno assensu omnes eiusmodi affectum, cancrum: quoniam (vt diximus) venæ in hoc morbo ex vtraque parte intumescunt, distenduntúrque, ac figuram omninò similem cancro repræsentant.

Signa & iudicia cancri euidentis, & non vlcerati.

NOTAE *cancri euidentis non vlcerati.*

Cancrosus tumor (vt superiùs dictum est) duritiam habet, & inæqualitatem, quæ tactu facilè deprehenditur. Colorem præ se fert liuidum, siue fuscum, qui inter rubrum, & nigrū medius est, Græci πελιδνὸν vocant. Circa locum cācro affectum, quidam ictus quasi punctim illata sentiuntur: interdum etiam torpet Celso. Venas ostendit in circuitu tumentes, & exaltatas, cācri bronchiorū modo. Nōnunquàm etiam in quibusdā delitescūt. Tactúsque is locus, aliis dolorem adfert, in aliis eū nō habet. Renixus quoque huic tumori valens est. Gale. 14. Therap.

IVDICIA

Adhæc, extraneam quandam caliditatē habet.

1

Cancer, seu carcinoma à toto genere morbus est grauis, & perniciosus. Vix enim vnquàm propter succi crassitiem consanescit, vtpote quod nec repelli, nec discuti queat, nec totius corporis purgatione cedat. Sed & tanta eius vitij est malignitas, vt mitiora planè cōtemnat remedia, illísque (vt dici solet) mediū vnguē porrigat: vehementioribus verò, veluti crabro irritetur, excandescátque, atque efferetur.

2

Celsus lib quinto. *Gale. libr. ad Glauc*

Id vitium in qualibet corporis parte oriri consueuit, sed maximè in partibus superioribus circa faciē, nares, aures, labra, & mammas fœminarum, atque earum præcipuè, quę à natura purgationem menstruorū non habent.

3

Sed & viris plærunque accedunt cācri, quibus assuetæ per mariscas purgationes suppressæ sunt: per has enim turbidus, ac crassior sanguis (vnde prima vitiū hoc rudimenta accipit) expurgari à natura consue

4 consueuit. Porrò cùm humor ipse melancholicus fæci vinariæ proportione respondens, in particulam aliquam defluit, ibiq; impactus manet: interdùm varices facit, aliquandò verò cancrum, vtpote cùm ipse deferbuerit. Cùm verò ad cutim vniuersam expellitur, fit is morbus, quem elephantem nominant. Est itaque cancer particularis quædam elephantiasis,
5 quam vulgus malè lepram appellitat. Quantò autem sanguis ex quo ortum habet cancer, crassior fuerit,
6 rit, ac nigrior, tantò deterior affectus erit. Cancer autem iam confirmatus (vt dicitur) atque inueteratus, curationem non admittit, nisi radicitùs extirpetur, aut per sectionem scilicet, aut per vstionem: verùm qui in penitioribus corporis partibus cōstituti sunt cancri, talem curationem non desyderant, vt sequente aphorismo nos edocuit senior ille, medicorum facilè princeps Hippocrates, inquiens: "Cancros occultos omnes meliùs est non curare: curati enim citiùs "pereunt: non curati verò, longius tempus perdurāt. Experientia nanque (vt in commētario huius aphorismi Galenus testatur) compertum est, omnes qui huiusmodi cancros sectione, aut vstione curare tentarunt, illos magis irritasse, & breui homines inter-
8 emisse. Soli itaque cancri illi curationem huiusmodi admittunt, qui in summa corporis parte hærent, quiq; exulcerati sunt, & adeò laborantes fatigant, vt ipsi vltrò chirurgi manum efflagitent: & simul in talibus partibus consistant, quas resecare, & exurere vnà cum radicibus possis. Voco autem radices cancri cum Galeno, eas, quæ plenæ sunt sanguine melancholico, venas, & vndique versum ad loca cir-
9 cunstantia extenduntur. Cæterùm ex cancro non vlcerato, non rarò fit vlceratus, putrescēte scilicet spatio temporis humore, in vasis delitescente, vel irritato à medicamentis incōsultè admotis, affectu. Hūc autem exulceratum cancrum pessimum esse, iudicāt omnes, & veræ curationi (quæ omnia molitur, & agit, vt laborās particula ad sanitatem perducatur) prorsus

Apho. 38. lib. 6.

Qui cancri radicitùs tolli debeāt, & qui non.

Radices cancri.

Cācer exulceratus pessimus affectus.

prorsus ineptum. Hic enim ad perfectam atque absolutam sui curationem, mordentia, aspera, ac vehementia desyderaret medicamenta. Atqui (vt diximus) talibus magis irritatur, efferaturq́, tãtùm abest, vt sub iis vel mitescat, vel consanescat. Proinde satis fuerit, si cancros nõ vlceratos, etiamnum summa corporis occupantes, præsertim maiores, & iam inueteratos, prohibeamus augeri, à perfecta quidem curatione manum subtrahentes. Quod & superiore aphorismo nos commonuit Hippocrates. Cancros enim eos, qui sine exulceratione fatigant, etiam (Galeno autore) occultos nominauit. In quibus sanè exulcerationem minantur, vehemens caliditas, & pulsatio.

Quæ notæ i cancro futu 1:) rã exulcerationem portendant.

Curatio cancri non exulcerati adhuc incipientis, & nondum inueterati, summa corporis occupantis.

CVratio cancri: non exulcerati, & adhuc recentis, tres habet scopos præcipuos. Primus est, humoris melancholici generationem prohibere. Secundus est, succum melancholicum per totum corpus dispersum vacuare. Tertius, humorem, qui locum affectum occupat, vel regerendum, vel digerendum omninò: adhæc, particulæ laboranti robur adferendum esse insinuat.

Triplex curando cancro scopus proponitur. 1) 2) 3)

Primus scopus perficitur ea viuendi ratione ad vnguem obseruata, quæ suprà in capite de scirro legitimo nominato præscripta est. Id autem inter cætera maximè ac præcipuè obseruandum est, vt iis qui hoc affectu laborant, ea alimenta offerantur, quę refrigerandi, atq; humectandi vim sortita sunt: quęq́ probum ac tenuem succum in corpus ingesta, generant. Cuiusmodi sunt, cremor hordei, pisces saxatiles, omnis generis aues, præterquàm palustres: ouorum, sed maximè sorbilium (quæ Greci ῥόφητα vocãt) lutea, & quę eius generis sunt alia. Quòd si caliditas effatu digna, citra febrem tamen in particula laborante adfuerit, lac bubulum, à quo butyrum fuerit extract

I Primus scopus.

Victus ratio tenuis sit, boniq; succi.

extractum, vel serum lactis tutò offerri potest. Sed & olera, quæ refrigerantis, atque humectantis naturæ sunt, veluti malua, atriplex, blitum, & quandò tempus tulerit, cucurbita, item citrulli, & borago, illis in cibum permittuntur.

Secũdus scopus. *Humoris melãcholici Vacuatio* *Epithymũ.*

2 Secundus scopus qui est, totum corpus ab humore melancholico, vnde vitium hoc originem traxit, repurgare, completur purgantibus medicamẽtis vacuandæ atræ bili accommodis, in capite de scirrho superiùs enumeratis. Inter quæ (quod ad rem præsentẽ attinet) principatum obtinet epithymum (quod Romani inuolucrum vocant) põdo drachmarum quatuor, in sero lactis mulsáve exhibitum, vt Galenus præcepit libro decimoquarto methodi medendi. Ea autem quantitas epithymi, vel paulò maior, tertio quoque die offerenda est, vt scilicet melancholicus humor, qui in venis collectus est, & cancro generationem dedit, sic sensim atque ex interuallo vacuetur. Quandoquidem vniuersum simul euacuare vix datur. Sed nec semper prohibere possumus, ne deinceps eiusmodi succus in corpore generetur, & in venis colligatur. Itaq; materiæ eiusmodi antecedentis purgatio, sic per initia quidem simplicium aliquo, per vices molienda est. Deinde (si res ita expostulet, & simplicium exhibitione parum proficitur) compositorum aliquo, cuiusmodi est Galeni medicamentum atræ bilis vacuandæ dicatum, quod ex duobus & triginta simplicibus est compositum, vel hiera Ruffi, & Auicennæ, quæ nigrum veratrum recipit. Nec ab iis quidem ita repetitis purgationibus priùs desistẽdum est, quàm totus ille succus melancholicus in venis collectus eductus fuerit, & pars tumore huiusmodi cancroso obsessa ad naturalem statum omninò sit reducta. Quòd si nihil obstiterit, hoc est, si ætas, & vires permiserint, non inutile etiam fuerit in cancris ipsis sanguinem mittere, demum (vt dictum est) purgare: & si fuerint mulieres menstrua euocare, si quidem

Sensim ac blandè non semel, atque affatim purgandum in cancro.

Hiera Ruffi. *Hiera Auicennæ.* *Sanguinis missio.*

quidem nondum quinquagesimum annum attigerint, vt libro secundo ad Glauconem Galenus nos admonuit. Hęc secunda indicatio omnium prima est Galeno, quæ verò primo loco posita est, secundum ordinem sibi iure vendicat. Communis nanque (inquit) indicatio curationis in cancro est, humorem, vnde vitium est natũ, illico vacuare: mox verò prohibere, potissimùm si fieri potest, ne de cætero eiusmodi succus melancholicus in venis colligatur. Sin id fieri nequit, saltem eum omninò ex interuallis vacuare, & simul particulam firmare, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat.

Lib. 14. meth. med.

Tertia igitur indicatio (quæ omnibus eiusmodi affectibus ex fluxione creatis, communis est) nobis insinuat humorem, qui in particulam affectam procubuit, vel regerendum esse, vel digerendum omninò: adhæc particulam firmandum esse, ne quid humorum redundantiæ, ad eam confluat.

3 *Tertius scopus.*

Porrò repellendi quod influxit tempus accommodum erit, in principio quidem, tam in ipso purgationis tempore, quàm antè. Vbi verò iam totum corpus exquisitè purgaueris, tunc digerendi dabitur occasio. Verùm si mediocris tantùm purgatio præcessit, mixtam habere facultatem quod applicabitur medicamentum conueniet, reprimentem scilicet, & digerentem. Sanè, vt has intentiones ritè assequaris, deligenda tibi erunt medicamenta, quæ viribus quidem sunt mediocria, qualitate verò minimè mordentia. Talia enim huiusmodi affectibus solùm sunt idonea. Nam quæ imbecillas vires habent (vt Galenus ait) nullum operæpretium efficiunt, sed vincuntur. Quæ verò valentiore sunt facultate, vehementer quidem tenuiores, quæ in venis sunt, sanguinis partes, vel digerunt, vel retrudunt: crassas verò & melancholicas, quas fæci priùs assimilauimus, nec euocant, nec reprimunt: quin potiùs eas ad soluendum ac discutiendum contumaces reddunt. Ad sanandos igitur incipien

Quid in principio, & simul ipso purgationis tẽpore agendum.

Quod aptũ medicamẽtũ cancris.

Lib. 14. Therap.

cipien

cipientes cancros, mediocrium virium medicamentis est opus, quæ scilicet nec propter imbecillitatem vincantur, nec propter effectus vehementiam, valenter sanguinem incrassare valeant. Adhæc item (vt dictum est) quæ omninò haud mordeant. Quandoquidem vitij malignitas ab iis quæ mordent, irritatur, ac (vt dici solet) efferatur. Cæterùm cùm materia ex qua ortũ habent cancri, magna ex parte crassa sit, repulsioni, ac etiam resolutioni cõtumax (siue inobediens, multęq; malignitatis particeps, sat fecerimus (vbi saltem periculum ex chirurgia timuerimus, nec curari affectus aliter poßit) si vsu præcedentium medicamentorum, ex vstis elotisq; metallicis (vt Galenus consulit) acceptorum, ipsos augeri prohibeamus, & præsertim si maiores fuerint: aut iuxta Auicennæ sententiam, eos ab vlceratione vindicemus. Ad quas intentiones libro secũdo ad Glau. succum solani, & medicamen ex pompholyge constans, aut quod ex chalcite fit (diapalma vulgò appellatur) magnoperè Gal. commẽdauit. Proindè & Theodoricus ad eam rem vnguentum instituit diapompholygos nominatum, quod eidem recipit olei rosarum, ceræ albæ ana vncias quinque, succi granorum rubrorum, solani vncias quatuor, cerussæ lotæ, vncias duas, plumbi vsti, & loti, pompholygos (quæ tuthia vulgò dicitur) ana vnciam vnam, thuris vnciæ semissem. Refert quoque Galenus libro primo de compositione pharmacorum secundum locos, qui myamir veteri interpreti inscriptus est, vnguentum quoddam ex Appollonio, ad manantia capitis vlcera, quæ Græci achoras vocant, institutum: quod ad eiusmodi cancrosos tumores adprimè vtile esse adfirmat. Recipit autem olei [vel rosacei, vel omphacini, id est immaturi] heminam, quæ Græcis cotyle dicitur, quod in pilam plumbeam infusum tantisper [sub sole] cochleario etiam plumbeo agitari debet, aut pistillo plumbeo teri, donec crassescat nigrescatq;, adeò, vt plumbi colorẽ referat. Deinde

Succus solani.

Diapompholygos.

Diaphœnicine seu diapalma.

Vnguẽtum Diapompholygos Theodorici.

Appollonij medicamentum.

Hemina capit vncias 7. & semissem.

seor

" seorsum conterito, lithargyri libram vnam, cerusæ " tantundem, & cum oleo commisceto, ac fiat vnguentum. Porrò quantum valeat facultas plũbi, præsertim cõbusti, & elori in omnibus cancrosis dispositionibus, satis superq; nouerunt omnes, qui de hac re periculum aliquandò fecerunt, & qui attentè legerunt, quæ scribit Galenus de plumbo (quod molybdos Græcè eidem dicitur) libro nono de simplicium medicamentorum facultatibus. Ad eandem morbosam dispositionem laudarunt Paulus & Auicennas emplastrum ex cancris fluuiatilibus, præsertim si parem modum cadmiæ receperit. Cancrorum igitur fluuiatilium crematorum, & cadmię par modus in pollinem coactus inspergitur, aut cancrorum cinis vnà cum cerato inspergitur. Sed & idem Auicennas iubet minutos cancros, in quibus locis apprehendi possunt, radicitùs esse extirpandos, excidẽdósve: facta verò excisione, huiusmodi crassiorẽ sanguinẽ circũquaque exprimendũ esse, deinde cauterio locum esse adurendum. Hoc enim reliquias materiæ dissipat, & absumit, membrũ roborat, & hæmorrhagiam prohibet. Galenus etiam ante Auicẽnam cancros interdum per chirurgiam extirpandos esse permisit, libro decimoquarto methodi medẽdi, vt de cancro vlcerato postea dicemus. Verũenimuerò, tametsi curationem hanc, quæ per chirurgiã fit, Galenus & Auicennas permittunt: ad vitandum tamen hæmorrhagiæ, & vlceratiõis, imò verò & vitæ ægrotantis periculum, ea omissa, curandi rationem præscriptam, quæ solis leuibus, & quasi adblandientibus medicamentis fit, tanquam tutiorem, & minùs calumniæ expositam amplecti, atque ea sola contenti esse debemus. Quandoquidem, si eiusmodi tumor cancrosus, qui iam in molem insignem creuit, qua sanis partibus coniungitur, totus circuncidatur, statim immodicæ profusionis sanguinis, propter vasorum magnitudinem, maximeq; arteriarum periculum imminet. Quas si laqueis (inquit Galenus)

Plumbi vis mirabilis in cãcrosis tumoribus.

Paulus lib. 4. ex Archigine.

Chirurgia in cãcris temerè nõ adhibenda.

intercipias, consortij iure aliæ partes afficientur, & ingenti dolore cruciabūtur. Adde, quòd excisa car-Lib. 5. cinomata (vt Celsus ait) etiam post inductam cicatricem tamen reuerterunt, & causam mortis attulerunt. Sin eius mali radices exurere velis, neque hoc quidem sine graui iactura vicinarum partium fiet, præsertim si iuxta principes partes exustio fiat. Itaque cancri maiores, & qui iam inueterauerint, neque ferro temerè adurendi sunt, neque scalpello excidendi, sed blandè potiùs, ac leuiter (vti diximus) tractādi. Plærique enim nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent, sed imponendo tantùm leuia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quò minùs ad vltimam senectam perueniant, nō prohibentur. Reliqua quæ ad huius operis complementum, seu absolutam de cancro tractationem attinent, ex tractatu de vlceribus, capite de cancro vlcerato requirenda sunt.

Capita curationis cancri non vlcerati adhuc incipientis summa corporis occupantis.

1 IN cancro incipiente, & qui ex humore nō admodùm crasso constat, nec venas valde tumentes exerit, humorem melancholicum, vnde hoc genus vitij nascitur, à toto corpore imprimis vacuato.

2 Ergo, si ætas, & vires ferant, sectâ in cubito venâ, sanguinem primùm, quantum res ipsa efflagitat, mittito.

3 Deinde medicamēta bilem atram per aluum exigentia, initio quidem blanda, & mitiora postea verò vehementiora, paulatim vim eorum augendo, laboranti exhibeto.

4 Si mēstruæ purgationes in mulieribus antè quinquagesimū annum, aut mariscæ tum in eis, tum in viris, ex interuallis sanguinem fundente, suppressæ sint, illas modis omnibus prouocato.

5 Interim tenuem victus rationem, & quæ probum succum ac minimè melancholicū generet, instituito.

Si

Si prohibere non poſsis, quò minùs ſuccus craſſus 6
& melancholicus in venis colligatur, cum ex inter-
uallo, tum ſimplicibus, tum compoſitis medica-
mentis vacuato.

Præcedentes aphoriſmi ad medicum ſpectant: qui verò ſequuntur, ad chirurgum pertinent.

Remedia affectæ parti ante purgationem, & in 7
ipſo purgationis tempore, repellentia: vbi verò cor-
pus integrè repurgatum eſt, digerentia: viribus me-
diocria, & qualitate minimè mordentia, adhibeto.

Ergo ſolani ſuccum, vel medicamentum ex pom- 8
pholyge, aut quod ex calcite conſtat (diapalma vul-
gò appellatur) atque id genus alia dolenti loco ad-
moueto.

Quòd ſi per chirurgiam cancrum ſanare audebis, 9
melancholico humore, priùs medici conſilio repur-
gato, quod vitiatũ eſt, prorſus excindito, & ſangui-
nem ſatis multum effluere ſinito, craſsioremq́; ex
vicinis partibus exprimito, atque affectum tandem
ſimiliter reliquis vlceribus ſanato.

FINIS LIBRI PRIMI INSTI-
tutionum Chirurgicarum, De Tumori-
bus præter naturam, Ioan. Ta-
gautio Vimaco, Medi-
co, autore.

*

GENERALIS
DIVISIO VVLNERVM,
In librum secundum Chirurgicarum institutionum Io. Tagautij Medici.

VNionis solutæ nomina ac differentia Galeno libro quarto metho. medendi sunt:

Trauma,	id est	*Solutio quædam ex vulnerãdo in carnosa parte relicta.*
Helcos,		*Vlcus etiam in carne.*
Catagma,		*Fractura, in osse.*
Spasma,		*Conuulsio siue distensio, in neruo.*
Apospasma,		*Auulsio in ligamento.*
Rhegma,		*Ruptio, in musculis.*
Thlasma,		*Collisio, vel cõtusio, in vasis ꝓpriè.*

Soluunt etiam continuum.

Ecchymosis siue ecchymoma.	*Dicitur quasi inhumoratio, quæ fit, cũ sanguis subter cutẽ effunditur, & coit: affectus plurimũ vnà cũ cõtusiõe ruptioneq; incidẽs.*
Anastomosis;	*Id est, oris vasorum apertio.*
Diapedesis,	*Id est, transcolatio, subsultus, aut exilitio. Fit tunica ipsa Vasorum sanguinis raræ facta, aut gracilium vasorũ ore adaperto, & sanguine tenuato. Ad anastomosin ferè reducitur.*
Anabrosis, seu diabrosis.	*Id est erosio: Venis aut arterijs intrinsecus accidit ex succo aliquo, cui mordens natura insit.*

Nihil refert si speciẽ, vel differentiã hic dixeris.

Species solutionis, continui apud Auicennam, fen. 2. libri primi, sunt:

Excoriatio, & scarificatio, — In cute.

Vulnus siue plaga. — In carne recẽs & crueta

Vlcus

Vlcus. ———————— In carne cum pure.
Punctura, ———————— In neruo.
Incisio, ———————— In osse secundum latum.
Apertio, ———————— In venis & arteriis.
Scissura, ———————— Secundum lõgum in osse.
Contusio, ——— Numerosa cõtinui solutio in osse.
Attritio ———————— In extremo musculi.
Ruptura, ————— In panniculis, & diaphragmate.
Fractura, ———————— In ossibus.

Et quædam aliæ.

VVLNERVM DIFFERENTIAE.

Plagarum, seu cruentorum adhuc vulnerum, differentiæ Guidoni, & alijs nostræ ætatis chirurgis, à tribus potissimum sumuntur: Nempe.

1 A natura particularum, in quibus cõsistunt.
2 Ab essentia ipsius solutionis continuitatis.
3 A propriis differentiis ipsius solutionis vnitatis, ex vulnere excitatæ.

1 Vulnerum differentiæ, à natura particularum sumptæ.

Vulnus in parte similari.
Vulnus in parte instrumentaria.

Vulnus in parte similari.

Molli.
Dura.
Mediocri.

Vulnerum differẽtiæ à parte simila ri affecta.

Vulnus in parte similari molli.

Vulnus in carne.
Vulnus in pinguedine.

Vulnus in parte similari dura.

Vulnus in osse.
Vulnus in iunctura.

Vulnus in parte consimili mediocri.

Vulnus in neruo.
Vulnus in tendone.
Vulnus in ligamento.
Vulnus in arteria.
Vulnus in vena.

Vulnus in parte organica, seu instrumentaria.

Vulnerum differẽtiæ à parte organica affecta

Vulnus in parte principe.
Vulnus in parte principi seruiente.
Vulnus in parte principi nõ subministrante.

Vulnus in parte principe.

Vulnus in corde.
Vulnus in cerebro.
Vulnus in iecinore.

Vulnus in parte, principi parti ministrante.

Vulnus in asperà arteria,
Vulnus in œsophago, siue gula.
Vulnus in vesica &c.

Vulnus in parte principi alicui membro non subseruiente.

Vulnus in naso.
Vulnus in aure.
Vulnus in oculis.
Vulnus in manu.
Vulnus in pede, &c.

2 *Vulnerum differentiæ, sumptæ ab essentia ipsius solutionis continuitatis.*

Vulnus simplex, — *Id est, cum nullo alio affectu complicatum.*

Has & sequẽtes differẽtias la-

Vulnus compositum. — *Id est, cum alio quopiam vno multisue affectibus consistens.*

Vulnerum

3 *Vulnerum simplicium differētiæ sumptæ à propriis differentiis ipsius solutionis vnionis, seu diuortij continui.*

tius prosequemur, in tractatu sequenti de vlceribus.

Spatium, quantitas, seu magnitudo diuisionis:

Vulnus magnum,
Vulnus paruum.

Vulnus breue,
Vulnus longum.

Vulnus latum,
Vulnus angustum.

Vulnus in superficie,
Vulnus profundum.

Vulnus æquale,
Vulnus inæquale.

Figura:

Vulnus rectum,
Vulnus obliquum,

Vulnus retortum,
Vulnus vncum.

Sunt & aliæ adhuc differentiæ vulnerum, sed extrinsecus accedentes Galeno, sumptæ

1 A generationis ratione.
2 A situ, seu loco in eadem parte affecta.

1 *Differentiæ vulnerum, à generationis ratione.*

Vulnus diruptum.
Vulnus incisum.
Vulnus partim incisum, partim diruptum.
Punctio nerui.
Præcisio nerui.
Præcisio venæ.
Præcisio arteriæ.

2 *Vulnerum differentiæ à ſitu, ſeu loco in eadem parte affecta.*

Vulnus ſecundum longitudinem.
Vulnus ſecundum tranſuerſum.
Vulnus in principio muſculi.
Vulnus in fine muſculi.
Vulnus in medio muſculi.

His accedunt & aliæ differentiæ, ſed impropriè dictæ, à complexu vulneris.

1 Cum ſymptωmate.
2 Cum morbo.

1 *Vulneris differentiæ à complexu cum ſimptωmate.*

Vulnus crucians, ſeu doloroſum.
Vulnus dolore vacans.
Vulnus pruriens, id eſt, cum pruritu affligens.
Vulnus cum delirio.
Vulnus cum impotentia membri.
Vulnus cum ſyncope.
Vulnus cum ſanguinis profuſione.

2 *Vulneris differentiæ à complexu cum morbo.*

Vulnus cum intemperie,
Vulnus cum phlegmone.
Vulnus cum eryſipelate.
Vulnus cum carne ſupercreſcente, &c.

Reliqua ex diuiſione de Vlceribus ſunt requirenda.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER SECVNDVS.

In quo generatim de plagis, seu cruentis vulneribus tractatur.

Quid vulnus, quæ sint species solutæ vnitatis, quot vulnerum differentiæ, & à quibus sumantur.

CAPVT I.

VLnus (vt recentiores definiunt chirurgi) solutio est continuitatis recens, cruenta, sine pure seu putrefactione, in particulis mollioribus extrinsecus incidens. Hanc vnionis, continuitatisúe solutionem non modò Auicennæ interpres, sed & omnes communiter plagã etiam appellant. Cæterùm in hac definitione solutio continuitatis (quæ & vnitatis diuortium, ac diuisio appellatur) generis locum sibi vendicat: quippe quæ communis morbus sit tũ simplicibus (quas & similares vocamus) tum compositis, seu organicis particulis. *Vulneris definitio.* *Diffinitionis vulneris examinatio.* *Genus.*

Primò tamen ac magis propriè similaribus particulis conuenit, atq; attribuitur, quàm compositis. Reliqua quæ in diffinitione subnectũtur, differẽtiæ rationem habent nempe, recens cruenta, sine pure seu putrefactione, quæ omnia ad differentiam vlceris posita sunt: quod quidem iuxta recentiorum placita, iam antiqua est vnitatis solutio cũ putri qua- *Galen. li. de morb. sympt.* *Auerr. & 3. col.* *Differ.*

dam humorum colluuie, seu putrefactione, & absque sanguinis profusione. Postrema diffinitionis particula vtpote, in partibus mollioribus incidens, adiecta est propter fracturas, quæ in duris partibus, cuiusmodi sunt ossa contingunt. Porrò iuxta hanc generalem particularum corporis humani diuisionẽ, quidam chirurgiam bimembrem fecerunt. Alia enim est (inquiũt) quæ in carne, alia quæ in osse suas operationes exercet. Carnis enim nomine musculos neruos venas, & arterias etiam intelligunt. Quæ omnia sub mollibus & mediocribus particulis alij comprehenderunt. Dictionem extrinsecus, in fine definitionis adiecimus, ad differentiam solutionis vnitatis, quæ fit à causa interna. Cæterùm solutionis continuitatis multæ sunt species, in secunda fen primi canonis Auicennæ enumeratæ. Vulnus inquã vlcus, apertio, scissura, excisio, pũctura, incisio, fractura, contusio, & id genus alia. Quorum descriptiones & differentiæ suis locis addentur. Nomina autem solutæ vnitatis apud Galenum sunt, ἕλκος, id est, vlcus quod in carne est: κάταγμα, id est, fractura, in osse: σπάσμα, id est, conuulsio siue distentio, in neruo, ἀπόσπασμα, id est, auulsio, vel diuulsio, in ligamento: ῥῆγμα, id est, ruptio, in musculis: θλάσμα, id est, collisio: vel contusio in vasis propriè. Soluũt etiam continuum ἐκχύμωσις, siue ἐκχύμωμα, id est, sanguinis subter cutẽ effusio, & coitus plurimum vnà cum contusione ruptioneque incidens, de qua latius in sequentibus dicemus, ἀναστόμωσις, id est, oris vasorum apertio, quatenus facit ecchymosin, διαπήδησις: id est, transcolatio subsultus, aut exilitio, quæ ad anostomosin reducitur: ἀνάβρωσις, id est, erosio, quæ & Διάβρωσις dicitur. Porrò non adeo magna, atque anxia cura ipsorum nominum habenda est, modo res ipsa qua de agitur intelligatur. Itaque sæpius nomen vnum pro altero ponitur. Vulnus enim & vlcus apud eos, qui Græcorum libros in Latinum sermonem converterunt, idem omnino significant modo

Solutæ vnitatis variæ species apud Auic.

Noīa solutæ vnitatis Gale. Libr. 4. meth. medendi.

Vulnus & vlcus pro eodem.

modoq; vnum, modò alterum pro re eadem vsurpatur. Apud eos verò, qui Arabica, Latina fecerũt, vulnus & vlcus aliquid inter se discriminis habent. Hi nanque vulnus vel plagam appellant, vbi nondùm est pus: vlcus verò, vbi iam pus adest. Et sanè qui Græcos sequuti sunt, rectiùs quàm qui Arabes sunt imitati, censuerunt. Vulnerum, siue vlcerum duæ sunt duntaxat primæ ac maximæ differentiæ Galeno, in quarto libro Therapeutices. Omne nanq; vlcus siue vulnus, vel absente causa, quæ ipsum excitauit, consistit, vel efficientem ipsam causam secum annexam habet. Solutionis autem huiusmodi continuitatis species, sed præsertim vulneris, potissimas ac præcipuas suas differentias à tribus Guidoni, ac illius ætatis chirurgis desumunt.

Vulnerum duæ differentiæ primæ.

Differentiæ vulnerum à tribus potissimùm sumuntur.

I *A natura partium.*

Diuisio partium.

Primò à natura particularũ, siue à locis affectis, in quibus consistunt. Quædam enim (vt libro tertio artis paruæ refert Galenus) fiunt in partibus consimilibus siue homiomeris: quædã verò in organicis, siue instrumentariis. Aliæ itẽ in mollibus particulis, aliæ in duris, aliæ verò in mediocribus, id est, in iis quæ inter duras & molles ambigunt. Quæ in particulis mollibus contingunt: aliæ quidem sunt in carne, aliæ in adipe siue pinguedine. Ex iis verò, quæ in duris fiunt partibus, aliæ ossium substantiam occupant, aliæ iuncturas ipsas. Denique quæ in mediocribus particulis incidunt, quædam in neruis, tẽdonibus, & syndesmis, id est, nerueis ligamentis, siue copulis: quædã in venis, & arteriis consistunt. Quæ autem organicas partes inuadunt, aliæ in principalibus membris fiunt, vt in corde, cerebro, & hepate: aliæ verò in iis, quæ principibus ipsis particulis subministrãt, vt in aspera arteria, œsophago siue gula, & vesica: aliæ item in non subseruientibus ipsis principiis seu principalibus membris, vt in auriculis, pedibus, manibus, oculis, naso, & id genus aliis. Differunt quoq; vulnera, siue plagæ, pro telorum ac rerum à quibus inferuntur varietate, vt in sequentibus dicetur.

2 Secundò sumuntur differentiæ solutionis continuitatis, sed præsertim vulnerum, ab ipsius morbi essentia, vt Galenus docuit libro tertio methodi medendi. Quædam enim solutio vnitatis simplex est, quædam verò composita. Ac simplex quidem appellatur, si nec morbus vllus nec symptoma simul adsit cum ipsa. Composita verò quando duos vel plures affectus secum adiunctos habet: vt à Galeno scriptum est, libro quarto Therapeutices: quod & in sequenti capite, ac rursus in tractatu de vlceribus dicetur. Scribit autem ad hunc modum Galenus loco nuper citato: Omne vlcus [siue vulnus] aut solũ est, ipsumque per se nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsum præcedente: aut sequente alio affectu: aut cum alio quopiam vno multisue consistit. Quorum alij non modò statim ab initio vlcus excitarunt, sed etiam nunc maius efficiunt: alij eius sine quo non, vt ad curandi opus rationẽ obtinent.

Ab essentia morbi.

3 Tertiò desumuntur vulnerum differentiæ, à propriis differentiis ipsius solutionis vnitatis ex vulnere excitatæ. Cæterùm propriæ eiusmodi solutionis vnitatis differentiæ sumuntur rursus ab ipsa vulneris natura, vt Galenus nobis indicauit libro tertio methodi medendi. Nempe à spacio seu quantitate diuisionis, vt à magnitudine & paruitate, æqualitate & inæqualitate, profunditate, & superficie, breuitate, & longitudine. Item à figura, vt à rectitudine, & obliquitate. Adhæc à generationis ratione: vt quia totum sit incisum, vel totum diruptum, vel pars incisa, pars dirupta. Et ab id genus aliis, quæ fusius in tractatu de vlceribus qui hunc proximè sequitur, explicabuntur. Porrò ab huiusmodi differentiis, iudicia curandi indicationes auxilia quoque, & modus curationis omnino desumuntur: vt ex sequentibus manifestum euadet. Itaque non satis est primas illas indicationes, quæ ex affectibus desumuntur nouisse. Hæ nanque principium tantum sunt, & (vt sic dicatur) carcer, vnde medendi ratio

Differentiæ sumptæ à natura vulneris.

Galenus. 3. Therap.

Indicatio quæ à mor-

tio promouet. Nulla autem prorsus ipsius medicinæ artis portio, aut certè nec magna, nec propria, aut ratione digna, sed quæ etiam plebeïs sit communis, & nota. Non ergo satis est nosse, quid ex prima indicatione agendum sit, sed & particulares indicationes diligenter considerandæ sunt: cuiusque scilicet particulæ substantiam æstimando, tum actionem, tum vsum, situmque. A quibus procedens, nō solùm quod sanari non potest, prævidebis: sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remediis facilè deliberabis. Solus igitur is meritò morborum est curator, cui facultas est illa remedia inueniēdi, ex quibus perfici possit, quod à prima indicatione suggeritur. Eritque hoc ipsum primum artis opus, vt intelligas, sperarénе id quò tendis debeas, an secùs. Eius autem rei duplex cognitio est, nec potest addi ratio tertia. Altera per experientiam, cui longo vsu est opus. Altera per ipsius rei naturam, quam ratione quadam, & methodo disquirimus, perpendendo scilicet non modò corporis vniuersi, sed etiam afflictæ particulæ temperamentum, & reliqua quæ modò diximus.

bo sumitur, principiū tantum est methodi, quæ de medendo instituitur.

Cognitio quæ habetur ꝑ ipsius rei naturā quæ perpendat.

Morborū verus curator quis.

Primū artis opus esse, vt cognoscas, an sperari posſit quod destinas.

Lib. 3. met. med. 2.

De causis vulnerum. CAP. II.

TAmetsi Galenus libro secūdo de morbis & symptomatis, omnes solutæ vnitatis (qui morbus est omnibus partibus communis) causas summatim in duas reuocat: (aut enim inquit, extrinsecùs irruunt, aut ex ipso corpore oriuntur:) recentium tamen vulnerum, prout huiusmodi, id est, quatenus recētes ac cruentæ plagæ sunt, causæ censentur, quæcunque extrinsecus aduenientia vulnerare, perforare, incidere, abrumpere, contundere, ac distendere possunt. Has autem vulnerum causas speciatim expresſit Halyabbas sermone quarto regalis dispositionis, dum ait: Vulnera fiunt, vel à corpore inanimato, vt ense, baculo, lapide, aut

Solutæ continuitatis causæ vniuersales. 2.

Haly.

alio

alio quouis simili: aut ab animato, vt venenatorum animalium punctura, aut ferarum morsu. Ex quibus aliæ rursus sumuntur vulnerum differentiæ. Quandoquidem alia incisiones, alia contusiones, alia verò morsuræ dicuntur. A quibus etiam curandi indicationes nobis suggeruntur, per accidens tamen. Demonstratum nanque est à Galeno libro quarto methodi medendi, nullam externarum, vel (vt nunc loquuntur) primitiuarum causarum, curationis indicatricem esse, sed huius indicationem ab ipso affectu initium habere. A nullo enim, inquit, eorum quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius quod ex vsu sit, potest. Verùm quoniam ad eum affectum noscendum, qui omninò tum rationem, tum sensum lateat, sæpe cogimur de externa causa inquirere: opinatur vulgus hanc quoq; sanationis rationem indicare: quod planè secùs est. Nam quod adhuc non est (vt causa externa) curationem non desyderat. Quippe rei præsentis tantùm est curatio, vt eius quod futurum est prouidentia. Quòd si id, quod ampliùs non est, curationem non postulet, neque sanè ab eo vlla sumi potest curandi indicatio. Siquidem absurdum sit (vt Galenus ait) aliud esse quod curandi rationem præscribat, aliud quod curetur, & econtrà. Nihil igitur ad curationis indicationem conducit, externa causa cognita, sicuti nec tempus ipsum, sed ad præsentis duntaxat affectus (qui nostram fugit notitiam) cognitionem. Quare dicere indicationem curationis ab externa causa, quæ vulnus excitauit, desumi, omni modo est absurdum. Quod enim nec nunc lædit, nec læsurum timetur, id ab vtroque artis munere, tum eo quod curat, tum eo quod prouidet, excessit. Itaque (vt breuiter dicam) vbi præsentis affectus nihil latet, nulla iam externæ causæ, sicuti nec temporis, est vtilitas.

Externæ causæ curationē nō indicāt, sed affectum.

Rei præsentis est curatio nō absentis.

3. met. statim ab initio.

De signis, & iudiciis vulnerum. CAP. III.

Otæ vulnerum non aliunde petendæ sunt, quàm ex iudicio sensus, sed visus maximè. Iudicia verò seu signa prognostica ipsorũ, sicuti etiam & omnis solutionis continuitatis, desumuntur ex substantia, vsu, atque actione affectæ cuiusq; particulæ. Et præterea, ex propria ipsius dispositionis siue affectus essentia. Item ex symptomatis, quæ vulneribus ipsis accedunt, vt ex sequentibus patebit.

NOTAE & iudicia vulnerũ vnde petãtur.

Itaq; iudicat Gale. lib. 4. Therapeutices, quòd magna & grauia vulnera non mediocre adferunt periculum. Trifariàm autem vulnera ipsa, vt & reliqua omnia vitia, grauia magnaq; redduntur. Nempe vel propter afflictæ partis præstantiam siue præcellentiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd sunt cacoëthe, id est, maligna, contumacia, ac rebellia. Hinc vulnera quæ in capite accepta sunt, aut intra thoracem, intráve etiam peritoneum penetrauerunt, non paruum periculum aduehunt, potissimùm si quid interiorum vnà sit vulneratum.

Vulnera trifariàm magna & grauia reddi.

Quinetiam cacoëthe esse, quæcunque in articulis accepta vulnera sunt, id quoq; (vt Galenus inquit) omnes ferè sciunt: Empirici quidem ex sola ipsa experientia. Qui verò corporis naturæ scientiam comparare studuerunt, ex ipsa vulneratarum partium natura. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, atque ossea loca sunt, hîc doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Adhæc vulnera, quæ adeò magna sunt, vt suturis indigeant, aut si non his, certè deligatura, periculo non vacant. Cuiusmodi sunt ea, quæ principales musculos per transuersum penitùs diuidunt, magnasq; venas, neruos, & arterias, atq; etiam medullas ipsas discindunt, ac contundunt. Primùm (nempe partis læsæ præstantiam) hoc aphorismo nobis expressit Hip

Vulnera in articulis cacoëthe esse. Libr. 14. Therap.

Vulnera quæ suturis indigent, periculo nõ carent.

Præstant. partis.

18. Lib. 6.

Hip

Hippocrates. Vesica discissa [id est magno atque profundo vulnere diuisa] aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale est. Tertij verò vtpote cacoëthiæ, mentionem fecit ille idē ἀρχιατρὸς alijs in aphorismis: vbi tradit eos, quibus tumores in vlceribus apparent, non admodùm conuelli, neq; insanire: verùm his de repente euanescentibus, quibusdam conuulsiones, & distentiones fieri: quandò scilicet vulnera à tergo infestant: quibusdam verò insaniam, vel lateris dolorem acutum, vel suppurationem, cùm scilicet in partibus anterioribus, quæ venosæ sunt, atque arteriosæ, vulnera contigerint: vel intestinorum difficultatem (quam sanguineam nominant) si tumores sunt rubicundi, id est, sanguinei. Idem mox subiungit, quòd si in vulneribus prævalidis, siue fortibus & prauis, tumor nō appareat, malum est ingens, hoc est, noxa est magna. Etenim in his suspicari licet materiam, quæ vulneribus decumbere assolet, auerti, ac transmutari in sedem aliquam principem. Vulnera autem praua hîc appellari ab Hippocrate (vt Galenus ait in commentario) existimandum est, quæ sunt in capitibus, aut finibus musculorum, & maximè neruosorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui adnascuntur, ex finibus autem tendones oriuntur. Cæterùm nomine periculi in præcedentibus, intelligitur mors, vel totius corporis, vel particularis membri, quæ quidem vitæ est priuatio: aut (vt dicunt) maleficium, aut læsæ partis impotentia perpetua, & inexpugnabilis, hoc est, priuatio sensus, ac motus, ac propriæ actionis ipsius: adeò, vt non ampliùs membrum aut particula corporis propriè nuncupetur, sed denominatiuè (vt aiunt) & æquiuocè, veluti lapideus oculus, aut æreus: vt voluit Aristot. libro secundo de anima, & quarto Metheo.

Apho. 65. lib. 5.
Tumores de repente detumescētes, malum portendunt.
Apho. 66. lib. 5.
Praua vulnera.
Nomine periculi quid significetur.

Vtilitas ac necessitas.

Porrò iudicij huiusmodi vulnerū cognitio, apprimè necessaria est cuicūque chirurgo, sed ei maximè, qui

doctrina prognostica vulnerum.

qui ex decreto magistratus, super acceptis vulneribus in prohibito conflictu, ac illicita pugna, iudiciũ rectum, ac æquum ferre compellitur. Itaque ante omnia scire debet chirurgus, quę vulnera lethalia sint ac insanabilia: quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis (vt rectè nos admonet Celsus) primum eum qui seruari non potest, nõ attingere, nec subire speciem eius, vt occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessarijs [id est, familiaribus, & amicis periclitantis] in difficili rę esse: ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse, videatur. Sed vt hæc (inquit) prudenti viro conueniunt: sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quò plus præstitisse videatur. Cæterùm (vt ad propositum reuertamur) scire oportet ex mente Galeni in commentario aphorismi paulò antè citati, vesica discissa, &c. vulnerum quædam esse valde, & ex necessitate lethalia: quædam verò non ex necessitate, sed magna ex parte talia esse: contrà verò quædam omninò sanabilia, quædam vt plurimùm.

Lib. 5.

Vulnera ex necessitate lethalia.

Cordis vulnus cur lethale.

Lethalia sunt ex necessitate, ac insanabilia, quæ cordis substantiã penetrant. Hæc enim protinùs hominem è vita tollunt. Quãdoquidem corde sic percusso, totus sanguis, ita imperante natura, affatim ad ipsum, veluti ad præcipuam vitæ arcem, confugit, ac ex omnibus corporis partibus, vt læsæ parti ferat suppetias, transmittitur: vnde maxima statim fit sanguinis profusio, quam & spirituum resolutio mox cõsequitur, vel in percusso viscere tumor præter naturam, maximè autem phlegmone, excitatur: vel tanta fit sanguinis collectio, obstructioq; tam insignis, vt vitalis spiritus in corpus vniuersum, vt oportebat, amplius diffundi non possit. Quò fit vt venis & arteriis languescentibus, pallescente vultu, & frigido, maliq; odoris oborto sudore, ex-

tremisq; partibus frigidis apparentibus, matura mors sequatur. Cor enim neque solutionem continui diu, neque (vt inquit Auicennas) apostema vita permanente perferre potest.

2. primi. c. 5.

Cerebri vulnera.

Sed & mortem etiam adferunt ineuitabilem magna, ac profunda vulnera substantiæ cerebri, iocinoris, diaphragmatis, stomachi seu œsophagi, ventriculi, asperæ arteriæ, pulmonis, lienis, cystis fellis: renum quoque, & tenuium intestinorum, præsertim eius quod ieiunum appellatur, atque in genus aliorum membrorum principalium, aut ipsis principalibus membris seruientium, ministerio quidem, ceu ad vitam necessario. Ideò autem vulnera eiusmodi lethalia ex necessitate dicuntur, quoniam nullus ex eis seruatur vnquàm, mortemq; concinnant inexcusabilem, vt in sequentibus demonstrabitur. Seruari etiam non possunt Celso, quibus in spina, medulla percussa est, & quibus circa fauces grandes venę vel arteriæ præcisæ sunt.

Vulnera magna ex parte lethalia.

Vulnera verò ea non ex necessitate, sed secundũ plurimum mortalia dicũtur, quæ ad regionem prædictarum partium perueniunt, vel eas leuiter, ac superficiè tenùs duntaxat attingunt, non autem præaltè adiguntur, nec effatu digna sunt. Adhæc quæ in capite musculorum accepta fuerunt. Ob id autem mortalia vt plurimùm, at non ex necessitate dicuntur, quoniam vulneratis, nisi ritè tractetur, prorsus ex eis commoriendum sit. Si verò in nullo peccatum sit, illos interdùm sanari contingit. Hinc Guido se quendam vidisse affirmat, qui in parte postica capitis vulnus acceperat, ex quo parua quædam portio substantiæ cerebri exierat (vt ex memoriæ læsione cognitum est) & tamen is à tali vulnere conualuit, restitutaq; est illi ex integro post curationem vulneris, memoria. Non tamen asserit illum superstitem permanere potuisse, si tota vna cellula, seu totus vnus ventriculus, per vulnus exiuisset: vt de quodã

Guido.

Cellario

Cellario refert Theodoricus. Sed nec Galenus etiam adfirmat, in illo adolesente, quem vulneratum vidit Smyrnæ in Ionia, viuente adhuc præceptore suo Pelope, aliquid substantiæ cerebri ademptum fuisse, sed duntaxat eum vulnus effatu dignum accepisse, in altero anteriorum ventriculorum cerebri: quos ob id geminos natura condidit, vt si alter ipsorum læsus fuerit, reliquus adhuc subseruiat. Sed & hoc tanquàm admirabile, ac stupendum quoddam incredibileq; spectaculum, seu naturæ miraculum narrat idem Gale. libro octauo de vsu partium corporis humani: ipsumq; adolescentem tandem sanatum fuisse refert, Dei potiùs, vt credebatur voluntate, quàm arte. Quòd si (inquit) ambo ventriculi simul fuissent vulnerati, ne temporis quidem momentum, is viuere potuisset. Vnde colligit ibidē geminitatis (vt sic dicam) quorundam organorum necessitatem. Cerebrum itaque insigniter, & ad ventriculos vsque vulneratum sanari, rarissimum est, & penè incredibile, vt in commentario aphorismi superiùs citati, Galenus adseuerat: vbi verùm esse scribit, quod magna vulnera, quæ consueuit Hippocrates nominare discisiones, & præcisiones, in prænominatis particulis mortem adferunt ineuitabilem: faterique omnes, quòd vulnera, quæ vsq; ad aliquem ventriculorum cerebri penetrant, procul dubio internecant, mortemq; adferunt præproperam.

Com. 18. lib. 6. apho.

Adolescens ex vulnere cerebri conualuit.

18. lib. 6.

Porrò vulnera cerebri, & membranarum ipsum obuoluentium (quas Græci μήνιγγας vocant) ideò lethalia sunt, quoniam ad læsionem ipsius cerebri, & membranarum ipsum continentium, sequitur læsio, & interdùm abolitio actionis musculorum thoracis, & aliorum membrorum respirationi subseruientium. Horum autem actione deperdita, perire simul respirationem necesse est. Vnde cordis quoque temperamentum soluitur. Quo fit tandem, vt etiam

Vulnera cerebri cur lethalia.

animalis ipsius necessariò sequatur interitus, vt libro quinto de locis affectis scribit Galenus. Cerebro igitur læso insigniter, aut meningibus ipsum continentibus discisis, homini, atque omni animāti prorsus commoriendum est.

Hepatis vulnera.

Guido à Cauliaco asserit hepatis vulnera, etiam circa fibras ipsius, non admodùm tamen profunda, nec cū ablatione alicuius portionis substātiæ ipsius, glutinari, & prorsus sanari. Qua in re Galenum sequutus est, qui in commentario decimo octauo lib. sexti aphoris. haud quaquā veritati cōsentanea eos dixisse refert, qui non solum vulnera, quæ in summa iecinoris parte consistunt, sanari posse adfirmabant, sed & profunda quoque in fibris eius facta, imò & fibras ipsas abscissas. Causa autem ob quam vulnera iocinoris magna ex parte lethalia sunt, est, quia propter defectum nutritionis cor languet, ac emoritur, atque ita tandem deperit animans, sed nō illicò. Quandoquidem ob virium hepatis imbecillitatem, sine alimento permanens, diutiùs etiam sufficere potest: vt Galenus est autor libro quinto de locis affectis, sic inquiens. Vbi iecur affectum est, tum ob inediam moriuntur animalia: verùm per longa temporum spacia, in huiusmodi affectibus vitam protelare possunt. Sed de intemperie & morbis in cōpositione hoc loco potiùs agit Galenus, quàm de vulnere. Si autem vulnera hepatis magna, ac profunda sint, venaq; porta dicta iocinoris cauo commissa, vel con caua ab ipsius gibbo prodiens, dissecta fuerit, larga sanguinis profusione moriuntur, qui ita sunt vulnerati, priusquàm vulnera agglutinentur.

Vulnera diaphragmatis quando insanabilia.

Vulnera quoque diaphragmatis, prorsus incurabilia sunt, maximè si in parte eius neruosa fiant. Hac enim parte exangue est: adhæc, in continuo est motu. Quæ duo sanè prohibent, ne labra vulneris agglutinētur. Neruosa nāque corpora semel diuisa, nūquā coáunt, ea præsertim, quæ in perpetuo sunt motu,

Neruosa substantia,

cuius

cuiusmodi est septū trāsuersum. Quippe tametsi dici solet, quòd vulnera quæ sananda sunt, vtiq; quietem requirunt, non solus tamē motus diaphragmatis, etiam si perpetuus, vulneris agglutinationem impedit, sed & neruosa quoque cum ipso substantia. Quòd abundè testatur Gale. his verbis: Transuersi septi vulnera, in carnosis quidē partibus subinde coalescere sunt visa eius motu nō obstāte. Quæ verò in neruosis eius hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis grauisq; curatio est etiā eorum, quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone occupauit. Accidit autem hæc curandi difficultas ob eam rem, quòd in ea vulnera sanies defluat, quæ impedimento est, ne labra solutæ vnitatis coalescant.

& motus agglutinationem impediunt.
Lib. 5. meth. med.

Vulnera autem, quæ pulmonibus incidunt, ideo curatu sunt difficillima, imo magna ex parte insanabilia: quoniam promptissimè phlegmonem excitant, quæ si semel occupauerit, exigua (inquit Galenus) vulneris glutinandi spes est. Adde quòd ea quæ sanandis vlceribus idonea sunt medicamenta, contingere illa integris saltem viribus non possunt. Accedit præterea & illis sanandi difficultas, quod respirando mouentur, & tussiendo lacerantur.

Pulmonis vulnera.

Cæterùm vulnera tracheæ, id est, asperæ arteriæ effatu digna, & maximè quæ cartilagineam eiusdem substantiam occupant, raro etiam ad sanitatem perducuntur. Particulam enim hæc dura est, & exanguis, assiduaq; per vulnus fit respiratio, quæ sanè impedimento est, quominus labra coalescant.

Tracheæ arteriæ vulnera.

Magna quoque œsophagi vulnera, inter exitialia atque insanabilia numerari solent, tum ob cibi ac potus per eum transitum, qui sanè agglutinationem prohibet: tum quod eiusmodi vulnera dūtaxat (vt Galenus ait) cōtactu medicamentorū in transitu fruuntur, sicuti & quæ in ore, seu orificio ventriculi consistunt. Verùm his quæ ori ipsius vētriculi insident, sensus quoque acumen sanationi obstat.

Oesophagi vulnera.
Li. 6. meth.

Venarũ iugularium vulnera.

Iugulares venæ (quas & organicas vocant) grãdi vulnere percussæ, ægrè & rarò curationi cedũt: tum quòd larga sanguinis profusione, hominem vitali spiritu exhauriant: tum quòd ligaturam stringendo ac sistendo, sanguini necessarias, propter imminens suffocationis periculum, sustinere non posint.

Ventriculi vulnera. Ieiuni. Matricis. Renum. Vesicæ. Cystis fellis.

Ventriculi discisiones, & tenuium quoque intestinorum, sed omnium maximè ieiuni, matricis, renũ vesicæ, & folliculi fellis, modo quo suprà diximus, ob id lethales sunt, quòd hæ omnes particulæ neruosæ sint & exãgues, per easq́ vitiosarũ ac superuacanearum humiditatum transitus fiat. Adde quòd earũ vsus perpetuò vitæ conseruandæ est necessarius, nedùm vtilis. Adhæc, medicamenta his locis penitioribus non possunt commodè admoueri.

Gale. comm. 18. lib. 6. aphoris.

Porrò per verbum discisiones, magna (vti superiùs diximus) ac profunda vulnera intelligimus, & ad sinum vsque interiorem longè lateq́ penetrantia, qualia esse cernuntur in iis, quæ penitus sunt excisa. Hac autem dictione ex industria vsi sumus, ne quis putet vulnus quodcũque in prænominatis partibus exitiale esse atque insanabile. Ventriculus nanq́ & tenuiora intestina, quia non parùm participant carnosæ substantiæ, si in summa parte duntaxat vulnerata sint, sæpenumerò agglutinantur, & velut collato fœdere in robur substantiæ corpulentę concordi concretione coalescunt. Sic & vesicæ ceruicem siue collum quotidiè sanari videmus, cùm ex ea lapis extrahitur, quoniam ex parte carnosa est. Idem & de aliis partibus iure credi potest, si per summa corporis seu substantiæ earum vulnus duntaxat acceperint.

Ieiuni vulnus cur insanabile. Lib. 6. the. Lib. sexto cap. 42.

Verumenimuerò ieiunum intestinum vulneratum omnium maximè inter tenuia incurabile esse omninò à Galeno, & Paulo prædicatur, tum propter vasorum, quæ in eo sunt, magnitudinẽ multitudinemq́: tum quòd tunica prætenuis, neruosaq́ existat. Adde quòd & bilem synceram hoc

intesti

intestinum ex cholagogis poris recipit vniuersam, & omnium maximè iecori vicinum habetur.

Gal. lib. 5. de vsu par.

Lienis vulnera.

Lienis vulnera, cùm munus habeat toti corpori apprimè vtile, ac propè necessarium, sitq; (vt nonnulli dixerunt) veluti alterum hepar, periculosa sunt, non adeo tamen: vt aliarum modò dictarum particularum.

Vulnera penetrantia.

Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad cauitatem membrorum intus conditorum vulnera perueniunt. Hæc enim vt plurimū lethalia sunt, tum quia aër externus, & nos ambiens, per ea non alteratus ingrediens, internas partes non parum offendit: tum quia per eadem internus exhalat spiritus, quo sic expirante & euanescente, virtutis robur insigniter offenditur, & dissoluitur, multoq; imbecillius redditur. Accedit huc, quòd huiusmodi vulnera haud commodè detergeri possunt: quodq; ea tandem degenerant in fistulas: & empyemata, id est, purulentas collectiones excitant: vnde & mors ipsis vulneratis demum accidit. Signa autem, quibus prædictarum partium internarum vulnera deprehendi posſint, tædiosæ prolixitatis vitandæ gratiâ, in hac vulnerum vniuersali methodo, consulto prætermisimus.

Vulnera in capite musculorum.

Cæterùm vulnera, & puncturæ, quæ in capite musculorum fiunt, vbi nerui, tendones, & ligamenta ferè carne nudantur: item quæ tribus digitis à iunctura distant, & quæ prope tempora accepta sunt, magna ex parte lethalia existunt.

Nerui & tēdonis punctura.

Nerui verò, & tendonis punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, id est, cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam: ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere: vt Galenus annotauit in opusculo cui titulum fecit μικροτιχνῳ. Proinde huiusmodi punctio mortem accersit. Noxa enim quæ cerebro illata est, statim communicatur organis respirationi seruientibus,

Spaſmus ex vulnere lethalis .i. valde periculoſus.

Spaſmi ex vulnere cauſa.

vt iam ſuprà dictum eſt. Quocirca quinto libro aphoriſmorum ſcripſit Hippocrates, Conuulſio ex vulnere lethalis eſt. Non quidem (vt Galenus ait in comment.) ex neceſsitate, ſed admodum crebrò: lethalis enim nomine hîc, vt & in plæriſque aliis aphoriſmis, vſus eſt Hippocrates pro periculoſa, & ad mortem ſæpius perducente. Fiunt autem ex vulneribus conuulſiones, ſiue ſpaſmi, ratione ſubſequentis ea inflammationis, vbi neruoſas partes attigerit. Et primùm quidem videntur conuelli quæ è directo ſunt partium inflammatione laborantium; deinde ſic poſtquam & principium attigerit paſsio, ad totum extenditur corpus.

Vulnera mēbrorū particularium quādo ipſis mortalia.

Membra autem particularia ex accepto vulnere iudicantur emortua, quando principes ac maiores venæ, arteriæ quoque & oſſa, à quibus vitam, nutricationem, & fulcimentum accipiebant, penitus exciſa ſunt & deſtructa: incipiuntque liueſcere aut nigreſcere, mortis habitū induere, ac cadaueris formam repræſentare, non ſecus quàm in gangræna & ſphacelo, vt videre eſt in exciſione brachiorum & tibiarum.

Vulnera quando mēbris impotētiam adferunt.

Iudicantur itidem membra ad vſum à natura inſtitutum fore inepta, & perpetuò impotentia, quando nerui, tendones, & ligamēta (quos Græci ſyndeſmos vocant) penitus ſunt abſciſſa & deſtructa: ſuamque protinus actionem perdunt, ac reſiccari, & tabeſcere incipiunt.

Vulnera tutiorem curationē habentia.

Cor. Cel.

Vulnera ea omnium tutiſsima ſunt, & omnino (vt dicunt) ſanabilia, quæ in euchymis, id eſt, boni ſucci corporibus, & in locis carnoſis accepta ſunt, vbi & nerui pauci, & venæ, & arteriæ non multæ reperiuntur. Adhæc quæ diuiſionis magnitudinem non habent, hoc eſt, longitudinem, latitudinem aut profunditatem non multam. Periculū enim facit vulnus, quodcunque magnum eſt. Ratio autem ob quam hæc vulnera tutiorem habent curationē, omniumque minimè formidanda ſunt eſt, quo-

niam

niam ea nec febris, nec praua aliqua symptomata sequi cōsueuerunt, modò saltem rectè, & vt res expostulat, tractentur. Quocirca rectè ac prudenter feceris, si in tuis renunciationibus, seu (vt dicunt) depositionibus hoc prefatus fueris, atque etiam addideris: dummodo nihil aliud superuenerit, quod nec impræsentiarum apparet, nec in talibus accidere solet.

quid facies in depositionibus ne culperis

Vulnera autem, quæ vt plurimum sanabilia dicuntur, mediamq́ inter duo dicta extrema (nempe omnino sanabilia, & ex necessitate lethalia) naturam sortiuntur, ea sunt, quæ in capite musculorum carnosorū longè à luncturis & temporibus: itē quæ in caluaria, quā Græci κρανίον nominant, thorace & ventre incidunt. Hæc enim si ritè, atque ex arte tractentur, adhibeaturq́ diligens cura, & laborās obedientem se præstiterit, in nullo propriè indulgens voluptati, exterioraq́ omnia ritè adsint apparata, curationem indubiè recipere possunt. Si verò in iis peccatum sit, eorum curationem intercipi cōtingit, hominemq́ tandem ad interitum deduci. Proinde cùm de illis ferre iudicium volueris, huius rei mentionem (vt nomini tuo consulas) te facere oportet.

Vulnera vt plurimū sanabilia.

Cæterùm si coactus fueris à magistratu, super aliquo vulnere sententiam ferre, eiusq́ euentum, quātum ars permittit, prædicere, imprimis annotandū tibi est, in schedis tuo chirographo obsignandis, quòd ex mandato ipsius magistratus, vulneratum inuiseris, & vulnus seu vulnera omnia, si plura fuerint, diligenter & accuratè inspexeris. Deinde vulnus aut vulnera nomine expresso ac proprio, vnà cum affecto loco exprimere debes. Postremò tuæ censuræ causam: ac iudicij per te lati, rationem te subiicere oportet. At verò interim te admonitum velim, ne iudiciū tuum in hac re præcipites, sed maturè prudēter, ac circūspectè omnia definias. Quandoquidem (vt ait ille) omne in præcipiti vitiū stetit. Et vt à seniore illo Hippocrate bonarum artiū pri-

Formula ferendi iudiciū de vulneratis ex scripto.

Apho. 1.

mario autore ſcriptū eſt, iudicium eſt difficilè. Itaq; tametſi terminus vltimus vulnerū ſit quadrageſimus dies: primus verò intra ſeptem dies conſiſtat, & medius (iuxta formam & naturam acutorū morborum) ad decimum quartum protendatur, in ſuſpectis nihilominus ac dubiis vulneribus, expectandus eſt dies ſeptimus, priuſquam aliquid de illis decernas, aut iudices. Solent enim vt plurimum intra id tempus apparere accidentia, tum bona tum mala quæ poſt accepta talia vulnera ſuperuenire conſueuerunt: febris inquam ſyncope, mentis alienatio, ac perturbatio, ſpaſmus, & id genus alia. Sed & interim diligenter conſiderandæ ſunt virtutum actiones, ex pulſu lotio, vomitionibus: & aliis id genus, quæ foras excernuntur. Cōtemplari etiam oportet laborantis appetentiam tollerantiam: vultū ſiue faciem, & conſimilia. Ex iis itaque, & conſimilibus præſagiis, quæ ab Hippocrate & Galeno memoriæ prodita ſunt, diligenter perpenſis & examinatis, robur virtutis, morbi magnitudini conferes. Deinde tacitus apud te omnia recolliges: vt præſagire poſsis: ac iudicium ferre, num moriturus ſit æger ex accepto vulnere: an tandem conualiturus. Qua in re cautè ac prudenter te geres. Nec eſt quod dicas, ſi non fuiſſet vulneratus nunquam interiiſſet, quantumuis in victus ratione peccaſſet. Sed nec ſatis fuerit, ſi dixeris: vulneratum mortem nunquam oppetiiſſe, ſi ſibi conſuluiſſet: ac omnia effeciſſet ſecundum rationem: ſcriptumq; eſſe ab Hippocrate, quòd non ſolum medicum præſtare ſe oportet oportuna facientem: ſed & ægrum, & aſsidentes, &c. Quandoquidem non ſolum famæ tuæ conſulere, & te ab obloquentium calumnia vindicare debes: ſed nihil etiam vel dicere coram magiſtratu, vel ſcripto annotare: aut renunciare quod cedat in damnum vel detrimentum laborātis, & conſanguineorum: aut liberorum eius, culpam omnem ſic in eum reiiciendo. Eorum nanque quæ fortuitò contingunt

Apho. 1.

tingunt

tingunt, tametsi nulla sit ars præseruatrix: est tamen ars aliqua curatrix. Siquidem vt variis periculis nostra corpora exposita sunt, ita & modis plurimis: vbi in ea inciderint, seruari possunt. Itaque, vt scribit Auicennas libro quarto de extractione sagittarum, licet vulnera quædam suâ naturâ lethalia sint, non tamen ob id relinquendus est vulneratus absque auxiliis: quin omnia aggredi ac tentare debet chirurgus, quæ ex arte, & secūdū rationem fieri possunt, dummodo saltem ab assidētibus amicis, & consanguineis ipsius ægrotātis obnixè rogatus fuerit, ac de futuro rei exitu coram eis antequā vulneratum attingat præsagiuerit, vt se ab indoctorū & oblocutuleiorum calūnia & maledicentia vindicet. Plærique enim preter spem medicorum modo quodā mirabili, ac stupendo, mortem interdum euadunt, ac sanitati restituuntur. Igitur cùm sæpe etiam præter expectationem quædam eueniant, curatio aggrediunda est. Quòd si vulneratum ipsum omni auxilio destitutum relinqueremus, & inde mors sequeretur, impij, ac inhumani merito & diceremur, & haberemur. Sed iis omissis, reliqua vulnerum iudicia persequamur.

Auicennas.

Vulnerati nō sunt relinquēdi sine auxilio.

Plurima in morbis præter expectationem contingunt.

Igitur præter hæc te nosse oportet, quòd vnio in partibus instrumentariis, semel continui diuortium perpessis, est impossibilis: vt Galenus adserit libro artis medicinalis cap. nonagesimo. Cuius assertionis ratio est: quia abscissis omnino poris, seu meatibus, venis inquā neruis, & arteriis, per quos veluti per canales quosdā, alimentū sensus, & vita, in ipsum mēbrum organicū diffundebatur, promptissimè expirāt, exhalántue, tum spiritus, tum virtutes, ob substantiæ scilicet quā habēt tenuitatem: (quod non contingit in animalibus iis quæ imperfecta vocātur, atque etiam in plantis ipsis) non autem propter impotentiam, aut repugnantiam medicamentorum: vt rectè asseuerat Haly, in commētario loci nuper ex Galeno citati. Adhæc vnio in parte

Vnio in partibus organicis semel diuisis est impossibilis.

carnosa

carnosa possibilis est, etiam iuxta primam intentionem, vt dicunt. In osse verò ex secunda duntaxat intentione. Vocatur autem hîc prima intentio, quandò partes diuisæ, atque inuicem distantes, rursus vniuntur, & coalescũt, vt priùs vnitæ erãt, idq; absq; medio aliquo heterogeneo, sed ratione quadam ac beneficio nutrimenti, facta scilicet modica quadam conuersione ipsius alimonij in carnem omninò vniformem, & consimilem priori. Secunda verò intentio hîc intelligitur, quandò ea quæ diuisa sunt, & vnionis diuortium perpessa, alia quapiam interueniente substantia, ceu glutino quodam alligantur, atq; inuicem coniunguntur. Porrò huiusmodi medium, cuius interuentu partes ossis fracti, seu diuisi adalligantur, adglutinantúrve, Latinè callus, Grçcè verò pωrus sarcoides nominatur. Qui quidẽ ex succo paulò crassiore fit, quàm is ex quo os concrescit.

Callus. *Pωrus sarcoides.*

Quare os fractum nõ coalescat.

Causa autem propter quam fractũ os nequeat coalescere, prima saltem intentione, est ipsius ossis durities: cum mollium tantùm corporũ (vt Galenus ait) in vnum coeũndi sit habilitas: vt tum in externis videre licet, nullo nec lapide cum lapide, nec testa cum testa coeũnte: tũ verò in nobisipsis. Altera causa est, imbecillitas facultatis alteratricis, quæ altrix nuncupatur (ossa enim particulæ sunt exãgues ac frigidæ) non autem inopia materiæ seminalis, seu spermaticæ, vt quidam putauerunt. Ossa nanque præsens semper habent alimentum spermaticum, quod quidem alterant, & in suam conuertunt substantiam, ac sibi assimilant.

Nerui, venæ & arteriæ interdũ diuisæ coeũnt.

Nerui autem, venæ, & arterię, inquit Auicennas, Galeni autoritate fretus in quinto Therapeutices, mediam sortiuntur naturam inter carnẽ & ossa. Neque enim tam facilè coeũnt vt caro, neq; tam difficilè conglutinantur vt ossa. Si quidem eorũ natura mediocritatem obtinet inter mollitiem & duritiem. Proinde de vnienda eorum sectione, vtiq; desperandum non est, vbi tum ipsa sit parua, tum hominis corpus natura molle: si verò sectio magna

fuerit,

fuerit, & in duro corpore, nulla prorsus eius glutinandæ spes est. Vnde Galenus loco nuper citato ad hunc modum ait: Videtur autem experientia quoq; ipsa rationi subscribere. Cùm & in pueris & in mulieribus, propter corporum humiditatem, & mollitiam, eam [arteriam intelligit] viderim glutinari, & in vno iuuene agresti, cui exiguè erat incisa. Qui autem eam inciderat, inquit ille, medicus admodùm iuuenis erat, & operum artis parum peritus, venamq; se incidisse putabat. Cùm enim brachium hominis, venam incisurus, deligasset, contigit attolli veluti in gibbum arteriam, atque ita hanc pro vena diuisit. Hanc autem incisionem Galenus curiosè coniunxit, conglutinauit, & persanauit. Verùm breuis sanè (vt dictum est) incisio erat. Quòd si vtique magna, atq; effatu digna fuisset, nulla certè ratione persanari potuisset. Quod Hippocratis testimonio confirmatur sexto aphorismorum sic inquientis: Cùm discissum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neq; augetur, neque coalescit: hoc est, neque talis aliqua regignitur substantia, qualis abscissa est, neque vnquam discisi corporis labra agglutinantur. In hoc autem aphorismo, vox discissum, diuisionis magnitudinem significat. Discissa nanque (vt Galenus ait in comment.) diuisionem habent vsque ad finem peruenientem.

Arteriã incisam aliquãdò vniri.

Aphor. 19.

Discissa quæ dicãtur

Cæterùm nihil aduersus prædicta pugnat obiectio, quæ de ossibus puerorum adferri posset, quòd scilicet coalescere possunt, vt libro artis medicinalis Gale. adserit: quia mollitiam habent, & virtutis robur, ob propinquitatem suæ natiuitatis. Sed nec priùs asserta infirmat, quod de dentibus obiici solet, quòd scilicet renascantur, non solùm in pueritia, sed etiam in aliis ætatibus. Quoniam non generantur (inquit Albertus) ex materia ordinata, sed ex superfluitate, non quidem à virtute prima conformatrice, sed nutritoria inducente actum generatiuæ. Postremò iudicat Hippocrates sexto libro aphorismorum,

Ossa puerorum fracta coalescunt.

Albertus Bononiensis.

morum, quod, vulnera in corpore eorum, quæ aqua inter cutem laborant, non facilè sanātur. Non priùs enim curantur vulnera aut vlcera, quàm ad cicatricem perducantur. Non possunt autem ad cicatricem perduci, nisi sufficienter exiccentur: quod non factu est facilè in iis, quos aqua inter cutem malè habet, ob humiditatis immoderantiam, vt docuit Hippocrates in libro de vlceribus: & *Auic.* Auicennas his verbis: Solutio continui, & vlceratio, & id genus alia, facilè ac citò curationem recipiunt, cùm in particulis fiunt, quæ bona præditæ sunt temperatura. Contrà verò, si membra cacochyma occupauerint, plurimùm renituntur curationi, nec nisi tempore longo possunt ad sanitatem perduci. Sed multò adhuc difficiliùs curantur, quandò corporibus eorum incidunt, qui vel hydrope laborant, vel lepra [id est, elephantiasi] aut aliqua alia praua temperatura. Præterea in quinto aphorismorum Hippocrates sic ait: Vlceribus frigidum quidem mordax, cutim obdurat, dolorem insuppurabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distensiones. Adhæc insignes continui solutiones malè curatæ, præsertim circa iuncturam, maciem inducunt sequenti particulæ. Et hoc quidem, propter obstructionem, & virtutis debilitatem, vt iam semel dictum est, & infrà adhuc dicetur. Plurima adhuc alia præter supradicta, iudicia diligenti animaduersione obseruanda sunt, quæ in sequentibus, & in tractatu de vlceribus (quòd tā his quàm vulneribus sint communia) recensebuntur. Itaque finem his de vulneribus iudiciis imponemus, si quæ de is doctè, breuiter, atque ornatè scripsit Celsus, subiecerimus. Hæc enim vice anacephalæosis & compendij erunt eorum ferè omnium, quæ de iudiciis vulnerum hactenùs dicta sunt: verba autem illius sunt hæc.

Lib. 5. Quæ vulnera insanabilia sint Celso.

Seruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iecinoris portæ, cui in spina medulla percussa est: cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunum,

aut

aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt: cui ve circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt. Vix autem ad sanitatem perueniũt, quibus vlla parte pulmo, aut iocinoris crassum [quod Græci παρέγχυμα vocant] aut membrana, quę continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut vesica, aut vllum intestinum, aut septum transuersum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad grandes, intusq; conditas venas in alis, vel poplitibus mucro descedit. Periculosa etiam vulnera sunt, vbicunq; venę maiores sunt: quoniam exhaurire hominẽ profusione sanguinis possunt. Idq; euenit, non in alis tantùm, atque poplitibus: sed etiam in his venis, quę ad anum testiculosq; perueniũt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est: item quodcunque musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. Tutissimum omnium quod in carne est: & hæc quidem loco vel peiora, vel meliora sunt. Modò verò periculum facit, quodcunque magnum est. Hactenus de iudiciis vulnerum.

Quæ vulnera difficilẽ curationem habeant.

Periculosa vulnera.

Malum vulnus.

Quæ vulnera tutiorem habeant curationem.

De curatione Vulnerum in Vniuersum.

CAP. IIII.

Omnium solutionum continuitatis, nedũ vulneris, communis quidem curãdi indicatio, est vnitio, vt Galenus ait libro artis medicinalis cap. nonagesimo. Et ea quidem est prima indicatio omnibus nota, ab essentia ipsius affectus desumpta, quę pręcipit, atq; insinuat, contrariũ per suũ cõtrariũ propellendum esse. Hæc autẽ prima ac generalis indicatio, perficitur à duobus, nempe à natura, tãquàm à præcipuo agente, & causa effectrice, adiuta suis virtutibus, & alimento conuenienti: & à medico tanquàm ipsius naturę ministro, quatuor intẽtiones sibiinuicẽ (quod

Communis solutæ vnitatis curãdi indicatio.

Intentiones

in curandis vulneribus obſeruandæ.

(quod aiunt) ſubalternatas in animo habente, dum opus ſuum exercet, vt curationis finem propoſitum tandem aſſequatur.

1 Prima iubet extrinſecus incidentia (ſi qua forſan labris vlceris intercidant) amouenda eſſe.

2 Secunda præcipit applicanda eſſe extrema diſtantium partium.

3 Tertia docet ea in vnum iam commiſſa & coacta ita conſeruare.

4 Quarta ſuadet ipſam partis læſę ſubſtantiam tueri, ac ſalubrem ſeruare.

5 His & quinta non abſurdè ſuper addi poteſt, quæ docet accidentia vulneribus ſuccedere cõſueta, corrigere, ac propulſare.

Prima intẽtio.

1 Primam intentionem aſſequemur dilatando vulnus, ſi non ſatis dehiſcat, aut ſi eius labris aliquid intercidat extraneum, vt puta vel oſsis particula aliqua pungens, & aſpera: aut telum aliquod infixum, vt ſagitta: vel mucro, vel aliquod aliud extrinſecus incidens: cuiuſmodi ſit ſpina, vel harundo. Atq; vbi ſatis diducta fuerint labra vulneris, digitis, aut volſella, vel forcipe, aut alio id genus inſtrumento à te, vt res expoſtulat, excogitato, quod infixum eſt, aut labris vlceris intercidit, apprehendi debebit, & leuiter, ac (ſi fieri poſsit) citra dolorem euelli, vt in ſequentibus docebitur.

*

De sagittis, plumbeis, glandibus, & globis ferreis, ac quibuscunque aliis telis, è corpore extrahendis.

Corpus multifariàm vulneratum.

Quomodo plumbea glans, aut globus à ferentariis, & leuis armaturæ militibus emissus, extrahatur.

De sagittis, & quibuscunque alijs telis è corpore extrahendis.

VT sagittas, aut quæuis alia tela in corpus defixa, secundũ rationẽ, & ex arte possis eximere, inueniendum tibi primùm est, quo instrumento id queas efficere. Modus autem inueniendi instrumenta, habetur ex contemplatione naturæ, ac diuersitatis tum læsarum particularum, tum rerum defixarum. Itaque ex horum duorum, partis scilicet læsæ, & rerum infixarum, accurata consideratione & cognitione, tertium statim se offert: nempe modus euellendi tela in corpus infixa, qui certè varius & multiplex est, vt ex sequentibus patebit. Cæterùm tametsi discrimina, seu differentiæ telorum ac rerum infixarum, propemodùm sint infinitæ, nec scriptis facilè mandari possint (proindè & formæ proiectorum ab hostibus, diligenter à chirurgo perquirendæ sunt) Auicennas tamen conatur eas omnes differentias ad octo reducere. Has autem senario numero placuit nunc complecti. Itaque differunt tela, quæ nostris corporibus infiguntur, materia, figura, magnitudine, numero, habitu, viribus. Materia quidem, quatenus ea quæ imponuntur, & hastilia vocantur, aut lignea sunt, aut arundinea. Ipsa verò tela, aut ferrea sunt, aut ærea, aut stannea, aut plumbea, vel cornea, vitrea quandoque, aut ossea: quinetiam arundinea, aut lignea conspiciuntur. Figurà autem euariant, quatenus alia sunt rotunda, alia angulosa, nempe triangula. Alia sulcata, alia trisulca, hoc est, tribus ex partibus acie prædita. Nonnulla item sunt spiculata, seu spiculis cincta, quæ vulgò barbulata vocant: nonnulla spiculis carent. Atque ex spiculatis, hæc posteriora spectantibus seu retrò vergentibus spiculis munita sunt, vt dum extrahuntur, contrà defigantur. Illa in anteriora vergentia habent spicula, vt propulsata idem faciant, hoc est, infigantur, & lanient.

Margin notes:
1 *Instrumẽtorũ inuẽtio.*
2 *Modus inueniendi instrumẽta.*
3 *Modus extrahendi.*
Sex telorum differentiæ.
A materia sumptæ differentiæ.
Differentiæ sumptæ à figura.
Spiculatorũ discrimina.

Sunt etiam quędam quibus vtroque versum, fulminis instar, spicula extant, vt & dum extrahuntur, & dum introduntur propelluntur'ue, corpus dilanient, & in obiecta infigantur. Sunt item quibus ferrum quibusdam cardinibus seu verticulis ita mouetur, vt spicula in impulsione contracta, in extractione explicentur, atque ita telum extrahi prohibent. Magnitudine quoque variant tela, quatenus alia magna sunt, vt trium digitorum longitudinem expleant: alia parua, vt vnum digitum æquent: alia verò medium inter hæc locum occupent. Numerus etiam in his diuersitatem adfert, quatenus nonnulla simplicia sunt, nonnulla composita. Tenuia siquidem quædam ferramenta, siue ferrea frustula ipsis imponuntur, ac si innexa sunt, vt in teli euulsione facilè lateant, & in imo relinquantur. Habitu differunt tela, quatenùs alia ferrum acutum ligno seu hastilibus habent infixum, alia concauum, ita vt hastile in ferri tubulum insertum habeat: atque hoc alia firmiter, alia negligentiùs, vt dum euelluntur, relictum intus remaneat. Viribus demùm & facultate differunt, quatenus veneno quædam sunt oblita, alia verò minimè. Atque hæ quidem sunt telorum differentiæ. Nunc de instrumentis, quibus tela, & res extraneæ nostris corporibus infixæ extrahũtur, dicẽdũ est. Nã de sedibus, in quas tela ipsa penetrarũt, posteà agem⁹, dũ scilicet de modo ẽuellẽdi tela, alia infixa, sumpta à sede affecta indicatiõe, cõmetabimur. Itaque instrumenta, quæ à telorũ aliorumque infixorum differentiis, & à particularum in quas penetrarunt varietate, excogitantur, inueniunturque licet valde multa sint, octo tamen apud Guidonem, & recentiores chirurgos sunt magis communia.

Telorũ discrimina sumpta à magnitudine.

Numerus.

Habitus.

Vires.

8. instrumẽta telis atq; infixis alijs rebus extrahendis accõmoda.

1 Primùm, sunt forcipes seu, vt vulgò loquuntur, tenaculæ Auicennæ, quæ denticulatæ sunt, & capita habent ad instar limæ. 4. Fen. lib. 4.

2 Secundum, sunt forcipes Albucasis, in modũ rostri auis, etiam denticulatæ.

Tertium

3 Tertium sunt forcipes in modum cannæ siue arũdinis, aut scriptorij calami concauæ; quas vulgò tenaculas cannulatas vocitant, ad sagittas spiculis cinctas (quas barbulatas nominant) extrahendas accommodæ.

4 Quartum est, terebellum inuersum, quod in ferri infixi tubulum (quam doliam appellant) imponitur: vbi autem sic tubulo immissum, ferrum apprehenderit: leuiter ferro sequaci educitur.

5 Quintum instrumentum, est terebra in longum porrecta, dilatandis ossibus (quibus tela firmiter inhærent) apprimè idonea.

6 Sextum, est excisorius culter, ad amplificãda carnis vulnera, quò faciliùs infixa eximantur.

7 Septimum est propulsorium instrumẽtum, quod geminum est, nempe cauum, & solidum siue surdum: illud fœminam, hoc marem appellant. Iis tela protudimus, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi possint.

8 Octauum est in modum arcus illius, quem balistam vocant. Hoc autem, ictum telum excutitur. Horum autem aliquot formulas in sequentibus depictas inuenies.

Modus extrahẽdi tela infixa duplex.

1 Attractio.

2 Propulsio.

Cæterùm extrahendorũ telorum, quæ illata corporibus intus hæserunt, modus est duplex, per attractionem vnus, alter per protrusionẽ, seu impulsionẽ. Attractio fit ab ea parte maximè qua venit telũ, sed interdùm etiam & ab ea inquam tetẽdit. Protrusio autem fit in partem oppositam ei, ex qua venit, infixumq; est. Horum autem modorum indicationes desumendæ sunt, tum ab ipsis telorum generibus, quæ suprà commemorauimus, tum ex illis sedibus, in quas illa penetrarunt. De quibus mox dicam, si communia quædam præmisero in extrahendis telis sedulò obseruanda. Si itaq; telum in cõspectu sit, sic vt se habet protinùs extrahendum est: sin occultatũ est, ita faciendum Hippocrates præcipit. Corpus vulnerati, (si tamen ipse poterit) in ea figura constí-

Cõia quædã in extrahendis telis sedulò obseruanda.

tui debet in qua erat eo tempore quo vulnus acce-
pit, atque ita quo tetenderit telum, specillo explo-
1 randum est. Si æger id non potest, iacens saltem ita
debet collocari: vt quam proximè fieri potest, ad eā
2 figuram accedat. Si telum aliquod defixum primis
conatibus commodè ac salubriter euelli non possit,
sic eousque dimittere debes, donec circumposita ca
ro emarcescat, putrescatq́;. Deinde intermissum
opus aggredere, telum ipsum quod infixum est,
modò huc, modò illuc agitando, ac manibus vel for
cipibus leuiter ipsum cōtorquendo: ita enim leuius
multo ac facilius telū extrahes: vt rectè præceperūt
Auicennas, Brunus, & Albucasis. Quanquam ali
ter visum sit Henrico. Hic enim voluit statim ac si-
3 ne mora, tela quocunque modo fixa extrahi. Si ar-
matus humo telo ictus fuerit, nec possit leuiter, ac
facilè telum manibus euelli, vulneratum protinus
suis armis exui iubeto: & ritè apparatis omnibus,
quæ ad opus eiusmodi conducere videbuntur, emis-
soq́; ac præfato (vt suprà dictum est) præsagio, for-
cipe communi apprehensum telum (præsertim si
sagitta est) ipsum leniter contorquendo extrahito.
Quòd si communi hac forcipe nihil promoueris,
4 fortiores assumito. Si telum carni infixum retrò,
hoc est, ea parte qua venit, recipiendum sit, nec ali-
ter educi possit, amplificanda scalpello, aut nouacu-
lâ plaga est, quò facilius id sequatur, quoq́; minor
oriatur inflammatio: quæ maior quidem fit, si ab
illo ipso telo dum redit, corpus laniatur. Item si ex
alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quàm
Consilium Celsi. vt telo postea transeunte amplificetur. Summa au-
tem vtraque parte ita habenda cura est, ne neruus
ne vena maior, ne arteria incidatur. Quòd si horum
aliquid detectum fuerit, excipiendum hamo retu-
so est, abducendumq́; est scalpello. Vbi autem sa-
tis incisum est, telum eximendum est: tum quo-
que eodem modo, & eadem cura habita, ne sub
eo, quod eximetur, aliquid prædictorum lædatur.

Si

Si autem telum ita firmiter ossi inhæsit, vt nulla vi extrahi posit, terebello (vt vocant) directo diuisionem amplificabimus, ac modo infrà scripto telum liberabimus. Telo à corpore euulso, non alia est vulneris medicina, quàm quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. Ergo vulnus ipsum: vt & cætera alia vulnera, tractari ac curari debet, hoc vno addito, quòd qui ab infixo telo alteratus est sanguis exprimi, ac educi debet: vt vulnus ipsum à putrilagine vindicetur. Ac perfundi quidem debet oleo calente, maximè si doloris adest suspitio. Si inflammationem experiatur, ad eam tollendam insuccatis lanis, fomentis cataplasmatis, & consimilibus vtemur. Si verò inflammatione vacauerit, suturis (si opus fuerit) adhibitis, impositoque medicamento, quod cruentis statim vulneribus iniici solet, curandum est. Cæterùm his communibus prælibatis, tempestiuum est, propria quædam de telorum extractione subiiciamus: & quando, ac quomodo attractione, vel propulsione, sit vtendum, sumpta primùm (vt propositum est) indicatione ab ipsorum telorum generibus seu differentiis, dein ab ipsis sedibus affectis. Itaque tela, quę iaci ac vibrari solent, magna ex parte sunt vel oblonga, & angusta, cuiusmodi sunt sagittæ, vel lata, vel rotunda: aut angulosa: vt plumbea glans, vel ferrea: aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute integrum intus insedit. Telum si oblongum est & angustum, cuiusmodi sagitta est, & facilè in corpus conditur, & altissimè insidit. Sæpius itaque alia parte: quàm qua venit, sagitta educenda est, præcipueque: quia ferè spiculis cingitur, quæ magis laniant si retro: quàm si contra trahuntur. Sed inde apertâ viâ, caro diduci debet, ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ϟ. Deinde vbi apparuerit, si mucroni arundo inhæret, propellenda est sagitta, donec ex altera parte apprehendi, & extrahi posit. Si iam illa, arundo in-

Methodus eximendi tela, sumpta indicatione ab ipsorum differentiis.

Sagitta sepius antrorsum educenda.

quam seu hastile decidit, solumq; intus ferrum est, mucro vel digitis apprehendi: vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arũdo si inest, euellenda est aut si ea non est ferrum ipsum. Porrò eximetur ferrum vel terebra inuersa in tubulum (quã doliam vocant) immisso: vel forcipe, qua dentes atque eorum radices euelluntur: vel ferramento, quod à telo extrahendo belulcum Græci vocant: aut alio quopiam instrumento ad id accommodo. Nonnunquam etiam carnem prius incidentes, si vulnus instrumentum non recipit. Quòd si spicula apparuerunt, eaq; breuia & tenuia sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumq; ab his telum educi. At si ea maiora valentioraq; sunt fixis scriptoriis calamis: vt consulit Celsus contegenda sunt, ac ne quid lacerent, sic euellenda. Alij spicula ipsa forcipibus seu tenaculis (vt vocant) cannulatis apprehendunt, atque ita telum eximunt. Quòd si telum spiculis vtroq; versum spectantibus cinctũ in neutram partem sequatur, iuxta ipsum alia incisione patefaciẽdus locus est, nisi vena aut tale aliq̃d impediat; atq; inde ferrum vndiquaq; explicatũ modestè, ac sine vlla vulsione tollendũ est. Quidã etiam spicula eiusmodi fixis calamis, seu exiguis arũdinibus, prius cõtegunt, ne quid lacerent deinde ita euellunt, ea scilicet parte, quæ eductioni magis congruere videbitur. Latum verò telũ si conditũ est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri, ipsi quoq; ingens vulnus adiiciamus. Euellendum ergo est, genere quodam ferramenti, quod Diocleum eraphiscum Græci vocant, quoniam autorem Dioclẽ habet: quem inter priscos, maximosq; medicos fuisse memoriæ proditum est: vt Cornelius Celsus annotauit libro septimo, capite quinto. Tertiũ quoddam genus telorum est rotundum: vt diximus, aut angulosum; vt lapis, plumbea glans, aut simile aliquid

Si sagitta spiculis cincta est.

Latũ telum ab ea parte qua venit, extrahẽdũ.

Rotundum telũ aut angulosum.

quid

quid, quod ex funda aut tormentis bellicis mittitur & perrupta cute integrum in corpus defigitur, ac latet. Tela autem eiusmodi intus condita esse his notis deprehendes. Moles aspera, atque inæqualis, (si contrectetur) subesse sentitur. Plaga seu diuisio nõ omnino in rectum tendit: sed & maior etiam ac amplior apparet: caro item contusa liuidaq́ cernitur. Dolor præterea cum grauitate quadam infestat. In omnibus his, latiùs vulnus aperiendũ, idq́ quod inest ea qua venit, aut vncis aduersáue scalpelli parte, aut vulnerario specillo recipiendũ est, aut dẽticulata forcipe, si fieri potest, & eam vulnus admiserit, extrahẽdũ. Quòd si telũ infixum sic intus lateat: vt nullo modo reperiri possit: aut non satis commodè extrahi tãtisper dimittendũ est, donec natura ipsum protrudat: aut manifestet. Interdum verò tela infixa integra intus cicatrice obducto vulnere citra noxã aliquam diu delituerunt. Deinde longiore temporis spacio partem eam abscessu occupante ac dirupto exiliere: quo facto vulnera mox ad sanitatem perducta sunt, ea illis curatiõe adhibita, quæ aliis debetur vulneribus. Quòd multis cõtigisse vidit Albucasis, vt refert parte secunda suæ chirurgiæ. Hactenus de telorum extractione, sumpta ab ipsorum differẽtiis indicatione: nunc de re eadem dicemus, sumpta ab ipsis affectis sedibus indicatione.

Tertium genus telorũ ea parte qua venit, extrahẽdũ.

Tela interdum diu in corpore delitescunt, persanato vulnere.

Itaque sedes in quas tela penetrarunt: vel caro sunt, vel ossa: vel articulus. Atque in iis quidem partibus: vel altè telum insedit: vel in summo duntaxat, aut saltem non admodum altè, & citra mediũ infixum est. Adhæc vel membrũ vnũ duntaxat telo ictũ est: vel particulæ plures simul cõfixæ sunt, ita vt particula vna telo traiecta, alteri affigatur.

Methodus extrahendi tela infixa, sumpta à sede affecta indicatione

Igitur si in summa carne telum impactum est: aut certè magnas venas, & loca neruosa nõ transijt, nihil melius est, quàm qua venit, id euellere. Similiter etiam quod altè inhæsit, obiectæ verò partes, id est, quæ ex diuerso respondent, si conuulnerentur,

Si telum in summa carne infixum est.

vel ex sanguinis profusione: vel ex aliorum membrorum consensu, & consortij lege periculum inuehant, euulsione qua parte infixum est, eximi debet. Illud autem digitis: vel ipsius teli arundine, seu hastili (quod plærunque ligneum est) in ferri tubulum immisso, extrahemus.

Si telū altè in carne insedit.

In quibus verò altè telū in carne infixum est, & plus est, hoc est: longius spacium, per quod telo reuertendum, quàm quod perrumpendum est, iamq; venas neruosq; id pertransiuit: breuiter cùm parum admodum integræ carnis ex aduersa parte superest: neque aliquid obstat quominus contra mucronem incisio commodè fieri possit, melius est aperire quod superest, eaq; propulsatu telum educere. Nam & propiùs petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro, si medium mucro transiit, facilius sanescit quod peruium est: quia vtrinque medicamento fouetur. Protrudi autē debet: vel hastili ipso, si inhæreat: vel si exciderit, propulsorio instrumēto, cauo quidem: vel solido (quod & surdum quidam vocant) prout res exigit. Porrò si telum acumen (quod ὄυραχον vocant) habeat, (hoc autē specillo deprehendimus) propulsorij instrumēti fœminam: si verò tubulum seu concauitatem habuerit, marem demittemus, atq; ita ferrum inserto instrumēto protrudemus, quoad educi facillimè possit.

Si telum in opposita processerit.

At si etiam in opposita, seu vlterius telum processerit, nec ea parte ipsum possit extrahi, qua infixum est, diuisis iis, quę opposita sunt, per illa ipsum eximemus: vel euellentes: vt dictum est, vel per eā partem in quam tetendit: vt modò diximus, propellentes, summa cura (vti monuimus) semper habita, ne vel neruum: vel tendinem: vel maiorem venam, aut arteriam incidamus. Turpe siquidem est, dum telum extrahimus, maiorem noxam inferre, quàm telum ipsum effecerit.

Si telū ossi inhæsit.

Si telum ossi inhæsit, non nisi attrahendo ipsum eximere tutum est. Eò autem vsq; mouendū est, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, &

tum

tum vel manu, vel forcipe telum extrahendum est. Quæ ratio in dentibus quoque eiiciendis est: & vix vnquàm ita telum non sequitur: sed si morabitur, excuti quoque ictum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis (vt vocant) seu forcipibus alligant arcum, quem vulgò balistam nominant, & laborante bene stabilito, intensum ipsius instrumenti neruum, seu chordã, remittũt & ita telũ extrahũt.

Si telum altius in osse demersum sit.

Quòd si telum altiùs in osse desederit (quod cognoscimus, si firmiter id infixum, nulla vi moueatur, aut labet) excisorio cultro, osse quod iuxtà est, exempto, aut etiam terebra (si crassum sit) priùs perforato, telum ipsum extrahemus. Sunt qui ab eo foramine terebra facto ad speciem literæ + contra telum os excidunt, sic vt lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent: quo facto, id necesse est, labet, & facilè auferatur. Quod remedium vltimum est. Alij terebra in rectum ac longum porrecta, quæ illis directa vocatur, ossis percussi rimas conniuentes, & telum infixum mordicùs prehendentes, diducunt, atque ita facilè quòd infixum est, extrahunt.

Si telũ in articulo se inter duo ossa demersit.

„ Inter duo verò ossa, si per ipsum articulum telum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenísve deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, vt tendones, ligamenta, & neruos distendant. Quibus extentis, laxius inter ossa spatium est, vt sine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoque videndum est, sicut in aliis locis seu particulis suprà monui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum extrahitur, eadem scilicet ratione quæ suprà posita est.

Si particulæ plures confixæ fuerint.

At si particulæ plures confixæ fuerint, hoc est, si membrum aliquod telo traiectum, alteri affigatur, verbi causa, brachium thoraci, aut cubitus alicui alteri corporis particulæ, aut crura inter se, hoc modo faciendum est. Si non per totum vtrumque membrum penetret sagitta aut hasta, eam

ab exteriore parte, perindè atque in vno fieri consueuit, apprehensam extrahemus. Sin penitus ambæ partes transfixæ fuerint, dimidia ligni parte serra resecata, eas ligni partes quàm facillimo fieri poterit modò, sigillatim euellemus.

Si venenato telo quis ictus est.

Porrò si venenato quoque telo plaga facta est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantiùs actis, adiicienda curatio est, quæ vel epoto veneno, vel à serpente, aut quouis alio venenato animãte ictis adhiberi solet. Cæterùm quod ad chirurgiam attinet, totam carnem, quæ veneno iam mutata est, si quidem fieri potest, præcidemus. Agnosces autem eam, quòd à sana carne multùm diuersa sit. Pallida enim supra modum, subliuida, & veluti mortua apparet. Sin carnem totam à veneno immutatam circuncidere non possis, non alienum erit circa vulnus scalpello incidere, hoc est, scarificare, quò plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Dein venenum admota vulneri cucurbitula, extrahendum est. Si cucurbitula non est, tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est (quod tamen vix incidere potest) homo vilis aliquis adhibendus est, qui vulnus exugat. Sed illud ne intereat, antè debebit attendere, qui vulnus exuxerit, ne quod in gingiuis, palatóve, aliáve parte oris vlcus habeat: hoc pacto enim & ipse tutus erit, & tutum hominem vulneratum præstabit. Siquidem venena (vt Celsus ait) non gustu, sed in vulnere nocent. Verùm priusquàm hęc aggrediamur, telum ipsum vti docuimus, eximendum erit. Atque hactenùs tradita est methodus de telis è corpore extrahendis. Cæterùm Nicodemi incantamenta, & insusurrationes, quas & coniurationes vocant, quæ à Theoderico, & Gilberto referuntur, ne pili quidem facio, vt quæ meræ nugæ sint, & Christianum hominem nõ deceant. Medicamenta autem ea, quæ extrahendis infixis dicata sunt, subindè Guido vsurpare solet in spinis, piscium ossiculis, lapidibus, vitri fragmentis, surculis, & ossium frustulis

Venena non gustu, sed in vulnere nocent.

eximend

eximendis: aitq; frequenti experimento se edoctum medicamentum ab Auicenna descriptum, inter cetera præstantissimum esse, & efficacissimum.

Recipit autem fermenti, mellis optimi, aut aluearium sordiciei (quæ Græcè propolis dicitur) singulorum libram semis, visci quercini quart. vnum, ammoniaci quart. semis, olei quart. vnum: ex quibus omnibus conficitur emplastrum, quod loco cui fixum intus inhæret, superponitur.

Emplastrũ Auicennæ, infixa statim extrahens.

Rogerius adserit multiplici experimento comprobatum, quòd radix arundinis contusa cum melle, & apposita infixa sine dolore extrahit. Plæraque alia sunt in antidotario descripta, quę vim habent attrahendi, & infixa euellendi, cuiusmodi sunt, dictamnũ, thapsia, sagapenũ, ammoniacum, aristolochia, ranę combustæ, & id genus alia.

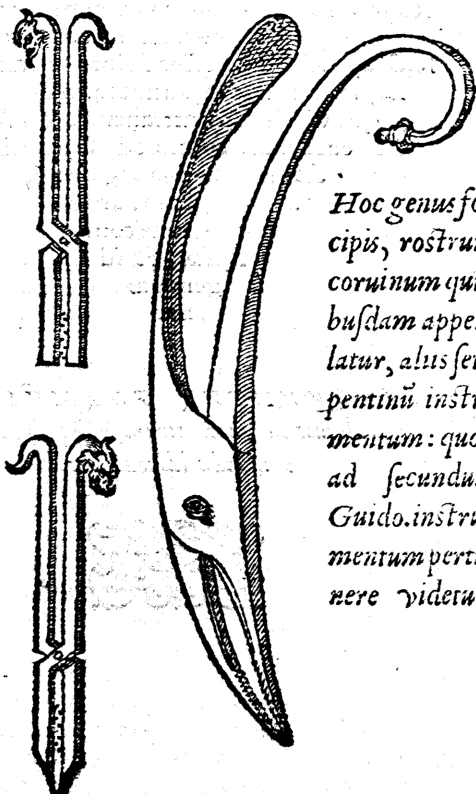
Hoc idẽ & Paul. Aeg. testatur.

SEQVVNTVR FORMVLAE *aliquot instrumentorum, quæ telis extrahendis idonea sunt.*

Forcipes denticulatæ, ad euellendum spinas, ossicula aspera & pungentia, aculeos quoque, & mucrones infixos, aliaq; id genus acuta.

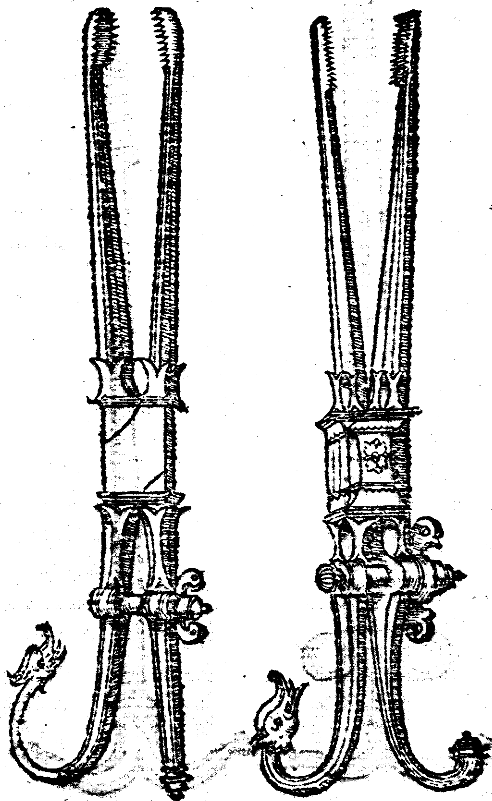
Forcipes Albucasis, sub hac duplici formula depictæ reperiuntur, in variis exẽplaribus. hæ autem sunt secundum Guidonis instrumẽtum.

Hoc genus forcipis, rostrum coruinum quibusdam appellatur, aliis serpentinũ instrumentum: quod ad secundum Guido. instrumentum pertinere videtur.

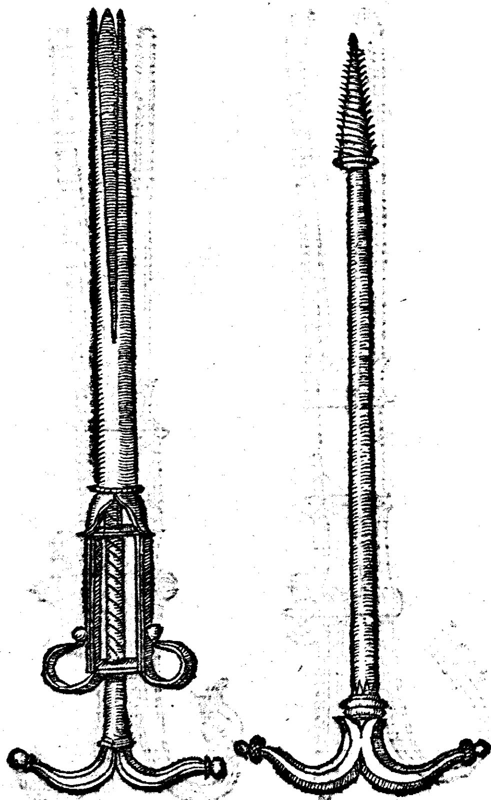
Aliud forcipis genus, ad globos educēdos, & tela spiculis cincta, obuersasque cuspides habentia. vulgares chirurgi barbatula vocant.

Alia forma forcipis dēticulatæ, ad eosdem vsus vtilis, & apprimè idoneæ, ad quos et duæ aliæ præcedentes forcipum differentiæ.

Inſtrumentum, ad extrahendum ferrum infixum, tubulum habens arundine ſeu haſtili vacuum. hoc vti poſſumus loco quarti inſtrumenti Guid. quod terebram inuerſam appellat.

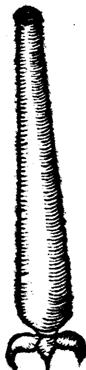
Terebra directa, quod quintum eſt Guidonis inſtrumentũ, ad amplianda oſſa, quibus tela inhærent.

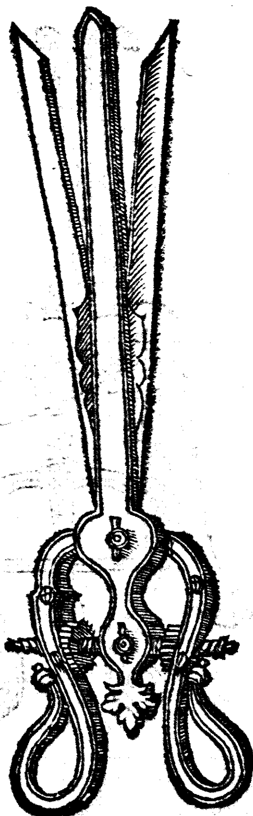

Formæ

Formula forficis excisoriæ, ad ampliãda vulnera in carne accepta, quò faciliùs infixa eximantur. Hoc est sextum est Guidonis instrumentum.

Formula impellentis caui, quod & propulsorium fœmina dicitur. Hoc septimũ est Guidonis instrumentum.

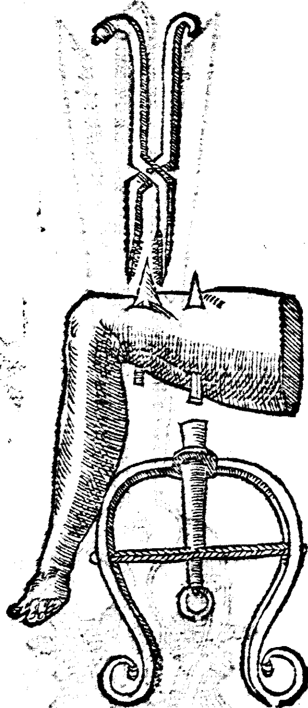

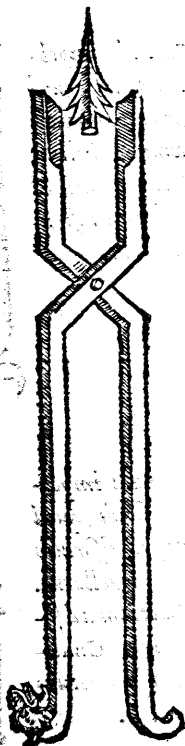
Formula impellẽtis surdi, quod & propulsorium mas appellatur. Hoc etiam ad septimum Guidonis instrumẽtum refertur.

Instrumentum simile vocatæ Balistæ.

Forcipes seu (vt vulgò loquũtur) tenaculæ quæ capita habent ad instar Limæ.

De secunda intentione curationis Vulnerum.

2 *Dissidentiũ coniunctio.*

SEcundam intentionem in curandis vulneribus (quæ est commissio dissidentium, seu distãtium partium coniunctio) assequimur per orarum adductionem, seu labiorum vulneris inuicem distantiũ attractionem, & applicationem, membrum ipsum læsum quàm fieri poterit lenissimè tractando. Dissidentium nanque coniunctionem seu agglutinationẽ præcedit necessariò orarum adductio. Quæ autem diducta sunt, in idẽ adducuntur, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura, aut fibulis (quas Greci ἀγκτῆρας vocant) impositis, aut horum quibusdam, aut omnibus. Quòd si vulnus (vt proposuimus) simplex sit, hoc est, solùm continui in carne diuortium, cum quo neque affectus vllus, neque symptoma vllum adsit, nec valde magnũ sit, sola fascia orbiculatim circundata, diductæ partes committendæ sunt. Ita enim vulnus procul dubiò coibit, & citra aliquam aliam extrinsecùs adhibitam curã coalesceret. Huius autem conditionis & coalescentiæ effectrix causa, sola certè est natura. At si magnum vulnus sit, adeò vt diductæ partes in totum, atque exactè prædicta deligatura committi nequeant, suturis ipse adducentur: deindè vbi sic deligatæ, aut suturis adductæ fuerint, glutinatoriis presidiis vtemur, quę collectam humorum subluuiem desiccare, & consumere queant: aliam verò ne influat, prohibere. Plaga autẽ ea sui potissimùm debet, quæ in molli parte accepta est, maximeq; si discissa auris ima est, vt Celsus ait, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter vix enim iis partibus deligaturam vulnus admittit. Si verò in carne vulnus est, hiatq;, neque in vnũ oræ facilè attrahuntur, sutura quidem aliena est, imponendæ verò fibulæ sunt quæ oras paulùm tamen contrahunt, quò minùs lata posteà cicatrix fit: ferè autẽ fibulæ latius vulnus esse patiuntur.

Lib. 3. The.

Trifariam distantes oræ vulneris in idẽ adducuntur.

Vulnus simplex ex sola partiũ commissiõe adglutinari potest.

1 *Deligatura*

2 *Sutura.*

3 *Fibulæ.*

De tertia intentione.

3 *Cōmissorū conseruatio.*

TErtius scopus, qui in curando simplici vulnere chirurgo proponitur, est, vt diductorum oræ, ita vt in vnum per adductionē coniunctæ sunt, conseruentur, & maneant. Conseruabuntur autem optimè huiusmodi extrema, quæ in vnū coacta sunt iisdem ferè auxiliis, quibus & in idem adducta sunt: nempe, decenti ligatione, apposito membri situ, & suturis, si necessariæ videbuntur. Porrò bifariàm simul manent, & adglutinantur quæ commissa sunt alia enim per se, alia ope aliorum subsistunt ac manent. Per se quidem, quæcunque secum cōcrescunt, ac coalescūt, aliorū ope, vt ea quæ colligātur, & quæ glutino aliquo tenētur: ac quę cōcrescāt coalescātúe omnino mollia naturaliter sint oportet. Talis sanè est (inquit Galenus) tum caro ipsa, tum quæcunque carnea, ex ipsa cōstitutiōe sunt. Quæcunq; verò dura siccaq; sunt, eorum diuisæ partes coire simul nequeunt, alienum enim terminū nequaquàm admittunt: sed glutinū aliquod vinculúmve, quo cōmissa maneant, requirunt. Et talium quidem sanatio insequentibus præcipietur. Nunc de iis quæ per se vniri possunt, incœptum sermonem peragamus, & quomodò vulnus ligari conueniat, primùm dicamus.

Dupliciter coniūcta manere quæ cō mittuntur.

Quomodo Vulnus ligari conueniat.

Triplex genus deligaturæ.

DEligaturæ modi seu differentię tres sunt apud Auicen. Fen quarta lib. quarti. Nempe incarnatiua, expulsiua, & retentiua: ita enim eius interpres, & recentiores chirurgi eas nominant. Incarnatiua, quæ magis propriè adglutinatoria diceretur, recentibus tum vulneribus, tum fracturis accōmodat. Debet autē fascia in hoc genere deligaturæ à duob⁹ initiis versus mediū eiusdē circūuolui et principiū deligaturę fieri ex parte aduersa loci vulnerati ducēdo, atq; iniciēdo alterū fasciæ principiū versus partem superiorem membri, alterum versus inferiorem. Ea verò latitudine esse debet fascia ipsa, vt semel

1 *Incarnatiua seu adglutinatoria deligatura.*

mel iniecta, nõ vulnus tantùm, sed vsque ad aliquid vtrinque etiam oras eius comprehendat, quantum videlicet videbit necessariũ. Si ab altera parte caro magis recessit, ea melius attrahit. Si æquè ab vtraq; transuersa comprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm iniicienda est, & tum in vtranque partem ducatur. Cæterùm arctior esse debet ligatura super locum læsum, quàm in partibus adiacentibus. Cauendum tamen semper est, ne vel nimis arcta, vel nimis laxa sit. Quandoquidem quæ laxior est, non continet: quod autem nõ continetur, elabitur. At verò quod vehementiùs est adstrictum, dolorem premendo excitat, & proindè fluxionem proritat, & phlegmonem accersit, quandoque etiam gangrænam. Danda igitur opera est, vt vitato ambarum incommodo, vtriusque fruamur commodo. Id fiet (vt Galenus ait) si quod nimium est, declinabimus. Ergo nec adeò arctare deligaturã debebis, vt iam comprimat: nec adeò remittere, vt laxa sit. Et, vt summatim dicam, deligaturæ terminus, sit bona laborantis tolerantia. Cæterùm extrema facie acu assuenda sunt. Nam nodus (inquit Celsus) vlcus lædit, nisi tamen longè est. Et si necessitas desideret, plures fasciæ iniiciantur, & modo qui suprà dictus est, reuoluantur. Itaque hoc deligandi modo vulneris labra adamussim committuntur, & quominùs circa vulnus excitetur phlegmone, (cuius rei curam imprimis habere oportet) prohibetur vt lib. sexto methodi Gal. annotauit. Sunt qui pannum lineum duplicatum adaptant vulneri, & stringendo acu desuper assuunt. Hæc de prima ligaturæ differentia.

Li. 6. meth.

Sic deliganda est fascia vt & contineat, neque adstringat.

Secunda deligaturæ differentia, quæ expulsoria dicitur, antiquis vlceribus & sinibus (quos cauernosa vlcera vocant) propriè dicata est, hoc enim cõmodi præstat in illis, quòd à fundo ad os collectã humorum colluuiem extrudit, & ne quid ampliùs in locum affectum confluat, validè prohibet. Hæc au- 2

Expulsoria deligatura.

tem fit fascia ab altero tantùm principio reuoluta, incipitq; ab inferiore parte membri laborantis, vbi arctior esse debet. Ab hinc ad superiorem partem facta circumuolutione, eam paulatim soluendo, dispẽsatur: si saltẽ os per quod sanies emanat, ad superiorem partem porrectum sit. Interdùm enim inferiùs spectat. Voco autem hîc partem superiorẽ cum Galeno, quæ versus cor, aut hepar vasorum radices spectat. Rursus radicem vasis appellamus, priorẽ eius partem, quæ iocinori proprior est, vel etiam cordi. Porrò huiusmodi ligatura adaptari solet membris inæqualibus, id est, quæ non sunt æqualis crassitudinis, cuiusmodi sunt tibiæ, scindendo fasciam ipsam singulo quoque palmi interuallo: & eam validè acu assuendo, ab ea parte maximè, quæ gibba est, seu, vt dicunt, arcuata: laxè verò à parte altera dorsali. Hoc autem genus ligaturæ vtilissimum est in antiquis vlceribus, varicibus, & tibiarum inflationibus.

Deligatura expulsoria fit infernè sursum.
Lib. 5. meth. med.

3 Deligatura quæ retinet medicamenta, accommodatur membris, in quibus non potest fieri arctatio, seu strictura, neque alia deligatura, vt in collo, & ventre, atque omnibus abscessibus, & dispositionibus dolorificis. Hæc autem perficitur, linteolo, seu fascia vnicum finem, seu (vt dicunt) caput habente: vel quæ sit multorum capitum seu brachiorum, prout res exigit. Atque eius deligaturæ principium, super locum affectum iniicietur, & in parte opposita, vel nodus, vel potiùs sutura fiet. Talis autem deligatura leniter, & citra dolorem, cùm appetet tempus, solui debet. Quòd si linteola nimis adhæreant, ea tantisper vino madefacito, donec facilè separari possint: fascia verò ad vulnus deligandum, lintea aptissima est Galeno libro sexto Therap. quæ nec nimiùm mollis, nec nimiùm dura sit. Quod enim molle nimiùm est, & algæ ritu fragile, non tutò continet. Quod verò durum nimis est, premendo offendit. Si igitur ex panno veteri, non tamen nimis detrito, suaui, leni: & mundo

Deligatura retinens.

Quæ fascia vulneri deligando aptissima.

mundo: eaq; latitudine, & longitudine, quam natura partis desiderat. Vt si humerus tibi deligandus sit, fasciam quæ latitudinem sex digitorum habeat assumes: at si femur, quinque: si tibia, quatuor: si brachium, trium digitorum. Si verò digitus ligari debeat, vnius digiti latitudine fascia assumēda erit. Eius verò longitudo sit, pro ratione numeri iniectionum, hoc est, pro necessitate reuolutionum. Hoc igitur: vt & multa alia, quæ scriptis mandari non possunt medici, ac chirurgi ingenio, quod (vt Damascenus ait) tum artem, tū naturā operātē magnoperè adiuuat committitur. Sed & ad hoc non parū cōfert cognitio cōformationis ipsius particulæ laborātis: vt quarto Therapeutices Galenus his verbis expressit. Deligare (inquit) commodè ægram particulam non possis, nisi priùs vel ex figura: vel positura, vel vtrisq; indicationem sumpseris. Hactenus de modò deligandi. Nunc de qualitate, & modò suendi.

De sutura in vulneribus facienda.

Sutura triplex.

TRiplex sutura communiter fieri solet in vulneribus, agglutinatoria, quam incarnatiuam vocant: suppressoria sanguinis, & labiorum in vnū adductorum, ad tempus cōseruatrix. 1 Sutura agglutinatoria omnibus his plagis seu vulneribus in molli parte acceptis, cōpetit, quorū labra sic inuicē dissidēt: vt solâ ligaturâ in vnū adduci nō possint & qbus nihil iā extraneū inter ipsas oras intercipitur. Sed & recētia esse debēt vulnera, qbus hoc genus suturæ accōmodatur: vel saltē si vetera fuerint, ac dura, callosaq; labra habuerint, per scarificationē, aut cutis ablationem, sanguine emisso renouata. Hæc autem fit quinque modis. Primò, filo forti, æquali, & læui, cuiusmodi est sericum in communibus saltem vulneribus, primum punctum faciendo in medio diuisionis vulneris, deinde alterū in medio spacio vtriusq; lateris, & ita deinceps procedendo vt inter duo quæcunque puncta, punctum interce-

Vsus suturæ agglutinatoriæ.

Modi quinque suturæ agglutinatoriæ. (1.

dat, donec vulneris labra ritè cōmissa fuerint. Itaq; neq; nimis rara, neq; nimis crebra sutura esse debet. Si enim nimis rara est, nō cōtinet: Si nimis crebra est vehementer afficit. Quia quo sæpius acus corpus transiuit, quoq; plura loca iniectum vinculū mordet, eo maiores inflammationes (inquit Celsus) oriūtur. Sic igitur sutura oras iūgat, vt ne ipsæ quidē inter se ex toto cōtingant. Quòd scilicet, si quid intus humoris cōcreuerit, sit qua emanare, ac effluere possit. Solēt autem cōmuniter vnius digiti transuersalis spacium inter iniecta vincula relinquere. Porrò acus longa, ac læuis esto cuspide triangulari, cauda verò excauata, vt in ea filum recondatur, & trāsitū acus non remoretur. Ita enim mitius corpori insidit.

Lib. 5.

Acus qualis esse debeat.

Cæterùm cannula habeatur fenestrata cui incumbat, ac innitatur altera pars labij vulneris, ne scilicet huc atque illuc euagetur, dum acus intromittitur: & vt per fenestellam videri possit, quādo acus pertransierit. Atque vbi iam acus traiecta fuerit, vnà cum filo trahatur: sed interim vulneris labrū, quod propè filum est, specillo huic parti applicato, veluti fulcimento, & adminiculo innitatur, ne dum filum extrahitur, labrum etiam consequatur. Ligetur autem primò duabus inuolutionibus, secundò vna duntaxat, deinde filum scindatur, aliquantulum remotè à nodo.

2 *Secūdus modus suturæ agglutinatoriæ.*

Secundo modo fit sutura incarnatiua, seu agglutinatoria acubus, aut pinna cum acu introducta. hac autem vtimur in magnis vulneribus, & profundis, in quibus labra plurimum inter se distant. Atq; tot numero acus imponendæ sunt, cum filo in eas intromisso, quot necessariæ videbuntur. Filum autem circa eas reuoluendum est, eo modo quo mulierculę facere solent, dum suas acus super manicas aut capitia asseruant: atque hoc modo relinquuntur vsq; ad vulneris consolidationem.

3 *Tertius mo*

Tertio modo fit sutura hæc agglutinatoria dicta veruculis æqualibus ex stupis vehementer contor-

tis,

tis, & gracilibus ad modum scriptorij calami, vel festucæ, lõgitudine ferè medij digiti. Quòd si velimus suturam longo tẽpore perdurare, pinna seu scriptorius calamus, loco stuparum assumi debet: fit autem ad hunc modum. Vtraq; vulneris ora traiici debet, acu filum ducente. Deinde facto per idẽ foramẽ recursu, ex ea parte qua venerat recipiẽda est: sic quidem: vt ansa vna remaneat, ea parte qua remeauit. In qua alterum veruculi extremum imponendum erit. Postea fines amborum filorum, euntis inquam & redeuntis, constringito, & super alterum veruculi caput ligaturam facito, ibiq; fila rescindito, & veruculum hoc pacto vsque ad perfectam vulneris coitionem relinquito.

dus suturæ incarnatiuæ.

Ansa.

Quarto, eiusmodi sutura fit, fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας nominant) disiunctas, atque hiantes vulneris oras committendo. Sunto autem fibulæ ipsæ vel maiores, vel minores, pro ratione partis vulneratæ: ab vtraq; verò parte recuruæ, figaturq; hamus vnus in altero vulneris labro, & versus alterũ ducatur, in quo & alter hamus infigatur: vt facere solẽt qui pãnos tundẽdo apparãt. Hæ autẽ (fibulæ inquã) quibus hiãtis plagæ oras sic cõtrahimus, nullã vim desiderant, sed eatenus vtiles sunt, quatenus cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur.

4 Quartus modus suturæ agglutinatoria.

Quinto modo diductæ vulneris oræ committuntur, pannis vtrinque admotis, qui figuram triangularem referant, & ea sint magnitudine, quæ membro læso congruere videatur. Qui suturæ modus, in iis maximè locis conuenit, in quibus volumus cicatrices, facta vulneris agglutinatione, non apparere, vt in facie. Panni autem eiusmodi, viscoso linimento, ac pertinaciter adhærente oblini debent quòd recipiat puluerem sanguinis draconis, thuris, & mastiches, sarcocollam, picem, & pollinẽ, id est, farinam volatilem molendinariam. Quæ omnia cum oui candido liquore subigi debent, & in vnitatem redigi. Atque vbi linimenti formam

5 Quintus modus suturæ incarnatiuæ.

ea iam induerint, supradictos pannos extendi debent, qui vtrinque postea ad latera vulneris, ad pollicis vnius distantiam supra vulneratam partem agglutinandi sunt. Vbi autem hæc panni frustula sic linimento oblita, desiccata fuerint, ingeniosè, & vt oportet, consui debent. Quo facto, vulneris labra coïbunt, & agglutinabuntur.

Sutura sanguinem supprimens.

2 Sutura sanguinẽ supprimens, fit acu filum trahẽte, traiectis oris vulneris vtriusque, per modum reuolutionis, vti pelles consui solent. Ea autem vtimur, quando alia non datur vti, propter magnum ruentis sanguinis impetum, accepto in venis vulnere. Sed & hæc vtilis est ad transuenda intestina, cùm sauciata sunt: ad panniculos quoque vulneratos, & loca carne destituta. Verùm non admodum tutus est hic consuendi modus. Quandoquidem disrupto puncto vno, cætera relaxantur.

Modus suturæ tertius.

3 Sutura quæ labiorum in vnum attractorum est conseruatrix, fit vt & reliquæ aliæ: verũ non æquè arcta esse debet. Eo enim duntaxat nomine fit: vt simul maneãt: quæ cõmissa sunt, tantisper dũ vulnus coaluerit. Competit autem huiusmodi sutura vulneribus in carne, aut molli parte acceptis, in quibus magna facta est dilaceratio, & carnis deperditio. Hac enim facto vnionis diuortio, seiunctæ partes in vnum adducentur, quo citiùs coalescant. His etiam vulneribus rectè accommodatur, è quibus in posterum aliquid extrahendum est. Illud autem de suturis ac fibulis in vniuersum diligenter obseruandum est, vt illis nunquam vtamur, antequam vulnus intus purgatum sit (nisi cùm magna sanguinis profusio supprimenda est) ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur, id enim & in pus vertitur, & inflammationem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Sed ne linimentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, inibi relinquendum est: nam id quoque inflammat. Comprehendi verò sutura vel fibula, non cutem tantùm, sed aliquid

etiam

Lib. 5.

Tempus, & modus reponendæ suturæ.

etiam ex carne (vbi suberit hęc) oportebit, quò valẽtiùs inhæreat, neque cutem abrumpat. Vtraq; optima est (vt voluit Celsus) ex acia molli, non nimis torta, quò mitiùs corpori insidat. Sed neque rara nimis, neque nimis crebra (ob superiùs adductas rationes) sutura aut fibula iniicienda est. Neutra etiam vim vllam desiderat, sed eatenus vtilis est, qua cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur. Cæterùm tunc appetit tempus remouendæ suturæ, cùm ea, quem desideramus effectum præstiterit. Modus autẽ remouendi talis est: Specilli caudam, id est, angustum mucronem, filo supponito, filumq; ipsum mox abscindito. Posteà latum ipsius specilli mucronem, labro vulneris per quod filũ educitur, superponito. Ita enim pulchrè vitabis, ne quid filum euellendo laceretur.

Modus conficiendi puluillos, & eorum vsus.

Vsus puluillorum.

Ratio nominis.

Materia puluillorum.

Numerus.

Tempestiuum autẽ est, de puluillis (qui vulgaribus chirurgis plumaceoli nuncupantur) aliquid obiter dicamus: hi enim ad multa vtiles sunt. Quandoquidem dissolutas ac diductas partes fulciunt, & comprimunt: membri, quod suæ vnionis diuortium patitur, genuinum calorem fouẽt, & conseruant. Denique à graui molestoq; vinculorum ac fasciarum pondere, vulneratam particulam tuentur. Fieri autem quondam solebant ex pluma inter duos pannos candidos, & mundos consuta, vnde & nomen illi à veteribus inditum est. Verùm quoniam eos subindè mutare, & innouare (quod valde tędiosum erat) cogebat necessitas, magis posteà placuit eiusmodi puluillos ex stupis canabinis conficere, præsertim diligenter, ac studiosè pexis, emundatisq;. Fiunt etiam interdùm ex lana vel xylo, quod cotonem appellant. Plærique autem hodiè loco puluillorum, panniculos admouent læues, id est, non asperos, duplicatos, aut triplicatos: alij verò spongiam adaptant. Porrò duo, vel tres, pluresve, prout res expostulat, apponuntur. Quandoque

quidem

quidē sicci, ac nullo madētes liquore: nōnunquā verò imbuti oui cādido, vel vino vel posca aliquoties etiam oleo, iuxta ipsius dispositionis exigentiam. Inueniuntur autem huiusmodi puluilli ex triplici differentia, quòd ad figuram attinet. Alij enim triāgularem, alij rotundam, alij verò quadratam habent. Qui figura constant triangulari, glutinandis vulneribus (vt placuit Auicēnæ) sunt dicati. Ita autem disponi debent: vnus ex vtroque latere orarum, seu labrorum vulneris, constituatur ita: vt super plagam, inter se iungantur lateribus. Qui rotundam habent figuram, sicci aliis superponuntur natiui caloris particulæ læsæ conseruandi gratia, & vt saniosam proluuiem, ac sordidos ichores in se recipiant. Sed qui quadrati sunt, ideo apponuntur, vt partem læsam à fasciarum & vinculorum iniuriis vindicent.

Figura. *Triangulares.* *Rotundi.* *Quadrati.*

De penicillis siue turundis (quas tentas vulgò appellant) & linamentis formandis, deq́ eorum vsu multiplici.

TVrundas seu penicilla, & linamenta maximo esse vsui in curandis vulneribus, & præcedentia luce clarius ostendunt, & omnibus in aperto est. Proinde quando, quomodo, & ad quos fines illis sit vtendum, chirurgo haudquaquam est ignorandum. Adhæc ex qua materia, & qua figura formari debeant. Itaque illis vtimur, in iis octo præsertim vulnerum generibus.

In quibus vulneribus vtēdū turūdis, & linamentis.

1 Primò, cùm vulnera vel amplianda sunt, vel detergenda, vel cùm aliquid ab eorum fundo vacuandum est: vt in profundis vulneribus, in quibus necessum est alibi vulnus aperire, vt ex fundo, & sinu ipsius, ichores, id est, saniosa colluuies, inibi collecti vacuentur.

2 Secundò illis cogimur vti, in cauis vulneribus, in quibus necessaria est carnis deperditæ regeneratio.

3 Tertiò in vulneribus alteratis ab aëre, & sordidis quæ detersione egent.

Quartò

4 Quartò in vulneribus contusis.

5 Quintò prædictorum vsus vtilis est, in vulneribus, quæ cum phlegmone, aut quouis alio tumore præter naturam fatigant.

6 Sextò in vulneribus, quæ per morsus fiunt. Talia nanque vulnera non sunt festinanter agglutinanda, & ad cicatricem perducenda. Quin potiùs longo tempore aperta & hiantia manere debent. Quandoquidem morsus ferè omnis (vt Celsus ait) quoddam virus habet, quod foras semper euocandum est, non intrò repellendum, nec occluso vulnere intùs relinquendum. Sed de his fusiùs in sequentibus dicetur.

Lib. 5.

Omnis ferè morsus habet quoddã virus.

7 Septimò turundis, & linamentis vtimur, in vulneribus, in quibus persanandis circa ossa manus admouenda est.

8 Octauò in vulneribus, quæ iam vetustate in vlcera defluxionibus scaturientia degenerauerunt. Porrò in omnibus aliis reliquis vulneribus, inducendæ cicatrici studemus, absque eiusmodi turundis, & linamentis. Aduertendum autem est, in iis diuersitatem non paruam esse, pro ratione finis, cuius gratiâ fiunt, & admouentur: fiunt autem interdùm, vt diximus, ad detergendas sordes vulnerum, atque tũ ex panni non asperi, & præsertim veteris, laciniis, vel floccis euulsis, formantur. Nonnunquàm verò ideò fiunt, & in vulnus immittũtur, vt ipsum hiãs, & apertum maneat. Ac tunc quidem ex stupis bene pexis, & â sordibus ritè emundatis, vel ex prædicti panni frustulis, efformãtur: vel etiam ex xylo (quem cotonem vocant) vt Razes facere solebat. Sed & ex canna ęnea, vel argentea perforata fiunt penicilli ad eundem finem: vt verbi gratiâ, in naribus, ad aëris inspirationem, & in altis vulneribus, vt sanies, & purulenta colluuio, per hanc velut emissarium feratur, & foràs egrediatur, non autem intùs retineatur. Quandoque etiam hæc, linamenta inquam, & penicilla, plagæ inseruntur, vt ipsius os magis dehiscat, & amplietur, fiuntq́ue tunc aut ex spongiolis vehementer

Vsus, & materia turundarũ & linamentorũ.

Tentæ cannulcæ.

menter compressis, & intortis, aut ex radice gentianæ, hæc enim dum multum humorem, quo scatet vulnus, combiberint; turgescunt, & ita magis hiantem plagam reddunt. Cæterùm forma linamentorũ æqualis esse debet, turundarum verò inæqualis, in modum clauiculi lignei, quem Latini impagem vocant, ne scilicet intrò labantur. Hæc autem aliquoties quidem sicca, quandoque verò quopiam delibuta vnguento admouentur, prout res ipsa exigit. Reliqua quæ ad eiusmodi operationes spectant, medentis consilio, & solertiæ committuntur.

Impages, cheuille.

De quarta intentione curandorum vulnerum.

4 *Substantiæ partis cõseruatio.*

Qvarta intentio in curandis recenter acceptis vulneribus est, particulæ læsæ substantiam conseruare, ac prohibere ne ipsa dolore, vel phlegmone, aut aliquo alio prauo symptomate (quod vulneribus ipsis accidere solet) infestetur. Hunc autem scopũ assequimur, admotis emplastris, & linimentis, ex oui candido, & aliis huiusmodi refrigerantibus, vt rectè docuit Razes, primis saltem diebus. Posteà verò vino styptico particula perfundenda, & figura aptissima collocanda est. Apertio quoque eaq; interdùm ex aduerso in vulnerata parte molienda est. Necessaria etiam est nonnunquàm sanguinis missio, item & purgatio: vt mox docebitur. Sed & proba victus ratio (quam statim præscribemus) imprimis est obseruanda, si quartum hunc scopum cupis assequi. Porrò nihil aduersus hæc, quæ commentamur, pugnat, quod plærique obiiciunt, vulnera scilicet inquantùm vulnera, iis tam variis, tamq; multiplicibus auxiliis nõ indigere. Hoc enim dictum solùm locum habet in paruis occasionibus, & eucratis, id est, bono habitu preditis corporibus. In magnis verò occasionibus, & in plethoricis corporibus, vel vitioso succo refertis, necessum est ad prauorum symptomatum (quæ recentibus vulneribus superuenire consueuerunt) præcautionem, prædictis

prædictis vti auxiliis. Quod Galenus innuere videtur libro sexto methodi medēdi, his ferè verbis: Fingamus quempiam ad nos venire, cui tantùm cutis acu sit puncta, hunc hominem, si is sit cui facilè [ob bonam corporis habitudinem] vlcera sanescāt, etiā si citra medicamentum, nudoq; membro, ad opera consueta dimittas, nihil sentiet mali: sin ex eorum numero sit, qui difficulter sanētur (quia scilicet vel plethoricus sit, vel vitiosis succis prematur, vel acris sit sensus, vel horum quibusdā, omnibúsne prematur) primùm quidem dolebit, pòst etiam tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone. Porrò in omni membro carnoso, quod suæ vnionis solutionem patitur, nerui, venæ, & arteriæ reperiuntur, quę praua quædam accidentia inducere possunt. Nempe dolorem, phlegmonem, sanguinis profusionem, conuulsionem, & id genus alia. Quibus summa diligentia medentem occurrere oportet. Occurret autem facilè, si ea præsentierit, & præcognouerit, vt primo libro præsagiorum testatus est Hippocrates ad hunc modum scribens, Nihil perindè medico conducibile est, quàm vt futura præsentiat: ita enim (vt Galenus locum hunc interpretans ait) de longinquo obuiàm it malis.

Gal. lib. 6. meth.

De sanguinis detractione in vulneribus.

OMni recēns facto vulneri (nisi in vētre sit) expedit (inquit Galenus) ex ipso statim sanguinem plus, minúsve effluere. Quippe hoc modo phlegmone minùs tentabitur, tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita loca sunt. Itaque si medicum imitatorem esse oporteat, non naturę tātùm (vt subinde nos monet Hippocrates) sed etiam eorum, quæ cùm sua sponte veniant, conferunt. In recenter autē acceptis vulneribus præsertim magnis, & præualidis, expedit (vt diximus) sanguinem effluere: hic certè si minimè, vel minus quàm par sit, effluxit, quod deest, ipsi adiicias oportet, sanguinem scilicet ex

Lib. 4. met. ex Hipp.

In vulneribus præualidis sanguinem mittendum esse.

vena

Vulnera trifariàm magna redduntur.

vena detrahendo. Porrò trifariàm vulnera, vt & reliqua omnia alia vitia magna grauiaq; redduntur, vt Galenus ait libro quarto methodi medendi: nempe vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus vim, seu magnitudinem, vel propterea quòd sunt cacoëthe, id est, maligna. Cuiusmodi quæcunque in articulis accepta vulnera sunt. Hæc enim doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum afferunt. Quòd scilicet ibi tendones, & nerui, & carne vacua, atque ossea loca sunt.

Quæ sanguinem mittendũ indicent in vulneribus.

Vulneris igitur magnitudo, vnà cum virium robore, mittendum sanguinem indicat: quanquàm qui vulneratus est, prorsus redundantiæ sanguinis sit expers. Quo fit, vt in artis operibus errent, qui in sola sanguinis abundantia, ipsius detractionem consulunt.

Sanguis cur in recenter acceptis vulneribus mittatur.

Porrò nos sanguinem detrahimus, in recentibus, & nuper acceptis vulneribus, non solùm ne pars læsa, aut circumposita loca (vt superiùs dictum est) phlegmone tententur, sed vt impetum quoque ruentis sanguinis cohibeamus, & nimium profluuium impediamus. Hi enim sunt præcipui scopi mittendi sanguinis in recẽter illatis vulneribus.

Lib. 4. met. med.

Si fluxio valẽter irruat ad cõtraria reuellendũ.

Cæterùm si perpetuum est, quod ab Hippocrate (vt Galenus ait) didicimus, incipientem (inquam) fluxionem ad cõtraria trahendam, & reuellendam esse: fixam verò iam in laborante particula, vacuandam esse, vel ab ipsa particula quæ affligitur, vel à maximè vicina. In prõptu nobis, & de sanguinis detractione colligere nũc est, quòd in principio hæc è longinquo, posteà ab ipsis exulceratis partibus sit emolienda.

Modus vacuationis ex quibus indicetur.

Modũ verò, seu quantitatem vacuationis, tum ex redundantiæ modo, tum ex copia sanguinis, qui è vulnere effluxit, inuenies. Adhæc ex ætate, natura, tempore anni, regione, & consuetudine, & ante hæc, ex ipsa laborantis virtute.

Venæ secandæ electio, ex pte vulnerata indicatur.

Venæ autem secandæ electio ex laborante particula indicatur. Vt si vulnus in capite, collo, aut facie acceptum sit, humeralis in cubito, vel manu, secanda est. Si ea non cernitur, media,

quæ

quæ ex ea deriuata est. Interiorem verò (quam basilicam vocant) incidere vtile est, in iis, quibus inferiores collo partes vsque ad renes & vmbilicũ vulneratæ sunt. Hac non comparente, certè media, quæ ab ipsa diducta in iuncturæ apparet flexura, diuidẽda est. Vbi enim vena (vt Galenus ait libro de phlebotomia) quæ parti affectæ propria est, obscurior fuerit, & ad mediarum aliquam aperiendam accedis omnino tibi conãdum est, vt eam quæ à propria diducitur, potiùs incîdas. Est verò, & quæ inferiores sunt cubiti iunctura, eas scilicet quæ in vlna existũt, nihil secare prohibeat, vbi nimirùm quæ in cubito sunt, non appareãt. Sed eas certè, quæ in rectũ sunt, id est, è directo sitæ, & à venis quas in cubito si apparuissent, alioqui secassemus, diductæ. Porrò quemadmodùm prædictæ omnes partes, vbi sic vulneratæ fuerit, vt sanguinis, ob causas superiùs adductas, egeant detractione, in cubito secta vena iuuantur, vti dictum est: sic quæ renibus inferiores sunt, illis quæ per poplites, & malleolos decurrũt. Ac ꝑpetuò quidẽ in omnib⁹, dũ sic reuellere studes, aut vacuare, & phlegmonẽ prohibere, vena quæ è directo est, secanda venit. Manu tamen vulnerata (vti & eadem, incipiente phlegmone, laborante sanguine valenter ac nimis copiosè in eam irruente, crus quod è directo est, reuulsionis gratia tibi scarificandum erit. Altero verò crurum sic ex vulnere malè habente, reliquum crus scarificabis, aut in eo poplitis, aut malleoli venam secabis, vel certè potiùs (vt consulit Aëtius) ex brachio quod è directo est, sanguinem detrahes. Si autem renes, vel partes illis adiacẽtes, recens vulnus acceperint, quod sanguinis emissionẽ desideret, vel propter ipsius affectus magnitudinem, vel ne phlegmone tententur, vena in cubito interior incidi debet, tametsi renes ipsi ambigant, quibus partibus, superioribúsne, an inferioribus adscribi debeant, vt Galenus annotauit, libro de curandi ratione per sanguinis misionẽ. Verisimile enim est, plus sanguinis

Venæ poplitis & malleoli, quãdo secandæ.

Semper è directo secãda vena.

Auersio à manu, et ab altero crure.

Si renes, aut partes circũpositæ vulnus acceperint.

ad ipsos ex superioribus partibus, quàm ex inferioribus confluere. Non negauerim tamen, quin & ex cruribus sanguis commodè detrahi posſit. Cæterùm in hac re tam ardua, tamq; magni in arte medēdi momenti, nihil vnquàm moliri debet chirurgus, citra periti alicuius medici consilium, vt iam alibi semel, atque iterùm monuimus.

De purgatione in vulneribus molienda.

Aluus quando ducenda in vulneribus.

Purgatio quandò in vulneribus necessaria.

SI vulneratus aluo fuerit adstricta, ea indita glāde, aut clysteri iniecto subducenda est: vel casſia aut manna, aut aliquo eiusmodi leniente medicamento per os accepto, citanda. Porrò si vitiosi succi in vulnerato corpore subsit abūdantia vel vulnus præualidum sit, puro etiamnum existente corpore, & citra cacochymiam, iis lenibus modò dictis auxiliis nequaquàm contentus eris, si saltem Hippocratem ducem sequutus fueris, & eius interpretem Galenum: sed fortioribus pharmacis, purgationem per aluum molieris. Scribit nanque Hippocrates, & post eum Galenus (qui nec casſiam, nec mānam nouerant) purgationem per aluum his vulneribus valde vtilem esse, quæ in capite sunt accepta: item quæ in ventre & articulis. Prætereà in iis quæ suuntur, aut deligantur, id est, quæ adeò magna sunt, vt futuris indigeant, aut si non his, certè deligatura. Sic autem ad verbum scribit Hippocrates. Purgatio per aluum plærisque vlcerum prodest: prætereà vulneribus quæ in capite sunt accepta: item quæ in ventre, tum inferiore, tum superiore (qui sub thorace est) & articulis. Adhæc iis in quibus osſi caries impendet. Prætereà quæ suuntur, & exedūtur, & quæ serpunt, & reliquis quæ vlcera diuturna reddunt, etiam quæcunque deliganda sunt, per aluum purganda sunt. His itaque verbis (vt Galenus ait, locum hunc Hippo. exponens) clarè docuit Hippocra. vlceribus, omnibus & vulneribus, quoties præualida sunt, purgationem esse vtilem. Atqui purgantia

Hipp. lib. de vlceribus.

Morbi magnitudinē indicatricē esse purga-

gãtia medicamenta, quæ Galeno & Hippoc. in vsu erant, multo sunt vehementiora (vt ex eorum scriptis constat) quàm vel cassia, vel manna, vel etiam rhabarbarum, quæ priscorum seculo ignota fuerũt. Si ergo illos imitari voluerimus, fortioribus medicamentis corpora nõ modò in diuturnis vlceribus, sed in recentibus quoque vulneribus repurgabimus. Quanquàm ea non probentur recentioribus medicis, ob eas causas, quas mox subiungemus. Meminit autem eo loci Hippocrates seorsum, eorum omniũ, propter quæ, non modò vulnera ac vlcera, sed etiam reliqua alia omnia vitia, grauia magnaq; reddũtur. Nempe præstantiæ partis, cacoëthiæ, & magnitudinis affectus. Purgationis igitur in vulneribus adhibendæ, duæ potissimæ sunt, veluti & missionis sanguinis, indicationes. Nempe morbi magnitudo (quã omnium primus adinuenit Hippocrates) & vitiosi succi abundantia, quod Galenus quarto Methodi Medendi iis verbis expressit. Purgatio non in sola vitiosi succi abundantia conuenienter suscipitur: sed sicut missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiam, vel propter morbi magnitudinem, ita purgatio, & propter abundantiam alterius cuiusquàm succi, & propter vim morbi adhibetur. Igitur cùm in vulnerato corpore vincit sanguis, eius redundantiam venæ sectione statim vacuabis. Cùm verò succorum vitium abundat, pharmacum adhibebis, quod ad flauam bilem, vel atram, vel pituitam educendam vim habet. Sed & per vomitum quandoque vacuationem molimur in ipsis vulneribus, si saltem Galeno assentimus. Si enim (inquit) fluxio valenter irruat, reuellere ad contraria studebimus, vtrique si in superioribus vulnus consistat, per inferna purgantes. Sin autem in inferioribus sit superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit. Quibus verbis nos docet Galenus,

tionis adhibẽdæ in vulneribus.

Duæ purgationis in vulneribus adhibẽdæ, indicationes.

1 *Vis morbi.*
2 *Succorũ abũdantia.*

Vomitus in vulneribus vtilis.

Li. 4. Ther.

Scopus alius purgationis in vulneribus.
Antispasis.

purgationem interdùm adhiberi in recentibus vulneribus reuulsionis ad contrarium (quam Græci antispasin vocant) gratia. Quæ etiam conuenienter suscipitur, tametsi nulla in corpore subsit vitiosi succi abundantia, quam vacuare intendamus.

De Potionibus, quæ vulneratis exhiberi consueuerunt.

Valẽtia medicamenta purgãtia in vulnerib. recentibus suspecta esse.

QVanquàm autem Gale. & Hipp. purgationẽ in vulneribus, per valida etiam medicamẽta, quæ suis temporibus in vsu erant, adhibendã esse præcipiant. Nos tamen eiusmodi valentibus medicamẽtis, in recẽtibus vulneribus, nec vti cõsueuimus, nec cuiquã vtendũ esse cõsulimus. Sicuti neque aliis potionibus, quas nõnulli recẽs vulneratis propinant. Quãdoquidẽ purgãtia istiusmodi medicamẽta & pocula (vt sic dicã) vulneraria, quæ cõmuniter offerũtur, facultate calida sunt, & aperientia. Proinde & sanguinẽ cõmouent, & hæmorrhagiã concitant, vulnusq́ ad inflãmationẽ atq; abscessus disponunt. In diuturnis tamen vlceribus, fistulosis, & cancerosis, illis audacter vtimur. Adhæc, cùm sanguis in interraneis in grumos concreuit, & cũ purulenta colluuies in pectore collecta est. In glãdulis quoque interioribus, strumis, ac herniis, seu (vt dicũt) crepaturis, vt suis locis dicetur, quãdoque purgationẽ cõcedimus. Qui tamẽ Guidonẽ præcesserunt chirurgi, vt Rogerius, & quatuor illi famati magistri, in omnibus indiscriminatim vulneribus, itidẽ & in fracturis omnibus potiones offerebãt, cõfectas ex rubia, seu erythrodano, quam vulgò rubeã maiorẽ vocant (ex qua plus quã ex cæteris assumũt) tanaceto, seu athanasia, cãnabe, brassica rubra, myrrhide (quæ species est geranij, vulgò herba Roberti nũcupata) geranio altero, qui nostris herbariis pes colũbinus appellatur, symphyto, quã aperta significatione (licet non satis cõcinnè) posteriores Latini cõsolidã vocãt: plãtagine, cynoglosso, hoc est, lingua cãnis, pimpinella, elatine,

Potio in vulneribus, & fracturis à quibusdam exhiberi solita.
Herba Robertina.

elatine, quę pilosella vulgò nominatur, caryophillata, & consimilibus. Ex quibus quidē succū exprimebant: vel ea in aqua vino, & melle decoquebant. Et vnoquoq; die, ex succo aut decocto ipsorum, quantitatem sescunciæ, id est, vnciæ vnius & semis manè ieiunis offerebant. Super vulnus verò manè etiam, & vesperè folium brassicæ rubentis inuersum apponebant, & facta decenti ligatura manè rursum, & vesperè ipsum commutando: ita relinquebāt. Asserunt autē eiusmodi Empirici vnum: quod ego planè ridiculū iudico. Nempe quòd si potio assumpta, vomitione reiiciatur sinistrum quid portendi. Si verò eā ventriculus continuerit, & talis per plagam egrediatur, qualis per os assumpta est, faustū, ac bonum quoddam omnē portendi. Sed hæc si diis placet, vera sunt. Cęterū in maiore adhuc errore versantur, Theodoricus, & Henricus, qui recēter vulneratis, pręsertim in capite, & pectore, fortissima quędā & calidissima pigmēta (ita enim vocāt potiones quasdā ex melle vino, & puluere res multas vehemēter calidas recipiēte, cōpositas) cū qbusdā exorcismis, seu adiurationibus propinabāt: aut ex iisdē rebus veluti pulticulā cōficiebāt, quā in modū emplastri super linteolū extensam, vulneri apponebant.

Modus & tēpus potionis exhibendæ.

Fabulosum.

Error Theodo. & Hē.

Vide Theo. libro. 2. suæ chirurg. cap. 3.

De ratione victus in vulneribus, & continui solutione, obseruanda, à medico præscribenda.

Vulneratis primis septē diebus (intra quos vt plurimū securi esse solēt à febre & inflammatione) victū tenuē, & parcū, frigidū quoq;, & humidum, præsertim si iuuenes, & plethorici fuerint, atque ambiens calidus instituito.

Victus tenuis.

Vinum omnibus, dum febris, dum inflammatio est, interdicito.

Vinum.

A carnibus duris, & valētibus, piscibus magnis, & prauum succum generātibus, pane non fermentato (quem azymum vocant) malè subacto, & improbè cocto, eos arceto.

Carnes.

Caseus. Fructus, etc. Caseum, præsertim salsum, & veterem, fructus ferè omnes, allia, cepas, sinapi, salita omnia, & acria, necnon species omnes aromaticas, ne gustent, admoneto.

Auiculæ. Ptissana hordeacea. Perdices autem, pullos, atque auiculas, quæ in dumetis versari solent, aqua rosarum alteratas: ptissanam hordeaceam, quam vulgò hordeatū, & hordeum mundatum appellant: item lac amygdalinum & quod auenatum vocant: iura quoque, carnium simplicia, aut cum ouis præparata, illis in cibum permittito.

Olera. Ex oleribus, lactucam, portulacam, boraginem, (quæ buglossum est hortulanū) prætereà olus, quod Arabes aspanar, nos verò nomine parùm mutato, spinacium, & spinargium dicimus, & alia id genus, illis concedito.

Aqua pro potu. Aqua cocta illis potus esto: sed in qua cibarius panis, qui Græcis syncomistos appellatur, vel plurimùm furfuris habens, sordidus dictus, maceratus fuerit. Vel eius aquæ simplicis loco, cremor ptissanæ, aqua hordei, vel (si debiles, aut senes fuerint) vinum aliquod stypticū, id est, austerū, quod crassæ sit substātiæ, plurimâ aquâ dilutū: aut si tenue concedatur, illud sit oligophorō, id est, parū aquæ sustinens.

Cœna. Breuem, ac frugalem illis cœnam imperato.

Frictio. Leuem frictionem, sed his partibus, quæ longiùs absunt à vulnere adhibeto.

Quies. Motus. Vt quiescant, iubeto. Optimū enim illis (inquit Celsus) medicamentum quies est. Moueri autem, & ambulare alienum est, sed iis præsertim qui in inferioribus partibus vulnerati sunt.

Venus. Affectus animi. Vt venerem summoperè deuitent, submoneto. Itē irā, cōtētionē, & oēs vehemētes animi motus.

Victus paulo plenior. Cæterùm vbi vulneratus à phlegmōe, & abscessu fuerit assertus, pleniore victu tutò vti potest, & ad pristinam consuetudinē paulatim redire. Vtatur igitur tūc vino aliquo generoso, & carnibus probū sanguinem generantibus, ac naturam, hoc est vires refocil

refocillantibus. Cuiusmodi sunt carnes gallinarum caporum, & veruecum, seu castratorum arietum, & quæ eius generis sunt. Quòd autem talis victus ratio vtilis sit, & accommoda vulneratis, ex eo comprobatur, quoniam virtutem fulci, & corroborat, neque febrem commouet. Sed nec phlegmonas, nec hæmorrhagiã concitat, ac præter hæc, alimoniũ vtile & cõueniens suppeditat. Proinde hãc summopere commendant, in recens acceptis vulneribus, tũ celebres medici: vt Galenus, Haly, Razes, Auicẽnas tũ etiã recentiores chirurgi, Brunus inquã, Gulielmus à Salliceto, & Lanfrancus, à quorum sentẽtia, & opinione desciuerunt, Theodoricus, & Henricus, qui ab initio diætam vinosam, & calidissimam vulneratis præter rationẽ imperabãt. Aiebant enim vulneratorũ imbecillam virtutẽ protinus firmãdã, ac roborandam esse, idq; vini potione cõmodè præstari. Quorum nimirum sententiæ in totum aduersatur Galenus libro primo Aphorismorum cõmentario quarto, sic inquiens, In ægrotantibus rarò accidit: vt robur corporis maius reddere, quã acceperimus, studeamus. Magna verò ex parte properamus in longis quidem morbis fouere vires: in acutis verò parũ debilitatas cõseruare. Et subdit: Nam si eas tales, quales accepimus, properemus in istis seruare vel etiam augere, semper addemus ad morbum. Quibus verbis apertè docet Galenus non semper vires in ægris augendas esse: aut roborandas: sed satis esse interdum: si eas conseruemus: & fulciamus. Nisi forsan adeo imbecillæ: ac postratæ fuerint: vt quæ ab illis sumitur indicatio, cæteris aliis indicationibus sit præferenda. Quòd sanè in omnibus vulneribus non contingit. Adde quòd vbi contrariæ, & ex aduerso pugnantes inter se sunt indicationes, committendum non est: vt dum alteri nimium sis intentus, alterius omnino obliuiscaris: sed vtriusq; memor, quoad licebit, miscere eas oportet: vt libro septimo meth. meden. Galenus nos edocuit. Quòd

quãdo vulneratis concedendus.

Vulnerati à vino per initia abstineant.

Vires ĩ morbis non esse augendas, sed duntaxat fouendas, & seruandas.

Therap. 7.

Gal. 8. met.

præceptum (inquit) vbicq; memoriâ teneri velim. Vnde & circa finē octaui prædictæ methodi sic infit. Ergo tum exercitatum in omnibus, tum naturâ prudentem esse medicum conueniet: quo cuiusque indicationis potestate diligēter cōsiderata, omnibus inter se collatis: vnam idonei victus summam: quæ laboranti sit commoda comparet. Itaque: vt semel dicam: vulneratis per initia: vsq; ad diē septimū (intra quod tēpus ferè solet phlegmone in locis vulnere affectis exitari) vini vsus interdici debet. Nisi tamen ex largo sanguinis profluuio: viribus destituti intermorientes appareant. Tunc enim ante vllam curationem (vt Celsus ait) vino reficiēdi sunt, quod alioqui inimicissimum vulneri est. Transacto verò die septimo, illis (si nihil aliud prohibeat) innocuè vinum modicum: & aqua multa dilutum exhiberi potest. Nam si ad hunc vsque diem nec plegmone tentetur: nec dolore afficiatur, in posterū tutus erit. Atque hæc de quarta intentione, quæ læsæ particulæ substantiam conseruandam esse indicabat, dicta sufficiant.

Vini vsus interdicendus vulneratis vsq; ad diē septimum.

De quinta intentione, quæ medico chirurgico proponitur, in curandis vulneribus, quæ est symptωmatum correctio.

Symptωmatū correctio.

QVintam intentionem, quæ est accidentiū superuenientium correctio, & profligato, assequimur, remedia cuique propria, prout res desiderat admouendo. Symptωmata autem seu accidentia, quæ consueuerunt euenire post accepta vulnera, & solutam vnionem, hæc ferè sunt: Dolor phlegmone discrasia seu intemperies febris, pruritus, conuulsio: paralysis, syncope, mentis alienatio seu delirium durities: atque impotentia membri vulnerati. Itaque vulnera nunquam ad integram curationem perduci possunt: nisi eiusmodi symptωmata priùs abigantur. Symptωmata enim quæ magnitudine superant suas causas, ordinem curationis sæpè peruertunt immutant: atque interpellant

Symptωmata, quæ vulneratis accidunt.

Symptωmata interdū curationem peruertunt.

lant: vt libro primo ad Glauconem: & duodecimo methodi medendi Galenus annotauit. Itaque operæ precium duximus, de horum singulis ordine, & cõtinuata serie pertractare, à dolore sumẽtes initium.

De sedando dolore in Vulneribus.

DOlor omnis præsertim vehemens: etiã si purum ab excrementis totum corpus fuerit, fluxionis causa est. Particula namque quæ dolore affligitur succũ: atq; in vulnere sanguinẽ maximè ad se trahit, copiosiorẽ: scilicet quã sit illi ex vsu: vnde & phlegmone in ea frequẽter excitatur. Proinde summa cura protinus adhibenda est: vt dolor demulceatur: ac in totum, si fieri potest, sedetur. Dolorem autem commodè sedamus in vulneribus: aut saltem mitigamus facto ad particulam læsam fotu, vel ex rosaceo: si prẽsto adfuerit: vel si eius copia nõ sit: ex oleo communi, quod modicè incaluerit. Quibus si oui candidum: vel potiùs luteum (vbi magna non fuerit inflãmatio, seu vehemens caliditas) adiiciatur, præstantius adhuc auxilium efficies, neq; ita vulnus inquinabis. Quòd si tam vehemens dolor extiterit: vt necessitate coactus fueris, aliquantulum vulneratam: ac dolentem particulam stupefacere, oleum papauerinum admouebis. Et si maior cogat necessitas, opij momentum: vel mandragoræ (vt quidã rectè consuluerunt) adiicies. Quatuor illi celebres magistri ad eum finem laudant radicem solani tritam, & axungia porci exceptam. Theodoricus plurimum commendabat emplastrum ex foliis maluæ coctis, & in mortario contritis, cumq; furfuris cribratura commixtis. Quòd si rosacei momentum prædictis adieceris, melius adhuc medicamentum reddideris. Medulla etiam panis triticei in aqua feruenti macerata, ad sedandos dolores (vt suprà diximus) efficacissima est. Porrò si dolor admodum vehemens est, neç vllis, quantumuis generosis, auxiliis mitigetur, neruum tunc læsum esse

Dolor phlegmonas & fluxiones cõcitat.

Dolorẽ sedãtia in vulneribus.

Emplastrũ Theodor.

Rosaceum.

Medulla panis.

significatur. Proinde tunc ad ea quæ postea ad vulnera neruorum scribuntur: tibi recurrendum erit. Sed de iis, quæ dolorem leniunt, iterum ac multo fusius libro sexto agemus.

Curatio aduersus vulnerum inflammationes, & abscessus.

Inflāmatio quibus maximè vulneribus accidat.

INflammatio in vulneribus tum maximè timenda est, cùm vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus, læsionem accepit, aut vbi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinē maturè supprimere nō oportebit sed pati fluere: dum tutū erit: adeo: vt si parū fluxisse videbitur, mitti quoq; ex brachio debeat: vtique (inquit Celsus) si corpus iuuenile, & robustū, & exercitatum est: multoq; magis, si id vulnus ebrietas pręcessit. Quòd si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nam percussus punctúsue, præsertim in eius capite, mortiferus est: præcisus verò per trāsuersum, sanitatem recipit, hoc est, ab inflāmatione, & conuulsione vindicatur. Aliquis tamen ex particulæ motibus vitiabitur. Verùm melior est (vt Galenus ait) læsio, quàm mors. Sic & neruum punctū sæpe cogimur transuersum præcidere, quoties scilicet vel conuulsiones: vel deliria, vel ambo magna ægreq; sanabilia superuenire vulneratiōi cernimus. Porrò si iam inflammatio, aut tumor aliquis præter naturā, in vulneribus cōcitatus fuerit, curari debebit iuxta methodū superiore libro à nobis traditā, in quo de tumoribus præter naturā abundè disseruimus. Cæterùm tametsi pro locorum differentia (vt libro primo de locis affectis Galenus ait) curationem quoque variari contingat, Auicennas tamen omnibus indiscriminatim partibus à capite ad pedes, emplastrum mirè ab eo commendatum admouet, quod constat malo Punico dulci, incocto in vino styptico, & postea in mortario subacto, atque in emplastri formam redacto. Cæterùm si enatus tumor nec reprimentibus, nec per halitum digerenti-

Lib. 5.

3. meth.

Melior est læsio quàm mors.

Emplastrū Auicennæ, ex malo Punico dulci.

bus

bus medicamentis cesserit: pus mouentia seu maturantia, admouenda erunt. Cuiusmodi ea sunt, quæ ad maturanda apostemata suprà retulimus. Huius rei gratiâ iubet Rogerius fieri fotum ex maluis, absinthio arthemisia, & farina triticea, vino incoctis, quibus & mellis momentum adiiciendum est, axũgiæ verò quod satis esse videbitur. Quòd si pus per vulnus non vacuetur, aliud loco commodiore illi moliendum erit emissarium.

De tollenda in vulneribus intemperie, quam discrasiam vocant.

Si calida adsit intemperies.

SI flammea quædam citra humorum affluxum dispositio, quam discrasiam calidam vocant, vulnus occupauerit (quod ex rubore & vesicatione facilè deprehendes) affectum locum infrigidare oportet, non hyoscyamo quidem, aut mandragora, quoniam plus iusto refrigerant: sed rosis potius, & plantagine, atque vnguento albo, quæ præter id quod desiccant, moderatè etiam refrigerant.

Si frigida intemperies vulnus obsederit.

Horũ vng. descrip. ex lib. 6. requirendæ sunt.

Si autem frigida intemperies locum obsederit (quam mollicies, & cutis liuidus color ostẽdunt) ipsum excalfacies, non resina, vel pice, aut asphalto, quod dæmonis stercus appellant: sed vino, & vnguento nigro: aut fusco, vel eo, quod basilicon vocãt. Quòd si eiusmodi symptomata vulnus, seu plagã degenerare faciãt in vlcus, recurrendũ erit ad ea quæ de vulceribus sequẽte libro tradũtur. Porrò si humida vel sicca adfuerit intẽperies, suo quoq; cõtrario ꝓfligãda erit. Et ita de cõpositis intẽperiebus ages, vt suo loco postea dicetur.

Si febris vulnerato acciderit.

Quòd si febris vulneratũ apprehẽdat, victu refrigerãte, qualẽ in calidis præter naturã tumoribus descripsimus, laborãs vti debet. Sed accersendus erit huius rei gratiâ peritus aliquis medicus, qui & cõgruam illi victus rationẽ præscribat, & reliqua ad febrẽ auxilia ex arte instituat, habita ratione ætatis, temperaturæ, regionis, temporis, consuetudinis, & id genus aliorum.

Cæte

Cæterùm ne febris quidem ipsa terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa verò perniciosa est Celso, quæ vel leui vulneri superuenit, vel vltra tempus inflammationis durat, vel delirium mouet, vel si neruorũ rigor, aut distentio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit.

Lib. 5.

De spasmo, id est, conuulsione vulneri accedente.

SPasmos Græcè, conuulsio Latinè est, vbi nerui, atque musculi præter voluntatem conuellũtur, in eamq́ dispositionem veniunt, quam etiam in motibus secundum arbitrium factis assumpserunt. Per hũc enim affectum, actio nequaquàm ablata est, vt est in paralysi, sed solùm immutata, ac vitiata, vt abundè testatur Galenus libro quinto de symptomatum causis, ad hunc modum scribẽs, si Græca saltem Latina feceris: Cõuulsio neruos, musculosq́ ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate cùm naturalem habitũ seruarent, ducebantur. Vt igitur voluntarius motus interim intentis versus principium, id est, cerebrum, musculis, interim ab irruente spiritu impletis perficitur, ita cõuulsio quoque accidere solet. Nam & spiritus inflare potens, in ipsis generatur, & complures etiam affectus, qui illos intendere queant, quemadmodùm phlegmone. Itaque spasmus siue conuulsio, motus est deprauatus, voluntariæ facultati motrici accidẽs, à solo morbo (vt ibidem ait Galenus) seu morbosa dispositione proueniẽs. Proindè & neruosa est ægritudo, qua mouentur lacerti, id est, musculi, ad suum principiũ, & extensioni sunt inobedientes: vt tertio canonum annotatur ab Auicenna. Neq́ enim ad syndesmos, id est, copulas, seu ligamenta, conuulsio, sicuti neque paralysis, propriè refertur: sed (vt Galenus ait tertio de locis affectis) eorum neruorum qui voluntatis imperio obediunt, affectio est. Auerroïs spasmum definiuit, cùm membra sic cõtracta & rigida facta sunt, vt neque flecti, neque extendi quouis modo possint

Spasmus quõ fiat. Galeno.

Spasmus quid.

Cõuulsio solius morbi est opus.

Fen. 2. tertij, cap. proprio.

Porrò.

Porrò omnes cõuulsionis causæ, seu affectus omnes, qui conuulsionem pariunt, Galenus, & Hippocrates in duo capita reuocarunt: nempe in plenitudinẽ, & inanitionem, corporum videlicet neruosorum, à quibus secundum electionem motus perficiuntur. Itaque phlegmone, id est, inflammationes, plenitudinem pariunt: ardentissimæ, & aridissimæ febres, inanitionem. Sed neruosa corpora omnia (inquit Galenus) tendi posse, siue oppleta sint, siue inanita, declarant musica instrumenta. Etenim rumpuntur chordæ, siuæ in humidum, vaporibusq; scatens, siue in aridum squalensq; cubiculum, intentis etiamdum chordis, instrumenta collocaueris. Proindè huius rei haud ignari artifices, eas priusquàm reponantur, laxare solent. Sed quomodò affecto aëre tenduntur chordæ, vt rumpantur, si vel nimis aridus, vel admodùm humidus sit? Nempe humor madefacit ipsas, vt in tumorem præter naturam attollantur, qui mox eas extendit. Ac veluti sol tergora arefaciens ipsa contrahit, ita siccitas chordas, & trahit, & extendit. Sic lora quoque cum ad ignem exiccantur, contrahi, tendiq; videntur. Tertium caput seu tertiam causam addit Auicennas, quæ tametsi materiæ haudquaquàm, saltem per initium, proportione respondeat, noxam tamen (inquit) contristantem cerebrum inducit. Proindè nerui, hanc ceu molestum quidpiam refugientes, contrahuntur, & ad suam recurrunt originem, adnitūturq; interturbantem causam ipsam expellere. Qui barbaram sectantur medicinam, spasmum non proportionatum ad materiam nominant: quia scilicet non accidat ob materiam, quæ implere, aut inanire partes neruosas possit, sed praua potiùs aliqua qualitate. Tribus igitur modis fit conuulsio, inanitione, repletione seu plenitudine, & compatiendi societate, hoc est, cerebro lege commertij patiente, & alteratis per continuationem partibus, vt contingit in conuulsione, quæ fit ab ictu feræ cuiusdam venenatæ.

Libr. 5. de symp. caus. & 3. de locis affect.

Duæ in vniuersum conuulsiõis causæ, Gale. & Hippo.

Tertio de loc. affect.

Tertia causa cõuulsionis, adducta ab Auic.

Cõuulsio tribus modis accidit.

1 Primus modus, qui scilicet fit propter euacuationem seu inanitionem, accidit in superfluis purgationibus, & in copiosis, atque immoderatis sanguinis profusionibus: quem conuulsionis modum (si quidem accepto vulnere acciderit) malum ac periculosum esse testatur Hippocrates, hoc Aphorismo: Vbi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut conuulsio superueniens, malum. Crebrò enim mortem adferunt. In magnis quoque, ac vehementissimis ardoribus, & adurentibus (vt dictum est) febribus, ac colliquante putrilagine, hic conuulsionis modus, euenire consueuit, malum sanè maximum, & penè insanabile, vt Galenus annotauit in commentario illius aphorismi Hippocratis, Febrem conuulsioni superuenire, melius est, quàm febri conuulsionem.

Apho. 3. Lib. 5.

2 Secundus conuulsionis modus fit propter inflammationem, & alios tumores præter naturam (quos omnes οἰδήματα vocat Hippocrates) in vulneribus de repentè disparentes seu euanescentes, vt in fine quinti Aphorismorum hac sententia testatus est idem Hippocrates: Quibus tumores in vulneribus apparent, non conuelluntur maximè (id est, non admodùm, seu non valde spasmo corripiuntur) neque insaniũt. Verùm his deletis, atque euanescentibus, derepentè quibusdam à tergo, siue retrò, conuulsiones & distensiones fiunt: quoties scilicet (vt in commentario ait Galenus) vulnera ponè, id est, à tergo infestant. Immoderata quoque frigiditas neruosis partibus aduenienss, hoc conuulsionis genus inuehit, neruos enim in vnum cogit, stipat, cohibet, atque implet. Quod & hoc aphorismo expressit Hippocrates. Frigidum, conuulsiones, distensiones, liuores, rigores febriles [inducit, supple, vel adfert.] Sicuti enim nequaquàm conuenit, neruos ipsos, seu ipsorum neruorum substantiam, ab immodico calore dissolui, sic neque plus iusto, & vltra modum conuenientem, refrigerari, substringi, & in vnum cogi, ac stipari.

Secũdus conuulsionis modus ex repletione.

Frigus conuulsionis cã.

Apho. 17. lib. 5.

3 Tertius conuulsionis modus dolore excitatur,

Tertius cõ-

tur, cuius communis causa est, autore Platone in Timæo, pathos præter naturam, violenter, & affatim incidens. Ab his enim (inquit Hippocrates Platone vetustior) quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur. Hac quidem vocula (corrumpunt) & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicans. Porrò vehementes eueniunt in tactu, (qui inter reliquos sensus dolore maximè afficitur) à naturali habitu transmutationes, ob violentum calidi, frigidiq́ occursum, atque ob eas res, quæ contundere, secare, pungere, extendere, aut erodere possunt. Quippe res huiusmodi dolorum causæ reputantur. Neruosarum igitur partium punctura, acres quoque, & mordaces humores, aut venenosa aliqua qualitate præditi, in vulneribus modum hunc tertium conuulsionis substantiam diuellendo excitant. Quod de punctura diximus, testatur Galenus libro artis medicinalis cap. nonagesimosecundo, sic inquiens: Nerui verò & chordæ punctura, propter sensus vehementiam, & quoniã hæc pars principio, hoc est, cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam. Ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Hactenùs Galenus. Acres autem, æruginosos, & venenosos succos per consensum, & velut quadam partium conspiratione conuulsionem inducere, ostendit Galenus in commentario huius aphorismi Hippocratis, Conuulsio ex elleboro lethalis est. Verùm conuulsionem istam, quæ accidit iis, qui ab elleboro albo (hunc enim simpliciter elleborum nominare consueuit Hippocrates) purgati sunt, non absurdè ad secundum genus conuulsionis (quod fit ex inanitione) quispiam adduxerit. Quandoquidem humores ipsi acres, & mordaces, vim habent exiccandi, atque inaniendi. Contingit autem & propter ipsam euacuationem, citra mordentes succos, iis, qui supra modum perpurgantur, cõuulsioné aduenire. Fit enim ob pharmaci, seu

uulsioni modus ex compatiendi societate.

Doloris causæ.

Causæ conuulsionis ex consensu cerebri factæ.

Cõuulsio ex elleboro apho. 1. lib. 5.

Purgãs me-

purg

dicamētum interdū conuulsionē inducit.

purgantis medicamenti functionem, vim, atque efficaciam, vt ex neruis humiditates attrahantur, & ita resiccata violentiùs ipsorum neruorum substantia, conuulsio enascatur. Sed & per vomitiones, quas veratrum epotum concitat, accidit, morsus ratione, conuulsiones fieri, ex consensu videlicet, communicatuq́;, & velut quadam partium conspiratione: nempe perpeßis, ac distentis neruis, qui ventriculi hostiolo, seu orificio consentiunt. Sic quoque in vulneribus consortij lege contingit subindè conuulsionem fieri, excitato in neruosis corporibus (à quibus motus secundum electionem perficitur) dolore.

Partes motui voluntario famulantes.

Sunt autem neruosæ partes, motui voluntario, ac secundum electionem & desiderium facto, seruientes, nerui, ligamenta, musculi, & tendones. Hæ igitur, & potißimùm nerui, vbi ingenti aliquo dolore afficiuntur, cerebrum ipsum (quod est neruorum omnium cōmunis origo, vt in arbore caudex, ramorum) huius noxæ consors statim efficitur, fitq́; (vt dixi) propter compatiendi societatem cōuulsio, quam non debemus existimare fuisse ab Hippocrate prætermissam. Etenim conuulsionem quæ infestet primaria ratione explicuit, dum fieri conuulsionem vacuatione seu inanitione, repletioneq́; sanxit.

Conuulsio duplex.

Cæterùm ex præfatis conuulsionibus, quædam sunt vniuersales, quædam verò particulares.

I Vniuersalis.

Vniuersalis conuulsio dicitur, quandò noxa cerebro communicatur, & ad ipsum peruenit. Vbi autem noxam illam senserit, tanquàm molestum aliquid, vehementi conatu eam nititur expellere. In quo quidem conatu neruos ipsos, & alia neruosa corpora contrahit, & conuellit.

Particularis.

Particularis verò conuulsio fit, quandò noxa non peruenit ad cerebrum, sed in particula affecta remanet, ipsam contrahens, atque incuruans.

Vniuersales cōuulsiones.

Ideò autem conuulsiones vniuersales dicuntur, quia maiorem partem membrorum occupant.

Morbus comitialis.

Quod quidem dictum est ad differentiam epilepsiæ, quam comitialem morbū vocamus. Hæc enim

partes

partes omnes apprehendit, atque ideò conuulsio totius corporis, seu omnium corporis partium meritò dicitur, nō iugis tamē ac perpetua (vt in emprosthotono, & opisthotono, atque tetano, id est, neruorum rigore videre est) sed quæ ex temporū accidit interuallis, hoc est quæ interpellata est, atque intermissa, cum mentis ac sensuum oblæsione, in quo & à iam dictis cōuulsionū generibus discriminatur. Accidit nanque, vt is qui comitiali morbo conciderit, neque videat, neque audiat, neque vllo sensu quicquam percipiat, ac ne cōsequi quidē possit, quid factū sit. Siquidem cum memoriæ viribus, ratio quoque læditur, vt libro tertio de locis affectis Galenus annotauit. Hæc autem in spasmo de quo nunc agitur, minimè solent accidere. Cæterùm accuratiùs atque exquisitiùs conuulsionis differentias, causas & generationis ipsius rationem ac modum perquirere, alterius est speculationis. Proindè ac præsens ea consultè omittemus. Satis enim chirurgo nunc fuerit, si quæ de cōuulsione diximus, probè intellexerit: si & tum communia, tum particularia differentiarum ipsius signa cognouerit, ac periculoso huic symptomati (ne accepto vulnere aliquandò eueniat) prospicere atque occurrere possit, & iam præsens remediis topicis, accommodis, & ex arte institutis profligare.

Quo differat spasmus ab epilepsia.

De signis Spasmi.

Communes conuulsionis notæ sunt, ægra seu difficilis membrorū dimotio, colli tēsio, labiorum cōtractio, ac si vellet ridere: maxillarū, dētium, & gutturis adstrictio siue strictura: oculorum, & totius faciei (vt dicunt) tortura seu peruersio. Si conuulsio ex inanitione apprehenderit, non repentè, sed paulatim, ac post morbos corpus extenuantes, omnemque eius humiditatem absumentes, accidere solet. Vt exempli gratiâ, post largos sudores, aut vomitiones immoderatas, aut alui deiectiōes copiosas aut immodicas sanguinis profusiones. Itē post famē,

Cōes notæ cōuulsionis.

SIGNA conuulsionis ex inanitione.

vigilias, sollicitudines, motus tum multos, tum vehementes, aridas æstuantesque febres. Cùm enim hæc & alia (si quæ sunt) id genus, conuulsio subsequitur, causam eius esse ariditatem, ex inanitione rectè putaueris, vt Galenus annotauit libro tertio de locorum affectorum notitia.

NOTAE cõuulsionis ex repletiõe.

Si verò ex sanis alicui repentina superuenit conuulsio, ob repletionem eam fieri necesse est: & maximè quidem, si id vitij euenire sic repentè conspexeris, temulento cuipiã, ac omninò pleno homini, qui videlicet in otio degit. Item si post tumores aliquos prçter naturam subitò deletos, atque (vt paulò antè dictum est) euanescentes, vel post frigiditates condensantes, atque in vnum neruos cogentes, sanum aliquem sic repentè conuelli contigerit: equidem nerui replentur à frigidis, & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, vnde conuulsionem patiuntur. Itaque his præcognitis, ac diligenter perpensis, haud difficilè inuentu fuerit, vtrũ ab ariditate, quæ est humidæ essentiæ defectus, & vacuatione, seu inanitione: an ab humoris plenitudine, quæ egestati, seu inopiæ, & inanitioni aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit.

Spasmi ex consensu cerebri notæ,

Spasmum autem, qui propter compatiendi societatem, hoc est cerebro consortij lege, seu (vt dicitur) per consensum affecto, enascitur in vulneribus, iis notis deprehendes. A causis externis excitatur, cum dolore, morsu: & molestia affligit, ac crudeliter laborantem excruciat.

Spasmi iudicia, seu præsagia.

Præsagia.

1 SI conuulsionis noxa, membris spiritalibus, ac respirationi subseruientibus communicetur, tum scire licet, ægri salutem esse deploratam, ac subitam mortem futuram.

Cõuulsio ex consummata siccitate.

2 Spasmus absolutus, seu (vt dicunt) confirmatus, prçsertim si ex inanitione est, & neruorum siccitate, prorsus incurabilis est. Absoluta enim siccitas, & prorsus consummata, insanabilis est Galeno libro

methodi

methodi medendi septimo.

Quòd si ex siccitate nõ prorsus adhuc cõsummata, conuulsio enascatur, interdũ (sed vix, ac nõ facilè) curationem admittit. Longum enim tempus (vt in commentario sequentis aphorismi Galenus ait) exigitur ad siccitatem remouendam. Atqui morbi acuties ac vehementia tempus non expectat, quin citò vires dissoluit, & subitò exitium adfert. 3

Cõuulsio ex siccitate nõ prorsus absoluta.

Quæ verò ex repletione fit conuulsio, sanabilis est, per euacuationem. Repletioni enim contraria est euacuatio. Quod & sequenti aphorismo innuebat Hippocrates, Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem. Febris enim conuulsioni ex repletione superueniens, humores frigidos, & glutinosos, ex quibus orta est ipsa conuulsio, solita est magna ex parte excalfacere, attenuare, atq; dissoluere. 4

Cõuulsio ex repletione. Aph. 26. li. 2.

Si verò ex febribus adurentibus totum corpus exiccetur, & neruis deindè ex siccitate conuulsio accidat, hoc maximum (inquit Galenus) est malum, & penè insanabile. 5

Cõuulsio ex febribus adurentibus.

Curandæ conuulsionis methodus.

Postquàm de differentiis, caussis, signis, & iudiciis conuulsionis, abundè satis tractatũ est, par est, deinceps eius curationem exequamur. Esto igitur illud primũ ac cõmune præceptũ in omni conuulsione obseruandũ. Partes quæ cõtrahuntur, conuelluntúrve, valenter cõtinendę sunt, & inordinatis resistendũ motibus. Oleo in hũc vsum eas perfricare oportet ex liliis cõfecto, vel si eius copia nõ sit, oleo cõmuni, tum aquã mulsam assumere. Eos verò qui ex inanitione citra febrẽ cõuelluntur, hoc pacto curabis. Oleo, aut certè hydrelæo calido, partes conuulsas primũ foueto. Deindè, si nihil prohibet, etiã ad lauacrũ deducito, tẽperatoq; solio vtitor, cũ oleo, & frictione lenissima. Iuuat quoque in calidũ oleum totum descendere, vel in aquã calidã dulcem, in qua

Obseruãda in omni conuulsione curãda.

Curatio cõuulsionis ex inanitione.

Totus.

Balneæ ex oleo, & hydrelæo.

Humectantia & lenientia. humectantia quædã, & leniẽtia decocta sint. Vt sunt capita, & extremitates agnorum, hœdorum, vitulorum, & arietum pinguium: item maluarum, ac violarum folia, altheæ radices, semen cydoniorum, & id *Vnctiones.* genus alia adiecta olei parte tertia. Sunt qui ad eundem vsum iubent laborantes sæpiùs in labrum lactè caprillo, aut bubulo plenum descendere: atque vbi caldarium seu lauacrum egressi fuerint, oleis humectantibus, vt oleo violaceo, & amygdalarũ dulciũ: si ea non adsint, oleo communi optimo: sine id quidem est, adipe non vetustissima, gallinæ præsertim, hœdi aut vituli, ceruicem, & scapulas, & spinam iuncturas quoque, & musculorum capita, perfricant. Quidam autem infrà scripto linimento totam spinam, iuncturasq; omnes magna vtilitate illinire consueue*Linimentũ.* runt. ℞. olei violarum vncias quatuor, olei amygd. dulcium, pinguedinis gallinæ, medullæ crurium vituli, ana drach. sex, pinguedinis vituli, & hœdi ana drachmas decem. Bulliant omnia simul in decoctione maluarum, radicum altheæ & seminis cydoniorum, vsque ad consumptionẽ ipsius decoctionis deindè colentur, & fiat linimentum. Porrò frictio cùm omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum iis præcipuè, quæ in collo sunt, cùm manus, & brachia, con*Si febr. adsit spasmo.* uulsio maximè inuadit. Quòd si febris adsit, non humectantia modò, sed refrigerãtia quoque in hydrelæo, id est, miscellanea ex aqua, & oleo, decoquenda erunt. Cuiusmodi sunt folia salicis, hordeum confractum, violæ, nymphea (quod nenuphar appellant) aut eius farinæ quopiam aliquo. Ergo die nocteq; (est enim grauis, admodùm importunus, acutusq; morbus conuulsio) interpositis tamen quibusdam breuibus interuallis, iis remediis, hoc est, fotibus, balneis, & vnctionibus, vtẽdum est. Dum ea intermittuntur, imponendum malagma, aut cataplasma aliquod est, ex eiusmodi humectantibus, & lenientibus, itidem (si res expostulet) & refrigerantibus, contrà quàm in conuulsione, quæ ex plenitudine or-

tum

tum habet. Hæc enim vacuantia, ac digerentia, calefacientia quoque, & (cum ex humore procreata ſit) ſiccantia deſiderat, vt mox dicemus. Cæterùm qui ex ſiccitate (quæ inanitionis eſt comes) cõuelluntur, nutriendi ſunt ſorbitionibus ex condro, & alica: ſi hæc non adſunt, ex lactæ, aut hordeato, aut à pullis mollibus, vel agniculis, vel hœdis tenerioribus, iure aliquo aſſumpto: itemq; ouis ſorbilibus. Vinũ quoque tenue, & aquoſum, quod facilè per omnia corporis membra diſtribuitur, illis exhibebimus, aut ſaltem cum ſuis iuſculis, vt ea promptiùs permeent, remiſcebimus, niſi tamẽ febris acceſſerit. Tunc enim ptiſanæ cremor magis offerendus eſt, ſomnusq; accerſendus. Hic enim præterquàm quòd vires omnes reparat, plurimùm etiam humectat. Vigiliæ verò cũ ex iis ſint, quæ maximè euacuant, & exiccant, cõuulſionem ex ſiccitate accerſunt, & augent. Indendi etiam ſunt clyſteres ex lacte, & ex eodem conficienda gargariſmata. Itaque (vt ſemel finiam) in hoc conuulſionis genere, curandi methodus, vnicum habet ſcopum, nempe humectationem. Quem certè (ob ſuperiùs adductam rationem) non facilè eſt aſſequi. Aegriùs nanque curantur, quæ in humido ſiccoq; habẽtur alterationes, quàm quæ ex calido & frigido conſiſtunt. Hæ enim maximè actiuis qualitatibus corriguntur. Illarum verò curatio imbecillis, & (vt ſic dicam) magis materialibus, & paſſiuis qualitatibus, perficitur, potiſſimumq; cum humectandum eſſe requiritur, vt libro ſeptimo ſuæ methodi Galenus nos edocuit. Si tamen vlla ſpes curationis eſt, in ſuprà memoratis remediis conſiſtit. Itaque tametſi malum hoc ferè ſit immedicabile: cùm tamen ſæpe etiam præter expectationẽ quædam eueniant, curatio venit aggredienda.

Alimẽta in cõuulſiõe ex ſiccitate facta idonea.

Somnus conciliandus.

Ex 7. methodi med.

Curatio conuulſionis ex plenitudine.

IAm verò ſpaſmum ex humiditate, & plenitudine curabis per euacuantia. Vacuare autem oportet, & à toto corpore, & ab ea parte quę cõuellit.

Vacuatio à toto corpore

Sanguis in quibus mitti debeat.

Quæ in mittēdo sangui ne obseruanda.

Purgatio quādo adhibenda.

Porrò à toto corpore plenitudinem vacuamus, duobus potissimum auxiliis, nempe sanguinis missione, & purgatione. Sanguinem mittemus maximè, in quibus vel multus sanguis abūdat: vel phlegmone cōuulsionem excitauit, etiā si laborās, prorsus redūdantiæ sanguinis sit expers, modò nihil obstiterit eorum, quæ sanguinē mittendum dehortantur. Venæ autē secandæ electio, ex laborante phlegmone, ac conuulsione, particula: tibi indicabitur. Modū verò seu quātitatē vacuationis inuenies, tum ex redūdantiæ modo, tum ex reliquis, quæ in sectione venæ spectanda & æstimāda sunt: Nempe ex ætate, natura tempore anni, consuetudine, regione, cœli statu, & ante hæc ipsa laborantis virtute. Cæterū sic: vt oportet, facta per sanguinis detractionem, totius corporis vacuatione, & humorum influctium auersione, mox phlegmones curationem aggrederis. Cuius (vt & omniū aliorum tumorum, qui præter naturam cōsistunt) si iam facta est, caput seu scopus præcipuus est, infestantis humoris vacuatio. Cùm enim phlegmone duplici ratiōe (vt Gale. ait) à natura recedat, & quòd pars ipsa multo sanguine sit referta: & quòd eadē sit calidor: vtrique vacuationis indicatio, refrigerationis indicationē vincit. Quòd si adhuc in generatione est, in hac prior vacuatione est, cōfluentis ad affectū locum sanguinis inhibitio. Sed de hac alibi abundè dictum est. Vbi verò corpus vel flaua bile, vel atra, vel pituita, vel serosis humoribus, refertum fuerit (quem habitum Græci cacochymiam nominant) tum purgatione, quæ cuique superanti succo sit accommoda: vacuationem moliemur. Verùm enimuerò, quoniam conuulsio ex humiditate seu plenitudine, qua sani etiam repentè capiuntur, magna ex parte, à pituitosis humoribus crassis, glutinosisque in ipsa neruosarum partium substantia infarctis, procreari solet, eius potissimum, quæ ab hac causa ortum habet, curationem subiiciemus.

Ergo

Curatio conuulsionis à crassis, & viscosis humoribus.

Ergo quæ crudos crassos, & viscosos humores potenter euacuant medicamenta (inter quæ primas obtinent, hiera picra, & agaricum) hac conuulsione laborantibus exhibeto.

Clysteribus acribus eorum aluum subducito.

Pessis, & suffitibus, in mulieribus (si occasio detur) menses euocato.

Gargarismatis, apophlegmatismis, & errhinis, seu sternutatoriis, acrioribus, pituitam per os, & nares educito.

Abundè repurgato corpore, ceruicem, axillas, & inguina, oleo liliorum, costino, spicato, laurino, & ex pulegio, addito castorei, & euphorbij momento inungito; & lanam mollem, ac succidam facto litu superimponito. Rogerius ad eiusmodi spasmum, sequens vnguentũ instituit, quod & Theodoricus approbauit.

Vnguentum Rogerij.

℞. olei muscellini vnc. vnam petrolei semunciã, olei cõmunis, & butyri ana vncias quatuor, ceræ vnciã vnam, styracis calamithæ, styracis rubræ, singulorũ drach. duas & semis, mastiches, olibani, gummi hęderæ, ana vnciam semis: ex iis omnia quę liquescere possunt, igni admoueantur: alia verò trita, & in puluerem redacta, illis remisceantur: postremò addatur styrax, & fiat vnguentum, ex quo moderatè calefacto ceruix, & collum totũ: ac vniuersa spina dorsi, inungatur. Sunt qui iubent eodem aut consimili vnguento totum corpus, inter duos ignes, aut in hypocausto, nudũ hominem constitutum: vel si æstas est, in sole inũgi. Porrò huic vnguẽto visus est alibi Theodoricus addidisse herbas, quę ingrediuntur cõpositionem vnguẽti, quod aragõ nominatur, & alterius, quod Agrippæ tribuitur, quorũ descriptiones extant apud antidotariũ Nicolai: & præter hæc, addit oleum de castoreo, & pinguedinẽ ex limacibus rubris assumptam. Vocabatq́ue tunc eiusmodi vnguentum, alabastrum, quod sanè neruorum contractionibus apprimè est vtile, & accommodum.

Olea spasmo ex plenitudine conferentia.

Conducunt etiam magnoperè ad spasmum eiusmodi, oleum vulpinum, laurinum, rutaceum, sicyonium chamemælinum, de iunipero de terebinthina. Item oleũ benedictum, & oleum philosophorũ. Ex iis itaq;, & consimilibus frictio omnibus in homine vertebris vtilissima est. Iuuat etiã nonnunquam totum hominem, in labrum illis calidis oleis plenum, descendere. Sed & hypocausta siue thermæ, & stuffæ (vt vocant) siccæ, quæ ex suffitu rerum desiccantium fiunt, aliaq; id genus: quæ sudores euocant, & superuacaneas corporis humiditates resoluũt, atq; absumunt cerebroq;, & neruis robur adferunt, circa finem, & corpore iam vt oportet, repurgato, mirum in modum conferre creduntur. Quòd si & febris huic ex plenitudine conuulsioni superuenerit (modò hæc fuerit ephemera) salubre admodum est: frigidos enim (vt suprà diximus) & glutinosos humores, quibus nerui ipsi conuulsi replentur, calfacit, extenuat, atq; dissoluit: quod curatiõis eius spasmi caput est. Itaque si sua sponte febris in hoc genere conuulsionis nõ enascatur, eam ex industria quadam accersunt, & exuscitant: idq; per exhibitionẽ confectionis anacardinæ, ad quantitatẽ nucis auellanæ. Alij ad eundem finem offerunt castoreum, & assam fœtidam: vel oppopanacem, addita mellis portione dupla. Metridatum quoque, & theriace, in hoc affectu mirè proficiunt. Neruos enim roborant, & crudos succos concoquunt, absumuntq;, eo scilicet nomine, quòd excalfaciant. Cauendum verò præcipuè frigus est: ideoq; in eo conclaui, quo cubabit æger, ignis continuus esse debebit, maximeq; tempore antelucano, quo præcipuè frigus intenditur. Vinum per initia præsertim, gustandum non est: siquidem huius vsus tum præcipuè periculosus est, eo potissimum nomine, quòd fluxionem proritat. Vini loco aqua mulsa exhibenda erit, in qua decocta sit saluia, & radix acori, cum momento nucis muscatæ. Victus tenuis, primis saltem diebus,

Febris conuulsioni ex plenitudine superueniẽs bonum.

Metridatũ Theriacæ.

Frigus conuulsis inimicum.

Vinũ quando, & quare conuulsis interdicendum.

diebus, cõuulsis à plenitudine instituatur, ideóq; calfaciens, & exiccans. Hactenus de curatione conuulsionis ex plenitudine.

Curatio conuulsionis ex compatiendi societate.

CAeterùm conuulsio, quæ fit propter consensum: & velut quadam partium conspiratione seu compatiendi societate: si ex dolore excitata est: per anodyna, & dolorẽ sedantia curationem recipiet: vt in sequentibus dicetur, cùm de vulneratis neruis agetur. Si verò ex morsu ictúue alicuius venenosi animãtis, cõuulsio oborta sit, theriaca parti affectæ superimponẽda erit, & cucurbitula defigenda: vel cornua quædã, quibus nonnulli cucurbitularũ vice vtuntur. His enim (quæ citra calefactionẽ, ex alto vehementius extrahũt) totam eius quod infestat, & dolorẽ creat, substantiam vacuabis. Sunt autem & qui ore suo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ (vt superius dictũ est) admoti, ipsamq; labiis cõplexi. Si autem accidat conuulsio, ob morsum oris ventriculi (quod propriè stomachus appellatur) ab acri aliquo mordaci, & erodente humore excitatum, vomitus statim cõcitandus est, post quẽ ventriculus roborandus erit, tum iis, quæ extrinsecus admouentur tum iis: quæ intro assumuntur, iuxta periti alicuius medici consilium. Porrò in omni conuulsione à quacunq; causa ortum habeat, cerebrum imprimis roborãdũ est. Caput igitur abrasis crinibus oleo liliorum fouendum erit. Iuuat & eodẽ oleo, ceruicem, totamq; dorsalem spinam, axillas quoq;, & inguina inungere. Hoc enim spasmo, præsertim humido, est dicatissimum. Hora paroxysmi bonum est, laborans contineat inter dentes baculum salicis, ne os exactè claudatur, & lingua à dentibus dilaceretur. Vltimum est, si nihil aliud fieri posit, neruum: aut musculum ex quo conuulsio orta est, transuersum præcidere: vt Galenus & Razes consuluerunt: præstat nanque vnius particulæ

Curatio cõuulsionis, ex compatiẽdi societate.

Dolor.

Morsus, vel ictus venenatorum.

Morsus oris ventriculi conuulsionẽ excitat.

Cerebrũ in omni cõuulsione roborandum.

Musculus aut neruus interdũ per trãsuersum

præcidẽdus.

Læsio quàm mors potius optanda.

actionem amittere: quàm totius corporis. Meliorq; est (vt Galenus ait) læsio quàm mors. Itaque hoc pacto conuulsionem quidem sanaueris: aliquem tamen ex particulæ motibus vitiaueris. Vt autem ei quod vrget, & vnde primum maximeq; homini imminet periculum, succurramus, cogimur sic nonnunquam alium insanabilem affectum relinquere.

De paralysi ex vulnere.

Paralysis ex quibus vulneribus excitetur.

Paralysis, id est, neruorum resolutio, latus vnũ aut alterum, vel partem quampiam, non autẽ corpus totum infestans: interdum etiam vulnera, & contusiones insequitur: sed capitis maximè, & totius spinæ dorsi vt multis exemplis Galenus aperuit libro de locis affectis tertio. Porrò an paralysis ipsa, quæ ex vulnere accidit, partes quæ è regione vulneris sunt: vel potiùs oppositas infestet, ad præsens dicere omittemus.

Paralisis quid.

Est autem paralysis neruorum relaxatio, seu mollificatio, cum priuatione sensus, & motus non quidem totius (vt dictum est) sed vel lateris vnius duntaxat: vel priuatæ alicuius particulæ.

Paralysis affectus est conuulsioni contrarius.

Quo fit: vt affectus sit conuulsioni contrarius: in hac enim durities adest cum motu deprauato: ac permutato: durities autem mollificationi ac relaxationi est contraria. Vnde Galenus libro tertio interiorum affectorum locorum, sic inquit,

Paralysis vniuers.

Quum omnes pariter nerui, tũ sentiẽdi, tũ mouendi vim amiserint, apoplexia huiusmodi affectio nominatur. Vbi verò alteri laterũ: aut dextro aut sinistro id accidit pararalysis, id est, resolutio nominat, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdum dextræ: interdum sinistræ.

Paralysis particul.

Quòd si in aliquo membrorum idem euenerit: eiusdem membri resolutio esse dicetur. Nam & tota manus, & totum crus interdum resoluitur; atque solus in crure pes, & quæ sub genu sunt. Sic etiam de tota manu, similiter proportione dicendum est. Hactenus Galenus: ex cuius verbis colligere licet, paralysim aliam

esse

esse vniuersalem, aliam verò particularem. Vniuersalis ea est, quæ alterum latus totum, aut dextrum, aut sinistrum occupat. Particularis verò, quæ priuatim alicui duntaxat particulæ accidit. Sic & de spasmo per analogiam dici potest: nēpe quòd alius sit vniuersalis, alius verò particularis.

De causis, & signis paralysis.

Causæ paralysis, atque eiusmodi ablationis sensus, & motus, geminæ sunt: nempe internæ, & externæ, seu extrinsecùs aduenientes. Externæ causæ resolutionis neruorum sunt, casus ab alto, percussio, incisio, sectio, compressio, vel constrictio, frigiditas violenta, & vehemens, vicinæ partis phlegmone, vel scirrhus, & id genus alia, quæ extrinsecùs euenientia, vel continuum soluunt, separántve, vel spirituum vias occludunt, & facultatis animalis delationem impediunt. Internæ autem causæ sunt, humores crassi, & viscosi, neruos cerebri, aut spinalis vocatæ medullæ (quæ ipsius cerebri vicaria est) obstruentes. Neruorum enim corporibus ita obstructis, & crassioribus redditis, animalis facultatis (quæ sensum, & motum præstat) in membra delatio impeditur. Cæterùm anxiè disquirere, quo pacto per neruorum resolutionem, seu paralysin, interdùm sensus duntaxat, interdùm motus, nonnunquàm ambo simul pereant, & alia multa ad rem propositam attinentia, nequaquàm præsentis sunt speculationis. Satis enim fuerit chirurgo, si præter ea, quæ iam de paralysi dicta sunt, sedem primariò affectam, & à qua noxa orta est, simulq; dispositionem eius cognouerit. Nisi enim hæc (inquit Galenus) accuratè cognouerimus, nequaquàm eas partes, quibus vel sensus, vel motus vitiatus est, rectè curabimus. Porrò ipsam affectam sedem ex anatome facilè ipsi deprehendemus.

Causæ externæ paralysis.

Internæ causæ paralysis.

Nam

Notæ cerebri primario affecti in paralysi ex libro 3. de loc. affect.

Notæ paralysis initio spinæ affecto.

Gal. libr. 4. de sym. cau. & lib. 3. de locis affect.

Nam cùm ex ea cognouerimus neruos, qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro dimitti, si earum aliqua, simul cum toto corpore, resoluta est, haudquaquàm nos latere debet, resolutionis dispositionem in ipso cerebro consistere. Vbi verò partes, quæ ad faciem attinent, incolumes, ac illæsæ permanserint: hæ autem, quæ sub ea sitæ sunt, vniuersæ resolutæ fuerint, spinæ initium tunc affici, sciendum est. Ex ipsa enim anatome didicimus, quòd omnes animantis partes sub ceruice positæ (quæ à consilio, & voluntatis imperio moueri possunt) neruos habent, qui eas moueant, procedentes ex spinali vocata medulla. Quod & iis verbis Galenus testatus est libro quarto de symptomatum causis: Si spinæ principium lædatur, solæ partes capitis, quoàd vixerit animans, & sentire, & moueri possunt. Quòd si cerebro quoque noxa acciderit, qui sic afficiuntur, ij omnium partium, & motum, & sensum ilicò deperdunt. Atque eadem quoque ratione, si toti corpori conuulsio acciderit, eundem spinæ locum, nempe initium, affectum esse declarat, faciei partibus omninò seruatis illæsis. Quòd si hæ quoque afficiantur, cerebro noxam iam illatam esse ostendunt. Adhæc nouimus ex corporum dissectione, neruos qui pectus mouent, ex ea spinæ parte, quæ in ceruice est, ortum deducere. Quocirca vox perit omnibus, quibus ea spinæ pars, quæ in ceruice est, fuerit affecta. Ipsa verò ex transuerso incisa, si tota fuerit dissecta, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motuq́; priuari necesse est, vtpote suscipiente spina à cerebro, vim tum sentiendi, tum mouẽdi pro arbitrio. Præterea in anatomia (inquit ille) vidimus vbi per transuersas spinæ incisiones, ad medium vsque duntaxat, secundum longitudinem, spina ipsa secaretur, non omnes suppositas corporis partes, sed eas duntaxat, quæ è regione sectionis erant, resolutas. Dextras quidem, dextra spinæ parte dissecta: sinistras verò, vbi reliqua pars esset incisa. Itaque

(subiungit

(subiungit Galenus) manifestum est, quòd circa primum spinę processum, facta aliqua dispositione, per quã cerebri facultas, quominùs ad ipsam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra, dempta facie, sensu, motuq; priuabuntur. Vbi verò media duntaxat eius processus pars fuerit affecta, non omnes inferiores partes resoluentur, sed vel sinistræ dũtaxat, vel dextræ. At verò spina in inferiori loco affecta, nẽpe sub ea neruorum propagine, quibus thorax attollitur, idq; vel ob luxatam aliquam vertebram, vel alio quouis modo [vt vulnere] si quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes, subitò & sentiẽdi, & mouendi facultate priuantur. Si verò non ita vehemens fuerit affectus, stuporem inducet. Atque ij mortem effugiunt, quãdoquidem spiratio in ipsis seruatur. At quibus quinta spinæ vertebra [vulnerata, aut quouis alio modo] affecta est, eorum manus omninò, & & sensum, & motũ amittũt. Quibus verò sexta, iis non in totum sentiendi mouendiq; facultas [in manibus] perit: quippe primi brachij partes illæsæ seruãtur. Id verò multò magis, si septima spinæ vertebra fuerit affecta. Octauæ vertebræ affectus perquàm exiguam: hac verò inferiorum nullã penitùs noxam manibus inducere possunt. Maximam verò noxam ex læsa hac vertebra sentiunt, thorax, & reliquæ partes inferiores. Itaq; nisi hoc pacto ex anatomia, neruorum ad singulas partes venientium principia didiceris, perquàm difficilè earum vel sensum, vel motum deperditũ curabis, restituésve. Porrò humorem peccantem, ac paralysim committentem, deprehendes ex propriis cuiusque humoris notis. Causas verò externas, seu euidentes facilè cognosces ex relatu, & iudicio laborantis.

Libr.3.de loc.affect.

Ex lib. 4. de sym.cau.

Si quinta spinæ vertebra afficitur.

Si sexta vertebra affecta est, vel septima.

Iudicia, seu præsagia paralysis.

PRæsagire, ac iudicare potes de paralysi, à quacũque occasione ortum duxeris, deq; omnibus neruorum affectibus, quòd ægrè admodùm

1 Paralysis affectus est ægrè sanabilis.

sanabi

sanabiles sunt. Nerui enim ipsi pauco admodùm natiuo calore participant, qui curationis membrorum opifex est, & causa effectrix potissima.

2 *Senes vix vnquàm à paralysi liberantur.*

Proindè verissimum etiam est, quod vulgò dici solet, nempe paralysin in senibus perquàm difficile curari. hi enim natiuo calore (qui robur est facultatis nos gubernantis) propemodùm sunt destituti. Quod Hippocrates his verbis expressit: Senibus parùm calidi innati inest. Quam sententiam veram esse testatur Galenus, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam.

3 *Tremor & febri si paralysi supuenerint, bonum.*

Tremor & febris si paralysi superuenerint, bonum: febres nanque neruorum resolutionibus (vti & conuulsionibus ex repletione) aduenientes, partim quidem superfluam dissoluunt humiditatem, partim verò cõcoquunt frigiditatẽ, quæ duæ sunt medicis, in curanda paralysi (vti & spasmo ex plenitudine) remediorum intentiones.

4 *Paralysis ab ictu, vel casu.*

Paus. sophista vehiculo excidit, vnde paralysim in digitis cõtraxit.

Adhæc, paralysis, quæ ab ictu, vel casu non vehementer neruos atterente, contundentéve, excitata est, curationem interdùm recipit, vt contigit illi Pausaniæ Syro sophistæ, cuius meminit Galenus in fine libri tertij, de affectorum locorum notitia. Quum enim Romam aliquandò venisset, dum per viam duceretur, vehiculo excidit, atque in dorsi initio læsus est: vnde secundum duos minores sinistræ manus digitos, atque medij partem mediam, sensum imprimis quidem difficilem habuit, posteà malè curantibus medicis, sensum omninò amisit. Huic autem remedia, quæ illi imperiti medici digitis frustrà adaptauerãt, læsæ parti, hoc est, initio spinæ, Galenus ipse (vbi mali occasionem intellexit) statim adhibere iussit, atque sic vir ille celeriter sanitati est restitutus.

5 *Paralysis ex vehemẽti neruorũ contusione, vel diuisione.*

Quę verò ab insigni, atque effatu digna neruorum contusione vel diuisione, oritur particularum resolutio, prorsus insanabilis est. Soluta enim in illis continuitas nunquàm (vt dictum est) perfectè curatur.

6 Rectè quidem, & conformiter ad Galeni sententiam, Auenzoar adstruxisse visus est, subitæ mortis periculum

culum imminere, si nerui anhelitus, hoc est, respirationi seruientes, aliquibus vulnerati, aut quouis alio modo insigniter affecti fuerint: in ipsis enim statim perit respiratio. Quo fit, vt præfocati repentè moriantur. Quomodò enim ablata respiratione (quæ actio est vitæ necessaria) diutiùs viuere possent? Si membrum resolutum non imminuatur, nec emarcescat, colorq; eius non immutetur, spes aliqua curationis subest. Si verò contabescat, & gracilescat insigniter, colorq; natiuus pereat, atque à seipso plurimum euariet, malum portendit.

Paralysis neruorũ respiratiõi seruientium.

7 NOTAE *paral. curabilis, aut incurabilis.*

Paralysis ex vulnere curatio.

IN curanda neruorum resolutione (quæ paralysis dicitur) ex accepto vulnere, vel causa alia extrinsecùs incidente oborta, præmissa totius corporis vacuatione, vel per purgantia medicamenta, vel per sanguinis detractionem, vel per vtrunque, vti res exigit: factis item vt decet, humorum in partem resolutam influentium auersionibus, præscriptaq; victus ratione congrua (quę omnia periti alicuius medici consilio fieri debent) topicis remediis aduersus illam sedulò pugnare debet chirurgus. Itaq; cum duabus in hoc affectu profligando Therapeutices, id est, curandi facultatis partibus, opus sit: nempe ea quæ victu, & quæ medicamentis, tum intrò assumendis, tum foris admouendis medetur: eam hîc solam curationem exequemur, quæ medicamentis forinsecùs admouendis, perficitur: ne qui chirurgiam profitentur, diætetica, & pharmaceutica (quæ peritissimum, & rationalem medicum desiderant) turpiter, & in magnam laborantis perniciem (vt plærique hodiè assolent) abutantur. Cæterùm cùm multa variaq; præsidia, forinsecùs in curanda paralysi ex vulnere, aut alia quauis externa causa suscitata, admoueri soleant, vt emplastra, cataplasmata, vnguenta, illitus, fotus, cucurbitulæ, & alia id genus; Guido tamen vno liquore longè opti

In curanda paral. diætetica, & pharmaceutica opus esse.

De localibus remediis in paralysi ex vulnere adhibẽdis.

gè opti

gè optimo, & ad affectum eiusmodi, siue symptoma profligandum, efficacissimo contentus erat: quod quidem ex Ioanne illo Mesue, viro in familia Arabum doctissimo, ac in re medica Euangelista à quibusdam nūcupato, desumpsit, eo loci, vbi de cordis passionibus agit. Eo autem liquore illinere solebat medicus ille Arabs ceruicem, totamque spinam dorsi, atque etiam affectam ipsam particulam. Confert nanque hoc pacto mirificè roborādis membranis spinalem medullam obuoluentibus, substantiæ spiritali, qua viuimus, neruis quoque, & ossibus. Proindè paralysi, omnibusque neruorum ægritudinibus, cordis palpitationi, & tremori, atque etiā manifestæ lassitudini, mirè, ac supra humanam opinionem, proficit. Adde, quòd nullum medicamētum eo præstantius inueniri potest, vbi cor celeri, festináve eget refectione, ac refocillatione, si saltem ipsi Mesue credimus. Cæterùm est quod cum ipso Mesue vehementer admiremur, priscos illos tum medicos, tū philosophos insignes, & rerum naturę peritissimos, nullam in suis scriptis, eiusmodi inunctionis spinæ, mentionem fecisse, cùm vix aliud tam præstans auxilium inueniri, aut excogitari possit, ad vitæ substantiam conseruandam. Nouisti nanque satis (opinor) ex anatome, spinam dorsi in homine esse veluti carinam nauis, & fundamentum reliquorum ossiū, imò verò & principium. Nosti prætereà, sub hac veluti solido quodam propugnaculo, & muro tutissimo, dorsalem ipsam medullam conditam esse, quæ cerebri quidem germen est, & explantatio, durorumque corporis neruorum principium: per quos veluti internuncios, corpus vniuersum transumit, primum quidem, & maximè motum, cum hoc autem etiam & sensum. Adde quòd in spondylis dorsi (qui spinam ipsam constituunt) mira naturæ prouidentiâ efformata sunt quædam subtilia foramina, per quæ vasa, spiritum, & sanguinem deferentia (venæ inquam, & arteriæ) intrò quidem: foràs verò, nerui ipsi,

Liquoris balsamitis Mesuæ dotes.

Spina dorsi veluti carina nauis.

ipsi, sensum, & motum, in corpus vniuersum comportantes, feruntur. Quo fit, vt spina ipsa sit veluti platea, seu via quædam publica, non modò neruorum, sed & venarum, & arteriarum. Proindè & spirituum, ac virtutum. Adhæc non ignoras magnam ipsam venam concauam dictam, itidem & arteriam aortã vulgò nuncupatam, iuxta spinam ipsam totã reptare, sed & partium spiritaliũ est veluti substerniculum, & (vt quispiam dixerit) veluti lectus alicuis. Atque (vt Mesue inquit) medullam continet veræ* humiditatis. Multas ergo easdemq́; bonas, atque effatu dignas intẽtiones cumulabis, ex inũctione ipsius dorsalis spinæ, quam veteres ipsi tum medici, tum philosophi, vel prorsus ignorantes, neglexerunt, vel eam nobis inuiderunt, cùm ne verbum quidem in eorum monimentis de ea scriptum inueniatur, vt Mesue testatus est. Porrò liquoris illius tam eximij, atque ad tam multa vtilis compositio, & conficiendi ratio apud præfatum autorẽ talis est: ℞. myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, spicæ nardi, sanguinis draconis, thuris, mumiæ, *opobalsami, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, masticlies, gummi Arabici, styracis liquidæ, ana drach. †duas: ladani electi, succi castorei, ana drachmas duas semis. muschi drach. semis, terebinthinæ optimæ ad pondus omnium: pulueris anda pulueri sentur, & omnia misceantur cum terebenthina, reponanturq́; in furnibulo, seu distillatorio, quod alambicum vocant, & illa ingeniosè ac lento igne vt decet, distillentur: liquorem autem per distillationem sublimatum, vase vitreo forti excipe. Hic liquor proximè accedit ad verum succum balsami. Guido à Cauliaco quãdoque huic pretioso liquori addebat herbas dicatas paralysi, & tum generosius, atque efficacius multò (vt ipse testatur) experiebatur auxilium.

*aliàs humanitatis.

Liquor balsamites. Ioã. Me. lõgè optimus, & ad multa vtilissimus.

* *Alia exẽplaria habent opopanacis.*

† *Aliàs ℥. duas semis.*

De syncope ex vulnere.

Syncope quid.

Syncope (definitore Galeno lib. duodecimo Therapeutices) est præceps virium lapsus, qui immoderatas euacuationes, ingentes dolores, vigilias, principiorum intemperiem, atque animi vehementes affectus, sequi consueuit.

Syncope in vulneribus vnde.

Ea autem syncope, quæ in vulneribus accidit, magna ex parte creatur, vel ex immodica sanguinis profusione, vel ex vehementi dolore.

Syncope p̃ximè instantis notæ.

Hanc proximam esse cognosces, tum ex arteriarum pulsu elanguescente, ac deficiente, tum ex pallido vultus colore, tum ex motu totius corporis ignauo, ac difficili, sed præsertim palpebrarum, & partium extremarum, tanquàm illis erigendis, aut attollendis non possit virtus motrix sufficere: sed & frigidi, circa collum maximè, & faciem, sudores, syncopen iam pulsare fores testantur, symptoma sanè minimè negligendum. Quandoquidem celeriter interdùm hominem rapit, estque quasi via ad mortem,

Syncope parua mors.

imò (vt vulgò dici solet) est veluti quædam parua mors. Proindè summa cura adnitendum est, ne in hoc tam periculosum symptoma vulneratus incidat.

Quibus remedijs syncope occurratur.

Ergo laborantem quibus poteris modis consolator. Hominum turbam ne suo anhelitu conclaue nimis excalfaciant, & laborantem sua præsentia deterreant, procul arceto. Sed & antequàm eâ prematur qui vulneratus est, panis frustulũ, vino optimo, aquæ rosaceæ momento, diluto, illi sugendum exhibeto: atque etiam vt ex vino ipso modicum quid bibat, ipse iubeto.

Vinũ oĩbus syncope vexatis succurrit.

Vinum nanque omnibus syncope vexatis vtile est, vt libro duodecimo Therapeutices his verbis Galenus annotauit. "Vinum tamen, quod & calidum naturâ sit, & deductionẽ in corpus promoueat, omnibus quos syncope malè habet, offerre conueniet.

Vini ĩ sync. electio.

"Constat autem, ex vinis ea deligẽda esse, quæ & flauo sint colore, & substantia tenui, & ætate, vetera. Talia nimirũ & boni odoris continuò fuerint. Cæterùm amara præ vetustate, vina ne sunto.

Si iã syncope p̃sens sit.

Porrò si iam syncope, qui vulnus accepit, vexetur, eius faciem aqua rosacea, vel frigida, vel vtriusque mixtura,

mixtura, adiecto etiamnum aceti (si placet) momẽto irrorabis, ac etiam ipsa validè in illam, laborantis faciem dico, proiicies: aut saltem naribus aquam rosaceam, & acetum admouebis, vt scilicet suaui eorum odore, animam illorum recrees. Pilos, nasum, & aures vellito, extrema fricato, alapis illorum genas cedito, & proprio nomine alta voce illos vocato, ac cætera facito, quæ in hoc symptomate medici fieri præcipiunt.

De desipientia, seu delirio accidente in Vulneribus.

Delirium quid, & vnde nascatur Cano.3.

OMne delirium (vt Galenus ait libro quinto de symptomatum causis) deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis, aut cerebri intemperie ortum habens. Interpreti Auicennæ alienatio dicitur. Porrò tametsi eiusmodi desipiẽtiæ, seu mentis alienationes, symptomata sint modò primogenia, id est, primario, ac proprio cerebri affectu euenientia, modò secundaria, hoc est, cerebro cõpatiendi societate: seu (vt dici solet) per consensum laborante. Hîc tamen nunc, de solo eo delirio, quod consortij lege, seu per consensum accidit in vulneribus, & percussionibus articulorum, sermonem faciemus. Talia nanque vulnera (vt superiùs diximus) doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculũ afferunt. Cæterùm eiusmodi symptomatis (delirij inquam in cacoëthis vulneribus euenientis) generatio persimilis est ei, quæ per suffusiones oculorum accidit, à ventriculi dispositionibus ortum trahẽtes, vt Galeno visum est libro tertio de locis affectis. Quemadmodùm enim ventriculus, cerebro suas affectiones compatiendi quadam societate transmittit idq; propter neruorum à cerebro, ad os ventriculi descendentium magnitudinem: per quos etiam sensus huic particulæ, quàm vlli reliquarum corporis partium acutior est. Ita quoque neruosis partibus inflãmatis, cerebro noxa prõptissimè cõmunicatur,

Lib.4.Ther.

Causa delirij in vulneribus.

Neruosis partibus inflãmatis delirium accidit.

atque ex illis promptiùs, quàm ex aliis quibusuis partibus delirium superuenire solet, idq; ascendente ad caput interdùm per continuas partes, solo calore: interdùm verò spiritu vaporoso, vel fumoso, aut fuliginoso.

Deliriū ex siccitate fit.

Hæc autē omnia, quæ sic delirium, aut phrenitidem inducunt, siccandi pollent facultate Auicennæ: quippe, quæ multo, eodemq; acri calore participent. Quo fit, vt delirātes irrequieto ferè motu agitentur. Vnde Galenus libro decimotertio Therapeutices ad hunc modum ait. Ergo cùm humor qui in capite redundat, frigidus est, insensibilitas, immobilitasq; hominem opprimunt. Cùm calidus est, perpetuus potiùs motus, vnà cum rationis noxa. Accidit enim (veluti demonstratum in libris de his est) ex frigore, segnitia: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, dementia.

Delirij ex vulnere curatio.

SI delirium, seu mentis perturbatio, post vulnus acceptum, hominem apprehendat, huius rei gratiā statim accersendus & cōsulendus erit peritus aliquis medicus, qui potu, frictionibus, & deligaturis partium extremarum, & maximè pedum, ac tibiarum, clysteribus quoque huic rei accommodis, fumos, ac vapores vitiosos, à capite deorsum protinùs reuellere studeat, vt rectè præcepit Auicennas, itidem & cæteri, qui hac de re scripserunt.

Vapores à cerebro auertendi.

Dolor sedandus.

Quod autem ad chirurgum attinet, læsæ particulæ dolor ex toto (si fieri potest) sedandus est. Vtile est etiam alapis genas laborantis percutere, vt ipse ad mentē, seu ratiocinandi facultatem redeat. Galenus libro decimotertio Therapeutices caput delirantium in principio perfundendum esse oxyrhodino, pulchrè nos admonuit.

Caput delirantiū oxyrhodino perfundēdum.

Vapores enim, & humores à capite tunc repellendi sunt. Cùm verò in summo incremēto sunt deliria, perfusiones ex papauerum capitibus (consilio eiusdem) applicabimus. Odorem quoque ex rebus frigidis naribus obiiciemus: ac nares ipsas

Cerebrū refrigerandū.

intùs

intùs, vel frontem ex similibus medicamentis illinemus. Quippe sopire (inquit) ac stupefacere principē facultatem oportet: cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit, refrigerando. Sanitati magna ex parte restituuntur Auicennæ, qui per dies aliquot, radicem bryoniæ, id est, vitis albæ, vel bibunt [ex liquore aliquo refrigerante, & humectāte] vel cum cibo quopiam eius saporem obtundente comedunt. Cæterùm de pruritu, duritiei, atque impotentia lęsæ particulæ, quæ interdum vulneratis accidunt, suo loco alibi dicetur.

Radix bryoniæ.

De Vulnere in carne accepto, & eius differentijs.

CAP. V.

VVLnus propriè Galeno lib. tertio methodi medendi, vnitatis est solutio, ex vulnerando in carnosa parte relicta, eademq́; (vt recentiores addiderunt) cruenta, & citra putrefactionem: hîc autē vulnus latiùs accipimus: nempe pro recenti plaga non modò in carne, sed etiā in neruis, venis, arteriis, tendonibus, membranis, cartilagine, & ossibus facta. Itaque primùm de eo vulnere quod in carnosa substantia acceptū est, edisseremus. Cæterùm eiusmodi vulnus aut simplex est, & citra substantiæ deperditionem, aut cum aliqua substātiæ amissiōe. Vulnus simplex, & quod sine deperditione fit substantiæ, aliud profundum, aliud summo tenus factū, seu in summo residens est: aliud verò vtriusque particeps, vt cùm pars vna diuisionis per longitudinem factę, altè descendit, altera in summo corpore hæret, quod inæquale Galeno dicitur: aliud itē magnum, aliud paruum tum dicitur, tum verò est. Quæ omnes differentiæ à quantitate, seu spacio diuisionis sumptæ sunt. Vulnus quod cum deperditione est substantiæ, aut fit cum amissione cutis solius, aut cum ablatione cutis, & carnis subiectę simul. Porrò eiusmodi vulnera, vel simplicia sunt, & sine vllo af-

Vulnus quid Gale.

Vulnus quid apud recentiores chirurgos.

Diuisio vulneris.

fectu, aut symptomate: vel accidentia habẽt, quæ ratione causæ non obtinent (tunc enim vlcera dicerentur difficilè sanabilia, de quibus in sequentibus dicetur) sed solùm rationem habent sine quo non, vt superiùs annotauimus ex Gale. lib. 4. Therap. Cuiusmodi sunt intemperies, dolor, phlegmone, pruritus, & alia paulò antè cõmemorata. Non magnoperè autem curo, si prædictæ huiusmodi differentiæ, dispositiones aut affectus dicantur potiùs, quàm differẽtiæ, vel contrà. Quanquã Gal. lib. 3. methodi medẽdi anxiè satis disquisiuerit, quænã sint propriè vlcerũ, seu vulnerũ differentiæ, & quæ aliorũ affectuũ complexiones. Hoc enim parùm nunc mihi cõferre videtur ad vulnerũ curationẽ. Commoda nanque morborũ curatio, non ex nominũ, sed rerũ recta opinione contingit: vt scribitur primo methodi medendi. Cæterũ de causis, signis, & iudiciis vulnerũ, quatenùs vulnera sunt, abundè satis in præcedẽtibus dictũ est, in capite scilicet vniuersali. Proindè iis prætermissis, vulnerũ in carne acceptorũ curationẽ iã aggrediemur.

Curatio vulnerum simplicium, in carne summotenus acceptorum.

Specialis p̃cipuaq; intentio curandi vulneris in carne accepti, vna est.

VUlnerũ eiusmodi curatio, p̃ter iã dictas quatuor, aut quinq; intẽtiones cõmunes, vnã specialè, præcipuamq; habet: nempe sanguinis profusionẽ cohibere. Quod sanè intelligendum est: nempè si nimis immoderatè, atque affatim effundatur, vt rectè interpretatus est Auicen. Satiùs enim est (inquit) ipsum fluentem ex vulnere sanguinem, non omninò, ac statim supprimere, sed si nimis abundè prorũpat, eius duntaxat impetũ moderatè infrenare oportet. Moderata nanque sanguinis ex recenter accepto vulnere vacuatio, nõ parùm sæpe multis profuit. Quãdoquidem & phlegmonas, & obstructiones, & febrem subinde fieri prohibuit. Quæ quidem symptomata, atque id genus alia, vulneribus (nisi diligenter prouideris) superuenire, ipsiusque solutæ

vnionis

vnionis consolidationem, & curationem magnoperè impedire, consueuerunt. Atque illud fuit Hippocratis præceptum, quod & à Galeno refertur, & approbatur libro quarto methodi medendi: Fit enim (inquit Hippocrates) effluente sanguine vulnus siccius: proinde & sanius. Nam siccum (vt idem ait) sano vicinius est, humidum verò non sano. Porrò si tantus fuerit ruentis sanguinis impetus: vt cum iis, quæ sistendo sanguini in vulneribus communiter admoueri solent, cohiberi non possit, iis remediis supprimendus erit: quæ in capite de vulneribus venarum postea dicentur. Cæterùm tametsi in genere dictum sit, quomodo curandorum vulnerum intentiones perfici debeant: modus tamen specialis, quo in carne perfici debeant in sequētibus dicetur. Huius autem inuentio habetur ex differentiis vulnerū suprà commemoratis, ad hunc modum. Vulnus illud simplex dicitur, Galeno Hippoc. & aliis medicis: quod solū cōsistit, hoc est, quod sine deperditione est substantiæ: nec vllum aliū affectum, aut symptoma adiunctum habet. Vulnus igitur simplex nō erit si quę vulnerata est particula fluxione vexetur, si malo succo vitiosa sit, si omnino extra naturalem temperiem fuerit: si vlla cauitas adsit, si aliqua cutis amissio facta fuerit. Itaque vbi simplex vulnus quodq; solū consistit in carnosa particula, non adeo saltem magnū incidit, dissidentiū labiorum cōmissionem, seu cōiunctionē, quæ sola decēti fit ligatura, vinculo scilicet ex duobus initiis circundato expostulat Galeno libro tertio Therapeutices. Quæ enim (inquit de simplici vlcere loquens) dissident, atque inuicem distant, si in idem adamussim componas, citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescunt. Nempe sicuti in cauis vlceribus: vt caro producatur, ita in simplici vlcere: vt oræ ipsæ secum coalescant: atq; agglutinentur, sola certè natura causa est. Diductorum igitur labrorum coitionem, seu agglutinationem præcedit necessariò,

Hippoc.

Quid vul. simplex, & quæ sit eius curandi ratio.

Vulnus non simplex.

Vul. simp. postulat tantū agglutinationem.

Gal.

ipſorum coniunctio: atque in idem adductio. Idem omnino de hac re ſentit Razes, quod & Galenus: vſus tamen cōmunis obtinuit: vt recentibus huiuſmodi vulneribus oui candidum (quod albumen vocant) aliquandiu agitatum, & leuis ſtupa exceptū admoueatur. Nec abs re profecto, cum & ſanguinis profluuium ſupprimat, dolorem ſedet refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, nō ſolum in oculis: ſed & in omnibus locis exulceratis: vt Galenus eſt autor libro vndecimo de ſimpliciū medicamentorū facultatibus. Ante omnia verò cauendum eſt, ne dolor incidat. Quãdoquidē dolor (vt iam ſæpe dictum eſt) & fluxionem proritat, & phlegmonē excitat. Quomodo autē dolorem ſedare oporteat, in præcedentibus ſatis eſt explicatū. Porrò eiuſmodi oui candidus liquor, ante tertium diem amoueri non debet. Nam vt Galenus ait parua vulnera eiuſmodi naturę ſunt vt poſt orarū adductionē, & cōmiſsionem, ſeu coniunctionem: vnius diei: aut duorū dierum ſpacium adhuc requirant, quo proba fiat vnio, & agglutinatio. Quòd ſi vulnus hoc pacto nō adglutinetur curãdum erit: vt in ſequentibus paulo poſt dicetur.

Oui candidum, quare vulnerib. admoueatur.

Lib. 3. The.

De vulnere magno, percuſsim diuiſo, in ſummo reſidente, hoc eſt, ſuperficiali, & minimè profundo, in quo non ſola ſufficit deligatura ad oras ipſius applicandas, & coniungendas.

SI vulnus in ſuperficie corporis acceptum, ad tantam magnitudinē percuſsim cæſímve diuiſum eſt: vt ſola deligatura oræ ipſius nec adduci, nec committi poſsint: ſutura aut fibulis (quas Græcè ἀγκτῆρας vocant) eas ipſas diſiunctas oras adducendas, & coniungendas eſſe, præcepit Gale. libro tertio methodi medendi. Atque hac ſola partium diſsidentium coniunctione vulnus glutinatur. Apud recentiores tamen chirurgos ferè omnes inualuit cōſuetudo: vt his vulneribus apponatur puluis rubur,

quem

quem incarnatiuum, & cõseruatiuum vocant. Recipit autem partes duas thuris, & sanguinis draconis partem vnam. Albucasis addit tres partes calcis viuæ. Cuius sententiæ suffragatur & Lanfrancus. Guido autem loco calcis viuæ bolum Armeniã adiicit. Haly abbas verò santalos apposuit. Sunt qui puluerem hunc rubrum appellatum, labiorum vulneris agglutinatiuum, & suturæ conseruatiuũ, hoc modo cõponunt. ℞. boli Armenij terræ sigillatæ, singulorum drach. sex, thuris, mastiches, sarcocollæ singulorum drac. duas semis, myrrhæ, aloës, singulorum drachmam vnam semis, tragacãthi pisti, sanguinis draconis, singulorum drachmam vnam farinæ hordei, farinæ fabarum, singulorum drachmam semis. Sed interim summoperè cauendum est, ne vel pilus: vel oleũ: vel quidpiam aliud in medio adductorum labrorũ vulneris interuenerit. Nã tunc eiusmodi vulnus sola dissidẽtium partium cõiunctione glutinari non potest. Hæc enim quæ sic interiacẽt, iã vnionẽ dispescunt: & earũ quæ copulãdæ sunt partium, coalitum impediunt. Ex prædictis autem singula, cũ oui candido liquore agitari possunt, donec in corpus vnũ coëant: quòd glutinis instar lentescat. Postea verò stupis leuibus excipiẽdũ erit medicamẽtum: & ita vulneri admouẽdum: supra quod & aliæ stupæ solo oui albo imbutæ, & intra pannum lineũ eodem madefactum liquore, inuolutæ apponendæ sunt. Sed & supra vulnus nulla alia intercedente materia, pannus aliquis tenuis prædicto imbutus liquore, admoueri debet, ne scilicet dum remouentur stupæ suturæ iam factæ puncta abrumpant, aut dilacerent. Quòd si loca circum vulnus adiacentia, rosaceo inungerentur, factum bene existimauerim. Hoc pacto enim læsam particulam à dolore, & inflammatione vindicabis. Qualis autem sutura: aut deligatura, quales item puluilli ex eiusmodi stupis facti, hisce vulneribus percussim cæsimue in superficie acceptis; atque in conspectu apparentibus, con

Medicamentum cruentis aptũ vlceribus.

Cauendum ne quid labris vulneris intercidat.

Quæ cruento vulneri primũ apposita sunt, ante diẽ tertium remoueri nõ debent.

ueniant, & quo pacto fieri debeant, in præcedentibus abundè satis dictũ est. Cæterũ primus eiusmodi apparatus: vsq; in diem quartum mutari nõ debet, nisi fortè dolor aliquis vehemens superueniret: aut symptoma aliquod molestũ incideret. Porrò si post quartum diem transactum vulnus non coaluerit, vino aliquo styptico calente abluendum erit. Deinde stupę prædicto vino imbutæ, & expressæ supra vulnus ipsum apponendæ, & alligandæ erunt: quas &

Quæ post quartũ diẽ fieri debeãt.

quotidiè mutare oportebit. Intra enim dies paucos hoc modò vulnus agglutinabimus, & persanabimus, Galeno etiamnũ attestante, libro quarto Therapeutices: vbi Thessalum arguit, qui vulnera in multos menses, & interdum in annum: aut etiam longius tempus protrahebat, & incurrere sinebat: quæ alioqui paucissimis diebus: vt sex, aut plurimum septem, curari potuerant.

Primus apparatus.

Itaq; primus apparatus rectè decenterq; fit, cùm ouorum candido liquore, & puluere illo rubro, cuius paulo antè meminimus. Hic enim & sanguinis profluuium infrenat, atque inhibet, dolorem sedat, & phlegmonem creari vetat.

Secũdus apparatus.

Vinum optimũ vlceri medicamentum.

Secundus verò apparatus, optimè fit, cum vino, vt suprà dictum est. Vinum nanque (vt Galenus ait libro tertio methodi medendi) omnis vlceris, qua vlcus est [id est, quod citra aliam cum ea implexam dispositionem reluctantem cõsistit] optimum est medicamentum. Quòd hac sequenti ratione cõuincitur. Vulnus omnes, qua vulnus est, siccari, atq; adstringi desiderat, præsertim si magnum extiterit. atqui vinum, quale suprà est memoratum, nempe subausterũ, hæc duo commoda præstat vulneri. Vinum igitur omnis vulneris, qua vulnus est, optimũ est medicamẽtum. Maior est Galeni, libro nuper citato, vbi ait: quòd eo tempore, quo diuisæ vlceris,

Gal. libr. 3. meth. me.

seu vulneris partes, ritè sunt coniunctæ, medicamento opus est, quod particulam siccet [& modicè adstringat] vt & si qua sanies iã subsit, hanc cõsumat,

& si

& si qua in vacuum locum fluxura est, hanc prohibeat. Proindè medicamentum glutinatorium plus siccet, oportet, quàm quod carnem producit: nempe ordine secundo. Minor verò ita deducitur. Vinum, vt Galenus est autor libro octauo simplicium medicamentorum, ex secūdo ordine est excalfacientium: sed quod admodùm vetus est, ex tertio, sicut mustū quod vocant, ex primo: caliditati autem eius, proportione respondet siccitas. Proindè vinum ipsum pro naturarum, seu facultatum, quibus ratione ætatis pollet, diuersitate, desiccat, & agglutinat. Non autem humectat, & refrigerat (extrinsecùs saltē admotum) vt Theodoricus falsò existimabat. Atque id ipsum est, quod Galenus refert libro quarto Therapeutices, ex senioris Hippocratis sentētia inquiēs: Vlcera madefacere, id est, abluere, quęcunque ea fuerint, nisi vino non oportet. Tum causam subiiciens, ait: Nam siccum sano vicinius est, humidum verò, non sano. Hinc Arnaldus dicere solebat, quòd cruenta, & recentia vulnera, aqua ardente (quam & aquā vitæ nuncupant) abluta, celerrimè ad sanitatem perducuntur: quippe quæ insigniter desiccet. Post hāc autem ablutionem, quidam infrà scriptum puluerem (qui in hoc casu magnæ est efficaciæ) vulneri inspergunt. ℞. myrrhæ drachmas tres, aloës hæpaticæ drachmas quatuor, thuris drachmas duas, misce, & fiat puluis. Sunt qui post amotionem primi apparatus, emplastra, & vnguenta admouent, quæ in promptu ad hanc rem parata habent, ac statim stupas superponunt. Galenus autem in re proposita, plurimi facit emplastrum, quod nigrum appellauit: Auicennas verò vnguentum de lino, quod tamen magis dicatum est carni regignendæ, quàm agglutinationi labiorum vulneris. Guido à Cauliaco in hac re vti consueuerat vnguento, quod cōstat prædicto puluere rubro, remixto cū terebinthina lota. Quidam verò terebinthinam ipsam, cū prędicto puluere commixtam, & (vt dicūt) incorporatam, statim per

Vinum pro ætatis ratione, diuersa pollet facultate.

Hipp.

Aqua vitæ.

Puluis optimus.

Emplastrū nigrum.

initia

initia cruentorum vulnerum admouent, atq; in diē quartum relinquunt. Hæc enim oras vulneris coire facit, & suturam eo nomine conseruat. Sed horum omnium, atque aliorum multorum ad hanc rē pertinentium formulæ, & compositiones in antidotario describentur.

De Vulnere profundo, & occulto, sine amissione substantiæ, in carne accepto.

VVlnus in profundum penetrans, & reconditum subinde sutura, & decenti ligatura curationem recipit. Si autem hoc modo curari nō possit: vel scilicet quia partes, quæ disiunctæ sunt, exactè ad imū vsq; (ob nimiā diuisionis profunditatem) sibi cōiungi nō possint: vel potius quia in fundo collecta sit sanies: aut pus, cui nullus patet effluxus, ipsum per effluxionē, Galeni cōsiliū sequuti, curabimus. Ipsam verò effluxionē, tū ex eiusdē, tum ex cōtrarij loci diuisione, & situ seu figura partis accōmoda amoliemur. Porrò sitū partis vulneratæ accōmodū, seu cōgruam positionis figurā intelligimus, quādo plagæ hiatus: quē orificiū vocāt, semp deorsum spectat, fundum verò sursum, ita vt sanies ex ipso vulnere prona, & liberè effluat. Itaq; si vulneris figura nō ad superiora extēditur: sed ad ima vergit, nec sutura, nec fibulis, nec deligatura partes disiunctæ, omni ex parte adamussim committi: ac sibi applicari possint: atq; in pfundo sistatur sanies: nisi prius ad effluxū ipsius vitiati hūoris, feceris sectionem, nihil vnquā proficies siue carnem generare, siue agglutinare volueris. Vbi verò cōueniente positionis figurā vulnus in pte laborāte seruauerit, siue id ex natura vulneris: siue ex industria cōtingat, sectione noua opus nō est: vt libro secūdo ad Glauconē Galenus nos edocuit. Itaq; refert eo loci se sinum in coxa enatū, figura ad ima vergēte: sine vlla ex aduerso diuisione curasse. Cùm enim sinus ipse versus genu quidē terminaretur, os verò altius circa mediā

Vulnus quādo per effluxiones curādum.

Sectio in parte opposita quādo facienda.

Sinus in femore curatus, citra vllā ex aduerso sectionē.

scilicet

scilicet femoris regionem consisteret: iussit molle ceruical popliti laborantis subiici, vt inferiorem situm haberet inguen, quàm genu. Hac igitur conuenienti positionis figura in læsa parte seruata, facilè per os, ichores, & purulenta colluuies, elabebantur, & effluebant. Idem quoque & in brachio fieri potest. Quandoquidem si os vulneris ad partem superiorē vergat, ita brachium collocādum erit, vt ipsum orificium deorsum spectet. Atque tum sine alia facta ex aduerso sectione, vulnus poterit ad sanitatē perduci. Non secùs quidem ac si os propè cubitum esset, vulnere in superiora tendente. Quòd si hac conuenienti situs figura, particula lęsa collocari non posſit, nec ex vulnere ipso sanies elabi: ex aduerso sectio molienda erit. Quod & hac sententiâ iterùm Galenus confirmauit circa finem libri tertij methodi medendi. Si vulnus (inquit) cauitatem altè reconditam, sub cute habet, considerare oportet, vtrùm ea in superiore parte sit, ita vt sanies ex ea prona effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est. Cui verò non est, huic ipsi moliamur effluxum oportet. Eius autem [effluxus moliendi] duplex ratio est, [vbi exprimente deligatura nihil promouemus] aliàs tota cauitate disecta, aliàs in fundo tantùm aperta. Quādò verò harum alterutra sit ineunda, docebit tum locorum ipsorum natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanque ea loca ipsa dubiam [seu fallacem, ac periculosam] sectionem faciant, & vlcus magnum fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant, præscindere, seu diuidere præstat. Deligatio verò eius incipiat quidem (vt dictum est) supernè, finiatur infrà, vbi scilicet patet effluxus. Hactenùs Galenus. Cæterùm in tali diuisione quæ ex aduerso fit, Brunus syphunculos, hoc est, tu- Brunus.
bos, siue turundas concauas (quas cannulatas vocant) ex vtraque parte imponit. Guido verò dum Guido.
hanç moliebatur sectionem, solebat vti setone (vt vocant)

vocant) quia meliùs (inquit) sordes deterget, & totum pertransit spatium, minoremq; infert dolorem. Ipsum autem intromissorio ad formam acus facto immittebat, vel hastulam ligneam in cauum vulneris imponebat, & super eam tutiùs sectionem faciebat. Deindè sectione facta, mundificatiuum aliquod medicamentum leui stupa, aut panno exceptum, superponebat, quod bis in die mutabat.

De cauo vulnere, cum amißione substantiæ cutis vtriusq; & carnis subiectæ tantùm, non etiam oßis.

CAPVT VI.

Vera Hippocraticaq; methodus sanandi caui vlceris.

N cauo vulnere non ipsa modò periit cuticula (quam Greci epidermida vocãt) verùm etiam reliquæ cutis suppositæ, natura vniuersa, & subiectæ carnis portio aliquandò non exigua. Quo fit vt geminus in eo curandi finis sit propositus, vnitio scilicet & repletio: quoniam & affectus geminus est: nempe vlcus siue vulnus, quod est vnitatis solutio, & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia est contracta. Itaque continui diuortium vnitionem, cauitas repletionem desiderat. Verùm enimverò quoniam in proposito vulnere vnire non possumus, quæ dissident, nisi priùs cauitatem impleuerimus, ordinem curationis, à cauitatis impletione ordiri, necesse est. Omnis nanque quæ præter naturam est cauitas, impleri postulat: quare & quæ in carnosa etiam accidit parte. Ipsa verò impletio inueniendorum remediorum finis, quo tenditur, est, quem vel idiota, vel priuatus quisque etiam nouit. At verò vt quæ impleant, inuenias, & multa ratione opus est, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Longè itaque à scopo aberrant, qui vnum id sibi ad cauum vlcus sanandum satisfacere putant, si sciant quòd carne est implendum.

Duæ indicationes vniuersales proponũtur, in curãdo cauo vulnere.

Libr. 3. ther.

plendum. Non enim in hoc curandi ratio consistit, imò in eo inueniendo quod carne sit impleturum.

Quatuor indicationes particulares, in curãdo cauo vulnere proponuntur.

Cæterùm particulares indicationes, ex quibus inuenire licet, quæ cauitatem vulneris impleant, sunt quatuor.

Prima ex ipsius vulneris substantia sumitur. 1

Secunda ex ipsius ægri temperamento, non corporis modò vniuersi, sed etiam afflictæ particulæ. 2

Tertia ab iis, quæ coniugata, & annexa dicuntur, cuiusmodi sunt particulę laborantis intemperies, & circundantis nos aëris temperies. 3

Quarta ex contrarietate indicationum, vt cum læsa particula contrario est temperamento, cum toto, hoc est, cum corpore vniuerso. Talis siquidem ordo indicationum statuitur à Galeno libro tertio methodi medendi, in curandis vulneribus omnibus, nedum in cauo. Porrò nomine indicationis substantiæ vulneris, hoc loco inaudiuntur indicationes differentiarum maximè propriarum ipsius vulneris: de quibus abundè suprà disseruimus, & in sequenti tractatu, qui de vlceribus inscribitur, locupletiùs adhuc disseremus. 4

Itaque prima sanandi caui vulneris indicatio, nobis insinuat, carnem eadem specie cum ea quę periit, regignẽdã esse. Impleri enim nõ poterit, quod cauũ est (vt prima curandi indicatio vniuersalis postulat) nisi substãtia omninò similis ei quæ periit, regignatur. Atqui carnis gignendæ materia sanguis est: opifex verò, seu effectrix causa, ipsa natura, Verùm non satis est sanguinem dixisse, nisi etiam & bonum (inquit Galenus) addiderimus. Erit autem sanguis, qui influit, & ex quo regignenda caro primordium habet, bonus, si nec qualitate, nec quantitate vitiosus fuerit. Sed nec satis etiam hoc loco fuerit naturã dixisse, nisi etiam quorum natura, sit adiectum, & vbi. Constat autem, quòd subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, natura ipsa gignendæ carnis opifex est. Porrò rationem opificis 1

Prima indicatio.

Sanguis bonus, materia est gignendæ carnis.

Natura sub

habere

iectarū particularū opifex est carnis regignēdæ.

habere non poterit natura subiectarum particularum, quibus deficiens caro restituenda est, nisi iustū, & minimè vitiatum calidi, frigidi, humidi, ac sicci temperamentum obtineat. Siquidem ex horum temperatura, cuiusque corporis natura consistit.

In omni cauo vulnere duo spectanda.

In omni igitur cauo vulnere, duo illa primùm consideranda sunt: nempe quod subiectum est, iustáne temperie sit, id est, an secundum naturam se habeat. Et præterea sanguis qui influit, bonúsne, an modicus sit.

Hypothesis.

Fingamus igitur & sanam esse partem subiectam, atque afflictam, & sanguinis (qui gignendæ carnis materia est) confluxum citra vllum vel in quantitate, vel qualitate vitium. Iis sanè ita se habentibus, nihil est præterea quod obstet, quominùs prima carnis generatio prosperè contingat, idq; nullius externi medicamenti ope. Quippe causis ambabus vnde nascitur præsentibus, nulloq; extrinsecùs quod impediat, obstante, non potest prohiberi carnis generatio.

In carnis generatiōe, duplex prouenire solet excrementum.

Verùm in ipsa primæ carnis generatione duplex (vt Galenus ait) prouenire excrementum necesse est: alterum quidem crassius, alterum verò tenuius. Quod & in omni qualitatis alimenti mutatione cōtingere solet.

Sanies. Sordes.

Hoc autē (tenuius inquam) in vlceribus recentibus, quæ hîc vulnera appellamus, Latinis sanies, Græcis ichor nominatur. Illud verò (quod crassum est scilicet) nobis sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vulnus humidum redditur, ex crasso sordidum. Eoq; duplicibus medicamentis eget: vtique vt humidum est, siccantibus: vt sordidum, expurgantibus. Ergo cum nullo vnquàm tempore natura cesset, certè nec tempus vllum erit, in quo non ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllū erit, in quo non vtrunque medicamenti genus desyderetur. vtique & quod siccet, & quod expurget. Verùm non satis adhuc fuerit, cuiusmodi quidem genere esse medicamentum debeat, inuenisse: vt iam Hippocratica veraq; methodo, inuentum est. Sed & species aliqua inuenien

inuenien

inuenienda est, quæ eiusmodi vulneri sit accōmoda, & statuto ordine gradúve circumscripta vt carnem producere possit. Non omne nāque medicamentum quod siccandi, & detergendi pollet facultate, carni producendæ est aptum, sed quod modicè: nempe primo ordine tum siccare, tum detergere possit. Quippe quod super hunc fuerit, ita, vt non modò humoris qui influit, redundantiā consumat: sed etiā affluētem sanguinem populetur, id refici carnem (vt Galenus inquit) ceu materiem eius absumēs prohibebit. Itaque præsenti negotio aptissima sunt, thuris lachryma, & hordeacea, & fabacea, & erui farina, & iris, & aristolochia, & cadmia, & panax, & pōpholyx, quæ vulgò tutia dicitur. Omnia verò hæc tum maioris, minorisq; discrimine inter se dissident: tum alia eorum simplices qualitates vincentes habent, alia compositas. Siquidem aristolochia, & panax, tū cæteris plus siccant, tum natura magis calent: hordeacea fabarumq; farina, multo his minùs siccant, nec vllum calorem obtinent. Thus modicè calet, minùs tamen illis siccat: adeò vt quasdam corporum naturas, omninò non siccet. Erui farina, & iris, horū atque aristolochiæ, & panacis, medium locū tenent.

Medicamentū carni producēdæ idoneum.

Ex 3. meth.

2

Secūda indicatio curādi caui vulneris.

Secunda indicatio curandi vulneris caui, quæ (vt suprà dictū est) tum ex corporis totius, tum ex particulæ laborantis temperamento sumitur, insinuat nobis medicamēta, vel calidiora, vel frigidiora, vel humidiora, vel sicciora, ipsi vulneri esse admouenda: nēpe pro natura, ac tēperamento, & totius, & afflictæ particulæ. Scire nanque licet (vt Galenus ait) duas esse primarum indicationum differētias, quarum vna ab eo, quod secundùm naturam se habet: altera verò ab eo, quod preter naturam est, sumitur. Porrò quod secūdum naturam se habet, sui custodiā indicat, & proptereà quæ similia sui sint, postulat. Quod verò præter naturā est, sui ablationem desiderat: proindè & contraria requirit. Perit enim quidq; in contrarium, & à contrario. Igitur vulnus quidem

Duas esse primarū indicationum differētias.

(quia præter naturam est) quo est humidius, eo sanè medicamento, quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura (proptereà quod secundùm naturam est) quanto est humidior, tanto, quod minus siccet, medicamentum postulat. Proindè, si qua sunt in diuersis corporibus vulnera vlceráve, quibus par adsit humiditas: quod in sicciore corporis temperamento consistit, vtique magis siccari postulat: quod in humidiore, hoc sanè minus, quo natura (inquit Galenus) naturæ interest. Siquidem productam carnem, ei quæ præfuit, similem esse oportet. Vbi igitur pristina siccior fuit, nouellā quoque sicciorem fieri conueniet. Quare vberiùs hæc siccari postulat: quantóque magis sicca fuerit, tanto quod admouetur medicamentum, magis siccam facultatē habere debebit. At in humidiore natura, tanto rursum iis quæ minùs siccent, medicamentis est opus, quanto caro ipsa minùs est sicca. Quò fit, vt thus (quod cum temperatis, & mediis naturis consentit) in quibusdam, tum vlceribus, tum naturis, pus quidem mouet, carnem non producit: in quibusdam etiam carnem producit. In humidiore nanque natura siccare, & producere carnem potest, in sicciore nō potest, imò humectat, ac superatur à natura, proindè & putrefacit. Præterea in modicè humidis vlceribus, tum recentibus (quæ hîc vulnera & plagas appellamus) tum diuturnis, & iam inueteratis, carnem efficere potest, quippe quòd moderatè desiccet. In iis verò, quæ præhumida sunt (quòd non satis desiccet) prorsus non potest.

Lib. 3. meth. med.

Thus in quibus, tum naturis, tū vulneribus carnē pducat.

3 Tertia indicatio nobis insinuat inueniēdum esse remedium, quod proportione, & statuto quodam ordine gradíue, ipsis affectibus qui simul cum ipso vulnere incidunt, respondeat: illosq́; ipsos affectus priùs summouendos esse, quàm ipsum vulnus carne implere tentemus. Itaque si intemperies vulneri accesserit, atq; exulcerata vulneratáve caro, vel priùs etiam ex quauis occasione, vel ipso vulnerationis tempore

Tertia indicatio curādi vulneris caui.

tempore

tempore, iusto calidior, frigidiorve sit effecta: vtique medelam exigit, quæ non modò moderatè siccet, sed etiam intantùm calfaciat, refrigeréve, in quantùm subiecta caro à naturali suo habitu recessit. Fieri enim non potest, (inquit Galenus) vt in vlcere, vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio (quæ omnia naturæ sunt opera) rectè vnquàm cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Quocirca legitimi vlceratarum, seu vulneratarum partium tẽperamenti maior tibi sollicitudo erit, quoties eas, vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes. Itaque congruis, atque opportunis auxiliis, aduersus illos, qui cum vulnere incidunt affectus, pugnare oportet, priusquàm vulneris ipsius curationem aggrediamur. Veluti igitur si phlegmone vnà cum vulnere esset, nemo vulnus ipsum, vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere, attentare debet, priusquàm illa discussa sit. Ad eundem arbitror modum etiam, si sine phlegmone sola subsit intemperies, nullum horum fore priùs sperabimus, quàm illa sit sanata. Quòd si hæc ita, vt dictum est, se habent, inspici etiam conueniet circundantis nos aëris temperiem. Si quidem (vt tertio methodi Galenus ait) veluti medicamentum quoddam, is quoque corporibus nostris forinsecùs incidens, vbi immodicus calore, vel frigore est, sanationem remoratur. Danda igitur opera est, vt medicamenta excessui [ipsius ambientis] occurrant. Ideóque Hippocrates. In calidioribus anni temporibus, iis, quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigidiora. Adeò (inquit) perpetuò verum est illud theorema. Quæ secundum naturam sunt, similium sibi, indicatiua sunt: quæ præter naturam, contrariorum, si modò saltem illa seruari, hæc summoueri desiderant. Porrò ambientis nomine hoc loco, & præsentes status, seu anni tempora, & etiam regiones,

Lib.3.meth.

Circũdantis nos aëris tẽperiẽ in curandis vul. maximè spectãdã esse.

Quæ nõie ambientis intelligantur.

4 cum Gal.intelligimus.

Quarta indicatio curādi vulneris caui.

Quarta indicatio particularis in sanādo cauo vulnere obseruanda, sumitur (vt superiùs dictum est) à contrarietate indicationum: nō quidem earum, quæ in diuersis temporibus perficiuntur, sed earum, quæ in vno, eodemq́ tempore ipsius curationis subindè offeruntur. Vt exempli gratiâ, si ægri temperamentum iusto sit humidius: particula verò ipsa quæ laborat, siccior: aut contrà, quòd hæc sit humidior, & totius temperamentum siccius. Pari modo in calore, & frigore, quòd contrario temperamento sit pars cum toto. Diuersa sanè in his est ea, quæ à patiente particula accipitur indicatio, ab ea, quæ ex ægri sumitur natura. Itaque hæc particularis indicatio, quā quartā in ordine posuim⁹, insinuat nobis medicamēta, vel humidiora, vel sicciora, vel calidiora, vel frigidiora, aut ꝓut res postulabit, media, ac tēperata, deligēda esse, q̄ ipsi vulneri admoueātur. Statuam⁹ igitur clarioris doctrinæ gratiâ totum corporis laborantis temperamentum humidius esse, eoq́ medicamenta desiderare, quæ minùs siccent: ipsam verò ægrā particulam ex earum numero esse, quæ sicciores sint, qualia sunt ea, quæ minùs carnosa conspiciuntur. Cuius generis sunt, quæ circa digitos, & articulos habentur: prætereà, quæ circa aures, & nasum, & oculos, & dentes sunt: ac vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines, & membranulæ, & ligamenta, & nerui sunt: adeps verò, & caro, vel omninò nulla est, vel perquàm exigua. In hac siquidem hypothesi, si quāto ægri temperamentum iusto est humidius, tanto particula iusto sit siccior, nec adiiciendum, nec detrahendum pharmaco quicquàm est, sed tale adhibendum, quale si vlcus, vulnúsve, in medij temperamenti particula consisteret. Sin siccior debito particula fuerit, quā corporis tēperamentū iusto est humidius, vtique in tantum intendi siccitatem medicamenti conueniet, quantum particulæ temperamentum, totius temperamentum excedit.

Hypothesis ex lib.3.the.

Veluti si quatuor

quatuor numeris sit pars exulcerata medio temperamento siccior: ægri verò natura gradibus tribus humidior: manifestum est particulam, quæ nūc vulnerata exulceratáue est, siccius vno gradu desiderare medicamentum, quàm pars quæ sit temperata cæteris paribus. Sed vt hæc omnia coniectura sola cognosci possunt: ita longam in hominum naturis: & medicamentorum facultatibus contemplandis, exercitationem postulant: nec est preterea, quòd de indicationibus, quæ à calido, & frigido sumuntur dicatur. Quandoquidem ad portionem dictorum intelligi possunt. Vides ne igitur clarissime, quot huic theorematis sit opus, qui probè ac certa methodo curare vulnus cauum voluerit.

Epilogus præcedẽtiũ.

Nam postquã inuentũ est, humorẽ omnino huic vitio inesse: vtiq; siccans medicamẽtum parandum indicauit. At quoniam ipsorum siccantium quædã magis siccant, quædam minus partim ex vulnerum diuersitate, partim ex ægri natura, quod expedit, est desumptum. Itaq; non modò de corporis natura meditatus sit oportet, quisquis commodè, & ex arte sanare vulnus eiusmodi studet: verùm etiam diligenter speculationẽ omnem de medicamentis didicisse, tum sicci humidiq; corporum temperamenti notas callere. Adhæc tum ambientis temperies (quæ vtiq; tum ad præsentes status, seu anni tempora, tũ verò regiones extenditur) tum partiũ naturæ, tũ indicationũ inter se pugnantiũ cõtrarietas, eidem consideranda sunt. Verũ enimuerò Thessalus, & plærique alij medici, qui etiam illum hodiè imitãtur, ista quidem nec inquirũt, nec norunt. Sed iuxta prouerbiũ mali sutoris modo: vno calopodio omnes calceant, nullo naturarũ, aut partium: aut id genus aliorũ facto discrimine.

Praxis communis.

Cæterùm apud recẽtiores chirurgos in curando hoc vulnere, communis hic modus obseruari solet. Stata iam sanguinis profusione, & parte affecta, ab inflammatione, & dolore vindicata, vino calente vulnus abluitur; mox ipso perluto,

ac desiccato, puluis aliquis carnem regenerans, aut vnguentum aliquod sarcoticum, admouetur. Itaque linamenta iis sarcoticis (quorum libro sexto abundè meminimus) imbuta, aut consperſa, in ſinum vulneris demittuntur. Poſt hæc ſtupæ aridæ, vel quæ vino maduerint, ſuperponuntur. Ac demùm, quæ medicamenta approbè continere poſsit, deligatura adhibetur: atque æſtate bis, hyeme ſemel duntaxat, auxilia eiuſmodi permutantur. Porrò eiuſmodi medicamina, quæ vulnerum, atque vlcerum cauitates implent, mediocriter, citràque morſum abſtergentia ſunt, vt libro quinto ſimplicium medicamentorum Galenus annotauit.

De Vulnere impleto ſiue æquali. CAP. VII.

Methodus inducendæ cicatricis.

Aeterùm vbi vulnus purgatum, impletumque carne fuerit, æquale tunc, ſiue æquabile, latum, planum, atque impletum nominatur. Hoc autem cicatrice tantùm induci poſtulat. Porrò vt ad cicatricem perducatur, amiſſam cutilam, quam epidermida Græcè vocauimus, deſyderat. Hanc igitur tum regignere, tum ſibi vnire oportet. Verũ cũ ex ſemine ortũ habeat cutis, talis omninò, qualis erat, quæ periit, prſus regigni nõ põt: ſimile quiddã tamẽ cuti, & qđ eius officiũ ſuppleat reſtitui põt: nõ tamẽ planè cutis. Quãdò igitur vt cutis regeneretur, fieri omninò nequit, qđ ſupeſt, efficere eſt tẽtãdũ: nẽpe inſtaurare aliquid, quod cuti deperditæ ſimile ſit, & carni ſit veluti naturale aliqđ tegumẽtũ. Id enim eſt vulnus iam repletũ, planumque redditũ, ad cicatricẽ ducere. Qui finis eſt, quem nunc hîc prætẽdimus. Huius itaque efficiẽdi ratio hæc eſt. Portio quæpiã ſubiectæ carnis nuper genitæ, & reſtitutæ (ea ſcilicet, quæ ſummo tenus euidenter apparet) ſic alteranda eſt, vt non ampliùs caro permaneat ſed veluti cutis euadat. At quo pacto inquies ita alterabitur? profectò alicuius alterãtium qualitatũ ope.

Cutis eadẽ ſpecie cũ ea q̃ periit, regigni non põt.

Ergo

Ergo (vt Galenus ait) quoniã cutis carne ipsa tũ siccior est, tũ etiã densior, si carnem siccabimus, & adstringemus, cuti etiam persimilẽ reddemus. Et hæc quidem est medicamenti: quod cicatricem inducit, summa. Verùm ea non satisfacit: nam & glutinatoria, tum siccabant: tum etiam adstringebant, sicuti & epulotica, id est, cicatricem inducentia. Adiiciendum ergo est, quo ordine gradúue siccare debeant medicamẽta: quæ cicatricẽ inducunt, quemadmodũ & de sarcoticis, & glutinatoriis fecimus. Id autem ex ipsa rerum substantia facilè inuenies. Epuloticum itaque, id est, cicatricem inducẽs medicamentum, non modò qui influit, humorem (vt glutinatorium) sed eum quoque, qui in ipsa carne subiecta cõtinetur, cõsumere debet. Quò fit vt multo profectò siccius, quod cicatricem inducat, quàm quod agglutinet medicamentum esse conueniat.

Lib. 3. meth. med.

Epuloticorũ facultas.

Itaque tres gradus desiccantium medicamentorũ, in curatione vulnerũ necessariò statuendi sunt. Neque sarcoticorum, id est, carnem regignentium, quorum facultas ex primo ordine est desiccãtium. Agglutinatoriorum: quæ secundo gradu: vel etiã tertio resiccant. Et epuloticorum hoc est, cicatricem inducentium, quæ siccandi facultate prædicta adhuc superant. Hæc enim non accidentalem modò, & confluentem (quæ præter naturam est) humorum redundantiam desiccare, ac consumere debet: sed eum quoque humorem, qui secundum naturam est, & in ipsa (vt dictum est) subiecta carne continetur: Quòd & sequentibus verbis Galenus testatus est, Glutinaturo (inquit) vnum id propositum est, vt eius: quod præter naturam est, redundantiam cõsumat. Qui cicatricem inducet, non hoc modò, verùm etiam vt ei, quod secundum naturam se habet, aliquid deradat. Priusquam igitur vulnus cicatrice possimus obducere, eo vsque resiccanda caro est, donec calli similitudinem induerit, & cuti similis euaserit. Quòd sanè p se primariò, ac propriè

Tres gradus desiccãtium medicamentorũ, in curatiõe vulnerũ statuẽdos esse.

Sarcotica.

Agglutinatoria.

Epulotica.

Epulotica.

propriè dicta quă facultatē habeant.

hoc est, peculiari facultate medicamenta effecerint, quæ adstringendi modicè facultatē habent: & eiusmodi quidem: vt plurimum frigida sunt, & sicca. Cuius generis reputantur: galla immatura, malicorium, id est, mali Punici seu Granati cortex, balaustium, qui flos est sylvestris Punicæ fructus spinæ Aegyptiæ vel eius loco acacia, rhus, seu sumach, & eius generis vniuersa: quæ modicè adstringunt, atq; desiccant. Per accidens verò, & secundariò carnem alterando: & calli instar indurando cicatricem etiā inducunt calida medicamina, quæ carnem detrahere: ac colliquare sunt nata, Galeno libro quinto simplicium cathæretica, id est, detractoria dicūtur vulgò autem consumptiua. Cuius generis sunt chalcitis, & æs vstum non lotum: quod enim lotum est: verè est epuloticū: & æris squamma, & misy, & fissum alumen, & quod vulgò vitreolū appellatur. Quæ prædictis verè epuloticis: id est, primario, & ex sua facultate cicatricem inducētibus, multò sunt valentiora. Misy quidem, & chalcitis præcipuè. Mitior autem æris squāma: atq; etiam hoc mitius æs vstum quod etiam si lauabis: vtiq; (inquit Galenus) minus mordens medicamentū habebis. Itaq; si quādo iis vti ad cicatricem inducendam in aliorum penuria, cogimur, parcissimè ipsis vtemur: largius enim admota, mordicant colliquantq; carnem, & vlcus cauum efficiunt. Summum igitur tantùm specillum, hoc est, specilli cuspidem, in ea ad exactissimum læuorem tusa dimittemus, ac post velut tenuissimum quendam pollinem partibus: quæ cicatrice induci postulant, leuiter eas contingentes imponemus. Quòd si illa etiam aduras, vt minus acria sic ad cicatricem inducendam, reddes magis apta. si verò etiam laues, adhuc fient mitiora. Sed de his locupletius, atque accuratius dicemus in antidotario, & in tractatu de vlceribus.

Cicatricem per accidēs inducētia.

Catharetica.

De cicatricibus reparandis in vulneribus.

Defor

DEformes, atq; indecoræ cicatrices, teneræ quidem adhuc, & recentes instaurantur Razi, admoto diachylo: aut lithargyro (vt vocãt) nutrita. Cicatrices nigras tollunt, oleum in quo radix bryoniæ tum candidæ, tum nigræ incocta sit, dum succum reddat impositum: calamintha ex vino cocta, argenti quoque spuma cum rosaceo albo lota. Crassiores verò, & iam inueteratæ reparantur oleo balsamite apposito: vel radice cucumeris syluestris (quem asininũ vocant) trita, & apposita. Quòd si his, aut similibus non tollantur, id totum quod supereminet: atque excrescit cultro rasorio rescindendum est, vel cauterio amouendum. Crustam verò resolues admoto gallinæ, aut anatis adipe: vel etiam mastiche. Hæc quidem in iis agenda censent recentiores chirurgi. Verùm Cornelius Celsus stultum esse existimat, si vel excreuit cicatrix, vel cõcaua est decoris causa rursus & dolorem, & medicinam sustinere. Alioqui (ait) res vtrique succurri patitur. Siquidem vtraque cicatrix exulcerari scapello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt cõpositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem, exedentia medicamenta coniicienda sunt: super concauam, implentia, donec vtrunque vlcus sanæ cuti æquetur, tum cicatrix inducatur.

De Vulnere supercrescentem carnem habente, quam Græci hypersarcωsin vocant.

CAP. VIII.

VLnus quod hypersarcωsin, id est, supercrescentem carnem habet, morbus est ex eo genere, quod in quãtitate magnitudinéve partium spectatur, quemadmodum & cauitas erat, de qua paulò antè egimus: ergo veluti vulnus cauum, non vnum est vitium: sed pariter cauitas, & vulnus. Ita vulnus aut vlcus, quod supercrescentem carnem habet, nõ *Vlcus super crescentem*

carnem habens, nō vnus est morbus.

vnus est morbus: sed simul caro supercrescens, & vulnus vlcúsue. Prior morbus, qui instrumētarius est (nempe magnitudo, quæ præter naturā est) primā indicationē (quæ veluti meta est inueniendorum remediorum) nobis insinuat: ipsius scilicet exuberantis, & præter naturæ modum excrescentis, ablationē. Alter verò morbus qui cōmunis est (nempe soluta vnitio) cōiunctionem indicat. Porrò ipsa agglutinatio, seu dissidentium coniunctio, vti & carnis generatio naturæ quidem operâ (vt priùs diximus) perficitur. At supercrescentis carnis detractio, nullom quidē (inquit Galenus) naturæ opus est: sed solis medicamentis, seu medicamētorū ope perficitur, quæ vehemēter exiccent, & naturâ acria sint: cuiusmodi sunt, atramētū sutoriū, quod Græcis chalcantum dicitur: chalcitis seu vitreolum spongia, radix asphodelorum, hermodactyli stupæ minutim incisæ, linamēta è panniculo carpta muria acriori imbuta, & resiccata: vnguentū viride, & id genus alia tū simplicia, tū cōposita, quæ ex libro sexto sunt requirenda. Cæterùm id vnū semper fideli memoria obseruandū moneo: nempe pro diuersis corporum & partiū tēperamentis, varianda esse remedia. Eadem enim medicamenta quibusdā naturis carnem excrescentem insumunt, aliis verò cicatricem inducunt, aliis solum glutinatorio minus præstant. Eiusmodi nanque medicamenta quæ carnē minuunt (septica Græcis impropria quidem appellatione, dicuntur) proxima sunt, tum iis quæ valenter detergent, tum iis quæ cicatricem inducunt. Sic vt non pauci interim (inquit Galenus libro tertio methodi medendi) per errorem medicamētū, quod carnem minuit: vel pro eo quod sordem deterget: vel pro eo, quod cicatricem inducit accipiant. Exempli gratiâ misy, & chalcitis (quæ inter cicatricem inducentia annumerauimus) si naturæ humidæ applicabis, potiùs carnem demere, quàm cicatricem inducere deprehendes. Adde quòd inter eiusmodi septica, quæ carnem

Carnis detractionem medicamentis perficit[illegible] natura. lib. 3. metho.

Septica, id est, carnem minuentia.

tenel

tenellam vulneribus, atque vlceribus supercrescentem colliquant, & absumunt: quædam valentiora sunt, quædam imbecilliora, & mediocria. Quocirca nõnulla mediocres carni supercrescentias exedunt. Alia verò maximas hypersarcωσως, id est, carnis immodicas excrescentias minuunt, & ad vsque penitiora crustis obducunt. Cuius generis est, quod recipit calcis viuæ, squammæ æris, & mannæ thuris pares modos. Sed de iis quidẽ adhuc locupletius libro sexto dicetur: quare ad reliquas vulnerum differentias properandum est.

De vulnere contuso, ab aëre alterato, dura, callosaq́ labra habente, cruciante, & phlegmone, aut alio præter naturam tumore, implicito. CAP. IX.

Vlneris (vt in præcedentibus demõstrauimus) qua vulnus est, sanatio, mediocris siccatio est. At vulneris, quod cum alio affectu coniunctum est (cuius videlicet præcedere curationẽ oportet) eius curatio; vt vulneris solius non est, sed prior illius affectus, qui cũ vulnere consistit, secunda, verò ipsius vulneris: nã siue phlegmone quæpiam, siue nigritia siue ecchymosis, siue erysipelas, siue tumoris, qui œdema dicitur, vlceratam, vulneratámve carnem obsederit, primum eius molienda curatio est. At verò quod vulnus interim nõ solum non commodẽ curatur, sed multò etiam maius redditur, id neminẽ (inquit Galenus) latere puto. Itaq; siue contusa fuerint circumposita vulneri loca, seu phlegmone, aliúsue tumor præter naturam in his constiterit, propria eius affectus sanatio inuenienda nobis est: illud pro certo habentibus, fieri nõ posse, vt vulnus sanetur, nisi locus, in quo consticit, priùs sit sanatus. In eiusmodi igitur vulneribus, supposito cõmuni regimine phlebotomiæ, purgationis, & diætæ (quando quidẽ hi affectus præterquam quòd vulnera ipsa ad

caco

cacoëthiam præparant, fluxionem etiam in vnum locum dolentem excitant, auocantq; tametsi etiã corpus nec sanguine, nec vllo succorum vitio redũdet) topica, seu localis curatio communis est, agglutinationem prohibere, & fluxionem arcere. Quocirca rectè mihi fecisse videberis, si in contuso, cruciante, & phlegmonoso vulnere, statim per initia, loca circumiacentia illiueris, vel rosaceo, vel myrtino oleo, vel vnguento, quod constat bolo armenia, oleo, & aceto. Suprà verò dolentem partem oleum aliquod admoueris, quod vel leniendi, vel molliendi, vel maturandi (vt res exigit) vim habeat. Ponamus igitur carnosam aliquam particulam telo tum cæsam, tum contusam esse: huic sanè ita ex Hippocratis sententia medendum est, vt quàm celerrimè suppuret. Necesse enim est, carnes sic contusas, putrescere, & in pus verti. Postquàm verò sic per quandam putrescentiam in pus versæ fuerint, liquari, & tandem nouam carnem nasci. Adde, quòd hac curandi via, & ratione obseruata, minùs (eodem Hippocrate autore) phlegmone vrgebitur caro ipsa sic cæsa, contusaq;.

Vuln. contusi recta curandi ratio.

Hypothesis.

Duæ igitur intentiones in curando vulnere contuso, nobis proponũtur: nempe suppuratio, & nouæ carnis generatio. Porrò cùm suppuratio cum quadã fiat putrescentia, & omnia quæ putrefiunt (Galeno autore) ex calido, & humido sic afficiantur, nimirùm quæ calfaciant, humectentq;, hisce contusis vulneribus, atque adeò omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admouebimus. Cuiusmodi sunt, maluæ coctæ, radix althææ, tetrapharmacum, panis triticeus, hordei farina ex aqua, & oleo: item mîq; panis ex aqua & oleo. Præterea fomentum multæ calidæ aquæ: hæc enim, & similia omnia quæ sic calfaciunt, & humectant, celerrimè pus mouent. Horum autem materiam copiosam habes libro præcedente de tumoribus præter naturam: & in antidotario: item libro quinto de simplicibus. Verùm enimuerò non fuerit alienum, hîc vnum, atque alterum com

Gemina intentio, in curãdo vulnere contuso proponitur.

Lib. 4. The.

compositum medicamentum subiicere, quod ad suppurationem in proposito vulnere benefaciat. ℞. radicis althææ, cucumeris agrestis, singulorum unciam semis, origani agrestis, hyssopi ana manipulum semis, florum chamæmeli, seminis lini, ana pugillum vnum, ficus pingues sex, vuas passas pari numero: vnà bulliant, ac tandem iis pressis, ac diligenter tusis, adde galbani, myrrhæ, styracis liquidæ, œsipi, ana drachmam vnam semis, sanguinis draconis adipis porci, ana vnciam semis, componatur malagma. Conducit plurimùm ad eandem intentionem assequendam, & infrà scriptum medicamentum, in formam emplastri redactum. Accipe foliorum maluarum, & violarum ana manipulum vnum, radicis althææ libram semis: decoquantur in iure carnium absque sale, posteà subigantur in mortario, & cribro incernantur, ex cribratura cum prædicta decoctione, & farina hordei, ac tritici, ana quantùm satis esse videbitur; fiat emplastrum solidum, siue malagma, addendo butyri & olei communis singulorum vncias tres, vitellos duorum ouorum, & croci momentum. Hoc autem, vt & præcedens malagma super vulnus, & contusam carnem, dandum est. In ipso verò vulnere imponi debet digestiuum (vt vocant) ex terebinthina resina, & ouorum luteis. Cæterùm perducto ad suppurationem vulnere, his, quæ pus mouent, relictis, ad purgantia, & detergentia transeundum erit, vt sunt, tincta in melle linamenta, mundificatiuum ex apio, & id genus alia, quæ in antidotario descripta inuenies. In omnibus autem eiusmodi vulneribus, rectè inditur turunda melle rosaceo, aut vnguento Apostolorum nuncupato, imbuta. Suprà verò id purgans, detergénsve medicamentum, stupæ aridæ dandæ sunt: adaptandaque est deligatura, quæ admota medicamenta probè retineat, donec perfectè expurgatum vulnus fuerit. Tum demùm autem purùm vlcus est (inquit Celsus) cùm rubet, ac nimiùm neque siccum, neque humid

Ex Auic. fen. 3. quarti.

Emplastrũ.

Digestiuũ vulneri imponendum.

Detergẽtia quandò admouenda.

Stupæ aridæ

Cor. Cel. lib. 5.

humidum est. Ac quodcunque sensu caret, quod nō naturaliter sentit, quod nimium aut aridum, aut humidum est, quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum est, id purum non est.

2 Intentio curādi vulneris cōtusi.

Purgato, vt decet, vulnere, carne ipsum implere oportet, quæ secunda erat in curando hoc contuso vulnere, intentio. Carnem igitur modo, quo suprà diximus, generare oportet, & iam impletum vlcus ad cicatricem perducere. Quem scopum facilè assequeris, si turundam indies paulatim imminueris. Ita enim solius naturæ operâ, ac citra vllum medicamentum, vlcus carne implebitur, & cicatrice obducetur.

Si caro cōtusa multum sit laniata.

Quòd si caro multùm esset dilacerata, & sutura vtilis videretur, consuatur laxa quadam sutura, labia retinente.

Si labra vulneris fuerint dura, & callosa.

At si labra vulneris ab ambiente alterata fuerint, ac dura, callosaq; appareant, scalpello illa (modò nulla alia obstiterit dispositio) corium amouendo, renouare oportebit: deindè consuere.

Si cōtusa caro in gāgrænam degeneret.

Porrò si cæsa contusaq; caro enumeratis modò auxiliis, ad suppurationem perduci non possit, videaturq; in gāgrænam, ac partis corruptelam degenerare (quod ex tarda, difficiliq; maturatione, & fusco, liuido, aut nigro loci affecti colore, deprehendes) vnguentum Aegyptiacum nominatum, capite de curatione gangrænæ descriptum, aut aliquod aliud simile medicamētum, quod ad eiusmodi corruptionem, & mortificationem sit idoneum, protinùs erit admouendum. Quòd si alia quædam symptomata, vel affectus, huic contuso vulneri superuenerit, vt dolor, phlegmone, aut quiuis alius tumor preter naturam, aduersus illa congruis (quæ suo loco dicta sunt) remediis erit pugnandum.

De ecchymωsi, seu ecchymωmate, id est sanguinis subtercutem effusione, & cōtu quod vnà cum contusione, ruptioneq;, cute integra manente, hoc est, non vulnerata, incidit.

CAP. X.

Ecchym

Cchymoma, id est, sanguinis sub tercutẽ effusio & coitus, solutæ cõtinuitatis genus quoddam est, quod plurimum (ut libro quarto methodi ait Galenus) unà cũ contusione, ruptioneq; incidit. Quocirca non fuerit à proposito alienum, si propter affinitatem, quam habet cum prædicto vulnere, pauca nunc obiter de eo dicamus. Itaque incidit interdùm hoc vitium, cum sola contusione, citra carnis musculosæ, in profundo hærentis corpore, ruptionẽ, quod Greci rhegma appellãt: vt ex violẽto ictu, vel graui casu. Aliquãdò verò cũ sola ruptione, absque etiã cõtusiõe carnis (quod Grecis sarcothlasma & thlasma dicitur) consistit: vt cũ motu quopiã valente, & confertim facto, citra graue aliquod extrinsecùs incidẽs, caro disrumpitur. Nonnunquàm etiam cum vtroq;, vt cum graui, ac duro quopiã corpore, quod extrinsecùs superinciderit, vel casu ab alto, non modò carnosæ musculorum partes, sine cutis diuortio contunduntur, sed etiam ex distentione violenta, & confertim facta, abrumpuntur. Tunc enim venis exiguis, in ea sic contusa ac rupta carne, diuortium expertis, sanguis exilit, vndè ipsum ecchymoma sub cute collectum nascitur. Cuius apparentes notæ sunt, tumor mollis, & tactui cedens, liuidus, & magna ex parte indolens. Fit autem etiam aliquandò ecchymosis, & ex oris vasorum apertione, quam anastomosim vocant, & ex ea, quæ à nonnullis diapedesis dicitur: id est, transcolatio, exilitio, vel transmissio, aut subsultus. Porrò accidit anastomosis propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiam. Adhęc, ob acrem quampiam, quę illi extrinsecùs incidat, qualitatem. Diapedesis ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine verò tenuato oritur. Accidere prætereà interim potest, & ex gracilium vasorum ore adaperto. Verùm de ea tantùm ecchymosi nunc agitur, quæ contusionem, vel ruptionem consequitur. Hanc igitur ecchymosim

propt

Ecchymosis quid.

Ecchymoma à quibus occasionibus excitetur. 1

2

3

Ecchymosis notæ.

4

Anastomosis unde excitetur.

Libr. 5. the.

Diapedesis unde oriatur.

propter solutam vnitatem affatim factam, dolores, & ob sanguinis in profundo concursum, abscessus nonnunquam insequuntur, qui magna ex parte per halitum digeruntur. Species autem ecchymωmati sunt hypωpia, quæ Romani suggillata vocant, & liuores ex ictu prouenietes, Græcis hyposphagmata nuncupata, quæ & interpreti Auicennæ vestigia percussionis, Latinis verò propriè vibices, dicuntur.

Species ecchymωmatis.

Ecchymωma quod cum magna, ac violenta contusione incidit, periculo non vacat. Solet enim frequenter (si negligatur) non modò afflictæ particulę, sed & corporis totius corruptionem adferre. At si forsan in contusione, quæ cum ecchymωsi consistit, cutis à carne seiuncta, maneat pendula, raro vel nunquàm agglutinatur. Proindè satiùs est, eam præscindere, & exiccantia medicamẽta admouere, vel absque deligatura, locum sic excoriatum relinquere. Aër nanque ambiens cutis ipsius instaurationem non mediocriter adiuuat.

IVDICIA de ecchymωmate.

Curatio ecchymωmatis, quod vel contusio, vel ruptio excitauit.

Libr.4.met.

CAeterùm, quoniam ecchymωsis seu ecchymωma, plurimùm (vt Galenus ait) vnà cũ contusione, ruptioneque incidit, idcircò in ipso curando, plures erunt indicationes obseruandæ. Semper enim pro affectuum numero, etiam medendi indicationes respondent.

1 Indicatio in curanda ecchymωsi, obseruanda.

Prima indicatio est, fluentem ad locum affectum materiam vacuare, & auertere. Quod optimè quidem fit, autore Auicenna, venæ sectione, quam omnes etiam artis periti, in hoc affectu imperant, quanuis corpus mundum, hoc est, purum ab excrementis, fuerit.

2 Intentio.

Secunda intentio est, dolorem sedare, & parti læsæ, ne fluxionem excipiat, robur adferre, rebus frigidis, & stypticis eam perfundendo, atque illinendo. Vnde Razes, & Lanfrancus partem eo vitio laborantem,

rantem, inungebant rosaceo, & post vnctionem, puluere myrtillorum respergebant, ac mediocri deligatura stringebant. Verum enimuerò in communi vsu obseruatum est, vt per initia oui candidum rosaceo permixtū, loco dolēti, ac sic effecto, admoueat.

3 intentio.

Tertiò, curationis consilium eò dirigere debemus, vt sanguinem ipsum totum, qui subter cutem effusus est, dissipemus, ac resoluamus, idque confestim, priusquàm nigruerit, & in grumos iam coïerit, Quod factu quidem haud difficilè erit, si & sanguis effusus tenuis, & propè summam cutē: non autem in profundo situs, fuerit. Quòd si discuti non possit, tum infrà scriptis digerentibus medicamentis, tum scarificationibus educendus erit, & si nihil hæ promouerint, affectus eiusmodi more abscessuū curandus erit. Itaque sanguinis sic per contusionem ruptionémque, subter cutem dispersi, dissipatio, & vacuatio, ecchimωmatis, quà ecchimωma est, propria est curatio, vt libro quarto methodi medendi iis verbis Gale. testatus est. Sanè (inquit) ecchimωsis omnis vacuationem pro remedio curationis indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis est opus [quale est ex nigris populis acopon]. Quippe quæ vehementer siccant, digerunt illa quidem in principio euidentiùs quàm quæ sunt imbecillia, cæterùm nonnihil ipsius vitiis scirrhosum, difficiléque curatu relinquunt. Curandum verò est, vt ruptis, quæ in profundo hærent corpore, hæc tum vires habeant magis intentas, tum ipsa magis acria, magísque dissipantia sint tum (vt semel dicam) tantò efficaciora, quantò magis à cute ad profunda ecchymωsis recessit. In talibus sanè nec cucurbitæ vsus sit inutilis: id enim instrumentum, ad violentum attractum, à medicis est excogitatum. Verùm enimuerò, quoniam tunicæ venularum, ex quibus sanguis exiliit, contusæ sunt, per initia sanè (vt Galeno, & Paulo visum est) nonnihil ex adstringentibus, iis quæ digerunt, admiscere oportet. Contusæ

Propria ecchymωm. curatio.

Omnem ecchymωsin vacuatione indicare.

Cucurbitulæ vsus, in quibus ecchymωmatis vtilis.

Ecchymo- matis p initia, nõnihil adstringentiũ discutiẽtibus admiscendum.

enim illæ venularum tunicæ, aliquam densationem requirunt, vt ad naturalem suum statum reducãtur, & ne noua materia ob dolorem attracta, ad locũ contusum delabatur. Quandoquidem si solam digerentem vim haberet medicamentum in principio applicatum, non modò id quod effusum est digereret, sed & per contusionem aliquid sanguinis, qui contusis venulis cõtinetur, extraheret, vt testis est Gal. lib. 5. de compositis medicamentis secundum locos. Quãdò autem in naturalem statum venulæ redierint, citra adstrictionem ad sola digerentia medicamenta venire tempestiuum est. Porrò in quibus sic modicè adstringentium quiddam, nec non per halitum digerentium miscere conuenit, perspicuum est, imbecilliora primùm debere assumi: validiora autẽ inueteratis, & iis quæ nigrescunt, admoueri. Ad inueterata igitur ecchymomata, Paulo etiam autore, radicula illitu prodest: quippe discutit ea, vbi erodere inceperit: vel ipsius radiculæ succus, cum micis panis inductus. Ceterùm ex moderatè digerẽtibus, quę vulgò resolutiua domestica vocant, hæc sequentia sex auxilia in communem vsum veniunt.

Ad inueterata ecchymomata. Lib. 4.

1 Primum constat vino, melle, & sale.

2 Secũdũ ex farina hordei, calaminthe, & vino cõficit.

3 Tertium recipit ceram, & cuminum.

4 Quartum fit ex floribus chamæmeli, meliloto, stœchade, & cumino, omnibus in vino decoctis.

5 Quintum ex maluis, furfure, absinthio, cumino, aut anetho, aqua, vel vino incoctis.

6 Sextum fit, ex farina hordei, & fœnigræci, croco, & momento auripigmenti, omnibus quidem aqua calaminthæ incoctis.

Potiões quæ in ecchymosi à recẽtioribus propinãtur.

Solent & potiones quædam institui, quæ si assumantur, sanguinem concretum, & extra vasa effusum (vulgò mortuum vocant) dissipare, ac resoluere creduntur: cuius generis est ea, quæ constat bdellio, costo, centaurio, & syropo acetoso, atque huic aliæ quædam consimiles, quæ in casu ab alto, offensione,

ſione, & violento membrorum tractu, ac diſtentione, offerri conſueuerunt. Cum autem totum ecchymæma, digeſtum per halitum eſt, ſiccare iam vehementius ruptum ipſum permittitur, ac deligatura coniungere, omniaq́ꝫ in ſumma facere, quæ vt vlcus coaleſcant, efficiant.

Si totum ecchymæma p halitũ digeſtum ſit.

Ergo ſi euocatum celeriter totum ecchymæma ſit, facilè coaleſcet rupta ipſa caro. Sin lõgiore ſpatio, ſordes multa ſubnaſcẽs medium inter vlceris labra ſpacium occupabit, ita, vt iam coire ruptio non poſsit. Atque inde adeò fit, vt qualibet leui de cauſa, nos hæc ſui admoneant: nam ſiue quis obriguit, ſiue parùm concoxit, ſiue febri laborauit, ſiue ſe vehementiùs fatigauit, eiuſmodi illicò particulis dolet.

Cur quæ rupta fuere, ſubinde dolorem reuocent.

Non enim (vt modò dictum eſt) in idem coïere ruptionis labra, ſed tantùm propè ſunt admota. Quò fit, vt leui momento ea facilè ſeparentur, & medius inter ipſa locus ſuperuacuo humore repleatur. Et quid quæſo aliud, quàm aſsiduè nouum ecchymæma creatur: & primò illi (cùm videlicet primùm caro eſt rupta) perſimile: niſi quòd ex tenui magis ſanie nunc cõſtat: cũ in principio è ſanguine ecchymæma eſſet. Ideoq́ꝫ faciliꝰ etiã nũc quã priꝰ, ſeu per initia, digeritur. Cæterùm quomodò curari debeant ſugillata, liuores, aliaq́ꝫ id genus accidẽtia, quæ contuſiones, graues caſus & offenſiones conſequuntur, aliquandò forſan alibi dicetur. Hactenùs de vulneribus, quæ in carne maximè per tela inferuntur. Sequitur, vt de his dicamus, quæ morſu fiunt.

De vulnere ex morſu, vel ictu animalium, tum venenatorum, tum aliorum non ita noxiorum illato, & præſertim de morſu canis rabioſi. CAP. XI.

DE vulneribus, quæ ex morſu punctúue animalis inferuntur, & præſertim canis rabioſi, aut alicuius venenatæ feræ, aut beſtiæ, quidã memoriæ pauca tradiderunt. Quippè quæ nõ adeò frequenter accidãt, & ſi aliqñ incide-

rint, soleant rustici, ac plebei homines neglectis chirurgis, ac medicis, medicamentum præsens ad hæc ipsa conficere, ex aliis, cæpis, & oleo, quod cataplasmatis modo vulneri imponunt. Adde, quod exquisitè de iis tractare, magis ad medicum (quem physicum appellant) quàm chirurgicum, nisi quòd ad vulnus spectat, pertinet. Itaque qui absolutam eorum cognitionem habere desiderat, ex Arabicæ familiæ scriptoribus, Auicennam, Razem, & Rabi Moisem & ex recentioribus Barbaris: Henricum legat, oportet, qui de omnibus ferè venenis, fusissimè tractauerunt. Sed multò his doctiùs, atque accuratiùs de eiusmodi morsibus, & ictibus venenatorũ animalium scripserunt, Aëtius Antiochenus, Paulus Aegineta Cornelius Celsus, Actuarius, Oribasius, & ante hos omnes adhuc Dioscorides. Quos omnes, si velis, hac in re poteris consulere, aut vnum saltẽ ex illis, quem placebit, deligere. Tantùm enim hoc loco vniuersalem, vulnerum ex morsu punctúue illatorum, curationem referemus, atq; eam duntaxat adhuc: quam maximè chirurgia molitur.

Qui præsertim autores tum recentes, tum veteres, de venenatis vulneribus scripserunt.

Itaque morsus animalium punctúsue, duplici constant differẽtia: alij enim sunt venenati, alij vero minimè: venenati dicuntur, qui à virulentis bestijs inferuntur: cuiusmodi sunt rabiosus canis, serpentes, peregrinæ angues, scorpio, basiliscus. draco, vipera, coluber, mus araneus, phalangiũ, aspis, & id genus aliæ virus eiaculantes feræ. Cõtra verò nõ venenati morsus dicũtur, qui ab animantibus non ita virulentis imprimuntur, infiguntúrue; cuiusmodi sunt, canes domestici, simia, homo, equus, sues tam domesticæ, quam syluestres, felis in domibus oberrans (quem nominant elurum) & similia. Ictu quoque hominum copora lædunt, vespæ, apes, muscæ, culices, pulices, & cimices. Sed qui à vespis, & apibus punctus infiguntur, plus noxæ, ac doloris inferunt, interdúmque chirurgi operam desiderant. Omnis autem ferè morsus (si Cornelio Celso credimus) habet quoddam virus. Paulus non

Morsus ac punctus animalium duplices.

Virulenti.

Morsus non venenati.

addubi

addubitat ipsius etiam hominis morsus, cum virulentis bestiis conscribere. Siquidē (inquit) maligniores multò, cæteris aliis vlceribus apparent, præsertim si qui morsum intulit, ieiunus fuerit: Idemq; bilioso temperamēto, atque antea legumina, pro cibo sumpserit, atq; imprimis lenticulā. Eapropter quæcunque communiter in aliis virulētis morsibus vel ictibꝰ cōmemorātur ac ꝓsunt eadē quoq; in his morsibꝰ extrinsecꝰ per initia adhibere cōueniet, exceptis nimiùm acribus, & causticis, id est, adurentibus. Cæterùm morsus ipsi, ac pūctus, tam venenatorum & lethalium, quàm non virulentorum, in quibusdam, quod ad rationem curandi attinet, conspirant, & in quibusdam euariant. Conueniunt quidem in eo, quod neque desiccantia, neque repellētia, neque cicatricem inducentia (quorum natura adstrictoria est, & desiccatoria) desiderant, quin potiùs attrahentia, dilatantia, relaxantia, atque emollientia statim ab initio expostulant. Tam hi etiam, quàm illi, sedulò repurgari appetunt: ac demùm postquàm vlcera probè fuerint repurgata, cicatrice obduci. In hoc autē differunt, quòd morsui non venenato abundè satisfaciunt, domestica (vt vocant) attrahentia, & maturantia. Cuius generis sunt: cæpæ, & allia, tam agrestia, quàm satiua, cocta, trita, & cum fermento, oleo, & sale mixta. Si verò vulnus morsu, aut ictu virulentum aliquod animans homini intulit, quæ vehementer etiam trahunt, ne virus interna subeat, & ad cor serpat (cuius destructionem ex suapte natura semper appetit) statim erunt admouenda, vt cucurbitula, loco priùs scalpello inciso, & emplastra quædam validè virus extrahentia, quæ statim subiungemus. Deindè candenti ferro (si patitur locus) vulnus adurendum est, aut caustico saltem aliquo medicamento, ac vehementer exedente vtendum. Eiusmodi enim vulnera omnia lethalia sunt, & præsentem sæpe perniciem (si protinus non

Morsus omnis quoddā virus habet.

In quibus conspirēt & inuicem dissideant virulenti morsus, & non venenati.

Venenū semper cor petit.

succurritur) adferũt. Proinde & extrema illis (iuxta Hippocratis consilium) adhibenda sunt remedia. Adeoq; vt membrũ, quod sic à lethali: ac virulenta fera: vel morsum: vel ictum est, interdũ præcidere, seu amputare cõueniat. Quemadmodum Galenus memoriæ prodidit, vinitorẽ quendã à vipera morsum: vbi ferã agnosceret, cõfestim læsum digitũ falce abscidisse, atq; in totum sic periculo liberatum. Porrò venenatos morsus: aut ictus punctúsve iis sequentibus notis deprehẽdes. Vulnus infixũ validè dolet pũctionis: & mordicationis sensus vehemens in afflicta parte persentitur: Vulneris, atq; affecti loci color perit: ac mutatur: aut enim rubet, atq; inflãmatur: aut liuet vel nigricat. Laborãs grauibus angitur molestiis, ac totus ardet: corpus totum eius ipsius, qui vel demorsus, vel ictus est ita nõnunquã obstupescit, ac talem (vt sic dicam) obdormitionem sentit: vt tãgentẽ non sentiat. Verùm nihil ferè in iis perpetuum est. Neq; enim dolor semper adest vehemens, aut atrociter molestans in omnibus eiusmodi ferarum, ac bestiarũ venenosarum ictibus, aut morsibus: sed in quibusdam satis remissus est: vt in morsu canis rabiosi. Nec enim protinus infestum quicquam, vbi momorderit (vt inquit Dioscorides) infligit, nisi vt vulnus dolorem, hoc est, statim quidem vbi morsu excandescens rabie canis, in partem aliquam vulnus intulit nihilo plus doloris, aut molestiæ ab initio adferre videtur, quàm non rabiosus. Sed & qui à scorpionis ictu dolor accidit, modò decrescit, modò intenditur: ac nũc feruor, nunc frigus, tum percussum locum, tum corpus totum vicissim inuadit: vt Paulus annotauit: & vt breuiter dicam, sua cuiusque animantis morsibus, & ictibus propria, ac peculiaria signa sunt vt videre est apud Dioscoridem, Paulum, Aëtium, Cornelium Celsum, & alios, qui de venenatis hisce bestiis fusiùs, atq; accuratiùs scripserunt. Cæterùm aliis venenatis bestiis (quòd apud nos rarissimè sint) prætermissis, ope-

Vinitor morsus à vipera sibi digitum amputauit.

Morsuũ, ac punctuũ venenatorum notæ.

Morsus canis rabiosi p initia nihil molestiæ adfert, præter quã ex vulnere dolorẽ.

Scorpionis ictus, quæ symptomata inuehat.

ræpre

ræprecium non abs re duximus, si vnius rabiosi canis particulatim meminerimus. Siquidem hoc animal & fœcundum prouentu, id est, frequens: & contubernale homini, ac domesticū esse consueuit. Adde quòd & rabie sæpius corripitur: ac perit, ab eoq́; difficilè caueri possit. Inde periculum ineuitabile hominem manet, nisi multis & cōuenientibus visus fuerit præsidiis. Plærunque autem flagrantissimis æstibus canis in rabiem efferatur. Interdum etiam per frigora maxima vt Lycus memoriæ mandauit. Iam verò rabiosus potum, & escam auersatur, siti premitur, neque tamen bibit: anhelat præterea non parum, idq́; exerta lingua aures inclinat largā, spumantemq́; pituitam naribus, & ore proiicit: mutus in totū est, & veluti insanus: vt ne domesticos quidem agnoscat: toruè: & solito tristius intuetur, in omnes passim sine latratu irruit, & nullo discrimine beluas: & homines notos iuxta ignotosq́; morsu adoritur. Vbi autem momorderit statim quidē nihil molestiæ (vt prius diximus) adfert præterquā ex vulnere dolorem. Exinde autem (nempe temporis progressu) morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobia Graia est voce appellatus exoritur. Miserrimum sanè (inquit Celsus) genus morbi, in quo simul æger: & siti, & aquæ metu cruciatur: quo oppressis in angusto spes est. Porrò magna ex parte circa quadragesimum ferè à morsu diem, solet hic morbus hydrophobicus ingruere: quibusdam & post sex menses: aliis proditum etiam est, post septē obuenisse. Sunt & qui post annum vnum, vel etiā duos interdum, à morsu impresso, morbum hunc contrahi testentur. Narrant & aliquos post septennium hoc aquæ metu fuisse tentatos: Quo fit, vt qui à cane rabido morsi sunt, non valde tuti mihi esse videantur. Non enim stato, definitoq́; tempore post morsum: aquæ pauor exoritur. Itaq; quoniam non confestim à morsu, huiusmodi aquæ metus, homines inuadit, quidam decepti, canem qui

Canis sæpius rabie corripitur.

Canes quibus notis, suā rabiem testētur, & prodant.

Hydrophobia.

Horrorem aut metum aquæ, nullū præscriptū cōstitutūq; tempus habere.

momorderat, non fuisse rabie percitũ arbitrati sunt & proinde vulneri cicatricem inducere properarũt. Atque hoc pacto ipsimet huius mali autores, sibi perniciem attulerunt, dum scilicet huic affectioni causam dederunt. Hac autem vsus probatione atq; experientia, facilè deprehendes rabiosus sit canis,

Rabiosi canis morsus probatio, ex Oribasio.

necne: qui momordit: Iuglandibus nucibus concisis: & accuratè tritis vulnus diligenter obstruitur & postea circumligatur, sequenti die ablatæ gallinaceo: aut gallinæ in cibo apponentur: ac primùm sanè non attingent: fame autem vrgente, si eas vorauerint, rẽ attentiùs considerato. Nam canis qui momordit, si nõ fuerit rabiosus sospites, ac superstites aues: quæ nuces illas comederint permanebunt: sin contra rabie correptus fuerit postera die peribunt: atque tunc ad vulneris dilatationem properandum erit. Iterumq; post paucos dies eadem experiẽtia vtendum: Et si non perierint gallinacei, tunc vulnus ad cicatricem perduces nullum iam veritus periculum. Huiusmodi indicationis, seu experimenti autor quondam fuisse putatur Oribasius, vt refert

Hydrophobia vnde.

Paulus. Cæterùm hydrophobiam, id est, aquæ metum Græcorum aliqui, ex immodica fieri siccitate dixerunt: quasi in contrarium habitum, mutata penitus humida eorum substantia, veruntamen Ruffus antiquæ medicinæ grauis autor, insaniæ ex atra bile speciem eam esse testatus est: magna scilicet veneni eius cum humore illo similitudine. Itaque non secus quàm reliquos melancholicos, & atra bile insanientes scimus alios alia timere: idq; etiam sentire videntur: qui dicunt: canis ipsius qui momorderit imaginem in aquis opinari eos se videre, eoq; metu territos aquam fugere & auersari. At

Pauci ex iis qui aquæ metu laborant, seruãtur.

ex iis qui hoc vitio sunt occupati, nullum (inquit Paulus) præterquam vnum, aut alterum seruatum fuisse ex historia didicimus. Eosq; non à rabioso cane morsos: sed ab homine quodam morso rabienteq;, & aquam iam timente, vitium adeptos.

Siqui

Siquidem Eudemus (vt refert Dioſcorides) ſuperaſſe, ac ſuperuixiſſe quendã affirmat. Et Themiſonem (inquit) aliqui demorſum in idem vitiũ incidiſſe, & euaſiſſe fatentur. Moleſtiſsimum itaq; & dum iam occupauit inſanabile eſt hoc morbi genus. Ante tamen huius occupationem, multi etiam quos canis momordit ſeruati ſunt. Euenit autẽ hic morbus hydrophobicus, cũm neruorũ diſtentione, vel conuulſione, totiusq; corporis rubore, præſertim faciei, cũ ſudore, & languore quodam, ſuiq; faſtidio, & domeſticorum ignorantia. Aliqui auræ ſplẽdorem, & aquam fugiunt: & dum vident, & dũ admouentur. Nonnulli etiam omnem humorẽ auerſantur, & horrent: alij ſine vlla doloris intercapedine vexantur. Sunt etiam, qui cãnũ more latratus edant, & obuiũ quemque dentibus impetunt morſuq; ſuo alios ſimili vitio labefactant. Miſerrimum ſanè (vt iam diximus) & moleſtiſsimum morbi genus. Cæterũm vnicũ eo oppreſsis remedium eſſe ſcribit Cornelius Celſus libro quinto ſuæ medicinæ: nempe non opinantem in piſcinam non antè ei prouiſam proiicere. Et ſi natandi ſcientiam non habet, modò merſum bibere pati, modò attollere. Si habet interdum deprimere: vt inuitus quoque aqua ſatietur. Sic enim (inquit) ſimul & ſitis, & aquę metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, neruorum diſtentio abſumat. Id ne incidat à piſcina protinus in oleum calidum dimittendus eſt. Sed iam tempeſtiuum eſt, communem virulentorum omnium vulnerum (vt ſumus polliciti) curationem aggrediamur.

Dioſcori.

Themiſon ab hydrophobia liberatus.

Hydrophobiæ notæ.

Cor. Cel. remediũ contra aquæ metum.

Communis, aduerſus omnes morſus, & ictus virulentos, curatio.

VIrulentorũ omnium animantiũ morſus, aut ictus nõ nimiũ diſtantẽ curationẽ deſiderãt, quamuis in ea multum antiqui variarunt: vt in ſingula genera beſtiarum, ſiue animantium, ſin-

gula medendi genera præciperent, atque aliis alia. Sed in omnibus eadem valdè multa, maximè proficiunt. Itaque quæ ad hanc communem medendi rationem attinẽt, primum exponemus: deinde cursim perstringemus, quæ ad peculiarem, priuatamq; eorum curationem pertinent, quos rabiosi canes (quòd frequentiores apud nos sint; quàm aliæ virulentæ bestiæ) momorderint.

Geminã esse curandi rationẽ, in omni morsu aut ictu venenato. 1. Virus in corpus morsu, vel ictu eiaculatũ, quibus auxiliis vacuetur.

Igitur in omni morsu: vel ictu animalis, quod venenũ vibrat, gemina est Galeno libro decimotertio methodi medẽdi curandi indicatio: nempe virulenti ipsius liquoris vacuatio, & eius quod dolorẽ creat alteratio. Sanè (inquit) virus eiaculatũ vacuãt, tũ excalfactoria medicamẽta omnia: tũ quæ citra calefactionẽ vehemẽter trahunt: veluti & cucurbitulę, & cornua quædã quibus nonnulli cucurbitularũ vice vtuntur. Sunt autẽ & qui ore suo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ admoti, ipsumq; vulnus labiis cõplexi. Huc sanè pertinet & cauteriũ, & medicamenta: quæ cauteriis similiter escharam efficiunt. Atq; hæc omnia totã eius quod infestat, substantiam exinaniunt. Alterum auxiliorũ genus est eorum, quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibentibus nobis, si vehementẽ calorem æger vel in ipso demorso loco: vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia. Sin frigus sentiat calfacientia. Hactenus Galenus. Eius autem cõpendiosam dictionem, & vniuersalem methodum sic interpretamur. Inter ea: quæ virus è ꝓfundo euocant, primò medicamẽta enumerat, quæ calfaciendi facultate pędita sunt: deinde cucurbitulas, & cornua, postea verò oris suctionẽ, & postremo vstionẽ quæ vel ferro, vel medicamẽtis fiat. Itaq; de his singulatim nobis dicendum est, quò res peruia magis cuiq; euadat, ac modus vsus eorum neminem lateat.

2. Alteratio eius, quod dolorẽ creat.

Aduerte.

Id vnum autem imprimis omnes scire volo, ea, quæ modò ex Gal. retulimus auxilia, & id genus alia, quæ mox subiungemus, si primis diebus prætermissa

termissa fuerint, frustrà postmodùm adhiberi. Non enim virulentam illam materiam, quæ iam ad intima, neglecta curatione, pertransiit, satis euocare possent. Quare nulla vtique adiectionis eorũ foret vtilitas, sed incassùm corpora doloribus sternerentur. Inter ergo principia morsus, aut ictus illati, hæc, & similia adferenda erunt. Sed & priusquàm hæc, quæ sic venenum extrahunt, atque eliciunt, admoueantur, supra vulnus membrũ id, quod vel demorsum, vel ictum est, deligandum erit, non tamen nimiùm vehementer, ne torpeat, Hac enim deligatura impedies, ne tam subitò virus interna subeat.

Membrũ demorsum supra vulnus deligandũ.

Itaq; si leuior morsus, aut ictus est, oris suctio apprimè conuenit. Homo igitur aliquis statim adhibẽdus est, qui vulnus exugat. Sugentem verò oportet ieiunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & vino os colluisse, posteà exiguũ olei in ore continens, ictũ exugat, & expuat venenum. Cauere etiam oportet, ne qui vulnus sic exucturus est, internam aliquam oris partem exulceratam habeat. Siquidem venena (vt suprà ex Celso retulimus) nõ gustu, sed in vulnere nocent. Sed & locus ipse priusquàm exugatur, spongiâ in poscam calidam immersâ, fouendus, ac proluendus erit. Alij vulnus abluendum aquâ censent, in qua decoctum sit chamæmelũ, & syluestris lapathi radix. Sunt, qui gallinarum, aut aliarũ quarundam auium podicem vulneri admouẽt, ad virus exugendum. Quòd si quæ applicatæ fuerint volucres, moriantur, venenum extractum esse suspicantur: post hæc verò cinis aceto subactus, pro cataplasmate imponatur. Maximè autem ad hãc rem conducit, cinis sarmentaceus, id est, ex lignis vitis: vel ficulneus, aut laurinus. Qui si non adsit, eo, qui haberi potest, vtendum est, diligentia (inquit Aëtius) ad hoc potissimùm adhibita, vt inflammatio in loco excitetur, & materiẽ ad morsum prouocẽtur. Sal quoq; his vulneribus, præcipueq; ei (si Celso credimus) quod canis fecit, medicamentũ est, si manus vulneri im

Oris suctio.

Venena non gustu, sed ĩ vulnere nocent.

Sal morsui canis rabidi optimũ medicamentũ.

im

imponitur, superq́ id duobus digitis verberatur. Exsaniat enim, ac salsamentū quoque rectè super id vulnus deligatur. Porrò in omni morsu tam venenato, quàm non venenato, Dinus hoc vnguento vtebatur. ℞. ceræ, picis nigræ, axungiæ veruecinæ, olei antiqui ana quart. vnum, galbani vnciam vnam: fiat vnguentum.

Vnguētum Dini.

Auxilia aduersus magnos, & vehemētes morsus, & ictus venenatos.

Morsibus verò, aut ictibus venenatis magnis, ac vehementioribus commodè illinuntur, cæpæ cū sale, & ruta, sinapi quoque, & stercora. Itē iuglādes nuces cum allio, sale, & melle. Emplastra quoq́, & cataplasmata ex Dictanno, & aliis medicamentis calfactoriis, quæ vehementem trahendi vim habent, apparata. Plurima enim ex iis non modò virus ipsum potenter eliciunt, sed & vulneris oras (præsertim in rabidi canis morsu) latas, ac hiantes seruant. Neque enim permittendum, vt hæ citò coëant, aut committantur. Præter opinionem autē facit Aëtio, ex viperis theriace Andromachi, emplastri modo imposita, & compositum hoc sequens medicamentū: quod recipit spumæ argenti, cerusæ, resinæ pinus, singulorum libram vnā, olei veteris libras tres, ceræ vncias septem ammoniaci thymiamatis trientem, id est, vncias quatuor, galbani etiā trientem: cerusam, argēti spumam, & oleum coquito, donec non inquinēt manus, deindè liquefacta adiicito, vnito, & vtitor reposito ad omnem morsum, & ad abscessus, & tubercula mammillarum, panos, sinus, fistulas, parotidas: ad miraculum enim (inquit) discutit ipsas. Vtitor & ad carbunculos. Arcet vehementer inflammationē, & rarò citra magnam commoditatem, & efficaciā adhibetur. Porrò in magnis quoq́, ac vehementioribus, tum ictibus, tū morsibus potens est hoc subsequens emplastrum, quod acrioris est potentiæ. ℞. galbani, sagapeni, opopanacis, assæ fætidæ, myrrhæ, piperis, sulphuris, singulorum semunciam, stercoris columbini, & anatis ana vncias duas, calaminthæ, mentastri ana vnciam vnam: dissoluantur gummi ex vino, & in

Aëtius.

Guid. empl. acrioris potentiæ.

& in vnũ misceãtur omnia cũ melle, & oleo antiquo, & fiat emplastrũ. Plæraq; alia tũ ex veteribus tũ exrecẽtioribus adduci possent, quæ vel commorsam, vel ictã partẽ vehemẽter calfacere, & vellicare possunt: proindè & venenum euocare. Verùm quoniam iterùm de hac re dicemus libro sexto, hęc abũdè ad præsens sufficere putamus. Interim tamen monemus cum Erasistrato, vt incognita, peregrina, & inusitata vitentur. Cuiusmodi sunt fel elephanti, oua crocodili, & consimilia, quæ difficile, nisi regia facultate peruestigari possunt. Adde, quòd neque frequenti obseruatione (vt Dioscorides ait) hæc sufficiens experimentum præstiterunt, quo nostra fides iis obstringatur. Iam verò tempestiuum est, vt de cucurbitulis, & cauteriis dicamus: vtrisque enim etiã virus è profundo euocamus.

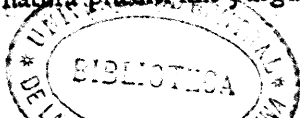
Cucurbitula.

Ergo si vehementior morsus est, cucurbitulã cũ largiori flamma ad vulnus adfigito. Sed antè circunstantia loca altioribus vlcusculis (si id membrum patitur) scarificato, quò plus vitiati iam sanguinis extrahatur, & vt sanguinis illius corrupti vacuatio obsistat, ne venenũ mẽbratim insinuetur. Attrahetur enim pluribus quasi canalibus, & foràs euocabitur, vnà cum sanguine, & spiritu, ipsius virulentæ bestiæ venenum. Si cucurbitula non est, quod tamen vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem possit, vt caliculus, vel pultarius (vt inquit Celsus) oris compressioris. Optimè autem auxiliantur, si statim in principio post amotas cucurbitulas, super vulnus imponantur, & conuoluantur animalia parua discerpta, hoc est, per medium diuisa, intùs adhuc calentia, veluti sunt gallinaceus pullus, sed mas, præsertim, hœdus, agnus, & porcellus. Sic verò calida eorum caro statim percusso loco imponenda est, vt pars interior corpori iũgatur: venenum enim exugũt, & dolores leniũt. Ferè autẽ inter cętera animantia magis placẽt, gallinarũ pulli, quippe qui calidiore natura præditi sunt, argumento,

Animalia pũa discerpta, & virulento morsui admota.

Gallinarum pulli.

quod

quod deuoratum insigne virus eliquent, & aridissima quæque semina consumant. Item nonnunquàm harenas, lapilosq́; quos faucibus insinuarint, dissoluunt. itaque animantis calore, spiritus ictæ partis impetum capessens, venenum exigit.

Abscedentes carnes amputandæ.

Porrò à maioribus canis rabiosi morsibus, abscedētes carnes, hinc aufferre, & labia acie scalpelli circūscribere, ac prehensam hamo carnem amputare oportet: si modò tamen locus neque neruosus, neque musculosus est. Hæc itaque carnis circinatio, seu circunscriptio, & sectio, scarificatione longè potentiùs opitulantur. Quòd si locus carnis circunscriptionem, & sectioné non admittat, cucurbitulæ (vti diximus) cū largiori flamma adfigendæ sunt.

Maiora vulnera in demorsis à rabioso cane, minùs verēda, quàm minora.

Nec verò maiora hęc vulnera in demorsis à rabioso animante, ita vereri oportet, vti minora, & vlcusculis cutis similia: maiori nanque vulnere copiosus sanguis emanans, potest nonnihil virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit.

Vstio expeditißimum est auxiliū.

At verò & vstio, contra ipsos virulentos morsus, aut ictus, cùm locus neruosus non est, & tutò inuri potest, expeditissimum censetur auxilium, vtpotè cùm ignis cætera viribus præstet: simul quòd virus domet, ipsiusq́; vires hebetet, & penitus ferri, hoc est, ad intima illabi, non patiatur: simul quòd pars ignem experta, deinceps non vilem, nec indecoram loci instaurationem efficiat, manente diutiùs exulceratione.

Sanguinis mißio.

Si verò vri non potest, Cornelio Celso autore, sanguinem homini mitti, non alienum est: tū vsto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris vstis sunt. Ei verò, quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt, & si laborans patitur, quę adurunt, & crustas vlceribus inducunt. Cæterùm animaduertendum, ex eo tempore, cùm crustę (seu igne, seu adurentibus medicamentis inductæ fuerint) decident, ne vlceris oræ coalescant, & cicatrice obducantur.

Vlcerationes ex mor-

Sed si fieri potest, ad longū præfinitum tempus vlcerationes, & sordidas adhuc, & inflamma

inflammationem minantes, prorogari cōuenit, quò virosa materies semper effluat: non autem intùs contineatur, & ad intima se insinuet. Id autem optimè præstabit, inditum iis (vlcerationibus inquam) salsamentum, & syluestre allium detritum: item cæpæ, & id genus alia. Si verò (quod persæpe accidit) ante dies præfinitos, cicatrices coïrent, committerenturq́ȝ, manum postulabunt. Nanque eas diducere, carnemq́ȝ scalpello circinare, aut iteràm inurere expediet. Vbi verò propositum tempus præteriit, vlcus ad cicatricem perducendum erit. Quandoque etiam (vt suprà diximus) haud importunum fuerit, partem ictam, si commodè sectionem non respuat, vt sunt extrema, amputare: præsertim si fera quæ momordit, aut ictu vulnus impresſit, lethalis sit, & ineuitabile periculum adferat, cuiusmodi sunt serpentes omnes, vt aspis, cerastes, vipera, & cōsimiles.

Sua virulēta in longū tēpus prorogādas esse.

Membri demorsi, aut icti amputatio.

De Vulnere, cum profusione sanguinis, ex Venis, & arteriis. CAP. XII.

Osteà quàm de vulneribus, quæ carnosis partibus incidunt, abundè satis determinatum est, nunc tempestiuum videtur Galeni doctrinam, atque institutum sequentes, de iis vulneribus dicamus, quæ in arteriis, & venis fiunt.
» Ergo si cui arteria venáve magna vulnerata est, & » copiosum sanguinis profluuiū cōtinuò superuenit, & glutinari id vulnus, difficile quidem etiam in ve» na est, in arteria verò non solùm difficile, sed etiam, » quod fieri (sicut nonnullis medicorum est visum) o» mninò fortaſſe non posſit. Dicēdum ergo de vtrisq́ȝ est, vulnere inquam, in arteria, aut vena accepto, & hæmorrhagia, ac priùs quidē de sanguinis profluuio q̄ppe quod magis vrgeat: secūdo verò loco de ipsius vulneris agglutinatione, ac curatione. Sanè profluit ex vena, vel arteria, sanguis, aut tunica earum

Galen. lib. 5. method: me.

Profusionis ex vena, vel arteria causæ.

diuisa,

diuisa, aut reserato earum ore (Græci ἀναστόμωσιν vocant) aut (vt sic quis dicat) transcolatus, siue trāsmissus, vt in diapedesi. Verùm quoniam in duabus posterioribus causis solent magis medici, quos physicos appellant, accersiri: hîc duntaxat agemus de san 5
guinis effusione, quæ ex prima causa ortum habet, & vulnera consequitur, hæc nanque ad chirurgum magis videtur pertinere. Cæterùm sanguis profunditur interdùm ex arteria, interdùm ex vena, atque

Differētiæ.

ex earum quidem aliquandò vna duntaxat: nonnun 1
quàm verò ex pluribus, iisdēq;, vel maioribus, vel minoribus. Sed & sanguinis eruptio, accidit ex eo interdùm vulnere, quod cum amissione fit substantiæ: aliquandò verò ex eo, in quo nihil substantię deperditum est. Interdùm etiam cū erosione: interdùm 1
verò citra erosionem, quæ Græcis διάβρωσις dicitur. Item quandoque iam profluit sanguis, & quandoq; posteà fluxurus est. Interdùm quoque causa huius profluuij sanguinis apparens est, quæ in vena, aut ar

Diabrosis.

teria diuortium facit, cuiusmodi est sagitta, telúmue 2
aliquod, aut erosio præsens, & non ex vulnere excitata. Hæc itaque sunt differentiæ præcipuę, profusionis sanguinis in vulneribus, à quibus curandi indicationes desumuntur.

CAVSAE.

Porrò causæ fluoris sanguinis, ex diuisione tunicę 2
venarum, aut arteriarum, sunt, vulneratio, cōtusio, ruptio, erosio. Quæ autem vulnerant, ea sunt acuta, atque ad secandum habilia: cuiusmodi sunt sagittæ, & gladij. Quæ contundendo soluunt, ea grauia, duraq; sunt, vt sunt lapides, aut quæpiam grauis mo 3
les. Quæ rumpunt omnia, id tensionis interuentu faciunt. Tensionem autem efficiunt, intentior actionis vehementia, succi abundantia, non vtique viriū respectu, sed quæ cùm à vase suo non cōtinetur: etiā casus ab alto, & graue quippiam, durumq; incidēs. 3
Erosio autem venis, & arteriis intrinsecus saltē accidit, ex succo aliquo, cui mordens natura insit, vt est bilis flaua, vel atra superassata. Ex iis itaque mani-

Erosionis causæ internæ. 1

festum

festum euadit, quòd venæ, vel arteriæ vulnerari non possunt, quin cutis, & caro vulnerentur. Proindè suppresso iam sanguine, glutinandi, seu (vt dicunt) incarnandi indicationes, ab ipsis (carne inquam & cute) sumendæ sunt, vt in sequentibus dicetur.

Discretio, quando sanguis ab arteria, & quādo à vena reijcitur.

Signum venæ, atque arteriæ incisæ, est sanguinis profusio. Quòd si sanguis cum impetu, ac saliendo profluat, & tenuis, ac flauus feruensq; appareat, arteriam diuisam esse significatur. Si verò crassior, & nigrior cōspiciatur, ac quietè, sine pulsu, & citra saltum effundatur, iudicium est ipsum à vena effluere.

Prognostica.

Hæmorrhagia, id est, sanguinis profluuium, omniū calculo, ac iudicio periculosa est. Nisi enim cōstiterit ac supprimatur, mortem adfert ineuitabilē. Quippe quòd sanguis (vt dici solet) naturæ sit thesaurus. Ad hoc syncope, conuulsio, delirium, singultus, in hæmorrhagiis malum portendunt, vt Auicennas post Hippocratem anotauit. Porrò subit admirari, quod Arnaldus scriptis prodidit. Nempe quod arteria per transuersum dissecta, promptiùs coalescit, & agglutinatur, quàm si secundum longitudinē esset diuisa.

Aph. 17. li. 5.

Curatio profusionis sanguinis ex vulnere.

Modi tres sistēdæ hæmorrhagiæ.

CApita methodi, qua sanguinis profluuia, quæ ad manū sunt, curantur, duo traduntur à Galeno, quibus Auicennas tertium addidit. Vt igitur omnium fiat mentio, hæmorrhagia trifariàm sistitur.

1 Primò iis, quæ fluxionem auertunt, tum deriuando, tum reuellendo: secundò infrenantibus, atque intercipientibus fluxionem, & tertiò topicis, id est, localibus auxiliis.

Auertētia.

Porrò ex iis, quæ sanguinis profluuium auertunt, tam à venis, quàm arteriis sanguinem fundentibus (huic enim hemorrhagiæ propriæ debentur auertētia eiusmodi auxilia) quædam id efficiunt citra vllā extra corpus vacuationē; alia verò cum euacuatione.

Citra vacuationem, fluentem è vasis sanguinē auertunt, & aliò trahunt, cucurbitulæ siccæ, seu leues, & cum flamma admotæ, frictiones, & ligaturæ, primū in propinquioribus partibus factæ: deindè in remotioribus. Auertitur autem sanguis cum euacuatione, atque ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulsus, vena in ea parte incisa, quæ profusioni è directo respōdet, quæque ipsis membris sanguinem fundentibus coniuncta est. *Lib. 5. meth. med.* Itaque hæc (inquit Galenus) Hippocratis inuenta sunt. Omnis scilicet immodicæ vacuationis, communia remedia. Deriuatio ad latus, & ad vicina fit, reuulsio ad cōtraria, non tamen semper ad remotissima, vt falsò quidam putauerunt. Illam parocheteusin, hanc antispasin Græci vocant. *Parocheteusis.* *Antispasis.* Antispasis igitur, id est, reuulsio, in iis quæ suprà sunt, omnibus deorsum semper agitur: sursum, in iis, quæ sunt infrà. Præterea à dextris ad sinistra, sicut ab iis rursus ad illa: similiter ab iis, quæ intùs habentur, ad ea, quę foris sunt: contràque ab his, ad illa. Itaque si resolutus adhuc æger non sit, vena (vti diximus) in eo loco secanda erit, quæ profusioni sanguinis è directo respōdet, & vulneratæ parti coniuncta est, siue deriuare, siue reuellere studueris. Vbi autem paululùm detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus modicum quid detrahes: pòst iterùm, atque iterùm, pro laborantis viribus, vt Galenus consuluit libro quinto Therapeutices methodi. Sed de hac sanguinis in vulneribus detractione, latiùs alibi superiùs diximus.

Causæ sanguinem infrenantes, atque eius fluxum 2 intercipientes, quædam sunt incrassantes, ac inspissantes, vt lentes, oriza, iuiubæ, cotonea mala, quæ Græci κυδώνια vocant, & in vniuersum fructus omnes styptici, hoc est, austeri, in hunc vsum offerri solent in omnibus sanguinis profusionibus. *Quæ sanguinē sistāt incrassādo.* *Quæ supprimant sanguinē stupefaciendo.* Aliæ verò sunt stupefacientes, veluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit sanguis proiecta. Non autem suprà vulnus ipsum: vlceribus

bus enim frigidum mordax. Item res omnes, quæ insigniter refrigerant, sicuti & syncope, seu animi deliquium, in quo propter sanguinis ad interiora reuocationem, totus corporis habitus refrigeratur, & sanguis sistitur, vt loco nuper citato Galenus annotauit, ad hunc modum scribens.

Quæ refrigerãdo sanguinem fluere inhibeant.

Porrò confluere prohibetur [sanguis] & propter animi deliquium, & cùm ad contraria reuellitur, & cùm ad vicina deriuatur: & per refrigerationẽ, tum corporis totiùs, tum verò præcipuè ipsius partis afflictæ. Hac enim ratione, etiam frigida pota, sæpe hæmorrhagias suppressit: idem facit & frigida foris infusa. Sed & quinto Aphorismorum in iis frigido vtendum esse præcipit Hippocrates, vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa (inquit) sed circa ipsa, vnde influit.

Topica, hoc est, localia, remedia, quibus sanguis cohibetur, tametsi numero octo ponantur ab Auicenna, ea tamen nunc ad quinque reduximus.

3 *Topica auxilia.*

Primùm genus auxilij fit per suturam: secundum: per linamenta, quos μότους Græcè vocant, vel per penicillum siue turundam, quod aiunt: tertium remedium est, totius vasis sanguinem fundẽtis præcisio: quartum deligatura, & vinculum: quintum est adustio per candentia ferramenta, vel per caustica medicamenta.

Quinque auxiliorũ genera localia quibus hemorrhagiæ supprimuntur in vulneribus.

Primus modus coërcendi sanguinem, qui per suturam fit, his maximè vulneribus competit, in quibus nulla facta est substantiæ deperditio. Tunc autem commodè fit sutura, cùm vulnus ipsum à sanguine concreto, qui thrombos Græcè dicitur, integrè est repurgatum. Itaque hoc peracto ipsius vulneris labra in idem adducenda sunt, nostrarum manuum operâ: vbi sic ad manum vlnus se exhibet, posteà consuantur, sutura quidem communi, vel ea quam pelliones facere solent, præsertim si magno impetu sanguis prorumpat. Dum autem ita suitur vulnus, satis altè acus in carnem demittenda est.

1 *Sutura sanguinẽ coërcens.*

Post hæc, puluis astrictorius superponendus erit. Deindè stupæ oui candido liquore, & puluere illo astringente, cuius in sequentibus fiet mētio, imbutæ, superimponendæ erunt. His ritè peractis, membrum affectum deligandum erit, & situ apposito collocādum. Appositus enim vulneratæ partis sit⁹, inter hæmorrhagias remedia Gale. censetur. Quòd autē modus is supprimendi sanguinem, vtilis sit, ex eo manifestum euadit, quòd labra vulneris priùs hiantia, & adinuicem distantia, in vnum adducūtur, & inter se cōmittuntur, locus affectus refrigeratur, & adstringitur. Quę omnia in hoc affectu Gal. desiderat, lib. 5. suę methodi medēdi. Sed & multoties adserit Auicēnas in quarto, necessarium esse, vt carnis vulnera cō suantur. In quo etiam Theodoricus, & Henricus cōsentiunt. Dicunt tamen plurimi Galenum non præcipere venarum, arteriarum, & intestinorū vulnera suenda esse, quippe quòd dura nimis, & exanguia sint, atque ideò agglutinari, & in pristinam vnionē coïre non posṡint. Verùm pace illorum (inquit Guido) dixerim, non inhibuit Galenus, suēda esse venarum, & arteriarum vulnera: quòd si id tacuit, certè adfirmasse videtur. Quinimò & litera ipsius Galeni quod dicimus planè innuere videtur, quæ sic habet. Neq; enim suere fas est, arteriæ venæúe vuln⁹: veluti dixerint, qui nullā à vulneratę partis substantia, naturaq; sumi indicationem aiunt. Sed tu (subaudi) per regulam oppositorum, nos qui sumimus indicationem à substantia, & natura partis vulneratæ, sueimus eas. Quod si non seorsum, ac separatim, coniunctim saltem cum carne, ad modum peritonæi, id est, vt peritonæum suere consueuimus. Atque ita si non iuxta primam intentionem coëant, atque adglutinētur, saltem iuxta secundam (vti superiùs in sermone communi diximus coïbunt.

Sitū partis ad hæmorrhagiā plurimum conducere.

An venarū & arteriarum vulnera suēda. li. 5. meth. med.

2 Secundus modus supprimēdi sanguinem, qui fit per linamenta, & vulneribus, in quibus aliqua est substātiæ deperditio, potissimùm accommodatur, ita

Secūdus modus suppri-

mendi sanguinem.

ita perficitur. Imprimis vulnus ipsum puluere aliquo, qui adstringendi facultatem habeat, respergito: deinde linamentis, vel stupis hiantem plagã oppleto: siccis quidem primùm: deinde si hæc parùm proficiunt, aceto, vel iis medicamentis, quæ sanguinis supprimendi facultatem habent, madefactis: supraque spongiam ex aqua frigida expressam imponito, ac manu superposita, eam comprimito, vel alligato: & post hæc membrum appositè (vt superiùs dictum est) collocato. Qui sanè modus sistendi sanguinem apprimè vtilis est, vt loco paulò antè citato testatur Galenus, sic inquiens. Obstruetur vasis [sanguinem fundentis] osculum, & sanguine ipso concreto, qui thrombos Græcè dicitur, & iis, quæ foris illi imponuntur: cuiusmodi sunt linamenta, quos μότους Græcè vocant, & medicamenta, ea quæ idcircò, quòd ex lenta, crassaque substantia cõsistant, meatus obstruunt, Græci emplastica vocant. Horum autem optima sunt eidem, quæ ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, alijsque id genus: sunt confecta, oui candido macerata, & cum leporinis pilis imposita.

Quomodo obstruatur os vasis.

Tertius modus sistendi sanguinem, qui fit, totum vas sanguinem fundens, per transuersum præcidendo, competit maximè venis, & arteriis, quæ in profundo sitæ sunt, vt idem Galenus est autor. Cogimur (inquit) non modò arterias, sed etiam interdum venas totas præcidere, vtique transuersas. Incidet autem huius necessitas in iis, quæ ex profundo loco rectè assurgunt, præsertimque per angustas, vel principes particulas. Quippe ita retrahitur ex vtraque parte, pars vtraque, celaturque, ac integitur, superiacentibus corporibus vulnus. Post hæc, pulnis aliquis sanguinem cohibens, super vulnus imponendus, & stupæ, vel spongia medicamentis facultatem supprimendi sanguinem habentibus, imbuta, superalliganda erit, & figura particulæ vulneratæ accommoda, adhibenda. 3

3 Tertius modus sistendi sanguinem. Lib. 5. the.

4 *Quartus modus supprimēdæ hæmorrhagiæ.*

Quartus modus supprimendæ profusionis sanguinis, qui fit funiculo vasi sanguinem fundēti circumposito, competit præsertim arteriis, quæ in penitioribus delitescunt. Itaque si alia auxilia profluuio vincuntur, arteriæ nudandæ sunt, vt Auicēna præcepit, & hamo apprehēsæ, mox vinculo aliquo gracili, vt filo serico, excipiendæ, ac fortiter stringendæ sunt. Post hæc medicamentum adglutinans, siue incarnatiuum, vulneri apponendum erit, & membrum fasciis vt oportet, deligandum, situq́ apposito collocandum. Porrò vinculum ipsum radici vasis erit iniiciendum, vt libro quinto methodi Galenus nos admonuit. Tutius autem est iuxta eiusdem Galeni sententiam, vtrunque facere, funem quidem radici vasis circundare, & quod deinceps habetur, id est, inde procedit, præcidere. Radicem vasis vocat hic Galenus, priorem eius partē, quæ vel iocinori propior est, vel etiam cordi. Hæc (inquit) in collo, ab inferiore est parte: in brachiis, & cruribus, à superiore. In singulisq́ reliquarum partiū, prout ex dissectione intelligere licet. His sic peractis, implendū carne vulnus quāprimū est, priusquàm funiculus à vase decidat. Nisi enim producta caro priùs locum, qui circa præcisam arteriam est, impleuerit, si locus aliquis vacuus superfuerit, vtique quod Græci aneurysma dicunt, sequitur.

Radix Vasis, quæ.

5 *Quintus modus sistēdi sanguinē Lib. 5. the.*

Quintus modus, excretionis sanguinis sistendæ, qui per adustionem fit, qua crusta (quā Græci escharam vocant) inducitur, maximè competit venis, suæ vnionis diuortium ab erosione perpessis. Gale. ipso autore sic ad verbum inquiente. Maximam autem necessitatem, vel crustificis, id est, crustam inducentibus medicamentis, vel ignitis ferramentis vtēdi animaduerti, vbi ex erosione putrescentis alicuius, profluuium sanguinis concitatur. Hic itaque modus sistendi sanguinem perficitur, tum candentibus ferramentis, tum medicaminibus crustam inducentibus, quibus cum calore adstringēdi facultas sit

contun

coniuncta. Cuius generis sunt chalcantos, id est, atramentum sutorium misy, & chalcitis, seu quod vitreolum vulgò appellatur, iisque tam vstis, quã nõ vstis. Quæ autem ex calce viua, id est, non extincta conficiuntur, valentiora quidem his sunt: cæterùm quia adstringendi vim non habent, crustæ, quæ ab ipsis fiunt, citiùs excidunt. Hærent autem diutiùs, quæ ab adstringentibus: quod vtique longè est vtilius. Quippe ita prius in basi, seu in imo earum, caro supernascitur, efficiturq́ue vasis profluentibus veluti operculum, donec venæ agglutinatio facta sit. Vnde nec nos met (inquit Galenus) præcipites esse, veluti nõnulli sunt, ad crustas detrahẽdas oportet, vbi hæmorrhagias periculum imminet. Si enim properes illas resoluere, ac deiicere, tantum inde accidit interdum sanguinis profluuium, vt vix cohiberi possit. Quocirca præcipiebat Auicennas, adustionem faciendam esse, ferramentis vehemẽter ignitis, & valenter in profundum adactis, quo crassæ, ac profundæ escharæ fiant, quæ nec facilè separentur, atque excidant. Hinc Theodoricus crustificis, seu causticis omnibus medicamentis præferebat arsenicum, quod vocant sublimatum: nec sanè immeritò. Nam & protinus omnem sanguinis profusionẽ sistit, & altam, ac diutius hærentem crustam inducit. Horum autem medicamentorum crustam inducentium, materia suo loco (nempe lib. sexto) explicabitur. Porrò ipsa ferramenta igne flagrãtia, ex aceto, aut vino (vt rectè quidam consulunt) restinguere oportet. Cæterùm alius quidam ab iis modus est peculiaris reprimendi sanguinem, qui tametsi nondum adhuc profluat, mox tamen fluxurus est: vt cum sagitta, telúmve aliquod corpori infixum, extrahẽdum est. Itaque, cum hæc occasio nobis occurrit, puluilli tres, aut quatuor apparandi sunt: rotundi quidem, & circa medium (vt sic dicatur) fenestrati perforatíue, medicamine aliquo sanguinem coërcente delibuti. His ergo ritè sic apparatis, ipsius teli infixi sti-

Arsenicum sublimatũ optimũ ad hæmorrhagias præsidium.

Modus alius supprimendi sanguinẽ, qui statim fluxurus est.

pitem seu hastile, per foramen immittito, ipsosq; puluillos circa hastile stringendo minister aliquis, supra vulnus comprimat. Medicus verò ipse vulnerarius sagittam: vel aliud quoduis telum infixum extrahat. Exempto telo puluilli sunt adæquandi, ita vt nullum ampliùs foramen in illis pateat, & supra vulnus comprimendi: dein alij non pertusi supra illos sunt apponendi.

Præcepta quædam, de supprimẽdo sanguine obseruãda. 1. *Digitus cõprimens.*

Hi igitur sunt modi, quibus sanguis à venis, & arteriis vulneratis profluens cohibetur: qui vt arte, & ratione fiant, sequẽtia præcepta obseruãda sunt.

Primum est Galeni libro quinto Therapeutices methodi, qui in omni fluore sanguinis ex vulnere, iubet vt is, qui vulnerato astiterit, ilicò digitum super os vulneris vasis imponat, blandè innitens: ac sine dolore comprimẽs. Quippe simul (inquit) tum sanguinem sistet, tum eum concrescere in vulnere faciet. Thrombos enim, id est, sanguis concretus ex iis est auxiliis: quæ hæmorrhagiam sistunt, sicuti & linamenta, quos μοτὸς Græci appellant, & medicamenta ea: quæ iisdem emplastica dicuntur. Ideo autem thrombus sanguinem supprimit: quia vasis sanguinem fundentis osculum obstruit: vt paulò antè diximus.

2 *Puluilli.*

Secundum documentũ est: quòd in omni sanguinis ex vulnere profusione, post admotionem pulueris adstrictorij tres aut plures: vt videbitur, panni linei: aut ex stupis puluilli, oxycrato primùm madefacti, & postea expressi medicamento sanguinem supprimente imbuantur: vulneri agglutinentur, & supra ipsum adalligentur.

3 *Deligatura*

Tertius canon est eiusdem Galeni: qui per deligaturam docet supprimere sanguinem, sic inquiens: Alligandum autem id forinsecus fascia est, ex tenui linteo cuius fasciæ primi quatuor quinqve amplexus ipsi profluenti vasi iniicientur. Ab hinc vasis radicem versus ducentur, in quibus videlicet partibus radicem versus ducere licet. Licet autem ferè

in

in omnibus, præterquam cerebri membranis. Hac quidem deligatura (vt inquit Auicennas) quod cōstituit reprimitur, & vena sanguinem fundens, constringitur.

4 *Appositus vulneratæ partis situs.*

Quartus canon in supprimēdo sanguine obseruādus est: vt mēbrū à quo sanguis profluit, situ apposito collocetur. Vnde Galenus libro quinto methodi medendi ad hunc modum ait, Præter omnia iam dicta, inter hemorrhagias, id est, profusionis sanguinis remedia censeatur, & appositus vulneratę partis situs. Porrò appositus fuerit eidem Galeno vulneratæ particulæ situs si ad geminum hunc finem sit directus. Nempe: vt & dolore pars careat, & sursum spectet custodito tamē in hac situs figura modo, ne dolor incidat. Si verò vel prona spectet: vel doleat, non solum profluuium non sistetur: sed etiam si non sit prouocabitur, & inflammatio augebitur, præsertim si pars dolore infestetur: cum nihil quidem æquè sanguinis profluuium excitet, inflammationesq; augeat, ac dolor.

5 *Deligatura ante diē tertium minimè soluēda.*

Quintum documentū ab eodem Galeno præscriptum est, quo cauetur: ne ante diem tertiū deligatura soluatur: vbi autem illam tertio solueris die, si tutò adhuc medicamentum emplasticū, & sistens sanguinem vlceri adhæreat: aliud rursus super ipsum accōmodabis, ac veluti linamentū id, quod ex pilis factum inhæsit madefaciens, deligabis: ita vt initio deligasti. Sin priùs sua sponte reiecerit linamentum radicē vasis, digito blandē comprimēs, ne videlicet quippiam confluat, hoc quidem suspensa manu, ac sensim adimes: atque alterum impones. Quòd etiā eodem, quo & primum (si necessitas exigat) imbues medicamento: vel oui candido liquore cum rosaceo subacto, vel vino crassiore, & styptico. Ad hūc modum, quoad carne obducetur, ac munietur vas, curare debebis: vtiq; à principio ad finem vsque (vt suprà dictum est) particulam supinam seruans.

6

Sextum præceptū in larga sanguinis profusione

Laborans oculos claudat, aut loco obscuriore contineatur.

obseruandum est, vt laborans oculos clausos contineat, aut loco obscuriore reponatur: ne vel propriū sanguinem: vel rubrum quidpiam videre possit. Atq; illi asseueratione affirmetur, quod sanguinis profluuium constitit: & si adhuc sanguis fluat, magno ipsius commodo id fieri: atq; ita contraria imaginatione, virtus naturalis ipsius roboratur.

Auicen.

Hinc dicebat Auicennas, quòd grauissimum accidentium animalium, mouentium imaginationē, est motus sanguinis, & consecutio eius, qui paratus est ad eum, cum multum intentus fuerit, ad considerandum res rubras.

Medicamenta sanguinē supprimentia.

Cæterùm tempestiuum est subiiciamus medicamenta, quæ sistendi sanguinem vim habent: statutū enim erat nobis postremo loco de iis dicere. Itaque primum, atque omnium optimum est: quod à Galeno describitur libro quinto methodi medendi. Quo etiam ad cerebri membranarum hæmorrhagias vti securissimum est. Item ad colli vulnera, ipsarumq; venarum iugularium, quas sphagitidas vocant, etenim & harum sanguinem citra vinculum prohibet. Verba autem Galeni hæc sunt.

Gal. medicamentū sanguinē supprimens.

1 Thuris pars vna, aloës partis vnius semissi, miscetur. Mox cū vtendi tempus instat, tantū huius pulueris cum oui candido subigitur, quantū mellis reddat crassitudinē. Hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur, deinde tū vasi ipsi, tum vlceri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinsecus fascia, ex tenui linteo, modo quo in tertio canone suprà dictum est. Hoc autem medicamento (inquit paulò post Galenus) multifariam vtor, aliàs (vt dictum est) duplum thuris aloë admiscens: aliàs pari modo ambobus vtens: aliàs paulò superante aloën thure, aut etiam plusculo: sed nondum duplo: etiam mannam pro thure aliquando iniiciens. Porrò constat in duris corporibus, plus aloës esse immiscendum, in mollibus plus thuris.

2 Secundū medicamētū sumitur ex dictis Auicēnæ, quod

quod & ab omnibus chirurgis approbatur: habet autem ad hunc modum, ℞. boli Armeniæ, sanguinis draconis, thuris, aloës succotrini, pares portiones, terantur in puluerem, qui apponatur, vt dictum est.

Auicennæ puluis.

3 Tertium medicamēti genus est Bruni, qui ipsum desumpsit ex lib. diuisionum Razis, & ex Albucase. Recipit autem calcis viuæ (quæ sola, vt suprà diximus, sanguinem cohibet, & sistit) sanguinis draconis, gypsi, aloës, thuris, vitreoli, singulorum æquas portiones, rediguntur in puluerem, & cum oui candido liquore, & tela araneorum miscentur, donec in corpus vnum coëant, & superponuntur. Est qui plurimum commendat gallam combustam, maceratam in vino, & aceto, tritamq́; & super arteriam admotam. Alij in huiusmodi pulueribus symphyton addunt, quod posteriores consolidam vocant.

Bruni medicamentum.

Galla combusta.

Symphiton.

Curatio vulneris in vena.

SVppresso sanguine, qui ex vulnere profluebat, ad propriam ipsius vulneris curationē mox accedendum est, vt superiùs est annotatum. Porrò tametsi (vt Galenus ait) sanatu difficilior sit arteria, quàm vena, non tamen est medicamentorum admodùm diuersus in vtraque vsus: imò specie planè idē, maioris minorisq́; ratione euarians. Quippe tanto siccioribus medicamentis eget arteria, quàm vena, quanto ipsa est suapte natura siccioris temperamenti, quàm vena. Ergo quod venæ insedit vulnus, vbi ad manum est, & citra substantiæ deperditionē, eandem desyderat curationem iis, quæ in carne accidūt. Nam siue ex recenti ictu factum est, id agendum est, vt medicamentis iis, quæ enhæma vocant, coëat: siue ex erosione, quæcunque dicta de rebellium vlcerum curatione sunt, ea priùs ratione discernenda, mox vt opere perficiantur, tentanda. Quin etiam vbi vinculo vas sis complexus, aut medicamentis sanguinem supprimentibus, aut ferramentis ignitis vsus, ita, vt facta fuerit substantiæ

Lib. 5. meth.

Curatio vlceris in vena.

deperdi

deperditio: illudq́ꝫ tibi curationis propoſitū reſtet, vt quæ circa vulneris, vlceríſve labra ſunt carne impleas: iiſdem omnino medicamentis vtèdum erit quæ in methodo ſinuoſorum ac cauorum vlcerum ſunt deſcripta.

De Vulneribus neruorum, tendonum, & ſyndeſmorum, id eſt, ligamentorum. CAP. XIII.

Differentiæ vulnerum, partiū neruoſarum.

Vlnera neruoſarum partium Auicēnæ libro quarto ſuæ medicinæ, & Galeno libro ſexto methodi medendi, quādoq́ꝫ punctim, quādoq́ꝫ cæſim fiunt. Eadem interdum ſine cōtuſione, interdum verò cum contuſione accepta ſunt. Ex puncturis autē, quædam hiant, atque apertæ ſunt, quædam cæcæ, atque occluſæ manent, adeo vt earum ora ſic conniueant, ac inter ſe coëant: vt conſpectū effugiāt. Porrò ex diſſectionibus, hoc eſt, iis quæ in neruoſis partibus cæſim fiunt vulneribus, aliæ per tranſuerſum aliæ per longitudinem inflictæ ſunt. Atq́ꝫ ex harum vtriſq́ꝫ, quædam fiunt ſine amiſsione ſubſtantiæ carnoſæ, quædam verò cum deperditione ipſius ſubſtātiæ carneæ, cute etiā, quę interueniebat, diuiſa, adeo vt neruus nudus appareat. Ad hæc nerui tranſuerſim vulnerati, quandoque non ex toto: ſed duntaxat ex parte diſſecti, quandoque verò toti præciſi ſunt. Atque in omnibus iis vulnerationibus, quandoque dolor ingens, & inflammatio, & conuulſio accidunt quandoque verò non. Itaque ab iis nuper commemoratis vulnerū differentiis, curationis indicationes ſumuntur.

CAVSAE. Omnium eiuſmodi vulnerationum cauſæ ſunt ea, quæ incidunt pungunt ac penetrant, & contundunt: vt in ſuperioribus (vbi ſcilicet de cauſis vulnerum in vniuerſum diſſeruimus) oſtenſum eſt.

SIGNA & *iudicia.* Cæterùm ex precedētibus cōſpicuū euadit, quòd neruus vulnerari non poteſt, quin cutis, & caro ſolutionem cōtinui: & vulnerationem etiā patiantur.

Neruum

Neruum conuulneratum esse testantur, dolor ingens, lęsio sensus, & motus, & si in loco neruoso vulnus acceptum est. Sed ab hoc postremo, coniecturalis solùm nota desumitur.

Quæ symptomata, quiq; affectus, ex neruorū vulnere oboriantur.

Neruis vulneratis, aut punctis, ex sentiendi, quod obtinent, acumine, inflammatio, & dolor immodicus accidit. Quare & febres, & cōuulsiones his oboriuntur, quibusdam & delirium, ob neruorum cū cerebro commertium. Interim verò, in aliis quoque particulæ affectę locis, inflammationes, & abscessus super ipsum neruum conuulneratum, quòd cohæreat, solent accidere. Ita quidem iudicatur Galeno libro tertio artis medicinalis, vt in superioribus annotauimus.

Tumor in neruorum vulnere.

Si in vulneribus neruorum tumor apparuerit, & posteà disparuerit, conuulsionis, ac deliriј periculum imminet. Hinc de tumoribus, qui vulneribus superueniunt, loquens Hippocrates libro quinto Aphorismorū, in vniuersum omnes illos tumores dānat, qui de repente detumescunt. Sed & ingens malum portendi ibidem adserit, cū vulneribus prauis (qualia sunt, quæ in capitibus, aut finibus musculorum, & maximè neruosorum fiunt) tumores omninò non adueniunt. Si in vulneribus (inquit) fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. Sequenti quoque aphorismo, qui pars est antecedentis, docet Hippocrates, tumores omnes, prauis maximè vulneribus, cuiusmodi sunt ea, quæ neruosis partibus illata sunt, superuenientes, quicunque molles sunt, optimos esse, contrarios verò prauos. Molles (inquit) boni, crudi verò mali. Vbi crudum tumorem vocat, durum, atque renitentem, qui opponitur molli. Adhæc, neruo per trāsuersum vulnerato, sed nō omninò dissecto, maior conuulsionis metus impendet, quàm si totus pręcisus esset: phlegmone scilicet à desectis fibris, ad non sectas, cōmunicata: cæterùm conuulsione, ab ipsis non sectis excitata. At si totus quidem neruus præcisus sit, metus prætereà nullus instat,

Crudus tumor, qui dicatur Hipp.

Gale. lib. 6. Therap.

ſtat, nec periculum vllum inde ſequetur: debilis tamen particula manebit, vt priùs dictum eſt, cùm de ſpaſmo ageremus.

Meminiſſe prætereà oportet, quòd frigidum, partium neruoſarum vulneribus, magis eſt mordax, quàm iis, quæ carnes occupant.

Ligamenta vulnerata, valẽtiſſima tolerant remedia.

Neruea ligamenta, ſiue copulæ, quos ſyndeſmos vocant, cùm ſimillimam habeant tendonibus ſpeciẽ, valentiſsimorum remediorũ Gale. ſexto Therapeu. vim tolerant: quippe quòd nec ad cerebrum pertingant, & ſenſu careant. Nam nerui omnes, alij quidẽ ex ipſo planè cerebro ortum habent, alij ſpinali interueniente medulla. Tendones quoque, quoniam compoſitam ex neruo ligamentoq; ſubſtantiam habent, quatenùs nerui participes ſunt, eatenùs ex cerebro oriuntur. Cæterùm minùs ſaltem, quàm ipſi nerui conuulſionem accerſunt.

Syndeſmus verò vulneratus, ſi is eſt, qui ab oſſe ad os permeat, ac duorum oſsium coniunctio eſt, & maximè ſine periculo eſt, & ipſum quibuslibet ſiccans medicamentis, nihil hominem offendes. Sin is qui in muſculum ſe inſerit, quãto eſt neruo & tendone minus periculo oportunus, tanto vtique, niſi ritè, hoc eſt cautè, & diligenter curetur, reliquis ſyndeſmis, magis terrere debet.

Curatio Vulnerum, partium neruoſarum.

CVratio vulnerum eiuſmodi partium neruoſarum, communis eſt, cum ea, quæ & vulneribus partium carnoſarum accommodatur: hoc vno tamen excepto, quòd ſymptoma illis ſuperueniens, nẽpe dolor, primò medici ſollicitudinem (cùm nimis contriſtat) ad ſe conuertit. Ita tamen, vt vniuerſales, ac communes illæ intentiones ſuprà memoratæ, haud prorſus interim negligantur. Hæ autem numero erant quatuor. Prima quidem, extranea, quæ vulneris labris intercidunt, remouere. Secunda, vulneris labra diſsidẽtia committere. Tertia commiſſa, atque

Ingenti dolori primò ſuccurrẽdũ.

atque in vnum coniuncta, ſeruare. Quarta, particulę læſę ſubſtantiam conſeruare. Cęterùm quomodò has intentiones aſſequamur, ex differẽtiis iam ſuprà enumeratis planè cognoſcemus. Ergo à ſimpliciori exordium ſumentes, de nerui pũctura primùm dicemus.

Pũcti nerui curatio.

In nerui puncti curatione, neque vnitionem moliri ſtatim oportet, neque coacta, ſeu in vnum coniuncta conſeruare: Quin potiùs cutis quidẽ vulnus apertum, inglutinatumq́; cuſtodire. Itaque infixa duntaxat (ſi quæ neruis inhęſerint) extrahenda, & particulæ oblæſæ ſubſtantia ſeruãda. Porrò, qua ratione defixa euellenda ſint, abundè in præcedentibus oſtendimus. Reliquum eſt igitur, vt quomodò læſæ particulæ ſubſtantia ſeruanda ſit, & ab ingruentibus iniuriis vindicanda, aperiamus. Cæterùm partis ipſius laborantis, hoc eſt, puncti nerui ſubſtantiam optimè ſeruabis, ſi, & dolori (qui ob exactum, atq; excellentem partis affectę ſenſum vehementiſsimus excitari ſolet) ſedulò, ac maturè occurreris: & phlegmonem fieri prohibueris. Quæ duo ex neceſsitate (niſi obſtiteris) nerui puncturam conſequuntur, & conuulſionem ſubindè accerſunt, vt in præcedentibus iam annotauimus. Vt autem geminum hũc ſcopum aſſequaris, hoc eſt, dolorem, ac inflammationem prohibere poſsis, quatuor intentiones rurſus tibi erunt diligenter obſeruandæ. Prima, erit recta vitæ inſtitutio. Secunda, materiæ antecedentis ſubſtractione ſcilicet ratione doloris, confertim ad locum affectum confluat. Tertia, corpus à conuulſionis noxa vindicare. Quarta, dolorem ſedare, & æruginoſam ſaniem, educere. Et hæc quidem puncturæ nerui propria eſt, & maximè peculiaris. Aliæ verò tres, omnibus neruorum vulneribus ſunt communes.

In nerui pũctura vulnus diu apertum ſeruandum eſt.

Symptomata nerui pũcturam comitantia.

Quatuor intentiones in curãda nerui pũctura, obſeruandæ.

Quod ad primam intentionem attinet, præcipit Auicennas, vt cui neruus punctus eſt, victũ in extremo tenuiſsimum ſeruet, iuxta eã formã, quam ſuperius expreſsimus, dum in vniuerſum de vulneribus

1 Viuendi ratio.

tractarem

tractaremus. Locus in quo cubabit æger, tepidus esse debebit, vt Celsus nos admonuit. Lectulus verò mollis, vt Galeno, & Auicennæ placuit. Sed & collocari quoq; membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Optimum etiam medicamentum laboranti quies est: moueri enim, & ambulare, nisi sanis alienum est. In quiete igitur, ac lectulo molli hominem continere oportet.

Materiæ antecedentis substractio. *Sanguinis missio.*

2 Vt autem secundam intentionem assequi possis, sequendum omninò tibi est Galeni consilium, qui libro sexto methodi medendi, iubet in nerui punctura, corpus totum sanguinis missione inaniendum esse, vtique si virtus robusta fuerit, & nihil aliud obstiterit: etsi nulla etiam adsit in corpore laborãte sanguinis redundantia. Morbi enim magnitudo, ac doloris vehementia, corpore etiam plethorico nõ existente, hoc genus auxilij (vt anteà diximus) plærunq; desiderat. Cæterùm in hac per sanguinis missionem, vacuatione, seruanda semper erit locorum affinitas, vt frequenter admonuimus. *Purgatio.* Si verò vitiosis succis repletum corpus sit, protinùs congruo medicamento illud purgabis. *Frictio.* Leuis quoque frictio rectè adhibetur, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere.

Cõuulsionis præcautio.

3 De tertia indicatione abundè satis dictum est in præcedentibus, vbi de conuulsione vulneribus superueniẽte tractauimus. Itaque si puncto neruo, vel quouis modo vulnerato, aut etiam cõtuso, spasmus acciderit, aut eius metus ingruat, protinùs caput, collum, atque vniuersam dorsi spinam, oleo liliorũ, vel communi, calente fouebis. Porrò si in partibus superioribus, vt manu, vel brachio, id genus vulneris neruus acceperit, præter iam cõmemoratas partes, axillas quoque vbertim oleo calenti delinies. Si verò pũctus, aut quouis modo vulneratus neruus ex iis sit, qui in crure habẽtur, bubones, siue inguina, pubes, & loca vicina, largo oleo statim erunt imbuenda. Tum per totam spinam, ad collum, & caput vsque ascen

ascendendum. Sed & tendones, & ligamēta, ac loca ipsa vulneri vbiuis illato propinqua eodem modo fouenda sunt, vt sexto libro methodi medendi Galenus facere nos edocuit.

Si nerui vulnerati phlegmōe occupētur, aut putrescant.

Cæterùm, neruorum vulneribus, sed maximè pūctim inflictis, perperàm à principio curatis, maxima omninò inflammatio, & putredo superuenit. Ergo cùm nerui vulnerati sic iam inflammatione tentantur, & putrefiunt, farinam hordeaceam, aut fabaceā aut potiùs eruinam, in aqua lixiua aut oxymelite, vel syropo acetoso decoctam, loco phlegmone occupato, & putrescenti statim illinire oportet. Non autem triticeam farinam, aut eius generis cataplasmata, quæ particulam putrem efficiūt: imò verò neque aquam calidam adhibebis. Hæc enim tametsi reliquis inflammationibus, quas phlegmonas appellamus, sit accommodatissima (vt quæ eas valde mitiget) vulneratis tamen neruis est infestissima. Ab humectantibus nanque, & calefacientibus medicinis, putredo huiusmodi affectibus comparatur. Quòd si vehemens inflammatio cum maximo dolore infestauerit, eruinam farinam, aut fabaceam, cum optima sapa, adito paucissimo aceto, decoctā, illinito: priùs tamen parte affecta, oleo calido affatim perfusa. Tāta verò interdùm ex eiusmodi puncturis, & neruorum vulneribus oboritur putrefactio, vt ferro candenti, vel caustico aliquo medicamento (cuiusmodi est Aegyptiacum) eam adurere cogamur.

Aqua calēs vulneratis neruis est infestißima.

Emplast. ex metallicis ad gangrænas, & putredines.

Halyab. & Auicenna ad eiusmodi phlegmonas, & gangrænas, seu putredines, emplastro ex metallicis, & aceto præparato vtebantur, cuius compositio libro tertio de compositione medicamentorum κατὰ γένη, à Galeno sub hac verborum seriè descripta est. Ceræ pondo vnc. sex, olei vnc. nouem, mysios pondo vnc. sex, chalcitidis denarij pondo vnius, squammæ æris pondo vnc. duas, & semis, thuris pondo, vnc. semis, galbani pondo vncia. Quæ liquari possunt, hoc est, cera, & galbanum: liquefacta, metalli-

cis in aceto acri priùs accuratè tritis, superfundũtur. Hoc pharmacum ignorauit Galenus, quis composuerit, neque apud vllum hoc modo citatum vnquã (vt ipse testatur) comperit. Eadem tamen præstare, quæ & alia quædam odorata simul, & sumptuosa, quæ paulò antè recenset, adfirmat. Recentiores autem eo medicamento vti non consueuerunt, sed illo potiùs, quod constat farina hordei, fabarum, & orobi, in lixiuio stillaticio (vt priùs diximus) decoctis. Quippè quod à Galeno, & Auicenna maximè sit celebratum, & frequenti experientia, optimum ad hanc rem à multis comprobatum. Addit autem in decoctione Auicennas, mel, & acetum.

Doloris sedatio, et saniei eductio.

4 Quòd verò ad quartam intentionem consequendam attinet, quæ neruorum quidem puncturæ magis propria est, Galenus libro sexto methodi medẽdi, valde multa pharmaca recenset, ab ipso excogitata. & deorum quadam prouidẽtia (vt alibi testatur) inuenta. Quæ vulneri imposita, ad vtrunque mirè sunt comparata, tum vt dolorem mitigent, tum vt exitum saniei patefaciant. Tutius verò fuerit in neruis acu, aut paxillo, aut quopiam tali compunctis, præsertim si in altum recessum vulnus, hoc est, punctura descenderit, & cõspectum effugiat, cutim etiam in vulneris orificio aperire, ac latiùs incidere, quò meliùs sanies effluat, & cõmodiùs ad profunditatẽ loci, medicamẽtorũ vires perueniãt.

Puncturæ dilatatio.

Porrò aliis cultro rasorio, aliis verò cauterio cutem ipsam aperiendam esse magis placet. Galenus in id genus puncturis, orificium duabus in cutem sectionibus rectis diuidere iubet libro tertio de compositione medicamentorum secundum genera. Itaque nisi oræ angustiorum eiusmodi punctuum aperiãtur, cõuulsionis periculum magis imminet. Quippe quòd obcæcato ita cutis vulnere, nihil à profundo extrorsum expiret. Facta autem cutis apertione, exiccandum mox vulnus est, substantia aliqua tenui, quæ vsq; ad ima nerui offensi possit penetrare, vt lib. artis medicina-

lis

lis Gale. nos admonuit. Cuius generis est oleum Sabinum, præsertim vetus, quod tanquàm vtilissimū ad præsentem curationem, libro sexto methodi medendi, & tertio de compo. med. κατὰ γένη, idem autor deligit. Vitandum autem (consilio eiusdem) omninò est, oleum crudum, quod ὠμότριβες vel ὀμφάκινον duplici nomine Græcè dicitur: & quod denique vim habet adstringendi, cuiusmodi est oleum myrtinum, tribus saltem primis diebus. Hoc enim per halitum non digerit, sed obstruit, & perspiratum prohibet. Præstat igitur neruos punctim ictos oleo tenui, adstrictione prorsus carente, perfundere, quale dulcissimū est, quod longè melius erit, si duo aut tres annos transegerit. Sed neque Sabinum etiam ipsum oleum, quamuis sit tenuissimum, aut aliud quoduis simile, vt est Iasminum (quod vocant) frigidum admouendum est, sed calens: frigidum nanque præterquàm quòd neruis aduersatur (vt quinto Apho. expressit Hippoc.) tenues quoque meatus obstruit, & ipsos angustiores efficit: calidum verò digerit, ac dilatat, doloresq; magis demulcet. Si vehemens dolor laborantem discruciat, oleum ex vitellis ouorū commodè administratur. Ad eandem quoque intentionē in neruis punctim vulneratis, Galenus sæpe vsus est terebinthina resina, medicamento sanè apprimè idoneo. per se quidem in pueris, & mulieribus, & generaliter iis, qui molli essent carne: cū euphorbio verò emollita, in duris corporibus. Non secùs autem & propoli, non per se modò, verùm etiam cum euphorbio molliens, vsus est: & si nonnunquàm duriora contigerint, cum oleo quodam tenuiore. Quin (subiungit) & sagapeno in duris corporibus sum vsus, vtique cum oleo, & terebinthina id miscens. Sed & opopanace ad eūdem modum, quo & sagapeno. Mihi verò & lachryma Cyrenaica non inutilis fore videtur, si quis emplastrum ex ea faciat: cuiusmodi est, quod nos ex euphorbio composuimus. Verùm (inquit) nondùm id experientia, quemadmodùm

Oleum Sabinum.

Olea adstringentia vitāda

Frigidū punctis neruis aduersatur.

Si dolor vehemens adest.

Medicamenta quibus vsus ē Gal. in neruis pūctim vulneratis.

Lib. 6. meth. med.

Remediorũ ꝑ methodũ inuẽtionem ꝓcedere debere deinde hãc expientiã cõfirmare.

reliqua omnia: comprobauimus. Quippe præcedere oportet eam, quę à vera methodo proficiscitur, remediorum inuentionem: huic verò experientiam ad certiorem etiã fidem subscribere. Si quidẽ ex tali methodo etiam sulphur, quod neque ignem expertum, neque lapidosum sit, sed omninò tenuium partium, ei cui neruus vulneratus esset, conducturum sperauimus. Tantùm eius [sulphuris inquam] tenui oleo miscentes: dum quod ex vtrisque mixtum erat, sordium haberet crassitudinem. In valentioribus verò durioribusq; corporibus etiam si ad mellis crassitudinem redigas, sic quoque iuueris. Nam id quoque comprobatum experientiâ est. Hactenùs Galenus. Cuius sententiam approbat Auenzoar, huiusq; rei periculum se aliquandò fecisse testatur. Quæ autem de lota calce subdit Galenus, neruis denudatis magis conuenire videntur. Quare in sequentia, ea reseruamus.

Auenzoar.

Cæterùm paucis quibusdã interiectis refert Galenus, se composuisse emplastrum ex cera, resina terebenthina, pice, & euphorbio, ad hanc intẽtionem longè optimum, quo & plurimi sua ætate, felici successu vterentur. Recipiebat autem ex cera partem vnã, ex terebinthina, & pice, vtriusque partis vnius dimidium (sic vt quod ex vtrisque conflaretur, ceræ par esset) ex euphorbio verò, ceræ partem duodecimam, etiam plus aliquandò, vbi scilicet valentius efficere est in animo. Licet quoque interim & plus sit, quod ex terebintina, & pice confit, quàm cera. Licet rursus & alterum eorum tantùm ceræ admiscere. Quin etiam in penuria terebinthinæ resinæ (quæ vix apud nos reperitur) abietinam, Galeno etiam autore, cõmodè admiscebis. Emplastro verò aliquo ex priùs memoratis apposito, lanam mollem oleo calente madefactam suprà decenter alligabis. Igitur vt summatim, atque vniuersim dicamus, quę in puncti nerui curatione obseruanda sunt, Galenũ ita sexto libro Therapeutices scribẽtem audiamus.

Emplastrũ Galeni.

Vuln

Vlnerati nerui curatio, medicamẽta postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valenter [sine molestia tamen] desiccent. Tum quæ ex substãtiæ suæ natura, & trahendi vim habeant: & tenuium sint partium. Et rursus ibidem. In pharmacis autem huc omne consilium direxi: vt esset eorum facultas, tum tenuis, tum modicè excalfaciens, & quæ admodum siccare citra dolorem posset. Cùm sola hæc trahere ex profundo saniem, neq; contracta, neq; demorsa particula possit. Porrò cùm permagna humanorũ corporum (vt alibi Galenus ait) sit differentia, tum in temperamentis, tum ætatum mutationibus, insuper vitæ studiis nulla ratione quodq; medicamentum omnibus conuenire potest. Quãobrem duo in promptu habeto, alterum valentius ex similibus genere confectum alterum mitius: quæ inuicem mista dum vsus postulat permulta inter hæc iuxta misturæ quantitatem constitues.

Gal. lib. 6. methodi meden.

Li. 3. κατὰ γένη.

Vide reliqua apud Galen.

De neruis cæsim vulneratis.

SI autem neruus non punctim: sed planè cæsim vulneratus fuerit diligenter considerandum est, quo pacto facta vulneratio sit: vtrũne per trãsuersum neruum: an secundũ longitudinem eius. Tũ verò quantum interuenientis seu præiacentis cutis diuisum sit. Ad hæc spectandum etiam est: num totus neruus dissectus sit: an nõ ex toto præcisus. Eiusmodi nanq; vulnerum differentię, curandi rationem non parum euariant: vt ex sequentibus euadet manifestum. Itaq; si cutis, quæ interueniebat sectio: nõ satis pateat ampliori diuisione aperienda est: vt iam in præcedentibus admonuimus. Proponatur igitur primum satis esse cutis adapertũ: non ita tamen hiare vulnus: vt neruus ipse incisus sensui nudus adhuc appareat. Sanè huiusmodi nerui scissura siue per directum: siue per transuersum facta diuisio sit: vltra communes tres iam intentiones dictas in punctura obseruandas, tres adhuc alios scopos, siue intẽtiones

Hypothesis.

3. Intẽtiões particul.

1 habet. Prima est, vt in loco vulneris magis decliui,
turunda aliqua mollis, & suauis blandè imponatur.
2 Secunda, vt aliquod medicamentū anodynum, seu
mitigatorium, & vt vocant incarnatiuum, neruis di
3 catum, vulneri superponatur. Tertia, vt lana mollis
succida, vel oleo calente delibuta, desuper blandè alligetur. Ergo non ita exactè vulneris oræ committendæ sunt, & glutinandæ, quin emissarium aliquod relinquatur, quo collecta sanies effluere possit. Hæc enem ii in profundò retineatur, neruis putrefactionē ac corruptionem inducet, atque ita conuulsionem etiam inuehet. Eam ob rem profuerit (primis saltem diebus) turundam aliquam mollem, digestiuo ex terebinthina, oui luteo, & croci momento illitam, loco vulneris, vt dictū est, decliuiori molliter immittere, donec nullum ampliùs phlegmones, aut conuulsionis periculum timeatur. Medicamentum autē his neruorum, ac etiam tendinum vulneribus, cæsim non punctim acceptis, expeditissimum, apprimeq; idoneum esse creditur, quod vnguentum ex vermibus vulgò nuncupatur. Recipit autem centauræ minoris, linguæ canis, lanceolatæ, quæ plantago est minor, pilosellæ, consolidæ maioris & minoris, ana. M. vnum, vermium terrestrium, quos lumbricos appel lamus, lib. semis, olei communis, lib. vnam, vini lib. vnam, & semis: subigātur simul, & ita septē diebus nutriātur, seu (vt loquūtur) fermentētur. Deindè illis addantur sepi arietis à pelliculis emundati, lib. vna, picis nigræ, resinæ, ana quart. vnum gummi ammoniaci, galbani, opopanacis in aceto dissolutorū ana drac. quinq; : simul omnia moderato igne decoquātur vsq; ad vini & aceti consumptionē, & colentur. Vbi verò hæc penè refrixerint, adde terebinthinæ quar. semis. thuris, mastiches, sarcocollę ana dra. tres croci drach. duas: spathulâ agitentur in mortario, & fiat vnguentū. Porrò longè alia multa medicamēta, paratu etiā faciliora, hisce neruorū diuisiōibus, valde accōmoda referuntur à Gale. libro tertio de compositione

Turunda.

Vnguētū ex vermibus.

positione medicamentorum secundum genera, & sexto methodi medendi. Cuiusmodi est: quod ex oxymelite, & fabarũ farina: vel eruorũ: vel lilij: vel ciceris: vel lupinorum amarorum: vel hordeacea farina cataplasma conficitur.

Cataplasma.

Item pix liquida fermento temperata, atq; vulneri imposita.

Pix liqda.

Eruorũ quoq;, aut alia ex prædictis farina, fermento permixta. Imo & interim fermentum ipsum solũ. Quinetiam oxelæum solũ quod caleat, modò acetum abundè acre, & vetustũ sit.

Oxeleum.

Propolis quoq; recẽs liquida, & pinguis vulneri imposita, sæpe præsidio fuit: interim quidem per se, interim fermento commixta. His itaque præsidis ad neruorum vulnera, tam in agris, quàm in vrbibus felici admodũ successu, Galenus sæpe vsus est, nõ solum in his, quos iam phlegmone prehenderat: sed etiã: vt refert protinus ab initio.

Propolis.

In summa oportet medicamẽta omnia: quæ neruorum vulneribus tã cæsim, quàm pũctim inflictis, ex vsu futura sunt ea pollere facultate: quæ & modicè calfacere (id est, tepidum calorem, & veluti ex sole suauem excitare) & valenter, citra dolorem tamen siccare possit. Tum ea quoq; esse substantiæ natura, quæ ex alto saniem, atq; humores educere: ac digerere valeant. Atq; ex iis minus molesta esse consueuerunt: quæ liquida sunt: vt Galenus etiam annotauit, libr. 3. de compo. medic. secundum genera.

Qualia in vniuersum medicamenta esse debeant, neruorũ vulneribus accommoda.

Super eiusmodi verò medicamenta lana mollis succida: vel oleo calente respersa apponẽda est, & leniter obstringẽda. Cæterùm quoniam frigus cum omnibus: tum verò maximè neruorum vulneribus infestissimum est plurimum conferet lanam ipsam superpositam permanere calidam: siue oleo tantum siue oxelæo quoque imbuta fuerit, fiet hoc si aliæ lanæ siccæ vellera: aut panni calidi subinde mutati, extrinsecus circumponantur, & æger intra tectum, si modò hyems fuerit, ad quintum vsque vel septimum morbi diem sese contineat. Nam si eo vsq; phlegmone non tentetur; vacetq; prorsus

Lana mollis succida.

dolore: & nullam sentiat læsionem: in posterum (inquit Galenus) tutus erit. Lib.3. κατὰ γένη. Atq; hæc de neruo cæsim vulnerato in vniuersum, ac generaliter dicta sunt siue per transuersum siue per directũ, seu lõgitudinem neruus diuisus sit. Quæ verò sequuntur peculiariter de neruo per trãsuersum vulnerato dicũtur.

De neruo per transuersum cæso.

AT si neruus per transuersum vulneratus sit, non tamen ex toto præcisus, maior conuulsionis metus impẽdet, inflammatione scilicet (vt suprà diximus) à dissectis fibris ad integras, & non sectas succedente: cæterùm conuulsione ab ipsis nõ sectis excitata: Huic itaque memoratis prius auxilius: quàm citissimè occurrendum est. Ergo in quiete omnino, & strato mollissimo continendus æger est, plurimoq; oleo affatim, & assiduè inguina spina axillæ collum, & caput perfundendum. Cæterùm in hoc vulnere largius sanguis mittendus est: & victus tenuior adhibẽdus: quàm in neruo per directũ incisio. Quòd si conuulsio iam superuenerit: & nulla conuenientiũ medicamentorũ vi remittatur reliquę 6.metho. fibræ quæ integræ remanserant: præcidi debent. Si enim totus neruus præcisus sit nullũ quidem præterea (vt Galenus inquit) conuulsionis periculum Ther.12. sequetur debilis tamen particula manebit. Verùm læsio: quàm mors potius optanda. Hoc pacto quibusdam in priore infernaq; femoris parte, per trãsuersum percussis reliquum tẽdinis amputauit Gale. Lib.3. κατὰ γένη. vt tuta illi esset curatio. Porrò si transuersa hæc diuisio, tam insigniter alta in musculo facta sit: vt deligatura nihil prodesse possit: non dubitabis musculi distantes inuicem partes (præsertim si vulnus recens fuerit) suturis altioribus contrahere: curâ tamen semper adhibitâ: ne ab acu neruus, vel tendo compungatur. Carnosa nanque ipsa musculorum pars, dum acu suitur: periculo vacat. Nerui verò, aut tendines: non mediocri periculo consuuntur.

Horum

Horum quidem omnium Galenus nobis autor fuit lib. tertio de compo. medi. secundum genera, ad hūc modum scribens: Contemplatus (inquit) gladiatorem quendam ex his quos equites nominant, trāsuersam diuisionem in priore: ac inferiore femoris parte habentem eamq; satis altam: tum vulneris labrum intuitus sursum alterum reuulsum, infrà alterum quasi ad patellam detractum, non dubitaui distantes inuicem musculorum partes suturis contrahere: curatiōe illa: quæ Græcè à latitudine κατὰ πλάτος dicitur neglecta. Itaque veritus tendines ipsis cōsuere denudatis prius illis, sic altioribus suturis vsus sum, haud ignarus carnosam ipsam musculorū partem periculo vacare: tendines verò non item, quanquam hoc nullum ex præceptoribus facientem viderim. Has autem suturas in eiusmodi vulnere, ideo non superficie tenus: sed altius moliri conuenit, ne quæ in imo sunt, inconglutinata dehiscant. Reliqua verò, quæ ad vulneris curationē attinent, hic quoq; sunt eadem etiam si totus neruus præcisus sit. In solo itaq; per transuersum accepto vulnere, eodemq; insigniter alto cum deligatura nihil prodesse potest ex sola sutura curatio absoluitur. Etenim in vulneribus: iuxta membri longitudinem factis, deligatura vulnerati musculi partibus inuicem contrahendis sufficit Galeno. Cæterùm sutura decenter facta, biduo consutum vulnus fouendum erit rosaceo, in quo lumbrici terrestres prius decocti fuerint, ac suprà puluis aliquis qui suturam contineat, aspergendus erit, cui parem ipsorum lumbricorum desiccatorum, & contritorum portionem, si lubet, adiicies. Quidam enim memoriæ prodiderunt, eiusmodi terræ intestina contrita, neruisque diuisis imposita, protinus mirum in modum prodesse: vt libro simplicium vndecimo Galenus refert. Sunt qui & centaurium arefactum, & contritum etiam inspergunt. Medicamen enim est admodum desiccatorium, mordacitatis expers, quodq;, si glutina-

Historia de gladiatore in femore vulnerato.

Cur suturæ altæ esse debent.

Lūbrici in rosaceo decocti.

Centauriū.

toriis, & desiccatoriis miscetur vlcera maligna, & cacoëthe sanare creditur. Quin & ipsius herbæ recẽtis illitu magna vlcera glutinãtur: vetusta quoq;, & quæ ad cicatricem ægrè perducuntur, eodẽ modo vtentibus cicatrice obducũtur Galeno libro septimo de simplicium medicamentorũ facultatibus.

Radix centaurij minoris.

Refert Dioscorides, & quodam in loco Auicennas, quòd carnes minutim incisæ coalescunt: si cũ cẽtaurio maiori decoquãtur. Eidem quoq; centaurij minoris radix recens: aut arida antè madefacta: vulnera conglutinat, & coniungit. Sed iam tempestiuum est vt de nudato neruo dicamus.

Nerui cæsim vulnerati, & nudati curatio.

NVdato neruo omnis curationis consiliũ huc tibi dirigendum est, vt minima cum rosione sicces. Proinde si neruus non punctim: sed planè cæsim vulneratus fuerit, cute etiã quæ interueniebat diuisa, adeo vt nudus appareat, nullum iã suprà commemoratorum medicamentorũ, quæ ex euphorbio, ac similiter acribus, emplastri specie fiũt applicabis. Nudatus nãque vehementẽ ipsorũ vim ferre nequit: ita vt cùm interposita cutis erat, tulit. Optimè igitur eo casu feceris, si & calcem, & pompholygem, ac metallica omnia resinas quoq; olea, mel, & ceram quæ eiusmodi medicamentis, nudato neruo, ac diuiso apprimè idoneis, miscẽda sunt, elueris: quo scilicet citra rosionem vllam sint siccatura. Quippe medicamentis omnibus (vt Galenus inquit) quæ laueris acris, mordensq; humor eluendo detrahitur. Tunc igitur præstantissimum erit, calcem æstatis tempore in diebus canicularibus sub sole, aqua salubri, & dulcissima sæpius elotam, & exiccatam, plurimo optimoq; rosaceo admixtam apponere. Congruit & hoc casu medicamentum, quod è pompholyge (vt dictum est) elota fit: largiore itidem, ac probatissimo rosaceo salis omnino experte, solutum liquatúmve. Salubre quoque medi

Nudatus neruus vehementẽ medicamentorũ vim ferre nõ potest.

Lib. 6. met. & 9. simp.

Calx elota cũ rosaceo.

Medicamentum ex pompholyge.

medicamentum est, & quod ex melle optimo sub emplastri specie componitur. Solui verò & id rosaceo oportet, quod tū reliquis conditionibus sit optimum, tum salis omnino expers: vt scilicet minima cum rosione sicces. Nihil enim acre (vt diximus) nudato neruo (quæ pars est suapte natura sensu vegetissima) vnquam admouendum est. Si verò robustus sit, qui vulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est, etiam valentioribus remediis nonnullis vti: vt pastillis, seu trochiscis ex Polyida autore, sapa calida solutis, & in linamentum illitis.

Emplastrū ex melle.

Neruo denudato nihil acre admouendum.

Id autē vel imprimis (inquit Galenus) semper habendū curæ est, ne quid ex iis, quæ vulnus cōtingēt frigidum sit. Quandoquidem ipsa laborans particula, & sensilis maximè est, & principiū corporis partium primati [nēpe cerebro] cōtinua, & tēperamēto suo frigida. Quorum omnium occasione, & ex facili à frigido offenditur, & suā offensam cerebro impertit. Ad iam dicti verò pastilli vsum propè etiam accedit & medicamēti vsus: quod διὰ χαλκίτεως Galeno nominatur, vulgò autē diapalma. Hoc ergo medicamine, si trochiscos Polyidæ ad manum nō habemus: vti tuto poterimus. Pastilli autem Polyidæ ex quinto libro de cōpositorū pharmacorum miscella sunt requirendi, quorū si copia nō est, Andronis vel Pasionis, vel etiā Galeni pastillus erit sumēdus, quorū compositiones libro superiore cap. de carbunculo descripsimus. Cæterū vulnus eiusmodi oleo perfundendum non est, præsertim cùm nunc memoratis pastillis curatio suscipitur. Nam oleum illorum viribus aduersatur, & sordidum vlcus reddit. Neque enim parum interest (inquit Galenus) nudo ne neruo oleum: an per interpositam cutem admoneas. Abluenda igitur à vulnere sanies est, molli lana specillo circunuoluta, in sapa tepida intincta, & mox expressa. Quòd si omnia benè atque ex animi sententia succedant, etiam vino dulci non acri, & mordaci,

Lib. 6. met.

Nihil frigidū nudato neruo admouendum.

Diapalma.

Pastilli.

Oleū nudato neruo, & vulnerato, nō esse admouēdum.

Sanies quibus abluenda.

daci, vulnus commodè poteris madefacere. Eo au-
tem iam penè ad cicatricem ducto, etiam vtile fuerit
album, tenue, & quod Græci oligophoron vocant.
Aqua nudato neruo aduersatur.
Aquæ verò vsum, ob causam superius adductam, si-
cuti & relaxans cataplasma semper in neruo nudato 5
deuitabis. Blandè etiam, ac suauiter vulnus (si neces-
Detersoriū medicamentum.
sitas vrget) detergebis, vnguento ex vermibus fa-
cto, vel aliquo alio detersorio medicamento, quod
recipiat mel probatissimum terebinthinam, & fa-
rinam hordei, aut fabarum: vel alio ex iis, quæ in an- 1
tidotario habentur. Nōnulli pro comperto habent,
Cādens ferrum.
quòd si dissecti nerui capita, seu extremitates can-
denti ferro, carne vitata, leuiter attingantur, optimè
posteà conglutinari. Postquàm autem neruum denu
datum contexeris, linamenta extrinsecùs circundu- 1
cere oportet, ex medicamento (inquit Paulus) quod
angustis vulneribus faciat: nempe eo, quod ex eu-
phorbio præparatur, aut fimo columbarum, sed ita,
vt etiam sanas partes ampliter comprehendat.

De neruorum contusione. 2

Neruorū cōtusio promiscuā habet, cū ecchymosi, tum generationis, tū curatiōis rationem.
NEruorum contusionem promiscuam cum ec-
chymosi, seu carnium contusione habere ge-
nerationem, facilè nobis insinuat similis vtri-
usque affectus curatio. Itaque illic & digerentibus, :
& adstringentibus medicamentis vtebamur, hîc ve
rò etiam siccantibus, & astringentibus nobis vten-
dum est, præsertim dùm cutis vnà cum neruo contu
sa exulcerataque est. Si verò absque cutis simili affe-
ctu neruus quidem cōtusus est, huic auxilia, quibus 3
euocandi, ac digerendi facultas insit, adferenda sunt.
Si cū neruo cutis contusa sit.
Contuso igitur neruo, si cutis simul cōtundatur, &
vlceretur, fabarum lomentum oxymelite dilutum,
aut si magis siccare voles eruinā farinam cum sapa,
& modico aceto illines. Quòd si ampliùs adhuc sic- 3
care desideras, irim quoque illyricam, vel eam quam
vulgò florentinam vocant, immites. Recentiores in
hoc affectu per initia rosaceum cum oui candido li-
quore

quore admouent, & mitigato dolore laborantem particulam fouent vino tepefacto, quod crassæ sit substantiæ, & astrictionis particeps. At si vnà cum contusione dolor infestet, picem liquidam cataplasmati è farina fabarum adiicies, & vbi simul bene decoxeris, calens medicamentum applicabis. Vniuersi autem corporis curatio, eadem est cum ea, quā paulò antè docuimus. Verùm si neruus quidem contusus sit, cutis verò nihil quod sensui appareat, à natura recesserit, oleo calente discussorio, quale anethinū est, & rutaceum, irinum quoq; & amaracinum, continuè locum irrigabis, perfundésve, & lana oleo madefacta fouebis, ac totius corporis curam prædictis similem adhibebis. Porrò si neruus totus sit præcisus, metus prætereà nullus (vt paulò antè diximus) instat, nullum enim inde periculum sequi potest. Membrum tamen ea parte debile efficietur, præsertim si dissectus neruus insignis magnitudinis fuerit. Curatio verò eius communis est, cum ea quæ aliorum est vlcerum.

Si dolor vnà cū contusione infestet.

Si neruus cōtusus est, cutis verò nequaquàm.

Si neruus totus sit præcisus.

De Vulneribus oßium. C A P. X I I I I.

Radita vulnerum carnosę substantię, venarum, arteriarum, & neruosarum partium curandi ratione, nunc de vulneribus ossium nobis agēdum superest. Cæterùm tametsi omnis continuitatis seu vnitionis solutio in osse Galeno sexto methodi medendi & passim alibi, Græcè proprio nomine catagma, (quod Latinis est fractura) dicatur, recentiores tamen tum medici tū chirurgi, fracturam vocare consueuerunt, solam eam ossis diuisionem, quæ sine incisione, à violentia quadam, vt ruptura extrinsecùs accidente, fit, de qua in sequētibus latiùs dicetur. Vulnus verò ossis appellare solent, præcisionem ense, aut quopiam alio simili incidente, vel in profundum penetrāte factam, de qua in præsentiarum dicere statuimus. Huiusmodi autē

Fractura quid.

Vulnus ossis.

præ

præcisio quandoque (vt nunc loquuntur) est totalis, quandoque partialis. Cæterùm cùm os ipsum vulnerari non posit, quin caro & venę, & aliæ superiacentes particulæ etiam vulnerentur, sæpenumero ex ossium vulnere, pessima quædã symptωmata excitantur. Nempe profusio sanguinis, dolor vehemens, cõuulsio, & syncope: à quibus & agendorum etiam indicationes sumendæ sunt. Porrò cùm notæ vulnerum ossium, sensu sint satis cõspicuæ, his prætermissis iudicia seu præsagia subiiciemus, quæ tã ab ipsis veteribus quàm recentioribus, scriptis mãdata sunt.

Ex ossium vulnere praua oboriuntur symptωmata.

IVDICIA.

1 Itaque iudicat Galenus libro artis medicinalis, & rursum tertio & sexto methodi medendi, quòd ossis soluta semel partium continuitas nunquàm posteà adamussim & per se instaurari potest: præsertim verò in iuuenibus, & adolescentibus, & viris, multoque minus adhuc in senibus. Potest nanque os illud tantùm vnitionem per se & sine alterius ope recipere, atque in idẽ adamussim coalescere, quod abundè molle est, cuiusmodi cõspicitur in puerilis. Alterius tamen ope, vt substantiæ cuiusdam interuentu, ceu glutino quodam, ossa ipsa quantumuis etiam dura siccaque sint, concrescunt glutinantúrve. Vocant autem glutinum hoc, seu substantiam illam interuenientem, cuius beneficio separatæ ossis particulæ secum agglutinantur colligantúrque, Græco vocabulo πωρον sarcoidem, id est, callum carnosum. Huius prognostici ratio superiùs adducta est, vbi de iudiciis vulnerum in vniuersum agebatur.

Puerorũ ossa diuisa, ꝑ se coalescũt.

2 Hippocratis oraculum est libro septimo Aphorismorum, casum prauum esse, osse nudato, carnem circunstantem videri ab Erysipelate apprehensam. In ossis (inquit) exutione, hoc est, nudatione, erysipelas, malum. Sed hic casus (vt Galenus ait in commentario) ossibus ita patientibus raró superuenit.

Erysipelas in ossis nudatione malum.

3 Adhæc, frigidum nudatis ossibus, eiusdem Hippocratis testimonio, est infestissimum: partes enim sunt exangues, ac natura sua frigidiores. Quæcunque autem

Nudata ossa, à frigido

autem tales in animalibus partes sunt, citiùs, ac magis à frigido offenduntur, vt libro quinto Aphorismorũ Galenus annotauit, cõmẽtario decimooctauo.

magnopere offendũtur.

4 Si magna ossa, veluti est os, quod propriè brachium, & humerus dicitur, vulgò autem os adiutorij, & vtrunque focile, siue os tibiæ, maius inquam, & minus (illud cneme, hoc perone Græcis dicitur) tota præcisa sint, adeò vt medulla egrediatur, vulnus tale periculosum admodùm est, & magna ex parte membrum, quod ita præcisum est, emoritur. In tam insigni nãq; incisiõe, nerui, venę, & arterię maiores, quæ vitam, sensum, atque alimentum particulæ iam sic affectæ priùs ministrabant, omninò præcindũtur. Quanquàm non defuerint aliqui, qui Auicennam perperàm intelligentes, ausi sint oppositum planè asserere. Inquit autem ad hunc modum Auicennas, Et quod dicitur de incisione medullæ, quòd interficit, est intentio, in qua nulla est vtilitas. Habet enim medulla lenitatem, & viscositatem, & non inciditur. Quod dictum sic accipiendum est: quod nullus vnquàm interiit ob pręcisionem medullę ossium, quanquàm membrum sic percussum tandem contabescat, & emoriatur: ob eam scilicet, quam nuper adduximus causam. Cùm verò dicit, medullam non incidi, hoc intelligendum, cùm os frangitur, non autem cùm totum excinditur. Quis enim addubitat, cùm os totum præcinditur, & medullam quoque simul excindi posse?

Magnorũ ossium præcisio, cũ exitu medullæ, periculosa admodũ est.

Lib. 4.

5 Cæterùm summoperè cauendum est, ne aliquid ossis vulnerati subitò, ac magna vi extrahatur. Nam si ita fit, vix à fistula, conuulsione, delirio, & febre, laborans tutus erit, vt Auicennas nos commonuit libro quarto suæ medicinæ. Proindè satiùs est, extrahenda ad tempus relinquere, & medicamẽto aliquo attractoriam facultatem habente, naturam adiuuare, quàm sic ea subitò, & magna violentia eximere, vt suprà etiam monuimus, cùm de telis è corpore extrahendis ageremus.

Ossis vulnerati frustula, nec subitò, nec magna vi euellenda.

Curatio vulneratorum ossium.

Quatuor scopi in curatione vulneris ossiũ obseruandi.

IN curãdis ossium vulneribus, sicuti & in fracturis, atq; aliarum partium soluta continuitate, finis, seu scopus saltem primus, ac generalis, vnus est: nempe vnitio. Quòd si is per affectarum partium siccitatem (vt paulò antè diximus) perfici nõ possit, restat alter, vt alterius scilicet cuiusdam interuentu dissidentes ossis vulnerati partes glutinentur. Vt autem finem hunc secundum possis assequi, quatuor alij scopi tibi proponuntur obseruandi, suo ordine exequendi.

1 Primus est, vt iis, quæ infixa sunt, & ossium frustulis (si quæ sint) exemptis, partes inuicem distãtes, in vnum adducantur, & vt commissæ iam seu coniunctæ maneant, vulnus in carne acceptum, suturis altioribus, ac validioribus contrahendum est.

2 Secundus est, vt præsidia, quibus huic affectui ritè mederi possis, prudenter deligas.

3 Tertius, vt deligaturæ modus decens adhibeatur. Nempe talis, vt commodè vulnus tractari, ac curari possit, citra omnimodam eius ipsius deligaturæ remissionem, & ademptionem.

4 Quartus, vt postquàm à phlegmone iam tuta esse videbitur laborans particula, victus poro gignendo aptissimus, instituatur.

Primus scopus.

Cæterùm, quomodò primus scopus attingi possit, iam in sermone vniuersali de vulneribus superiùs dictum est. Quòd autem eiusmodi suturę in carnosis partibus factæ, in proposito affectu sint ex vsu, hinc manifestum euadit, quoniam disiunctas vulneris partes, in vnum adducunt, adductas verò, coniunctasq; haud ampliùs dissidere patiuntur, ac præter hæc, partis substantiam tuentur. Vices enim deligaturæ, & ferularum tenent, prohibentq; ne circunfluus aër plagam temerè subintret, & os ipsum alteret, ipsiq; noxam inferat, quod magnoperè vitandum est. Atque hæc omnia in proposito casu sunt

vtilissim

vtilissima. Permittendũ igitur, vt vulnus mox carne impleatur, atque caro ipsa medicamentis exiccatoria facultate præditis, ita obdurãda est vt tandem calosa fiat, & poros gignatur. Itaque si aliquid ex ipsius ossis substãtia deperierit, eiusmodi cauitas ad vnguem impleri non potest, sed insanabilis remanebit, vt libro tertio metho. med. Gale. nobis est autor.

Secũdus scopus.

Secundum autem scopum hoc modo assequeris. Sutura decenter facta, turundam in locum vulneris decliuiorẽ imponito, vt per hoc emissariũ ossis frustula (si adsint) vel sanies, aut purulenta colluuies, educi & expurgari possint. Sed & puluerẽ suturarũ (vt vocant) conseruatiuum, superponito, quem primis diebus cum oui candido liquore remiscebis. Posteà verò agglutinatorium commune ex puluere illo, quo omnes passim vtuntur, terebinthinæ permixtum ita vt in vnum corpus coëant, superaccommodato, vel aliquod aliud simile, ex iis quæ incarnatiua vocant, prout res expostulabit. Ergo turundulam melle rosaceo, quod puluerem glutinatoriũ ex myrrha exceperit, illitam, indito. Myrrha enim Auicennę, carne nudata ossa vestit, & operit. Itaque si os exutũ nudatúmue appareat, prædicto puluere, & linamẽtis ex optimis pãnorũ laciniis cõfectis, ipsum operito munitóue. Deinde emplastrũ, vel stupas, aut pãnos lineos vino calẽte delibutos, super applicato.

Myrrha.

Tertius scopus.

Cæterùm, tertius scopus in curando ossium vulnere propositus, ita absoluetur. Cum os totum præcisum est, facta imprimis (vt dictum est) sutura, totum membrum, vt Razes præcepit, excepto vulnere, duplici pãno, obuoluito. Pannos autem eiusmodi, primis quidem diebus oui albore, sequentibus verò, vino calido, tum austero, tum nigro, imbuito. Et fascia longa ac lata iuxta membri magnitudinem & figuram deligato. Ea enim longitudine & latitudine fascia ipsa esse debet, quã vulneratæ partis conformatio desiderat. Vt autem cõueniens sit eiusmodi deligatura, eius principium iuxta finem laborãtis

Deligaturæ modus ĩ vulnerato osse.

particulæ incipiat. Ab hinc facta ad superiorem partem circunuolutione, vbi propè vulnus vētum erit, fasciam ex aduerso plagæ circunducito, atque eam versus corpus non comprehenso vulnere, quousque satis erit, dispensato. Mox fasciam vertendo, eam supernè deorsum ducito. Atque vbi iam ad locū vulneris eam deduxeris, in partem vulneri oppositam, suprà priorem aliam circumuolutionem, circunductus inicito, eosq; ita dispensato, vt ibi vnde initiū accepit deligatura terminetur, & vulnus minimè coopertum remaneat. Porrò, fasciæ sic reuolutæ extrema acu ibidem erunt assuēda. Deindè ferulæ duæ vel tres (si vulnus in artubus acceptum est) leues ac politæ, membri læsi figuræ, ac magnitudini accommodæ iniicientur, quæ læsam partem ita fulcient, vt vulnus minimè contegant. Has autem fascias deligabis, nec priùs solues, quàm vulnus percuratum fuerit: nisi tamen dolor, vel eo loci excitatus pruritus, aut inflāmatio nos ad id compellat. Quibus quidem symptomatis modo, quo in sermone vniuersali diximus, succurrendum erit. Vulnus verò extrinsecùs stupis contegendum est, & fascia deligandum, quæ singulis curationibus solui debebunt, quū aliæ supradictæ fasciæ maneant: deinde vulnus detergeri, exiccari, & more aliorum vicerum curari debebit. Quod autem (inquit Galenus) neotericis inuentum est glossocomion, quo maximè tēpore gignendi calli vtimur, laudandum id quidem, quātum aliud quiduis eiusmodi machinarum, ducimus.

Quartus scopus. Porrò quod ad quartam intentionem attinet, quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus est, cibis boni succi, & qui multùm nutriant, ex quibus prouenire succus soleat, non solùm bonus, sed etiam tenax, ex quali fieri callum maximè expedit: de quo plura in sermone de fracturis. De duritie autem, quę *Lib. 6.* diuortium continui sequitur in fractura, quam Græci catagma vocant, fusiùs etiam alibi dicetur.

FINIS LIBRI SECVNDI.

GENERALIS DIVISIO VLCERVM,

In librum Tertium Chirurgicarum institutionum Io. Tagautij Medici.

VLcus.

1 Simplex, — *Id est, cui nec vllus affectus alius, nec symptoma vllum coniungitur.*

2 Compositum, — *Seu cũ alio affectu, aut symptomate complexum.*

1 *Vlceris simplicis, ac solum consistentis differentiæ.*

Veræ, ac propriæ,
Extrinsecùs accedentes, — *Hoc est, à natura vlceris acceptæ. Et non à substantia rei desumptæ.*

Vlceris differentiæ veræ, ac maximè propriæ, atque à substantia rei acceptæ, sumuntur.

A figura ipsius vlceris.

Ab ipsis dimẽsionibus, — *Hoc est à diuisionis magnitudine, spatio, seu quantitate, &c.*

Vlceris differentiæ à figura.

Vlcus rectum.
Vlcus obliquum.
Vlcus pampini modo retortum.
Vlcus hami ritu vncum.

Vlceris differentiæ à magnitudine & spatio ipsius diuisionis.

Vlcus magnum,
Vlcus paruum. — *Longitudo, & latitudo.*

Vlcus in summo residens.
Vlcus profundum. — *Altitudo.*

Vlcus æquale.
Vlcus inæquale. } *Differentiæ sunt etiam in alto.*

Vlcus magnum, & profundum. { *Longitudo, & altitudo.*

Sub magno comprehenditur longum, & latum: sub paruo, breue, & angustum. Quæ differentiæ sunt à dimensionibus sumptæ.

Vlceris simplicis differentiæ extrinsecùs accedentes, & non à substantia rei, hoc est, à natura ipsius vlceris, acceptæ, sumuntur.

A tempore.
A parte affecta.
A situ, seu loco in parte affecta.

Quæ à generationis modo, & ratione sumũtur differentiæ magis ad vulnus ptinent, quàm ad vlcus.

Vlceris differentiæ à tempore.

Vlcus recens.
Vlcus inueteratum.

Vlceris differentiæ à parte affecta.

Similari.
Organica.

Vlceris differentiæ à parte similari affecta.

Vlcus in cute.
Vlcus in carne.
Vlcus in arteria.
Vlcus in vena, &c.

Vlceris differentiæ à parte organica affecta.

Vlcus auris.
Vlcus narium.
Vlcus oculorum.
Vlcus oris.
Vlcus faucium.
Vlcus pulmonum &c.

Vlceris differentiæ à situ in parte affecta.

Vlcus in conspectu.
Vlcus sub cute conditum, & non apparens.
Vlcus in principio, in fine, vel medio musculi.
Vlcus in supernis partibus.

Vlcus

Vlcus in infernis partibus.
Vlcus secundum longitudinem.
Vlcus secundum latitudinem.
Vlcus secundum transuersum.

2 *Vlceris compositi differētiæ sumuntur à cōplexu ipsius.*
Cum symptωmate.
Cum morbo.
Cum sua causa.
Cum sua causa & morbo.
Cum sua causa,morbo,& parte affecta.

Nō sunt propriæ differētiæ,sed verius cōplicati affectus.

Vlceris differentiæ à complexu cum symptωmate.
Vlcus crucians.
Vlcus dolore vacans.
Vlcus purum.
Vlcus sordidum.
Vlcus saniosum.
Vlcus cruentum.

Vlceris differentiæ à complexu cum morbo.
Vlcus dyscratum,id est,cum intemperie.
Vlcus phlegmonosum.
Vlcus erysipelatosum.
Vlcus gangrænosum.
Vlcus cancerosum.
Vlcus putridum.
Vlcus cauum.
Vlcus supercrescens.
Vlcus phagedænicum.

Vlceris complexus cum sua causa.
Vlcus spontaneum.
Vlcus ab animali venenoso.
Vlcus à simiæ morsu.
Vlcus ab hominis morsu,&c.

Vlceris complexus cum sua causa,& morbo.
Vlcus cacochymum,id est, vitioso succo obsessum.
Vlcus cacoëtes,id est malignum.

Vlcus rheumaticum, id eſt, fluxione vexatum.
Vlcus arroſum.
Vlcus ſinuoſum.
Vlcus ab atra bile.

Vlceris differentiæ à complexu cum ſua cauſa, morbo, & parte affecta.

Eroſio.
Caries.
Eſthiomenus.
Sphacelus.
Dyſenteria.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER TERTIVS.

De vlceribus in vniuersum.

Quid sit vlcus vulgò apud chirurgos, & eius diffinitionis interpretatio.

CAPVT I.

DIximus libro superiore, de cruentis vulneribus, seu de ea cõtinui solutione, quæ in carnosa parte ex vulnerando recens facta est, ac relicta. Nunc trãseundum ad id vnionis etiamnum in carnosa ac molli substãtia factum diuortium, quod nec recens est, nec cruentum: sed iam inueteratum, & in quo vna, vel plures consistunt dispositiones, quæ vnionem: vel consolidationem remorantur, atque impediunt: ex quibus saniosa, & purulenta quædam colluuies, putredoq; excitatur. Vocant autem vulgares medici, & chirurgi tale vnionis diuortium seu continui solutionem, communiter vlcus. Quanquam vulnus, & vlcus ferè passim apud probatos autores pro re eadem sumantur: nempe pro dissolutione vnionis in parte carnosa. Quæ siue recens sit, siue antiqua (quatenus saltem solutio tantùm vnitatis est) eandem sanationem (vt Galenus ait) semper

Vlcus qui vocetur ch rurgis vul garibus.

Vulneris, seu vlceris finis.

desiderat. Cuius vtique propositus finis vnus est, nempe vnitio, vel agglutinatio: vel coïtio: vel continuatio: quæ eadem sunt. Itaque discrimen quod à tempore sumitur, nihil planè proprium indicat Galeno. Nam recens (inquit) vetúsve vlcus nihil indicat. Quanquam indicare videtur nonnullis: sed hi seipsos fallunt. Non abs re tamen factum putauimus, si recentium: ac vulgarium medicæ, ac chirurgicæ familiæ scriptorum morem iam ab omnibus receptum sequuti, discrimen inter vulnus (quam & plagam vocant) & vlcus posuerimus.

Vlceris definitio.

Vlcus quidem cum ipsis appellantes continui solutionem in substantia carnosa & molli, in qua vna vel plures consistunt dispositiones, vnitionem seu agglutinationem fieri impediẽtes, ex quibus sanies, & purulenta quædam colluuies, ac putrilago excitatur.

Vlcus quid Auicennæ.

Apud interpretem autem Auicennæ vlcus ita breuiter definitur: Solutio continuitatis in carne, quando iam continet saniem & pus nominatur vlcus.

Definitionis vlceris examinatio.

Cæterùm in hac vlceris definitione, solutio continuitatis, locum generis obtinet, cuius species libro superiore de vulneribus abundè recensuimus. Reliquæ verò difinitionis particulæ pro differentia appositæ sunt. In substantia quidem carnosa, siue in carnosis, & mollibus particulis, ad discrimen corruptionis ossium, quæ propriè vlcus non est: sed caries, & corruptela: quę teredωn Græcè dicitur. Quæ autem subnectuntur, ad differentiam vulnerum addita sunt. Vulnus enim recens, & cruentũ quatenus saltem vulnus est, & quantum nominis ratio indicat solutio est continui simplex, ac per se consistẽs, hoc est nulli alteri affectui aut præcedenti: aut sequenti coniuncta: qui eius curationem, nempe agglutinationem (quam solum desiderat) remoretur, & impediat.

Vlceris nomine quid intelligatur in chirurgia.

Vlceris verò nomine, communiter in chirurgia eam vnionis, seu continui dissolutionem statim inaudimus, quæ non simplex sit: vt vulnus: sed quæ aliis dispositionibus, eius curationem impedien

dientibus seorsumq́; , ac per se nonnunquam consistere valentibus, complexa semper atque annexa reperiatur: vt in differentiarum enumeratione clarius innotescet. Quò fit: vt vulnus generaliter, si ad vlcus conferatur simplicis: ac minimè compositi affectus rationem obtineat: vlcus verò (quo de hîc agimus) compositus semper affectus intelligatur. Non imus tamen inficias quin & vulnera propriis quibusdam dispositionibus, quæ necessariò illis accidunt complicari posſint: vt verbi gratia magnitudini & paruitati, rectitudini & obliquitati, æqualitati & inæqualitati, profunditati & residentiæ in summo, & ita de aliis, quæ vulnerum discrimina siue differentias constituunt: generalem tamē vulnerum quatenus vulnera sunt, curationem parum aut nihil euariant, vt suprà in tractatu de vulneribus diximus. Itaque vulnus magnum & paruum rectum & obliquum ęquale & inæquale, in summo residens & in profundo penetrans, longum item & breue, recens & inueteratum, veræ ac propriæ sunt simplicis soliusq́; vulneris, & cui nullus alius adiunctus sit affectus, differentiæ: sicuti etiam & vlceris, quod solum consistit: vt in sequenti capite dicemus. Porrò in diffinitione vlceris ex Auicenna superiùs adducta per saniem, & putredinem sordities squammæ, & crustæ (quas Græci escharas vocant) etiam inaudiuntur: quæ in ipsis vlceribus contingere possunt. Itaque Auicennas, & qui eum sequuti sunt, vulnus & plagam vocant: vbi nondum est pus: vlcus verò vbi iam pus adest. In qua sententia fuisse quoq; videtur Cor. Celsus, Latinus ferè Hippocrates, libro quinto suæ medicinæ: vbi recentem, & cruentam adhuc plagam: vulnus appellat: vlcus verò, cùm iam vetustas occupauit, siue extrinsecus quidem per vulnera inciderit, siue intrinsecus corrupta aliqua corporum parte nascatur. Quid autem sit sanies, quid pus, quid sordes, postea dicetur.

Vlcus quo à vulnere differat.

Vulneris atque vlceris propriæ differentiæ.

De differentiis vlcerum, & à quibus sumantur.

C A P. II.

Vlcerũ differentiæ vnde sumãtur

VLcerum differentiæ sumuntur quibusdam à tribus potissimum: nempe à caussis ea excitantibus membris, & accidentibus, seu dispositionibus cum eis complicatis. Alij verò breuitati studẽtes, eas à duobus dũtaxat desumũt, vtpotè à caussis, & symptomatis, atque etiã affectibus ipsis, quibus cõplicantur: ea quidẽ; quę à mẽbris siue laborantibus particulis sumuntur discrimina omnino prætereũtes: quippe quæ ad particularẽ, non autẽ ad vniuersalẽ de vlceribus tractationẽ pertineant. Adde quod & in tractatu de fistula, id est, sinu, qui occalluit, de iis obiter agetur. Dicemus tamẽ hic & de iis nonnihil. Differẽtiæ, quæ à caussis sumuntur saltem cõmuniores, & magis propriæ, hæ cõmuniter solẽt à chirurgis assignari: vlcus virulentũ, & corrosiuum, siue comedẽs vlcus sordidum, rhyparon Græci vocant: & putridũ, siue putrefactũ, quod Græci serpedona appellãt vlcus cauernosum, & profundũ vlcus fistulosum, vlcus cãcerosum. Differentiæ autẽ, quæ ab accidentibus, siue symptomatis, & affectibus, quibus ipsa vlcera cõplicantur, ferè communes, atque æquiuocæ sunt, & ipsis vulneribus. Primo tamẽ, & magis propriè (vt recẽtibus placet chirurgis) de vlceribus, quã de vulneribus dicũtur. Hæ autẽ sunt: vlcus cũ intẽperie, quod Græcè discratum vocant: vlcus cruciãs siue dolorosum: vlcus cũ tumore aliquo præter naturam, quod apostematosum nominant: vlcus contusum, vlcus super crescens, cùm carne molli, & superflua, ὑπερσαρκῶν Græci appellant, Auicennæ interpres carnẽ additam super vulnera: vlcus durũ simul & tenebrosum: vlcus cãcerosum, & gangrænosum, vlcus cauũ, vlcus cariosum, id est, cũ osse corrupto: vlcus cũ varicibus, vlcus cacoëthes, id est, malignũ, & ęgrè sanabile, atque id genus alia. Cæterùm multæ

Vlcerũ differentiæ à caussis.

Differentiæ vlcerum ab affectibus quibus complicantur.

ex suprà commemoratis differentiis, veræ vlcerum differentiæ non censentur Galeno, sed aliorum affectuum cum vlcere complexiones, cuiusmodi sunt vlcus cancerosum, gangrænosum, supercrescens, putrefactum, cauum, & cum tumore aliquo, vt vlcus phlegmonôdes, erysipelatôdes. Putredo nanque, gangrena, phlegmone, erysipelas, cancer, & reliqua id genus, ex morborum sunt genere: nempe affectus præter naturam, actionem vitiantes, qui seorsum ac per se consistere possunt. Quod enim consistere seorsum, & per se potest, id nullius vnquàm (inquit Galenus) alterius fuerit differentia. Esto igitur hoc tibi veluti præceptio, ac regula, qua discernere liceat, differentiáne alicuius affectus aliquid sit, an alterius affectus complexum. Sed & alio rursus modo vlcus crucians siue dolorosum, & vlcus sordidum, ceu quædam vlceris differentiæ dicuntur, cum tamen veræ aut propriæ differentiæ non sint, sed complexus potiùs symptomatis cum vlcere. Dolor nanque & sordes ex symptomatum sunt genere. Pari modo & cùm dicitur cacochymon vlcus, id est, vitioso succo obsessum, aut fluxione vexatum, quod rheumaticum Græcè Galeno dicitur, aut arrosum, id est, quod exeditur, causa cum affectu copulatur. Talia igitur multa pro differentiis vlcerum chirurgis & medicis vulgariis vsurpantur, quæ reuerà differentiæ non sunt, saltèm apud Galenum, sed alterius dispositionis complicationes seu affectus compositi. Simplicis igitur soliusq; vlceris differentiæ veræ ac propriæ, ab ipsa vlceris natura sumuntur. Vlcus autem simplex hîc cum Galeno appellamus, quod solum consistit, id est, cui nec vllus affectus alius, nec symptoma vllum coniungitur. Simplex igitur non erit, si quæ exulcerata est particula, vel fluxione vexetur, vel malo succo vitiosa sit, vel omninò extra naturalem temperiē fuerit, vel vlla cauitas adsit, vel si aliqua cutis amissio contigerit. Itaq; differentiæ, quæ ab ipsa vlceris natura sumuntur, vel maximè propr

Affectus cū vlcere complicati.

Vlceris complexus cum symptomate.

Vlceris complexus cum sua causa & morbo.

Veræ ac propriæ vlceris differentiæ vnde sumuntur.

Vlcerũ differentiæ maximè propriæ. Figura. Quantitas. Dimenſio.

propriæ ſunt, & à ſubſtantia rei acceptæ, vel extrinſecùs accedentes. A ſubſtantia rei capiuntur, quæ à figura, & à diuiſionis magnitudine ſeu quantitate, ac dimenſione, ſiue ſpatio ducuntur. A figura, vt vlcus rectum, vlcus obliquum, vlcus circulare ſiue rotundum, vlcus retortum, vlcus vncum. A diuiſionis magnitudine, ſiue quantitate, vt vlcus magnum, vlcus paruum. Ex dimẽſionibus ſiue ſpatiis, vt vlcus longum, vlcus breue, vlcus latum, vlcus anguſtum, vlcus ſublime, ſiue ſuperficiale, id eſt, in ſummo reſidens: vlcus profundum, vlcus æquale, vlcus inæquale.

Vlcerũ differẽtiæ extrinſecùs accedẽtes. Tempus. Modus & ratio generationis. Situs.

Extrinſecùs verò accedentes vlcerũ differentiæ ſumuntur à tempore, & à generationis ratione: item ex eo quod totum vlcus, párſve vlceris conſpectum fugit, vel conſpiciendum ſe præbet, hoc eſt, à ſitu in parte affecta. A tempore quidem, vt vlcus recens, vlcus inueteratum. Ex generationis ratione, vt vlcus inciſum, vlcus diruptum, vlcus partim inciſum, partim diruptum. A ſitu in parte affecta, vt vlcus in conſpectu ſiue euidenter apparẽs, vlcus intùs conditum, ſiue non apparens, idq́ in toto, vel in parte: item vlcus in principio muſculi, vlcus in fine muſculi, vlcus in medio muſculi.

Locus affectus.

Cæterùm quæ ex loco affecto ſumuntur vlcerum differentiæ (ſi tamen differentiæ cenſendæ ſunt) non vtique, vt Galenus inquit, à propria ipſorum natura, vt præcedentes, deſumuntur. Loci autem in quibus conſiſtunt, vlcera ſunt partes ſimilares, & organicæ. Igitur ſi à locis in quibus eſt vlcus, differentias cenſeas, hoc modo fiet diuiſio vlceris à loco affecto: vlcus in parte ſimilari, vlcus in parte organica, ſiue inſtrumentaria. Rurſus vlceris differentias à parte ſimilari affecta, hoc pacto diuides: vlcus in vena, vlcus in arteria, vlcus in cute, vlcus in muſculo. Cenſetur enim muſculus, & pars ſimilaris, ſaltem ad ſenſum. Differentiæ verò à parte organica affecta eiuſmodi ſunt, vlcus auris, vlcus in faucibus, vlcus in aſpera arteria, vlcus pulmonis, vlcus pectoris, vlcus

in pen

in pene, vlcus in sede, & sic discurrendo per singulas corporis partes, quas instrumētarias vocamus. Atq; hæc completa, & absoluta est simplicis soliusq; vlceris, & cui nullus alius adiunctus sit affectus, in suas differētias diuisio, quæ à propria ipsius natura sumitur. Quòd si affectus aliquis, seu dispositio, quæ seorsum (vt diximus) & per se consistere posſit, vt phlegmone, gangręna, putredo, vlceri adiungatur, ab eo (vt suprà diximus) sumi non possunt vlceris differētiæ, saltem verè & propriè dictæ. Verumenimuerò quoniam ab ipso etiam Galeno locis sexcentis dictū est, non oportere de nominibus cōtendere, si quis putrescens vlcus, & quod exeditur, & quod gāgrænâ, & quod erysipelate affligitur, & cancerosum, & sinuosum, & cariosum, & cacoëthes, & dolens, & indolens, atque id genus alia, vlcerum differentias nominauerit, non erit cum eo contendendum, modò rectam illis curationem adhibeat. Vocabunturq; vlcerum differentiæ, sumptæ ab eo cum quo complicantur. Nempe differentiæ à complexu cum morbo, differentiæ à complexu, cum symptomate, differentię à complexu cum sua causa, & si quæ sint aliæ.

Non esse de nominibus cōtendendū.

De causis Vlcerum. CAP. III.

VLcerum causas in vniuersum geminas tantum chirurgorum posteritas statuit, nēpè antecedentes seu præcedentes, quæ Græcis προηγούμεναι dicuntur: & continētes siue coniunctas, quæ συνεκτικὰ græcè appellantur. Procatarcticas nanque, hoc est pręgressas & euidentes seu primitiuas illis minimè tribuūt. Quippè quæ dum carnem incîdunt, dirumpūt, aut laniant, aut quouis alio modo continui solutionem in ea efficiunt, nequaquam primo statim occursu saniem aut pus, aut sorditiem (quę necessariò vlcera comitari arbitrātur) creare, aut excitare possunt. Quāquàm consequio quodam id præstare valeant, nēpe corporeas, atq; antecedentes causas commouendo.

Itaque

Vlcerū causæ antecedētes.

Itaque vlcerum antecedentes causæ sunt, cacochymia, id est, succorum vitium, cùm scilicet sola qualitate peccant humores, non etiam quantitate, atque eorundem prauorum succorum, siue humorum in corpore existentium nimis exuperās copia, qui corporis ipsius particulas arrodere, & tandem corrumpere possint. Porrò eiusmodi succorum prauitas, aut ex deprauata victus ratione generatur, aut totius corporis, vel alicuius notæ membri, vt hepatis, aut lienis, vitio contingit, vti plærisque locis Galenus nobis testatum reliquit.

CAVSAE vlcerum cōtinentes.

Causæ verò continentes, siue coniunctæ vlcerum dicuntur intemperies illæ, quas malitias complexionum vocant, in vulneratas particulas ex causis προηγουμέναις siue antecedentibus modò dictis, vel etiam ex ipsis vulneribus, aut abscessibus, aliisve præter naturam tumoribus (sed malignis præsertim) ruptis & apertis, excitatæ. Quemadmodum enim ex herpete, tum miliari, qui Græcis cenchrias dicitur: tum etiam esthiomeno, id est, exedente, qui ex bile fit crassiore, & acriore, vlcus corrosiuum, siue erodens, generatur: ita ex anthrace, seu carbunculo presertim venenoso (quod vlcus est escharosum) rhyparum, id est, sordidum, & ex abscessibus profundum, & concauum, siue cauernosum procreatur.

Tres modi ægrè sanabiliū vlcerū.

Itaque tres hi ægrè sanabilium, rebelliumque vlcerum modi videntur.

1 Primus, qui ex intemperie subiectæ carnis prouenit.
2 Secundus, qui ex vitio confluentis fit sanguinis.
3 Et tertius, qui ex mensura, seu copia, vel quantitate confluentis nascitur, vt libro quarto methodi medendi Gal. annotauit. Qui & aliter ibidem diuisionem posse fieri tradit: nempe ægrè sanabiliū, rebelliumque vlcerum, alia propter vlceratæ carnis intemperiem, alia ob confluentem humorem, talia fieri. Tum intemperiem rursus ipsam bifariàm diduci, cùm aliâs in qualitate sola naturæ modum egressa, subdita caro sit, aliâs etiam cum accessorio quopiam tumore. Iam ipsum confluxum bipartitò

etiam scindi: nempe in confluentis succi, tum qualitatem, tum quantitatem. Quatuor igitur erunt in vniuersum contumacium, & ægrè sanabilium vlcerum modi: nempe sola subiectæ carnis intemperies, quam & dyscrasiam vocant: intemperies cum accessorio tumore, humor influens, aut vitiosus, aut multus. Humor nanque qui copiosior in partem vlcere laborantem influit (tametsi vitiosus non sit) sanationem vlceris (quòd in eo excrementa creet) moratur, atq; in lõgum tempus protrahit. Cæterùm quintum modum adiecisse videtur Gale. in cõmentario huius aphorismi Hippocratis: Vlcera quæcunque annua sunt, &c. nempe passionem ossis corrupti in loco vlcerato. Vbi enim caro, quæ ossi superiacet patienti, adhibitis (vt oportebat) idoneis medicamentis exiccata, contraxerit cicatricẽ, statim quidem integra sanitas restituta videtur. Rursus verò paulatim aliqua influẽte sanie ex osse corrupto, in parte penitiore iterùm aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur, à quo cicatrix eroditur, caro verò exulceratur. Subdit autem Galenus loco nuper ex quarto libro Therapeutices methodi citato, interim dictorum affectuũ siue dispositionum, aut aliquos, aut etiã pariter omnes misceri, atq; ita multas, ac diuersas vlcerum differentias iam suprà commemoratas enasci. Porrò tradenda est medendi methodus, nõ omnium simul, sed cuiusque seorsum, quod in sequentibus faciemus, à simplicioribus quidem exordiũ sumentes, vt eorum curatione tradita, compositorum sanationis methodus faciliùs, ac meliùs intelligatur. Cæterùm quoniam passim cùm de vlceribus tractamus, voces hæ, sanies, pus, virus, sordes, & id genus alia, nobis occurrũt, non abs re factum putabimus, si hoc loco quid apud chirurgos, & medicos significent, quoq; inter se conueniant, & dissideant, paucis aperiamus. Sanies propriè Latinis is tenuis humor est, qui Græcis ἰχὼρ dicitur, qualis exit ex vulnere nec recẽti, nec iam sanescẽte, sed inter vtrunq; tẽpus.

Hippocr.

Sanies quid

Quibusd

Quibusdam ichor sanguinis sanies interpretatur.

Saniei spẽs duæ Celso. *In aliquibus exẽplaribus non ἰχὼρ, legitur, sed ὕδρωψ.* *Meliceria.*

Saniei duæ sunt species apud Celsum, Græcis distinctæ nominibus, quarum vna ἰχὼρ, altera μελικηρία nominatur. Ichor tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximeq́ue vbi neruo læso inflammatio secuta est. Meliceria crassior, & glutinosior, subalbida, melliq́ue albo subsimilis fertur. Hæc quoque ex malis vlceribus, vbi nerui circa articulos lęsi sunt, & inter hæc loca maximè ex genibus profluit. Apud recentiores autem, & plebeios istos medicos, ac chirurgos (quibus nusquàm ferè vllius vocis proprietas, & quæ rei naturæ conueniens sit, seruatur) sanies com-

Sanies vulgò, pro pure malè vsurpatur.

muniter pro eo quod Latini apposité pus vocant, vsurpatur. Genus tamen interdùm saniem etiam faciunt, ad sordem, virus, seu virulentiam, & purulentam colluuiem, quam Græci πύον, Romani pus vocant. Nomine enim saniei, latiùs sumpto vocabulo, omnem humiditatem præter naturam alteratam intelligunt. Itaq́ue si tenuis sit humor, qui exit ab vlcere, virus, seu virulentia: si crassior, sordes: si verò mediocris, generis appellatione, illis sanies nuncupatur. Et hæc quidem in vlceribus (vt aiunt) copiosa, in cauis vulneribus pauca, reperitur. Est igitur sanies propriè vulgaribus medicis, & chirurgis, idem quod pus Latinis, & πύον Græcis: Celso verò genus est, duas sub se (vt modò diximus) species continens, Gręcis distinctas nominibus, quarum vna ἰχὼρ, altera μελικηρία dicitur. At Latinis Galeni interpretibus, vbi passim Græcè ἰχὼρ scribitur, sanies vertitur. Cæterùm, quod πύον Græcis, & Latinis pus propriè nominatur, ex sanguine, vel carne contusa ortum habet. In eius autem generatione, seminala quædam, vt quisquam dixerit, fit transmutatio, siue alteratio. Etenim cùm tres in animaliũ corpore fiãt alterationes, vt libro quinto simpliciũ Galenus docuit, vnà planè secundum naturam est, cùm videlicet cibus in ventre coquitur, aut in visceribus, & vasis, qui inibi generatur succus, vnde rursum pars vnaquęque nu-

Virus. *Sordes.* *Sanies.* *ἰχὼρ.* *Puris generatio.*

tria

triatur. Altera contrà planè præter naturam, nempe in putreſcentibus omnibus. Atque hæ quodāmodò inuicem ſibi contrariæ ſunt. Tertia ex vtraque miſta & media eſt, partim ſecundum naturā exiſtens, partim præter naturam.

Itaque trāſmutatio, ſeu alteratio, quæ pus generat, medium inter optimam (quæ nutritio eſt partiū animalis) & ſimpliciter malam (quæ cum putrefactione fit olida) locum obtinet. Neque enim à ſolo calore præter naturam, neque à ſolo calore ingenito, & ſecundum naturam, planè vincente, fit ſuppuratio, ſeu puris generatio: ſed mixtus quodāmodò ex vtriſque eſt calor inflāmationis, quæ dum ad ſuppurationem cōnectitur, dolores, extenta ſimul, ac calefacta præter naturam inflāmata particula: & febres principio, id eſt, corde concalefacto, excitantur. Atq; hæc duo quidē cōtingunt ex quadā veluti ebullitione, atque exuſtione ſanguinis, qui vbi ex toto exuſtus fuerit, reſiduum eius fit pus, quemadmodùm ex lignorum exuſtione cinis, vt Gale. teſtatum reliquit in cōmentario huius aphoriſmi Hippocr. Dum pus conficitur, &c. Ex iis igitur manifeſtū euadit, quid ſit pus, quomodo generetur, quæ ſit eius cauſa efficiens, & materia. Nunc quid ſit virus, ſeu virulētia, & ſordes, apud chirurgos, paucis aperiamus. Virus ergo illis, ſeu virulentia eſt ſuperfluitas ſubtilis, ex abūdātia humorū aquoſorū generata. Quæ (inquit Guido) duplex eſt, calida, & frigida, feroſa, & rubicunda. Sordes autem eidem, eſt ſuperfluitas quædam craſsior, ex humoribus craſsiorem ſubſtantiam habentibus procreata, quæ quidē eſt triplex: quædam enim (inquit) eſt ſpiſſa, inæqualis coagulata, & alba: quædam verò nigra, & alia velut fex, cinericea.

Virus.

Sordes.

Porrò quod illi virus appellant, Gale. Græcè ἰχὼρ, Latinis ſanies dicitur. Eſt autem ſanies, ſiue virus (vt verbo vno dicatur) tenuius illud excremētum in vlceribus, quod ea humida reddit: ſicuti ſordes craſſum, quod vlcus rhyparon, id eſt, ſordidum efficit.

Sanies ſiue virus quid.

Lib. 3. met.

Quemadmodùm enim (vt Gale. inquit) omnẽ qualitatis alimenti mutationem, alterum crassius, alterũ tenuius excrementum sequitur, ita & in vlceribus, præsertim cauis, duplex excrementũ prouenire solet nempe tenuius, quod Latinè sanies, Græcè ἰχὼρ appellatur, & crassius, quod sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremẽto vlcus humidũ redditur, ex crasso sordidũ. Quò fit, vt vlcus ipsum duplicibus egeat medicamentis, vtique vt humidũ est, siccantibus: vt sordidum, iis quæ expurgant. Sed hæc alterius sunt contemplationis.

Pus mediũ est inter saniẽ, et sordẽ.

Cæterùm mediam quodammodò substantiam sortitur pus, inter tenuẽ, & crassam, si saltẽ laudabile atq; optimũ est.

Boni, ac mali puris notæ

Optimũ autẽ est (vt scribit Hippoc.) si album, leue, æquale, ac quàm minimè fœtidũ sit. At illud malũ est Celso, quod multùm tenue, dilutumq; apparet, magisq; si ab initio tale est: itemq; si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si feculentum est. Præter hæc, si malè olet.

Pus ἐλαιῶδες.

Porrò genus quoddam puris est apud eundem Cornelium Celsum, Greca dictione ἐλαιώδης appellatum, quod in magnis (inquit) vlceribus sanescentibus apparet, tenue subalbidum, quasi vnctũ, colore, atque pinguitudine oleo albo non dissimile.

Malæ saniei notæ.

Sanies autem mala est, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ & ipsum vlcus, & iunctã ei cutem erodit. Melior nõ multa, modicè crassa, subrubicunda, aut subalbida. Itaq; spes sanationis in his vlceribus maior est, ex quibus melioris generis quæq; prædictorum proueniunt. Sicuti & eius vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Eam ob rem, bonitatis atque malitiæ notæ, in horum singulis diligenter à chirurgo perpendendæ sunt, vt & deprehẽdere, & pronuntiare possit, quæ vlcera insanabilia sint, quæue facilem, aut difficilem curationem habeant. Quę res non parui sanè est momenti, vt chirurgus ipse, & se aliis admirabilem præstet, & calumniam deuitet. Atque hæc de pure, & sanie, ac sordę dictą sufficiant

ciant. Nunc autem dicendorum ordo postulat, vt vlcerum signa, ac etiam iudicia subiiciamus.

Notæ siue signa, quibus vlcerum differentia dignoscuntur, ex eorum definitionibus petita. *CAP. IIII.*

Lceris cuiusque suæ sunt propriè notæ, quibus vnũ ab altero distinguitur. Hæ autem ex singulorum diffinitionibus petendæ sunt. Quocircà præcipuarum suprà memoratarum differentiarum breuissimas definitiones hîc obiter recensere operæpretium esse duximus. Quod dum facimus, non tã verba, quàm rem ipsam lectorẽ spectare volumus. Maluimus enim cõmunibus, & ab omnibus chirurgiæ professoribus iamdudũm receptis vti definitiõibus licet aliquãdò rudibus, plebeis, & non ita elegantibus, quàm rei per se satis obscuræ, verborum lenociniis, & tersiore stilo tenebras offundere: crassam tamen illam, & supinam barbariem, quantũm nobis licuit, vbique deuitauimus. Ergo vt semel dicamus, vlcus virulentum est, in quo virus, hoc est, tenue quoddam, ac liquidum excrementum, quod saniem propriè Latinis appellari diximus, citra erosionem abundat. Alio nomine saniosum dicitur. *Vlcus virulentum.* Vlcus, quod sua malignitate siue malitia, parti quã iam occupauit, erodendo, atque interdũm escharam (quam acris mordaxq́ succus ad ipsum confluens excitat) gignendo, maius atque amplius indies efficitur, corrosiuum, siue arrodens nominatur. *Vlcus corrosiuum, siue arrodens.* Quòd si eius malitia adeò crescat, vt non modò vlceratas atque corruptas carnes, sed etiam sanas absumat, depopuletũrque, vlcus iam depascens appellabitur. *Vlcus depascens.* Græci omnes medici νομὴν hunc affectum, Galeno etiam teste, nominant, propterea quòd pergere pascendo id vitium ab ægris particulis ad eas, quæ integræ sint, soleat, atque harũ semper *Nomę.*

Phagedæna. aliquid ægris adiicere. Cuius species est phagedęna, ambulatiuum vlcus appellãt, quod huc, atque illuc serpendo, cutim, ac subiectam carnem, sed extimam tantùm ac superficialẽ, depascitur, ac rodit. Nunquã enim eiusmodi vlcus in penitiora penetrat: quò fit, vt vlcus in summo residens, minimè autem profundum, dici meritò debeat. *Vlcus sordidum.* Vlcus sordidum est Galeno quod crassiore illo, ac viscoso scatet recremento, quod sordem appellauimus, Græci rhyparon vocãt. Recentiores verò aliter definiunt, nempe quod crustas aliquas habet crassas, seu (vt loquuntur) grossas aut carnem aliquam mollem, crassam, & superfluã. *Lanfrancus sic diffinit.* *Vlcus putridum.* Vlcus putre siue putridũ dicitur, ex quo vapor aliquis graueolens, seu (vt aiunt) fumus quidam fœtidus, & cadauerosus expirat, atque attollitur, persimilis illi qui à putrescentibus ac corruptis iam carnibus effertur: habetq; semper annexam sibi sorditiem, atque extraneam caliditatem cum humiditate superflua, & plerunque febrem. Hoc à sordido differre volunt solà malitiæ, ac fraudulentiæ intentione. *Vlcus cuniculosum.* Cauernosum vlcus appellant, cuius orificiũ strictum est, atque angustum: profunditas verò latior, & sensum effugiens, siue occulta, multosq; anfractus habet, & cuniculos, siue vias hinc indè discurrentes, citra tamen callositatem & duritiem. Sunt qui & apposito nomine cuniculosum ipsum appellant. *Vlcus fistulosum.* Fistulosum vlcus à nuper descripto cuniculoso seu cauernoso vlcere non differt, nisi quòd meatus illos anfractuosos & sinuosos, callosos habet, & duros. *Vlcus cãcerosum.* Vlcus cancerosum, est visu horrendum, fœtidũ, labra habens dura, crassa, tumida, atque inuersa: colore inter rubrum, & nigrum medio, vtpotè fusco, aut liuido: adhæc circa locum vlceratum venæ quædam liuidæ apparent, exaltatæ, & turgidæ, crasso, & nigriore sanguine plenæ. *Vlcus δύσκρατον.i. intẽperatum.* Vlcus dyscraton, siue vt vulgò dicunt, dyscrasiatum, est in quo quædam δυσκρασία, id est, intemperies, seu mala quædam qualitas præter naturam dominatur, vt caliditas immoderata,

ta, vel frigiditas, aut humiditas, vel siccitas, aut plures ex illis simul. Nominatur autem propriè nobis vlcus cum intemperie. Vlcus crucians siue dolorosum appellatur, quod laborãtem atrociter molestat, seu (vt ait Guido à Cauliaco) in quo sensibilitas rei contrariæ reperitur, Græcè ἕλκος ὀδυνηρὸν dici potest. Vlcus rheumaticum Galeno dicitur, quod aliundè fluentes humores vetant sanescere. Verminosum vlcus appellatur, quod vermibus scatet, scolecôdes à Græcis dicitur: horum autem vermium opifex est putredo. Vlcera cacoëthe Galeno, & Græcis omnibus medicis dicuntur, quæ omnibus ritè decenterq; factis, sanari tamen nõ possunt, quòd scilicet in particula laborante siue vlcerata, malignitas quædam adsit cæca, & nobis occulta, ea sanari prohibẽs. Nos eiusmodi vlcera, maligna, contumacia, rebelliáue, atque ægrè sanabilia dicimus. Varicosum vlcus nominatur, quandò in partibus eo superioribus venæ quædam eminentes, ac turgidæ, crasso sanguine, aut vitioso aliquo succo oppletæ apparent (varices vocant) quæ ipsi vlceri fluxionẽ suppeditant, atque ita sanescere ipsum vetant. Apostematosum vlcus nuncupant, in quo tumor aliquis præter naturam est, ab humore quopiam procreatus, vt phlegmone, aut erysipelas. Cætera satis ex pręcedẽtibus innotescũt.

Vlcus crucians.

ἕλκος ὀδυνηρόν.

Vlcus rheumaticum.

Vlcus verminosum.

Vlcus cacoëthes.

Varicosum vlcus.

Vlcus apostematosum.

Vlcerum prognostica siue iudicia.

CAP. V.

VLcera (inquit Hippocrates) quęcũque annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium, & cicatrices cauas fieri. Quęcunque vlcera (vt Galenus ait in commentario huius aphorismi) longo tempore manent, vel cicatrice nullo modo aduenientе, vel si facta sit, rursus resoluta (nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus) cacoëthiam, hoc est, malignitatem quandam ostendunt, difficulterq; ad sanitatem per-

Aph. 45. li. 6

Vlcera annua & diuturna.

ducũtur. Id autem accidit, vel propter influxum vitiosorum humorum, vel propter dispositionem in membro ex humoribus in id confluentibus, processu temporis contractam, vel ob aliquem vitiati ac corrupti inibi ossis affectum. Vlcus omne (vt scri- *Fen.4.ca.1.* bit Auicennas) quod, posteàquam carne impletum *Vlcus se renouans.* est, & cicatrix illi inducit debet, subitò renouatur, periculum est, ne in fistulam degeneret. Eidem mala *Vlcera dura viridia, aut nigra.* vlcera iudicãtur dura, & quę ad virorem aut nigritiem vergunt. Eiusmodi enim color natiui particulæ vlceratæ caloris extinctionẽ insinuat. *Vlcera frigida.* Vlcera (vt idem Arabs ait) frigida, albedine & mollitie dignoscuntur, & præsertim si calidis iuuentur. *Calida vlcera.* Calida verò ad ruborẽ declinant, & frigidis gaudent, sed & *Li.4.the.* tactu etiam discernuntur. Itaq; horum vtraq; agnosces, partim colore, partim tactu, partim (vt Galen. inquit) laborantis sensu. Quippe aliàs vstionem sentire se fatentur, aliàs manifestum frigus, in particula gaudentq; vel frigidis medicamentis, vel calidis, & aliis quidem rubor leuis insidet, aliis color magis albicat. Siccis quoque atque humidis vlceribus suæ sunt propriæ notæ, quæ tactu maximè deprehẽduntur. Hic nanque sensus sicca atque humida, & quæ eas qualitates consequuntur, duritiem scilicet & mollitiem, asperitatem & lenitatem, experitur. Ad- *Vlcera totius corporis colorẽ repræsentantia.* hæc si maligna vlcera totius corporis colorẽ repræsentent, vt verbi causa, candidum, purpureũ, aut fuscum, vel citrinum, vitium aliquod effatu dignum hepati, atque insignẽ sanguini, ab ipso iocinore procreato, corruptelam inesse significatur.

Aliud. Vlcera, quæ aliis morbis succedunt, ægrè sanabilia sunt.

Aph.4.li.6. Aliud. Vlcera circunglabra praua sunt, hoc est, *Vlcera circũglabra.* cùm videris pilos à circuniacentibus vlceri locis defluere, vel cutem squammulas è summa parte dimittere, scito, ac iudicato tale vlcus prauum esse. Prauos nanque humores, seu malignos succos ad partem vlceratam tunc confluere simile veri est, qui

vehem

vehementer vlcus erodunt. Itaq; eiusmodi maligni succi, neq; radiculas pilorum omnes abolere queũt, neq; exulceratum locum ad cicatricem perduci, ac solidescere patiuntur. Cùm autem pili qui prius deciderant, in iis quæ circiter vlcus sunt sedibus renascuntur, bono indicio esse solent.

Vlcus ante morbũ, vel in ipso morbo enascẽs.

Aliud. Vlcus (vt primo libro prædictionum scribit Hippocrat.) siue antè extitit, siue in ipso morbo natum est diligenter obseruari debet. Nam si moriturus æger est, aridum & liuens, aut pallidum ante mortem apparet.

Aliud. Vlcera, in quibus post lõgã saniei, seu virulentiæ emissionẽ pus laudabile apparere incipit, bonũ nobis portendũt. Siquidẽ & naturę robur, & materiæ obediẽtia notatur. Quæ autẽ sint puris optimi ac laudabilis notæ, in præcedentibus dictum est.

Vlcera in quibus partibus periculosa.

Aliud. Vlcera, quæ in extremitatibus musculorũ dorsi, vel tibiarum, aut brachiorum sunt periculo non vacant Auicennæ. Valde etiam periculosa eidem censentur: quæ interna membra occupant, aut ad ea vsque perueniunt.

Vide Hipp. apud Gale. lib. 4. ther.

Aliud. Quibus vlceribus ante absolutam detersionem sarcotica, id est, carnem producentia medicamenta administrantur mala, ac superflua caro in illis generatur. Quæcunque verò probè & opportunè expurgata semper ad siccius promouentur, his caro (inquit Hippocrates) magna ex parte non supercrescit, nisi si contusa sunt.

Vlcera rotũda.

Aliud. Vlcera in orbem circunducta, hoc est, rotunda pessima (vt de vulneribus dictum est) esse solent, ac tardè magnoq; negocio ad cicatricem perducuntur. Proinde pueros subinde in perniciẽ trahunt. Itaque in eis consilium chirurgorum est, vt cauterio figura illa orbicularis aboleatur, & lineæ modo (quantum saltem fieri poterit) in rectum diducantur.

Artuum vlcera.

Aliud. Artuũ siue extremarum partiũ vlcera: vt pedum, aut manuum sæpenumero phlegmonas, aut

alios eiusmodi præter naturam tumores in adenosis partibus, seu glandulis (quas Græci adenas vocant) accersunt: atq; excitant præsertim verò vbi corpus plethora laborat. Hæ enim partes, quoniã imbecillæ sunt, & raræ facilè tentantur fluxionibus. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus, aut pedis digito fit, eiusmodi glandulæ in inguinibus, & aliis, tum intumescant tum phlegmone occupentur cùm defluentem ad vltimos artus sanguinem, aut alios quosuis humores, priores acceperint, & exceptos, ob eam quam habent laxitatem, & raritatem retinuerint.

Colli & capitis vlcera.

Quinetiam in collo, & secùs aures sæpenumero glandulæ his quibus in collo, capite: vel aliqua vicina parte vlcus est natum intumescunt. Nominant autem (inquit Galenus) ipsos adenas, cùm sic intumuerint bubones.

Bubones.

Si auxilia profuerint, aut nocuerint.

Aliud. Cùm medicamẽta vlceribus adhibita cõferunt, aut saltẽ nihil nocent, argumentũ est ea ritè ac decenter administrata esse. Cùm verò noxæ aliquid adferunt, & vlcus humidius reddunt aut siccius, calidius aut frigidius indicium est, ea non esse præsenti morbo idonea. Eruntq; magis desiccantia, aut humectantia, calidiora aut frigidiora, prout res postulabit, deinceps admouenda. Quòd si ex admotis vlcus etiã mollius redditur, adstrictoria statim erũt adiicienda.

Si vlcus arrodatur.

Cæterùm si vlcus eroditur, & profundius efficitur, sedulò aduertendũ est, num id ex acriũ succorum vitio, & vlceris malignitate accidat, an ex facultate medicamentorum (quæ admouentur) plusquam oportet detergentium.

Nota.

Hæc enim vlcera tam particulã arrodendo, multam saniẽ procreant, & vlcus humidius reddũt. Quo fit, vt imperitos chirurgos atque improuidos sæpenumero falli contingat, qui dum putãt vlceris cacoëthia, id est, malignitate, eiusmodi saniosam colluuiem, seu (vt ipsi loquuntur) virulentiam, atque superfluam humiditatem prouenire: quæ adhuc efficacius detergũt, properant admouere, atque ita profundius, & magis

cauum

cauum vlcus, imo verò & calidius, ac etiam interdũ phlegmonôdes efficiunt. Hinc erosionis, ac mordicationis sensum laborantes persentiscunt. Sed hæc nõ minus ad curandi rationem pertinere videntur, quã ad signa prognostica, de quibus nunc agimus. Porrò inter cætera quæ magis officiunt vlceribus, ventus est (vt Guido à Cauliaco annotauit) meridionalis, atque aëris ambientis humiditas caliditati adiuncta. Hæc enim vlceribus putredinem inuehunt: siquidem quæ putrefiunt omnia, ex calido & humido sic afficiuntur. Hinc fit (inquit) vt tibiarum vlcera Auinione ægriùs ac difficilius multo curentur, quã Parisiis. Contra verò accidit in capitis vulneribus. Cæterùm quemadmodum plurima vulnerum iudicia vlceribus etiam communia sunt, ita & vlcerum de quibus modò differimus, iudicia permulta vulneribus adaptari possunt. Quocirca quæ in iudiciis vulnerum dicta sunt, vlceribus conuenientia, huc reuocanda erunt.

Ventus meridionalis officit vlceribus.

De curatione Vlcerum in vniuersum. CAP. VI.

IN curatione vlcerum duo nobis spectãda proponuntur, nempe ipsius vlceris, qua vlcus est contemplatio, & vlceris cum sua causa, aut symptomate aliquo aut alia quauis dispositione complicati, aut etiam hanc vel illam particulam occupantis cõsideratio. Omne enim vlcus (vt suprà diximus) aut solum est, ipsumq; per se (hoc est, nullo alio affectu, vel cum eo simul inuadente, vel ipsum præcedente, aut sequente) aut cũ alio quopiam vno, multisve consistit. Quorum alij non modò statim ab initio vlcus excitarunt: sed etiam nunc maius efficiũt, alij eius sine quo non: vt ad curandi opus, rationem obtinẽt. Cæterùm vlcus omne, qua vlcus est, vnam communem habet curandi indicationem. Siquidem (vt Galenus ait) vlceris, qua vlcus est, sanatio mediocris siccatio est. Hæc autem indicatio communis

Duo spectãda in curatione vlcerum.

Vlceris sanatio, mediocris siccatio est.

etiam eſt vulneribus curandis, qua ſaltem vulnera ſunt, id eſt, plagæ vulnerando acceptæ. Sed hoc diſcrimen habent, quòd hæc minori, illa (quòd humidiora ſint) maiori deſiccatione indigent. Verum enimverò vlceris, quod cum alio affectu coniunctũ eſt, cuius videlicet præcedere curationem oportet, eius curatio: vt vlceris ſolius non eſt: ſed prior illius affectus, ſecũda vlceris. Nam ſiue phlegmone quæpiam, ſiue eryſipelas ſiue tumoris, qui œdema dicitur, ſiue nigritia ſiue ecchymaſis vlceratam carnem obſederit, primùm molienda eius curatio eſt. Quòd ſi valentior aliqua intemperies (quæ imbecillitatis affectæ partis cauſa eſſe ſolet) exulceratæ carni adſit, huic nimirum primo medẽdum erit. Vbi autem intemperiei affectum iam ſanaueris, exulcerationis poſtea affectum ſanabis. Ita quoque & varices, qui ſæpe ſupra exulceratum locum ſunt, priùs ſanabimus, vt deinde mox vlcus ſanemus. Cæterùm nulla harum curationum (inquit Galenus) ipſius eſt vlceris: ſed alterius cuiuſquam affectus, qui vlcus vel gignit, vel certè fouet. Porrò duplex in eiuſmodi cum vlcere complicatis diſpoſitionibus conſiliũ eſt ipſi Galeno libro quarto methodi medendi: nempe vt vel eiuſmodi affectus è corpore prorſus eximas, vel incommodum quod inferunt: vincas. Verùm hoc (inquit) vbi exiguus planè affectus eſt, fieri licet: vbi magnus eſt, duci ad cicatricem vlcus prius non poterit, quàm illi affectui remedium attuleris.

In tollendis diſpoſitionibus cum vlcere complicatis, duplex conſilium eſſe.

Talium igitur vlcerum quæ ſic cum aliis affectibus complexa ſunt, quatuor ſunt particulares curandi intentiones.

Particul. in curãdis vlceribus ſcopi.

1 Prima vitæ rationem, ſanandis eiuſmodi vlceribus accommodam, præſcribit.

2 Secunda materiam antecedentem, auerit & intercipit.

3 Tertia ſymptomata, & diſpoſitiones, quæ cum vlceribus complicantur corrigit, & ſummouet.

4 Quarta correctus, & profligatis iis diſpoſitionibus,

bus, quibus vlcera complicãtur, ea more vulnerum concauorum sanare præcipit.

Cæterùm primam, & secundam intentionem assequimur, humores copia, aut praua qualitate noxios, quibus laborantis corpus scatet, quiq; in partem vlceratam influunt, tum corrigendo, tum vacuando, & auertendo, fluxionemq; ipsam intercipiẽdo. Porrò auxilia quibus commodè succorum abundantiã, & vitium tollimus, corrigimus, atque auertimus, sunt, venæ sectio, purgatio, proba victus ratio, cauterium, vomitio, & id genus alia. Fluxiones verò intercipimus ligaturis, perfusionibus, & epithematis: item vnguentis ex bolo Armenia, atque aliis refrigerantibus, & adstringentibus, de quibus in sermone de tumoribus præter naturam, abundè dictum est. De iis autem sic Galenus libro quarto methodi medendi, vbi maligni succi, & exulcerantis curationem pertractat, ad verbum scribit: Aequè verò & mali succi, qui ad exulceratam partem confluit, vlcerans quidem est, sanatio eius hîc dicetur. Vt malignus succus est aut copia redundãs, in propriis ipsorum locis tractabitur. Cùm ergo qui exulceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec multo deterior sit, auerti hũc regeriq; cõueniet, adstrictis scilicet, refrigeratisq; iis particulis, quæ ante exulceratam sunt. Inchoanda quoque deligatio est, à laborante ipsa particula, deducendaq; versus sanã, veluti in fracturis ossium præcepit Hippocrates. Talis enim deligatura meatus adstringit, per quos materia ad particulas vlceratas influit. Sed & quæ vlceribus ipsis admouentur pharmaca, siccent valentiùs oportet, quàm ea, quæ simplici admouentur vlceri. Quòd si sisti compesciq; medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc priùs adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem id fiat, huic nimirũ medendum est: fuerit autem vlceratę quoq; partis propria quædam curatio. Sin propter sanguinis copiã, vicio

De primo, et secundo scopo.

Si succus qui influit, nec copiosus sit, nec malignus.

Si fluxio fiat ob partis imbecillitatem.

vicioſúmve ſuccũ: vel corporis totius, vel alicuius ſuprapoſitarũ partiũ illa ſcilicet prius ſunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis propter quã plus iuſto ſuccorum illi influit, omnino ab intemperie prouenit, nõ tamen ab omni. Eoq́; fit: vt exulcerata caro nonnũquam intemperata tantùm ſit, non autẽ imbecilla nonnũquam vtrunq́; & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis affectæ partis: valẽtior intẽperies cauſa eſt. Quomodo autẽ curari debeat illa dyſcraſia ſiue intemperies, mox in ſequentibus dicemus. Cæterùm qua ratione, quibúſve modis fluxiones quæ vel à toto corpore: vel à membro quopiam in particulam vlcere laborantem irruunt: intercipere: atq́; auertere oporteat, ſuprà in tractatu de tumoribus præter naturã abundè dictum eſt. Quare ne eadem identidem vbique repetamus, ex eo loco, quæ ad rem præſentem attinent requirenda erunt.

Valentior intemperies cauſa eſt inbecillitatis partis.

Tertius ſcopus.

Tertia intentio, quæ ſymptωmata, & diſpoſitiones quæ cũ vlcere cõplicantur corrigit: ac ſummouet: perficitur prout cuiuſq́; ſymptωmatis, & affectus cũ vlcere cõplicati natura requirit ac deſiderat. Porrò (ſi Galenum ſequimur) tradenda eſt medendi methodus non omnium ſimul: ſed cuiuſq́; ſeorſum. Itaque Galenum ipſum imitantes, exordium ſumamus ab intemperie: quæ cum vlcere complicatur, corrigenda: de qua ad hunc modum ſcribit libro de morbis methodo curandis quarto.

Lib. 4. met. med.

Vlceris dyſcrati, id eſt, cum intemperie iuncti, curatio.

CAP. VII.

Squalentis ac ſiccæ intẽperiei curatio.

Carnis intemperies, ſi ſqualens ſiccaq́; videtur aqua temperata fouens humectansq́; corriges. Quoties autem eo remedio vteris, eſto tibi perfuſionis humectationisq́; meta: vt cùm primùm rubeſcit, attolliturq́; particulæ moles tum deſinas. Quippe ſi vltra perfundas, quod attraxiſti, id euocabis

cabis. Itaque nihil profeceris. Quinetiam medicamentorum humectandi facultas plenior esto, quàm vt in sana carne præceptum est.

Humidioris intemperiei curatio.

Si verò humidior, quàm pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est: ac medicamentorum facultas ad citius transferenda: aqua verò nullatenùs admouenda. Imò si lauandum vlcus videtur, vinum, aut posca, aut decoctum austeræ cuiusdam herbæ præparandum. Eodem modo & calidiorem quàm par est carnis habitum refrigerabis, & frigidiorem calefacies.

Caloris & frigoris notæ.

Agnosces verò (inquit) horum vtrunque, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. Quippe aliàs vstionem sentire se fatentur, aliàs manifestum frigus in particula: gaudentque vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis insidet, aliis color magis albicat.

Curatio fit per contraria.

Breuiter quæcunque partes vlceratæ per intemperiem aliquam à naturali habitu recesserunt, eorum sanationem per ea, quæ contraria viribus sunt, fieri omninò est necesse, calidam vtique intemperiem (vt dictum est) refrigerando, siccam humectando, frigidam calfaciendo, humidam siccando. Quòd si frigidior humidiorque locus sit, calfaciendo pariter ac siccando, & in aliis ad eundem modum, vincentem videlicet qualitatem, contraria semper oppugnans. Atque vbi intemperiei affectum iam sanaueris, deinde etiã exulcerationis affectum sanabis. Non aliter planè nunc curata intemperie, quàm si citra vlcus incidisset. Quo manifestum fit, non esse vlceris, sed intemperiei propriam omnem eiusmodi curationem, quæ tamen vlceris ipsius sanationem omninò præcedere debet. Siquidem fieri non potest, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquàm cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Caro rectè se habet, si proprium seruet temperamentum.

Hæc autem rectè se habuerit, si (quod reliquis etiam omnibus est commune) proprium temperamentum tueatur. Ergo si exulcerata caro iusto calidior, fri-

gidi

gidiórve effecta fuerit, vtique medelam exigit, quæ in tantum calfaciat, refrigerétve, in quantum ipsa à naturali suo habitu recessit. Subiectæ nanque carnis affectus, causæ rationem obtinet ad id quod efficitur. Quippe ex hac (vt Galenus inquit) & per hãc, tum quæ dissident, glutinantur, tum quæ caua sunt, carne implentur. Itaque temperatam esse subiectam carnem, ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda prorsus oportet. Dolor quoque vnum est, ex symptomatis, quæ vlcerum curationem remorantur, & impediunt. Quocircà si vehemẽs aliquis dolor vlceratæ parti incidat, protinùs hic aut tollendus erit, aut saltem quoad licebit, demulcendus. Dolor enim præsertim vehemens, vires prosternit, & fluxionem proritat: proindè & vlceris ipsius curationem prohibet. Itaque tametsi quæ vlceratis particulis ad doloris sedationem admouẽtur, vlceri aduersentur quoniam tamen ex doloris vehementia plærunque imminet laboranti periculum, & propriam vlceris curationem moratur, neglecto ad tempus vlcere, dolori tanquàm vrgentiori primùm, maximeq; intendendum est. In complicatis nanque affectibus, id ex quo primùm maximeq; homini imminet periculum, quódque magis accelerat, & vrget, primùm curari, atque auferri debet. Cæterùm quibus auxiliis dolor mitigari, aut sedari possit, in duobus libris superioribus copiosè satis dictum est, diceturq; iterùm in antidotario.

Vlcus crucians.

In complicatis affectibus vrgentiori semper primùm succurrendum est.

De Vlcere cum tumore particulæ. C A P. V I I I.

CAEterùm ad eundem quoque modum, & partium, quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt, earum priùs sanandus tumor est: fieri enim non potest, vt vlcus tumore manente, ad sanitatem perducatur. Quocircà omni studio laborandum est, ne phlegmone, aut quiuis alius tumor in loco vlcerato excite

citetur: quòd si id prohiberi non possit remediis dicatis curari debebit, vlcere tamen interim non neglecto. Quæ autem omnis præter naturam tumoris curandi ratio sit, in præcedentibus fusissimè dictū est. Nunc quantum eius rei coniunctum cum vlcerum curatione est, obiter, ac compendiosè tractabitur. *Lib.1.*

Compendiaria igitur obsessarum phlegmone partium vlceratarum curatio, per id genus præsidia obitur Galeno, quæ sanè vel affectum prorsus summouent: vel si quid exiguū, quod suppuret reliquerint, alterū medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circūposita cutis sit, velisq; celeriùs explicatum ægrū, sectio petenda est. Quod si cataplasmate ex hordei farina, aqua & oleo quod calfaciat humectetq;, illinantur partes vlceratæ, quæ phlegmone infestantur, ,, lenientis (vt Galenus ait) tractatio est, non medentis, & contra malum ,, pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit, hoc est, vt remediū affectus, sed vt symptomatis mitigatio. Siquidem ipsius phlegmones remedia (vt autor est Hippocrates) sicciorum sunt virium. *Phlegmonosi vlceris curatio.* *Lib.4.met.*

Itaque si inflammatio vlcera aut etiam vulnera adhuc recentia obsideat, vsus est medicamentorum quæ desiccant, atq; inflāmationē arcent. Ex liquidis igitur (inquit Paulus) laudatissimum est vinum, deindè posca. Si verò sordes quoq; cum inflāmatione occupēt, mulsa diluta conuenit. Ex iis autē medicamētis, quæ siccādi potestate prædita sunt, cōiter quidē conferent, inflāmationibus dicata, quæ in tractatu de tumoribus præter naturam descripta sunt, si oleosa, acriaq; excipias: priuatim autem hoc proficit. Malum punicum dulce, vino incoctū tritūq; illinitur. Mirabile nimirùm, & (vt Paulus ait) multiplici vsu commendatū est remediū: facit enim tum ad capitis, tum naturaliū vlcera, tum etiam ea, quæ toto corpore excruciant, oculorumq; inflāmationes. At si erysipelas, aut eiusmodi quippiā vlceri accesserit, iis vtendum erit præsidiis, quæ aduersus illa superiùs scripta sunt. *Si inflāmatio vlcera exerceat.* *Vinum.* *Posca.* *Malum punicū dulce.*

Vlce

Vlceris contusi curatio.

CAP. IX.

Aleni ex Hippocratis testimonio sententia fuit, vlcera omnia, præter ea quæ contusa sunt, siccari oportere. In iis verò quæ cũ contusione facta sunt, quàm celerrimè pus mouendum esse. Siquidem necesse est carnes sic contusas putrescere, vt noua tandem caro gignatur. Pus autem ipsum siue carnis contusæ suppuratio, cum aliqua putrescentia fit. Porrò quæ putrefiũt omnia, ex calido, & humido sic afficiuntur. Proindè fit, vt ea quæ calefaciunt & humectant, omnibus his affectibus, quibus moueri pus expedit, semper admoueamus. Cataplasmata igitur ex hordei farina, aqua, & oleo: item quæ ex pane, aqua, & oleo, componuntur, conueniunt. Prætereà fomentum multæ calidæ aquæ, & tetrapharmacum (ceu quæ calfaciant, humectentq́ꝫ, & pus quàm celerrimè moueãt) vlceribus contusis rectè adhibentur. Sed præstat ipsius Hippocratis verba subiicere: Quodcunque vlcus (inquit) cæsim percussímve acuto telo est diuisum, medicamentum enhæmũ & siccans aliquod, quod suppurare vetet, admittit. Sin caro aliquo telo tum contusa, tum cæsa sit, huic ita medendum est, vt quàm celerrimè suppuret. Nam & minùs phlegmone vrgebitur, & necesse est carnes, quæ contusæ cæseq́ꝫ sint, putrefactas, & in pus versas liquari, posteà nouam carnem nasci. His itaque verbis apertè nos docet Hippocrates vlcera quæ sine contusione accepta sunt, quàm maximè siccare. His verò quę cum contusione facta sunt, quàmprimùm pus mouere. Porrò eorum quæ puri mouendo aptissima sunt, materiam in sermone de tumoribus præter naturam, & in antidotario copiosam reperies. Sed & de iis etiam suprà tractauimus, vbi de vulneribus contusis meminimus.

Vlcera cum cõtusione facta, ad suppurationem ducenda.

Cataplasmata suppuratoria.

Aqua calida.

Tetrapharmacum.

Hippo.

De carne in Vlceribus supercrescente, quam Græci hypersarcωsin nominant, tollenda. CAP. X.

Aro in vlceribus suprà quàm par est excrescens, medicamentis exiccantibus tollitur. E quorum sanè numero sunt diphryges (cuius tria sunt genera apud Dioscoridem) inspersum, aut cataplasmatis instar inductũ, squãma æris omniaq́ꝫ testacea cõbusta. Item echini, hoc est, erinacei vtriq́ꝫ tam terrestres quàm marini, cum toto corpore concremati. Verùm hæc non admodùm eximiè, sed modicè ac mediocriter duntaxat purgant, & supercrescentia compescunt. Asiæ verò petræ flos longè validiùs id numeris obit, atque hoc magis adhuc sori, chrysocolla, chalcitis, misy. Quæ si combusta fuerint, minùs vellicant, ac rodunt. Item æris flos, qui chalcanthos Græcis vocatur. Cæterùm ærugo his adhuc omnibus valentior est. Sales autem cõcremati carnes cum humore flaccidas consumunt, ac liquefaciunt. Sic etiam linamenta è panniculo discerpta, muria acriori imbuta, & denuò resiccata atque imposita, mediocres carnium supercrescentias, liquefaciunt, atque exedunt. At maximas carnium excrescentias adusque penitiora crustis obducunt, Faustiani pastilli, triti atque inspersi. Item medicamentũ quod recipit calcis viuæ, id est, aqua non extinctæ, squammæ æris, & mannæ (quæ mica est thuris, concussu seu attritu elisa) pares modos, hoc est, partes æquales. Porrò Faustini pastilli, id est, trochisci, Paulo Aeginetæ libro septimo ad hunc modum describuntur. Auripigmenti drachmæ duodecim, sandarachæ (quæ rubrum est auripigmentum, & à natura magis excoctum) drahmæ sex, calcis viuæ drach. octo, chartæ combustæ drachma: myrti baccarum succo vel decocto excepta in pastillos redigito. Sed de eiusmodi supercrescẽtem carnem cõpescentibus, & absumentibus iterùm in antidotario dicemus.

Diphryges.
Squamma æris.
Echini.
Asij lapidis flos.
Sales cõcremati.
Medicamẽtum ad maximas hypsarcoseis.
Faustini pastilli.

Ad hanc autem intentionem in communi vsu est vnguẽtum Aegyptiacum nominatum. Cæterùm dum hæc caustica atque erodentia medicamẽta admouentur, partes quæ in circuitu sunt, refrigerantia desyderant, ne scilicet in partem vlceratam ex rosione, calore, & dolore, humorum fluxio aduocetur. Deindè crustæ vlceribus inductæ resoluendæ erunt, & vlcus ad sanitatem perducendum.

Vnguentum Aegyptiacũ.

Vlceris cum duritie, & decoloratione labrorum curatio.

CAP. XI.

Excisio Galen.

Scarificatio Auic.

Vm labra tãtùm vlceris decolorata duráue plusculũ fuerint, excidenda ea sunt (Galeno autore) ad sanam vsque carnẽ. Auicẽnas autem decolorata eiusmodi, duraq́ue vlceris labra scarificanda esse præcipit, & ab eis sanguinem, admotis etiam cucurbitulis, extrahendum. Sanguine autem, quod satis esse videbitur, educto, spongiã siccam, hoc est, nullo liquore madentẽ, ac posteà etiam medicamẽta quædam resiccantia superimponere iubet. Sed & de iis antè Auicennam ad eundem ferè modum scripserat Hippoc. qui certè nihil omninò eorũ, quibus ad vlcerum curationẽ est opus, omisisse videtur. Hic enim non solùm vlcerũ (ipso etiam Galeno teste) quæ citra alium affectum consistunt, sanandorũ rationem inuenit (vt quæ in siccando, vt suprà dictum est, consistat) sed etiam priuatim per species affectuum cuiusque. Siquidem vel liuidum, vel nigrũ, vel rubrũ conspicitur, scarificando, ac sanguinem emittendo. Mox spõgiã statim sicciorẽ magis, quàm humidiorem, hoc est, siccã potiùs quàm humefactã superimponendo. Posthæc verò etiam siccantia remedia applicando Ab his, si res postulet, rursus sanguinẽ auferendo. Ac mox iterum talia peragendo, donec parta omninò sanitas sit. Quod si labra vlceris dura callosaq́ue appareant, etiam ea excidendo. Cùm verò amplius

Hippocr.

Lib. 4. the.

pliùs progressus huiusmodi affectus est, deliberatio incidit, excidendúmne omne id sit, quod præter naturam visitur, an spatio potiùs curandum: proculq; dubio est, ægri animum hoc casu consulendum esse. Aliqui enim longiori tempore curari citra sectionē malunt: aliqui quiduis subire, dummodò citiùs sanētur, sunt parati. Cæterùm excidere (vt posteà Galenus ait) res est promptissima: maius verò quippiam atque artis egens medicamentis, sanare.

Varicum cum Vlcere complicatarum curatio.
CAP. XII.

Aricum superiacētium, hoc est, suprà exulceratum locum existentium occasione, cōtumax ad sanandum sæpe vlcus redditur: quippe quòd ex his humiditas aliqua ad exulceratas partes defluat. Eas igitur (vt suprà dictum est) priùs sanare oportet, vt deindè mox vlcus sanemus. Igitur varices, qui cruribus & alibi quàm in testiculis prouenire solent, hoc modo ex Hippo. Atq; Aëtij Antiocheni, & Pauli Aeginetæ sentētia curabis. Primò in cute, vasi elato seu venæ in fastigiū tumefactæ hoc est, varici, adiacente, simplicē sectionem scalpello per longitudinem facito. Ita leuiter tamen, vt venam sic in verticem elatam non diuidas, & scalpello penetres, sed sola cutis incidatur. Ducta sic leuiter in cute sectione, oras vulneris hamulis diducito, & mēbranulas, cultro ad ramicem aquosum accōmodo, sensim ac blādè excoriato. Mox vena detecta nudatáue, & à circūiacentibus corporibus vndiquaque explicata, eam volsella aut obtuso hamo attrahito, ac suspēsam teneto. Deindè acum duplex linum, seu lineum funiculū duplicē, trahētē subiicito, subtérue trāsmittito: liniq; habenulā amputato, sic vt duo funiculi efficiantur. Tum venam dilatatam, non aliter quàm in phlebotomia fieri solet, scalpello per mediū diuidito, ac sanguinis quātū satis esse videbitur,

Varicum curatio.

detrahito. Deindè altero funiculo superiorem vasis partem constringito, cruréque eleuato, sanguinem qui in ipso apparebit, manuum expressu euacuato. Quod vbi factum fuerit, venam ab altera parte lino altero rursus deuincito. Partem verò illam venæ, quæ inter duo vincula est, vel statim excindito, vel manere sinito, vsque dum putrefacta sua spōte cum funibus excidat. Peracto opere, sicca linamenta in plagam inserenda sunt, spleniumque œnelæo, id est, vino cui oleum adiectum sit, madens super imponendum, ac deligandū est. Tum linamētis, medicamento aliquo ad pus faciendum apto, imbutis, curatio prosequenda erit, cætera quæ reliquis vlceribus cōmunia sunt, peragendo. Sed interim quies ægro imperanda, seruato accliui membri decubitu: ne si decliue iaceat, humores ad ipsum confluant. Pranso autem magis quàm ieiunos & parùm pleno, potóque, item concalefacto, & (vt Paulus voluit) loto, diéque calido potiùs quàm frigido, venam eiusmodi (si dictis Hippocratis auscultes) secabis, atque ex ea sanguinem mittes.

Si varix crus occupauerit.

Itaque si varix crus (vt magna ex parte solet) occupauerit, loto priùs (vt præcepit Paulus) homine, funiculū superiori femoris regioni circundato, ac vt inambulet iubeto. Inde venam ita repletam, attramento scriptorio, aut collyrio notato, iuxta eius situm trium digitorum spatio aut paulò ampliori interposito. Deinde reclinato seu decūbēte ægro, crusque ipsum extendente, alterum vinculum paululùm suprà genui iniicito, ac mox quà attramēti nota est, sectionem facito, & reliquam curationem (vt suprà modò annotauimus) prosequitor. Quidā ex veteribus, funibus siue vinculis minimè vtebantur, sed venam vel statim vbi à carne absoluta erat,

Euulsio varicis.

& vndiquaque nudata, excindebant, vel ab imo etiā adhærentem violenter extrahendo abrumpebant.

Vstio.

Alij verò vstionem eligentes, digitalibus interuallis innixa cauteria vasis admouent. Atque vbi crusta exciderit, vlcusque incarnatū, & cicatrix inducta

fuerit

fuerit locum roborant. Verùm omnium tutissimus chirurgiæ modus est, quẽ suprà diximus. Porrò varices in imo ventris suborientes, cõsimiliter tractandi sunt. Illi item, qui in temporibus existũt, ea ratione, quã in angiologia, siue exemptione venarũ docuit Aegineta tolluntur. Atq; hæc satis de varicum curatione, quantum saltem præsens locus postulat. *Lib.6. ca.5.*

De verminoso vlcere. CAP. XIII.

Ad vlcerũ vermes.

VT vermes qui vlceribus procreantur, arceas primum quidẽ est: vt humiditatẽ putredinemq́;, eorum opificem tollas. Itaq; vermes in vlceribus exortos interficiunt, & putredinem simul auferũt succus & decoctum absynthij, & agrimoniæ, vel centaurij, vel marrubij calamenthi quoq; officinarum (quod primum genus est calaminthæ Diosco.) succus iugiter instillatus, atq; id genus multa, quæ etiam aurium vermes enecant. Priuatim autem ad vermes qui vlcera infestant commendatur Archigeni, & Theodoro medicamentum, quod recipit cerussæ & polij parem mensuram, cùm pice liquida illitum. Conducit etiam magnopere linamentũ saliua ieiuni hominis illitum, & applicatũ. Hoc vermes etiam in auribus perimit, & concolores cicatrices reddit: vt testatur Aëtius.

Vlceris dirupti, & cum ossis corruptione complicati, curatio. CAP. XIIII.

VLcerum nõnulla cicatrice obducta, postea tẽpore haud ita multo interiecto denuo inflammatione tentantur, rursumq́; sua spõte & per se rumpuntur, & à continuitate sua discedunt. Osse enim quopiã substracto malè affecto, hoc est, vitiato & corrupto circũdata ac superiacẽs caro ex facili quidẽ interdũ ad cicatricẽ ducitur, & sana ex toto, ad vnguemq; restituta esse videtur: verùm

cursu humoris valido, paulatim ex osse in alto cōtabescente, ac putrescente, tum inflāmatio, tū pus oboritur, quod cicatricē lacerat, ac dirrūpit. *Ossis vitiati notæ.* Cæterùm vitiati ac corrupti ossis signa hæc sunt. Primò ferè pingue fit: deindè vel nigrū, vel cariosum. Quæ supernatis (vt Celsus ait) grauibus vlceribus, aut fistulis, hisq́ue vel longa vetustate, vel etiā cancro occupatis, eueniūt. Quænā igitur horū vlcerū curatio erit? certè eatenùs exiccare, quatenùs squāma affecti ossis exciderit. *Quæ ossium squamas excidere faciāt* Ossium autē squāmæ facilè excidēt, si agrestis papaueris, & fici arboris foliis cum polenta læuigatis, atque ex vino illitis ipsius ossis sinus concauos repleueris, aut alterci (quē Græci hyoscyamum dicunt) semen, & atramentū sutorium, pari pondere contrita imposueris. Sed & peceudani radix cōtrita, subitò squāmas ossiū remouet, ac separat. Squāmas etiam ossium breui detrahit, & nouam probamq́ue carnem desuper renasci facit, sequens medicamentū quod admirabile vocat Auicennas. *Emplast. Auic.* Recipit autem aristolochiæ, ireos, myrrhæ, aloēs, corticis plantæ panacis [ex qua fit succus opopanax dictus] *Canabil. Terra eretrias.* canabil (quod apud Arabes genus est cuiusdam terræ rubiæ minutæ vt arena, & Galeno ac Græcis eretrias, vt puto, dicitur) adusti, scoriæ æris, corticis pini, singulorum portiones æquas, melle omnia excipiantur, & fiat emplastrum. Oportet autem ante omnia vitiatum ac corruptum os nudare, vlcere exciso, & si latiùs eius corrupti ossis vitiū est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndique pateat. Osse autem sic nudato, totum id quod pingue & corruptū est, candente ferramēto semel iterúmue (vt res exigit) admoto adurēdū est, vt ex eo statu secedat. Aut certè eradendum, donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris & minimè corrupti ossis nota est. Neque alia facienda sunt, vbi caries nigritiésue in summo osse est. Siquidem id vel paulò diutiùs eodem ferramento adurendum, vel radendum est. Porrò qui radit hæc (inquit Celsus) audacter

audacter imprimere ferramentum debet: vt & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os: vel ad solidum ventum est. Albo nanq; finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro suprà dictum est. Cæterùm si caries altè descēdit, per terebram vrgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiori osse quodcunq; vitiatum est, & is sinus carne replebitur, & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partē ossis transit, oportet excidi. Sed quod totum vitiatum est, totum eximendũ est. Si inferior pars integra est, eatenus, hoc est, vsq; ad subiectam partem ossis integram, quod corruptum est excidi debet. Sunt qui post abrasionem cauterium admouendum esse suadent: nec immerito sanè. Nam si corruptela ossis ex humiditate excrementosa & superuacanea, ipsius ossis substantiã labefactante ortum habet (vt certè magna ex parte habet) nullũ præsentius aut tutius remediũ excogitari potest, ipsa vstione, seu cauterio (vt vocant) actuali. Hoc enim decenter admotũ, & citò, & tutò in summo quoq; & in alto (non secus quã ignis ipse actualis) desiccat. Post vstionem verò ferro candēte factam, rosaceum calidum infundunt. Guido autē à Cauliaco post vstionem cauterio (vt dicũt) actuali (quod in hoc affectu magnoperè probat) decenter factam, rosaceum oui candido liquore permixtũ, tribus primis diebus admouet: triduo verò alio sequente, loco albuminis, luteum oui (quod vitellum appellant) rhodino, id est, rosaceo commiscet: Postea butyrum cũ melle rosato infundit. Sed præstat eius verba hoc loco subiicere. Ego (inquit)
» post cauterium pono oleum rosarum cum albumi-
» ne oui per tres dies, & per alios tres dies cũ vitello

Si caries altè descēdit.

Vstio.

Quæ post vstionē facienda.

oui, & postea butyrum cum melle rosato. Et desuper continuo vnum de mundificatiuis vsq; ad ossis exfoliationem, & post cum puluere emplastri dicti, hoc est, ex Auicenna superius commemorati, incarno, & consolido.

De Vlceribus dysepulotis inueteratis, & iis, quæ cacoëthe, & chironia dicunt. CAP. XV.

Dysepulota Cocoëthe.

VLcera quæ ad cicatricem ægrè ducuntur, Galenus Græcè dysepulota nominat. Quæ verò ægrè sanabilia dolosa, malefica siue maligna contumacia rebelliáve dicimus, eidem, & Græcis aliis, qui de re medica scripserunt, autoribus cacoëthe nominantur. Hæc quoq;, præsertim inueterata, & quæ vix cicatricem recipiũt, alij chironia appellarũt, ceu Chirone medicinæ peritissimo indigentia: alij telephia, quòd in tali vlcere Telephus consenuerit. Galenus libro quarto de cõpositiõe medicamentorũ secundũ genera, vlcera cacoëthe diuidit penes vehemẽtiæ differentiã in maligniora, seu præter modũ malefica, & mediocria seu moderatiora: atq; hæc quidem imbecillioribus, illa verò valentioribus remediis curari præcipit. Illa autem nõ mediocriter: sed maximè maligna, contumaciaq; vlcera, Asclepiades atq; alij veteres (vel ipso Galeno teste) chironia propriè nominabant. Cæterũ Cornelio Celso autore, chironium vlcus appellatur, quod & magnum est, & habet oras duas callosas, tumentes: exit sanies nõ multa: sed tenuis. Odor malus, neq; in vlcere, neq; in eius tumore est. Nulla inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit: ideoq; nullum periculum adfert: sed non facilè sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur: deinde iterum rumpitur, vlcusq; renouatur, & maximè in pedibus & cruribus. His similia sunt, quæ Auicennas ægrè sanabilia, & occultam quandã nobis proprietatem habentia nominat.

Chironia. *Telephia.*

Chironij vlceris descriptio ex cornelio Cel.

Auicennas.

nat. Hæc enim (inquit ille) neq; putrida ſunt, neque corroſiua, neq; ambulatiua: ſed ſunt vnius diſpoſitionis plana, claudẽtia ſeſe, & recidiuãtia ſæpe, hoc eſt, cicatricem frequenter ducẽtia, & rurſus ſæpè ſe aperientia & renouãtia. Porrò multæ ac variæ ſunt cauſæ, quæ eiuſmodi malignorũ contumaciam, atq; ægrè ſanabilium vlcerum coïtionem & ſanationem remorantur, & impediunt. Nempe fieri aliquando poteſt: vt labra exulceratæ partis calloſa, & dura cauſa ſint, quominus ſaneſcat vlcus. Põt etiã cauſa eſſe intẽperies: vel quæ citra tumorẽ præter naturã in vlceratis partibus conſiſtat: vel quæ cum tumore quidem aliquo coniuncta ſit. Poteſt & varix ſuperiacens: vel lienis auctio & malè affectus: vel in iocinore vitium aliquod præterq; hæc omnia imbecillitas ægræ ptis, quæ (vt Galenus ait) ipſa quoq; intenſa quædã eſt intemperies, vlceris curatiõnẽ in multos menſes protrahere. Quinetiã vitioſus in toto corpore ſuccus (cacochymiã vocãt) maxima cauſarum eſt, quæ incommodare vlceribus poſſunt, & ea diuturna contumaciaq; efficere. Vexat ſanè non minus vlcera, atq; ea curatu difficilia reddit, ſuccorum æquabiliter ſe habentium exuperantia, quam plethoram appellant. Quæ omnes cauſæ, & ſi quæ ſint aliæ, in duas (vt ſuprà docuimus) reuocari poſſunt: nempe in carnis ſubiectæ intemperiem, & humorem confluentem. Itaque ſi eiuſmodi vlceribus dyſepulotis, id eſt, ægrè cicatricem admittentibus, maleficis, contumacibus, atq; inueteratis, aliquãdo mederi velis, neceſſe eſt cauſas, quæ illa creant, primum ſummoueas atque abſcindas: deinde maligni ipſius vlceris curationẽ aggrediaris. In morbis namque omnibus nedum vlceribus, in quibus effectrix cauſa adhuc manet, ab hac inchoanda curatio eſt. Magna igitur attentione inſpiciendum venit, num corpus totum cacochymum vel plethoricum exiſtat, vel lien, aut iecur malè afficiatur, vel labra vlceris dura, & calloſa ſint. Item num aliqua inſignis

Variæ cauſæ propter quas nõ ſaneſcat vlcus

Labra calloſa.

Intẽperies.

Varix.

Lienis, aut iocinoris vitium.

Imbecillitas partis.

Cacochymia.

Plethora.

subsit partis vlceratæ intemperies, aut etiam varix aliquis superiacens fuerit, cuius occasione cõtumax ad sanandum vlcus redditur. Ergo si totum corpus cacochymia aut plethora laboret, priùs expurgare, vacuareq; expedit, quàm medicamẽtum vlceri admoueas. Si verò lien, aut iecur malè afficiatur, his priùs prouidere, deinde ad vlcus curandum venire oportet. Ad eundẽ modum & varices, qui sæpè supra exulceratum locum sunt, prius (vt suprà docuimus) tollendi sunt, deinde mox vlcus sanandum. Intemperies quoque atq; imbecillitas, quam sæpè insignis quædam parit intemperies, antequam ad vlceris curationem accedamus corrigenda erit. Breuiter ei quod fluxionis in partem vlceratam decumbentis est causa, atque ægrè sanabile vlcus reddit, prouidendum, ac si fieri potest, medẽdum prius erit. Deinde maligni ipsius vlceris & cõtumacis curationem aggredi oportebit.

Malignorũ & cõtumacium vlcerũ summus curationis scopus.

Itaq; malignorum & difficulter cicatricem recipientium vlcerum curationis summus scopus est, valida citra demorsum exiccatio. Hæc enim ab aliis vlceribus hoc vno dissident, quòd medicamenta citra demorsum, atque erosionem vehementer exiccãtia desiderant. Quæ enim mordendo vlcus, & manifestam in eo exasperationem excitãdo, dolorem inferunt fluores, hoc est, humores vlceratis partibus influentes irritãt, & phlegmonas cõcitant. Talis igitur pharmacorũ materia, quoad eius fieri potest, ad dysepulota, id est, ægrè cicatricem admittentia, & cacoëthe, id est, maligna vlcera inueniẽda est, vnde vlcus citra mordicationẽ & dolorem siccescat. Hæc autem non ita inuentu facilis statim videbitur, si attentius rem ipsam fueris contemplatus. Vt enim generalem hunc scopum, nempe validam vlcerum desiccationem, assequaris, duo tibi alij scopi proponũtur: vnus vt id quod influit, regeras, repellásve, si saltem qui vlceratis partibus influit succus, nec multò plus iusto, nec multò deterior sit: alter: vt quod af-

Mordacia medicamenta quid efficiant.

Duo alij scopi ad summũ, & generalẽ scopum assequendũ necessarij.

fectæ

fectæ parti inhæret, infixumq́ est discutias. Atque hæc contrariæ vires præstant. Siquidem influxum reprimunt, quæ sunt adstringentia pharmaca: digerunt impacta iam exceptaq́ trahendi potestate prædita. Porrò quæ adstringunt: vt plurimum exasperant, atque hac occasione molesta sunt. Trahentia verò, ac digerentia ex alto humiditates, non citra acrimoniam id efficiunt. At acrimoniam dolor aliquis necessariò sequitur vlceratam partem erodēs. Atq; sic propter dolorem, quem exasperantia erodentiaq́ concitant humores (vt paulò antè dicebamus) vlceratis partibus influentes irritari, & vlcus plegmone obsideri exediq́ contingit. Ex quibus sanè dictis colligitur, vlceribus dysepulotis, id est, cicatricem difficulter recipientibus, præsidia inueniri non posse: & multò minus adhuc malignis, quæ Græca dictione cacoëthe suprà iam sæpius vocauimus. Quid ergo nobis agendum erit, vt talia vlcera cacoëthe, & dysepulota dicta, ad integram sanitatem perducantur?

1. Repellendum quod influit.

2. Digerendum quod iam parti inhæsit.

Deligēda sanè erunt pharmaca, quæ vtraq; vi & facultate (nēpe adstrictoria & digerente) polleant, atq; ita quod influit, repellant, quod verò iā affectæ parti inhæsit discutiāt. His itaq; mista facultate præditis medicamētis, vlcera de quibus nobis in præsentia sermo est, citra erosionē demorsúmve vt res expostulat desiccabis. Cæterùm tametsi medicamētū ex ambobus cōpositum erodēte puta, & adstrigēte necessariò validū existat: sordes tamen & humiditatis copia id genus vlceribus incumbens, veluti propugnacula quædā vlceratis particulis facta, rosionem valētibus pharmacis adimūt, soluuntq́. Porrò artificio hac in re potius (vt videtur) vti debebit medicus quàm experimēto inniti: nēpe quod sciat rationalis medicus vlcus non alia medicamentorū virtute curari, quàm dum affecta pars eam siccitatē consequatur, quàm in naturali statu sita possidebat. Quòd factum intelligimus: vbi neq; tenuis amplius sanies influat

Medicamenta dysepulotis & malignis vlceribus sanādis accōmoda.

Lib. 4. cōp. secūdum genera.

influat, neque pus producatur. Hanc autem dispositionem vlcera nancifcentur, quo dicebamus modo siccescentia, hoc est, adstricta, discussaq;. Dein vbi sicca quidē fuerint, verùm sordida adhuc appareāt, detersoriis pharmacis repurgantur. Cæterùm cùm manifestò constet omnibus in artis operibus exercitatis, rationem sine operum exploratione probabilem non esse, medicus diligenter attendere debet, quem effectum medicamentum vlceri adhibitum, quotiescunque ipsum soluerit, in particula vlcerata præstiterit, quantum scilicet humiditatis in vlcere desiccauerit, vel si etiam sordes adsit, quantum indè absterserit. Sed & animum intendere oportet, vtrùm vlcus carne quæ subest exesa, ac colliquescente, sordidum euaserit, an quia medicamen sordibus auferendis aptum requirat, impositum verò tale nō sit. Quod nimirùm medicis etiam bonis (Galeno attestante) existimatis, nonnunquàm imposuit, ac nostris quoq; chirurgis quotidiè adhuc imponit. Vbi enim vlcus post vnam aut alteram medicamēti appositionem sordidius conspexerint, statim non cogitantes, an id ex rosione pharmaci acciderit, ad abstersorium valentius acriusq; se cōferunt, vndè iterùm vlcus erosum ex æquo sordidum, vel etiam magis adhuc altera solutione visitur. Carne enim id fœdatur, à medicamento colliquata. Nā ita in prauā saniē degenerat. Quicquid autē in his ipsis tenuioris substātiæ est à pharmaco difflatur, reliquum ibidem vlceribus infixum, sordes ipsis redditur. Cæterùm cùm ampla sit latitudo vtrinque in eo, quòd alterum vlcus altero magis minúsve dysepulotum, malignūq; sit, corporaq; omnia, quibus mederi cogimur, non eandem omninò temperaturam ac dispositionem habeant, sed alia vitioso succo, alia plethora laborent, quædam dura & robusta sint, quædam verò tenera & mollia, atque ad sentiendū insigniter habilia: fieri non potest, vt vno eodemq; medicamento omnibus indifferēter dysepulotis & malignis vlceribus, queuis

Diligenter inspiciendū, vnde sordes in vlcere enata sit.

Non vnum ideóq; medicamentū omnibus corporibus mederi potest.

uis corpora occupantibus, medeamur: sed tantũ medicantium pharmacorum (vt Galenus ait) esse numerum oportet, quantus ipsorum quoque vlcerum extiterit. Ergo in curandis eiusmodi vlceribus ægrè sanabilibus, supposita eorum natura, & maiori cuiusque minorı́ve à naturali habitu recessu, laborãtis cuiusque corporis habitus ac dispositio diligenti animaduersione erit consideranda. Deindè cuiusq; medicamenti tam simplicis, quàm compositi, vis & facultas adamussim ediscenda. Quæ scilicet desiccant, non tamen vlceris sordes abstergunt. Item quæ abstergunt quidem, non tamen probè desiccant, ac quę vtrunque etiam possunt efficere. Sed & accuratè prospiciendum est, ex quoto quodque medicamentum ordine existat, hoc est, an imbecillum, an moderatum, an validum. Atque in vno quoque ordine maioris minorı́sve ratio attendenda erit. Quod maximum Galeno censetur, inter ea, quæ ad horum vlcerum curationem pertinẽt, neglectum tamen (inquit) plærisque medicinalis materiæ scriptoribus. Nam hi solas vniuersales ipsius vires dicere studuerunt: inter quos fuit & Dioscorides, quem nulli eorum, qui in eadem quasi arena desudarunt, hoc est, de medicinali materia scripserunt, secundum esse, vel Galeni ipsius testimonio quisquam dixerit. Sed & qui composita medicamẽta tradiderũt, de iis indeterminatè, & citra distinctionem scripserunt. Neque enim virtutem ipsius medicamenti, an scilicet validissimum, an moderatum, vel imbecillum esset, explicuerunt: neque difficultatis, aut malignitatis latitudinẽ ipsorum vlcerum, aut naturam, habitũmve corporum vlcere laborantium expresserunt: qua nimirum distinctione omissa, permultos medicos & chirurgos, interdùm benè, interdùm malè, ipsis pharmacis, quæ posteris scripto reliquerunt, vti contingit: ideoq; nonnunquàm scopum mirificè adsequi, interim ab illo errare, aliò delabentes. Itaque non iniuria tam veteres, vt Andromachus, Crito, Asclepiades, quàm recen

Lib. 4. κατὰ γένη.

Quæ in curandis malignis vlceribus præcipuè consideranda.

Dioscorid.

Qui de medicamẽtis indeterminatè, & citra distinctionẽ scripserunt, erroris occasionem aliis dederunt.

recentiores scriptores accusandi veniunt, qui sine vlla distinctione remedia scripserunt ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia: item ad cacoëthe, id est, malefica, siue maligna, & contumacia vlcera: plurima enim ex iis sunt virtute inuicem longè diuersa. Siquidem nonnulla horum vehementiora sunt, alia moderatiora: quædam verò imbecilliora. Adde, quod & alia vlcera (vt diximus) magis, alia minùs dysepulota, & difficilia, malignaq; sunt. Sed nec corpora omnia eius generis vlceribus scatentia, eiusdem prorsus (vt paulò antè dicebamus) naturæ ac dispositionis reperiuntur. Quare neq; eadem omninò medicamenta desiderant. Itaque ad maligniora vlcera, & corpora duriora ac robustiora, valentioribus vtendum erit remediis: ad mediocria verò, & molliores ac delicatiores corporum habitus, imbecillioribus. Meritò igitur (vt initio quarti libri de compositione medic. κατὰ γένη scribit Galenus) omnes, qui vnum duntaxat medicamentum vlceribus malignis cicatricem inducere promittentes habent, successu crebrò frustrantur. Nam duo (minimùm) quæ idem pollicentur, eandemq; facultatem ostendunt, diuersa alioquin inter se non simpliciter maioris minorisq;, verùm (vt inquit ille) maximi ac minimi ratione, in promptum adesse illi conuenit, qui omnia id genus vitia curare proposuerit.

Ordo dicendorum.

Nos itaque deinceps pharmaca, primùm quidem simplicia, deindè composita recensebimus, ac etiam seriatim enumerabimus, quæ vlcera (de quibus nobis hîc sermo est) citra demorsum, & manifestam exasperationem exiccare possunt. Cæterùm cùm variè (vt iam sæpiùs dictum est) inter se differant, in eo quòd magis minùsve siccent, expressam eorum mentionem faciemus, quæ validè ac vehementer, quæ moderatè, & quæ obscuriùs seu imbecilliùs exiccent: à metallicis, Galenum secuti, incipientes: quibus etiam terræ species adnumerantur.

Moderatè siccantia

Siccant igitur modicè lemnia sphragis, siue lemnium sigillum, ita

ita quidem cognominatum ob impressam illi sphragida, hoc est, sigillum Dianæ sacrum: nos & terram sigillatam eam vocamus. *simplicia. Lemniū sigillum.* Et cadmia, quam climiam & cathimiam nuncupant. *Cadmia.* Hæc autem pluribus deinceps diebus sub canis feruore ex aceto trita, aut vino planè giluo, & substantia pellucido, facultatem acquirit magis siccantem. Quòd si ex acri aceto teratur, siccataq́ reponatur, vlceribus valdè etiam magnis, Galeno & Aëtio commodè inspergitur. Valentius cadmia & lemnio sigillo, hoc est, terra sigillata, pharmacum est chalcitis (quæ species est vitreoli, *Chalcitis.* apud Arabes colcotar, chalcadis, & zegi nuncupata) combusta, in cadmieq́ morem trita, atque in puluerem redacta, & posteà exiccata. Nam cruda, hoc est, ignem non experta, tanta pollet efficacia, vt iam crustas inducat. Lota quàm vsta minùs desiccat, minusq́ mordax reperitur. Persimile quoque medicamentum est ærugo cremata, *Aerugo.* quæ & æris ærugo etiã dicitur, & vulgò hodiè ab omnibus viride æris. Nõ combusta autem nimis efficax medicamen est, sicuti & chalcitis, quæ ignem non experta est. Verùm hæc (chalcitis inquam) nonnihil etiam adstringit, & ea multò magis adhuc chalcantum, id est, atramentum *Chalcantū.* sutorium, quod inter metalla maximè siccat. Misy *Mysi.* autem & sori *Sori.* chalcitidi genere cognata sunt, ex vna, vt ita cum Galeno dicam, radice producta. Itaque tria hæc (quæ sub vitreoli genere comprehenduntur) maioris tantùm, & minoris ratione differunt. Stibi siue stibium, quod Græcis στίμμι, vulgò *Stibi vel stibiū, vulgò antimoniū.* autem in officinis antimonium dicitur, magis quàm sori desiccat, & adstringit. Porrò diphryges appellatum pharmacum, *Diphryges.* vlceribus ægrè humiditatis vitio ad cicatricem venientibus aptissimum est. Validè enim desiccat, tametsi modicè mordax sit. Adhęc præter acrem tum, qualitatem, tum potentiam, vim habet adstrictoriam: quas tamen vtrasque fortiores, & chalcitis cruda, & chalcantum, id est atramentum sutorium, repręsentat. Omne quoque aluminis *Alumen.* genus

genus vlcera exquisitè desiccat, & generosè adstringit. Vnde nemo (inquit Galenus) solis his ad vlcera vtitur, sicut nec cruda chalcitide, & ærugine: vsta verò & hæc, & mysi vtilia sunt: vt elota morsum quidē remittunt, verùm minùs siccant.

Erosio metallicis ꝑ combustionem edomatur.

Illud enim metallicis omnibus commune est, quod combustis elotisq́; erosio, quæ priùs adfuit, edomatur, ac interit. Quamobrem his sic crematis & lotis vti quidem licebit in pueris, eunuchis, mulieribusq́;, præsertim candidis, imò etiam & viris, qui cutē alba vtuntur, & molli carne naturá sunt præditi. Item in eis, qui ad sentiendum habiles admodùm sunt, & plethora, vitiosoq́; succo laborant. Taliū enim corpora facilè ex morsu, seu rosione phlegmonem accersunt. Itaque cùm permulta corpora, quibus mederi cogimur, vnam quandam dispositionem habeant, qua vehementem commorsum ferendo nō sunt, tutiùs est lotis, quàm non lotis vti.

Tutius est lotis metallicis, quàm nō lotis vti.

Cæterùm alia, præter hæc metallica superiùs commemorata, plurima adhuc simplicia sunt pharmaca, quæ malignis vlceribus curandis sunt idonea.

Sarcocolla.
Ichthyocolla.
Chrysocolla.
Plumbū combustum.
Scoria plūbi.
Squamma ferri.
Squamma æris.

Sarcocolla nanque, & ichthyocolla, id est, glutē pisciū, & his magis adhuc chrysocolla, quam auri glutinum appellant, tali facultate predita sunt. Huc etiā optimè faciunt, plumbum combustum, plumbiq́; recrementum, quod σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, & vulgus cacaturam: siccat & ferri squamma, præsertim stomomatis, id est, partis ipsius squammæ subtilioris, hæc enim probè siccat. Porrò æris squamma, ex malleorum percussionibus decussa, quæ Græcè λεπὶς χαλκοῦ, vulgò autem batitura æris dicitur, præter quòd siccat, etiam abstergit, purgatq́; Galeno & Aëtio, vnde pura quoque vlcera efficit, quod reliquæ squammæ præstare non possunt. Itaque si hæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis ac contumacibus insperseris, mirificè (inquit Galenus) videbis citra erosionē ea desiccari, sicut vbi buccinorū, purpurarumq́;, ostreorum [sepiarum] aliorumq́; id genus

ostra

ostracordermorum piscium testas concrematas, & (vt addit Aëtius) lotas adhibueris. *Ostracodermorũ testæ concrematæ.* Vitrum combustum leuiter ac sine morsu exiccat, hinc dysepulotis, id est, cicatricem difficulter admittentibus, non item malignis, ac rebellibus conducit: quippe minùs exiccat, quàm illa requirunt. *Vitrum combustum.* Cæterùm galla omphacitis, hoc est, immatura: & malicoria, id est, mali Punici corticis seu putamina, cremata, & arida apposita, ad malefica & quæ malè coalescunt vlcera, efficacissimum medicamentum deprehenditur. *Galla omphacitis.* *Malicoriũ.* Hæc enim non solùm siccandi, sed etiam adstrigendi potestatẽ habent. Cortex etiam capparis tritus, & aridus malefico & putrido vlceri vtilissimè imponitur Aëtio. *Cortex capparis.* Malum terræ, quod Græci aristolochiam appellant, iris, acorum, arthemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperum, dracunculus, & gladiolus affatim exiccant Galeno. *Affatim exiccantia.* His euidentiùs adhuc centaurium, & polium: quibus paulò imbecillior est terra nomine eretrias, quæ Auicennæ & aliis sectæ Arabicæ scriptoribus, cambil nominatur. *Terra eretrias.* *Cambil.* Talis sanè medicamentorum simplicium, ad dysepulota vlcera, maligna ac contumacia, materies existit, quibus & humorum fluxionem intercipere, & locum vlceratum valenter, citra demorsum tamen atque erosionem, exiccare possis. Quomodò autem simplicibus eiusmodi medicamentis siccis modò cõmemoratis, in vlceribus ad cicatricem ægrè venientibus, & malignis vtendum sit, ex Galeno & Aëtio requirendum est. Porrò ex his suprà memoratis simplicibus pharmacis, Galenus libro quarto de cõpositione medicamentorum secundum genera, varias remediorum formulas, nempe cerata, vnguenta emplastra, & pulueres conficit, quæ ad eiusmodi maligna, & ægrè ad cicatricem venientia vlcera, mirè proficiunt. Ex cuius quidem scriptis Auicennas formulam vnã medicamenti desumpsit, quàm magnopere Guido à Cauliaco, & illius ætatis chirurgi celebrarunt. *Vnguẽtum Auicẽ. longè optimum.* Recipit autem cadmiæ, aluminis, chryso-

collæ, id est, glutini auri, singulorum partes octo, floris æris, qui spõtè ex ære prosilit, & corticis æris, hoc est, æruginis, quæ in officinis viride æris nominatur, & Græcis ἰὸν ξυσὸν, vstorum ana partem vnã, gummi cupressi, partes quatuor, ceræ, olei rosacei, aut myrtini ana quantum satis esse videbitur, fiat vnguentum. Cæterùm, cùm vnum omnibus medicamentũ (vt frequenter dictum est) commodè adaptari non possit, tutiorq; sit leniorum pharmacorũ vsus, mordaciorum verò periculosior, composita medicamenta distinctè hoc loco describam, quæ ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia, inueterata, contumacia, maligna, & chironia vlcera, ex Galeni sententia bene faciunt: primumq; mitiora ac moderatiora referam: deindè validiora, ac potentiora subiiciam.

Aerugo, vel æris ærugo, est viride æris.

Lib. 4. de compo. med. κατὰ γένη.

Andromachi emplastrum ad vlcera dysepulota, id est, ægrè ad cicatricem venientia, sed nondum maligna, quod probatur Galeno.

DIphrygis denarium pondo quatuordecim, argenti spumæ, denarium pondo quadraginta, ceræ denarium pondo quinquaginta trium, olei myrtei pondo vnciæ decem.

Aliud eiusdem generis mitißimum & lenißimum.

ELoti plumbi denarium pōdo duum, spodij denarium pondo quatuor, cadmiæ tantundem, diphrygis denarij pondo vnius. Ea omnia excipiantur terebinthinæ denarij sex.

Aliud cicatricem obducens, imbecillius autem, quam vt cacoëthe persanet.

COmpositio hæc capit, molybdenæ, id est, plũbaginis, drachmas quinque & viginti, diphrygis drachmas quatuor, sorios [aut vitreoli] drachmas duas & semissem, misyos tosti drachmas duas, terebinthinæ drachmas nouem, ceræ & myrtei

tei vtriusque drachmas decem. Porrò in omnibus eius notæ pharmacis, illa quæ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, deindè rasa siccis diligenter in puluerem redactis admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, sæpe fient grumi ceræ modo maximè cùm frigus fuerit. In sole feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere: mouendo vehementer rudiculâ primũ deindè cochleari. Præstat autem in hisce omnibus (inquit Galenus) rudiculam palmæ esse ramusculũ.

Aliud medicamen epuloticum, id est, cicatricem ducens, optimum quod διὰ λαδάνου, id est, ex ladano inscribitur, ad Critonem relatum, callosis, veteribus, & curatu difficilibus vlceribus apprimè idoneum.

PIcis aridæ denariũ pondo viginti quinque, æruginis rasæ denarium pondo octo, æris combusti denarium pondo quinque, squammæ rubræ denarium pondo octo, ladani vncias tres, vini optimi sextarium semis, quod capit vncias duodecim Oribasio. Conuenit etiam hoc medicamentum prætumidis vlceribus & cauis. Deligatum verò membrũ in diem quartum continendum est. Argenti spumã & oleum coquito, donec aliquam spissitudinem accipiant: deindè squammam æris, æruginem dum conflüxerint, vt colorem bonum acquirant, mox picem adiicito. Posteaquàm refrigeratum fuerit, ladanum ex vino tritum: obseruans, ne ex hoc adiecto, efferuescat. Postremò suprà moderatum ignem vnita confundito subigitoq;.

Mediocre medicamentum ad moderatè maligna vlcera idoneum.

ACcipe æris combusti, & æruginis, vtriusque vnciam vnam, aluminis scissi, vel scissilis (quod vulgò in officinis alumen de pluma appellatur) semunciam, ceræ vncias duas semis: hoc

pharmacum temperatum est, & medium facultate.

Porrò minùs mordebit medicamentum, leneq; prorsus efficietur, si loco aluminis scissilis diphrygem acceperis, & æruginem cõbustam apposueris. Quòd si expurgare sordes statueris, æris squammæ semuncia addetur. Hæc autem pingui cera & recenti excipienda sunt. Quòd si siccior paulò fuerit, quã vt commemorata excipiat, temperandum est oleum myrteum, quo mollescat: vel melinum, quod oleum de cydoniis appellant: vel ricininum, quòd vulgò in officinis oleum de cherua nominatur: vel omotribes vetus. Aut si omninò nihil oleosum medicamento adhibere placet, laricem resinam admisceto: cuius si copia non est, terebinthinam assumito.

Aliud validius medicamentum ad chironia vlcera, id est, non mediocriter, sed maximè maligna contumaciaq́;, ex Asclepiade.

Platysma.

AEris squammæ, & æruginis rasæ vtriusque pondo vnciam, ceræ selibram, hoc est, vncias sex, resinæ laricis, vel si eius copia non est terebinthinæ, pondo vnc. & semissem. Ea quæ liquari possunt aridis affunduntur. Quibus acceptis, ac curiosè mollitis vtitor. Item platysma (hoc est, linteũ latum, cui emplastrum illitum sit) exiguum soli affectæ parti, vt vlcus tantùm comprehendat iniicito. Cæterùm ambiẽtes particulas, pharmaco quod phlegmonem arceat, circundare oportet, atque inter curandum tertio quoque die soluere expedit, deindè fomentis mitigare, ipsumq; emplastrum, quod à latitudine platysma vocatur, abluendo emollire, ac rursus (vt iam suprà diximus) imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Porrò mediam, ac (vt Gale. ait) symmetriã habebit tẽperiẽ, vt etiã modicè maligna curet, si nõ tripla, vt in præcedenti descriptione sed quadrupla ceræ portio metallicis, squammæ scilicet & ærugini, commixta fuerit. Sed moderatius adhuc extiterit, si quincupla adiiciatur, vt nondùm cacoëthe

cacoëthe, sed ægrè cicatricẽ ducentia persanet. Itaq; cùm auxiliũ ad aliquid spectet, ac mollius pharmacum ad moderatiora cacoëthe, id est, malefica, magis quàm vehementius conducat, satiùs fuerit in vlceribus non ita in malignis & contumacibus cerã quadruplam, vel quincuplum amborum simul metallicorum esse, vt rectè Galenus admonuit.

Aliud Pharmacum vehemens & mitigatorium ad cacoëthe, Andromachi.

CEræ tyrrhenicæ (vel eius loco pinguis & recẽtis, optimæ) drach. octo, seui taurini, terebinthinæ, plumbi vsti, singulorũ drachmas quatuor, linamentis excepto vtitor.

Ad desperata vlcera, quorum scilicet curationem plærique aggreßi, non absoluerunt, sed tanquàm ab insanabilibus destitere, emplastrum admirandum, cui autore Galeno) cùm propter alia, tum quoniam longo experimento probatum est, multùm confidere oporteat.

SOrios [cuius loco vitriolum sumi potest] drach. vigintiquatuor, aluminis scissilis [quod vulgò alumen de pluma nominant] calcis viuæ, malicorij [id est, corticis mali granati] singulorũ drachmas sexdecim, thuris, gallarum immaturarum, vtriusq; drachmas vigintiduas, ceræ drachmas centũ viginti seui vitulini, vel si eius copia non sit, veteris suilli, quam axungiam vocant, drachmas centũ sexaginta olei veteris heminam, hoc est, vncias nouẽ. (Aëtius assumit olei antiqui libram vnam.) Arida trita, & tenuissimo cribro excussa, denuò simul terito. Quæ deindè, his quæ liquari oportet, liquatis, & ab igne remotis, permisceto. Cumq; omnia probè vnita fuerint, alumen, thus, sori, calcem, singula priùs è vino adstringenti trita adiicito, & vtitor. Dum Galenus medicamentum hoc conficeret, oleum & adipem

In codice Græc. Gale. & Aëtij hæc pondera reperiũtur.

Hemina, Græcis cotyle dicta, cõtinet olei vnc. 9. vini 10. mellis 13.

Oleum, & adeps annorum 40.

quadraginta annorum adiiciebat, atque ita semper diuturna vlcera, præter modum maligna ac deplorata, opinione melius sanauit. Eius autem generis sunt ea, à quibus pars affecta in tā vitiosum, ac deprauatum habitum ducitur: vt sanguinem probè etiam coctum, qui ad eam nutriendi causa defertur, mutet corrumpatq;, vel id quod influit, adeò cacochymum existit: vt etiam si pars nihil passa fuerit, ab illo certè ipso solo erodatur. Hoc itaque medicamento quod noxium est transmutatur: atque discutitur. Satiùs autem fuerit cacochymiam prius conuenienti medicamento expurgare deinde (vt suprà is monuimus) vlceris curationem aggredi.

Aliud Galeni, ad chironia vlcera in mollibus corporibus.

Ceræ libram vnam cerussæ vncias octo, rosacei libram vnā salis ammoniaci vncias quatuor, squammæ æris vncias duas, thuris aluminis, æruginis malicorij calcis viuæ singulorum vnciam vnam: quæ liquari debent, liquata, & frigefacta, aridis è vino tritis admisceto, atque placidiori igne decoquito. Cæterùm innumeræ propemodū aliæ formulæ compositorū medicamentorū ex veterū scriptis à Galeno libro quarto de compositione medicamentorū secundū genera referūtur, quæ ad dysepulota, cacoëthe, inueterata & chironia vlcera persananda apprimè idonea sunt. Ex illo igitur libro, veluti è sylua quadam remediorum rationalis quisque medicus: & qui methodum ab eo illic traditam artificiosè didicerit, idoneam vlceri: quod curādum suscepit: remedij formulam sibi deligere poterit, atque hac solus vti sciet. Porrò nonnullas, easdemq; ex ipsis præcipuas, exempli gratia hoc loco adscripsimus, quo magis lectori ad manum essent, & in particularibus, non vniuersalibus solis contentus, exerceretur. Sed iam tempus est, quartam curandorum vlcerū in vniuersum intentionē persequamur.

Quarta

Quarta igitur intentio curãdorum vlcerum cum aliis dispositionibus complicatorium: quæ ablata, & (vt loquuntur) rectificata dispositione agglutinationi seu cõsolidationi repugnante, loci vlcerati curationem nos aggredi debere suadet, iisdem omnino intentionibus & modis perficitur: qui suprà dicti sunt in curatione vulnerum cõcauorum, in quibus substantiæ aliqua deperditio facta est. Proinde methodus ad curandi ratio: quæ illic à nobis tradita est, in memoriam reuocanda erit. Itaque cùm tanta sit curationis vlcerum: cum vulnerum atque etiam apostematum curatione communitas ac conuenientia, nil mirum, si Galenus multis locis eorum tractationem ac doctrinam commiscuerit. Cæterùm his ita ad vmbilicũ deductis tempestiuum est, de propriis ac (vt dicũt) famosis vlcerum differentiis pertractemus, inter quas primum se offert vlcus, quod virulentum & corrosiuum appellitant.

Quarta intentio curandorum vlcerum.

De propriis ac (Vt loquuntur) magis famosis Vlcerum differentiis, & primo de Vlcere Virulento, & corrosiuo, quod Græcis nomodes, id est, exedens appellatur.

CAP. XV.

QVid sit vlcus virulentum seu saniosum & vlcus corrosiuum, siue arrodẽs, quid item ambulatiuum, & depascens siue manducans, quod Græci νομὰς appellant & quomodo hæc inuicem dissideant: in definitionibus differentiarum vlcerum: abundè est explicatum. Excitãtur aũt eiusmodi vlcera à prauis humoribus: sed præsertim biliosis acribus, & mordacibus, qui propter adustionẽ, cacoëthiam quandã hoc est, malignitatem acquirunt. Atq; hæc magna ex parte oriuntur post herpetas, & pruriẽtes pustulas, quas acris, & biliosus humor excitauit: atque etiam post vulnera: quæ mordacibus medicamentis exacerbata atque irritata fuere. Cæterùm vt ad

Causæ.

Curatio vlceris exedentis.

perfectam sanationem perducantur eiusmodi vlcera, triplici egent auxiliorum genere, sicuti & plæraque alia, nempe victus ratione proba, & conueniēti purgatione, quæ succo prauo acri, & erosionem in affecta particula excitanti sit accommoda, & localibus remediis.

Hypothesis. ex li. 4. the.

Age igitur, esto aliquis, qui sanus quidem sit, hoc est, omnia naturæ munia inculpatè exerceat: sed ex scabenda de repentè quapiam particula, veluti brachio, postulam statim excitarit, mox eadem ipsa particula iterum atque iterùm pruritu vexetur pustulaq́ꝫ dirupta vlcus decolor, & inæqualiter erosum gignatur, atq; hęc in tribus quatuórve diebus à principio inciderint. Hac itaq; hypothesi posita, dicat mihi hoc loco quispiā: quonā pacto sanare huiusmodi vlcus conueniat? Certè vt eius curationē feliciter assequaris, imprimis qualis sit totius corporis tali vlcere laborantis affectus, statim tibi erit cōsiderandū. Inuenies nanq; tū ex vlceris ipsius symptωmatis, id est, accidētibus, tū ex notis quas totum corpus præseferet, cuius maximè generis sit is qui redūdat succus.

A purgatione incipienda curatio.

Atq; hūc (si Gale. cōsiliū sequaris) idoneo purgante medicamēto protinus educes, nec protrahes, dū totus hominis cubitus affectum quendā contumacem rebellemq́; curationi contrahat, quemadmodum facere solebant Thessali sectatores, ipsius videlicet præcepta mordicus obseruantes.

Lib. 4. ther.

Præcipitur nanque ab omnibus ferè (inquit Galenus) antiquis medicis, quicunque ratione quadam ac methodo de vlcerum curatione scripserunt, causas quæ illa creant abscindendas esse, æquè profectò vt cæterorum omnium morborum. Itaque hoc tibi tanquam commune præceptum esto, omnino in omnibus morbis nedum vlceribus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoandam curationem esse.

Cōmune de digerentib. præceptum.

Hinc rectè monebat Galenus libro decimotertio methodi medendi digerentia, hoc est, resoluentia, seu discutientia medicamenta, nequaquam particulis quibusdam applicanda esse, vbi redun

redundantia in toto corpore aut superiacente particula subest. Quippe quòd hæc sic admota implerēt potiùs quàm educerent. Itaque tunc à totius corporis, aut superabundantię mittentis particulæ superiacentis vacuatione incipienda curatio est. Deinde euaporante auxilio vtendum. Facta igitur totius corporis, vt decet vacuatione (vt factum quondam fuit in Romana quadam illustri muliere, quæ herpetem esthiomenum, id est, exedētem, in malleolo primum habebat, qui tandem ad bubones vsque ascenderat) ad curationem particularis affectus, hoc est, ipsius vlceris arrodentis deueniendum erit. Ergo si particulam exulceratam atque arrosam, supra modum calefactam videris, ipsam statim frigidis stypticis desiccantibus refrigerabis. Commodè autem feceris, si vlcus ipsum, & particulam totam vlceratam aqua aluminosa ablueris: hæc enim ablutio magno vsui talibus vlceribus esse solet. Quippe quæ influentes humores potenter repellat, & siccandi facultatem obtineat, vt autor est Auicennas. Poteris etiam affectum locum irrigare: vel aqua plantaginis & rosarum: vel aqua in qua ferrum candens extinctum fuerit, aut etiam decocto cyperi myrobalanorū cupressi, plantaginis malicorij balaustij, quod flos est mali Punici syluestris, & consimilium. Vt autem ab ingruentibus defluxionibus, vlcerata particula vindicetur, optimum fuerit, circuniacentes partes vnguento ex bolo Armenia illinere. In medio verò vlceris, puluis aliquis, qui vim desiccandi habeat apponendus erit: vt ex lithargyro, plumbo vsto pompholyge, quæ vulgò tutia dicitur, antimonio, quod stimmi & stibium Græcè dicitur, ære cōbusto, corallio, lapide hæmatite, spodio lotis. Atque etiam sidiis, id est, corticibus mali granati myrobalanis, & id genus aliis. Item pannorum laciniæ in linamenta formatæ, splenia Græci vocant, vnguento albo Rhasis illitæ, aut vnguento quod sextam partem lithargyri recipiat, in quo omnes consentiunt,

Particularis curatio vlceris arrodentis.

Aquæ aluminosæ vis.

Repellētia, & siccātia.

Bolus armenia.

Puluis exiccatorius.

Horū vnguentorum formulæ & cōpositiones lib. 6. describuntur.

vel vnguento quod diapompholygos nuncupatur, supra vlcus ipsum dandæ sunt. Cæterùm supra eiusmodi pulueres: ac linamenta vlceri imposita, puluillus, seu puluinus aliquis, quem plumaceolum vocāt posca aquosa imbutus adhibendus erit: deinde conueniens deligatura, quam exprimentem nominant, cuius suprà in tractatu de vulneribus meminimus.

Nota de plūbea lamina.

Guido à Cauliaco in talibus vlceribus solebat post lotionem nullo alio adhibito auxilio apponere laminam plumbi tenuem perforatam, in qua virtus argēti viui, cum aqua plantaginis erat infixa, & ligare ligatura exprimente, quod non est (inquit) fas loqui propter idiotas. Itaque tria hæc molybdos, id est, plumbum, aqua aluminosa, & deligatura decenter facta miram, ac ferè incredibilem vim habent, in sanandis eiusmodi vlceribus. Porrò deligaturam talē esse conueniet, quæ ad vsum magis, quàm ad elegātem formam conducat: hæc autem duobus modis fit, nempe vel vnico vinculo seu fascia vna, vel duabus.

Deligatura duplex.

Itaque si vna tantùm fascia fuerit, principio eius versus superiorem vlceris partem statuto nectenda erit siue sura, siue genu, siue malleolus, siue cubitus, siue manus summa, aut alia quæuis pars laborauerit. At si duabus fascis vti malueris, quemadmodum in fracturis fieri solet, altera à parte affecta, hoc est, ab ipso vlcere, ad superiorē regionem feretur altera deorsum prius ducetur, mox in superiore parte desinet, eo videlicet loco quo prior incepit. Cæterùm præter reliqua commoda, quæ ex hac deligatione proueniunt, illud etiam accedet, quòd vlcera: quæ ob rotunditatē coalescere nequeunt, oblonga reddentur.

Deligatura alternis diebus soluēda

Solutio autem non singulis diebus: sed alternis facienda est. Neque in solutione vlcus aqua inspergendum: sed molli linteolo, puro, & sicco sanies detergēda.

Si partes adiacentes inflammentur.

Quòd si partes vlceri adiacētes inflāmari videātur, & iam phlegmonôdes quippiam repræsentent platysmati exterius plurimo spatio liquidum medicamentum illinere oportet, quale

quale est Galeni phœnicinũ, hoc est, è palmulis confectum, vel aliquod simile, non quidem quocunque contigerit dilutum, sed vino adstringente, quantum imbibi poterit. Sitq́ oleum quod adiicitur refrigerans, & adstringens, cuiusmodi sunt myrteum, & melinum. Quòd si hæc non adsint, omphacinum, & omotribes nominatum adhibebis. At si durities circa partes vlceri adiacentes apparuerit, ipsum phœnicinum, seu emplastrum è palmulis, oleo veteri, aut ricinino (quod officinæ oleum de cherua nominant) diluendum est. Tutiusq́ fuerit superpositæ regioni, quodpiam ex medicamentis repellentibus liquidis adhibere, quo si quid vel prauũ, vel plusquàm par est, influat, regeratur. Atque id maximè, cùm in crure vlcus obortũ, superpositam venam varicosam habeat. Quæ dum magna est, ac sanguinem nec colore rubrum, nec probum, sed atriorem & melancholicum continere videtur, excidenda, vt priùs diximus, auferendaq́ est. Cæterùm si vlcera eiusmodi admota medicamenta contemnant, indiesq́ magis atque magis erosio serpat, & augeatur, corpus subindè à vitiosis succis repurgandum erit, continensq́ ipsa seu (vt vocant) coniuncta materia depascens atque arrodens, inustione seu cauterio (vt loquuntur) actuali absumenda & desiccanda veniet, modò laborans id genus auxilij tutum, atque vtile, cæterisq́ aliis longè præstantius, non reformidet, ac renuat. Quòd si ferrum candens ob timiditatem, aut delicatam nimis naturam pati, atque admittere noluerit, medicamenta acriora, & quæ ignis vires habeant admouebis, cuiusmodi sunt pastilli Andronis, Musæ, aut Pasionis, in tractatu de tumoribus præter naturam descripti: vel trochisci asphodelorum, aut qui calidicon nominãtur, quorum formulæ ac descriptiones libro sexto referuntur. His etiam atramentum scriptorium, quod & incaustum vocant, magna vtilitate admouetur. Quòd si hæc parùm profecerint, arsenicum, quod sublimatũ nominant,

Olea refrigerantia, & adstringentia.

Si durities adsit.

Si erosio non cedat medicamentis.

Vstio.

Pastilli caustici.

Arsenicum.

minant, modica tamen (vt alibi dictum est) quantitate, tutò adhiberi potest. Locus autem ambiens, hoc est, circũpositæ vlceri partes, interim refrigerãtibus perpetuò muniẽdus erit, ne tã vehemẽtibus admotis præsidiis, fluxio irritetur. Porrò sine his quidem tã potentibus auxiliis malũ aliquandò victũ fuerit, nec erosio ipsa depascens quouis modo sisti possit, membrum amputare necessariũ est, vt voluit Auicẽnas.

De sordidi & putris Vlceris curatione. CAP. XVI.

Vlcus sordidum & putre.

QVid sit vlcus sordidum, quod Græci rhyparon vocãt: quid item putre, seu putrefactum vlcus dicatur, suprà diffiniuimus. Porrò sordidum, & putrefactum vlcus Guidoni dicitur, quod sui malitia (vt eius verbis vtar) putrefacit membrum, dimittendo viscositatem, aut carnem mollem, siue (inquit) crustosam fœtidã, à qua fumus eleuatur fœtidus, & cadauerosus. Ac tale quidem vlcus fraudulentum etiam appellant. Cæterùm si eius malitia vlteriùs progrediatur, & serpat, in sphacelũ (quem vulgus esthiomenum vocat) degenerat, & homini vitam adimit. Horum autem vlcerum causę sunt, succi praui, crassi, sanguinis naturam quodammodò resipiscentes, hoc est, sanguinei, qui feruore quodam velut ebullientes, venenositatem, atq; malignitatem quandam indipiscuntur. Et hæc quidem magna ex parte carbunculos maleficos, siue anthracas, abscessus, & vulnera malè curata, consequũtur. Porrò talium vlcerum curatio consistit in proba victus obseruatione, & euacuationibus accommodis, quibus corpus vniuersum ab excrementis, atque à natura alienis humoribus expurgetur. Vbi autem iam purum ab excrementitiis, atque à natura alienis humoribus corpus vniuersum tibi apparuerit, tum particula ipsa laborans, hoc est, vlcerata, cucurbitulis, scarificationibus, hirudinibus, atq; epi-

Vlcus fraudulentum.

Causæ vlcerum putriũ & sordidorum.

Curandi ratio.

the

thematis siue fotibus, à corruptis ac deprauatis succis ipsam occupantibus, vindicanda erit, vt rectè præcepit Auicennas. Post hęc verò propriam ipsius vlceris curationem aggredieris.

Sordis ablutio.

Sordes igitur primò tibi abluenda erit, aut hydromelite quidem, aut marina aqua, vel si eius copia non est, salsa.

Vlceris mundificatio.

Deindè mundificandum vlcus, vnguento vulgò Apostolorum dicto, aut eo quod Aegyptiacum nominatur. Post hæc, quidam desuper adhuc dandum esse monent mundificatiuum aliud, ex absinthij succo, melle rosaceo, myrrha, & farina hordei compositum, & circuniacentes vlceri partes, vnguento ex bolo Armenia illinunt, ac supra cætera prædicta puluillos, ex stupis canabinis studiosè pexis, aut ex lineis pannis læuibus, pusca aquosa (quod oxycratum vocãt) imbutos apponunt, atque alligant.

Si sordes in putredinem degeneret.

Si verò sordes in putredinem, aut corruptionem degeneret, locus abluẽdus erit oxycrato, aut (vt voluit Guido) aqua cineris, vel saponis. Deindè emplastrum ex carnibus piscium salsorum, farina orobi, & aristolochia longa, non autem rotunda, & scilla, omnibus ex vino coctis, & cum melle mixtis, superaccommodandum est. Ad eandem intentionem Auicennas subsequens medicamentum describit, multa (vt adfirmat) experientia comprobatum.

Emplastrũ Auicennæ.

Concipit tragaganthi rubri vnc. vnam, calcis viuæ, aluminis, corticis granatorum, ana drach. sex, thuris, gallarum, ana drach. quatuor, ceræ, & olei, ana quod fuerit satis.

Linimentũ.

Aliud. Vitrioli partes duodecim, chalcitis (quod & colcotar Arabes appellant) partes decem, tragacãthi partes nouem, coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentum. Ac semper quidem vnguentum ex bolo in ambitu vlceris, vt suprà monuimus, apponito: desuper verò stupeos puluillos oxycrato madefactos. Porrò si vlcera eiusmodi depascentia putridaq́ue, eousque feritatis, & malitiæ deuenerint, vt partes adiacentes magis atque magis semper erodant, ac sine modo in illis corruptelam excitent, vehementissimis

medic

medicamentis (qualia suprà in curatione malignorũ vlcerum recensuimus) indigebunt. Imò verò frequẽter inustiones, atque etiam excisiones illis erunt necessariȩ, ita vt quicquid vitiatum, ac corruptum est, prorsus extirpetur, & viua, ac sana duntaxat caro relinquatur: quã ex natiuo ipsius colore, & sanguinis bonitate, facilè deprehendes. Inter cætera autem medicamenta acria, quæ viuum à corrupto separãt, & in hoc affectu celebrari solent, omnium præstantissimum atque efficacissimum quotidiano experimento deprehenditur arsenicum, quod sublimatum vocant, vt aliquoties alibi annotauimus. Hoc enim confestim malum sistit, & id quidem sine dolore. Quòd si medicamentis eiusmodi malum non cesserit, membrum ipsum tali depascente ac putrido vlcere affectum, cogimur abscindere, vt cætera pars tuta sit. Id autem miserum atque vltimum auxiliũ, nunquàm tentandum est, nisi dum cætera præsidia nihil proficiunt, & malo prorsus victa sunt, vt alibi admonuimus.

Arsenicum sublimatũ.

De profundo & cuniculoso vlcere, quod & sinus Latinis dicitur. CAP. XVII.

Vlcus cauernosum.

Lcera cuniculosa, seu cauernosa suprà appellauimus, quorum orificia stricta sunt, profunditas verò in latum se diffundit, & sensui occulta est, multos interdùm anfractus habens, modò rectos, modò obliquos, citra duritiem tamen & callum. Atque hoc vno à fistula dissidet, quamuis promiscua turba, eiusmodi vlcera omnia cuniculosa, fistulas nominent: cùm tamen fistula propriè vlcus sit altum, angustum, & callosum, Galeno, Cel. Aët. & Paulo. Itaque quod profundum & cauernosum vlcus recentiores chirurgi appellant, id Latini apposite sinum, Græci colpon nominant. Fit autem cùm adiacens vlceribus cutis, diutiùs subiectis corporibus non coalescit, glutinaturq; : cuius multæ ac variæ sunt

Fistula qd.

Sinus quid, & eius differẽtiæ multiplices.

sunt differentiæ, nimirū ex cauernarū magnitudine, situ, figura, ac numero desumptæ. Aut enim breues sunt, aut altè penetrantes, iuxta carnem desinentes, aut ad ossa, vel cartilaginem subeuntes, sursum, deorsum, vel ad latus tendentes, recti aut flexuosi, simplices ac duplices, triplicésve. Galenus autem eorū duntaxat, qui à positionis figura sumuntur, meminit: vt qui præcipuè curandi rationem immutēt. Siue enim magnus, siue paruus aut breuis, vel altus, aut iuxta superficiem cōsistens, simplex vel duplex, tripléxve fuerit, eadem semper est eorum curandi ratio. At si vel sursum, vel deorsum, vel ad latus, vel intrò ad ossa tendit, curationem variat. Cùm enim sursum tendit, facilè per eius os saniosa colluuies, atque ipsum pus effluit. Cùm verò deorsum vergit, intus retentū pus, aut sanies, cōtiguas partes erodit. Quare nisi facto ex aduerso (vt statim dicetur) emissario, nihil omninò profeceris, siue carnē generare, siue glutinare velis. Cùm verò ad latus declinat, aut sursum vergit, aut intrò fertur, sed ita locari pars afflicta potest, vt liberè sanies, aut pus, è sinu effluere possit, incisione ex aduerso facta opus nō est: sed de his adhuc in sequētibus. Cæterùm causæ eiusmodi sinuum, seu cuniculosorum vlcerū, sunt abscessus, siue suppurātes affectus tardiùs dissecti, & vulnera perperàm curata. Pus nanque lōgo nimis spatio in suppurato abscessu, aut in profundo vulnere, quod nō ritè expurgatur, retentum ac delitescens, malignitatem, & veluti acrem atque erodentem quandam naturam acquirit, & cuniculos tandem molitur, qui difficilè admodùm carne impleri, & glutinari queunt. Ad affectam nanque particulā, quæ iam imbecillitatem contraxit, vndique ex circūiacētibus ac vicinis partibus, imò verò & ab vniuerso corpore, superuacanei humores cōfluūt, atque ita ægrè sanabile redditur vlcus.

Quæ sinuū differentiæ curandi rationem euariēt, & quæ non.

Causæ sinuum.

Differentiæ cuniculorum, seu cauernularū eiusmodi vlcerū deprehēdūtur turūdis (quas tentas vocāt) & specillis, siue contis (quæ probæ vulgò dicuntur) argen

Sinuum differentiæ quibus deprehēdantur.

argenteis, vel plumbeis, aut alia consimili materia factis, in ipsos cuniculos leuiter, ac blandè immissis. Itē minutis quibusdam, atque exilibus radicibus, & cereis candelis, necnon & coloratis quibusdam iniectionibus. Color verò materię, quæ ab ipsis cauernulis & sinubus egreditur, qualitatem eius manifestè insinuat: si enim tenuis fuerit, & loturæ carnis persimilis appareat, calidā esse haud temerè eā iudicabis. At si candida visitur & serosa, indubiè frigida erit. Sed & saniei purísve bonitas, & paucitas, doloris quoque & tumoris, qui priùs aderant, priuatio, sinum, carne impleri, & glutinari demonstrant. Si verò contraria his adfuerint, glutinationē nequaquàm adhuc fieri nobis indicant: vt Galenus iis verbis nobis testatum reliquit libro secundo de ratione curandi, ad Glauconem. An verò (inquit) altæ sinus partes coaluerint, ex manante sanie deprehendes, si ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit. Præterea si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed totus locus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Quòd si puris probè cocti portio exigua in ore conspicitur, multò magis de glutinando sinu sperādum est. Hactenùs de sinuum differētiis, causis, & iudiciis dicta sufficiant. Itaque tempestiuum est, eorum curationem aggrediamur, & qua poterimus breuitate, nunc prosequamur.

Iudicia.

Ratio curandi sinus, seu vlceris profundi & cauernosi, non tamen adhuc callosi.

In curando sinu, geminum esse scopum.

CVm sinus, quo de hîc agimus, vlcus sit cauū, & profundum, geminus in eo curando scopus ac finis medenti proponitur, vnitio scilicet & repletio. Vlcus enim quà vlcus est, vnitionem, cauitas verò impletionē desiderat. At quæ dissident, vniri non possunt, nisi priùs cauitatem (si cum vlcere, vt in sinu coniuncta sit) impleuerimus. Ordo igitur curationis postulat, vt à cauitatis impletione ordiamur. Sed cauitas rursus carne impleri nō potest, nisi

labora

laborans particula & iusto temperamento prædita sit, & sinus ipse omninò purus, & ab omni sorde immunis extiterit. Itaque si vel phlegmone, vel erysipelas, vel gãgræna, vel intemperies aliqua simplex aut composita, partem affectam obsederit, manifestum est, quòd nisi quis illos affectus priùs sanauerit implere cauum vlcus non poterit. Fieri enim nõ potest (vt libro tertio methodi medendi Galen. inquit) vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquã cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

In nouæ carnis generatiõe duplex prouenire excremẽtũ.

Adhæc cùm in ipsa nouæ carnis generatione, duplex prouenire excrementum necesse sit, alterum quidem crassius, quod sordes propriè appellatur: alterum tenuius, quod Græcis ἰχὼρ, nobis verò sanies dicitur: ac ex tenui quidem hoc excremento, vlcus humidum reddatur, sicuti ex crasso sordidum: duplicibus sanè medicamentis sinuosum vlcus egebit, antequàm carne repleatur: nempe vt humidum est siccantibus, vt sordidum expurgantibus seu detergentibus.

Vlcus sinuosum duplicibus eget medicamentis.

Ordo igitur sanationis à sorde expurgãda in curando sinu incipiet, quòd videlicet nec glutinari quicquàm, nec carne impleri possit priusquàm purum, hoc est, detersum, & à sordibus ritè expurgatum fuerit. Vbi verò iam ab omni alio affectu immunis, & purus ab excremẽtis sinus fuerit, tum primùm agglutinantibus medicamentis vtendum erit.

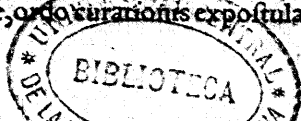
Agglutinãtiũ facultas

Hæc autem nec detergent, nec expurgant, vt sarcotica, id est, carnem generantia, sed contrà prorsus (inquit Galenus) substantiam omnem in idem cogunt. Cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea, quę austera & adstringentia vocantur. Hæc enim siccant tantisper, dum humoris redundantiam qui secundũ naturam est, absumant. Sed de iis alibi fusiùs à nobis dictum est.

Hypothesis.

Pone ergo in eadem particula sinu occupata, intemperiem aliquam, vel phlegmonẽ, aut consimilem affectum, & cauitatem, & vlcus, & sordem simul consistere, ordo curationis expostulat, vt pri-

C

mùm phlegmonem aut intemperiem, secundo loco sordem, tertio cauitatem, & quarto vlcus persanes. Si quidem iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationem habet, vt quæ concrescere secum quod vlceratum est, faciat, & cauitatem impleat. Puritas vlceris, rationem eius sine quo non. Atque hanc sordes interpellans, curationem moratur. Habet verò & ipsa cauitas, ad vlcus, rationem eius sine quo non, vt libro tertio Therapeutices Gale. annotauit. Quandò (inquit) nisi cauitas prius impleta sit, induci cicatrice vlcus non possit. Atque hæc in vniuersum dicta sint de ratione curandi sinus, quod & vlcus profundum, & cauernosum nostri chirurgi appellant. Cui magna ex parte complicari solent, quæ suprà commemorauimus. Hac igitur vniuersali methodo præmissa, particularium ipsorum sinum differentiarum (quas curandi rationem variare diximus) sanationem subiungamus.

Si sinus orificiũ deorsũ spectet.

Constituatur igitur imprimis sinus ad superiorem partẽ porrectus, ita vt eius orificium deorsum spectet, talis certè non adeò multum negotij in sanando facesset. Quandoquidẽ per os eius facilè sanies effluet, atque ideò promptè conglutinabitur, adhibitis saltem iis, quę statim dicetur auxiliis.

Incisio ex aduerso, quãdo in sinu fieri debeat, & quãdo non.

Sed neque cùm ad latus declinat, aut intrò fertur, aut etiam deorsum vergit, incisione ex aduerso facta opus erit, si pars ipsa afflicta ita locari possit vt liberè sanies è sinu emanare queat. Itaque ponatur sinus, artus aliquos, nempe cubitum, aut femur occupare, poterit vtique decliuis figuratus, citra diuisionem ex aduerso factam coalescere.

Ex Paul. Ex Gal. 2. ad Gl.

Etenim in cubito cùm oræ gibbero vicinæ sunt, summam manum elatiùs protendens, sinum ad effluxionem incitabis. Sic & in femore, si sinus deorsum vergat, & ad genu terminetur, os autem ipsius sublime suprà femoris medium sit, popliti mollem puluinũ subiicies, quò demissius inguen quàm genu positum sit.

Cæterùm si sinus deorsum vergat, aut ad latus declinet, vel intrò feratur, & situm affectæ parti cõmodum

modum dare non possis, quò liberè sanies effluat, nihil vnquàm promouebis, siue carnem generare, siue glutinare velis, nisi priùs collectioni purulentæ effluxum molitus fueris. Intus enim retenta sanies contiguas partes erodet. Porrò saniosæ illi colluuiei effluxum bifariàm molliri poteris. Nempe vel facto, tantùm in imo sinus, vulnere, vel tota cauitate dissecta. In imo, seu radice sinus fit sectio, si vlcus magnum fuerit, & locus totus sine periculo secari non possit. Præstiterit autem semper, si nihil obstiterit, totam ipsius sinus cauitatem dissecare, quàm ex aduerso plagam facere. Ita enim faciliùs, ac citiùs multò, ad sanitatem vlcus perducetur. Tota igitur cauitate dissecta, ellychniis, & pannorum laciniis in linamenta formatis, congruisque medicamentis sic expurgandus, atque resiccandus erit sinus, vt tandem caro regignatur, cauitas impleatur, & ad perfectam sanationem, modo quo suprà de altis, & cauis vulneribus docuimus, perducatur. Cæterùm priusquàm ex aduersa parte diuisio fiat, purulenta colluuies sinenda est, magna satis copia in fundo ipsius sinus colligi, quo sinus parietes magis attenuentur, atque ita melius specillum (suprà quod sectio fieri debet) in cauitatem demittatur, sinu scilicet ex puris copia distento, & ampliore facto. Specillum autem ipsum quod sic in sinum immittitur, leuæ, hoc est, minimè asperum esse debet, ac vnctuoso aliquo (vt citra dolorem immitti possit) illitum. Adhæc parte posteriore perforatum esse decet in modum acus, vt in eo imponi possit ceto aliquis (vt vocant) ex stupis canabinis, aut aliqua gracili fascia, aut certè funiculo quopiam molli, vt canabino factus. Incisione autem facta, dolor qui per eam excitatus est, sedandus erit, & impetus profluentis sanguinis, oui candido, atque aliis id genus supprimendæ sanguinis profusioni dicatis auxiliis, compescendus. Post hæc autem ceto alius, quandò opus erit, detergente aliquo medicamento imbutus, indendus

Bifariã effluxum moliri posse saniei, aut puri, in sinu.

Quòd multa puris copia sinenda est colligi in fundo sinus, priusquã ex aduerso diuidatur.

Specillũ qđ ĩ sinũ immittitur, quale eẽ debeat.

erit,atque vt id commodiùs fiat,alteri,qui sinũ adhuc occupat,aut assuetur,aut alligabitur. Poterunt & ellychnia,seu linamenta in mundificatiuo aliquo tincta,in sinũ ipsum imponi,supérque,atque in ambitu danda sunt,quæ mox infrà dicemus.

Si neque aptio in imo, neque cauitas tota dissecari possit. Sinus quibus liquoribus abluendus.

Porrò si neque in imo ipsius sinuosi vlceris,plaga cõmodè fieri possit,neque cauitas tota dissecari,sinus totus eluendus erit collutionibus,primùm quidem detersoriis,si inhærentem saniem subesse suspicaris:deinde sarcoticis,id est,carnem generantibus:posteà verò ad glutinans medicamentum trãseundũ erit. Proindè Galenus libro secundo de ratione curandi ad Glauconem, sinum ipsum nunc melicrato solo id est,mulsa,nunc quidem puro vino,nunc verò mulso eluendum esse monet Itaque ad detergẽdam,expurgandámque sinui inhærentem saniem, melicratum

Melicratum

præferendum est. Sed præsertim in sinu cuius os deorsum spectat,per quod sanies liberè effluat. Huius nanque sinus profunditatem totam,ad glutinationẽ aptam(vt Galenus inquit)sola reddere potest iniecta mulsa.Ad purgandum verò simul & roborandum,vbi scilicet adhuc aliqua leuis cuiusdam sordis

Mulsum.

derelictę suspitio est,vel ipso etiã Aëtio autore mulsum eligimus.At vbi carnem iam in sinu mediocriter regenitam,omninò puram esse coniecerimus,& glutinationem quærimus,vino puro subadstringente sinum ipsum eluemus.Vinũ enim eiusmodi,quod

Vinum subausterum. Oxymeli.

medium est inter dulce & adstringens,leuiter glutinat.Si autem cruentus fœtidúsque sit humor,qui è sinu excernitur,oxymeli(Aëtio autore)cæteris præstat.Auicennas & quidam alii sinum præsertim maligniorem, & vehementer sordidum detergent, & eluunt,aut lixiuio,aut marina aqua , aut etiam alu-

Aqua aluminosa.

minosa,quæ in hoc affectu præstantissima est. Hæc enim præterquàm quòd potenter sordes abluit, à parte quoque affecta fluxionem arcet, & repellit. Albucasis chirurgus insignis vnguentũ Aegyptiacum,cũ aqua & melle liquatum,in sinum eiusmodi,

deter

detersionis & corrigendę malignitatis gratia immitti iubet. Galenus quoque, vbi sinus ipse, aut situs, aut alterius cuiusuis occasione, sordidior aut humidior est, medicamenta, quæ valentius quàm mulsa desiccent, & detergant, admouenda esse suadet. Cuiusmodi est medicamentum ex combusta charta compositum, quod ad hunc modum temperatur. *Medicamentū ex charta cōbusta.* Squamæ, gallæ, myrrhæ, singulorū pondo denariū octo, sandarachæ, arsenici, elaterij, id est, succi cucumeris agrestis, singulorum pondo denarium quatuor, thuris pondo denarium trium, atramenti sutorij (quod Græci chalcanthum vocant) tantundē, chartæ quantùm satis est ad inducendum colorem. Debet autem exigua eiusmodi medicamenti portio largo rosaceo misceri, quò & eius vehementia remittatur, & per angustum foramen, in sinus profundum, per fistulā, aut æneam, aut corneam, recto ductu foratam possit inijci. Iniecto autem medicamento, vlceris os linamento concerpto claudendum est, ne id refluat. Nisi enim diutiùs maneat, exiccare non poterit. *Si vlcus sinuosum calidum fuerit.* Cæterùm si vlcus calidum fuerit, hoc est, calidam intemperiē sibi adiūctam habuerit, & virus ab ipso sinuoso vlcere manans, rubrum & loturæ carnis recenter mactatæ persimile appareat, non alienum fuerit ipsum abluere melicrato, hoc est, aqua mulsa recēti, in quo lenticula, hordeum, rosæ, & balaustium incocta fuerint. *Si vlcus sinuosum frigidū fuerit.* Si verò vlcus frigidum sit, & sanies tenuis & aquosa conspicitur, mulsa in qua incocta sint, marrubium, absinthium, pimpinella, & myrrha eluendum est. Porrò vbi sic ab omni sorde puros sinus effecerimus, carne replentibus medicamentis (sarcotica Græci vocant) si caui saltem fuerint, deindè glutinantibus, & tandem cicatricem inducentibus, similiter reliquis vlceribus vtendum erit. *Idē medicamētū detersoriū, sarcoticū & glutinans.* Carne autem replent, quæ humiditatem siccant, & sordem detergent. Itaque, idem medicamentum primariò atque ex sese sordis detersorium Galeno appellatur, altero verò significatu sarcoticum & glutinās. Quippe

quòd tali imposito medicamēto, vlcera carne replentur, ac coëunt. Opus enim ipsorum proprium est (vt alicubi scripsit Galenus) affectam partem recrementis vacuare, ne videlicet sanies carnis generationem glutinationemq́ impediat.

Sarcoticorũ facultas.

Sarcotica igitur detergendi etiã vim habent, sed omnis rosionis seu morsus expertem.

Glutinantiũ finis.

Finis autem glutinantium est, nullam inter coïtura subnascentem humiditatem permittere. Glutinaturo nanque (vt tertio methodi Galenus ait) vnum id propositum est, vt eius quod secũdum naturam est, redundantiã consumat.

Epuloticorũ finis.

Epuloticorum verò, id est, cicatricem inducentium medicamentorũ finis est, non hanc totam subnascentem, ac redundantem humiditatem impedire, sed etiam nunc consistentem, in iis quæ mox cicatricem ducent, consumere: adhæc callo obducere, & adstringendo indurare. Sed de iis in antidotario fusiùs dicemus.

Si cauus sinus carnem requirat.

Ergo (vt ad propositum reuertamur) si cauus sinus carnem requirat, primùm medicamenti, quod charta constat, aridi, paululùm cum multo rosaceo inseri conuenit. Deindè carpto linamento os obturari. Indè emplastrum Isis aut Machærionis, aut simile quoddam, vnà cum rosaceo cerato liquidiore solutum inicitur. Vbi verò mediocriter carne repletus est sinus, aliquid ex glutinantibus medicamentis, non vehementer siccantibus adhibendum est, quod crescentem tenellam carnem blandè, & sine morsu cogat, non aliter ac si recens ac cruentum vulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, miniméque dolorem excitantibus medicamentis, qualia sunt enhæma, quorum opus seu facultas est coniungere, & diuisas partes conglutinare, vt in pristinam vnitatem particula reducatur.

Enhæma.

Multa (inquit Galenus) eiusmodi medicamenta inueniuntur, alia quidem ex bitumine confecta, vocantúrque nescio qua ratione, vt idem ait, emplastra Barbara: alia verò, quia fului & fusci sunt coloris, cyrrha, & phæa nomi

Cirrha, & phæa medicamenta.

nomi

nominantur, ex argenti spuma & ærugine liberalius decocta. Horum autem medicamentorum misturas, Galenus, Paulus, & Celsus docent. Sed præstat de hac re interpretis vulgaris Auicennæ verba subiicere. Ad incarnandum (inquit) oportet quod medicinæ fiant currentes lauatiuæ, cum viscositate adhærente, & iniiciantur in eis cum clysteriis, & immittantur cum ellychniis & tentis. Et nos quidem iam experti sumus emplastrum Apostolicum, id est, Apostolorum, & centauream, quādo cū ea implentur, & est mirabilis valde. Succedit huic symphyton, deinde iridis Illyricæ radix, postremò erui farina, & id genus alia, quæ glutinandi facultatem habent. Porrò sequens medicamentū, quod in frequenti est vsu apud chirurgos, miram vim habet in glutinandis seu incarnandis eiusmodi vlceribus. ℞. aquæ decoctionis hordei libram vnam, mellis rosati vncias tres sarcocollæ drachmas duas, myrrhæ, thuris, singulorū drachmā vnā, vini odoriferi vnc. sex. Coquantur omnia simul vsq; ad tertias, id est, vsq; ad consumptionē tertiæ partis. Quibus & addi potest aliquādo aliquid aloës. Cæterū post glutinantis medicamēti impositionem, sola spongia noua ex mulso iuxta Galeni cōsiliū circūponenda est, quàm fieri potest mollissima. Eius autē deligatura à sinus fundo incipiat, & eius ore finiat: fasciarum verò spiræ siue circumflexus, sinus profundum sine dolore arctent: ac paulatim vsq; ad os eius elaxentur, eidēq; (ori inquam sinus) indatur medicamentum molle, circumducto forinsecus emplastro ad os ipsius sinus forficibus discisso: vt sanies effluere possit. Effluet autem è sinu sanies, supposito aliquo alio paruo emplastro ad solutionem vsque, quam tertio quoque die faciens, hoc ipsum tanquam operculum circumpositum auferes: relicto eo quod totum ambit sinum, medicamento. Ideò autem tertio quoque die, aut certè citius aut tardius, pūt res efflagitabit demenda spongia est: ac paruum emplastrum quod

Auicen.

Medicamentum incarnans & glutinans.

Modus deligandi sinus post glutinatorij medicamenti īpositionē.

Tertio quoq; die spongia, ac par-

nũ emplastrum demenda.

Lib.2.de arte curat.ad Glauc.

superpositum erat: vt si qua humoris colluuies in ore sinus collecta sit, vacuetur exploremusq́; an altæ sinus partes coaluerint, an minimè, quod ex manante sanie (vt docet Galenus) deprehẽdetur. Si scilicet ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit. Itaq; altas ipsius partes coaluisse demõstrat, pus coctum ac paucum, præsertim si neque in ipso sinu dolor sentiatur: nec tumor appareat: sed locus totus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Cumq; spongiam rursus imposueris, rursusq; (vt diximus) adalligaueris, postero vel tertio die soluito, vt dictum est, semper linteolum sinus ori admotum permutans, quod eodem emplastro illitum, totum os ambitu cingat. Neque verò omnino appressum (vt Galenus admonet) esse debet: sed ita: vt per id tota sanies vacuari possit. Itaque cum secundo vel tertio quoque die (vt iam semel atque iterùm dictum est) spongia: vel paruum emplastrum eximitur, considerandum multáne an pauca, cruda an cocta materia ad os vlceris affluxerit. Deinde expers ne sit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remãserit: aut diminutus sit. Altas enim sinus partes coisse testatur pus coctum ac paucum, præcipueq; si dolor & tumor non adsint. Contra multum & crudum, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluisse significant. Neque verò (vt scribit Galenus) si primo vel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omnino desperandum est. Sæpe enim vis medicamenti affectæ particulæ admoti, ex ipsa cute & subiecta carne tenuem humiditatem vehementer exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est, siue ex natiua temperie, siue mala victus ratione. Hac humiditate expressa, loca mediocriter resiccata glutinantur. Quòd si tertio, aut quarto ab initio die, sanies cruda in ore apparuerit, scito (inquit idem) sinum non esse glutinatum. Quare affecto loco medicamentum: quod vehementer

Notæ coitionis altarũ sinus partium.

qui

quidem exiccet, sed nec mordeat, nec cutem contrahat, circumponendum est. Cuiusmodi Galeni medicamentum est, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, quod oleum de cherua appellant, & aceto sine cera confectum. Hoc enim medicamentum (vt idem Galenus testatur.) sine morsu vehementer exiccat. Cuius compositio & vsus ex libro secũdo de compositione medicamentorum κατὰ γένη requiri debent. Guido à Cauliaco iubet post glutinantis medicamenti impositionem, desuper apponenda esse emplastra, & pannos, aliquo quod habeat (vt eius verbis vtar) rectificare illa illitos. Cuiusmodi sunt, emplastrum διὰ χαλκίτεως nominatum, quod à palma Græcè φοινίκινον, & vulgò diapalma appellatur. Item emplastrum (inquit) nigrum vel flauum cum gallis: & mel coctũ cũ puluere thuris, myrrhæ, & aloës: vel quædam horum: vel omnia simul: & vinum stypticum crassum, quod grossum vocat. Postea ligare præcipit: vt docet Galenus libro secundo ad Glauconem. Paucis autem interiectis subdit, de tenta (vt loquitur) hæsitasse multos, vt Henricum, & præceptorem suum Bononiensem, quòd solida non ponatur, qua saniem (inquit) in loco retinet: sed cannulata, aut duplicata: vt sanies continuè valeat exire: & spongia super orificium ponatur: vt sanies trahatur exterius sugendo. Spongia namque ideo circumdatur atque alligatur: vt exiccet, manantemq́ue è sinu saniem excipiat, alioqui partem erosuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem (vt suprà diximus) mulso spongia sit: vt detergeat: mollis ne asperitate lædat: noua verò: vt aqua marina adhuc imbuta partem affectam deficcet. Hactenus de ratione curandi vlceris alti, angusti, & cauernosi, non tamen callosi.

Cirrhũ medicamentũ.

Guido à Cauliaco.

Spõgia qualis esse debeat.

Nũc ordo postulat: vt de calloso vlcere, seu callo obducto sinu, quàm fistulã nominant, dicamus.

De fiſtula. CAP. XVIII.

Sinus.

Vum pus in abſceſsibus ſic excoriat particulam: vt continentia à ſubiectis ſeparet ac diducat, dein eo quomodocunque euacuato, diſtantia inter ſe priſtinum ſtatum recuperare nequeāt, affectio eiuſmodi ſinus appellatur Galeno, libro de tumoribus præter naturam. Quem ſi quis (ait ille) non ſtatim curet, callo obducitur, duruſq; temporis progreſſu fiet: nec conglutinare ipſum cum ſubiectis ſibi poſsibile eſt, vocaturq; tunc hic affectus propriè fiſtula, de qua nunc dicere inſtituimus. Eſt igitur fiſtula (quam Græci ſyringa nominant) arctus oblongusq;, & calloſus ſinus, aliquatenus indolens, qui magna parte ex abſceſsibus parum dextrè curatis, oritur: ſed & ex aliis nonnunquam vlcerum generibus ac ſinubus perperàm curatis naſcitur. Hæc autem nomen accepit ab harundinearum fiſtularum tralatione, vt Paulus annotauit. Quandoquidem in eis cauitas quædam deprehenditur, harundinum cauitatibus ſimilis. Fit autem fiſtula in omni ferè parte corporis, habetq; quædam (vt Celſus ait) in ſingulis locis propria: ſed de cōmunibus hic dicemus. Differentiæ igitur fiſtularum plures ſunt, ſicuti & ſinuum, quæ ex ſitu, figura, numero, magnitudine, & aliis id genus ſumuntur. Siquidem aliæ ſub cute extenſæ ſunt, aliæ altius penetrant: aliæ rectæ, aliæ flexæ & tortuoſæ ſunt: aliæ intra carnem deſinunt, aliæ ad oſſa, aut cartilaginem penetrant: aut vbi neutrum horum ſubeſt, ad interiora perueniunt. Aliæ neruos attingunt, aliæ venas aut arterias occupant. Aliæ pręterea ſimplices ſunt, aliæ duplices triplicéſve, ab vno ore intus orſæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures ſinus diuiduntur. Aliæ deinde facilè, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam (inquit Celſus) quædam inſanabiles reperiuntur.

Sinus degenerat in fiſtulam.

Fiſtula quid.

Fiſtularum differentiæ multiplices.

De fi

De signis & iudiciis fistularum.

Fistularum notæ à quibus petantur.

FIstularum dignotiones sumẽdæ sunt, ab his quę secundum essentiæ rationem ipsis insunt, atq; etiam iis, quæ consequuntur accidẽtibus, & effectibus. A substantialiter quidem inhærentibus, vt ab illo (inquit Guido) corio calloso, & à forma fistulæ instrumentalis, & factitiæ. Callositas nanq; cum forma fistulari, essentialis est differentia ipsius fistulæ. Ab accidentibus verò & effectibus, vt à virulentia illa horribili, quæ aliquandò ab ipsa fistula effluit, emanátve. Item à dolore, qui in ea modicus esse solet, nisi dum partes quæ iuxta neruum sunt, occupat. Cæterùm simplicésne fistulæ sint, aut in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris. Cuius si plus fertur, quàm quod simplici spatio conuenit, plures sinus callosos esse manifestum est. Corporis quoque inquinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint. Quia sæpe cùm quis aliter decubuit, aliterq; membrum collocauit, pus ferri, quod iam desierat, incipit: testaturq; non solùm aliũ sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Cumq; ferè iuxtà sint caro & neruus, & aliqua neruosa: quales ferè tunicæ, membranęq; sunt: genus quoq; puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne (inquit Celsus) pus læue, album, copiosiùs fertur. At ex neruoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius, & minus. Ex neruo pingue, & oleo non dissimile. Cuius sententiæ refragari videtur Aëtius, sic de nerui fistula inquiens:
» Humor indè delatus tenuior est, ei similis, qui ab os-
» sibus defluit, non quidem oleaginus, aut pinguis, sed saniosus & glutinosus. Sed & ex aliis notis, quàm ex pure, deprehenditur nerui fistula, nempe dolore: stuporis enim punctionisq; sensum incutit. Deindè motus, qui ab eo neruo perfici solet, deterior apparebit. Sed in specillo attactu (inquit Aëtius)

Quibus notis deprehendatur, simplex ne sit fistula, an multiplex.

Lib. 5.

Aëtius.

Nerui in fistula erosi notæ.

Venæ atque arteræ erosæ signa. *Fistulæ specillo maxiē explorādæ.*

Aëtius) molestus acutusq́ sensus redditus, rē manifestissimè iudicabit. At fistula locum erodente, si vena suberit, plurimus crassusq́ sanguis effunditur. Sin arteria aperiatur, tenuis & flauus cum multo spiritu stridoreq́ exibit. Ante omnia autem (vt rectè cōsuluit Celsus) demitti specillum in fistulam conuenit: vt quo tendat, & quàm altè perueniat, scire possimus. Simul etiā protinus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Si verò os in vicino est (id quod disci potest sic, iam nec ne eo fistula penetrauit) quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est. Si verò magis id renititur, ad os ventū est.

Ossis cariosi notæ.

Ibi deinde si labitur specillum, nondum caries est: si non labitur: sed æquali innititur, caries quidem: verùm adhuc leuis est. Si inæquale quoq; & asperum subest, vehemētius os exesum est. At cartilago vbi subhæsit, ipsa sedes docet, peruentumq́ esse ad eam ex renixu patet.

Obliquæ fistulæ quomodo explorandæ.

Cæterùm si obliquæ fuerint fistulæ flexumq́ aliquem: vel plures habuerint, vt specilli apex progredi nequeat, virgulam plumbeam, stanneámve cōflabimus, aut ceream potius candelam assumemus, quâ iter pertētemus. Cùm enim flexilis admodum sit, ad fistulæ figuram facilè accōmodabitur. Hactenus de signis fistularum: nunc de iudiciis.

Fistularum iudicia, seu prognostica.

Lib. 7. *Cor. Cel. lib. 5.*

Fistulæ si altius penetrant: vt ad vltimas demitti collyrium non possit, si tortuosæ atque anfractuosæ sunt, si multiplices: maius (inquit Celsus) in manu, quā in medicamētis præsidium est: minusq́ operæ est, si sub cute transuersæ feruntur, quàm si rectæ intro tendunt. Expedita quoq; curatio est in fistula simplici recenti, intra carnem, adiuuatq́ ipsum corpus, si iuuenile, si firmum est, inimica contraria his sunt. Itemq́ si fistula, os, vel cartilaginem, vel neruum: vel musculos læsit, si articulū occupauit: si vel ad vesicam, vel ad pulmones: vel

ad

ad uuluã, vel ad grandes venas, arteriásve, vel ad inania, vt guttur, stomachum, thoracem penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum: sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Aegrè (inquit Paulus) consanescit in ano fistula, quæ orificio caret, tum quæ delitescit, & in os terminatur, multifariamq́ue fissa est. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, & noxæ. Prætereà an simplices hæ sint, an multiplices, & in plures partes diductæ. Hactenùs igitur de fistularum differentiis, signis, & iudiciis. Deinceps verò de medicamentis ad easdem conferentibus disserere oportet.

Paulus.

De fistularum curatione in vniuersum.

IMprimis genus victus conueniens, & quod substantia & qualitate, causis, quæ fistulæ consolidationem impediũt, aduersatur, instituito. Deindè corpus vniuersum à superuacaneis, & noxiis humoribus (illis tamen priùs, si ita res exigat, expulsioni paratis) idoneo carthartico medicamẽto purgato. Mox potionibus roborandis ac desiccandis interioribus partibus accommodis, fistulam ad consolidationem præparato. Cæterùm tametsi potiones multæ ad hanc intentionem à variis autoribus descriptæ sint, duæ tamen sunt quæ frequenti vsu, & felici successu à recentioribus medicis probatæ sunt. Prior ad hunc modum habet:

Ratio curandi vniuersalis.

Potiones fistulis idoneæ.

Agrimoniæ partes tres, plantaginis partes duas 1
foliorum oliuæ partem vnam, scindantur minutim, & contundantur, posteà in vino albo coquantur, & fiat colatura, de qua quolibet die sub auroram cyathus vnus administretur.

Altera. ℞. osmundæ (quæ filix mas est Dioscoridi) 2
partes tres, gentianæ partes duas, centaurij partem vnam, coquantur in vino albo, & fiat potio, quæ vt prior administretur. Hæc postrema etiam valde efficax

cax est in ossium corruptorum expulsione. Ego autem optimè factum existimauerim, si in prædictis decoctionibus nonnihil ligni Guaiaci, vel Indici (quod lignum sanctum, & palmam sanctam appellāt) aliquot horas maceretur, posteà moderato igne leuiter decoquatur, & ex colatura quantum assidenti medico satis esse videbitur, manè bibendum offeratur. Atque hæc regimen (vt loquuntur) vniuersale concernunt. Quod autem ad topica pertinet auxilia, & regimen (vt vocant) particulare, quatuor sunt ordine peragenda.

Guaiacū, lignū sanctū.

Ratio curādi particularis.

1 Primum quidem fistulæ orificium, si non satis hiet, hoc est, si nimis strictum fuerit, imò verò & sinus ipse fistularis vsque ad fines eius, si fieri possit, dilatari debet.

2 Secundo loco callum eximere, fistulamq; auferre, atque omninò destruere conuenit.

3 Tertiò post exemptum (quocunq; modo id fiat) callum, sordities detergenda veniet.

4 Quartò vbi purus iam ab omni sorde sinus videbitur, similiter reliquis vlceribus ad sanitatem perducetur: nempe glutinatoriis, seu (vt loquuntur) incarnantibus medicamentis, & epuloticis, id est, cicatricem inducentibus, atque etiam (si carnis aliqua fuerit amissio) sarcoticis, id est, carnem generātibus

1 pharmacis. Ergo si nec aduri ferro, nec incidi commodè possit fistula, & eius os, aut sinus totus, siue vnus ac simplex, siue multiplex fuerit, nō latè satis pateat, immisso collyrio aliquo, seu (vt vocant) tenta, ampliari ac dilatari debebit. Materia autem ad conficienda collyria, dilatādis eiusmodi fistulis, & sinubus nō callosis idonea, sunt radices gentianæ, & mali terræ (quam aristolochiam Græci nominant): radix item bryoniæ, hoc est, vitis albæ, & dracōtij seu dracunculi, præsertim maioris, qui serpentaria officinis, & Romanis veteribus columbrina nuncupatur. Sed imprimis huic negotio accommoda sunt frusta spongiæ contorta & validè compressa. Ex iis igitur

Sinus fistulæ ampliatio.

fiant

fiant collyria siue penicilla (quas tẽtas vocant) altera quidẽ parte tenuia, altera paulò pleniora. Atq; ea parte qua tenuia sunt, demitti oportet in fistulã, sed filo semper appẽdice, vt tutiùs, si altiùs descẽderint, & promptiùs, si nimis hæreant, extrahi posint. Dimittantur autem horis duodecim, aut certè plus, aut minùs, donec scilicet latè satis dehiscat fistula. Cæterùm orificio fistulæ, atq; eius sinu, sufficiẽter dilatatis, ipsius destructio, prorsus moliẽda est. Id autem trifariàm fieri cõsueuit. Nẽpe vel medicamẽtis acrioribus, & callũ exterẽtibus, vel incisione sinus, & vstione: vel incisione citra vstionẽ, cũ calli euulsione. Ergo si recens fuerit fistula, aut nõ adeò multùm antiquata, nec etiã admodùm profunda aut flexuosa, & chirurgiam, hoc est, sectionẽ & vstionẽ, prorsus recuset æger, medicamenta callũ exterẽtia adhibebimus. Deindè remoto callo ad curationẽ reliquis vlceribus cõmunẽ vertemur. Itaq; callos elidunt atq; excindunt, quæ ex Galeno, Paulo, Aëtio, Cornelio Celso, & aliis recentioribus chirurgis subiungam.

2
Fistulæ destructio seu mortificatio.
Trifariàm fistula destruitur.
1

Sphõdylij radix circumrasa, & fistulis imposita, earum callos eximit. Item veratrũ nigrum, duobus tribúsve diebus insertũ idem præstat. Adhæc amurca cocta, & in collutionem adhibita. Ad idem elaterium, id est, succum cucumeris agrestis, seu (vt vocant) asinini, terebinthina exceptum in collyria cogito, impositoq;: vel laserpitij radicis succum infundito. Id quod sequitur etiam callos consumit Paulo Æginetæ. Aeruginis drachmæ duodecim, ammoniaci drachmæ duæ, excepta aceto in longũ inducũtur, & fiunt penicilla. Hoc medicamentũ expeditissimũ atq; ex primis esse ad callos eximendos, ex præcepto Megetis, nobis testatũ reliquit Aurelius Cornelius Celsus. Verùm exemplaria omnia eo loci corrupta sunt. Pro drachmis enim duodecim, habent tantùm denarios duos. Plurima eius generis collyria, hoc est, fistulis callos exterẽtia, à modò nominatis autoribus describũtur, ex quibus quisq;, quę suo proposito magis

Callos exterentia.

Locus i Cor. Cel. emendatus.

magis conducere videbuntur, poterit deligere, & in vsum assumere. In communi autem vsu apud recentiores chirurgos sunt collyria siue penicilla ex trochiscis asphodelorum, quorũ descriptionem habes in antidotario. Item ex calce & sapone. Adhæc quæ auripigmento, hoc est, arsenico illinuntur penicilla, neminem vnquàm fefellerunt, vt præter quotidianam experientiam recẽtiorum ferè omnium scripta testãtur. At verò si fistulæ multos & valde anfractuosos altosq́ cuniculos habeant, ita vt in eos collyria eiusmodi, prout res exigit, indi non possint, eadem ex aceto aut liquore aliquo ad rem accommodo per auriculariũ clysterem intro infundenda sunt, vt scilicet per omnes multiplicis ipsius fistulæ anfractus perferantur. Mirificè prodest in antiquis fistulis, & admodùm callosis sequens iniectio.

Trochisci asphodelorũ. *Arsenicum.*

Vnguenti Aegyptiaci semuncia, sublimati drachma dimidia, lixiuij vnciæ quatuor, aquæ rosarum vnciæ duæ, arsenici scrup. 1. aquæ plantaginis vnciæ quatuor, bulliant vsque ad consumptionem tertiæ partis. Iniecto medicamento, fistulosi vlceris os, linamento concerpto (vt de sinubus dictum est) aut quouis alio claudendum est, ne id refluat. Nisi enim aliquandiu maneat, nullum effectum effatu dignum præstare poterit. Si autem duplices aut multiplices eiusmodi fistulæ, breues, intraq́ carnem sint, eadem etiam medicamenta quæ callos elidunt, arida in calamum scriptorium coniici possunt: Calamus igitur ori fistulæ aptandus est, posteà in eũ insufflare oportet, vt ea medicamenta intùs compellantur. Si quandò verò longior (inquit Celsus) & transuersa fistula est, demisso specillo, contra principium huius incidi commodissimum est, & collyrium vtrinque demitti. Aqua fortis Alchymistarum saltem prima in eiusmodi tortuosis, atque labyrinthi modo flexuosis fistulis, mirificè prodest. Hæc enim (inquit Guido ex sententia Arnaldi à villa noua) omnes fistulas mortificat, & disrumpit.

Ad antiquas et valdè callosas fistulas. *Si fistula longior & transuersa sit.* *Aqua Alchymistarum.*

Secun

Secundus modus abolendi fistulas est, qui primũ per incisionẽ totius cauitatis fit, deindè per adustionem, quæ vel caustico medicamento, vel ferro candenti & ignito inducitur. Cæterùm quæ in magnas arterias, vel neruos, vel tendines notatu dignos, aut membranã costas succingentem, aut aliquam principalem particulam deueniunt, vel nequaquàm (vt suprà diximus) vel certè cum multa artificiosaq́; diligentia, ac prudentia attingendæ sunt. Reliquis verò hunc in modum manũ admoliemur. Primùm quidẽ tentabimus, an rectæ sint vel obliquæ, demisso intrò (vt paulò antè monuimus) specillo, vel cerea candela. In quibus autem duæ pluresve oræ habentur, quæ specillo aut consimili instrumento tentari minimè posint, ita notantur. Clystere in sinũ per vnũ os liquorẽcõpellimus, exq́; trãsitu eius in reliqua ora, facilè deprehẽdimus, vnáne, quæ multas oras habeat, an multæ fistulæ sint. His ita exploratis, si in summo fuerit sinus, atque is angustus, specillo demisso explicandus est, supraq́; id accommodata figura, scalpello incidendus. Si flexus reperiũtur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemq́; faciendũ, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, diuiso vlceri imponenda sunt penicilla, oui candido liquore imbuta, quæ labra solutæ continuitatis distendant, & inuicem coire non sinant. Postera die locus adurendus erit, vel ferro candente, vel caustico, seu adurente aliquo medicamento, nempe vel puluere asphodelorum, vel arsenico, aut alio consimili, quod facultatis sit causticæ siue vrentis. Auicennas hydrargyrum, id est, argentum viuum sublimatum admouet, quo efficitur, vt nihil corruptum, nihil callosum, nihil denique quod præter naturam sit, in vlcere remaneat, quod non omninò desiccetur, elidatur, & absumatur. At si non summa occupauerint fistulæ, & sub cute non transuersæ ferantur, sed rectæ intrò tendant, vbi quàm profundisimè potest, & quatenùs licet, incisus fue-

2 Secũdus modus abolendi fistulas.

Argentum viuum sublimatum.

Si fistulæ sub cute intrò tendant.

rit sinus, orbiculatim totum callum, modo qui nuper dictus est, si fieri possit auferemus. Quòd si aliquid ex eo relictum fuerit, adurente id medicamento absumemus. Si autem multum sit, quod ex callo remansit, nec medicamento cedat, candentibus ferramentis adurendum est. Cæterùm superponẽda sunt, atque in circuitu semper admouenda quæ refrigerent, & reprimãt. Nam ferè quæ circa fistulam sunt (vt Celsus ait) aliquid habent inflãmationis. Signũ autem, quo dignoscimus medicamentum acre atque adurens, suum effectum, quod satis est, induxisse, est, vlceris elatio siue tumefactio, ac trium dierũ mora, vt communis vsus habet.

Quid post adustionem & resiccationẽ fistulæ agẽdum sit.

Itaque adusta, & vt oportet resiccata fistula, mitigatorio aliquo medicamento primis diebus vtitor, vt oleo cum oui luteo mixto. Deindè ea quæ crustas, ferro ignito aut adurente medicamento inductas resoluunt, ac deiiciunt, admoueto: cuiusmodi est, butyrum, aut aliquod aliud simile, pingue ac vnctuosum. A quorum vsu non priùs desistito, quàm crustę deciderint, & in pus cõuersæ fuerint.

Mortificatæ fistulæ signum.

Mortificatæ autem fistulæ euidẽs argumentum est, cùm pus quod antè multum, & crudum apparuerat, nunc paucum, & coctum visitur.

3

Tertius modus abolẽdi fistulas.

Tertius modus abolendi fistulas est, qui per incisionem fit, sine cauterio, vel actuali (vt vocant) vel potentiali. Itaque facta quemadmodùm antè proditum est, incisione vsque ad fines, seu fundum ipsius fistulæ, callus totus vel vnguibus, vel acie scalpri, vel cultro rasorio, id est, nouacula detrahi debet, ita vt locus, seu sinus ipse purus, & ab omni sorde mundus appareat, quod viuæ ac probæ carnis præsentia deprehenditur, vt docuit Auicennas.

Vera fistulæ curatio.

Et hæc vera est fistulæ curatio, quam statim, si nihil obstiterit, aggredi debemus, quoties fistula nobis sananda & abolẽda proponitur. Cæterùm dilatata fistula, atque in totum abolita, detergentibus, si quæ sordes adhuc supersit, & sarcoticis, siue incarnantibus medicamentis vti nos oportebit: qui postremi duo scopi

erant

erant in sanandis fistulis propositi. Ergo callo fistulæ eliso, atque absumpto si sordes aliqua subsit 3

Detersio.

mulso, vel aqua in qua eruum coctum sit, sic vt huic quoque mellis paulum adiiciatur, locũ abluito, vel sequenti medicamento repurgandis fistulis, post remotum callum longè accõmodatissimo, vtitor.

Medicamẽtum fistulas repurgãs, ac detergens.

Terebinthinæ in aqua vitæ ablutæ vnc. tres, succi apij, succi cynoglossi (quod Romani linguã canis appellant) singulorũ drac. sex, mellis rosacei collati sesquiunciã, aristolochiæ rotundæ drach. duas, farinę lupinorũ semunciã, coquãtur succi & terebinthina cum melle rosaceo, vsque ad cõsumptionẽ medietatis succorum, deinde reliqua cõmisceãtur. Si prædicto medicamento absterforio, myrrhæ, sarcocollæ, radicis 4

Carnis generatio.

Peucedani aridæ, & iridis singulorũ momentũ adieceris, optimum incarnans medicamentum effeceris, modò ex eo turũda illinatur. Aliud Aetij Amideni experimento probatũ, callum exterẽs & incarnans.

Lib. 14.

Medicamẽtũ callũ exterens & incarnans.

Radicum liliorum crematarũ cinere fistulã repleto, & callus excidet, quo ablato smilacem herbã sumito, arundinibus se implicantẽ, flore candido, foliis hortẽsi phaselo similibus: qua arefacta, vsta, & trita fistulam replebis, & incarnabitur. Aliud aridum Magistriani ab eodem relatum, fistulas incarnans.

Aliud fistulas ĩcarnãs.

Chamæleontis nigri radicẽ, pini corticẽ, thus masculum, aristolochiam longã pari pondere terito, fistulæq; mulsa abluta aridum applicato. Sequens quoque collyrium, à quodã chirurgo nostri tẽporis vsurpatum, fistulã agglutinat, insigniter desiccat, & affectæ parti robur addit.

Medicamẽtum ad fistulas longe optimum.

Aquæ vitæ vnc. duas, vini maluatici vnc. vnam mellis rosacei drach. decẽ, myrrhæ, radicis peucedani tritæ, vtriusque drach. duas, sarcocollæ, aloës hepaticæ, vtriusq; sesquidrachmã, id est drach. vnã & semissem misceãtur, deinde bulliant omnia ad ignẽ moderatũ vnico feruore, & per oricularium clysterem, quam syringã vocãt iniciantur in fistulam. Aliud ad fistulas, vsque ad os attingẽtes, ex Aetio.

Aliud. Aetij.

Squammæ æris, æruginis, ammoniaci

thymiamatis, portiones æquas, ex aceto terito, & pastillum, id est trochiscum conflato. Deinde collyria, hoc est, turũdas, fistulæ æqualia formato, & imponito. Quomodò autem ossi vitiato & corrupto medendum sit, in præcedentibus diximus. Hæc igitur de fistulis dicta sufficiant, superest de cancro vlcerato dicamus.

De cancro exulcerato. CAP. XIX.

CAncrorum (vt in tractatu de tumoribus præter naturã diximus) alij cum exulceratione, alij citra vlcus fatigãt. Ac de his quidem qui sine vlcere molestant (quos Hippocrates latentes nominauit) abũdè à nobis suprà dictum est. Itaque præsens locus postulat, vt de iis disseramus, qui exulcerati sunt, & adeo laborãtes affligũt, vt interdum illis manum admoliri (ægris etiã vltrò id efflagitantibus) cogamur. Cæterùm quibus locis maximè accidant cancri tam vlcerati, quàm non vlcerati, ex quo humore potissimum gignantur, & à quibus causis excitentur, quibus notis deprehẽdantur, qui ex illis curationem recipiãt, & qui nõ, atque in totum quid de illis præsagiendum sit, fusissimè à nobis explicatum est, vbi de cancerosis tumoribus, qui citra vlcus inuadunt, egimus. Reliquũ est igitur vt cõpendiosam exulcerati ipsius cancri curationem describamus. Sed priusquàm id agamus, non alienũ fuerit, eius notas in memoriam reuocare. Iraque in cancro vlcerato, præter dolorem, duritiem, tumoremq́ue, vlcera erosa, ac inæqualia conspiciuntur, plurima ex parte sordida, labris prætumidis, aspectu horrenda, & concreta humorum colluuie ingrata. Quæ verò (inquit Paulus) pura videntur, fœculenta, liuida, atque interdum etiam subrubra, & cruenta apparent: sanies inde manat continuò tenuis, aquosa, nigra, aut fulua, grauiter olens.

Signa cancri vlcerati.

Ergo si eiusmodi affectus chirurgiam, hoc est

manu;

manus operam desiderat à vacuatione humoris melãcholici curatio auspicanda est. Deinde totũ carcinoma, si locus patiatur, prorsus rescindẽdum, sic vt nulla supersit radix, sinemusque sanguinem effluere, nec statim eum inhibebimus. Imo presſis vicinis partibus, crassum ac melãcholicum sanguinem exprimemus. Postea aliis vlceribus similiter curabimus. Hæc curandi ratio tradita & probata est libro decimoquarto method. Therap. Cuius verba hoc loco subiicere placuit. Cæterùm (inquit) si quando cancrum per chirurgiam curare audebis, cœpisse quidem ab vacuando per purgationem melancholico humore oportebit: vbi verò totum quod vitiatum est prorsus excideris, sic vt nulla supersit radix, sines effluere sanguinem: nec properè eum inhibebis: imo premendo potius vicinas partes, exprimes ex his crasſiorem sanguinem. Mox aliis vlceribus similiter curabis. Hactenus Galenus. Sunt qui exciso carcinomate, & crasſiore sanguine ex circunstantibus partibus expresso, ferramentis igni flagrantibus locum adurunt. Alij cùm partẽ aliquam corporis carcinoma eiusmodi, quod cum vlcere est occupauit, hoc (si locus non refragetur) circuncidi opus esse tradunt, dein viuotenus aduri, tritasque cantharides ex alumine & cyprino oleo superponi. Alij verò à fectione, & vstione quæ fit ignito ferramento abstinentes, corrosione valida ex adurentibus medicamentis facta vitium hoc totum extirpant, & destruunt.

Porrò medicamenta eiusmodi si quando adhibenda sunt: valentis admodum facultatis esse debent. Nam, vt scribit Hipp. extremis morbis, extrema remedia adhibenda sunt. Tanta autem est huius vitij malignitas: vt mitiora planè contemnat remedia. Inter cætera autem, præstantisſimum ac tutisſimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Cauliaco prædicatur, arsenicum sublimatum, cuius egregias dotes supra iam multoties commemorauimus, &

Ratio curãdi cancri exulcerati. *Vacuatio.* *Excisio.* *Vide Paulũ lib. 6.* *Vstio.* *Canthari-des.* *Corrosio.* *Carcinoma mitiora cõtemnit remedia.* *Arsenicum sublimatũ.*

in sequentibus adhuc celebrabimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancrum, lupum, esthiomenum [hoc est sphacelum, seu siderationem] noli me tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos, prima die occidit, & extirpat. Cæterùm magna locorum circũstantium, interim dum admouetur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflãmatione, atque humorum confluxu, occupentur. Quod incõmodũ facilè deuitabis, si partes illas vicinas, & carcinoma cingentes, bolo armenia & id genus aliis, illeueris. Sed & modo legitimo, seu iusta quantitate (quã coniectura tantùm artificiali rationalis definit medicus) adhibendum est, arrhenicum ipsum siue arsenicũ (vt vocant) sublimatum.

Legitimi effectus arsenici notæ.

Vbi autem effectum quem desideras, præstiterit (quod ex loci inflatiõe siue tumore, & mora triduana, deprehendes) dolor mitigãdus erit, & crustæ casus, modò, quo suprà docuimus procurandus. Cancro verò sic penitus extincto, ac radicitùs extirpato, vlcus ipsum quod remansit, similiter aliis cauis vlceribus curabis.

Extincti carcinomatis notæ.

Carcinoma autem prorsus extinctũ agnosces, si proba & sana caro apparuerit, si & nulla virulenta proluuies, se in parte affecta ostenderit, nullaq; ampliùs grauеolentia, eorum qui proximè astant, nares offenderit.

Quinam cancri vlcerati, vstionẽ, aut sectionẽ desiderent.

Cæterùm soli illi cancri etiam cum vlcere consistentes, curationem eiusmodi, quæ vstione vel sectione fit, admittunt, qui in summa corporis parte hærent, quique adeò laborantes fatigant, vt ipsi vltrò (inquit Galenus) chirurgi manum efflagitent, & simul in talibus partibus consistant, quas resecare & exurere vna cum radicibus possis. Sed cùm hæc curandi ratio, non sine graui ægrotantis periculo (vt suprà de cancro non vlcerato meminimus) administrari possit, temere adhuc in talibus adhibenda non est.

Quibus cancri dũtaxat ad blãdiẽdũ vera curatiõe omissa.

Itaque si in penitioribus corporis partibus, constituti sunt cancri istiusmodi, aut in talibus quidem consistant, quas nec adurere, nec excindere vna cum radicibus possis, vel

vel si loca principibus membris vicina occupent, vel laborans ob virium imbecillitatem tale curationis genus sustinere non possit, aut forsan (quia nimis timidus sit & pusillanimis) extrema hæc remedia subire non velit, adhæc si ex hac curandi ratione deterius aliquod malum sequeretur: breuiter si periculum ex chirurgia, id est, sectione aut vstione, timeamus, nec curari affectus aliter possit, sat fecerimus, si hunc augeri prohibeamus proba imprimis victus ratione, & commodis vacuationibus solisq; lenibus & quasi adblandientibus medicamentis vtentes; à vehementibus verò, & acribus (quibus malum hoc veluti crabro irritatur, & excandescit) prorsus abstinentes.

Victus ratio in cãcro vlcerato obseruanda.

Ergo imperanda ægris talis victus ratio est, quę tenuis sit, bonumq; & minimè melancholicum succum generet. Quòd si ob iecoris caliditatem & siccitatem excedentem, prohiberi non possit, quin crassus & melancholicus in corpore sanguis procreetur cibus refrigerantibus, & humectantibus erit vtendum quibus hepatis intemperies paulatim emendetur. Conueniunt itaq; in hoc affectu ptisanæ cremor, lactisque serum, vinum paucissimum & aquosum, pisces saxatiles, atq; omnis generis aues præterquam palustres. Ex oleribus malua, atriplex, blitum cucurbita, atque id genus alia. Acrium esus, & repletio omnis vitanda.

Succus melancholicus ex interuallis vacuandus.

Sed & crassior ille succus qui in venis colligitur, ex interuallo vacuandus erit, interdum purgante medicamento interdum (nisi quid prohibeat) venæ sectione. In mulieribus quoque, si quidem liceat per ætatem, menses euocandi, atque etiam in viris hæmorrhoides (si eas pati consueuerunt) proritandæ.

Quæ loco affecto ipõnenda.

Loco autem affecto imponenda remedia sunt, quæ dolorem leniant, & ita ipsum firmare possint, vt nihil redundantiæ humorum amplius excipiat: quæ item refrigerent & exiccent, minimè verò mordeāt aut irritet.

Succus solani.

Cuiusmodi sunt solani succus, vel aqua destillata; cùm succi copia non est, plumbum vstum

& elotum: vnguentum album: vnguentum ex lithargyro & plumbo vsto, item medicamentum quod ex pompholyge, vel chalcite cõstat, aut aliis id genus metallicis vstis & elotis. Atque etiam (vt vocant) camphoratæ, similiter & succi in mortario plumbeo ducti, huic vitio efficacissime admouentur. *Lamina plũbea.* Laminæ quoque plũbeæ maximo & pene incredibili vsu cancris ipsis exulceratis superinducuntur. *Modus vsus succi solani.* Modus autem vsus succi solani (quod medicamentum eiusmodi affectibus vtilissimum esse scribit Gale.) talis esto. Solani succo linteum molle duplicatum imbuito, & loco affecto imponito. Extrinsecus lanam molliusculam eodem succo madentem linteo circundato, atque hæc ne siccescant, eo succo subinde irrigato. Hoc remedium loco dolenti inductum sine dolore ac molestia (inquit Paulus) exulceratis cancris subuenit. Plurima medicamenta cõposita à Galeno, Paulo, Celso & Aëtio, ad hunc vsum conscripta sunt, ex quibus duo hæc selegimus. *Vnguẽtum ad cancros vlceratos.* Argenti spumam, & cerusam in plumbea pila: cùm oleo rosaceo in sole tantisper conterito, dũ plumbi colorem: vnguẽtum quod ex his fit, acquisiuerit. *Aliud longè optimũ.* Aliud quod magnoperè probo recipit plumbi vsti & eloti pompholygis, thuris singulorum vnc. quinque absinthij vnc. vnam olei rosacei selibram ceræ sescunciam succi solani quod sufficit, ad vnguenti crassitudinem. Insigniter autem leniunt, solanturq; plurimum in ipsis exacerbationibus, & *Malua. Althea.* cruciatus tempore malua: aut althea (quam bismaluam appellant) in mulso subacta liquefactáve, & *Cataplasma leniens.* rosacei paululo leuigata, instarq; cataplasmatis illita. Adhæc cataplasma ex ficubus aridis meliloto, quam Latini sertulam campanam vocant, ruta thure, buniade herba, id est, napo, diligenter cum oleo *Aliud.* contusa. Lenit item cataplasma quod constat pal*Aliud.*mularum dactylis in passo decoctis, quibus adiecta sint ouorum lutea polentaq;. Adhæc quod ex papauere cum coriano factum est, aut polygono, aut

seri

feri; hoc est, cichorio: hęc quidem in doloribus vsui sunt. Multi (inquit Guido) mitigant eius fraudulentiam & lupacitatem, (ita enim loquitur) cum pecia scarlati, & appositione carnium gallinarum. Hinc vitium hoc ideo lupum appellari vulgus putat, quoniam carnes vnius gallinæ si apponantur, quotidie ferè absumit & deuorat. Quòd si forsitan eiusmodi gallinaceæ carnes vel similes, illi pro pabulo non offerrentur, carnes sibi proximas, ceu lupus quidam famelicus, ad eandem quantitatem depasceretur & exederet. Quidam huic malo veluti adblandiuntur, admoto puluere stercoris humani, & anethi, igne cõcrematorum. Item appositus quibusdam herbis, vt scabiosa, trifolio verbasco, id est, tapso barbato, & herba robertiana nuncupata, quę quibusdam myrrhis Dioscoridis esse putatur.

Cãcer vlceratus cur quibusdã Lupus appelletur.

Herba Roberti.

Cæterùm vtcunque rès habeat, commemorata nuper remedia, (quoniam ferè temperata sunt) si magnopere non prosint, nocere saltem non possunt.

*

FINIS LIBRI TERTII CHIrurgicarum institutionum, de vlceribus.

Ioanne Tagautio Doctore medico autore.

*

D 5

GENERALIS DIVISIO FRACTVRARVM,

In librum Quartum Chirurgicarum institutionum Io. Tagautij Medici.

Fracturæ, quæ Græcis κάταγμα dicitur, differentiæ.

Simplices.
Compositæ.

Simplices fracturæ differentiæ, plures sunt.

Aliæ enim fiunt

Καυληδὸν	Id est, ad	*Caulium*	*fractorum speciē ac similitudinē, per trāsuersum.*
Ῥαφανιδὸν		*Raphani*	
Σικυηδὸν		*Cucumerum*	

Σχιδακηδὸν, *id est, quasi asseris modo, per longitudinem.*

Εἰς ὄνυχα, *id est, in vnguis formam.*

Ἀλφιτηδὸν, *id est, ad similitudinem farinæ, vel pollinis, quando scilicet os in multas tenues partes confringitur.*

Κατὰ ἀπόθραυσιν, *id est, iuxta abruptionem. fit cùm pars oßis per superficiei abruptionem detrahitur, ac recedit.*

Compositæ fracturarum differentiæ, seu potius implexus cum aliis morbis & symptomatis.

Fractura cum vulnere.
Fractura cum inflammatione.
Fractura cum gangræna.
Fractura cum dolore.
Fractura cum pruritu.
Fractura cum fragmento ossis eminente.
Fractura cum contusione.
Fractura malè ferruminata.
Fractura cum callo nimium excrescente.
Fractura cum nimia calli siccitate, & duritie.

Fra

Fractura cum superflua calli humiditate.

Sunt & aliæ fracturarum differentiæ Albucasi, & recentioribus chirurgis, à locis in quibus consistunt desumptæ, quæ tamen propriè differentiæ dici non debent, vt,

Fractura in caluaria.
Fractura in maxillis.
Fractura in naribus.
Fractura in clauiculis.
Fractura in spina dorsi.
Fractura in costis.
Fractura in scapulis.
Fractura in humero.
Fractura in brachio, id est, cubito & radio.
Fractura in femore.
Fractura in crure siue tibia.
Fractura in patella seu rotula genu.
Fractura in digitis, tum pedum tum manuum.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER QVARTVS.

De fracturis.

Quid fractura, & quæ sint eius differentiæ.

CAPVT I.

Vandoquidem tribus libris superioribus, de vitiis chirurgiæ subiectis, quæ carnosis & mollioribus corporis partibus accidunt, abundè satis dictum est, ordo iam postulat, vt de aliis quæ ossibus contingunt, hoc est, fracturis & luxationibus, differamus: hæc enim Chirurgiæ generi etiam subiiciuntur. Ac primùm quidem de fracturis agemus, quas etiam Hippocrates luxationibus antepofuit. Est igitur fractura, vt in vniuersum dicatur, vnitionis, siue continuitatis solutio quæcunque in osse, quam Græci proprio nomine & omnibus suæ gentis hominibus noto, catagma vocant vt Galenus sexto methodi medendi, & aliis plærisque locis testatum reliquit. Paulo verò Aeginetæ, atque aliis posterioris medicinæ Graiis scriptoribus, fractura ossis est diuisio, aut ruptura, aut præcisio, discisióve, à violentia quadam extrinsecus irruente accidens. Guido à Cauliaco, & alij quidam ætatis illius medici, fracturam definiunt, continuitatis solutionem in osse, non à qualibet re factam, sed ab ea

Fractura quid.

κάταγμα.

Paulus.

Guido à Cauliaco.

tant

tantùm, quæ contundit. Vt vera sit (inquit) prima differentia solutionis ossis, quòd quædam est incisa, quædam contusa, ossium enim diuisionem quæ incisione fit, non fracturam, sed ossis vulnus appellant. Cæterùm plures fracturarum eiusmodi differentiæ sunt: aliæ nanque simplices sunt, alię compositæ.

Simplices fracturæ differentiæ.

Ex simplicibus quidem aliæ sunt, quæ fracti ossis partes iam prorsus separarunt, easq́ cauledon, raphanidon, atque etiam sicyedon factas Græcè dicunt, hoc est, ad caulium, raphani & cucumerum fractorum speciem ac similitudinem. Manifestum autem est eiusmodi ossium diuisionem transuersim per crassitudinem fieri. Hæc quibusdam virgalis & transuersalis nominatur.

Fractura schidacidon facta.

Aliæ verò fiunt schidacidon, quasi asseris modo: hæ autem per longitudinem magis fiunt, dicunturq́ oblongæ ossis fissuræ. In iis non omninò separantur à se partes sic affecti ossis, sed veluti per rectitudinem finduntur.

Aliæ fracturarum differentiæ.

Præter has aliæ quædam adhuc simplices numerantur fracturæ differentiæ, quarum aliæ Græcis dicuntur fieri, εἰς ὄνυχα, id est, ad instar vnguis, aliæ alphitidon, id est, ad farinæ vel pollinis similitudinẽ. Aliæ κατὰ apothrausin, id est, iuxta refractionem, seu (vt alij interpretantur) abruptionem.

Fractura vngularis.

Fractura quæ εἰς ὄνυχα, id est, in vnguis formam fit, fissura est ossis, quæ cùm aliqua in parte recta sit, in extremo tamen lunata euadit. Atq; hæc etiam calamidon, id est, harundinatim ab aliquibus nuncupatur.

Fractura alphitidon facta.

Alphitidon ad similitudinem farinæ vel pollinis dicta, est cùm os in multas tenues partes confringitur, quæ & ipsa caryedon, id est, nucatim, à quibusdam vocatur.

Fractura κατὰ τὴν ἀπόθραυσιν facta.

Apothrausis, quæ & apocope dicitur, id est, abscisio seu præcisio, est cùm pars ossis per summitatis rupturam, seu superficiei abruptionem detrahitur, ita vt pars ea quæ detracta est, & recessit, super emineat, vt ferè fit cũ squamula ab osse resoluitur. Cæterùm hæ fracturarum differentiæ curiosè nimis (vt Galenus inquit) atque ambitiosè, à medicis Hippocrate iunioribus, iis pro-

priis

prtis nominibus interpretatæ sunt. Non contenti enim fuerunt oratione, os quod variè seu multifariàm sit fractum, explicasse. Ab huiusmodi autem appellationibus, omninò abstinuit Hippocrates, sed quoàd fieri licuit, vsitatissimis vtẽs nominibus, oratione interpretari non est grauatus, non has modò fracturarum differentias, verumetiam quæ in capitis ossibus eueniunt. Breuiter duo potissimæ sunt fracturarum differentiæ simplices Galeno, à quibus curandi indicationes sumuntur, nempe quæ per trãsuersum, & quæ per longitudinem facta est. Cornelius Celsus tertiam addidit, quæ scilicet obliquè fit. Omne (inquit) os, modò rectum vt lignum in longitudinem finditur, modò frangitur transuersum, interdum obliquum. Cæterùm ossis fracturæ, nonnunquam carnis quoque vulnus accedit, sed potissimũ cùm ossa multifariàm fracta sunt, sæpe etiam dolor ingens, & interdum inflammatio. Contingit etiam aliquando vt aliud os super aliud efferatur, & ex osse malè ferruminato ac commisso, veluti tophaceus aliquis nodus relinquatur. Horũ autem affectuum & symptomatum cum ossium cõtinuitatis solutione complexus, compositas fracturæ differentias, iuniores medici vocauerunt, cùm tamen propriè differentiæ non sint. Quandoquidem quod seorsum & per se consistere potest (vt alibi ex Galeno diximus) nunquàm alterius erit differentia. Vulnus autem, dolor inflammatio, & id genus alia seorsum, & per se consistere possunt. Proinde veræ fracturarum differentiæ, & à propria ipsarum natura desumptæ, nec reuerà sunt, nec rectè dici possunt. Quòd si quæ à loco quoque, seu parte in qua est fractura, differentias censeas, veluti si nares, aures, maxillæ, costæ, claiculæ, caluaria, spina, dorsi, humeri, brachia, femora, crura, digiti, fracturam patiantur, fuerint profectò, & ipse fracturarum differentiæ Albucasi non vtiq; à propria ipsarum natura, sicuti neque præcedentes, desumptæ, sed à locis, in quibus consistunt. Verùm

Duæ sunt potissimæ fracturarũ differentiæ simplices.

Cõpositæ fracturæ differentiæ.

Meth. 3.

ràm

rùm enimuerò quoniam ab iis omnibus suprà commemoratis agendorum sumuntur indicationes, donemus eas cum recentioribus medicis & chirurgis differentias appellari.

De causis, signis, & iudiciis fracturæ in vniuersum.

CAP. II.

CAVSAE.

CAusæ fracturarum internæ nullæ sunt, externæ verò ea omnia, vt breuiter dicam, quæ contundere, vel diuidere ossa possunt. Quæ contundunt, ea dura grauiaq́ue, & mole non exigua sint oportet, vehementiq́ue impetu deferri ac irruere. Ossa diuidũt quæ vulnerando incidunt: item casus ab alto, præsertim si ossa sicciora sint, nec admodùm crassa. Fractura quoque ossibus interdum accidit ex circumtortione in luctantibus: vt si tibia siue crus Dioclis, cruri aduersarij Socratis cum eo luctantis per transuersum supposita sit, ita vt vtraq́ue eius capita, & iuxta pedem, & iuxta genu deorsum vehementer deprimantur, os proculdubio tibiæ ipsius Dioclis, præsertim si infirmum sit naturâ, hoc luctationis genere medium disrumpetur, seu si mauis frãgetur. Id quod in lignis quoque, quæ à nobis ipsis circumtorquentur, videre licet. Si enim lignum aliquod neque magnum neque validum, sed paruum & imbecillũ supra femur tuum impositum, ex vtroque capite deorsum vehemẽter manibus vrgeas, statim id in media parte frangi aspicies.

SIGNA.

Signa aut ossis fracti, & præsertim per trãsuersum atq; in artubus, hęc ferè sunt. Tactu ossis partes disiunctæ separatéve ac variè reperiuntur, membri figura inęqualis percipitur: dum membrum dimouetur, & manu variè tractatur, ossa colliduntur, & veluti crepitus quidam ex ea collisione auditur. Pars afflicta, contacta dolet, corpus membro fracto haudquaquàm inniti potest: causæ quæ frangunt, aut contundunt, præcesserunt.

In osse

In osse verò quod per lõgitudinem fractum est, substantia eius crassities nõ naturalis tactu percipitur, cætera signa non adsunt, præterquàm quòd dolor & inæqualitas iudicio sensus etiam deprehendũtur.

IVDICIA.

Prognostica. Ossa minimè periculosè media franguntur in humeris, brachiis, femoribus, cruribus, & digitis. Quò autem propior fractura capiti vel superiori, vel inferiori ipsius ossis, est, eò peior iudicatur. Nam & maiores dolores adfert, & difficiliùs curatur. Ea itidem quæ in artuum vicinia est, curatu difficilis est, vel eo potissimum nomine, quòd commodè ligari non possit. Atque hæc vt plurimum motum relinquit difficilem. Maximè tolerabilis est, simplex transuersa, peior vbi fragmenta, atque vbi obliqua. Pessima vbi eadem acuta. Nam & carnem vulnerant, interdum neruum quoque, aut musculum. Fractura quę cum dolore vel inflammatione, aut carnis contusione incidit, mala est. Quippe quæ instaurari non possit, donec ea prius curationem receperint. Si ossis fracturæ, carnis quoque vulnus accessit, in malo etiam æger est, maximeq; si id musculi femoris, aut humeri senserunt. Nam & inflammationes multo grauiores, & (vt inquit Celsus) promptiores cancros habent. Adde quòd in eiusmodi fractura, neq; ferulis neque canalibus (inter quæ vulnus sanescere nõ potest) vti possumus. Sed nec primis fasciis, quas Hippocrates ὑποδεσμίδας, id est, subligamina vocat, vulnus contegendum esse volunt, tum huius ætatis chirurgi, tum qui seculo Hippocratis fracturas curabant. Itaque vlcere non deligato, hinc & inde, hoc est vtrinque ab eo fasciis circumiectis quâ vlcus est, fenestellam relinquunt, per quam medicamenta vulneri accommoda imponant. Quem deligandi modum damnat ille medicorũ princeps & ante signanus Hipp. libro quem de fracturis inscripsit, eumq; lemmatis ac rationibus non absurdis quidem, aut probabilibus tantùm, sed scientificis quoque & necessariis, inutilem, erroneum, prauũq; esse conuincit

Per cancros hic gangrenã & sphacelum intellexit, sicuti & alijs quibusdã locis.

ac de

ac demonstrat. Si brachium aut crus fractum est, bonum est alterum saltem os integrum manere. Altero namque osse integro manente, necesse est neruos ac tendines minùs contrahi, quippe qui ab integro ipso osse & non comminuto adhuc intēdantur. Adde quòd curiosiùs omnia in continendis ossibus fieri debent, vbi vtrunque os fractum est, & neutrū alteri auxilio est. Itaque si alterum os integrum manet, plus opis in eo quàm in fasciis, ferulisq; est. Cor. Celsus memoriæ tradidit ignorari minimè oportere si femur perfractum est fieri breuius, quia nunquàm inquit, in antiquum statum reuertitur, summisq; digitis posteà cruris eius insisti. Quod equidem à ratione, & experientia, ab ipsiusq; Hippocratis sententia prorsus est alienum. Non enim quoties femur frangitur, protinus necessario ipsum breuius efficitur. Sed duntaxat si statim quàm fractum est, minùs quàm par sit, à chirurgo distentū fuerit, vel tortuosè distractum, & separatæ ac distantes inter se ossis cōfracti partes, nō rectè atque adamussim, priusquā ferrumen impleant, coaptatæ extiterint. Tunc enim & breuius femur reddetur, & crure eius partis claudicabit homo. Sic autem de hac re lib. de fracturis scripsit Hippocrates, At verò si femoris os fractū sit, extensio imprimis diligenter facienda est, ne minùs quàm debeat efficiatur. Amplior enim si sit, nullam læsionem affert. Verum quoque est vt in eodē opere idē testatur Hippo. quòd quibuscunque vtraque vel tibiæ vel cubiti effracta ossa fuerint, illa breuiora effici. Quod sanè intelligendum est, nempe vt Gale. interpretatur, nisi ante conformationem extensio debita adhibeatur, & commoda deligatione ossiū coaptatio seruetur, quoàd callus obducatur: tunc enim non solum maiorem tumorē, quàm naturaliter conueniat, membrum illis attollitur, verùmetiam breuius propter retractos musculos efficitur. Sed hæc præsagia particularia sunt.

Locus ī Cor. Celso, aut falsus, aut mancus.

Porrò in quadrupedibus, præsertim veterinariis,

Prognostica quædam de

fractura in veterinis. non omnino eadem est de fractis præsagiendi ratio, quę in hominibus. Nam si quadrupes pedis posterioris radium fregerit, præsertim mulus aut asinus: iis quòd medulla careāt, quamuis sanguinis compotes sunt, nunquàm solidescit. Quæ suprà genua fracturā senserunt, vt deplorata non continges. Siquidem ea nunquàm feruminantur. Si femur fractum sit, in periculum venit, spesq́; salutis in angusto est. Fractis armis, nullus medicinæ locus. Nam neruorum distensio sequitur, quæ caput scapulis annectat. Vix vnquàm sanitas contingit, si fracturæ vulnus aut luxatio coniuncta sit. Si verò costa perfringatur, facilis medendi ratio est. Fracturæ quæ calloso ferumine coaluit, nunquàm vrens medicamētum admouebis: quandoquidem eo callus ille tophaceus resoluitur, nec vllam ferè medicinam sentit. Hæc & quædam alia de fracturis veterinorum, Hierocles & Apsyrtus veterinarii medici, nobis scripto reliquerunt. Fractura siue in quadrupede, siue in homine sit quo vetustior est, hoc est, quò tardiùs fracta ossa vt oportet committuntur, eò deterior efficitur. Quandoquidem & callus illic gignitur, & spatia ipsa inania, aliena quadam substantia opplentur. Quo fit vt dū instauratio molienda sit, maiore ac valentiore multo extensione sit opus. Magna autem & valens eiusmodi extensio, non raró conuulsionem inuehit, vt alicubi testatus est Auicennas. Fracturę non pari dierum numero in omnibus ossibus ferruminantur, sed in aliis tardiùs, in aliis citiùs, Caluaria triginta quinque diebus glutinatur. Brachium & tibia si ritè curentur, diebus circiter quadraginta occalescunt. Firmatur cubitus diebus plurimùm triginta. Si in naribus os perfractum est, decem & octo dierum spatio consolidescit. Costa post vnum & vigesimum diem Celso, aliis non nisi post vigesimum octauum, ferrumen implet. Fere etiam intra decimum quartum & vnum & vigesimum diem sanescunt: maxilla, iugulum, scapula, os tali calx, manus,

nus, planta. Inter vigesimum septimum, & quadragesimũ, humeri & femina. Coxa verò diebus quinquaginta coalescit Hippoccrati, pes eidem sexaginta dierum spatio, si quiescat: consanescit. Et ita de aliis pro fracti cuiusque ossis natura dicendum est. Quinetiam confert aliquid ad celerem aut tardam sanationem, & ætas, & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus, vt & de vulneribus dictum est. Proinde in iis nihil certum aut perpetuum est. Factionis Arabicæ princeps Auicennas affirmabat ossium agglutinationem in biliosis, cõualescentibus, & primis senibus, difficillimã esse: in decrepitis verò ac valde senibus impossibilem. Cæterùm costa aliquando tota, interdum non tota frangitur: nempe cùm pars eius interior (quæ rara est) duntaxat læditur, summo osse manente integro. Si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graues inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur, & sanguis spuitur. Narium fractura peior est, vbi aut ossi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus accessit. In cranij fractura malum portendunt, membrana immobilis, nigra vel liuida, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorum vel resolutio, vel distentio, caro liuida, maxillarum rigor atque ceruicis. Spem verò certam faciunt membrana mobilis, ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ, atque ceruicis. Cætera quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria, vel mortifera sunt. Ferrumen seu agglutinationem in ossibus remorantur, multa ex aqua calida perfusio, crebra superpositorum mutatio, festina nimis ac præpropera membri affecti dimotio, nimia coarctatio, & quæ parti oblæsæ (alimenti in eam distributionem prohibendo) atrophiam inducit. Sanguinis quoque viscosi penuria. Item & fragmenta quæ remanserunt.

Notæ mali au boni indices in fractura cranij

Quæ agglutinationẽ remorãtur in fractis ossibus.

Ossa quæ fracturam experta sunt, rectè commissa

Oßis fracti rectè commissi notæ.

esse, testantur, æqualis membri perfracti compositio & figura naturalis, si alteri sibi compari, nihil noxæ perpesso, conferatur: dolor sublatus, ac veluti quidã voluptatis sensus, sanguinis quoque solerti quadam naturæ prouidentia, ac fracturæ locum expulsi apparitio. Proindè non minùs verè quàm communiter, dici solet, quòd tumor membri perfracti, post primã eorum quæ fracturæ admota sunt mutationem, sine magno dolore apparens: atque vbi fracti ossis partes rectè concurrerint, & in naturalem situm aptatæ fuerint, euanescens, certam salutis spem pollicetur. Sed iam tempestiuum est fracturæ in vniuersum curandæ veram methodum, quamq; ipsa rei natura præscribit, tradamus.

Generalis curandæ fracturæ methodus.

CAP. III.

Vnitio, finis primus quò tẽdit is qui fracturam curat.

Voniam fracti ossis soluta partium continuitas est, vtique (inquit Gale.) finis quò tendet is qui fracturas curabit, saltem primus vnitio est. Quòd si is primus in curatione propositus finis per affectarum partium siccitatem perfici non possit, restat alter, qui est vt alterius cuiusdã interuentu disiũctæ ossis partes glutinentur. Qui si nec ipse comparabilis aduertitur, insanabile esse vitium dixeris.

Quorũ fracta ossa coalescere non possunt: & quorum possunt. Lib. 6. meth. medendi.

Quod igitur coalescere (saltem per se & nullius alterius ope) nequeat tam durum os, quàm id quod in iuuenibus & adolescentibus, & viris, multoq; magis in senibus cernitur, id profectò (inquit Galenus) vel cuiuis patere potest. Quæcunque enim concrescere ac coalescere debent, omnino mollia humidaq; sint naturaliter oportet. Quæ igitur dura siccaq; sunt, eorum diuisæ partes coïre simul nequeunt, sed glutinum aliquod vinculumúe, quo cõmissa maneãt, requirunt. Itaque potest certè illud os tantùm vnitionem per se, & nullius alterius interuentu recipere, quod abundè molle est, cuiusmodi cõspicitur in pue-

rilis

rilis: in adultis verò, & ſiccioribus corporibus, ſeparata fracti oſsis particulæ, non per ſe vnquã, ſed ſubſtantia duntaxat quapiam interueniente, ceu glutino quodam, ferruminari colligariq́ſecum poſſunt. Interuenit autem ea ſubſtãtia, quoniam omnis particula ſibi familiare trahit alimentum, os autẽ craſſius ac terrenum magis quàm aliud quoduis noſtri corporis membrum alimẽtum ad ſe allicit, exugitq́.

Pori. i. calli ſubſtãtia vnde naſcatur.

Quod autem ex hoc ipſo proprio ac maximè idoneo oſsis alimento redundat, & in labris fracturæ cõcreſcit, ſuo ipſius interuentu oſsi, extrema dura licet & ſicca conglutinat, vt ſæpè vſu euenire conſpicimus. Vocatur autem corpus id, quod ſic fracturis innaſcitur, Grecis πῶρος, Latinis verò callus, qui (vt ſuprà de vulneribus oſsium diximus) mediocritatem in craſſitie, & tenuitate, duritie etiam ac mollitie ſeruet oportet. Sed de hoc adhuc in ſequentibus. Age igitur dicamus, quomodo finem hunc primum, quo tendit is qui fracturam curat, nempe vnitionem aſſequi valeamus, initium quidem facientes ab ea fracturæ differentia, qua per tranſuerſum os frãgitur, & ſuo loco excidit. Quãdoquidẽ hoc fracturæ genus ſæpius incidit. Itaque quatuor me hercle intentionibus, in hac fracturæ differentia curãda, eſt opus, quas & ſcopos appellare poſsis. Prima intẽtio eſt, vt fracti oſsis partes rectè committãtur, & in naturalẽ ſitũ coaptentur. Secunda, vt ritè commiſſa oſsis perfracti extrema, cõiuncta atque immota maneant. 2 Tertia vt πώρῳ, ſeu (vt dicimus) callo interueniente diſiunctæ oſsis partes agglutinentur, coaleſcantue. 3 Quarta eſt, ſymptωmatum, hoc eſt accidentium, quæ fracturam ſequi conſueuerunt, correctio. 4

Calli mediocritas.

Scopi quatuor, in curãda fractura, q̃ ꝑ trãſuerſũ facta eſt, medicò, ꝓponuntur.

1 Quod ad primam intentionem attinet, cum in hac fracturæ differentia quam καυληδὸν καὶ ῥαφανηδὸν, id eſt, per tranſuerſum fieri diximus, ſic à ſe fracti oſsis partes diſsideant, vt è directo nõ iaceant, clarum eſt primum id eſſe agendum vt in directum agantur. Directum autem hîc vocamus, quum in figuram

Recta partiũ fractarũ inuicẽ commiſsio, & coaptatio.

Lib. 6. Methodi.

pristinam naturalemque situm reducuntur. Sanè (inquit Galenus) eum situ habuerint, si quis ea quæ sic dissident integræ partis exemplo vsus, in contrariũ adducat. A qua nimirum certissima iudicatio trãspositionis eorum erit. Fieri enim potest, vt tum prorsum, tum retrorsum, tum in hanc partem membri, tum in illam facta translatio sit. Quæcunque igitur retrorsum magis sunt acta ea prorsum impelli conueniet. Nec minus alteram quoque fracti ossis partẽ modicè ad contrariũ retrudi. Contra quæ prorsum

Hippo. lib. de fracturis.

sunt emota, hæc rursus ipsa quidẽ retrosum, reliquã verò partem sensim duci prorsum. Eodẽ etiam modo, & eorum quæ ad dextrã sunt detorta medicatio est: si ad sinistram ducantur contraque eorum quæ ad sinistram, si mutetur ad dextram semper scilicet altera parte modicè in contrarium acta. Guido à Cauliaco (præmissis quibusdam præceptis communibus: quæ hic suo loco referemus) quomodo primam hanc intentionẽ assequi possit, verbis non adeo multis perstringit. Itaque iubet imprimis membrum perfractum, [si ossa suis sedibus (quod sæpius cõtingit) exciderint, aliudque super aliud efferatur, & musculi ad capita sua retracti sint] decenter intendendũ esse.

Guidonis præcepta de reductione fracturæ.

Cel. libr. 8.

Deinde os depressum attollendum, & eleuatum deprimendum, atque id quatenus fieri licet sine dolore, donec ossis fracti fines rectè concurrant, & in naturalem situm coaptentur. Neque enim vnquam fracta eiusmodi ossa, & suis etiam sedibus mota, in suum locum veniunt, nisi illa per vim aliquis intendat. Intendere autem digitum: vel aliud quoque membrum si adhuc tenerum est, etiam vnus homo potest, cùm alteram partem dextra, alteram sinistra apprehẽdit. At verò valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui ac tendines sunt, (vt in viris robustis, maximeque eorum feminibus & cruribus euenit) habenis quoque vel lineis fasciis vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuersa ducenda sunt. Cauendum

autem

autem semper est: ne immoderatius confractum membrum extendatur. Immoderata enim distentio in duris præsertim & siccis corporibus, vehementes dolores febres conuulsiones, & resolutione interdũ inducit. Quin etiam per eam diuelli ac disrũpi musculorum ac neruorum fibras aliquando contingit. Proinde summa in hac re prudentia opus est. Igitur ægro in sedili collocato: vel resupinato potius: vt Sorano placuit, ministris duobus iubebimus huic, supra fracturam illi, infra digitos circũponant, atq; sic tentionem perficiant. Quòd si valentiore opus sit intentione, non solum manibus: sed etiam vt diximus habenis aut funibus intendere aggrediemur. Ergo duos funes æquales confracto membro, verbi gratia brachio aut cruri circundamus: vnum supra fracturam: alterum infra: atque vni ministro ad ægrotantis caput consistenti, alteri iuxta pedes, capita funium tradentes, iubebimus in diuersa membrum perfractum distendere. Vbi paulò lõgius, quã naturaliter esse debet, membrum vis fecit distentio remittenda est: ac tum demum ossa manibus in suã sedem compellenda sunt. Ossis autem repositi certũ indicium est dolor sublatus. Cæterùm ossibus fracturæ iam sic probè coaptatis iuxta Hippocraticã consuetudinem membrum deligandum erit: vt statim subiungemus. Modus alius reducendi ossa fracta in suum locum & naturalem situm per distentionem, libro de fracturis traditur ab Hippocrate, qui & à Paulo refertur libro sexto sui operis de re medica, quo etiam si velis, & parata habeas quę describit instrumenta vti poteris. Sed hic modus quẽ suprà posuimus longè facilior, & magis ad manum est. Atque eo etiam Soranus medicus vtebatur, estq; hodie apud nos in frequẽtiore vsu. Oportet igitur (vt summatim dicamus) aut manibus ipsis, vtique si confractum membrum exiguum est, aut vinculis impositis: si maius est, & validiore tractu opus sit: aut eiusmodi instrumento quod

Aeger quomodo collocandus, in fractis artubus.

Distentio quando remittenda.

Anacephalæosis.

nobis Hippocrates descripsit, antitasim ossium facere, hoc est retrorsum ea trahere: vt è directo committantur, exactaq; eorum coniunctio fiat: sic vt pristinam vnionem imitentur. Postea verò quàm abundè retracta fuerint, & nullus amplius supersit metus, ne se in adducendo contingant, tum in directum opponere, vinculaq; relaxare, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere opus est. Interim verò (rectè Galenus admonet) teipsum quoque qui operi praees, manibus subseruire expedit: ac sicubi aliquid paulum subsultet, ac promineat, corrigere atque formare. Cæterùm in adducendis sic: vt suprà expressimus, contrario motu partibus, ne aliquæ frangantur ossium extantiæ non leue periculũ est. Non enim veluti (inquit Galenus) in serra desectis visitur læuis est semp̃ vtriusq; partis finis. Quòd si illæ (ossium inquam extantiæ) fortè fortuna frangantur, non poterunt adamussim secum coaptari fracti ossis fines: tum quia forsan fragmenta inter partes vniendas interciderint, tum etiam quòd quidpiam ossium fortè extra ceciderit, & comminutum perierit: vnde spatia inter applicata simul ossa, maneant inania: in quæ sanies collecta: atque temporis tractu putrescens, totum pariter membrum secum corrumpet. Atque hæc tractandæ fracturæ ratio omnibus propemodum confractis artubus conuenit: vbi præsertim ossa fracta suo loco (vt sæpius contingit) exciderint, aliudq; super aliud effertur. Neque enim semper dum franguntur ossa suis sedibus moueri contingit: sed interdum fracta in suo loco: ac naturali situ remanent. Quòd ante omnia (vt nos admonet Celsus) considerari debet: & sunt notæ certæ, quibus id discrimen deprehendere possis. Nanq; si suis sedibus mota sunt: resima apparent punctionisq; sensum repræsentant: ac tactu (vt suprà annotauimus) inæqualia sunt. Vbi verò loco suo non exciderunt, neque punctionis sensus vllus, neque vlla

Libr. 6. Therap.

Ossium extantiæ.

Notæ ossis fracti, & sua sede moti.

quæ

quæ tactu percipi possit inæqualitas adest. Cæterũ si primis diebus ossa ipsa perfracta & suis sedibus mota reposita non sunt: non leue inflammationis periculum subest. Sub qua & difficilè, & periculosè vis neruis & tendinibus adhibetur. Atq; hæc de prima intentione dicta sufficiant.

2 Secundus scopus.

Secundus scopus in curandis fracturis nobis propositus, est: vt ossibus iam sic (vt suprà docuimus) probè coaptatis: & è directo admotis, eorum positura seruetur, & exactè coniuncta maneant, sic vt pristinam vnionem imitentur. Porrò nequaquam prohibere poteris, quin diuisa eiusmodi ossa, quæ sic effinxeris & adamussim secum coaptaueris, sua sede moueantur, & rursum dissideant, si laborãs quoquopacto vel vigilans: vel dormiens, membrum fractum dimoueat. Ergo vt secũdum hunc scopum assequaris, perfractum membrum prorsus immotũ consistat necesse est. Quòd si ipsi quidem ægrotanti: vt quietudini membri prospiciat permiseris, vigilans fortassis (quemadmodum inquit Galenus) probè id curauerit, at dormiens omnino membrum mouebit. Vt igitur non dormientis modò hominis, sed etiam ad desidendum, itemq; cum cubile resternitur surgentis, eorum quæ ritè formata, & exactè coniuncta sunt positura seruetur, tuta deligatura complecti fracturam oportet, quæq; fracti ossis partes secum coarctare adamussim possit, Tuta autem non erit deligatio, si vel nimis arcta: vel laxa nimis fuerit. Quandoquidem per laxiorem ossibus moueri licet, per arctiorẽ verò & vehementius adstringentem, & alimenti in locum affectum distributio prohibetur, & dolor (qui humorum in ægram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat) excitatur. Danda itaque opera est: vt vtrumque excessum declinemus. Constrictio igitur mediocris esto, tum nostri sensus, tum ipsius ægrotantis iudicio. Ac si quidem æqualis esset crassitudinis membrum quodque, vtique latissima fascia (vt Galenus ait)

Membrum perfractum prorsus immotum seruandum.

Libro.6. Metho.

Os fractum deligandum esse, & quare.

Deligaturæ modus.

Cō. in libro Hippo. de fract. & 6. therap.

commodissima esset, vtpote quæ totum æqualiter, cōtinenterq́ʒ ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniam id non est, quod deest nobis ex fasciarum latitudine, circuituum numero pensabimus, vt in artubus ipsis, qui omnium maximè fracturæ per transuersum factæ, expositi sunt. In talibus nanque vtilior est angusta deligatura quàm valde lata & remissa. Quippe quæ nec rugas, vt ea quę latiore fascia fit, contrahat, & totius membri cui circundata est, cutem contingat. Eò igitur vsque augere tibi latitudinem fasciæ licet, quoad nulla eius pars laxior efficiatur. Cæterùm in eiusmodi deligatura, quæ fracturis (in medio præsertim brachij, vel tibiæ, aut femoris existentibus) adhibetur, duabus fasciis lineis mollibus (iuxta Hippocratis dogma) opus est. Has autem Hippo. ipse nomine peculiari ὑποδεσμίδας, id est, subligamina, seu malis subfasciationes appellauit. Primæ fasciæ initium super fracturam inijci debet, ac circa eam bis térue conuoluta, sursum versum ferri, & quasi in cochlea serpere, atque illic desinere. Id tamen perpetuò obseruandum est: vt multum partis sanæ fascia hæc complectatur. Ita enim fiet: vt & firmus reposita ac conformata ossa contineantur, & magis ab affecto loco in circumvicinas partes humores elidantur, magisque ne hi à superiori parte eo defluant, impediatur.

Angusta deligatio artubus vtilis.

Ratio deligandi artus perfractos, ex Hippo. Galeno, & Celso.

1

2 Altera etiam super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsumq́ʒ (vbi primos complexus super fracturam fecit) tendere: atque inde iterum reducta in superiore parte vltra priorem fasciam desinere. Quocirca dimidio longior priore esse debet. Terminus autem longitudinis earum fasciarum, non vnus ac certus statui potest, sicuti nec etiam latitudinis, sed pro magnitudine fracturæ, & perfracti membri crassitie vtraque dimensio varianda est. Hunc Hippocrates libro περὶ κατ' ἰητρεῖον, id est, de medicina seu medici officina, & libro de fracturis, trium aut quatuor, aut quinq́ʒ: aut sex cubito

Hæc secunda fascia nō bis aut ter: vt in priore ligatura, sed semel tātum mēbro perfracto circundatur Hippocrati.

bitorum longitudinem: digitorum verò latitudinem constituit. Digiti autem & cubiti intelligendi sunt eius ipsius qui deligatur, nempe vel viri adulti vel pueruli. Hæc autem duplicis deligaturæ ratio, ex ipsa rei natura desumitur. Quandoquidem duo hæc prima lintea fracturam quidem muniunt ac stabiliunt, nec phlegmonem (quæ in hac re imprimis est arcenda) oriri sinunt. Siquidem & ab integris ad laborantem particulam sanguinis confluxum arcent, & quod iam collectum in ea est exprimunt. Prior quidem deligatura quod in læsa parte continetur, ad superposita expellit atque elidit: quod verò ex iis (superpositis inquam partibus) in locum perfractum confluit, repellit. Altera verò primis quidem complexibus, quos, vt suprà diximus, super ipsius fracturæ locum facit, itemq́ dispensatione deorsum tendente, quædam ad inferiora extrudit, quædam, ne quid ex iis in locum fracturæ confluat prohibet. Reliquis verò deinceps complexibus, quibus videlicet ab infimis partibus sursum versum recurrere deligaturam diximus, vt eodem scilicet loco cum priore fascia, secunda desinat: tum ad superiora (vti & priore ligatura) repellimus, tum confluxum ab iis prohibemus. Cæterùm priusquàm fasciis huiusmodi fractura deligetur, vnus aut alter panniculus lineus, Candido oui liquore & rosaceo delibutus, nudo membro non absque ratione à recentioribus chirurgis superaccommodatur, ea quidem magnitudine, vt etiam aliquid partis sanæ comprehendat. Sunto autem eiusmodi fasciæ duæ prælongæ, nempe quatuor, aut quinque, aut sex, vt diximus cubitorũ, & circa tres quatuórve digitos latæ, aqua aut posca potius madefactæ, & posteà expressæ, præsertim si fractura inflammatione vacet, recensq́ sit. Si verò dolor vehemens, aut inflammatio adest, lanis tenuibus mollibusq́, aut stupis læuibus oleo vel oxycrato imbutis membrum contegendum est, & non ita arctè

Prioris deligaturæ vis et facultas.

Quid secunda deligatura efficiat.

Fasciarũ longitudo & latitudo.

Si inflãmatio adest, cũ fractura.

delig

deligandum. Satis enim fuerit tunc, si deligatura adhibeatur, quæ & membrum vtcunque fulciat, & admota medicamenta, ad hæc symptomata profliganda idonea, contineat. Verumenimuerò cùm hæ duæ primæ deligaturæ, ad ambos hos vsus quos suprà retulimus, (nempe ad fracturæ munimentũ stabilimentumq́ue, & vt phlegmone excitari prohibeatur) non satis adhuc faciant, præsertim solæ, ad earũ quidem tutelam & fracturæ stabilimen Hippocrates remedium excogitauit, vt scilicet plagulæ, siue splenia à splenis forma ita appellata vnà cum exterioribus fasciis, quas, ἐπιδέσμους, id est, superligamina vocat, desuper adhiberētur. Et hæc quidē tertiæ deligaturę rationē quibusdã obtinēt. Splenia enim eiusmodi siue plagulæ, duarum primarum fasciarum quæ peculiari nomine ὑποδεσμίδες, id est, subligamina Hippocrati appellantur, firmamenta sunt, vt commentariis in librum Hippocratis de fracturis Galenus annotauit. Ne autē phlegmone suscitetur, medicamento quopiã ex iis, quę inflammationũ iniurias arcent, vti censuit. Quale nimirũ est ceratũ humidũ siue liquidum, quod confici solet ex cera in rosaceo aut oleo colliquata, aut eius loco rosaceum. Huius sententię fuit & Cornelius Celsus libro octauo, sic inquiens: Super has (duas inquam primas deligaturas) iniiciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. Quòd si ossis fracturę, carnis quoque vulnus accessit, neque ceratum, neque rosaceum tutò admouetur: quandoquidem hęc vlcus tum sordidũ tum putre efficerent, sed in vicem eorum puluilli pręlongi vino nigro ac styptico imbuti, superiniiciendi erunt. Reliqua autem curatio, quę eiusmodi fracturis cum vulnere incidentibus conuenit, in sequentibus dicetur. Porrò pręter has modò à nobis commemoratas deligationes: quasdam adhuc alias quatuor commemorat aurelius Cornelius Celsus capite decimo, libri paulò antè citati. Sic autem eas dispensat, vt semper insequens priori aduersa sit, & tertia

Splenia cur adhibeat Hippocrates

Ceratũ humidum cur adhibeatur.

Si ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit.

Aliæ quatuor Corne. Celsi deligaturæ.

tertia faſcia (quæ duas primas ac ſplenia comprehendit) tantùm in inferiore parte, tres reliquæ in ſuperiore finiant. Quia ſatius eſt (inquit) ſæpius circuire quàm adſtringi. Siquidem id quod adſtrictum eſt alienatur, & cancro oportunum eſt. Quo loco (ni fallor) cancrum pro ſphacelo, quem vulgus medicorum eſthiomenum vocat, vſurpauit, vt & quibuſdam aliis locis. Cæterùm cùm multis complexibus atque inuolutionibus duæ illæ ſuperiùs commemoratæ Hippocratis deligaturæ, fracturam contineant, (aliàs enim parùm tutæ eſſent) tam numeroſis faſciis opus eſſe minimè cenſeo. Hæ enim in membro ipſo perfracto, præter ſolitum cooperto, & pruritum & dolorem (quæ duo ſymptωmata à fractis membris diligenti ſtudio arcenda ſunt) excitare, atque etiam eius quod iam infixum fracturæ eſt, perſpirationem prohibere poſſunt. Porrò vbi decenter ſic membrum confractum deligaueris, de appoſita repoſitionis ipſius figura, maxima tibi ſolicitudo habenda eſt. Siquidem ſub alia forma aut figura membrum perfractum deligare, in aliam verò mutare ac reponere, non dolorem modò (vt inquit Galenus) excitare poteſt, verumetiam oſſa intorquere. Neceſſe enim eſt, vbi figura mutatur, alios muſculorum tendi, ac velut contractos rotundari, alios verò ſolui ac remitti. Vbi autem tenduntur, tum premi eos à deligatura eſt neceſſe, tum ex compreſsione ipſa dolere. At vbi tenſio remittitur, quo loco deligatura eſt laxa, ibi fracturam fulcimento deſtitui. Cæterùm aptiſsima fuerit in oſsium fractorum repoſitione, ſicuti etiam & in retractione, (quam Antitaſin diximus à Græcis appellari) & coaptatione, & deligatione: partis figura, quæ (vt verbo vno dicatur) maximè à dolore abeſt, & in qua æger perſiſtere immotus diu poſsit. Hæc enim & rectiſsima eſt, & maximè naturalis membro, ac ferè conſueta. Rectiſsimam autem hîc partis figuram cum Galeno vocamus, quæ venas, arterias, &

Cornelij Celſi opinio refellitur.

De appoſita repoſitionis perfracti membri figura.

Ex Galeno.

Repoſitionis figuram ad duo directã eſſe.

Rectiſsima figura quæ

muſ

dicatur Galeno.

musculos quàm rectissimos habet. Itaque angulosa figura, quæ ἐγγώνιος Grecè dicitur, brachio quidem maximè naturalis est cruri verò, quæ paulò minus porrecta est. Hæc namque & rectissima est, & à dolore maximè aliena. Cæterùm tametsi angularis figura, quæ Græcis ἐγγώνιος dicitur, propriè ea dicatur, quæ acutum angulum, quem recto minorem appellamus, efficit, per engonion tamen, id est angularem figuram, Hippocrates eam intelligit, quæ recto angulo constituitur, non prorsus tamen recto, vt quodam in loco Galenus est interpretatus, sed propè ad rectum accedente, ita vt paululum ad obtusum tendat: cuiusmodi in manu, quòd vulgò brachium appellamus, ea figura est, non quæ prorsus quidem inter extensionem & inflexionem media est, sed quæ ad extensionem procedere incipit. Quo plærumque positu eos qui dolore afficiuntur, sed diligenter inspexeris, manus tenere deprehendes. Porrò vt dolor vitetur, cùm ad quietem membrum reponitur, non modò naturalis habitus cuiuis instrumento est vtilis, verumetiam consuetudo quoque conducere nonnihil videtur.

Ratio inueniendæ figuræ, in qua custodire mebrũ perfractũ conueniat.

Ex Galeno & Hippo.

Ergo vt aptè membrum perfractum, & decenter ligatum reponatur, ea situs figura illi inuenienda est, quæ & naturalis sit & consueta, & à dolore maximè aliena. Sed iam hæ indicationes inter se consentiunt, & conspirant maximè. Nam quæcunque figura magis quàm alia est à dolore libera, ea & maximè naturalis membro, & ferè consueta esse solet. Atque econtrà, quæ naturalis & consueta est, ea à dolore est alienissima. Atque hæc quidem figuræ, in qua custodire membrum perfractum conueniat, inueniendæ ratio est. Vt autem in hac naturali, & quæ doloris minimum habeat, figura immotum prorsus (quoàd expediet) membrum persistat, recentiores Chirurgi secundum deligaturam, protinus ferulas etiam circumponunt, ipsas quidem constringentes, prout sensus & tumor ex inflamma-

Ferulæ quãdo in fractuis circumponendæ.

tione

tione (si qua adsit) postulat. Veteres autem, vt Hippocrates. Celsus & Galenus, à die tantùm septimo vel etiam nono & vndecimo, ferulas accommodabant. Verùm non abs re factum putamus, si statim ab initio post deligaturam, ferulæ iniiciantur, modò nimis premendo dolorem non excitent, aut phlegmonem (quæ maximè arcenda erat) accersant, vel præsentem si adsit) exacerbent. Quæ igitur à principio adhibentur à recentioribus ferulæ, non eo nomine adhibentur circumponentúrve, vt adstringant, sed vt adaptationis figuram contineant, & ossa in suam sedem reposita vtcunque fulciant. Primis nanque diebus cùm phlegmones deuitandæ consilium vinceret, tutum non erat perfractum membrum ita ferulis premere. Cùm verò nullus iam amplius futuræ inflammationis metus sit, aut ea quæ prius fuit discussa, membrum aliquanto gracilius quàm pro naturali habitu apparuerit, (quod intra septimum diem ferè solet contingere) tum licebit ferulas circumponere, & eas (vt fracturam stabiliant) validè satis astringere. Ferularum enim vsus idem est, qui & plagularum seu spleniorum, nempe vt fractum os contineant, & deligationem stabiliãt ac firment. Sunto autem ferulæ, vt libro qui inscribitur τὸ κατ' ἰητρεῖον, id est, de iis quæ in medicatrina seu medici officina fiunt, rectè præcepit Hippocrates, læues, id est, læuigatæ & planæ: æquabiles, id est, neque in latus, neque in superiorem, aut inferiorem partem distortæ: in summis partibus, id est, extremitatibus, resimæ, id est, leniter derasæ ac retusæ: minores hinc inde quàm deligatio est: & ea parte crassiores, id est, latiores & valentiores, ᾗ ἐξέῤῥηκται τὸ κάταγμα, id est, qua fractura erupit. Læues autem ferulas, id est, non asperas (lęui enim asperum opponitur) adhibendas esse censet Hippo. ne sua asperitate, & inęquabilitate (quod enim asperum est, continuò etiam est inæquale) fractis partibus negotium facessant. Vtroque enim modo

Quæ vitare oporteat in ferulis adhibendis.

Ferulæ ab initio nõ vltrà adstringẽdæ quàm vt ossa contineant.

Ferulæ quales esse debeant.

Læues.

compr

cōprimūt. Cæterùm quoniā fieri potest, vt ferulæ leues sint, nō tñ æquabiles (inæquabile enim nō protinus necessariò est asperū: vt patet de via quæ ascēsus habet & descensus, non asperos) ideò non solùm læues, *Aequabiles.* sed etiam æquabiles, id est, non distortas assumendas esse ferulas monet. Quæ enim distortę sunt, similiter, vt aspera lædunt. ac illud insuper efficiunt, quòd deligationem simul distorquent: qua distorta, *Simæ.* pars etiam fracta distorqueatur necesse est. Simas prætereà in extremis partibus eas deligi voluit, id est, vt Galenus interpretatur, leniter derasas ac retusas in extrema parte, ne sua acutie articulum lędant, & æqualiter vbiq; partem fractam, propter æqualem suam crassitudinem, comprimant: quod certè *Crassæ.* fieri nullo modo debet. Vult enim Hippo. vt in media parte, hoc est, supra locum fracturæ, νάρθηκες, id est, ferulæ, deligationem magis astringant. Hinc ea parte, hoc est, supra fracturam ipsam, crassiores esse iubet: quia scilicet locus is potissimùm (vt suprà ostendimus) compressione ipsarum indiget. Vult itē *Minores.* minores eas esse longitudine, id est, aliquanto breuiores, quàm sit ipsa deligatio, ne cutem vltra deligationem attingant: quæ sæpenumero ex eo quod humores à fasciis expressos suscipit, paulò altius turgescit atque extat. Sed & breuioribus ferulis vtendum præcepit senior ille Hippo. ne pars eminentior, id est, gibba & carne nudata, attingatur, vt circa cubitum, & malleolos, vbi ossium extuberationes sunt. *Modus ac ratio adhibendi ferulas.* Modus autem ac ratio adhibendi ferulas, talis esto. Splenia triplicia aut quadruplicia oleo delibuta, super fascias similiter atque æqualiter, si membrum in crassitie fuerit ęquale, circundato. Si verò inęquale, partibus magis concauis, per splenia repletis, membrum vndique ęquale ferulis accommodandis efficito. Deinde ferulas lana, aut stuppa mediocriter inuolutas, in orbem, non minore quàm vnius digiti spatio inter se distantes fracturę circundato, easq; leniter ac moderatè constringito. Sed & in hac

in hac ferularum accommodatione summoperè caueto, quatenus fieri potest, ne articulus aliquis, (vt paulò antè notauimus) & præcipuè interior flexus pars, ab eis attingatur. Vlcera siquidem in ipsis nõnunquàm, & neruorum inflammationes pariunt: itaque illic, hoc est, iuxta articulos ipsos deligatione aliquantò (vt diximus) breuiores, tenuiores, laxiores, & magis flexibiles ferulas esse oportet, quẽadmodùm valentiores qua fractura excidit atque inclinat. Cæterùm si nulla prurigo, nulla inflammatio, nulla suspecta exulceratio, nullusúe dolor adest, & ossa rectè commissa fuerint, fracturaq; rectè procedat, sic manere ferulas, & ligamenta, ad decimum vsque diem, vel quintum & decimum, aut etiam vigesimum, vtile est. Si verò in membro perfracto præter solitũ cooperto, vel dolor excitetur, vel pruritus creetur, vel eius quod iam infixum fracturę est perspiratio prohibeatur, propter quàm non modò noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam erosa à saniei acrimonia nonnunquàm cute, exulceratio concitatur, non abs re feceris, si tertio quoque die vt iussit Hippocr. deligationem solueris, & membrum ipsum aqua temperata perfuderis ac foueris. Hac enim perfusione & acrem atque erodentem saniem discuties, & dolorem mitigabis, & prurigini pulchrè medeberis. *Quãdo soluenda deligatio.*

Porrò cùm nec ferulis, nec deligatione, nec figura sitúve membri apposito, diuisæ ossis partes (tametsi exactè atque adamussim coniunctæ fuerint) citra glutinum aliquot vinculúmue (vti suprà diximus) coïre, ac concrescere possint, maxima calli, quem pωron Græci dicunt, gignendi sollicitudo habenda est. Ad hunc igitur gignendum cogi concrescere'que aliquid proprij ossium alimenti, crassi terreniq; oportet, quod in labris fracturæ coalescit. Ipsum igitur nec eluendum, nec foras euocandum est, sed sinendum. Crassa autem hæc terrenáque substantia, ex genuino, maximéque idoneo ossis ali- *3 Tertius scopus.* *Pωri generatio.*

mento redundans (quæ propria est calli materia) diem circiter duodecimum, aut decimum quintum ab ossis fractura ferè gigni, atque accrescere incipit, vt recentiores chirurgi testatum reliquerunt. Cæterùm huius generatio (quæ in aliis citiùs, in aliis verò tardius aduenit) iis ferè notis deprehenditur. Dolor qui priùs aderat, sedatur, nullus amplius inflammationis, aut tumoris alicuius præter naturam metus adest, in membro perfracto bonus ac natiuus color efflorescit: vniuersa autem victus ratio poro gignendo accommodata, talis esto. Dum callus gignitur, victum paulò pleniorem, quàm ab initio fracturæ, laboranti instituito. Cibos, qui boni succi sint, & multum nutriãt (nisi vulnus adsit) exhibeto. Sed & quæ offeruntur alimenta, talia sunto, ex quibus prouenire succus soleat non solum bonus, sed etiam tenax, ex quali fieri callum maximè expedit. Quippe (inquit Galenus) cum ex serosa humiditate, ac tenui gigni prorsus nequeat: ex crassa verò, sed quæ fragilis sit, ac pinguitudinis expers gigni quidem poterit non segniter: cæterùm tempore siccescens friabilior, atque ita fractioni obnoxius redditur. Itaque poro gignendo conueniunt Auicennæ: Risum, panis similagineus, frumentum triticeum, tandiu in aqua coctum, donec fiat (inquit) sicut puls: id Galli vulgo appellant [froumentée.] Alicam nonnulli esse eximant. Ad hæc, pedes, ventres, & capita animalium, sed præsertim hœdi, & veruecis: Hæc enim & multũ alunt, & crassi ac tenacis succi sunt. Circa initium fracturæ vsque dum callus gignitur, (quod ferè circiter decimum diem contingit) ægrum tenuissimè cibato. Cibi namque subexiles (vt censuit Hippocrates) & non validæ materiæ tunc satis sunt. Venam interdum, cùm scilicet res expostulat, secato, & per ventrem superuacua expellito. Carne & vino vsq; ad decem dies, ex Hippocratis præscripto, abstineto. Post hoc tempus, vinum crassum & stypticum audacter concedito tametsi Celsus vinum

Callus quibus notis generari deprehēdatur.

Victus poro gignendo aptus.

Lib. 6. Metho.

Lib. de fracturis.

Pari magnitudo.

vinum per omne tempus alienum esse dixerit. Magnitudo calli nec minor quàm par est, nec maior iusto sit, sed mediocritatem ad vnguem seruet. qui enim iustò minor est, hic ossa parum tuta reddit: qui maior est, dolorem musculis inuehit. ergo calli magnitudo, vt breuiter dicam, ea sit, quæ & ossibus tuto vinculo sit, nec musculos tamen comprimat, attendendum verò diligenter est, quemadmodum nos Galenus admonet, vt vel promoueatur, si minor iusto proueniat: vel inhibeatur, si immodicè crescat. Quibus verò hæc efficies, paulò pòst dicemus. Atque hæc de pari generatione, qui tertius erat scopus, in curandis fracturis nobis propositus, dicta sufficiant. Superest igitur de quarto, & vltimò scopo agamus, qui dispositionum præter naturam, quæ fracturæ interueniunt, emendationem, atque ablationem concernit. Eæ autem ferè sunt, dolor, inflãmatio, pruritus, vulnus, immoderata siccitas, aut humiditas callo gignendo obsistens: gangræna, durities, pari magnitudo, aut deficiens, aut excedens. Itaque si dolor, aut inflammatio adsit, deligationem, si iam facta est, statim soluito, & lanam, oleum, & acetum, congruáque id genus alia auxilia parti dolenti, atque inflammatę admoueto. Sed neque priusquàm hæc sedata fuerint, vel deligaturam adhibeto, vel ferulas circumponito, nisi duntaxat eatenus, vt membrum fulciant, & vt impositum medicamentum contineant, hoc est, laxè admodum. Celsus consulit liberale fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio adest, cum verò ea deest, modicum: sedata inflammatione, & dolore sublato, deligationes, & ferulæ, vt suprà diximus, adhibendæ sunt. Si noxius pruritus accidit, & erosa à saniei acrimonia (vt aliquando contingit) cute exulceratio concitatur, aquæ temperatæ tantum superinfundere oportet, quãtum ad euocãdã eiusmodi saniem est satis. Hoc quidem Hippocratis & Galeni

4 Quartus scopus.

Symptomata quæ fracturam comitantur.

Dolor.

Inflamatio.

Fomentum aquæ calidæ.

Pruritus.

consilium fuit. Recentiores autem chirurgici aquã salsam infundi præcipiunt, aut vnguento albo, vel eo, quod vulgò populeum appellatur, membrum illini, & vt suprà dictũ est, deligari. Cum ossis fracturæ, carnis quoque vulnus accessit, siue statim ab initio id factum sit, siue posteà à chirurgo inductum, vt ossium fragmenta, & ea præsertim quæ pungunt, eximantur, si quidem sanguis profundatur, hunc prius aptis remediis sistito. Si inflammatio oriatur, præsidiis in eam efficacibus vtitor. Si carnes contusæ sint, partem affectam, vt gangrænæ periculũ euitetur, scarificato. Quòd si gangræna quoque ipsa, aut alia quæpiam serpens putredo, iam occupauit, conuenienter occurrito: horum autem omnium curationem in superioribus libris tradidimus. At si nihil horum adfuerit, neque magna ossis pars nudata sit, hamulis suturisq; vsi, his medicamentis, quæ cruentis imponuntur, medebimur, priùs tamen fragmentis ossium euulsis. Ceterùm deligatura fracturæ eiusmodi cum vulnere factæ, hoc modo adhibẽda est. Orbiculares fasciæ partibus vulneris vtrobique, hoc est ab vtraq; vlceris parte, iniici debent, obliquè verò suprà ipsum vulnus in lõgitudinem collocãdæ sunt, sic vt per decussim ad X literæ similitudinem iuxta hiatum occlusio ex omnibus fiat. Hippocrates tamen à prima statim circũuolutione, fascia latiore totum vlcus comprehendit, ita vt nulla eius pars nuda relinquatur. Itaque si sordidum adhuc vulnus est, expurgantia medicamenta, quando opus erit impones. Si purum, carnem producentia, linteolis illita aliamq; vsu comprobatam materiã adhibebis. Hippocrates tamen statim ab initio * picatum ceratum, quod ceram in rosaceo, aut oleo colliquatam, & picis siccæ aliquantulum assumit, suprà vulnus in linteolis adhibet. At Galen. autore vtilius à tertio die, cùm ea quæ in vlcere sunt concoquat, adhibetur. Cornelius Celsus omnibus his vulneribus primò imponendum iubet linamentum vino madens, cui

Vulnus. *Contusio.* *Gangræna.* *Deligatura fracturæ cũ vulnere accommoda.* *Hippoc.*

rosæ

rosæ paulum admodùm adiectum sit. Si æstiuũ tempus est (inquit Hippo.) splenia vino frequenter sunt irriganda: si hyemale, lanæ multæ succidæ ex vino & oleo superimponendæ sunt. Lanarum nanque superpositione, & olei commistione refrigerationis vehementia (quæ in huiusmodi affectibus conuulsionis periculum interdum inuehit) obtũditur. Vino autem madefactæ plagulæ, ob vinum reprimendi vim habent. Cæterùm vbi purgata vlcera fuerint, & in eis iam caro concreuit, ferulæ non incommodè iniicientur: aliqui verò etiam ab initio ipsas accommodãt, vlceris locum vitãtes, & prout necessitas, ac vsus tulerit, ipsas modò cõstringũt modò remittunt: sed hæc curãdi ratio ab Hipp. & Cor. Celso nõ probatur. Hi enim pluribus tantummodò, & latioribus fasciis (ferulas ne videlicet comprimendo lædãt, similiter & canales omninò reiicientes) deligaturam in eiusmodi fractura, quæ cum vulnere incidit, fieri iubent, laxiùs scilicet quàm si ea plaga nõ esset: adeo vt affulcitæ quidem, non compressæ tamen fasciæ ipsæ esse videantur. Ita namque (inquit Celsus) numero fasciarum efficietur, vt laxæ quoque æquè contineant. Ac fatius quidem est, sæpius circuire, vt antè Celsum scripserat Hippoc. quàm astringi. Sed & in eas fascias multiplices ingerendum subinde, eodem Cels. autore, est calidum oleum, & vinum: magisq; vbi sic cum vulnere fractura à principio incidit, fame, id est, exquisitiore victu vtendum, vulnus calida aqua fouendum, frigusq; omni ratione vitãdum, & transeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo sunt: maiorq; vulnere, quàm ossi cura agenda. Vt autem de hac re, quod ad ferularum appositionem attinet, sic apud autores etiam eximios controuersa, id quod res est semel statuamus, hoc tibi tanquàm axioma, id est, pronuntiatum esto. Cùm fractura cum vlcere interdum in longitudinem membri contingit, tunc ex vtraque vlceris parte ferulas etiam ab ipso curationis principio circumdare licitum

Ferulæ quãdo in fractura cũ vulnere adhibendæ.

Cor. Celsus

esto. Cùm verò transuersum vlcus euasit, idq; maximè si maius sit, ferulas statim ne imponito. At si squamula aliqua ex osse resoluitur (id quidem colligi ex eo potest, quod & copiosior, tenuiorq; humor profluit, & caro circa vlcus laxa, & mollis effecta intumescit) deligatura laxiore ad curationem vtendum est, ne scilicet pus intercludatur, sed effluere facilè queat: frequentiusq;, vt consulit Hippocrates religandum, quoad os recesserit, ferulæq; non apponendæ. Vbi verò vel hamulo, vel quopiam alio eiusmodi instrumento squamam euulseris, deligatura iterum validiore membrum adstringes. Portò per totum id, quo vlcus curatur tempus, medicamen aliquod, ex his quæ inflammationem arcent, linamentum continens vulneri incumbet, ac simplices fasciæ iniicientur, quæ singulis curationibus resoluentur, cùm aliæ suprà dictæ remaneant. Inter hæc autem, si quod paruulum fragmentum ossis eminet, si id retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, antè acumen eius longius est præcidendum: si breuius limandum, & vtrinque (inquit Celsus) scalpro limandum. Tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, vulsella (quali fabri vtuntur) iniicienda est, rectè se habenti capiti ab ea parte, qua sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id maius est, & membranulis fragmenta cinguntur, sinere oportet ea sub medicamentis resolui, ídque os vbi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciendum est, potéstque ea ratione & os coïre, & vulnus sanescere: illud suo tempore, hoc prout se habet. Nonnunquàm etiam (inquit) in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque cùm cæteris coëant. Quod hîc quoque ex modo fluentis humoris colligitur, quo magis necessarium est, sæpius vlcus resoluere, atque nutrire. Sequitur verò, vt id os per se post aliquot dies excidat.

Si ossis pars aliqua recessura est.

Si fragmentū ossis eminet.

Lib. 8.

Si fragmēta velut emoriantur.

Cæterùm cùm tam misera antea cõditio vulneris sit tamen id interdum maius, diutiusq́ facies. Sæpe enim integra cutis osse abrumpitur, protinusq́ prurigo, & dolo oritur. Quæ soluere (si accidit) maturius oportet, & fouere aqua per æstatem frigida, per hyemem egelida. Deinde ceratum myrteum imponere. Interdum fractura quibusdã velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine, & punctionibus cognito, aperire id melius, eosq́ aculeos præcidere necesse habet. Reliqua verò curatio in vtroq́ hoc casu eadem est, quæ vbi ictus protinus vulnus intulit. Hactenus Cor. Celsus de fractura cum vulnere facta. Nunc cætera prosequamur. Dum valenter nimis siccantur ossa, callus ægrè prouenit: expedit igitur istis ita resiccatis ossibus tertio: vel quarto die modice aquam calidam infundere. Hanc metam finiendæ perfusionis habentes, cùm carnes in rubrum tumorem attolluntur. Atque in iis quidem, priusqam subsidere incipiant desistendum est. Contra, vbi digeri quid volumus, non prius est desistendum: quàm quod ex perfusione intumuit, subsidat. Si verò humiditas abundantior calli generationem impediat: ibi hanc siccare cõuenienti deligatura & perfusione aquæ, quæ vel minima omnino sit: vel plurima conabimur. Quippe minima (vt sexto methodi Galenus ait) cum prius desistat, quàm aliquid confluat, & qui ad manum, id est, in superficie, sunt humores, per halitũ digerit, & qui in alto sunt modicè liquat. Expedit autem ita solui liquariq́ ea, quæ per deligaturam sunt expellenda. Plurima verò perfusio plus digerit, quàm attrahit: atque ita cõmodat superfluæ humiditati. Attendendum verò (vt suprà monuimus) diligenter est, vt vel augeatur callus, si minor iusto est: vel inhibeatur, si nimius superuenit. Vtrumque autem vitium corrigitur perfusionis quantitate, & qualitate ciborũ etiã, ac medicamentorum, quæ extrinsecus apponuntur, facultate. Ac de perfusionibus quidem, & victus

Vulnus interdum maius efficiendum.

Si fractura quibusdam velut aculeis carnem vexet.

Siccitas callo gignendo obsistens.

Humiditas calli generationem impediens.

Qua ratione porus, vel augeri

vel minui poßit.

ratione, iam suprà est dictum. Ex medicamentis verò quæcunque emplasticam substantiam habẽt (cuiusmodi est emplastrum, quod ex pice conficitur) ac modicè calfaciant, ea (Galeno autore) callos tũ promouent, tum verò augent. Alimentum enim copiosius in locum pertractum attrahunt, sicuti & moderatæ aquæ temperatæ, perfusiones, & idoneæ frictiones. Quæ verò digerendi vim obtinent medicamenta, ea callos maiores iam factos eidem Galeno imminuunt.

Si nimius callus super increuit.

Lamina plũbea.

Cùm recens adhuc callus est, medicamentis valde astringentibus Paulus vtendum esse censuit, compressamq; admodum deligationem adhibendam, lamina plumbea etiam interdum imposita: hæc enim calli excrescentiam mirè reprimit ac imminuit. Huic rei efficaciter quoque subuenit Celso, multa leuisq; ex oleo, & sale, & nitro, membri perfricatio, plurimusq; ex aqua calida salsa fotus. Post hæc malagma quod digerat imponendum, adstrictiusque alligandum esse admonuit, imo verò oleribus, & præterea vomitu vtendum. Siquidem per hæc (vt existimat) cum carne callus quoque extenuatur. Confert etiam eidem aliquid de sinapi, cum ficu in alterum par membrum imponere, donec, inquit, id paulum erodat, eoq; euocet materiam. Atque vbi is tumor extenuatus, & qui nimius supercreuerat callus, ad mediocritatem redactus fuerit, rursus ad ordinem vitæ reuertendum erit.

Si callus in lapideã duritiẽ & insignẽ nimis magnitudinem euaserit.

At si solidus, lapideusq; callus, qui sic immodicè increuit, iam euasit, aperta ibi cute deradendus est, parsq; eius eminens scalpris, & terebris etiam, si res exigat, admotis excidenda est.

Si ossa diuersa inter se cõferueãt, & membrũ distortũ callus firmauerit.

Cæterùm solent aliquando in fracturis diuersa inter se ossa conferuere, & membra distorta callo firmari, difficultate functionum obeundarum haud exigua subsequente. Quòd vbi contingit, & breuius membrum, & indecorum fit, & si capita acutiora sunt, asiduæ punctiones sentiuntur. Ergo vbi perfracta ossa sic conferbuerunt, & perperam fer-

ruminata sunt, si tener saltē adhuc callus est, & non vltra sex menses, vt quidam dixerunt, radices egerit, frangere rursus, & dirigere ea oportet. Id hoc modo fit: Calida aqua multa, vel decocto aliquo emolliente diebus aliquot membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur: aut emplastro ex althæa: vel cataplasmate ex ficis pinguibus aridis aliisque medicamentis callum soluentibus (porolytica Græci dicunt) contegitur. Deinde facta sufficienti emollitione, modo quem suprà posuimus, à ministris duobus qui in diuersa contendant intenditur: & inter hæc medicus chirurgus pertractans ossa, vt callo adhuc tenero existente, manibus ea diducit, cōpellitq́; id quod eminet in suam sedem, & si parum valuit ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obiicit, atque ita deligando (inquit Celsus) assuescere iterum vetustæ sedi cogit. Nostræ ætatis chirurgi malè ferruminatum os, in fractura non admodum antiquata, diebus plus minus quindecim, vt suprà diximus, primùm emolliunt. Deinde id in diuersa extendi iubent, & genu vehementer impulso, iterum frangunt: quod tamen vetustiores medici non probarunt. Mox fracti ossis fines ad amussim secum coaptant, ac vt suprà exposuimus curant. Si ab osse perperam ferruminato, vetustas iam occupauit: ac callus vehementer obduruerit, satius est manum illi (vt consuluit Albucasis) non admoliri. Quicunque enim id rursus frangere aggressi sunt, post vehementes cruciatus in extrema discrimina laborantes adduxerunt, adeo vt valde pauci eorum, qui hoc tormenti genus perpessi sunt, mortem euaserint. Atqui melius est eum, qui sic affectus est claudicatu, aut membri alicuius deformitate affectum, ad annos adhuc multos superstitem remanere, quàm post talem, tātumq́; cruciatum, miserrimè sic inter manus crudelis chirurgi occumbere. Adde quòd sæpenumero alio loco, quàm vbi fractura iam coierat, os ipsum quod lapidosus callus

Ossa quādo iterū frangēda.

Quid agāt chirurgi recētiores ī osse malè ferruminato.

Si ab osse malè agglutinato vetustas iam occupauit.

Albucasis.

firmauerat) frangitur: vt præter quotidianum experimentum, nobis autor extitit Auicennas.

Auicennas.

Quòd si laborans, & qui illi assident amici, importunis precibus, atque assiduo rogatu te compellant: vt ossis eiusmodi malè ferruminati, & cuius callus iam obduruit: ac inueterauit, curationem suscipias, in angusto spem esse coram illis præfator: deinde opus aggreditor.

Ex recentioribus.

Summam igitur cutem, & carnem callo superiacẽtem cultro rasorio aut scalpello dextrè, ac prudenter secato, magna cura habita, ne nerui, musculíve lædantur: deinde ossium, quæ non rectè coaluerant, agglutinationem, seu continuationem (quod aiunt) excisoriis scalpris dissoluito: mox verò eorum sic diductorum fines secũ ad amussim coaptato, ita vt pristinam vnionem, quoad licebit, imitentur. Demum cætera fiant quæ suprà scripsimus.

Si membrũ ex attritu corrũpatur.

Cæterùm si ex attritu, membri corruptelæ metus impendet, protinus scarificandum erit, reliquaq; facienda, quæ suprà, in gangrænæ, & sphaceli curatione diximus: si verò tophacea aliqua durities post ossis perfracti agglutinationem remanserit, ea modo qui in antidotario exprimetur discutienda, & tollenda erit.

Si fractura sine callo supra definitũ tempus remanserit.

Fracturæ quædam, supra diffinitum naturæ tempus, sine callo interdum permanẽt quod ob varias causas solet accidere, nempe vel ob assiduas solutiones, vel ob immodicas superfusiones, quas & fomentationes vocant, vel ob intempestiuum motum, vel ex fasciarum multitudine, nonnunquam etiam quia totum corpus, non sufficienter alitur, quo in casu membrũ quoque ipsum (vt Paulus annotauit) gracilius euadit.

Libr.6.

Oportet igitur cùm aliis, tum præcipuè maciei corporis occurrere: quod commodè fiet, si vel calidis admotis materiam ad membrum perfractum euocemus, vel alimentum copiosius subministremus, & balnea, reliquasq; animi voluptates adhibeamus.

Notæ ossis perfracti callo firma-

Porrò eorum quæ iam callo firmantur, indicio esse, cùm alia tum illud præcipuè potest, si fasciolæ cruentæ

consp.

conspiciuntur, nullo etiam in parte oborto vulnere. Quod ideò forsan accidit, quoniam calli substantia, dum coit, in ossium cauernosos meatus perrumpens sanguinis guttas aliquot inde extundit, exprimitq́; Ac de transuersis quidem fracturis, hæc dicta sufficiant. De longis verò, quæ non tam crebrò contingunt, reliqua omnia ad eundem se habent modum.

ri incipiētiu.

Cæterùm comprimendæ hæ magis (Galeno autore) in ipso fracturæ loco sunt, tum quod recessit, retrudendũ introrsus est. Ac de fractis quidẽ ossibus hactenus in vniuersum dictum sit.

Lib. 6. methodi.

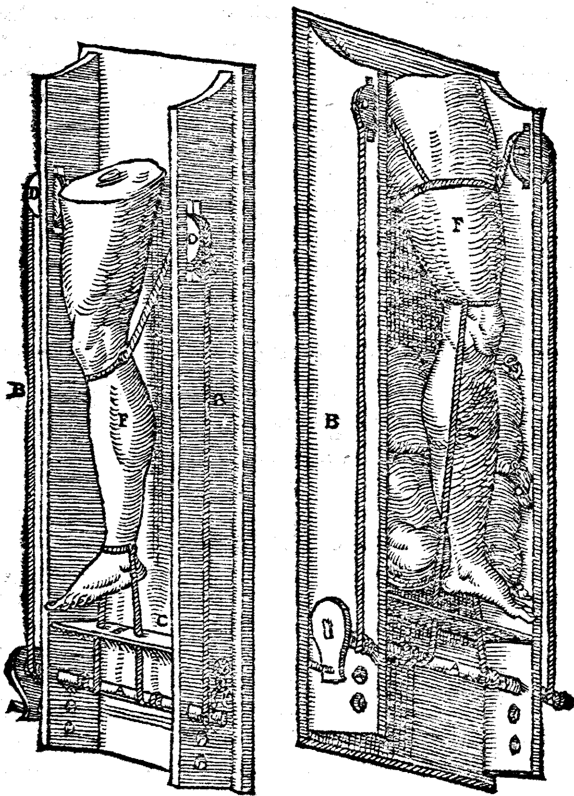
*

FINIS LIBRI QVARTI CHIrurgicarum institutionum, de fracturis, Ioanne Tagautio Doctore medico autore.

*

FORMVLA GLOSSOCOMI, INSTRVmenti ad gignẽdum callum in fracturis idonei, cuius pluribus in locis meminit Galenus.

A, Axis. B, Laqueus translatiuus. C, Laqueus in rectum procedens. D, Trochleæ, seu rotulæ. E, Tabella. F, fractura. Vide huius machinæ seu instrumenti descriptionem apud Galenum lib. de vsu partium. VII. & lib. VI. de morbis curandis. Item in commentariis eiusdem in librum secundum Hippocratis de fracturis.

GEN

GENERALIS DIVISIO LVXATIONVM,

In Librum Quintum Chirurgicarum Institutionum Ioannis Taganty Medici.

*

Luxatio, Græcis exarthrema, ossis è sua sede dimotio.

Simplex. Nulli alteri affectui coniuncta.

Composita. Alteri præter naturam dispositioni complicata.

Luxatio tam simplex quàm composita,

Perfecta, siue absoluta, aut completa.

Imperfecta, siue non absoluta.

Completa luxatio, siue absoluta,

Cùm os suo loco omninò excidit.

Generis nomen retinet, diciturq; absolutè Luxatio Romanis, & exarthrema Græcis.

Luxatio imperfecta, siue incompleta,

Cùm os, non in totum, sed aliquatenùs duntaxat suo naturali positu dimotum est, diciturq; subluxatio Latinis pararthrema Græcis.

Subluxatio, seu imperfecta luxatio,

Peruersio, siue distorsio.

Laxatio, seu elongatio ligamenti.

Peruersio ossis, quæ spinæ vertebris maximè est peculiaris.

Lordosis, } in { *priorem partem.*
Cyphosis, } in { *posteriorem partem.*
Scoliosis, } in { *latera.*

Compositæ luxationum differentiæ posterioris seculi chirurgis.

Hæ propriè differentiæ non sunt, sed complicati affectus.

Luxatio cum { *fractura,* / *inflammatione,* / *vulnere,* / *dolore,* / *duritie.*

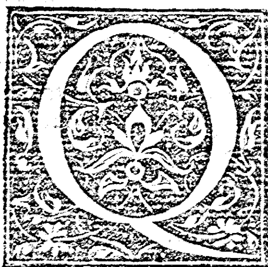
INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER QVINTVS.

De luxatis oßibus in vniuersum.

Quid luxatio, quæ sint luxationum differentiæ, & quot modis ossa luxentur.

CAPVT I.

Vum luxationes fracturis proximæ sint, consequens est, vt de iis generatim, (quemadmodũ & de aliis suprà, in quatuor libris superioribus, commemoratis affectibus, fecimus) nunc sermonem faciamus. *Luxatio quid.* Luxatio igitur, vt formula quadam definiatur, est articuli è natiuo positu, seu proprio (quod dicitur) acetabulo, in alienam atque insolitam sedem prolapsus, quo motus arbitrarius impeditur: Græci exarthrema vocant. Huius autem (vt Paulus inquit) nullæ aliæ differentiæ habentur, præter eam quæ ex maioris minorisq; ratione sumitur. Quum enim articulus sua sede in totum excussus deciderit, communi *Exarthrema.* generis vocabulo Grecis exarthrema, Latinis luxatio dicitur. Si autem è compagibus suis paululum duntaxat emotus est, aut vsq; ad sinus seu cauitatis

sup

supercilium (nonnulli marginem vocãt) prolapsus, nobis subluxatio, Græca verò consuetudine pararthrema nominatur. *Pararthrema.* Sub qua sanè differentia, & laxationem, seu vt vulgares chirurgi Auicennæ interpretem sequuti loquuntur, elongationem ligamenti comprehendimus, sicuti & distortiones, ac peruersiones cum pluribus ossibus, tum verò maximè spinæ vertebris familiares. Ossa duobus modis potissimum suis sedibus Celso mouentur. *Ca. 2. li. 8.* Nam modò quæ iuncta sunt inter se duntaxat (inquit) dehiscunt *Quæ ossa inter se dehiscant.* (vt cùm latum scapularũ os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, atque etiam interdum à saltu, calcis os à talo, quod rarò tamen fit) modò verò suis acetabulis ex toto prolabuntur, hoc est, suis omninò sedibus excidunt. Vertebræ nanque & articuli propemodùm omnes, tametsi validis neruis ac ligamentis comprehendantur, *Quæ ossa propriè luxentur.* sæpius tamen suis sedibus elapsi decidunt: aut vi scilicet expulsi, aut aliquo casu nerueis ligamentis vel ruptis vel infirmatis, faciliusq; in pueris & adulescentulis, quàm in robustioribus. Itaque modus hic posterior exarthrema: prior verò, quo tantum ossa dehiscunt, & suis ex toto finibus haudquaquàm prolabuntur, pararthrema non immeritò appellabitur. Atque hæc sunt luxationum discrimina seu differentiæ. Præter has tamen aliquot adhuc alias posterioris ætatis chirurgi statuerunt, quæ reuerà differentiæ non sunt, sed potiùs quædam veluti præter naturam dispositiones, cum luxatione complicatæ: *Affectus cũ luxatione complicati.* vt cùm ipsi luxationi accedit inflammatio, aut fractura, aut vulnus, aut dolor aliquis ingens, aut tophacea quædam durities. Hæc enim dolor inquam, fractura, durities, vulnus, & inflammatio, cùm seorsum & per se subsistere possint, nullius vnquàm alterius (si saltem Galeno credimus) differentiam constituent: Si quis tamen proteruè contendat, differentias esse, cum eo certamen inire recusamus: quandoquidem hæc curandæ lu-

xatio

xationis rationem & peruertunt, & non parum aliquando interturbant. Ac de his quidem in sequentibus suo loco dicemus. Cæterùm modis quatuor potissimùm, quod ad situs differentias attinet, contingit ossa luxari aut peruerti, seu aliquatenus detorqueri: in partem nimirum priorem seu anteriorem, posteriorem, interiorem, & exteriorem. Alij superiorem & inferiorem addunt. Quædam autem in omnes quatuor partes, quædam in certas promouentur. Sed præstat singulorum exempla subiicere.

Modi luxationum à situs differentia sumpti.

Maxilla inferior, quî luxetur.

Maxilla superior, cùm non in homine solùm, sed & in omni animante, præterquàm in crocodilo, immobilis existat, luxatione non periclitatur: inferior verò subinde oris hiatu in anteriorem partem luxatur, alternatúrve ac peruertitur, hoc est, aliqua ex parte distorquetur, & ex naturali situ in alterum repentè transmutatur, quod verbo χᾶται expressit Hipp. Sed modò altera parte, modò vtraque: toto autem loco non admodùm excidit, vt idem annotauit Hippocrates: quippe quòd capita, id est, extrema, qui & processus appellantur, habeat in superiori maxilla, firmiter ac tutò cardinis modò infixa, ex quibus neruosi tendones, validis annexi musculis, exoriuntur. Itaque hanc nunquàm luxari contingit, nisi quàm maxima oris apertio fiat. Vt cùm vel maximam rei alicuius molem ore excipere quispiam conatur, vel cùm oscitando quàm maximè potest, os diducit, & in alteram partem os traducit, quorum primum rarò contingit: secundum (inquit Galenus) euenire dementibus tantùm potest.

Capitis luxatio.

Capitis processus, in duos sinus summæ vertebræ dimissi, in omnes partes prolabuntur: sed dum in partem posteriorem excidunt, mentum pectori agglutinatur, æger neque bibere, neque loqui potest: atque illi celerrimè mors superuenit.

Vertebrarũ spinæ luxatio.

Vertebræ in spina & in posteriorem partem, & in priorem, tam supra septum trãsuersum, quàm infra subinde peruertuntur, ac nonnunquàm etiam ex toto prolabũtur. Sed cùm toto loco mutatę sunt,

null

nulla restitutionis spes relinquitur, præcipitémque etiam mortem inferunt. Nam intra triduum (vt Celsus ait) homo moritur. Clauicula (quam soli homini inter cætera animantia concessam esse Paulus existimauit) nunquàm in totum excidit: quippe quæ pectori ita committatur, & inhæreat, vt ne moueri quidem in ipso possit. Interdum tamen ex violenta quadā extrinsecus facta percussione, paululum auellitur. Sed neque altero fine, qui humeri articulo inseritur, excidere admodùm potest. Nam & à bicipiti musculo, & summo humero prohibetur. Brachij seu humeri caput, quod in sinum omoplatæ seu scapulæ demittitur, modò ad ima in alam decidit, idq́ue frequenter, sed in iis maximè qui non multa carne præditi sunt: modò (licet raro) in priorem & exteriorem. In superiorem verò ferè nunquàm promouetur, vt quod ad vtróque scapularum processu, & eo scilicet qui anchoræ similis est, & quod acromion Græci vocant, impediatur. Genu in treis partes excidit, interiorem nimirum, exteriorem, & posteriorem iuxta poplitem. In priorē prolabi opposita patella prohibetur. Meges tamen eum cui in priorem partem excidisset, à se (vt Celsus refer) curatum esse memoriæ prodidit. Cubitus, manus, & femur, in omnes quatuor partes prolabuntur, nempe in interiorem, exteriorem, anteriorem, & posteriorem: Atque hæc pro exemplis adducta sint. Nunc ad communem de luxatis ossibus tractationem reuertamur, & iuxta morem à nobis hactenus obseruatum, causas, signa, prognostica, & curationem laxationum in vniuersum persequamur.

Clauicula qui luxetur.

Brachij caput.

Genu ī tres partes luxatur.

Cubitus, manus, & femur, in .4. partes prolabuntur.

De causis & signis luxationis ossium in vniuersum. C A P. I I.

CAusæ luxatorum ossium & à sua sede motorum, quædam sunt extrinsecus ingruentes, vt casus percussio, & violenta atque incōgrua membri alicuius extensio, aut distorsio, seu peruersio. Quædā

Causæ externæ.

Causæ internæ. verò intrinsecus eueniunt, atque ideo internæ dicuntur, sicuti & superiores externæ: vt cùm mucosus aliquis humor, & pituitosus, in articulis seu iuncturis aceruatur, qui articulationis ipsius ligamēta primum madefacit, deinde laxiora reddit, & tandem ob eius multitudinem, sua sede os ipsum protrudit.

Signa luxationū oīum cōia à tribus potissimum desumuntur. Signa luxationum, quædam sunt omnium communia, quædam verò propria cuiusque. Ac de communibus duntaxat hîc agemus. Hæc autem factionis Arabicæ principi Auicennæ à tribus potissimum desumuntur.

1 Nempe vel à substantialiter (vt loquūtur) inhærentibus, hoc est, ab iis quæ secundum essentiæ rationem insunt: vt à mala partis ipsius laborantis constitutione seu compositione, in qua & tumor præter naturam ea parte qua os prorumpit, & sinus seu cauitas insolita ea à qua recessit, manifestò apparent.

2 Vel ab iis, quæ ex necessitate consequuntur (casus & accidentia vocant) vt à dolore, qui ex luxatione contrahitur.

3 Vel ab actione læsa, seu operationibus etiam ex necessitate consequentibus, vt à motus afflictæ partis difficultate, aut priuatione. Hę itaque notæ in luxatis omnibus deprehenduntur, aliæ verò in singulis.

De prognosticis, seu iudiciis luxationum.

CAP. III.

1 Onsequens est, vt communia quædā de luxationibus iudicia, quæ & prognostica vocāt, hoc loco subiiciamus. Primum prognosticum ex Auicennę & aliorum quorundam scriptis erutum, ad hunc modum habet. Quibus luxationibus inflammatio, aut vulnus, aut dolor ingens & acris accedit, hæ præterquàm quòd curatu admodùm difficiles sunt, periculo quoque non vacant. Adeò vt aliquoties in iis casibus tutum non sit, luxatæ particulæ reductionem aggredi, sed sic eā remanere (ne pro læsione mors sequatur) melius esse censent.

hoc clarissime dixit qui in [illegible] de articulis

cēsent. Aliud. Vetustæ omnes luxationes & quæ spa 2
tio tēporis iam callo obduruerūt, vel difficillimè, vel
nunquàm consanescunt. Proinde statim, si fieri po-
test, reponi luxata debent. Luxatio, in qua (inquit 3
Guido) franguntur margines ossium, hoc est sinus seu
cauitatis supercilia, pessima iudicatur. Repulsi enim
in suum positum articuli, inibi diu persistere nō pos-
sunt: sed leuissima quaque occasione iterum rela-
buntur. Articuli qui neruorum ac ligamentorū vi- 4
tio prolapsi sunt, & postea in suas sedes cōpulsi ite-
rum excidunt. Indicium euidens ossis in suam natu- 5
ralem sedem reducti, est, cū veluti strepitus aliquis
auditus est, dum in natiuum suum acetabulum in-
grediebatur: & mēbri nuper luxati figura & cōfor-
matio, suæ ipsius aut alterius paris figuræ, quàm si-
milima tum visu tū attactu deprehēditur. Cæterùm
si reposito osse nerui distendūtur, rursus id protinus
(vt consulit Celsus) expellendum est. Vt excidere 6
omnes articuli non possunt, sic non omnes reponun-
tur. Caput enim si in partem (vt suprà diximus) po-
steriorem aliquādo prolabitur, nunquàm in suos si-
nus cōpellitur, sed mortē statim adfert ineuitabilem.
Sic neque in spina vertebræ cùm toto loco mutatæ
sunt: neq; etiam maxilla, quæ vtraque parte prola-
psa est, & antequam reposita sit inflammationem
concitauit, vt Celsus memoriæ prodidit. Ossa, quæ 7
suis sedibus mouentur alia aliis facilius alia diffici-
liùs & excidunt & reponuntur: nempe pro ratione
& natura iuncturæ vnde propelluntur. Itaque genu *Genu.*
vt facilè prolabitur, sic non magno impēdio in suam
rursus sedem compellitur. Digitorum luxatio nul- *Digiti.*
lum etiam facessit negocium. Cubitus verò vt tar- *Cubitus.*
diùs quidē ac difficiliùs excidit, ita prolapsus negocij
plurimū exhibet. Aegerrimè enim propter tubercu-
lorū seu eminētiarū sinuúmq; frequentiā reponitur.
Humerus autem, vt neq; difficulter admodùm præ *Humerus.*
sertim in macilentis, elabitur, sic nec difficillimè in
sedē suā reponitur. Et ita de aliis. Multū quoq; eò cō

Neruorũ nomine apud Celsum, ligamẽta intelliguntur.

fert (vt Celsus inquit) & corporis, & neruorum, hoc est, tendinum, habitus. Nam si corpus tenue ac macilentum, si humidum est, si nerui & ligamenta infirma, expeditiùs os reponitur. Sed & primò faciliùs excidit, & postea minùs fideliter continetur. Quæ contraria his sunt melius cõtinent, sed id quod expulsum est difficulter admittunt. Quibus in pue-

8 ritia articuli exciderunt, neque repositi sunt, minus

9 quàm cæteri crescunt. Quæ loco suo non sunt, caro

Ex Hippoc. & Celso.

ea increscit, magisq; in proximo membro, quàm in vlteriore. Vtputà si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio, & in hoc (brachio inquam) maior quoque, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius mẽbri relinquitur: quoq; in eo plus vsus superest, eò minus id extenuatur. Inter luxatorum eiusmodi prognostica numerantur & duo hi sequentes Hippocratis aphorismi. Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis, excidit coxa, & rursus incidit, iis mucores superueniunt.

10 Quibuscũq; à coxẽdicũ dolore molestatis diuturno,

Aph. 59. & 60. lib. 6.

excidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant si non vrantur. Hos autem nunc sic coniunctim legimus & interpretamur. Quibuscunque à diuturno coxendicum dolore conflictatis, propter mucoris seu mucosi humoris ac pituitosi copiã, in articulo siue iunctura coxæ coaceruatam, τὸ ἰσχίον, id est, coxa

Interpretatio duorum aphorismorũ Hippo.

ipsa, (hoc est femoris caput, quod in coxæ siue ossis ischii cauo inseritur) suo naturali acetabulo propulsa excidit, & rursum incidit, (id est, in natiuam suam sedem iterum sponte resiliit, aut aliter repulsa est, inibi tamen diu persistere non potest, sed soluta compage lubrica continenter relabitur) iis processus temporis crus (quod Grecis σκέλος dicitur, hoc est, totum membrum, tam tibia scilicet quàm femur) necessariò alimoniæ penuria contabescit, & ariditate conficitur, omnésque in claudicationem euadunt, si non vrantur, hoc est

est, nisi prius ferramentis igne candentibus vrendo, & mucus ille qui ossis ischij sinum occupat, absumatur, & laxitas cutis, ad quā femoris caput subinde lubricum procidebat contrahatur.

De ratione curandi luxata in vniuersum.

CAP. IIII.

Vum luxata suo natiuo positu, in alienam atq; (vt suprà retulimus) insolitam sedem prolapsa sint, vna nimirum communis omnium luxationū curandi indicatio erit. Nempe luxati articuli & suo loco moti in propiam ac naturalem sedem reductio. Porrò, vt scopum hunc primum & vniuersalē assequaris, luxatū membrū in diuersas partes decenter extēdēdū est, donec spatiū inter ossa liberū sit. Tum id os quod suo loco excidit, ab ea parte in quā prolapsum est, in contrariam impellere oportet, atq; ita in germanū suum acetabulū restituere: vt sinus seu cauitatis insolita vacuitas impleatur. Hæc autē leniter, & sine dolore, quatenus fieri licet agenda sunt. Cæterùm non vna eademq; in omnibus extendendi ratio est: sed alia atq; alia pro natura scilicet partis luxatæ, proutq; nerui ac tendines valent, aut ossa huc illuc ve sederunt. Modò enim manibus solis, modò habenis iniectis vtēdum est, modò verò quædam alia machinamenta adhibenda sunt, vt ex vno Hippocrate lecto, libro de luxatis & fractis, discere poteris.

Ab iis secundum quo tendes fuerit, vt membrum quod exciderat, & iam repositum est, non amplius deinceps sua sede prolabatur: sed inibi continenter persistat. Repositi igitur articuli iunctura, modis omnibus statim firmāda ac roboranda est. Firmabitur autem optimè, si rosaceo perlinatur, ac postea pannus aliquis lineus gracilis, vetus, & lenis rhodino delibutus, ipsi applicetur: deinde si stupæ lenes ac panni multiplices, quorum candido perfusi, *Secundus scopus.*

ſuper accommodentur, & poſtremo ſi faſciis poſca madentibus, pro ratione particulæ longis latiſque, ſubligetur. Quinetiam ferulæ ex corio aut denſa papyro factæ, ſi neceſsitas vocet, circumdandæ ſunt. Cauenda autem ſemper eſt vehementior perſtrictio, ne inflammationem moueat. Iis ita ritè apparatis, membrum in figura ei maximè naturali, atque à dolore alieniſsima, ad quietē, reponendum eſt. Nec verò ante diem ſeptimum, aut etiam decimum, ſi nullum ſymptoma prauum acceſſerit, ipſum reſoluere oportet, aut aliis adhibitis medicamentis curare, ſed ita ſinere. Porrò nihil noxæ attuleris, ſi dum legitimo tempore reſoluitur, & ſecundò curatur, aqua modicè calida foueris. Hic enim fotus gemina tunc ratione prodeſt. Nam & dolorem (ſi quis ſit) demulcet, & quod in laborante particula noxium conceptum eſt, digerit. Vbi autem ſic vt res exigit luxatum membrum foueris, mox huic emplaſtrum adhibebis, quod conſtet polline, id eſt, farina volatili puluere rubro communiter appellato, & albo oui in vnum corpus redactis. Poſt hæc verò membrū ſtrictius obligādum erit, vt Razes medicus Arabs percelebris conſulit. Ad eundem quoque modum, vetus omnis luxatio, & quæ ſpatio temporis callo iam obduruit, non modò fotum eiuſmodi aquæ ſimplicis calidæ (qui in hac re plurimum confert) antequàm reducatur, deſiderat: ſed etiam & eum, qui fit ex decocto maluæ, althææ, fænigræci, atq; id genus aliorum poſtulat. Quippe qui molliat, laxet, diſcutiat, & membrum aptius extenſioni efficiat. Recentes verò adhuc luxationes, & quæ nuper inciderunt eius naturæ fotus tanquam ſibi non parum incommodantes auerſantur & reſpuunt. Hi enim calfaciendo ac humectando relaxant, & diſſoluunt: vnde pars ipſa afflicta imbecilior redditur, & ad recipiendam fluxionem pronior. Proinde & inflammationi opportuna efficitur, & luxati ſinus ſuperflua humiditate oppletur. Inde conſequitur, vt articulus

in

in natiuo suo acetabulo diu persistere nõ possit, sed lubricus ac subterfugiens delabatur. Vetat etiam Auicennas pannos impensè calidos membro recenter luxato admoueri, ne fluxionem etiam euocent, & inflammationem eo loci excitent. Quin potius eos cerato (inquit) refrigeratorio, aut vino aliquo austero imbutos adhibere conuenit.

Tertius scopus. Cæterùm luxato, ita vt dictum est, in suam sedem reducto, firmatoq; & ad quietem conueniente schemate seu figura reposito, ipsum à dolore, & inflammatione vindicandum est, qui tertius est scopus in curandis luxatis medenti propositus. Hunc igitur si consequi studueris, humorum in partem affectam influxũ modis omnibus prohibeto. Si enim fluxione tentetur, & dolorem statim persentiscet, & inflãmationem experietur. Quæ duo incõmoda in luxatis & fractis maximè vitanda sunt. Hæc autem deuitabis, si quæ roborant & repellunt, parti luxatæ, vt paulò antè docuimus adposueris: si præterea tenuem ab initio probamq; victus rationẽ ægro imperaueris, illiq; venam, si nihil prohibeat, iuxta periti alicuius medici præscriptũ secueris: & ventrem, si opus est, purgãte medicamento subduxeris. Vtroq; enim auxilij genere (purgatione inquã & sanguinis missione) fluxionem (si commodè adhibentur) à laborante particula auertimus. *Quartus scopus, qui est accidentium correctio.* Verùm enimverò si antè quã ad curationem voceris, luxata pars iam dolore infestetur, aut inflãmatiõe occupetur, nõ prius eam in locum suum à quo excidit reponere tentabis quàm dolor finitus fuerit, & inflammatio conquieuerit. Si enim membrũ sic dolore, aut inflammatione affectum distendendo lacessiueris, periculum est ne conulsio, vel neruorum distẽtio, aut aliud prauũ id genus symptoma suscitetur. Hoc præceptum in luxatis omnibus diligenter, curioseq; obseruandũ: à Cornelio Celso ex Hippocratis sententia, non minus doctè quàm eleganter, iis verbis traditum est, *Cap. 11. lib. 8.* Quicquid loco suo (inquit) motum est, antè inflam-

mationem reponendum est. Si illa iam occupauit, dum conquiescat, haud quaquam lacessendum est. Vbi finita est, tentandum est in his membris quæ id patiuntur. Oportet autem inflammationem ipsam atque dolorem leuare succida lana ex hydrelæo, id est, aqua & oleo moderatè calido, acetiq; momento superimposita. Si verò etiam febris accessit, & ossa quę suo loco mota sunt, validisq; plenisq; musculis, & tendonibus contineantur, curiosius omnia faciēda sunt: sed maximè quæ ad victus rationem, venæ sectionem, & purgationem attinent. Cæterùm sedato dolore, & finita omnino inflammatione, pleniore victu (sicuti & de fracturis dictum est) laborans refici potest: cibisq; vti bonis, vti vino modicè. Ac sub finem quidem curationis, si è sententia res cesserit, luxatum ipsum roborabis perfusiōe aquæ decoctionis rosarum, absinthij, & musci albi quercini. Peracto fotu, Guido à Cauliaco iubet superponendum esse spanadrapum, quod vocant, aut oxycroceum. Sed iamq; ad vsus quoque suos, id mēbrū sensim, ac suauiter promouere oportet. Motus enim vt in dolore, atq; inflammatione noxius, ac (vt ita dicam) pestifer, sic aliàs luxato præsertim iam obfirmato, saluberrimus corpori est. Si luxatis ossibus vulnus quoque accessit, multa diligentia, ac etiam prudentia est opus. Dum enim hæc reponuntur, ingens periculum, nonnunquam & mortem etiā maturam inferunt. Nam cùm ex distensione adiacentes nerui & musculi inflammantur, dolores validi, conuulsiones, & febres acutæ oboriuntur, atque hoc præsertim in cubiti gibbero, genu, superioribusq; articulis etiam magis. Quantò enim principalibus membris, luxati cum vulnere articuli, viciniores sunt: tantò maior timor est. Sed eo quoque grauius periculum concitatur, quo maius membrum est, quóve validioribus neruis: aut musculis continetur. Ideoq; humeris femoribusq; metus mortis est. Ac si reposita ossa sunt, spes (inquit Cels.) nulla est.

Locus hic corruptus est apud Cel. quē ita restituendū putamus.

Non

Non repositis tamen, nõnullum periculum est. Eoq; maior in vtroq; timor est, quo propriùs vulnus articulo est. Eam ob rem Hippocrates horum repositionem, valentioremq; deligaturam omninò auersatur, solisq; inflammationem abigentibus, & mitigantibus præsidiis, per initia vti iubet. Sic enim (inquit) ipsis superesse licebit. Itaq; nihil tuto reponi posse præter digitos, & plantas, & manus dixit: atq; in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitent. Verùm ne digitus quidem in quo minimũ vt malum: sic etiam periculum est, reponi debet, nisi antè inflammationem, aut postea cùm iam vetus res est. Cæterùm quod ipse in solis digitis faciẽdum consulit, id nos in reliquis quoque articulis facere aggrediemur, ac statim quidem inter initia, dũ pars adhuc inflammatione vacat, prolapsum cum vulnere articulum mediocri intẽsione (validã enim citra periculum perferre non potest) reponere tentabimus. Quòd si iuxta animi institutum euenerit, in sola ratione, quæ inflammationem arcet, persistemus. Si verò inflammatio aliqua, aut conuulsio, aut quidpiã ex supradictis, reposito osse acciderit, rursus id (si modò sine vlla vi potest) suo loco protinùs expellendum est. At si hoc quoque discrimen, seu periculum metuamus (non enim inflammatus articulus sine vi fortasse cedet, & sua sede iterum propelletur) satius fuerit per initia in maioribus quidem membris, vt femoribus & humeris, supersedere, & repositionem differre. Vbi verò inflammatio cõquieuerit (id autem fit communiter post septimum nonúmve diem) præfati etiam periculum apud necessarios ægrotantis, quod ex repositione futurum sit, tum quòd si non reponatur, debilem ea parte hominem, & claudum mancúmve prorsus fore, conabimur tutò: & sine vlla violentia, os in suam sedem compellere. Porrò vlceris curationem eandem quę proposita est in fracturis cum vulnere, administrabimus. Omne autem membrum: quod cum

Lib. de luxatorũ fractorũmve ossiũ coaptatione.

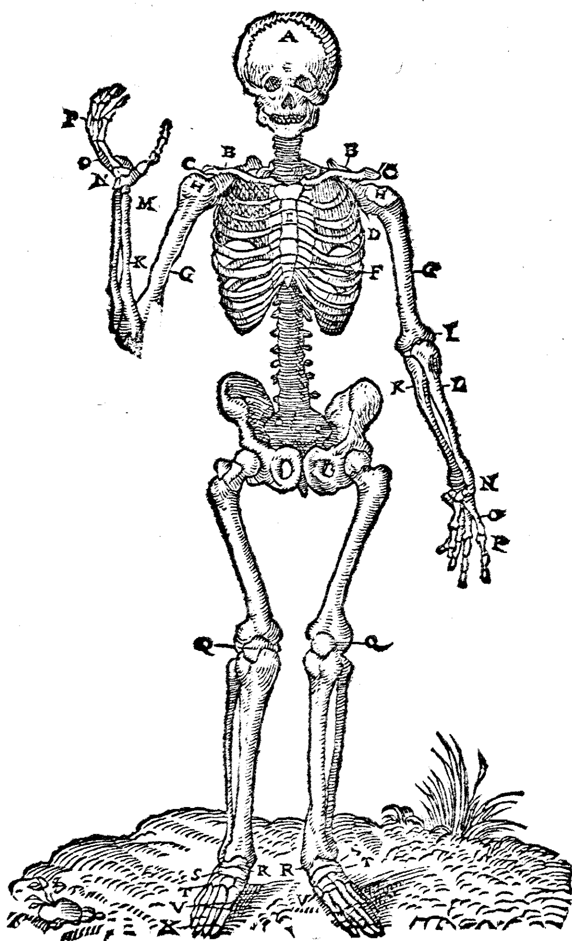
vulnere loco motum, neque repositum est, sic (si Celso & Hippocrati credimus) iacere conuenit, vt maximè cubantem iuuat: tantum ne moueatur, ne ve dependeat. Si luxatio cum fractura, sine vlcere tamen euenerit, communi ratione membrum extēdendum est: ac manibus conformandum: vt in simplicibus fracturis superiore libro docuimus. Si verò etiam vlcus accedit, rursus ab iis quæ de fracturis cū vlcere: & luxationibus etiam cum exulceratione incidentibus priuatim à nobis dicta sunt, congrua repetenda curatio est. Cæterùm vt verbo vno dicamus: si cum fractura luxatio incidit: hæc primùm, si fieri possit: illa verò secundo curanda erit. At si ante fracturæ administrationem luxatum cōmodè reduci non possit, fracturam ipsam primum curabimus: deinde cùm fractura callo iam obfirmata fuerit: luxationis curationem aggrediemur. Quòd si luxatio inueterauerit: & ob temporis spatium, callosa inibi durities contracta fuerit, ea decocto maluæ & altheæ (quam officinæ bismaluam appellant) perfundenda est, deinde vnguento dialthæa vulgò nuncupato, collinenda: post hæc, emplastrum quod Diachylon magnum nominatur: super apponendū erit: vel eius loco, lana succida viscillagine quapiam emolliente delibuta. Ad hoc etiam efficax habetur, cortex radicis maluauisci, hoc est altheæ, in aqua decoctus, & cum axungia: vel anserino pingui subactus: vt quasi malagmatis lentor contrahatur. Itaque loco sub his sufficienter emollito, luxatum in suam sedem dandum est.

Si luxatio cũ fractura euenerit.

*

FINIS LIBRI QVINTI CHIrurgicarum institutionum, de luxatis ossibus Ioanne Tagautio Doctore medico autore.

*

A
P
O
N
M
K
G
B
B
C
C
H
H
E
D
F
G
L
K
L
N
O
P
Q
Q
S
R R
T
T
V
V
X

A Os coronale, quod & os frontis appellatur.

B Clauiculæ, & ossa furculæ.

C ἀκρώμιον, processus superior omoplatæ.

D Caput brachij, seu pars humeri superior.

E Os pectoris, quod στέρνον Græci vocant, constans oßibus septẽ excipientibus: septem veras costas, quæ superiores sunt & perfectæ: inferiores verò, quæ numero sunt quinque, nothæ, imperfectæ & mendosæ dicuntur.

F Chartilago fini sterni adhærescens, ab ensis similitudine dicta Græcis ξιφοειδὴς, hoc est, ensiformis, vulgus malum punicum seu granatum appellat.

G Brachium seu humerus & os adiutorij Guidoni, omnium oßium (femore excepto) maximum.

H Collum brachij.

I Humeri orbita trochleis similis.

K Os inferius & longius cubiti, quod Latinis vlna, & nomine totius cubitus dicitur, Guidoni & vulgò focile maius, Græcis πῆχυς. minimo occurrit digito, estq; rectum, vt superius obliquum.

L Os superius cubiti (latius sumpto nomine) quod Latinis radius, & focile minus Guidoni, Græcis verò κερκὶς vocatur: occurrit pollici.

N καρπὸς Græcè, Latinè brachiale, & rasceta Arabicè. Constat oßibus octo duris & exiguis, si os quod ad pollicem pertinet, non numeraueris.

O μετακάρπιον. i. postbrachiale, & pecten, constat tantùm oßibus quatuor Galeno, à sese distantibus, palmam inter digitos ad carpum explentibus.

P Ossa digitorum, quæ numero sunt 15. nempe tria singulis.

Q Patella & rotula genu, græcè nonnullis μύλη, id est, mola, aliis ἐπιγονατὶς, quasi suprà genu, os chartilaginosum nulli alteri consertum.

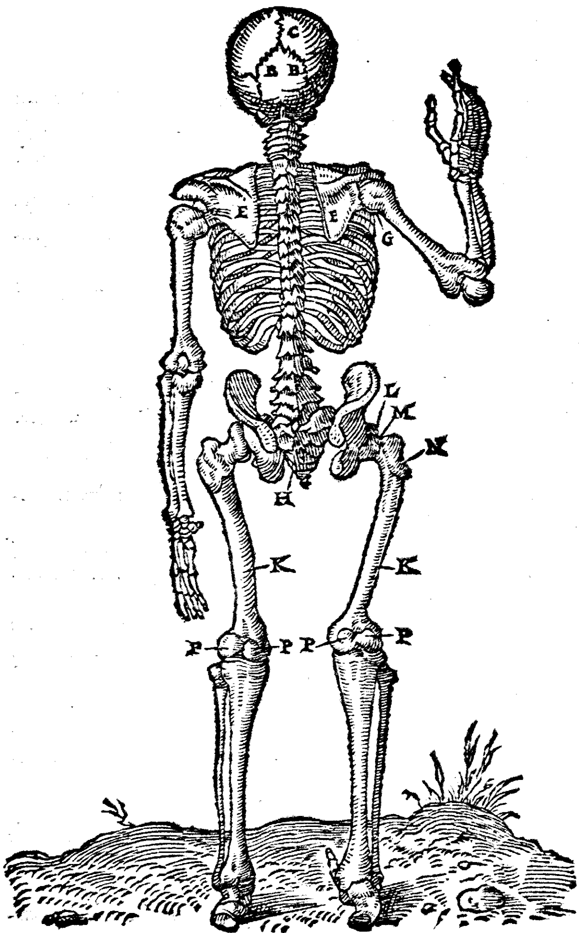
R Os balistæ vulgò Latinis talus, ἀστράγαλος Græcis.

S Os σκαφοειδὴς, hoc est, nauiforme, sua cauitate naui simile, vnde nomen sumpsit, circumambit caput astragali.

T Ossa tarsi, & rascetæ 4. carpo respondent.

V Ossa pectinis seu pedij ac plantæ 5. figura tereti & oblonga metacarpio respondent.

X Ossa digitorum pedis, quæ numero sunt quatuordecim. In singulis digitis præter pollicem terna.

C
B B
E
E
G
L
M
N
H
K
K
P
P P
P

B Sutura labdoeides, posterior in occipitio: anterior quæ in sincipite est, στεφανιαῖα. i. coronalis dicitur. Vide in prima figu.

C Sutura ὀβελιαῖα dicta, quæ recta & sagittalis vulgo appellatur.

E Scapularum ossa duo, penè pectus sita, lata, figura triquetra, Græcis ὠμοπλάται, Latinis scoptula operta, vulgò spathulæ. Nulli alteri ossi committuntur.

G Collum omoplatæ.

H Os sacrum, ἱερὸν Græcè, amplum seu latum quibusdam appellatum, finis spinæ dorsi.

K Os femoris, quod brachio seu humero, hoc est, ossi adiutorij respondet, Græcè μηρὸς dicitur.

L Caput femoris.

M Collum femoris.

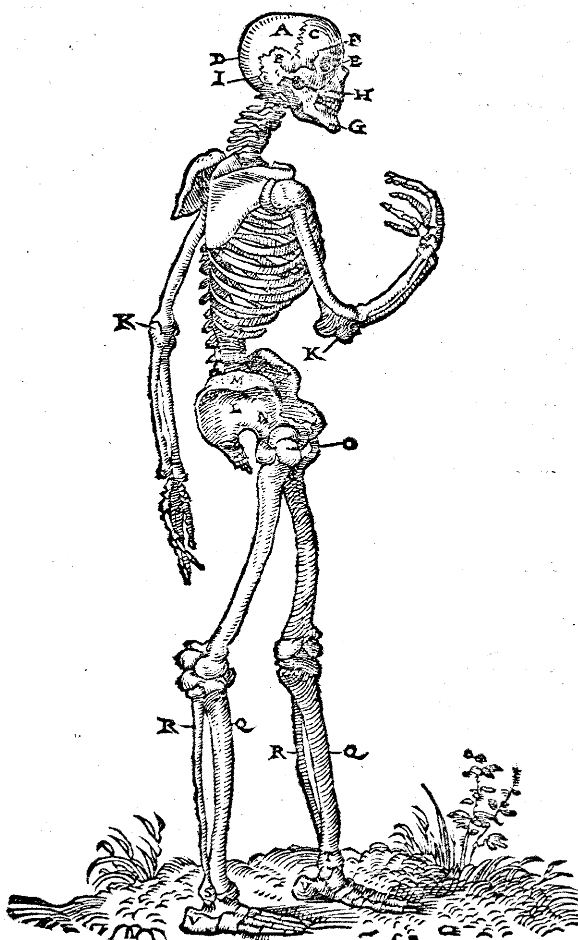
N Trochanter.

P Tubercula duo ossis femoris.

DISTICHON OSSIVM NVMERVM COMPLECTENS.

Adde quater denis, bis centum, senaq́; habebis.
Quam sit multiplici conditus osse, semel.

Ossa fiunt è semine, cùm id quod est crassissimum, à calido vrente induratur, sicut lapides coquuntur à calido vrente. Sunt autem ossa veluti truncus sustinens reliquum corpus.

A Oſſa

A Ossa βρέγματος, id est, sincipitis 2. vulgo parietalia appellantur.

B Ossa λιθοειδῆ, id est, lapidosa vel petrosa, 2.

C Os frontis 1. quod & coronale vocant.

D Os occipitis 1. densissimum & firmissimum.

E Ζύγωμα, vel os ζυγοειδὴς, id est, iugale, et Paris vulgo. superiorem maxillam capiti coniungit.

F Os σφηνοειδὴς, cuneiforme, basilare, aliquando à multiplici forma πολύμορφον, colatorij, cauilla.

G Maxilla inferior: hæc in maximis oris hiationibus interdum à sua sede distorquetur.

H Processus duo maxillæ inferioris.

K Ὀλέκρανον, seu cubiti tuber, superior vlnæ processus grandior, Hipp. ἀγκῶνα nominauit.

L Ossa validissima quæ ossi sacro committuntur, Arabicè gaf herua dicta.

M Os ilium, & anchæ, pars superior ossis coxæ.

N Ἰσχίον, seu os ischii, quod recipit femoris caput. Pixis coxæ dicta.

O Os pubis & pectinis, pars est anterior ossis coxæ ad pudenda.

Q Os maius tibiæ, quod & tibia nomine totius appellatur, & crus. Vlnæ seu cubito respondet, κνήμη Græcis nominatur.

R Περόνη seu fibula, & os suræ os minus tibiæ radio cubiti, quod focile minus appellant, consimile.

S Malleolus externus, ima pars fibulæ.

T Malleolus internus, pars infima cruris seu tibiæ.

V Os calcis, seu calcaneus, Græcè πτέρνη ossium pedis maximum.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM,

LIB. VI.

DE MATERIA CHIRVRGICA.

PRAEFATIO.

Interpretes materiæ chirurgorum.

E materia remediorum, quæ ad chirurgum pertinent, plurima quidem Hippocrates, Galenus, & ante hunc Anazarbæus Dioscorides memoriæ tradiderunt. Quædam posteritas addidit non fraudāda laude: sua enim veterū sua posterorum gloria est. Atque iniquum decreti genus est, quod omnē fructum laudis & gloriæ huius disciplinæ vni Græciæ detulit, vt Arabum ac posteritatis studia perpetuis tenebris opprimantur. Illaudato solo laudatæ fruges sæpenumerò proueniunt: Vixerunt Græci in media luce literarum. Extiterunt Arabes, & inde ductæ familiæ, iam desertis ac sepultis melioribus disciplinis, digna tamen luce æternáque memoria nobis reliquerunt. E viuis fontibus Græcorum remedia primùm petenda sunt: sed ita, vt nec Arabum riuos, nes posteritatis ingenia contemnamus. In his hauriendum quod saluum & incolume: repudiandum, quicquid fecerit cœnum, & disciplinæ veterum malè conuenerit. Atque omninò hac parte perlustranda nobis naturæ fertilitas, à qua omnis vbe

Laus alliqua Arabū & posterorum.

Vnde petēda materia.

Naturæ fertilitas ĩ materia chirurgorum.

vbertas, & quasi sylua remediorum ducta primùm est. Nusquam natura magis luxuriat, nulla in re pariter atque his chirurgiæ opibus ambitiosa est. In quibus tam prolixè numē suum explicat, vt Pronœa illa non tam Epicuria, quod quidam ait, quàm chirurgos fuisse videatur: Plurima quidem ad voluptatem & delicias hominis: omnia verò ad salutem eius & conseruationem chirurgo comparauit. Nam quæcunque tota rerum facie exposita, quæcunque cauernis terræ ac visceribus latent, quicquid est aquarum, stirpium, animalium, terra, ignis, maria, chirurgo inseruiunt. In fece rerum & excrementis, in carie, in rebus minimis, obsoletis, ac propè nullis, remedia condita sunt. In re vna multiplex natura vario genere remediorum fœta est. In apicula quàm variè lusit, quàm multas diuitias chirurgo condidit, mella, ceram, metyn, sandaracham, fauos, propolim, quicquid denique locuples illa alueorum respublica continet. Quin & apes ipsas ad auxilia transtulit. Et in homine multa sunt, quæ prosunt homini, vt quocunque animum aduertas, quocunque oculos conijcias, remediorum turba sese offerat. In quo summopere probanda est maiorum diligentia, multóque magis imitanda studia, qui in ea vastitate rerum nihil intentatum, nihil inexpertum reliquerunt omnia elaborata & summo iure existimata, literis consignarunt, quibus iam perfrui datum est, alienis scilicet bonis,

Pronœa chirurgos potius quàm epicurea.

Primùm ergo consuetudine, natura, & maiorum historia, infinita nobis materia comparata est, quæ iam deserta ac supressa iacet, quia neglecta. Satis est capsula pauculis alueis distincta: satis pyxidicula: hic vno atque altero remedio contentus est, quæ scilicet accepit oraculo, nec vlli reuelanda putat. Sed ego sic arbitror, optima esse remedia, quæ plurimis cognita, plurimis probata sunt. Alteri elementa sordent, & quicquid elementare est. Hinc noua

Taxantur nostri homines.

elementorum ſoboles, hinc æther & cœlum ipſum ad remedia exprimenda ſunt. Vernaculæ ſunt nobis atque domeſticæ, naturæ opes, quibus vulnera coniungas, repurges ſordida, ſinus impleas & cicatrice tegas, cæteráque præſtes omnia, quæ chirurgi opere continentur. Verùm ſuis cuique ſtudiis frui liceat. Nos ex immenſa, omnibúſque expoſita naturæ ſylua & maiorum hiſtoria, quæ iam publica vel multorum fide conſtent, remedia transferemus. Exhibebimúſque rudimentum operis ſuis quidem lineis deſcriptum, quod alius impleat informet, ſuis denique numeris abſoluat. Nos ſpeciem aliquam & formam argumenti adumbrabimus, ſecuti Coſmographos, qui totius orbis ambitum anguſta tabula contrahunt. Idem enim condonandum nobis, cùm non alios fines imperii, alios materię, de qua pręſens inſtituta oratio, natura poſuerit. Genera quædam rerum, & præcepta artis primùm explicabimus, vtendi methodum, & leges aliquas inſtituemus, ex quo cenſebitur particularis materia, & formulæ deſcribentur, quas partim ars ipſa reperit, partim optimorum medicorum vſus atque experiētia comprobauit. Antidotarium inſcribunt hoc genus argumenti, nulla ratione aut vſu veterum, ſed, vt fuit annorum licentia, è Græca voce Latina analogia nomen detorſerunt. Multa nobis, plurima aliis reliquimus, ne volumen, quod quinque libris Ioannis Tagautij, & hoc de materia chirurgica commentario cogendum erat, in maiorem molem accreſceret deinde non plus operæ hac in re licuit collocare nobis, quàm à quotidianis ſtudiis ſtatáque interpretandi cura relictum fuit, idqúe breuiori tempore, quàm hoc inſtitutum noſtrum breue, quidem, ſed varium, expoſtulet. Ideoque dignum venia, ſi contracto ambitu verborum, preſsáque periodo, quædam deſcribentur. Et in tam numeroſa medelarum turba potior eſt verborum moderatio, breuibúſque ſententiis res premenda eſt. Adhæc ponimus idoneos

Argumentum libri explicatur.

Antidotarium.

neos esse huic doctrinæ, qui iam intincti fuerint præceptis artis, quam Ioannes Tagautius singulari ingenio atque incredibili studio informauit. In qua genera morborum diuisa sunt, circunscriptæ formæ, designata indicia, notata præsagia, institutæ leges, scriptæ medelæ plurimæ: in qua quæcunque collabebantur in disciplina vetere, constituta, quæ vitium fecerant, reformata: tota denique ars, quasi rediuiuo lapide instaurata est. Vnicam hanc partem operis interceptus negociis in nos transtulit, quàm ideò recepimus, ne & publica ratio deseri à nobis, & officium necessitudinis repudiari videretur. Multa igitur è Græcis, quædam ex aliis transtulimus. Quæ à Guidone, eiúsque notæ scriptoribus rudiùs tradita sunt, pauló puriùs reddere contendimus, etiamsi intelligamus vitia corporum non curari eloquentiâ. Sed nec barbarismo depelli possunt. Probamus quidem omnem orationem, modò sententiis rerum, quasi suo succo & sanguine condita sit. Melior tamen hæc, si neque neglecta, neque ambitiosa, sed mediocriter culta est. Adde quòd barbarismus ille multas sæpe tenebras rebus attulit, & optima quæque, sordescunt plurimis, quæ sordidis, nec ita puris vocibus describuntur. In damnãdis quibusdam rebus, autores Græcos adhibui: in remediis ea selegi, quæ præceptis artis congruerent magis, quæque vt res præstò sunt facilius comparentur. Atque hæc præfati, ad institutum opus veniamus.

Laus operis Ioannis Tagautij.

De repellentibus. CAP. I.

ποκρουστικὰ Græci vocant, quibus & initiis fluxionum & post initia vtendum est quãdiu videlicet humor affluit: hinc enim phlegmones ortus atq; incremẽta hinc vomicas, maligna vlcera, febrium dolorumq; causas, alia denique permulta vitia corporum declinamus. Ideóque principiis obsta. Sed vacuãdũ priùs corpus est, siquidẽ postulat, casus ac ferè

Vtilitas repell.

Vacuatio.

postulat: quia in plethora & cacochymia rheumatismi plurimùm commouentur, quãquam etiam in mediocri vitio humorũ & copia: vbi phlebotomo vel pharmaco natura leuanda est. *Modus.* Idem remedium sæpius innouandum: si quidem metus est: ne cùm incaluerit morâ, affecta inde pars nimium recalescat. Vis quoque remedij vitio conferenda: Leuius enim pharmacum vt lactuca, in graui ardore frustra est: fortius qualis est succus è pomo Mandragoræ, liuore inficit, indurat scirrhum, & aliquando ita reprimit: vt in viscera fluxionis impetus rapiatur. Ad consilium adhibenda hæc omnia natura situs figura sensus robur, partiũ humoris copia, qualitas, corpus viæ præterea per quas is illabitur. *Quæ ad consilium adhibenda.* Neque perpetuo satis est infirmo loco repellens auxilium adhiberi: aliquando enim superius collocandum: vt veluti præmissa manus vias intercipiat, nequid transfluat, vbi venarum ductus atq; coniugia animaduertenda. Cæterùm reprimentium consuetudine naturæ admodum controuersa est. *Cõtrouersa repellẽtium natura.* Arabibus repellunt quæ influxum prohibent, refrenant crassant illinunt, oppilant: quæ denique robur partium confirmant. In Græcorum libris astringentium materia cum repellentibus ferè cõmiscetur. Apud Latinos Cor. Cels. scripta reliquit: quæ simul repellant atque refrigerent: & rursus quæ sine frigore repellant. Aurelianus in chronicis alia scribit vnà astringere atque reprimere, alia astringere quæ non repriment. Sed vtriusque: vt aliquot locis Arabum, in censenda materia non sine vitio est oratio. Iustissima Græcorum sententia: eaq; nobis explicanda est. *Græcorum sententia.* Repellit perpetuò quod frigidum est: frigidum aliud aqueum natura molli ac soluta, aliud terrenum crassiore materia: quod quia astringit & magis contrahit partes, efficacius reprimit: aut certè solum id efficit, si quidem ab actionis vehementia repellentibus nomen inditum est. Ac certe in rheumatibus præstantissima medicamenta sunt: quæ cum quadam astri-

ctione vehementer siccant vt non mordeant: qualia terrena sunt. Quanquam & alterũ genus, quod aqueum est: vtcunque reprimit, & ex æquo frigidum vel terreno frigidius est, ac refrigerio magis conuenit. Verùm præterquam quòd humor frigore repercutitur, si quidem accesit cõstringendi vis, quod iam coiit, loco exstringitur, magis etiam si tenue est: & si quid reliquum sit, sæpenumerò resiccatur: confirmatur pars: vt sine pharmacorum ope quod postea influat possit retundere. Verùm hac *Cautio in astringentibus.* parte prouidendum: ne quid nimis, ne cutis grauius contrahatur: crassescat humor, dolor exasperetur, fluxio increscat: grauius denique incendium irritetur. Atque vt initio quidem te iuuisse putes, reliquum tamen & scirrhodes & contumax persistit, quod imposterum ægerrimè discutias. Ac grauior metus: si quid viscerum infirmius est. Excipit enim celeriter quicquid retũditur: vbi omnia firma sunt, in magnas venas & viscera citra periculum aliquid refluet. Videndum quoque ne vltra modum contrahas in materiæ copia crassitie, vitio molli vegetoq; sensu corpore: dolore graui pariter & calore. Vbi laxanda potiùs via est, vt diffluat calor, ac dolor tẽperetur: qui vbi cruciat vehementius, ad laxantia & anodyna omninò confugiendum est. Adstringenti simul atque repellenti auxilio vis efficacior est: si quid tenuium partium vel natura insitũ, vel arte commixtum est: modò non mordeat. Iusto enim calore tẽperari potest, multò magis, si (quod ferè fit) ab infirmitate fluxio, à frigore infirmitas orta est. Pestiferæ materiæ non occurrimus, vbi in *Vbi non repellendum.* superficiem diuerit: sed potius illicimus: atque rapimus vi maiore, si tardius mota resistit. Neque dissimilis ratio est in criticis apostematibus, coxariis, lue venerea: vbi non repellenda in corpus: sed foras potiùs materia trahenda est. Iam verò quæ illinunt, oppilant, offarciunt: aliàs quidem dolorem *Oppilantia.* leniunt, aliàs acrimoniam hebetant, viasq; interci-

piunt. Ex quibus ſi vis, reprimant: ac reuera nonnunquam reprimunt, oleum roſaceum omphacinum, myrtinum, oui candidum, aliaq; id genus. At gummi genera reſina, gluten, farina piſtrinalis gyris tritici hydrelæo, exelæo, Rhodino, repellente ſucco: auſtero vino diſſoluta, non tam ſponte ſua quàm aduentitia vi reprimunt.

Quæ calida adſtringũt.

Adſtringunt calida folium caſia, cinnamomum ſpica, aloë, crocus cyperus, calamus aromaticus myrrha abſynthium marrubium polium, ſaluia, centaurium: vina quidem auſtera, & aromata plurima. Reliqua verò tum auſtera, tum acerba in proximum ordinem referemus.

Materia repellentium.
Aquea.

Leniter repellunt aqua vinum lactuca, intyba, polygonium trifolium, auricula muris, lenticula paluſtris pſyllium, liquor oui, vmbilicus veneris, ſemperuiuum portulaca. In ſumma, quæcunque frigida aqueo elemento ſoluta ſunt.

Omphaciũ.
Rubus.

Omphacium adſtringendo efficax: Solanum ambigit. Hoc potentior rubus eſt immaturo fructu & floribus: mollioribus autem foliis & aſparagis plurimùm aquæ continet, ideoq; leuius contrahit. Adſtringunt vitium folia, & capreoli, plantago ſorborum cornorum meſpilorum, piraſtrorum cydoniorum, myrtorum, ſpinorum fructus & folia, rhodonia, roſarũ capita, obeliſci; deinde ſed minus ſemina flores: & folia: oxyacantha mediocriter malicorium magis, cytinus balauſtia rhus, acacia bolus Armenus terra ſigillata quercus, cupreſsi folia germina, & nuces.

Quæ vehementer refrigerant.

Vehementer refrigerant pomi mandragoræ, hyoſcyami & papaueris ſuccus: quæ reliquis interdum temperari poſſunt: vbi acrior inflammatio eſt; ſed prius auferenda: quam inde partes liuorem ducant. Spongia è frigida expreſſa partim contrahit, fluxum inhibet, diſsipatq; in viciniã, quod iam coiit. Eodem modo lana ſuccida & ſplenia auſtero vino inſuccata.

Aqua.
Vinum.

Magis etiam, ſi aqua prius, galla & ſimilia incoxerint. Vinum aquæ præferendum, & maximè auſterum, vbi reprimendum eſt.

In

In deligationibus faſciæ vino inſuccantur. *Acetum.* Acetum repellit, adſtringitq; vehementer. Caphura repellit, & tenuitate partium facilè permeat. Oculus populi veteribus Græcis calfacit. Repellit gypſum oxycrato maceratum. *Roſaceum.* Olei roſacei frequens vſus eſt: ſed ſit ex oleo omphacino, in quo roſæ ſæpius mutatæ maduerint. *Rō. in oleis.* Quòd annum ſuperat, exoletum eſt. Oleum omphacinum ſi deſit, recenti oleo & vuæ acerbæ ſucco vna coctis, dum ſuccus omnino exhalauerit fingito, & ad ignem ſaligno ramo, vel ſimili aſsiduè commoueto. Oleum verò nec ſit conditum ſale, nec ætate rancidum: in myrtino, melino lentiſcino, & ſimilibus eadem vitia fugienda ſunt, vetuſtas rancor ſalſugo. Maſtichinum nardinum coſtinum adſtringendo roborant, & calfaciunt. Vitioſum oleum: cum integrum deſit, tandiu eluatur: dum virus exuat. Eluatur aqua vel ſimplici, vel roſacea. *Olea factitia.* Deſcriptæ materiæ oleum vim combibet, ſi vel materia ipſa: vel ſuccus eius oleo incoquatur. Plantaginem gratia exempli, oleo recenti & pari aqua aut vino coques, dum ſolum oleū reliquum ſit. *Cautio.* In ardore nimio periculoſus olei vſus eſt: quia calore inceditur & frigit. *Succorum vſus.* Expreſsis ſuccis melius vtimur in lana ſuccida: panniculis, ac ſpleniis. Portulaca ſemperuiuum: vmbilicus veneris, ægrè ſuccum reddunt: niſi in mortario tritis aliquid omphacij: vel liquoris ſimilis affundatur.

Cataplaſmata & cerota. Cataplaſmata fiunt farina in ſucco piſta. Ex oleis cerota coëunt, & ſuccis imbuuntur. *Cautio.* Remedia neque dura ſint: neque grauia, ne preſſo loco dolores augeant. Ceruſa cichorij ſucco & aceto leniter diluitur. *Ceratum è pſyllio.* Ceratum è pſyllio, Pſyllij vnc. quatuor in aquæ lib. quatuor macerentur percoquanturq;, expreſſo ſucco, adde roſacei libram vnam: ceræ vnc. ſex, contra articulorum rheumata. *Ceratum roſaceum.* Non abſimile ceratum roſaceum. Duplice vaſe cera cum oleo liqueſit: vbi refrixerint, conſperſa aqua commouentur: aqua reiicitur, ſuccus plantaginis affun-

ditur: vt quantum fieri potest, absorbeant. Inflammationes sinus, vlcera genitalium quæ serpũt, adiuuat. *E coriandro.* In teneris corporibus idem ceratum coriandri succum imbibat. Coriandrum leniter adstringit, aliis refrigerat, Galeno calfacit: vtere incrementis. *Cerata magis adstringentia.* Ceratum myrtinum & melinum magis adstringunt. Herpetibus, & nimio humore flaccidis vlceribus conuenit, Myrtini lib. vna: ceræ vnc. duæ: pollinis myrtorum vnc. vna. *Cera.* In ceratis vtendum cera, quam adolescentior apum populus confecerit: ceram virgineam apiarij nominant, eaq́; è nouis fauis separanda. Alioqui cera alba vtendum erit, non sponte quidem nata, sed factitia, qualis olim Tyrrhenica, quia suauior est, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet: ideoq́; præferenda cera è dulci ac diluto melle. In coagulato lacte & indè nascente inflammatione farina fabacea hydrelæo vel rhodino pista, mammis imponitur. Idem opitulatur testibus inflammatis. *Διὰ χαλκίτεως.* Διὰ χαλκίτεως contra rheumata hoc modo temperari debet: Adipis suilli recentis, exemptis fibris vnc. duæ olei recentis, lithargyri, ana vnc. tres: chalcitidis vnc. dimid. Conficiendum arte medicamentum: vsus tempore, vnc. duas medicamenti, olei rosacei vnc. tres colliquabis: vbi refrixerint: aqua frigida, succo portulacæ psyllij, lactucæ: vino austero, vt res postulat, subiges, animaduertens quantum repellendum, adstringendum refrigerandum, siccandum, leniendum: vt modò rhodini loco myrteum aut melinum misceas: oxycratum hunc vel illum succum aliis præferas. *De lithar. & hydrel.* Quòd sequitur, exprimit vlceribus quod influxit: & quod influat, repellit. Lithargyri vnc. quatuor: olei dulcis vel rhodini vnc. quatuor: aquæ vnc. tres: lithargyrum die vno hydrælæo coquitur: difficilius enim illiquescit: teneris corporibus & paruis vlceribus conuenit. *Defensiua.* Defensiua vocant è boli Armeni parte vna, terræ sigillatæ dimidio, rosacei triplo, aceti

vel

vel ſucci repellentis dimid. Liquidis reliqua infriata commiſcentur: vel è bolo Armeno liquore cui conleuato: deinde affuſo ſucco è capreolis vitiũ, aut omphacij. Faſciæ ritè conuolutæ in repellentibus cenſeri poſſunt: quales in fracturis, & qui ab vlcere ſurſum adducuntur: vt adſtricta parte, & ita ductis orbibus paulatim laxes. Similiter cum altero membro atrophiâ intabeſcente, alterum deligamus. Vincula quoque ſuperioribus partibus iniecta, quà videlicet materiæ curſus eſt. Aliquandò etiam inferiores illaqueamus, vt cùm è crure exhalat virus quod viſcera appetat, ex quo & epilepſiæ & ſyncopę cauſa præciditur. Sed in vlceribus plurimùm & fracturis, vias laqueo comprehendere oportet, ne ſi quid transfluat, dolor, phlegmone, putredo, ſyderatio, aliaq́ id genus concitentur.

Deligatio.

De attrahentibus. CAP. II.

Ελκτικὰ & ἐπισπαστικὰ Græcis appellata, vſu quidem repellentibus cõferri poſſunt, ſed natura plurimùm diſsidẽt calida, tenui ſubſtantia, quęque vi quadã rapiãt, quæ in alto corpore poſita ſunt. Ideoq́ viſcera, internũq́ corpus exonerant, forâs translata materia: venena in cutim euocãt. Criticos abſceſſus accelerant, deſperatos pleuriticos & fortaſſe attonitos releuant: inguinum tumores amplificãt: quodq́ vel peſtiferum, vel nimis vitioſum medio corpore conceptum eſt, aliò pertrahunt. Tabidas ac velut ſyderatas partes vitæ reſtituunt: perfrigeratas ſpiritu refouent: vitioſam ſaniem exhauriunt, quæ neruis & cuniculoſis vlceribus latet: ſquammas oſsium detrahunt, coxarios iuuant: hydropicos exugunt: paxillos, clauos, ſpinas, ſagittas reuocant: multò magis, ſi locus vlceris periculo inciditur, nec patitur æger anguſtiorẽ plagã ferro ampliari. Quod in vomicis, ſtrumis, panis, ęgilope, oculis, auribus reliquisq́ partibus altiùs deſedit, eliciunt. Multiplex ergo

Attrahentiũ materia.

Multiplex vſus.

Differentia attrahẽtiũ. attrahentium vsus, sed nihilominus varia materia est. Aliis ea vis à natura insita est: atque in his modò manifesta qualitas elementaris: modò occulta quædam proprietas & naturæ familiaritas attrahit. Aliud genus hoc habet aduentitia qualitate ex putredine contracta acrimonia. Calor Galeno omninò attrahit, sed quod attrahit, non protinus calidum est. Aphrodisæus aliud sensit. Attrahunt cucurbitulæ, sanguisugæ, pyulcus, suctus, dolor, vincula, frictio, *Quæ miscẽda attrahentibus.* cauteria. In attrahentium vsu aliquandò quod fuerit attractum, corpore excludimus: sed hic modus est, ne cum vitio partem frugi materiæ eripias. Nonnunquàm tantùm attrahimus, non etiam discutimus: vt quum in partem emortuam calor & spiritus attrahitur. Argenti spumam, ceram, resinam picem, oleum, epispasticis veteres miscuerunt, vt & temperarent, & magis emplasticum pharmacum ef- *Particularis materia.* ficerent. Quidam etiam adstringente materia obtundi voluerunt. In primo genere sunt dictamnus, *Propolis.* propolis, ceram virgineam vertit Scribonius. Rudis est & crassa materia in apum officinis, nondum cera: odore graui, vt qua pro galbano veteres vterentur. Ea mellatione verna, separari potest fauorum pars quæ cellas obstipat. Sed iam exemptis fauis, posteaquàm mella diffluxerunt, quicquid est in fauis, vnà confundunt, vt nihil syncerum haberi possit. Magna verò synceræ propoleos virtus est: spiritus crassos & vitiosam materiam ex alto elicit. Recens per se satis est mollis & pinguis. Sic in puncto neruo agricolæ Galenus vsus est: quæ ætate induruit, oleo veteri molliri debet. In mollioribus corporibus oleo illiquatur. In duris lactæ multo tithymalli: cum terebinthina satis attrahit.

Thapsia & viscum. Thapsia recens vtilis: bimula & vetustior exolescit. Cerato misceri solet: quæ quia vt viscum plurimum aquæ continet, quatuor & quinque horas insistere oportet. Radix arundinis cum melle. Sagapenum, galbanum, ammoniacum, opopa-

nax,

Loco nitri fæx cremata vini vel aceti.

nax, calx viua, cinis è fæce vini vel aceti, quæ loco nitri est, struthion, aristolochia longa, quæ & spicula, & squammas extrahit, lepidium, sinapi, nasturtium, tithymallus, dracontium, pyrethrum, ranunculus, sales, tum qui edi possunt, tum ammoniaci. Quædam infriata affricantur, aut gummi & resinis concorporantur. Lixiuium in subtili calidaque materia extillatum: ex eadem cinis Anemonæ, calamintha, narcissi radix, cyclaminus. Sparthi quo vites alligant fructus, & è foliis succus. Acetum, sed hoc suspectum, vbi siccitas, dolor, inflammatio, vlcus, adstrictio, & à neruis dolor est. Cantharides ex polenta & melle pistæ. Medullæ & adipes ætate acrimoniam contrahunt: vrsinus adeps, hyeminus, pardalinus, leoninus, & alij, sed hi maxime. In alopeciis & profluuiis capillorum vitium discutiunt, attrahuntque quod ad capillitium vtile sit. Oleo & oleæ flore, tela sibi refigere elephantos, testis est Aelianus. vetus sit oleum tenue & calidum. Sulphur infriatum melle, oleo terebinthina, saliua hominis, axungia. Idem in œnostagmate feruefit dum enatet lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet aliquoties commutanda aqua, dum satis olei collectum sit, quo demersum corpore hydrargyron foràs elici voluerunt statim illito à balneis. Euphorbium recens acrius est: bimum trimumque paulatim remittitur, quinto & sexto anno exolescit. Cerato temperatur, quod vel decuplum, vel duodecuplum oleum habeat, & triplam ceram. Modus est vt tantùm erubescat locus, & pruriat, non vratur, nec vlcus contrahat, nisi & hoc etiam necesse sit. Cerato largiore dilui potest quod est acrius: quod verò languidius pharmacum, aucto euphorbio, cerato imminuto augeri debet. Eadem lex in reliquis eiusmodi seruanda est. Ardor affusa aqua, aceto (quod vim thapsiæ efficacissimè diluit) cerusa è rhodo stagmate lota extinguitur. Succus cyrenaicus medicus, opobalsamum & alia, quæ

Acetum.

Medulla & adeps.

Oleum.

Sulphur.

Euphorbiũ.

Modus euphorbij & similium.

quæ partim exoleta sunt, partim vsui esse possunt, ex 3. de comp. pharmacorum κατὰ γένη, & aliis Græcorum libris repetenda. Aduentitio calore trahunt,

Quæ trahũt aduẽtitio calore.

fermentum, stercus anserinum, gallinaceum, columbinum, arietinum, humanum, & quæcunque talia sunt.

Mẽdicus lue venerea curatus.

Scatebat quidam è grege mẽdicabulorum lue venerea: aliquot diebus vniuersum corpus equino fimo obruit, vt tãtùm esset quà respiraret. Erat stercus stabularium, equino lotio sæpiùs perfusum, quodq́; iam computruerat. Effecit ille hac arte, vt totum virus exprimeret: addidit aliquoties enchriston ex axungia, larigna, & hydrargyro. Nec alia vitæ lex seruata est, quàm mantica offerebat: atque his remediis curatus est.

Fermentũ.

Fermentum oleo incoquitur: fundit, liquat, surculos trahit, pedes contusos sanat, mollit, discutit. Axũgia veteri, larigna, terebinthina & resinis liquidis pistũ efficacissimũ est. Aliàs cum cepa cocta subigitur: coquit, trahit, discutit, aperit.

Coagulum.

Coagulum quò vetustius, eò efficacius. Ex echino animalium (quæ πολύκοιλα) lepore & vitulo marino colligitur. Lac est in lactentium animalium ventriculo vel omaso ita concoctum. Aristoteles ad alui profluuia vtile facit magis leporinum: equinum Diosc. Arabes & quidam è Græcis adstringens frigidum, ac reprimens auxilium faciunt.

Quæ qualitate occulta.

Alij acrimoniam elementis, reliqua occultæ qualitati attribuunt. Hoc certò habet, quòd dissipata cogit, & coacta dissoluit. Magnes ferrum attrahit: repellit Theamenes. Succinum illicit festucas ignorata vi. Cancer fluuiatilis tritus tela extrahit: lacertæ caput: rana summis partibus resectis.

Cochlea.

Cochlearum & limacum carnes, aliàs per se, aliàs cum suis volutis tritæ, ac mixto interdùm coagulo, tela rapiunt, atque hydropicis aquam exugunt: non priùs soluere oportet, quàm totus humor exudauerit.

Ostrea viua.

Ostrea viua pestiferos bubones loco transferunt, & ad se trahunt.

Scorpio.

Scorpio tritus & impositus, quod infixit virus, retrahit. Oleum quod ex eo fit, idem

efficit,

efficit, & calculo educit illitum glandi, si in cole restiterint: vel pubi ac perinæo, si superiùs inhæserint. Cucurbitula summa vi rapit. Hirudines superficiẽ sugunt. Pus, vrinas, calculos suctus elicit: ore mundo ac priùs loto sit qui exugit. Pyulcus* catheter iisdem vtilia sunt: vincula frictio, phœnygmus, dropax, sinapismus, ferrum candens, vel admotum, vel impressum, calore trahunt. Sed hoc violentum remedium est. Verùm quæ non sanant pharmaca, sanat ferrum: quæ nec ferrum, sanat ignis: quod Hippocratem in Aphorismis scripsisse volunt. Mixta remedia sunt theriaca.

Aph. Hip.

Psoricum.

Psoricum dupla chalcite & lithargyro, aut æquis partibus cadmia & chalciteos: vel duabus chalciteos, & tribus cadmiæ: fortius est quod cadmiam, quàm quod lithargyrum recipit: minùs acre lotis metallicis. Ex acerrimo aceto trita & fictili clausa sepeliuntur fimo. Hac arte macerata, triplo, duplóve cerato excipiuntur. Ceratum sesquialtera ratione dupla, tripla olei, ad ceram conficitur.

Quomodò tenuiora metallica.

Ea metallicorum cura pharmaca tenuiora fiunt, faciliùs penetrant, & inde trahunt.

Olea cōmoda.

Oleum sit vetus, ricininum, sinapinum, sicyonium.

Resinæ & inde olea.

Raphaninum, è terebinthina, larigna, strobilina, pinea, picea, abietina, arte chymica si vis destillatum: quæ resinæ etiam è profundo trahunt, sed in primis terebinthina, deindè strobilina: in quibus non modò calor, sed tenuitas partium in attrahendo spectari debet.

Formulæ ex Gal. Orib. Aët.

Formulæ sunt. Cerati vnc. quatuor: terebinthinæ vnc. dimid. liquatis immisce pulusculi, euphorbij drachmas tres. Interioris fermenti vnc. vna: terebinthinæ liquidæ vnc. vna: concorporata plurimùm valent in punctis neruis. Propoleos acris & pinguis (nam cera virginea abutendum non est) vnc. duæ: olei veteris vnc. quatuor: galbani vnc. dimid. coëant ad ignem. Picis liquidæ, picis aridæ, propoleos, partes æquales. Lithargyri, cerussæ, salis, ana drach. decem, seorsum tusa, & cum olei vnc. tribus in mortario pista, ad

ignem

ignem diu verſentur, paulatimq; decoquantur. Lithargyri, ceruſæ, nitri, ceræ Colophoniæ, ammoniaci, ana vncia vna: olei veteris vnc. ſex: reliqua vnciis ſex lixiuij ficulnei dum non inquinent, concoquantur. Deindè cera Colophonia, ammoniacum, deinceps quidem ac paulatim adiiciantur. Nucleorum è dactylis crematorum, nitri rubri, ſalis ammoniaci, vel gemmæ, ariſtolochiæ rotundæ, radicis cucumeris agreſtis, terebinthinæ ana drach. viginti: piperis nigri & albi, ammoniaci, amomi, xylobalſami, myrrhæ, reſinæ ſiccæ, capitum lacertæ, lactei ſucci mori, ceræ, ana drachmas decem: adipis caprini drachmas quindecim: olei lirini quod ſufficit ad emplaſtrum. Vix parari poteſt, niſi ad vocata ἀντιβαλλόμενα confugias.

Relatū ad Andromachum.

Necepſonis è cupreſſo.

Quod ſequitur admirandum ad ſtrumas, ramicem gutturis, parotidas, omnem duritiem, & œdemata. Cupreſſi folia neque teneriora, neque duriora in puluerem comminues: tortiuo vino conſperges, atque ita volutabis, dum in fæcis corpus coëant. Inde ſtruma vel ramex inducitur, tertio primùm die ſoluitur medicamentum: contractum locum inuenies, qui digitis exprimi debet. Rurſus ad tres dies idem pharmacum applicabis, eodemq; modo ſolues & exprimes: ſeptimo die, vel ad ſummum nono, ſtrumæ velut miraculo abolebuntur. Exugit hoc ſaniem per poros affectæ partis. Olei antiqui vnc. vigintiduæ: ceræ albæ vnc. quindecim: nitri vel ſalis torrefacti, aut fæcis crematæ vini vnc. tres: terebinth. vnc. duodecim: lixiuij querni, vel ficulnei vnc. octodecim: cera cum oleo liquatur: terebinthina adiicitur, refrigeratis nitrum conſpergitur, lixiuium paulatim affunditur: omnia piſtillo conuoluuntur. Plurima ex tertio & ſexto de compoſitione pharmacorum κατὰ γένη, & 15. Aët. repetenda. De ſinapiſmo, dropace, phœnygmo, & aliis alio loco. Addunt Apoſtolicon Nicolai, Oxycroceum, & alia.

De

De resoluentibus.

CAP. III.

NCrementis rheumatum discutiens materia cum repellente misceri debet. Inclinãte vitio diaphoretica pura sint & horum vnicum fortasse genus est: sed clarior doctrina fuerit, si duplici differentia separemus, vt alia quidem leuiora, quæ ἀραιωτικά: alia fortiora, quæ διαφορητικά si vis appelles. Aræotica mediæ naturæ vicina sunt eo calore, quem humiditas temperet, ex quo minimè siccant, dolorem leniunt, relaxant cutem, spiramenta corporis rarefaciunt, tenuitate partium intrò penetrant, quódque inhæsit parti liquefaciunt: hinc ex humore vapor fit, qui subinde expirat, dum omninò locus detumeat. Et adhuc quidem satisfaciunt, vbi tumor in superficiem exponitur. Locusq; mollis est ac rarus, materia verò calida, humida, & tenuis est. Quòd si in alto corpore humor deponitur: si idem frigidus, crassus, glutinosus: si dura densaq; cutis: si viæ longitudo quædam est flexus & anfractus, iam vi maiore opus est, videndumq; non quale in præsentia, sed quale futurum sit medicamentum, quum eò peruenerit. Ex quo nec acribus quidẽ parcendũ erit. Etenim pars exterior perferet, quæ ægra dolensq; tolerare non potest. Maiora verò remedia in diaphoreticis numerentur, iam vicina epispasticis quanquàm vtraque virtus euocandi atque digerendi plurimis rebus insita est: sed vt in vnoquoque vis altera superat, ita genera distincta sunt. In hepate, liene, ventriculo, atque id genus partibus, à relaxantibus metus est ne dissoluant vires: ideoq; adstringens materia, qualis est aromatum, misceri debet. Frigida crassaq; materia, incidente auxilio priùs cõparanda. Mollienda quoq; vbi durior concreuit, ex quo à leuiorib⁹ ad maiora remedia gradus paulatim fiat, vt sine periculo discutias. Alioqui difflabit te-

Ἀραιωτικά.

Διαφορητικά.

Consilia in vsu resoluentium.

Cautio.

Ab acrioribus quũ contingat.

nue, lapidescet quod crassius est. Cum parte stupida durius: cum ea quæ vegetius sentit, clementius agendum est: quanquàm stupore partis abutendum non est, vt ea imperes, quæ exulcerent. Sic enim sensile corpus intabescet: contrahetur, nō rarescet: cogetur materia, non liquescet: horror, dolor, fluxio irritabitur: dehiscent venę, omnia in deterius cōmutabūtur: multò magis si pharmaca crassiore constent materia & siccent. In phlegmone quæ vetus est, videndum nunquid affluat: id ferè accidit tumoribus qui inueterascunt, vbi medela quę reprimat, cōmiscenda est. Posteaquàm verò subsedit tumor, ac nihil quod exhalet reliquum est, cōfirmanda pars, quæ longo vitio elanguit, multò magis si statis periodis, rheumatismo vexari solet.

Particularis materia.

Aræotica sunt, chamęmēlum, lini semen: in maluis efficacissima, althæa: sequitur agrestis, domesticę vis nimio humore elanguit. Aqua calida vtitur Hippo. in fracturarum exolutione, quàm vocat ἐπίλυσιν, vinū exiccat, reprimit, & digerit: lana sordida bene carminata inebriata vino, & inde pressa: ceratū similiter. Butyrum digerit, molliū corporum parotidas, bubonas, oris plegmonas, aliaq́ innumera, vt per se satis esse possit.

Olea.

Oleū liliorū cum croco.

Nux rācida

Oleum dulce, calēs, & in quo illa efferbuerint. Sicyoniū è foliis, fructu & radice cucumeris agrestis. Crinelæon intinctum croco, omnes inflāmationes discutit. Oleū caryinon efficacius è rancidis. Nux rancida per se, vel cum melle trita efficacissimè suggillata rapit, inuritur, aut candente ferro premitur, vt reddat oleum, quod optimè discutiat. Omne oleum concalfactum igne, quale est lucernarum, vel ignito ferro extortū, efficacius est. Oleum vetus, ricininum, canabinum, anethinum, quod è rosmarino, maiorana, zambace, leucoio, hyssopo, aliisq́ eiusmodi cœnelæo coctis, dū omninò expiret vinū. Raphaninū, sinapinum, melānthinon, terebinthinum, hypericinon, potenter digerunt. E radice bryoniæ, & vocati sigilli Mariæ, cnico, grano gnidio, hydropicis & œdematis olea comparan tur.

parantur. E galbano, hãmoniaco, & similibus quæ molliant ac digerant. E dauco, caro, cumino, ruta, vt flatus excutias, cui rei galbanarium vtile est. Si quid incidendum, detergendúmve, aliquid aceti vel oxymelitis affundi potest, quo tempore absinthium, polium, centaurium, iris, aristolochia, gentiana, vrtica, hyssopus, & similia œnelæo incoquantur. Hîc vinũ melius non adstringens, giluum, tenue & odorum. In phymatibus & parotidibus duriorum corporum talia ex vsu sunt. Brassica per se, vel cum axungia trita, induratas phlegmonas & vetera erysipelata discutit. Adipe & medullis recẽtibus laxando, veteribus discutiendo vtendum est. Mastiche, furunculis. Ammoniacum & similia chœradibus & articulorum tophis conueniunt. Fermentum oleo pistum, & cum cocta cepa mixtum, potenter coquit, mollit, ac digerit. Pellibus animalium recèns detractis, in contusis verberúmque plagis vti conuenit. Fœnum græcum duris phlegmonis adhibendum. Acetum achoribus & œdematis vtile est. *Acetum.* Agrippa concalfacto aceto pedes immersit, vnde intolerabili pedum cruciatu liberatus est. *Agrippa aceto liberatus.* περίαπτα collo appenduntur & vi latente, vel elementari qualitate vitia corporibus excutiunt, corallus, viscum, pœonia. Mirum est quod affirmant. Coluber è cauda suspenditur subiecto vase aqua pleno, in quod ille dehiscat ore: aliquot pòst horis vel diebus lapidem euomit, qui in breui totam vasis aquam combibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhausta aqua liberat. E sambuco & ebulo oleum œdemata iuuat, & hydropicos. *Cerata.* Composita sunt Cerata, quæ simplicia, oleo minùs digerunt, sed fortiùs hærent. Oleum abietinum, chamæmelinum, anethinum, sampsuchinum, & similia, cum subquadrupla cera vase duplici colliquabis; liquatis duodecimam partem terebinthinæ, vel larignæ commiscebis. Iisdem oleis & giluo vino erinaceus coquitur, dum

putrescat, oleum pinguius relictum arthriticis cõuenit: idem è vulpe, lutra, mele, fieri potest. E lini semine oleum mola exprimitur, cum sarmentitio lixiuio subigitur, modicum larignæ ad lentorem adiicitur. Panis cibarius, salsus, fermentatus è ricinino pistus, sugillata delet. Fauos mellis è vino friges, cum loliacea farina, momento butyri, & larignæ subiges. Bdellium cum melle teritur; calx cum veteri axungia, laserpitium cum sulphure: hæc omnia, molliunt, tergent, discutiunt.

Sulphur.

Sulphur cum oleo vetere, melle, terebinthina, vel saliua mixtum, aut vrinâ maceratum, in venenatis morsibus deterget, attrahit, discutit. Calce lota, & recenti axungia mixta in tenellis corporibus vtendum erit. Lixiuium cum melle farina hordeacea, fabacea, cõueniẽti oleo pista, calidiori phlegmone conuenit.

Vsus Διὰ χαλκίτεως.

διὰ χαλκίτεως vncia vna, in olei veteris, vel ricinini vnc. duabus liquefit, declinanti phlegmone: ante declinationem, & in vigore oleum sit dulce ætate media. Orobi farina diluto oxycrato cocta, vt sit calidum cataplasma, crassa & viscida secat, & discutit. In contumaci vitio & minùs calente: olei chamæmeli vnc. tres: ceræ drach. tres: axungiæ anatis & gallinæ ana vnc. vna: chamæmeli & anethi ana drach. duæ, omnia lento igne cocta percolantur vt fiat vnguentum. Olei sicyonij vnc. tres: ceræ drachmas sex; terebinthinæ drach. duæ. In frigidiore materia ita temperabis: seminis fœniculi, anisi, anethi ana drach. duæ; farinæ lupinorum, seminis fœnigræci, lini ana vnc. vna, cocta vino, tusa ex oleo & aceto imponantur. Papaueris cornuti folia cum axũgia & propoli pingui trita, strumas, bubones, & similia molliunt, atque discutiunt. Colophoniæ lib. vna: ceræ sesquilibra: oleo liquentur: liquatis addito salis torrefacti vnc. sex, vbi refrixerint manibus conuoluito, cylindros vel magdaleones fingito, vsus tempore aluta intendito adhibito hoc pharmacum: pus in se rapit, quod cum hæreat, eradi debet, ac rursus aluta imponi, idq; sæpiùs repetendum. Nam ve-

luti

luti miraculo conditum pus emulget, & vitium discutit: sed quia durius, in dolore abstinendum. Eidẽ rei picis aridæ, ceræ nouæ ana lib. vnam: olei lib. duas blãdo igne fusa cõiũgito. Adipis porcini, picis, ceræ nouæ, saponis nigri ana vnc. duæ: liquata transcolato, hidropismos & dothienos adiuuat. Vehementer discutit galbani, castorei ana vnc. vna: liquefiant in olei ricinini sesquilibra: expresso & colato oleo adde picis, terebinthinæ ana drach. quatuor: ceræ quod sufficit, vt fiat solidum pharmacum. Hæc autem cõtumacibus vitiis imperanda sunt, in quibus est quod molliat, coquat, trahat, discutiat. Plura sexto & septimo de compositiõe pharmacorũ κατὰ γένη, 15. Aëtij & aliis Galeni libris. Partem chalasticis fouebis, ex quo diaphoreticum induces, quod initium quidem lenius: posteà verò vt subsidet tumor efficacius esse oportet.

De mollientibus. CAP. IIII.

Μαλακτικὰ sunt, quæ modicè calida nulla vi siccandi vel humectandi manifesta indurata corpora emolliũt, quanquã (vt omnia ferè multiplici natura coierunt) in malacticis cẽsentur plurima, quæ primo ordine calfaciant, secundo siccent, ac tertio. Sed quà malactica sunt, humido calidoq; elemẽto temperari necesse est. Plurimus vsus est in tumoribus, quos σκιῤῥώδεις Medici appellant. Hi in musculorũ finibus ferè cõcrescunt: aliquãdò in mediis musculis, glãdib⁹, viscerib⁹, vlcerũ labris, ex materia crassa, lenta, & frigida, qualis est pituita, & melancholicus succus. Sed è melancholico succo omninò cancrosi sunt, & malagmatis exasperari solent. Inflammationes in scirrhum cogi contingit, si materia crassa & lenta est: si adhibita pharmaca, quæ nimium siccent & calfaciant, qualia sunt ἐπισπαστικὰ & ἐξιπωτικά. Hinc enim tenue exprimitur, reliquum occalescit. Sic enim tophi in articulis,

Malagmatũ natura.

Vsus.

Scirrhi genera.

Scir. cancrosus irritatur malacticis.

& calculi in renibus lapidescunt. In tenui serosaq́ materia non ita metuendum: tota enim facilè exhalat. In crassa & viscida omninò declinanda quæ siccant, discutiunt, adstringunt: siquidem sola molliendi cura est. Malacticis quod clementer digerat, interim commiscemus, vbi iam malagmate cœperit tumor durus edomari. Phlegmone & erysipelata in scirrhum degenerant nimis refrigerante atque adstringente materia. Sed à phlegmone scirrhus amplior est. In vsu malagmatum certæ sunt leges. Primùm enim cognoscendum, quantum pars ægra à sua symmetria recesserit, quantumq́ vitium increuerit: ex quo estimandæ remediorum vires. Tum naturas partium distinguere oportet: postremò artificiosè colligendum, qua ratione emollias: num quid ammisceas quod detergeat, incîdat, discutiat. In quorum omnium vsu modum, occasionem, quale, quantúmque animaduertas. Desperatur scirrhus qui sic occaluit, vt iam non sentiat, & inde glabrescat locus. Desperari dico, quia nullo malagmate domari possit. Etenim rescindi ferro, & septis exedi potest, nisi à subiectis neruis, venis, & arteriis metus est. Scirrhus cui sensus aliquis vel obscurus, vt magis minúsve induruit, ita leuius aut efficaciùs auxilium requirit. Mulieribus, eunuchis, pueris, vrbanis, ociosam atque vmbratilem vitam degentibus, lenior medela: messoribus, fossoribus, duris omninò & laboriosis corporibus fortior vtilis est. In lenta & contumaci materia miscendum aliquid quod incîdat, atque detergeat: quod in chordis & tendonibus factitari solet. Tale est acetum mulsum, vel per se, vel in quo hyssopum, thymum, pulegium, & similia præcoxerint. Est & hoc animaduertendum. Scirrhus quidam simplex, alius φλεγμονώδης, vt quædam inflammatio σκιῤῥώδης est. Scirrhum malacticis & diaphoreticis excuties: phlegmonem lenies & concoques. Vbi vtrumque coiit, vt hoc vel illud superat, ita reme-

Cautio.

Leges in vsu malag.

Desperatur scirrhus.

Particularũ materia.

dia temperabis. Leniter emolliunt butyrum, cùm œſypus, & lana ſuccida: hæc oleo inſuccanda amygdalino, chamæmelino, in quo ſemen lini, altheæ fœni græci: in quo maluæ cucumeris agreſtis, & liliorum radix: tenella maluæ agreſtis, & liliorũ folia, vel anethi cucumina præcoxerint: in quo illiquatum fuerit aliquid galbani, hammoniaci bdellij. Lentiſcinum, terebinthinum, maſtichinum, vſurpari debent vbi molliendum digerendum, ac leniter repellendum. Hyoſcyamino locus eſt in calida & iam dureſcente inflammatione. Hæc ergo olea in lana ſordida molliter apprimenda ſunt: hinc enim multò cõmodius malacticon impones. Omnia verò prius intepeſcere oportet, & frigida omnino vitanda ſunt. Expreſſa oleorum materia, & cum adipe piſta, malagmata confinges. In hoc quoque genere cenſentur, vitellus oui crocus, cera pinguis, caricæ pingues, κηρέλαιον è duplo oleo, vt ſit humidiſsimum; æquali vt ſit medium. Iam craſsius eſt: quod ceræ partes quatuor, & olei tres continet. Caricæ pingues cum irino tritæ, ſcirrhis hepatis & lienis opitulantur. Id habet peculiariter ſcirrhus hepatis, quod leniter mollientia deſiderat, mixtis aromatibus, quæ calfaciant, & attenuent. Siræon è pinguibus caricis ad melliginem coctis mollit, deterget, ac digerit. Adeps & ſebum: vtrumque coquit laxat, & mollit. quæ quia materia vndè generantur, genere animalium, & loco vbi concreſunt natura denique (nam adeps humidior eſt) differunt, cum Ariſtotele diſtinguas licet: vt in natura molli, adipe, in dura ſebo potius vtendum putes. Rurſus quia minimum eſt quod diſsident, miſceri poſſunt. verùm vtrumque genus natura, & ſpecie animalium ratione vitæ, & pabulo, ſexu & ætate: deinde quia hæc recentia, illa vetuſta, alia ſyncera, alia condita ſale, aromate: vel externa imbuta qualitate diſtinguendum eſt. Leniſsimus ſuillus adeps, axungiam vocant, in qua mirum eſt, & experimẽ-

Particularium materia.

Olea malactica.

κηρέλαιον.

Siræon.

Sebum & adeps.

Mirum de axungia.

to constare veteres scripserunt, quod ea genibus adligatâ, redit in os sapor, vt etiam expui videatur. *Tres natura adipum.* Ex quo fortasse non vnius hydrargyri qualitati, sed totius mixturæ ex hoc & axungia illitis in lue venerea, os grauius exhalat, & saliua madet. A suillo sunt vitulinus, hœdinus caprinus, bubulus: quibus si vis, vulpinum & leporinum adiicies. Atque hi leniunt magis, & concoquunt. Efficacissimus est leoninus, cui proximi sunt hyeminus, pardalinus, vrsinus, & hi duriora corpora emolliunt. In medio sunt taurinus, hircinus, ceruinus. In volatilium genere efficax anserinus, anatinus, olorinus: siccior è gruibus: suauis gallinaceus: calidior columbinus. Ex anguillis & piscibus fluuiatilibus languet: humanus mediocriter valet ad omnia. Domesticorum animalium pinguia humidiora sunt, vt suum, quàm aprorum: è maribus ficciora & calidiora. Castrati mares fœminis respondent. E iunioribus humidior, è senioribus siccior est adeps. Pinguia oleo magis molliunt, & calfaciunt, ætate tenuiora fiunt, & acrimoniam contrahunt. Purgatur adeps exemptis venis, quas fibras vocant. *Salsus adeps* Salsus vel conditus aromate siccior est: constat verò pepticis & malacticis aduersari, quæ nimium siccant, quanquam Plinius conuenire scribit salsam axungiam mollire magis. *Vetus adeps vt recens fiat.* Id in suillo fortasse concedi potest. Recens adeps si desit, & vetus ad curam reuocandus est, liquefieri prius oportet, mox frigida sæpius lauari: postremò etiam vino quã odoratissimo. Eo modò sæpius liquatur, cogitur, lauatur aqua, dum omne virus exuat. *Medulla.* Medulla in sebalibus sebo, in adiposis animalibus, adipi respondet: viscera, chordas, tendines, musculos emollit. Ex ossibus humidior, è spina siccior est.

Prima laus ceruinæ, quæ nullis malacticis inferior est: vitulina sequitur, tum ouilla, & caprilla acrior taurina quàm vt emolliat. Atque hæc leniora sunto. *Secundus ordo.* Durioribus naturis conueniunt: Ammo-

nia

niacum quod aceto liquari potest, leniter decoquẽdum: ne efferuescat. Bdellium molle ac pingue saliua hominis subigitur mollit, coquit modicè digerit. Styrax idem efficit. Galbanum præter hæc lepton, & anodynon est: repurgatur, liquefit vino vel aceto, neque coctionem sustinet, his efficacior opopanax. Ladanum mollit, ac repellit. Propolis ammoniaco vicina est. Sint hæc omnia mollia & pinguia pro sua quæque natura. Malacticis resinæ commiscentur, quia hæc emplastica esse oportet. Resinæ sint, quæ acrimonia careant. Chia, larigna picea abietina, terebinthina. Pinea nimium siccat, strobilina acrior est. Bitumen pix aridior: in summa, quæ nimium siccant, quæque acria sunt, reiicienda. Pix mollis & bene pinguis, qualis olim bruttia, commisceri potest. Succedit his miraculosum ex aceto remedium. Scirrhus malactico oleo foueatur, tum emplastico malagmate inducitur, idque aliquot diebus repetendum. Sitque initiis leuius malacticum, postea etiam paulo efficacius, ac postremò aliquid aceti combibere oportet: vbi verò mollior tumor extiterit, pyritem: lapidem molarem: aut silicem vnde scintilla decutitur, candentem igne, acerrimo aceto demerges. Exhalabit plurimus vapor, quo scirrhus aptè infumandus est contecta parte, & omnino præclusa via, ne dissipetur fumus, sed totus in scirrhum coëat. Locum verò satis infumatum oleo tepido fouebis, & vt prius, malagmate conteges: post dies aliquot aceti vsum reuocabis vt sit aceti & remediorum vicissitudo. Verùm neque diutius, neque sæpius halitu aceti pars vexanda est, ne in lapidem concrescat, & neruosum genus grauius lædatur. Sed vt molliendo profeceris, ita acetum repetes. Et in malacticis vsus similiter interpellari debet, primùm enim è caricis, medullis, adipibus, cera & oleis, exigua resina, malagma conficies. Tum vt res succedet, ad ammoniacum & similia veniendum; ac primùm quidem

Emplastica esse oportet malag.

Aceti vsus.

Hoc primo lib. dictũ est cap. de curatione scirri illegitimi.

citra acetum, post etiam cum aceto comparentur: quibus cùm vno, vel altero die fueris vsus, ad ea: quæ leniora, quæque sine aceto sunt, redeundũ: vt veluti circulo quodam, & è re nata auxilia repetantur. In musculis & liene tutior aceti consuetudo est. In chordis & tendonibus neque diutius neque frequentius vtendum erit. Ammoniacum aceto fusum manibus diducitur, vt fit luti crassitudo. Fermentum coquitur aceto, hepati duro & lieni. ac fortius acetum in quo tritum hyssopum, thymum pulegium, & similia maduerint. E lini semine hydrelæo cocto, & adipi mixto: althææ radice arida trita, vel inde rasa parte medullacea, resinæ momento mediocre fiet malagma.

πάρυγρον.

Πάρυγρον recens (si quid phlegmones) inueteratum alioqui. Heræ & veteribus laudatum est. Adipis suilli recentis & bene purgati vnc. quadraginta quatuor: ceræ vnc. vigintiquatuor: cerusæ, lithargyri ana vnc. sex. liquabilibus fusis reliqua trita misceantur.

Aliud πάρυγρον.

Aliud, Lithargyri, cerusæ ana vnc. tres: succi seminis lini, olei, ana vnc. viginti, ceræ vnc. octo: adipis suilli vnc. quatuordecim: Colophonię vnc. octodecim: pernionibus, & callosis rimis calcaneorum competit.

Διαλθαῖον veterum.

Διαλθαῖον, carbunculis, clauis, furunculis: litharg. olei, ana lib. vna: galbani libræ dimidium, ceræ terebinthinæ, ana libram vnam, radicum altheæ, fasciculos quatuor: litharg. diu ex oleo teritur in mortario, cera & terebinthina fusa commiscentur: postremo radices tusæ ligneo pistillo concorporantur.

Mnasæ secundi ordinis.

Radicum althææ & liliorum, ana vnc. duæ coquantur in hydrelæo ad aquæ consumptionem. tum ℞. olei indè expressi, adipis suilli, lithargiri, ana libram vnam: litharg. ol. coquitur dum non inquinet, & adeps cõmiscetur. Colophoniæ purissimæ vnc. duæ: ceræ albæ vnc. quatuor mastiches vnc. vna olei, quod sufficit, vt sit iusta crassitudo. Terebinth. ceræ, ana vnc. nouem: galbani, nitri, ana vnciam; thuris pinguis, sesquunciam

ciam: medullæ cerui, vncias duas: propolis pinguis, sesquunciã: olei laurini, sepi vitulini, ana drachmas duas, vel eo plus, vehementer molliet, atque discutiet. Violentum quod sequitur, tantùm rusticorum, & iam præmollito scirrho. Caprinum stercus solutum oxycrato, polentæ iunges, & affuso si vis oleo, cataplasma finges. Stercoris caprini vnc. duæ: radicis cucumeris agrestis, ficuum immaturarum, ana vncia vna: staphios, agrias, bdellij, farinæ fabarum, amygdalarum amararum, ana drachmas quatuor: fæcis olei antiqui, quod sit satis ad emplastrum. E veteri caseo, ac iam putri, potentissimum fit remedium. Subigitur caseus, è iure in quo suilla perna bene pinguis coxerit. Tophos mollit quasi miraculo coccum cnidium desquammatum, cum myrrha & aceto tritum. Διὰ χυλῶν. Aquæ sext. viginti [Orib. duodecim] radicum althææ recentis, lib. tres: [Orib. quatuor] fœni græci, seminis lini, vnciæ nouem: [Orib. vnc. octodecim] radices purgatæ tusæ, diem integrum macerentur aqua, postridiè fœnum græcum lotum fideliter & purgatum adiicitur: tertiò lini semen similiter lotum eadem aqua in qua reliqua etiamdum madent, immergitur, quarto die coquuntur omnia ad crassitiem, tum expressa & traiecta colo materia vsui seruatur. Iam verò ℞. olei pinguis æstate lib. septem & semis. hyeme lib. quatuor: succi prioris lib. quatuor: mixta in primis coquito, dum bullæ extent, tum litharg. triti lib. duas sedulò commisceto, agitato bene puro foco, bullire finito dum non inquinent, & medicamentum colorem flauum iucundumque trahat. Hoc sublatum igne conuoluito rude, manibus subigito, in pastillos fingito. Vsus tempore ℞. pastillorũ vnc. duas: ceræ, olei, ana vnc. vnam colliquato. Potest medicamentũ aliis malacticis vniri, tam efficax, vt hoc vnum sine aliis chirurgo satis esse possit: glutinat superficialia vlcera solutũ rosaceo, vel myrtino: alias implet, & cicatrice tegit. Liquatũ chamæmelino, vulnera neruorum inflam

Διὰ κοπραγίας Gale. & Auic.

E putri caseo.

Διὰ χυλῶν

Vis medicamenti Διὰ χυλῶν.

inflammatione liberat: podagricis quouis tempore opitulatur: veteres vteri phlegmonas persanat inditum pessario.

Διὰ χυλῶν Oribasij.

E semine lini, fœni græci, hordei radice altheæ, vt prius maceratis, coctisque succus exprimitur: tum libris duabus succi, adduntur litharg. olei, ana libræ duæ: ceræ vnciæ octo: lithargyrum cum oleo diu teritur, & cum cera leniter concoquitur, infuso oleo postremò succus adiicitur, versantur omnia, & sedulò commiscentur. Sunt & alia διὰ χυλῶν malagmata, vt Alexandri è psyllio, quod Aëtius describit: & Magnum Mesuæ ad strumas sine gummi, & gummosum quodque paruum, album: & magnum, passim conficiuntur. Paruo vtendum in duris inflammationibus: album mediocres scirrhos adiuuat: magnum reliquis efficacius est. Est & διὰ μελιλώτου veterum & recentiorum dialthæas de muscillaginibus. Oleo è maiorana & sicyonio, aliisque id genus molliri possunt, & adiecto galbano, & similibus, fortiora reddi. Priuatim conueniunt duris inflammationibus mammarum, violaria & altheæ folia hydrelæo cocta, adipe vituli conteruntur ouorum vitelli duo, infecta croco commiscentur. Hœdina capita, veruecini pedes cum althæa & violaria percoquuntur: in expresso succo, oryza bene munda, & asperiore linteo attrita, decoquitur: butyrum recens iniicitur: postremo cùm iam corpulenta pulticula est, ouorum vitella croco tincta commiscentur. Plura malagmata septimo de compositione pharmacorum κατὰ γένη, & decimoquinto Aëtij describũtur. Sed octauo κατὰ τόπους alia sunt: quæ siccant, contrahunt, indurant, nec emolliunt: quanquam malagmata & Asclepiadi, & Andromacho appellata. Quæ verò malactica, corpulenta & emplastica sunto, si neque dolor, neque phlegmone prohibet. Locus oleo fouendus, ex quo subiiciatur malagma remollitum pingui vel oleo, ne celerius exarescat, tum enim reuellen-

Malagmata quæ vsurpanda.

dum

dum est, & aliud imponendum, alio qui pluribus diebus hærere conueniet.

De suppurantibus. CAP. V.

IAm hoc genere vtẽdum nobis est, cùm ab aliis remediis desperatio est. Ac ferè maiores phlegmonę suppurãt, pulsant, dolent. Dum pus conficitur, inquit Hippocrates, dolores fiunt ac febres. Suppuratis, omnia ferè conquiescunt. In suggillatis hęc eadem remedia sæpe conueniunt. Sunt autem natura modicè calida & humida, iisdem limitibus circũscripta, quibus temperiem hominis definias, Ideoq́; eligenda materia, quæ naturæ corporũ elementari familiaritate cõsentiat. Emplastica sunto διαπυητικὰ (sic enim hæc appellant vt ἐκπυητικὰ & πεπτικὰ) vt præclusis inde spiraculis, natiuum calorem inhibeas, in quo concoquentis naturæ robur est. Ita substantia quidem calor augebitur, neq; qualitate crescet: solidæ partes confirmabuntur, insitus humor saluus persistet: dissipabitur verò, qui inanibus spatiis alienus est. Ex quo vitium concoquetur, & consuetudine partium similarium exalbescet, fietq́; tãdem pus album, lene, & vniforme: quod quia alimento esse nõ potest, exesa cute vias sibi faciet, atq; ita effluet. Nõ absimili ratione χαλαστικὰ vocata ἐκπυητικὰ fient, si accesserit crassities partium: eodem modo quæ leniũt, calfaciunt, & adstringunt. Emplastica modicè calida, omnia concoquunt. Præit in iis, quod est tenue: reliquum verò vel contracta, vel illita cute vias intercipit, ne quid spiritus exhalet. Contrà verò si exspirat calor, nec emplastica materia est, nihil suppurat, & aliquandò alienus calor succenditur, vndè putredô. Echecolla per se hærent: reliqua verò vel gũmi, vel resinis implicanda, vel commodè alliganda sunt. Malactica calidiora sunt, & leniter siccant, insitumq́; humorem paulò minuunt: quo nomine à pepticis distinguẽda, ne similitudine fallãt. In pepticis

Quandò & vbi præcipuè vtendũ.

Natura suppurantium.

ἐκπυητικά.

χαλαστικὰ fiunt ἐκπυητικά.

Malactica quomodo differant à pepticis.

vitan

Vitanda. vitanda, quæ detergent, & vehementer calfaciunt. Nihil enim quod valde discutiat, pepticum est: & quod deterget, poros expurgat, quos illinere oportet. A siccantibus metuitur, ne frugi materiam exorbeant: multò magis, si prætereà calfaciant. Neque verò contra nos faciet, quòd in hystoriis medicorum permulta peptica sint, quę mixtis diaphoreticis, detersoriis, atque siccantibus temperentur. Qualitas enim rerum mixtura retundi potest, & multa vitia eodem tempore interdum coëunt, vndè varia misceri necesse sit. Ac sæpè facit abscessus natura, vt acria etiam misceamus. *Materia.* Peptica sunt, *Aqua.* aqua temperatè calida affusa parti: modus est, vt indè erubescat locus, ac leniter extumeat. Nimium fit, si indè subsidet, aut expalleat. *Oleum.* Hydrelæo, & oleo pingui ac dulci, modicè calido, & butyro similiter vtendum est. *Triticum, farina, panis.* Triticū ore præmansum, saliuaque hominis commolitum rusticis corporibus conuenit: leniora sunt, farina tritici, & inde panis, perpurgata furfure: dissoluenda aqua, oleum, vel butyrum additur: coquuntur omnia vt fit cataplasma quod lenit inflammationes vulnerum, & celeriter maturat. Vbi calor aliquis superest, minùs cocto pane ac recenti, quem vel hydrelæo, vel pauciore oleo insperseris, vtendum erit. In contumaci vitio, sed minùs calenti, panis siccior vberiore oleo molliri debet. Panis conditus sale, efficacior est. *Farina hordeacea.* Farina hordeacea per se inutilis, verùm quæ bene purgato grano extunditur, & castratur furfure, eodem modo quo triticea comparari potest, hydrelæo cocta, cōspersa oleo, mixta butyro: sic enim pus faciet, & calidioribus phlegmonis conferet, præsertim hydrelæo cocta. *ὠμήλυσις.* Tale fuit cataplasma veterum ὠμήλυσις, vel ὠμήλυσις ex farina hordei, quod priùs tostum non fuerit: quanquàm etiam licentia quadam ad alia farinarum genera nomen transtulerunt. Est & alia ὠμήλυσις ex farina hordei, fœni græci, seminis lini, in sapa coctis ad glutinis corpus, adiectis interim duobus vel tribus

bus

bus vitellis. *[Adeps.]* Adeps suillus phlegmone familiarissimus, deindè vitulinus. Taurino & caprino in duris frigidisq́ tumoribus vtendum est. Leoninus, & reliqui huiusmodi, inutiles Gallinaceus, & hoc paulò acrior anserinus vsurpari potest. Pix & resina in feruenti phlegmone, rosaceo: in frigidiore, vetere oleo, Sicyonio, vel simili liquanda sunt. *[Pix.]* Pix arida, qualis Coracina & Colophonia, vberiore oleo dissoluitur: pauciore, quæ liquida est: mediocri, quæ naturâ mollis, digitis cedit, lentoris particeps, qualis olim Brytia & Lycia. *[Picatum ceratum.]* Picatum ceratum, & anodynon, & pyopeon est, ideoq́ inflammatis vlceribus conuenit. Resina sit terebinthina, & lentiscina. Cera languidior, resina acrior, confusa ad suppurandum valent. Eluantur priùs, si quid acrimoniæ conceperint: molliantur oleo, vel butyro, cùm exaruerint. Oesypon veteres in pepticis censuerunt. E flore lilij succus exprimitur, suppurationes concoquit, & vuluas mollit, quod mel, & syrion veteres appellarunt *[Syrion.]* Siræon verò melligo è coctis caricis detergendo & molliendo idoneum est. *[Siræon.]* *[Decoctũ caricarum.]* Decoctum caricarum lenissimum est, quod maximè coquit, ac digerit: In aquæ sextariis sex, pinguium caricarum lib. quinque decoquendæ, dum sextarij duo reliqui sint: magis maturabis, si indè pista farina triticea, cataplasma finges. *[Cataplasmata.]* Vbi verò digerendum magis, ac refrigerandum, hordeacea melior est. Eodem modo althææ decocto, & vuæ passæ succo, farinas vel panem purissimum incoques, & indè cataplasmata intinges croco. *[Crocus.]* Crocus coquit, & leni adstrictione confirmat partes, & poros contrahit. *[Melligo passæ vuæ.]* Pinguissimas passas, exemptis nucleis, per noctem aqua macerabis, postridiè coques ad melliginem. *[Efficaciora remedia.]* Inueteratis & callosis tumoribus conueniunt, colla librariorum quæ fit è purissima farina: viscum aucupatorium, styrax pinguis, ladanum, galbanum, thus in corporibus temperatis

molle,

molle, album, pingue, dumq; māditur, minimè friabile, Rhodinum & myrtheum in calidiore & dolenti phlegmone misceri possunt: vt pix, resina, viscū, colla, & similia: vbi peruicax malum & platismata diutius hærere necesse est. Miscentur quoque stercus suillum, columbinum, caprillū, nitrum. Etiam notum mulierculis remedium, pueri stercus calidū, duris & inflammatis mammis: aliis quoque partibus impositum. Certum experimento est, breui tempore concoquere. Ac in fæditate excrementorum auxilia inuenta sunt: furūculos & parotidas mollit, ac suppurat cataplasma è coctis ficubus, calce, iridis radice, vel nitro. Omninò si nitrum desit, sale torrefacto in mollioribus: vsta fæce vini, vel aceti, quæ acrior est in durioribus, vtendum erit. Fex sit recēs, nam celeriter exolescit: vulgò etiam nota est medela è cepis cineribus coctis. Tetrapharmaco veterum primas tribuit mouendo puri, non aspernabilis autor Cornelius Celsus. Idem remedium à Græcis suppurando vsurpatum. Constat pice, resina, cera & adipe: vsus tempore, oleo, vel butyro subigitur. Pix sit mollior, resina fricta, vel Colophonia, quæ in teneris corporibus oleo molliri potest: cera pinguis, adeps in mollibus naturis, vel suillus, vel vitulinus: in durioribus, taurinus, vel hircinus. Hoc tetrapharmacum Paulus basilicon, Scribonius emplastrum Aristi nigrum appellauit, & aliud basilicon descripsit. Tetrapharmaco thus additum facit Macedonicum, quod & pepticon est. Basilicon minus, hoc imbecillius commutato adipe in oleum, quanto adeps oleo efficacior est. Sic oleum quoque, variè commutare licet. Oleo rhodino, myrtino, vel simili, tetrapharmacum durius molliatur, vt corpus & affectuum natura exigit. Mirabile hoc ad molliendum & suppurandum. Ceræ terebinthinæ, medullæ, cerui, adipis vituli, anserini, bubuli, butyri recentis, mellis optimi, olei rosarum, myrrhæ, ana vncia vna. Myrrha cum melle subigitur, & prunis leuiter

Loco nitri.

Tetrapharmacum.

Macedonicum.

leuiter incoquitur, ex quo reliqua adiecta sedulò misceantur. Picis vnc. vna: ceræ vnc. tres; axungiæ veteris purgatæ vnc. sex: adipis taurini, œsypi ana vnc. tres: resinæ pineæ, vel magis piceæ vnc. quinque: liquatis vtitor. Resinæ vnc. duodecim: ceræ æruginis rasæ ana vnc. 8. sæpi vituli vnc. duæ: aceti, mānæ, ana vnc. 1. manna & erugo cum aceto liquantur & conteruntur: reliqua dissoluta commiscentur: mollit, coquit, purgat, digerit. Ceparum & alliorum coctorum in cinere ana lib. vnā: vitellorum numero quinarium: radicis lapathi coctæ lib. dimid. farinæ, fœni græci, vnc. tres: fermenti vnc. duas, axungiæ lib. vnā: fiat corpus. In frigidis & crassis humoribus conuenit. Locus oleo peptico, succo, vel hydrelæo foueatur, sympepticon medicamentum inducatur, mollis stuppa, vel lana succida superponatur: omnia decussata fascia colligentur, vt qua parte diuisa facia est, conus abscessus aduertat, nec affectum locum opprimas: semel in die vel rariùs cōmutari debet, nisi vel dolor vrgeat, vel pharmacum exarescat, ita verò formari sympeptica oportet, vt neque liquidiora diffluant, neque corpulēta nimis locū opprimant. Iustū corpus est cerotomalagmatωn & emplastrorum, ac quod antè dictum est ἐχέκολλα & glutinosa esse melius est, vt per se sine vinculis hæreant: quanquàm & emplasticis lanam succidam, aut mollicula splenia super dari & omnia colligari nihil prohibet, idq́ue hyeme magis & frigore.

Viride Andromachi.

Vtendi modus.

De aperienda vomica.

CAP. VI.

Noxæ suppressæ saniei

Væ suppuratio, sponte sua non rumpitur, ferro, igne, vel medicamentis aperienda est. Alioqui serpit sanies, & cuniculos agit: venas, neruos, arterias, & vicina corpora depascitur: atterūtur ossa, & cariem ducunt, liuescit cutis, & in rugas quasi senio marcescens contrahitur, idq; metuendum magis

in digitis, articulis, partibus corporis, quæ in decliue patent. Sic enim parotides femorum, abscessus in fistulas cauãtur, & quæ facilè putrescunt, qualis anus est, os, & loci genitales. Quare etiãsi tumor nondũ satis maturuit, ea pericula ferro anteuertunt, multò magis si pestifera aut virulẽta materia, vomica includitur: quanquàm animaduertendum, vt ne nimis citò. Nunquàm enim vis naturæ gratìs inferẽda est, sed semper aliquid beneficii, nihil maleficii

Cautio.

proponi debet. In vomica quæ tardiùs erupit, membranæ, neruacea corpora, & alia semiputria sæpe occurrunt, quæ nec intempestiuè rescindenda sunt. Sua enim putredini maturitas est. Alioqui noua inflammationis & conuulsionis pericula creari solent. Neque perpetuum est aperire vi, quod supuratum est: sed si nullum in mora periculum apparet, diaphoreticum remedium imponendum, quo loco mollior abscessus est, & digito cedit. Sic enim sanies exugi potest, idque faciendum magis, cùm alta parte vomicæ, non decliui, suppuratio se colligit.

Animaduertẽda in vsu ferri et ignis

Quòd si ferro, vel igne vtendum est, prius animaduertere oportet, ne quod vas insigne, neruus, tendo, vinculum, ne quid neruosum, quales membranæ quædam sunt, aut potiùs lati tendines conuulnerentur. Parcendum etiam quibusdam partibus, quæ vegetiùs sentiunt, & à quibus vis ignis ad principia transeat celeriùs. In musculis fibrarum interstitia cultello ligneo, vel digito diducenda, ne fibræ præcidãtur: idq; cùm in profundo sanies resedit In his omnibus anatomica disciplina opus est.

Vbi cauteria periculosa.

In capite.

Cauteria periculosa, occipitio, tẽporibus, & vbicunq; caluaria mollior est, vbicunq; vel exitus neruorũ, vel aditus vasorũ est: nec ea ipsa oculus sustinet. In cranij fracturis, vbi modiolis, cycliscis, terebellis, via puri fit, à suturis neruorũ radicibus molliori osse ferrũ declinamus.

In collo.

In strumis, & colli abscessibus, à carotide arteria, vena sphagitide vocali neruo abstinendum. Illinc hæmorrhagia, quã ęgrè supprimas: hinc vel omninò mutus, vel certè se-

mimutus

mimutus homo relinquitur. Exteriore parte humeri tendo est, qui ignem ferrumque non sustinet. In empyicis & deploratis pleuriticis scalprum & cauterium inferiore parte mesopleurij collocamus, quia videlicet superiore vena, arteria, neruus est. In extremis ilibus multi sunt tendines, multa vasa coëunt ex quo vomicas hac parte prudenter aperire necesse est. Inuritur carnosus podex, & ferrum sustinet non ita, quòd illic neruaceum est. Eadem ratio in genitalibus seruari debet, vbi ab arteriis cauendum, quæ illuc plurimæ coëunt, hiántque maioribus clausulis: nam indè hemorrhagiæ non ita facilè supprimuntur. Sub natibus, neruus est, qui si iuxta suppurationem præciditur, aut nudatus violatur frigore, subiectum crus stupidum relinquit. Idem animaduertendum in reliquis partibus, ne nudi maneant nerui, & frigore contrahantur. In bubonibus glandulæ sunt, quas perreptant venæ & nerui. Ideóque si quandò inurendum, apprehendenda priùs cutis est, & in vulneribus, quæ ferro fiunt, eadem ratio seruari debet. Hoc reliquis partibus commune est, quibus subiectæ venæ, nerui, & arteriæ. In articulis perpetuò suspectus ferri & cauteriorum vsus. Ideóque ischiadicis inferiore parte quàm malum est, ignem adhibemus: in perinæi tumoribus qui inciduntur, summopere cauendum, ne quid intus vulneres, quod posteà egerrimè glutinetur. Hæc omnia pericula facilè declinabit, & alia, quæ breuitatis studio omissa sunt, quisquis in anatomicis operibus fuerit exercitatus. Alioqui sæpenumerò errare necesse est. Et quia non semper similiter, sed variè, nerui, venæ, arteriæ, in corpus diducuntur, si quid è profundo rescindendum ferro, lente quidem, & perpetuò duce oculo culter dirigendus est. Id quod in strumis, & vbi pus altius desedit, facere oportet. Primùm ergo cutem nudabis, si quid vasorum aut nerui occurrit, idipsum digito, vel ligneo vetuculo

In exteriore humero. *In mesopleurys.* *In ilibus.* *In sede.* *In genitalibus.* *Sub natibus.* *In bubonibus.* *In articulis.* *In ischiadicis.* *In alto pure.*

separandum distinctis fibris, nec ita momentaneis membranis, quibus illa inter se coniugantur. Atque vbi ad locũ perueneris, in quo colluuies latet, & iam omnia tuta sunt, opportunè parti gladiolum infiges, & ita vomicam repurgabis. In reliquis vomicis videndum, vt quantum oporteat, culter descendat. Profundius vulnus hæmorrhagias commouet. Superficiale sæpenumero frustra est. Eodem modo cauterium superficiem exurit, vel altiùs imprimitur. Et hoc quidem in molliore corpore mollius, quale è subere, & quibusdam radicibus confingi potest. In metallicis aureum æneo & ferreo clementius est. Sed de his alio loco pluribus. Rectum verò, an transuersum, vel obliquum vulnus esse debeat, figura partium, flexus, rugæ, fibræ primùm indicant, quemadmodùm consilium iuuant subiecta vasa & corpora: prætereà in collo, qua parte eunt vena, arteria, & neruus, rectum magis quàm transuersum adigitur. Alioqui transuersum meliùs. In fronte è rugis transuersum fit nec ita profundum, quia mẽbrana subest: aliis rectum placuit magis. In inguinibus è flexu trãsuerso ducitur: duplex interim angustum, & oblongum in myrti folium. In ventre, nisi flexus prohibeant, vt sunt fibræ musculorum. Eodẽ modo in reliquis. Simplex aliquandò sufficit decliui parte, duplici aliquandò & trigono opus est. Atque omninò ea parte scalprum imprimitur, quæ mollior digito cedit, magis acuminatur: & qua commodiùs sanies effluat, ὑπόρρυσιν appellant exanitionem: vel vt alij, exaniationem, in qua & ἐπιδιαίρεσις est, & ἀντιδιαίρεσις. Nam vbi propensa parte foramen est, facilè purgatur sordes: vbi verò in sublimi, restitare solet, deorsumq; subsidet, & sinuat: siquidem vomicosa pars nequeat pro arbitrio commutari. Quale est in trunco corporis, ac ferè capite & parotidibus. In manu & crure, etiamsi altiùs os vlceris positum sit: poterit tamen ita inclinari, vt sanies liberè excurrat: túmque manus quidem è mitella

Cauteria.

Figura vulnerum.

ὑπόρρυσις.

ἐπιδιαίρεσις.

ἀντιδιαίρεσις.

suspēdi debet, vt carpus gibbero sit altior. Crus autem puluino innitatur, sublato genu & decliui in coxas femore. Vtrumque ea ratione collocandum, vt sine dolore ita persistat. At si cui parti id denegatum est, nec ea potest pro libidine conuerti, aduersa parte vulnus inferendum, quod ἀντιδιαίρεσιν appellant. In aliis quoque manu & crure, quæ commodè inuerti possunt, quum sinus longior, cuniculosum vlcus, sordes vberior etiam aduersa parte lanceola immittitur: vt duplici exitu dato, vitiũ celerius expurgetur. Est cum ab ore vlceris ad fundum ducto gladiolo tota cauitas detegitur: vt in fistulis: nonnũquàm angustius orificiũ ferro ampliatur, aut quod amplum quidem sed rotundum, aucto vulnere in longum, aut aliter deformatur. Sed hoc non tam purgando, quàm glutinando fit. Quibusdam locis plurimæ concurrunt arteriæ, plurima vitalis spiritus materia est. Hic paruo vulnere contentus eris, ne confertim ac semel erumpēte sanie simul, magna vis spiritus diffluat: vnde animi deliquia, & nec opinatæ mortes consequantur. Et hæc quidem de ferro & cauterio in aperiendis vomicis breuiter dicta sint. Reliquum est, vt eodem compendio de medicamentis quæ aperiunt dicamus: quibus ideo vtēdum, quia mollior æger est, quàm qui vel ferrum, vel cauterium sustineat: quanquam medicamenta hæc cauteria quædam sunt naturâ quidem caustica. Ideoq́ à quibusdam veterum cauteria frigida vocata, à recentioribus potentialia: cauteria quidem quia reuera vrunt: frigida, vt ad ferrum & similia quæ igne rutilent comparentur. Neque tamen sic vrunt: vt quæ caustica & septica postea describentur. Theriaca igitur adhibita, vomicas aperit: vrticæ semen è vino tritum, frangit, purgat, incarnat, cicatrice tegit. Caulium radices vstæ, tritæ, & vetere axungia exceptæ, ita è radice cannæ, volutis ostracodermωn, & testis prius crematis: adeps collectus è ranis viridibus arboreis: lac

Cautio.

Medicamenta aperientia vomicas.

ficulneum,& tithimalli,cantharidum puluis,batrachij caulis,& folia: caninum ſtercus album tritum: terebinthina,vel adipe vetere concorporātur. Melligo anacardina ſimiliter excepta. Sed hæc ita inſiſtere oportet, vt aperiant,nec cruſtas ducant. Mixtū eſt, Fæcis, cremati vini vnc. duæ: fimi columbini, propoleos,ſalis torrefacti,æruginis,ana drach. tres: aquæ marinæ,vel in qua ſubduplum ſal illiquauerit vnc. vnam: olei antiqui,aut feruefacti, vnc. duæ: arida ſeorſum tundito, æruginem, fecem, ſalem in mortario ſimul terito: tritis in pluuiſculum aquam conſpergito,& iterùm oleum miſceto,vt fiat vnum corpus. Ex quo fictili vaſe placido igne omnia coquito,dum tota exhalet aqua: poſtremò præmollitā propolim imponito: & vbi ſublata igne paululum refrixerint,columbinum fimum inſpergito, puſillæ plagulæ,& oblongæ, quantum medicamento opus eſt, inducito, & conuenienter adaptato: tum amplius ſplenium malagmate illitum ſuperdato. Fimi columbini, nitri, ana drachmas quatuor: caricæ, ſeptem: quibus arida trita cōmiſceto, ac bene pinſito, inducitoq; vt priùs: quòd ſi durius medicamentū videbitur, purgatam axungiam & mel coniungito. Arſenico, puluere angelico, vel vocato mercurio, prudenter vtendum eſt, vt habeatur ratio corporum & vomicarum. Excipiantur butyro,axungia, terebinthina,viſco. Superponendum folium ex iis quæ leniunt,vel molliunt: alioqui ſplenium epiceraſtico,vel malactico illitum. Obſeruandum in vſu horum medicamentorum, vt æſtus vomicæ.& phlegmones acquieſcat: vt quantum vulnus eſſe velis, tantum ſplenium conſtituas, in quo aperiens pharmacum poſitum eſt: videndum ne venam,neruum, arteriam violes,ne diutiùs relinquas. Quòd ſi dolor acciderit,nō cōmittendum diutiùs vt vexetur æger, ſed ſtatim reuellendum pharmacum, & leniendus dolor eſt,pauloq; clementiùs agere oportet. Minùs vexabit pharmacum, priùs fota parte laxante remedio.

medio. Epicerastico iam facto vulnere, temperandus calor. Plura libro decimoquinto Aëtij, & capite de pyroticis.

De purgantibus. CAP. VII.

Ratio purgandi.

Sequitur: vt purges. Ac si vomica dehiscit foras, neq; fistulosa est, molli flocco, vel linteolo tum sinum ipsum, tum labra vlceris expurgabis: deinde medicamentis in concerpto linamento cauũ implebis, dum rubens, ac nimium neque siccum, neq; humidum cauum extiterit. Quòd si non ita expositũ vitiũ est, sed intus latet difficilior cura est. Et si quidẽ capite includitur, neq; per aures, nares, vel aliter diffluit modiolo, cyclisco, ac terebellis patefacere viã oportet. Ad thoracem vnica ferè via est ab ore per asperam arteriam, nisi vulneris orificiũ in superficiem veniat: hic pyulcis collyriis, suctu suppuratio exorberi potest, iisdemq; machinis, vel melicratum: vel aliquid tale inijcere licebit, vt aliquid sputis repurgetur. Ad ventriculum, & intestina prima per gulam aditus est. Clysteribus intestinum crassius expurgabis. Medicamenta verò καθαρτικὰ detergeant modicè, & siccent. Detergenda sordes, quæ corruptelâ corporis concrescit. Exiccanda sanies, humidumq; recrementum, quod stata naturæ lege ab alimento partis reliquum fit, aut aliunde illabitur: ac ῥυπτικὰ peculiariter appellant, quibus vis purgandi data est. Vitanda quæ adstringunt, vnde sordes pertinacius inhæreat: quæ laxent, vnde robur partium elangueat: acria vt quæ colluuie sordiũ cauũ impleant. Sale, & eadẽ materia ideo abstinendum, quia vt detergeant, adstringunt tamẽ & sordes impingũt, ac sæpenumerò vellicant. Hæc autẽ ita inaudire necesse est, si non serpit vlcus, atq; putredine vicina depascitur: si nõ est callus, aut aliquid tale vnde cõsilium euariet. Vt sunt corpora, & sordes vlcerum, ita qualitas remediorum distingui

Καθαρτικὰ

Triplex excrementum vlcerum.

Vitanda.

Scopi distinguendi remedia.

debet. Adde quòd vel recens, vel inueteratum malum est. Molli corpori, recenti malo, nimium neque sordido, neque humido, parti præterea sensus acrioris leniora auxilia conueniunt. In contraria conditione, contrariis consiliis locus est.

Animaduertendum.

Quòd si pars aliqua apostematis maturuit quidẽ, & pus reddit, alia verò cruda est, huic sympeptica, illi cathartica: si quid durius, illic malactica: si quid phlegmonodes, lenictia suis quæque locis eodẽ tempore accommodabis.

De ratione abluendi.

In purgando plurimùm valet recta abluendi ratio, de qua obiter dicẽdũ est. Vbi ergo molli vellere, vel lintheolo sinũ & labra exterseris, si præterea abluas, magnoperè curationem adiuuabis, vt ad cætera per se natura sufficiat. Itaq; si sanies acris est, sero si copiosa sordes, melicrato: si multa simul, & acris, sero in quo sacchari octuplum, vel tantundem mellis diffusum sit. Cùm iam cœperit cauũ esse purius, œnomelite: post etiam vino è dulci austeriusculo vtendũ erit. In fœtido sinu putri & cruento, oxycratũ conuenit. Acetum, oxymeli, œnomeli dilutũ marrubij, absinthij, aloës, myrrhæ, pauculo conditum melle putredines efficaciter iuuant, & assato melle vti, melius fuerit. In fluxis, humẽtibus, & malignis vlceribus, ex atramento sutorio, & caricis in cinerem vstis, puluisculus œnomeliti inspergitur. Nec improbãdum ligni sancti remedium. Alij œnostagma probant, quia siccat, & putredinem prohibet, cui aliquid mellis infundere licebit. In nomis, phagædenis, chironiis, & omnino malis vlceribus, veteres vsi sunt iis, quæ & detergeant, & adstringant, sed hæc rectè diluas, vt liquida infundantur. Ideoq; aqua aluminosa, vel in qua malicorium, myrta, ceteraq; eiusmodi coxerint, vsurpari possunt: verùm melius fuerit detergente materia prius expurgare, quàm adstringentia iniicias. Lixiuium è calce sæpius elota terget & siccat, nec sine re laudatum est. In callosis, ægrè cohærentibus, cuniculosis, nimium sordidis, ex cinere ficus, tithy-

malli

malli aliisq́ id genus lixiuia fit, qua quotidiè sinus perfunduntur. Cancerosa adimit: quæ è sansa, id est, oliuæ nucleo comparata est. Aqua è larigna destillata, & resinis eiusmodi detergendo idonea est. Melicrati & eorum quæ mel vel saccharum recipiũt, modus est: vt sit decupla sexcupla: vel octupla aqua dilutiore vti oportebit, cùm iam purior sinus est: in sordidiore acrius conuenit. In vlcere satis exposito linteolum prius insuccatur leniter exprimitur, insinuatur cauo: humidiori: exactissimè triti puluisculi insperguntur. Sicciori, & quod sorde offarctum est, eminota vel sine tiltis pharmaca mollia imponuntur: ex quo bene carminato vellere, os vlceris obstipandum est: deinde superponenda mollis spongia: vel quod Syriaca, & iam vulgari lingua cotton appellatur. Alioqui linteo aliquoties in se conuoluto, tota vlceris regio contegenda est. Atque hæc omnia vino inculcabis, & expressa inijcies. Postremò artificiosè colligabis. Omnino tamen cauendum erit: ne quid durius aut grauius vlceri incumbat. Postea verò quàm tempus redierit: in quo vincula soluantur: atque reuellantur indita cathartica recognoscendum sedulò, quanta qualisq́ sordes fuerit. Si enim minor appareat, bene est. Optime verò si purum vlcus est, & iam aliquid carnis succreuit. At si solito magis sordescit, ita distinguendum est. Nam si cauitas maior, nouus calor & dolor adfuerint, id acriori medicamento attribues. Temperabis ergo cerato rosaceo, si maior calor est: si verò flaccidum vlcus apparet, myrtino. Quòd si nihil horum extiterit, magis tamen obsorduerit vlcus, imbecillius catharticum adiecto melle temperabis. Et si humidius, siccantem pollinem sine mollibus insperges. Aliquando verò nimium siccando, & contractum, & exuccum vlcus reperies, qua in re siccantia humido dilues. In summa: iustam pharmaci qualitatem æstimabis, si purum vlcus inde redditum est, si naturaliter sentit locus

Catharticis quomodo vtendum.

Probatio medicamenti.

vlceris, qui sensu præditus est: si modicè rubet, ac nimium neque siccus, neque humidus est. At quicunque sensus caret si non naturaliter sentit, si nimium aut aridus: aut flaccidus est: si pallidus, albidus liuidus: aut niger est, is nondum purus est.

Vermiculantia vlcera.

Accedit aliquando ad sordes vlcerum: vt etiam vermiculentur, quo tempore aloë cremata inspergitur, veratrum album cum melle, polij & absinthij puluis cum pice imponuntur: vel nuclei persici è persicariæ succo pisti: plantago arefacta, centaurium minus marrubium, calamyntha porrum, & similia vsurpantur. Arida teruntur: vel inde exprimitur succus. Eidem rei lixiuium conuenit, vrina tilta denique imbuta ieiuni hominis saliua.

Cancerosa.

In cancerosis cancri fluuiatilis cinis cum cadmia, aut cerato inditur, Irionis semen conlæuigatum melle, lens cocta cum melle mel in tegula torrefactum: & solani succo madidum: oleæ virentis surculi exuccati, malicorium vstum, Aizoi succus vmbilici veneris solani, intybi lactucæ, psyllij, omphacis atriplicis. Exprimere oportet, diu trita materia pistillo, & mortario plumbeis. Eodem modo tritus pompholyx diu conuoluitur, affuso succo qui conueniat. Floccus: aut vermiculus ijsdem succis madidus imponitur: ac sæpius repetitur: vt succi frigus contineat. Sed hæc ad accidentia vlcerum magis pertinent, quanquam & quædam in his cathartica sunt.

Materia.

Repurgant tincta melle linamenta: aridum mel quod melitæis vasis inhæsit, quodq; in tegula crematum est: mel rosaceum, quod & alienum calorem attemperat: serum lactis, terebinthina, cum melle & rosaceo pari mẽsura. Eadem cum butyro neruis vtilis est: liquefieri oportet, & vnà cõmisceri. Iris serpentibus & plenis sorde: marrubij succus conditus melle, ærugo lota, caprinum stercus exustum & è vino pistum desperata sanat.

Radix dracontij.

Maligna curat dracontij radix, colligitur sub canicula, siccatur vmbra, aliquot post diebus secta in taleolas filo

filo traiicitur, atque ita pendens vmbrosa domo, asseruatur: vsus tēpore trita inspergitur: melli mixta vel cerato, ne acrior sit imponitur. Ex eadem radice cerusa factitia clementer purgat. Cicer orobus faba hordeum fresa omnia, & melli intriata: *Lupinus.* Lupinus vstus tritus, & inspersus maligna tibiarum vlcera purgat, implet cicatrice claudit. Testarum, & voluminum crematorum: cinis eorum, quæ ὀστρακόδερμα. Erinacei cinis, amygdala stœchas, anagallis, aristolochiæ radix gentianæ, cyperi vrticæ semen & irionis, humidioribus cancrosis putrilaginosis, gangrænosis, mirificè prosunt. Dipsaci radix in cinerem vsta. Eadem ad melliginem vino cocta, & pyxide seruata. Radices solani cortex, herba succus, cacoëthe iuuant, & nomode vlcera. In summa, quæ nitrosa, & amara: quęcunque ita detergēt & siccant: vt non mordeant, non adstringāt, purgādis vlceribus idonea sunt. Arsenicū, & quæ ex hydrargyro cōficiunt, quādiu acrimoniam retinent irritāt vlcera: sed putredini repugnant, vbi nec adstringentibus: vt alumine scissili: nec mordentibus metallicis simul, & adstringentibus: vt squama æris, ferri stomomatis abstinēdum est. Nā & arsenico, & chrysocolla veteres vsi sunt. *Minium. Mixta.* Minium quod è sulphure & hydrargyro fit, his cōiungi debet. Clemētius: quod cerusa vsta comparatur: vel plumbi gleba sterili. *E sandice.* Secundum genus Græci σανδίκα vocant. Ex quo diuturnis vlceribus & maleficis medicamentum parāt. Sandic. lib. vna: olei dulcis, lib. duæ coquantur lento igne, dum non inquinent. *Ex ærugine.* Aerugo octuplo, decuplo, & duodecuplo cerato mixta. Ceræ terebinth. ana drach. sex: vel vn. vna: olei vnc. tres: vel 4. liquefiāt in vase duplici. Liquefactis adde ærug. drac. 3. Clementius est vsta prius, & lota ærug. *Viride Andromachi.* Potest dupla ceræ terebinthina commisceri: terebinth. libro. 2. ceræ, libr. 1. rosacei, vnc. 3. vel. 4. ærug. vnc. 2. vel 3. Liquatis & coctis reliquis ærugo inspergitur. Quòd plus æruginis recepit, magis siccat

siccat, & deterget: quod minùs, glutinãdo idoneum *Aegyptiaca.* est. Aegyptiaca ferè similia sunt: Aeruginis vnc. 1. squamæ æris, vnc. 2. aceti, vnc. 8. mellis, vnc. 2. Arida cum aceto terito: mel adiicito: omnia dum ruffescãt, coquito: maleficis conuenit. Clementius est, ex mellis, & terebinthinæ pari pondere. *Cera viridis.* Cera viridis in Aegyptiacis numerari potest, trita inspergitur, vel mollita oleo imponitur. Maligna iuuat: Lithargyri libra vna: leniter coquatur in aceti libra vna: olei, lib. duabus. Iam inspissatis adde ærug. vnc. 1. iterum coquantur, dum ruffescant. Mellis lib. 1. aceti, lib. semis: ærug. vn. 1. aluminis, drac. 4. coque ad spissitudinẽ, dũ ruffescat. Alij quoque aliter, modò vsta, modò lota: aliâs etiam vsta, & elota ærugine parant cathartica. Modus sit, vt ne mordeat. Habes χλωρὰ è cruda: κιῤῥὰ è cocta descripta à Gal. primis libris de comp. phar. κατὰ γένη. *Alia è farinis.* E farina hordei, cicerum, fabarum, orobi, cum vitellis, momento mellis, & terebinthinæ, fiat catharticum. Alioqui farinæ conuenientis, vnc. tres: succi apij, absinthij, marrubij, vel similium, lib. 1. mellis, vnc. nouem: ad iustum corpus cõcoquuntur. Hordeacea in duabus partibus aquę, vna mellis rosacei percoquitur: purgat, lenit, calorem temperat: poteris addere momentum larignæ, quàm è succo plantaginis elueris. Farinæ in memoratis succis coctæ, contra cancros & fistulas valent: in laboribus neruorum, terebinthi. conuenienter additur: myrrha & aloë, in putredine: in calore, fabacea & hordeacea præferenda: calidior orobea, & è ciceribus. *Neruis amicum.* Amicissimum neruis, quod sequitur: Resinæ, mellis, tereb. ana selib. myrrhæ, sarcoc. farinæ, fœnig. sem. lini, ana vnc. 1. Liquatis aliis reliqua *Pus euocãs.* commiscentur. Pus educit, & purgat mellis selib. terebinth. vnc. 3. farinæ, fœni gręci, vnc. 1. radic. ireos drachmas quatuor. Puri crassiori, Galbani, ammoniaci, resinæ, terebinthi. sepi taurini, ceræ, olei anti*Puluis oct. ad fistulas.*qui ana in aceto mersa, paulatim fundantur igne. Efficaciter purgat, & siccat, Iris Illyricę, vn. quinq;,

fari

farinæ, orobi, vnciæ tres: mannæ, thuris, calcis lotæ, ana vnciæ tres: aristolochiæ, vnciæ tres, & drachmæ quatuor: terantur omnia in puluerem: fistulas expurgat, & glutinat. Quod sequitur, vetera vlcera repurgat, excrescentem carnem reprimit, cicatricem ducit: Chelidonię, plantaginis, scabiosæ, ligustici, vrticæ, ormini syluestris, ana manip. 1. conquassata, septem diebus in oleo macerantur: deindè cocta exprimuntur: expresso succo adde ceræ vnc. 3. terebin. vn. 6. resinæ, vnc. 2. bulliant ad corpus. Subductis igne, adde sarcoc. aloës, ana vnc. 1. aristolochiæ longæ, æruginis, ana vnc. sex. Fiat vnguentum. Vnguentum Apostolorum variæ describunt: respõdet ferè veneri antiquorum, quo hi vsi sunt, attrahendo, molliendo, glutinando, & cõtra ferarum morsus: quod quia variè describitur, ex Aëtio vertimus, tantùm thure addito, & myrrha. Litharg. vnc. 25. ammoniaci, vnc. 9. Colophon. vnc. 16. æruginis, galbani, ana vnc. 2. bdellij, opopan. ana vnc. 3. aristoloch. longæ, vel rotundæ, thuris masc. ana vnc. 6. myrrhæ, vn. 4. cerę, ol. ana lib. 2. Lithargyron in oleo coquitur, media ebullitione inditur ęrugo [recentioribus, decoctionis fine, vt melius purget] vbi nõ inquinant, puluisculus Colophonię inspergitur. Summotis igne, reliqua ex aceto trita immittũtur: postremo versata in mortario commiscentur. Mellis cocti. lib. 1. thuris drach. 4. myrrhæ drac. 2. Efficacius est, si drach. 1. æruginis, & tantundem terebinthinæ exceperit. Plura ex primo de comp. phar. κατὰ γένη. 14. & 15. Aëtij.

Viride ex herbis.

De sarcoticis. *CAP. VIII.*

Vod iam purum quodq; ἀπερίστατον vlcus est, carne impleri debet. Tale est, quod sordibus purgatũ, modicè siccatum, sine rheumate, dolore, phlegmone, callo, intemperie cõstitutum est. In summa, cui nihil accidit, quò minùs impleri possit. Hic ergo carnem regenerato. Sed hoc

ἀπερίστατον vlcus.

hoc naturæ opus est, quæ carnem è sanguine cōficit. Oportet ergo tātum taleq́; sanguinē naturæ suffici, vt indè carnē procreet. Instituenda vitæ lex: cibi boni succi, vitatis acribus, auis, venatio, suilla elixa dari potest. Vinū in dolore & phlegmone alienum est: datum alioqui modicè, nec ita vetus, aliquandò prodest. Reliquum verò sarcoticis medicamentis perfici debet. *Sarcotica.* Quæ reuerà sarcotica, iustam materiā naturæ cōparant, modicè detergent, siccant primo gradu: vel ita, vt ne nimis calfaciant. Licentiæ est vocare sarcotica, quæcunq; repellunt, tēperant, molliūt, intēperiem corrigūt: in summa, summouēt, omnia, quæ naturæ opus intercipiant. *Vitanda.* In sarcoticis vitāda, quæ adstringūt, immodicè siccāt, quęque acrimoniā mordicāt. Illa frugi humiditatē partiū, & materiam carnis ebibunt. Acria colliquant, & aucta sorde vlcera amplificāt. *Distinguenda materia quomodo.* Seligēda materia, quæ naturæ corporū & partiū conueniat. Nec si quid Dionis vlcus impleat, statim & Socratē iuuare potest: Nec quod in glāde carnē instaurat, protinùs & præputiū incarnabit. Finge Socratē, cui femur vlceratum sit: thure alioqui sarcotico putredinem gignes. Aristolochiæ puluere carnē restitues. *Thus & Aristolochia.* Etenim Aristolochia carnē generat, vbi thus sordes cōmouet. Ac rursus Dion sit paulò humidior tēperatis: huic thus commodū, Aristolochia inutilis est. Thus quod in Dione carnē constituit, in humidiore, vel sicciore nihil tale efficiet. *Natura partium.* In siccioribus partibus, sicciora: in humidioribus, minùs siccantia vtilia sunt. Ideoq́; & pręputio, & toti pelli, quæ colem induit, sicciora: peni, & glādi minùs siccantia conueniunt: carni etiam, quæ minùs siccent: oculo minùs, quàm nari: huic quàm auri. Sinus humidior, sicciore: aridus minùs siccāte curari debet. *In ossibus nudatis.* Nudatis ossibus vitanda pinguia, aridis vtēdum, vt carne impleas. *Vlcera pudendi.* Vlceribus pudendi, quæ humidiora sunt, anethum vstum inspergitur, cucurbita sicca, vsta, pompholyx, lapis hæmatites, pini cortex: horum aliquid in pollinē tritum, & mānæ momento

mento mixtum. Quæ verò madida nō sunt, aloë sicca, & mannæ portiuncula incarnantur. Eadem ratio in ano, & eius naturæ partibus seruari debet. Omnia ergo remedia suis finibus distinguenda, & naturæ partium vlcerūq; accommodanda sunt.

Signa imbecilli sarcotici, & acrioris.

Languidius sarcoticum, vel saniem aceruat, vel mollem carnem, flaccidamq; gignit. Efficaciore cauū exarescit, vel callosum germen enascitur. sæpè etiam excitatur dolor, & grauiter vlcus arroditur.

Sarcotica impropriè.

Sarcoticorū genus, quod multa perficit, sæpè vsurpatur: quia videlicet eo cura celeriùs absoluatur. Quod volumus subiecto exēplo intelligas, idq; in vsu reliquorum pharmacorum semel dictū sit.

Viride Gal.

Glutinat, siccat, deterget, & carne implet: Strobilinæ vnc. 3. ceræ vn. 1. æruginis rasæ drach. 4. thuris masculi drach. 2. aceti, quod sufficit: æruginem pluribus diebus conterito: thus vno die: tum cæteris, liquatum cōmisceto: gangrænis nomis putrilaginosis, & vetustis conuenit. Fiet clemētius, strobilina mollita priùs, rosaceo: vel terebinthina, strobilinæ loco mixta. Quòd si terebinthina careas, quod sępè fit, larigna, quæ omninò terebintinæ similis est, vtendum erit. Alia larignæ differētia, cæterà quidem terebinthinæ similis, sed gustu mordacior. sensu acrior, & odore grauior est. Mitius quoque fuerit cerato mixto, cera lota, diutiùs trita ærugine, aceto, non ita forti, sed vinoso: postremò, si æruginem minuas. Atque vbi vincit, consilium glutinandi sit thus pari pondere cum ærugine: si magis siccandum, lithargyri, vel similis metallici bene triti partem aliquam commiscebis. Ex aliis etiam acrioribus, vt squammis, tostis, tritis, lotis, aliquid poterit adiūgi. Si flaccidior caro est, præter metallica, myrteo oleo, vel melino: si calor extitit, rosaceo vti oportebit: si parùm processit caro, aristolochiam, & aliquid è sarcoticis vnies. In duritie, adipes, medullas, ammoniacum, & similia colliquabis. Alumen interes, si quid affluit:

Ladanum. *Aloë.*

Ladanum quod simul mollit, ac reprimit: Aloën, quę repellit, terget,

dige

digerit, & sarcoticon est. Sic ergo πολύχρηστον temperabis, quod & aliter aliis accommodes, & ad multa vitia transformes, vt interim carnem repleas. *Duplex genus vlcerũ cõtumaciũ.* In contumaci vlcere animaduertendum, aliud quidem tale esse, quod suauissima desideret: aliud, cui non nisi acribus, extremisq́ue auxiliis prodesse possis. Pudendorum, & sedis vlcera maligna, neque acria, neque vim ignis sustinere possunt, qua videlicet parte neruacea, & suauissimis medicamentis curari debent: qualia sunt, oui candidum, cadmia lota, cerusa, pompholyx, amylon, manna, myrrha, styrax, succus solani, Aïzoi, & similium extusus in mortario plumbeo, pistillo plumbeo: vel chymicorum oleũ, *Antispod.* quod extillant plumbo. Spodion, antispodion, quod fit ex oleastri floribus & foliis, ebore, cornu cerui, crematis nucleis dactylorum, ficulno ligno, lentisci, cytonij, myrti foliis, cum tenerrimis ramorum partibus, moris immaturis in sole arefactis, vel è buxi coma, rubi, & terebinth. testis, & volutis ostreorũ, buccinorum, purpurarum, & similium, taurino glutine, & linteorum cinere, fęce vsta & elota: vruntur ea omnia crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquatur: tenuissimè læuigare, & si quid superesse putes qualitatis ignis, eluere oportet: si nolis adstringere, aceto macerabis, & siccabis. In fluxionibus leniter adstringere melius est: in putredinibus, aceto, oxycrato, œnomelite, vel oxymelite: in cancrosis, solani succo & plãtaginis imbui, & indè siccari conuenit. *Crystallus.* Corallo similiter vti licet. Cristallum laudant in oris vlceribus & cancris. In clementibus *Fuligo.* auxiliis aloë est. Fuligo thuris terebinth. mirrhæ. E *Pix & resina.* styrace, & pice liquida valentior est: ex œsypo, & butyro suauior. Elui potest, quæ acrior videatur. Manna repellit, & ad multa vtilior thure est. Coloph. pix, resina, pręsertim siccæ, humidioribus cor*Colophon.*poribus conueniunt. Coloph. modò per se, modò cum thuris polline vlceratis genitalibus inspergitur. *Caries.* Caries lignorum, magis ex adstringente, &

deterg

detergente materia peculiariter, quæ vlmo collecta est, expurgat, impletq; humida. In Chironiis, maleficis, & extremorum vlceribus per se, vel cerato mixta vsurpatur: farina corticis capparis interdũ commiscetur, quæ eadem purgat, siccatq; maligna: farina hordei & fœni græci humidiora corpora iuuare possunt. *Secũd. ordo.* In secundum ordinem referuntur: Aristolo. iris, & similia, quæ detergent, digerunt, euocant, farina lupinorum, orobi. *Pumex.* Pumex crematur carbone puro, & vino albo eluitur: per se tritus, vel cũ sexta sulph. parte, iuuat chironia: his longè optimum medicamentum est plumbum vstum & elotũ, vt & putrilaginosis, & cancerosis. In acriore sanie, contumaci vlcere parte humida, quæq; facilius putrescat, acria vitanda sunt. *Vbi vitãda acria.* Acrimonia multorum, partim vstrina, partim lotura, vel vtroq; diluitur vel cerato rosaceo mitescit. *Metallica.* Talia sunt quædã metallica, squama, chalcitis atramentum sutorium, quibus vstis lotis, & aliis rebus temperatis, & parcè quidem vtẽdum erit. Lauantur pluuia, si quæritur adstrictio, alioqui puteali, fluuiali, vel fontana. *Chrysocolla.* Chrysocolla concreta sanies è putri vena metallica, difficilium vlcerum efficax remedium est: factitia quoque ex ærugine, quæ alumen recipit, & salem, in iis, quæ nimio humore madent, & rheumate vtilior est. *κεφαλικὰ. καταγματικὰ.* In hoc genere censentur, quæ Græci vocant κεφαλικὰ, & καταγματικὰ. Illa caluariæ, hæc reliquis quoque ossibus fractis imperantur, quanquàm interdùm vtriusque ratio commiscetur. Cephalica catagmaticis acriora sunt, squamas & ramenta ossium detrahunt foràs euocant, quæ in alto latent: vtraq; tergent, digerunt, & siccant. *Adstringentia mixta cephalicis.* Miscetur his quod adstringat, sed oportet ex aceto forti tam diu in æstu atteri, dum in tenuissimum pollinem abeat. Sic enim quod influat repercutitur, & vis tergentium altiùs penetrat. *Vsus cephalic.* His autem sic vtendum est nudato osse, quod in caluaria sæpe fit ad vocatã αἰγίλωπα, arida inspergẽda. Nudatis enim ossibus pinguia malè conueniunt.

Sintq; paulò acriora, vt non solùm squamas, sed viscidum humorem ex alto trahant, Videndum etiam ne qua parte syderatum vel corruptum os liueat: elimandum enim, ac omnino repurgandum. Atque vbi cœperit caro succrescere, & os integi, cephalica cerato temperanda: sic enim coges sarcoticum quia videlicet quæ euocant tergent, discutiunt cerato, mixta implere possunt. Cerati modum definient natura vitij, corporis, virtus denique medicamenti.

Materia cephalic.

Parantur cephalica ex iri Illirica, erui farina manna, aristolochia, panacis Heraclij radice, magis cortice (opopanax calidior est) radice bryoniæ, in summa, his quæ detergeant sed non rodant. Acria enim miscentur, vt ramenta auferant,

Cathegetic.

Cephalicon, quod tollit squamas, ossa corrupta rapit, & caua implet, Iridis Illiricæ panacis, ana drach. quatuor: aristol. rotundæ, mannæ, ana drachmæ duæ: tusa leuissimè, & traiecta cribro insperguntur, vel melli mixta imponuntur.

Ex orobis.

Farinæ orobi rubri, drach. octo: iridis, drach. decem: mannæ, aristoloch. rotundæ, squammæ, ana drach. quinque: tritis, vel cum melle vtitor. Sunt qui addant radicem bryoniæ, & aliter parent. Corticis pinei, squammæ, pumicis vsti, ana drach. sex: mannæ, thuris, aristolochiæ, iridis, resinæ, pityinæ, ana drach. quatuor: mirrhæ, aloës, ana drach. duæ: tritis vtere, vel cum melle. Athenæus loco corticis pini, drach. quatuor gallæ miscuit. Plura ex secundo & quarto de compositione pharmacorum κατὰ γένη. Iam verò multa per se vocent,

Sarcotica mixta.

mixta sarcotica sunt. Oleum sordes colligit, sic & cera: ærugo rodit: tria hæc mixta, carnem regenerant: magis etiam, si quid sarcotici ammisceas. Sic enim purgant, & carne implent. Quale est, Cerati rosacei libra vna: æruginis vnc. vna: mannæ, thuris, vnciæ duæ. Ceræ terebinthinæ, ana vnciæ quatuor: æruginis ex aceto lotæ, vncia vna: vel vt efficacius, vnciæ duæ: thuris, vnciæ duæ. Ita ex oleo, cera, ærugine, resina, terebinthina, thure, manna, & materia sarco

sarcotica, sexcenta pharmaca confinges, ea arte, quam Galenus tradidit, quibus extergeas, sicces, repellas, ac simul impleas. Trigener, Cera, colophonia, terebinthina, pariter colliquatis: refrigerata hæc in frigidã coiicies, diúque manibus volutabis: nuda ossa capitis incarnat, squamas deducit, & cicatricem trahit. Admirandum est mastiche pariter mixta in ossium fracturis. Iudæi, Colophoniæ libra vna: mastiches vncia vna: olei sesquuncia: liquata, & in frigida pista sine linamento vlceri impones: purgat, & præ cæteris implet, sed cicatricem non generat. Optimè incarnat farinæ pistrinalis è tritico vnciæ duæ: picis, Colophoniæ valde tritæ, vncia vna: arido cauum impletur. Gal. Ceræ drachmas sex: olei vncias tres: liquefactis adde thuris, iridis, aristolochiæ, ana drachmam vnam: æruginis drachmæ dimidiũ.

Trigener.
In fracturis ossium.
E farina pistrinali.

Aliud, Radicis Anchusæ, vnc. duæ: aloës, vnc. quatuor. Fiat puluis. Theriaca efficacissimè purgat, incarnat, cicatricem ducit. Maleficis vlceribus tibiarum, litharg. vnc. sex: cum adipis caprilli, olei rosacei, ana vnc. sex, coquito: coctis adde mastiches vnc. sex, parùm refrigeratis misce vitella quinque ouorum. Hactenus experimenta veterum, nunc ad recentiorum remedia transeundum est. Aureum Mesuæ. Ceræ vnc. quinque: resinæ vnc. tres: terebinthinæ lib. vnam: mellis sesquunciam: mastiches, thuris, sarcocollæ, myrrhæ, aloës, croci, ana drach. tres: fiat vnguentum. Fuscum Nicolai multa habet vndè concoquat, & emolliat. Similiter & quod Croceum describunt. Tetrapharmacum dolorem lenit, maturat phlegmonem, putredinem augere potest: siccare verò & expurgare non potest. Gal. locis aliquot Thessalum reprehendit, & alios, qui tetrapharmaco vt siccante, purgãte & incarnante, vterentur. Actuarius iam à doctrina veteri degenerans, vim molliendi, coquendi & incarnandi

Theriaca.
Maleficis vlceribus tibiarum.
Aureum Mesuæ.
Fuscum Nicolai.
Croceum.
Tetrapharmacum.

Omnia vlcera pſanans.

tetrapharmaco tribuit. Omnia vlcera perſanat. Artemiſiæ, ſcabioſæ, abſinthij, ormini, ſenecionis, tamaricis, apij, verbenæ, piloſellæ, lanceolæ, pimpinellæ, linguæ canis, mille folij, chelidoniæ, ana manip. vnus ex omnibus reiectis radicibus exprimatur ſuccus, cui adde axungiæ veteris, lib. duas. ſepi hircini. librã vnã: olei libras duas: mellis vncias tres: mediocriter bulliant, & in mortario piſta vniantur.

Dia ireos.

Dia ireos: Sepi vaccini, ſelibra: olei roſacei, vnc. tres: ceræ vnc. duæ: radicis ireos, vnc. vna: thuris, ſarcocollæ, maſtiches, aloës, ariſtolochiæ, ana drac. duæ: cum terebinthinæ vnc. tribus fiat vnguentum.

Puluis Raſis.

Puluis Raſis: Olibani, aloës, ſarcocollæ, ſanguinis draconis, radicis ireos, ana. Ita cum maſtiche, farina fœni græci, & id genus remediis ſarcoticos pulueres confinges.

Puluiſculi q̃uo parãdi.

Oportetq; exactiſsimè conleuari, ne aſperitate lædant. Itaque materia in pila tunditur, tenui cribro ſecernitur, poſteà molitur, ac deinde tenuiùs cribratur: quicquid non tranſmeat, repetitur in pilam, ac tamdiu conteritur, dum ad extremam tenuitatem perueniat.

Vtendi modus.

Hæc arida ſunt, quæ humidioribus vlceribus conueniunt. Alia per ſe induntur cauo, vel penicillo vulnerario capta imponuntur. In fiſtulas mittuntur clyſterio, ſed diluta. Ab his thorulus mollis vino madens ſuperdatur. Vinum ſit è dulci auſteriuſculum. Poſtremò omnia commodè alligantur. Aeſtate bis, hyeme ſemel in die commutantur ſæpiùs etiam ſi dolor phlegmonæ, vel aliquid tale interceſſerit. Ac lintei lanugo bene mũda impacta cauo ſæpe ſufficit.

De epuloticis. CAP. IX.

Natura epulotici.

Lenum vlcus clauditur cicatrice. Epuloticũ ſiccat, adſtringit, ſed citra morſum atq; hinc reprimit, & quod in carne humidũ eſt, ſorbet: carnem cõtrahit & cute tegit, aut certè callo tenui, qui cuti ſimilis eſt. Ex quo ſiccare magis

gis necesse est, quàm quod carnem gignit, vel glutinat. Aliud genus est, quod quia excrescentẽ carnem adimit, epuloticon appellant, acri natura, & iã mordaci. Addunt & tertium genus, quod siccat quidem sed non adstringit. Cicatricẽ ducunt, galla immatura myrta, malicoriũ, æris squama, chalcitis, misi, ærugo vsta, lota. Et quod præstantissimum est, æs vstum, & elotum. Metallis acribus excrescens caro cõsumitur vstis, & elotis trahitur cicatrix. Vruntur hæc fictilibus crudis, carbone puro: extinguuntur vino, mortario interũtur affusa pluuia, mox siccantur, cribrãtur linteo: in mortariũ aliquoties repetũtur, ne quid arenosum aut scabrum reliquum fiat. Abluuntur etiam ea ratione, quæ ex Dioscoride & Galeno repetenda: vt eadem materia excedentem carnem adimas, in duris ac mollibus corporibus cicatricem ducas. Erysimi semen, scoria plũbi, stibia, cerato myrtino excepta. Erinaceorum, purpurarum, buccinorum, ostreorum, calculorum marmorum, silicum, & similium crematorum cinere, metallis acribus similiter vtendum est: vt crematis quidem superfluam carnem adimas, vstis & elotis, cicatricem cõtrahas. Hæc omnia tam possunt mansuescere lotura, quàm suauis est cerusa lota. Flaccidis carnibus balaustia affatim insperguntur. Liberaliùs inijci oportet, vbi caro demenda est: parciùs, & in subtilissimum puluerem conleuata, atque acie cultelli capta, vbi cicatrice plaga tegenda est. In calloso stupidíq; sensus corpore, si neque plethora, neque cacochymia, acrioribus ad cicatricem vti licet. Quæ enim molliora corpora colliquant, duriora in cicatricem contrahunt: & acria cerato rosaceo fracta epulotica sunt, vt vel pluuia, vel adstringente vino lota.

Secundũ genus epulot. *Tertium genus.* *Epulotica.* *Ratio vrẽdi metallica.* *Distinctio remediorũ.*

Vinum sit neque recens, neque ætate mordax, aut languidum: præstat quod annis est & qualitate medium. Siccant, nec ita stringunt, myrrha, argenti spuma, ostrea, diphryges. Iam verò alia ἐπίπαστα, quæ arida tenuissimè insperguntur.

Vinum. *ἐπίπαστα.*

ἐμπλαστρώδη. Alia ἐμπλαστρώδη, & firmo corpore. Hæc in platysmate adhibentur. Corpus accipiunt à cera, quæ pinguis sit: vel natura sua, vel myrtino melino, lentiscino oleo remollita. Ac sit olei pars decima, vel duodecima. Terebinthinâ quoque, & larignâ temperare licet: vt œsypo, si quid tumoris vel calli vlcerum labris reliquum fuerit. Eodem modo medulla cerui & vituli. Sic enim epuloticon diutius insistet, neqꝫ breui exarescet, vnde lædat scabricie, & ante tēpus decidat: ac tertio quoqꝫ die absoluere satis est. Cerata conueniunt è rosaceo myrtino melino, terebinthino lentiscino fraxinino. In ceratis epulotica applicantur multò magis, si hæc acriora: nec ita malignum vlcus est. E lárigna, & dupla cera cerotum confici potest. *Vitanda.* Spodos factitia, quod antispodium vocant, in epuloticis censeatur: vis eius eluatur, vt sunt corpora, & vlcera fugienda μαλθακώδη, quæqꝫ μαλακτικὰ: adeps maximè suillus oleum cera resina, ammoniacum, & similia in vlceribus, quæ difficilius cicatricem trahant. Fugienda acria piper, sinapi: sed præcipuè vbi vel plethora vel cacochymia. Ad hæc quæ humectant: vt aqua. Quòd si omnibus ritè institutis vlcus cicatrici pertinacius reluctatur, aut iam opertum, clausumqꝫ rescinditur, horum aliquid subesse conicies. Nam vel plethora: vel cacochymia est, vnde perpetuò madescit vlcus: hic purgante pharmaco, illic phlebotomia, *Causa rebellis vlceris.* quæ vacuet, & reuellat, opus est. Aliquando in quantitate & qualitate vitium est: tumqꝫ primùm phlebotomo, deinde cathartico medicamēto occurrere oportet. Emulgendus atque etiam præcidendus varix est, si inde materia transfluit. Quibus ab hepate, liene, capite, aut alia corporis parte scaturit colluuies, necessarium parti remedium adhibebis. Aliàs vicina malè habita scalpro lacerabis: callosa labra adimes: partē ægrā, totamqꝫ viciniā, pristinæ naturæ reddes: os subiectū si qua parte syderatum, aut cariem duxit, abrades, aut etiam cauterio inures

inures: vel ſi qua reſtitant ramenta, maturè detrahes. In ſumma omnia ſummouebis, quæ cicatricem tardant: aut eandem refricant. Lithargyrus per ſe trita attrita operit. Eadem è vino lota tritaq; reſiccatur: tenuis plumbi lamina, plumbum vſtum, lotũ ſummoperè medetur cancris. Implet, & ad cicatricẽ ducit cadmia cremata, pluribꝰ diebus ex aceto vel vino modò giluo, modò albo auſteriuſculo tere re oportet. Ladanum molle & recens è vino, vel ſaliua piſtum cum elegantia iuuat. Ceruſa, pompholyx, calx elota bolus Armenus, terra ſigillata, & ſimilia, quæcunque ſiccant, adſtringunt, nec mordent. In mixtis prætulit Gal. διὰ καδμίας, & διὰ λαδάνου medicamenta. Quæ cùm multa ſint, ac variè concinnentur pauca, & paratu facilia deſcribemus. Cadmiæ, lithargyri, ceruſæ, ana vnc. vna: ceræ, vnc. quatuor roſacei, vnc. tres. Ceruſæ, cadmiæ ana vnc. quatuor: ceræ, myrtini, ana vnc. ſex.

Redit ad materiam.

Mixta remedia.

Plumbi vſti vnc. tres: cadmiæ æris vſti, ana vnc. duæ: Colophoniæ, olei myrtini, ana lib. duæ: vini antiqui odorati, quod ſufficit. Cadmia pluribus diebus in ſole teritur ex aceto: vel conueniente vino. Quòd ſi æs vſtum ſimiliter lauatur, melius eſt διὰ καδμίας medicamentum: διὰ λαδάνου prætumidis vlceribus auxilio eſt implet, & ad cicatricem perducit. Picis aridæ denar. centum: æruginis raſæ, denar. viginti quatuor: æris vſti denar. quindecim: ſquamæ rubræ, denar. viginti quatuor: ladani, vnc. nouem: lithargyri lib. tres, olei vini optimi, ana vnc. triginta. Litharg. oleo coquitur, coctione media reliqua metallica iniiciuntur, volutantur rude, dum non inquinent: hic pix immittitur: refrigeſcẽtibus ladanum vnitur è vino tritum: omnia im mortario conficiuntur: hoc & reliqua medicamenta, quæ ſiccent, & non mordeant, diutius coqui melius eſt. Adhibetur hoc in platyſmate, deligatur, nec ante quartum diem exolui debet. Alia quarto de comp. phar. κατὰ γένη. Sũt & hęc epulotica:

διὰ λαδάνου Critonis.

Aeruginis, æris cremati, ana semuncia aluminis fissilis drach. duæ: ceræ drach. sex: ærugine vsta melius est metallica excipiuntur cera præmollita igne, vel cerato ex larignæ semuncia, & ceræ vncia vna alioqui cerato myrteo, vel rosaceo. Squamæ, æruginis ana vncia: ceræ pinguis vnciæ sex: larignæ semuncia. Liquatis ceræ & resinæ reliqua trita coniunguntur hęc in platysmate apponuntur, quod vlceris locum nec eo amplius circumscribat. Munitur vicinia his, quę phlegmonem arceant: tertio quoque die, vel quarto, medicamentum reuellitur austero vino fouetur locus platysma innouatur. Repetuntur hęc dum cicatrix duci incipiat resinæ loco, vel œsypus vel medulla est, si quid inest durius. Et hęc quidem efficacia sunt, & maligna iuuant.

Quomodo hæc adhibenda.

Albũ è cerusa & lithar.

Aliud: Cerusæ lithargyri, ana libra vna olei myrtini libræ duę: ceræ, selibra: terebinthinæ, vnciæ, tres: aluminis scissilis vncia vna: piperis, semũcia: vel paulò minus: leuius erit si sequunciam thuris addideris.

Aliud.

Parabile & mirabile: Aluminis scissilis semuncia, in vini aquæ pluuię, vel quæ in cauis quercuum desidet vnc. nouem, diluitur: linteolum vetus, sed mundum aquâ inculcatur, exarescit sole depectitur, & concerptum imponitur. In sedis vitiis, & inueteratis vino quàm aqua, vti melius est.

Lamina plũbi.

Aliud in quo veterum & posterorum consensus est: Linteolum aqua illa, vel vino madens: sed expressum molliter apprimes loco: cui deinde pertenuem plumbi laminam induces, & alligabis.

Cerusæ drach. duæ gallarum, myrti, recrementi, plumbi, ana drach. vna fiat puluis. In ignis exustionibus & calore: Cerusæ, lithargiri, hordei tosti, ana vnc. vna: ceræ vnc. tres rosacei, vel myrtini, vnc. octo metallica è vino terito, ceram cum oleo liquefacito hordeum cribratum inspergito, omnia coquito, excolato in mortario conficito.

Album Gal.

Aliud litharg. cerusæ, ana libra vna: coquantur in olei albi libris duabus, aquæ purissimę selibra, dum aqua exha

exhalauerit, & purum pharmacum consistat: purus sit ignis. Liquatis adde terebinthinæ, vel larignæ potius in malignis vncias duas, vel tres: ceræ albę, vncias quatuor vel sex, vt augetur resinæ modus, sic & cera augenda est. Postquam verò hæc cum cæteris coïerint, adde thuris semunciam, pompholygis, ostreorum, cadmię, ana vnciam vnam. Vsta hęc in cinerem trita, & ex aqua lota dulci quidem in acri sanie: marina, vel aceto in callosis, & tumentibus labris vsurpentur. Inopiâ marinę, subduplum salem aquâ diffundes. Quòd si multus humor affluit, vino albo pellucido leniter adstringente, commodè lauabis. Calx septies elota, è rosaceo: vel aqua diluitur, in æstu medio subinde versatur teritur, abluitur: postremò cùm iam satis lota, tritaq; exaruit, è rosaceo pista imponitur: cicatricem trahit: vlcera neruorum maligna, & ambusta iuuat. Probanda quoque remedia posteritatis: Cerusæ vncia vna lithargyri semuncia: rosacei libra vna: aquæ rosaceę sesquuncia, metallica in mortario fortiter perfricantur pistillo duro, quod cùm fit deinceps, ac paulatim liquida affunduntur. Vng. desiccatum rubrum. Album Rasis: Olei rosacei libra vna cerę vnciæ duę, cerusę vnc. vna: caphuræ drach. vna albumina ouorum tria. Melius fiet cum drach. sex lithargyri. Aliud Balaustiorum, sanguinis draconis, cadmiæ argenti, æris vsti, loti, ana fiat puluis. Addunt santalos, nymphęam minorem plãtaginem, rosas, vbi calor inest.

Larigna potior est quã terebinthina malignis.

Ratio in his abluẽdi metallici.

Calx.

Recẽtiorum pharmaca.

Vng. album cõmunitatis.

Album Rasis.

Puluis epuloticus.

Vtraque plantago cum radice trita epulotica est. Emplastrum album è cerusa non omnino dissimile albo Galeni. Cerę vnc. quatuor, rosacei lib. dimid. terebinth. vnc. tres, cerusæ vnc. duæ lithargyri vnc. vna thuris, aluminis, cineris è cochleis crematis, ana semuncia cera, oleum, terebinth. simul funduntur, fusis reliqua commiscentur, pista omnia in mortario vniuntur. Actuarij, Litharg. sesquilib. cerusæ lib. quatuor: cerę albæ lib. septem olei myr-

Plantago.

Album è cerusa.

Album è cerusa Actu.

tini quantum sufficit. Litharg. ol. coquitur, cerusa additur, & cera.

Lithar. nutritũ Ras. & Auic.

Litargy. nutritum Rasis & Auicennæ: Lithargyros tenuissimè teritur, ex aceto & rosaceo diu exercetur in mortario: vt quidam volunt, plumbeo. Modus est, vt inde crassior fermentetur, & exturgeat. Sunt qui addant vni parti lithargyrii iam nutriti, sextulam æris vsti: vel cremati plumbi: aut tãtundem aluminis, balaustiorum, rubig., sanguinis draconis, cadmiæ argenti. Idq; singulari ope in malignis & pertinacibus vitiis. In cancrosis cerusa iũgitur pistillo & mortario plumbeo.

Cerusa.

Cerusa per se curat abrasa: ex vino trita, humidioribus vlceribus idonea est: ex aqua rosacea lota pellit, cicatricem contrahit, & calorem attemperat, butyro mixta mollit coquit, & epulotica est: vt licet & emplastro desiccatiuo rubro, & aliis.

Ratio vsus epulotici.

Epuloticis vtimur, iam propè pleno, sed nondum adæquato vlcere. Celsus linamẽto è frigida presso integit: vbi iam æquatum est, sicco: ac bene fiet, si in frigida alumen maduerit, & quod siccum imponitur, in ea mersum, postea inaruerit. Et hæc quidem in leni vlcere faciunt satis. In malignis, linteolo bene puro sinum molliter extergebis. Epuloticũ induces, quod plurimum siccet: deinde si quid est durius, platysma quod attenuet labra, superdabis: quod ęquali linteo conteges, ex quo splenion subiicies expressum frigida, alioqui vino, ac frigiditatem splenij affusa subinde frigida continebis: postremò commodè ligabis, tertió primũ die solues. Hic linteolo sicco, molli, puro, saniem detergebis, & vt prius, omnia reuocabis. Recẽtiores vino calido cui balaustia cõcoxerint, aut similia, vlcus fouẽt. Alioqui aqua, quę vim aluminis conceperit, vbi calor aliquis est, molli vellere humorem sorbent, pharmacum imponunt, superdãt stuppas vino madidas vel aqua: omnia glutinantibus fasciis cõstringunt. Galenus interdicit aqua nec vlcus nudum contingere oportet. Plurima epulotica ex 1.2.4. de comp. phar. κατὰ γένη & 14. Aëtij.

De

De glutinantibus. C A P. X.

Ongiùs fortaſſe quàm res poſtulabat de glutinantibus ſermo dilatus eſt: verum ita nos coëgit, traxitq́; conſequens medelarũ ratio: nec alius locus obtigit commodior, in quo de illis orationẽ inſtitueremus. κολλητικὰ Græci vocant, συμφυτικὰ & τραυματικά. Quidam etiã ἐναίμα: & peculiariter quæ cruentis vulneribus adhiberẽtur. Siccant hæc omnia ad 2. ferè gradum, media ratione inter ea quæ cicatricem trahunt, & quæ carnem regenerant: non detergent, ſed aſtringunt, prohibentq́; ne quid humoris labris vlcerum obueniat: nec in cruentis ſolùm vſurpari ſolent, ſed ad ſinus, fiſtulas, maligna vetuſtaq́; vlcera transferuntur. Opitulantur celeriùs, ſi integra partium natura eſt, ſi paucus ſanguis idemq́; purus affluit, ſi nõ abraſa nõ præciſa, ſed vel ſalua, vel parte aliqua etiamdum hærens cutis eſt. Etenim cuti cum ſubiecta carne naturalis quædam amicitia coiit, vt ægerrimè ſaneſcant, quibus omninò illa excidit: faciliùs, vbi incolumis ſeruata eſt. Mirum quòd præciſa, ſed loco ſuo reddita coaleſcit ac mortua reuiuiſcit, quodq́; è plaga liuore ducto, non in iuuene ſolo, ſed etiam ſene viuidum colorem recipit. Magna igitur cutis habenda ratio: nõ ob id tantũ quòd inde celeriùs glutinatur vlcus: ſed quia interiecta cute plurimis iuuatur, quæ nuda alioqui caro non perferat. Nudum vlcus lintheo, lana, ſpongia irritatur: medicamentis paregoricis, ſordes colligit: vellicatur catharticis: iuuatur omnibus ſi familiari tectorio munitum eſt. Ideoq́; & abraſa cutis & pendula, ſuo loco inducatur, & reducta molliter apprimatur: ſic enim vnà cum vlcere celeriùs coaleſcet. Animaduertenda quoque labra ſunt, quia videlicet, alia contracta alia euerſa plurima dehiſcunt. Contracta deligatione abducenda, quæ in vlcere laxior, hinc inde ſana parte arctiùs contrahatur.

Facultas glutinãtiũ.

Cutis quam faciat ad celeritatẽ glutinatiuus.

Rõ adhibenda labris.

Colli

Ratio deligandi. Colligenda verò quæ plurimùm hiant à sanis partibus ineũte fascia quæ vt ad oras propiùs accedit, ita firmius constringatur, sed ita vt ne nimis cogendo nimis comprimas & dolorem ingeneres. Euerso tantùm altero vlceris labro, hinc lynthea abduces & in alteram partem quasi trahẽdo volutabis. Si vtrũq; euertitur, ea quam ἰχθύοιν ἀκάνθην ἐπίδεσιν vocant, necessaria est: & vt sunt vlcera, ita remedia distinguuntur. *Paruum vlcus non negligendum.* In recenti paruoq; vlcere fasciola in orbem nexa, satis esse potest: nisi vel à cacochymia, vel plethora, vel acriore sensu partium subesse periculum videas: hic enim vel si acus minima pupugerit, dolor, phlegmone, cõuulsio denique ad exitium sequi consueuit. Statim ergo colleticis abstinendum, & paregoricis vtendum erit. In maiori vulnere, maiora remedia quærẽda sunt, deligatio, sutura, fibula, medicatio: hicq; audienda sunt magnum & paruum in sectione, non quorundam veterum more qui *ἐπίκαιρον vulnus μέγα.* ἐπίκαιρον insigne vulnus è natura loci, μέγα, è periculo statuunt. Atque in glutinando, natura corporum distinguenda: quia videlicet vt illi loquuntur hoc δυσελκής, illud εὐελκής. Ac difficultas ferè nascitur ex iis quæ in rebelli vlcere proximo capite tradita sunt. *Quomodo extergendus cruor.* Primùm igitur in cruento vulnere, siquidem neque profundum est, neque hæmorrhagia extitit, spõgia, lana succida, molli panniculo detergendus cruor est, atque illa priùs inculcanda frigida, exprimenda, atque ita adhibenda. Quòd si altè descendit vulnus erupitq; sanguis, frigidæ loco aceto vtendum erit, vt inde grumum attenues & sanguinem supprimas. In neruis, ab aceto metus est: Ideoq; specilli extremo lintheolum alligabis, quod vel sapa vel *Ratio glutinandi.* melicrato madefacies. In lacunis vbi iam glutinandum, vinum & œnomeli idonea sunt. Ac cùm iam detersus cruor est, nihilq; labris intercedit, qualia sunt, pilus, grumus, oleum, pluma, & similia, sequitur vt latera lateribus, ore oris ritè coëant. Ponimus autem neque dolore, neque phlegmone, neque vl-

lo alio vitio vlcus laborare: ac iustam carnem lateribus vulneris interesse. *In rectis vulneribus.* In rectis vulneribus labra facilè adducuntur multò magis si molle corpus est, adducta fasciis continenda sunt, ex duplici initio: alioqui simplicibus, sed sutura interdum addita, & fibulis. *In transuersis.* In transuerso vulnere, oræ dissident magis, quare suturis & fibulis opus est. In magnis & profundis vulneribus vincula ex duobus initiis necessaria: eadem quoque in latis simul & profundis, sed hæc prætereà altis suturis cogenda sunt: neutra verò præproperè glutinanda: ac fascias austero vino & nigro maduisse iuuat, *Vinum nigrum austerum.* quod in vulneribus cæteris præferendum est, quia repellit, phlegmonem prohibet & cogit: in quo etiam aliquid eorum quæ astringant licet incoquere: sed modus sit, ne nimis contrahas, vnde excitetur dolor. *In quibus suendum.* In molli parte, extrema auricula, imò naso, fronte, bucca, pericranio, palpebris, cute gutturis, ventre, membranis quæ non sunt tendines, sutura conuenit. *In quibus etiam fibula.* Præputium assuitur & infibulatur, vt & carnosum genus vbi nimium dehiscit vulnus, nec oræ facile coniunguntur. Sed de his alio loco pluribus.

Particularis materiæ distinctio. Particularis materia, vt sexus: vt molle durúmve corpus: vt recens vetustum, paruum magnumq́ vlcus est, ita distingui debet, quod in fasciis, suturis ac fibulis similiter seruandum est. Ebulus, sambucus, symphytum, syderites, palmæ cortex, plantago, fraga equisetum, pini, tedæ, dracontij folia recentia, anagallis, salix, androsæmon, astragalus, phlonunculus, araneæ tela, & ea præcipuè cui è pistrino farina insederit. Spongia, lana succida, lintheolum expressa è frigida, vino, vel liquore qui contrahat: caseus recens & oxygalactiuus. *Isatis satiua.* Isatis satiua neruos etiam præcisos in fine musculorum iungit, & duriora corpora conglutinat. Neruos etiam iuuat pentaphylli folium cum melle, allia assata tritaq́: myrrha vlceribus capitis idonea. Sarcocolla, gummi genera & resinæ quæ non mordeât

nec

nec ita detergeant. Pix sicca magis quàm humida: hordeum vstum, aloë ex aqua trita: herbæ succus & folia, quam ex India comportant, & patrio nomine zambanam appellant. Aloë vulgaris est quæ tenace vita in multos menses viget: è laquearibus ædium & tabulatis magna viroris commendatione suspenditur. Constat hoc remedium certo experimento nautarum. In colleticis quæ ad manum sunt, præcipua laus attractylidi. Eius cacumina austero vino vel oxycrato incoquuntur: excipitur concha quod enatat. vlmi cortex alligatus, eiusdem quoque folium intritum glutinat & ambusta iuuat, vt sine manifesta cicatrice coëant. Purgat, implet, cicatricem ducit, glutinat, & artificialibus balsamis miscetur aqua quæ vlmi folliculis concluditur, bene purgata vermiculis. Et balsamo quodam raro & præcioso principes vtuntur glutinando. Sunt qui aquam quæ castratis vitibus exudat vere vitreo vase excipiant, annum integrum bene operculatum vas & clausum exponunt soli, loco subdiali, sed qui ab iniuriis cœli tutus sit: vas subinde ad solem vertunt, melligo tandem concrescit quæ sit balsamo viribus æqualis. Efficaciora sunt sorbus, mespilus, pirafter, quercus, & quæcunque acerba sunt, teruntur, affuso interdum vino, quod astringat: atque ita alligantur. Addunt bolum Armenum, terram sigillatam & similia. Composita sunt: Cerati myrtini vnc. 3. ceruss. vn. 1. vetusta glutinat. Aloë arida, œnomelite coquitur, emmotum inde tinctum imponitur: capitis vlcera coniungit. Galenus pharmaca temperauit mollioribus naturis ex Lithargyro oxelæo & œnelæo durioribus ex bitumine, ærugine, squamma, aloë & myrrha: Litharg. vn. quatuor, olei & aceti, ana vnc. 8. vel eo plus, vt diutiùs coquatur, Oxelæo faciliùs liquescit argenti spuma: diutiùs tamen vexari mortario, ac deinde integrum diem excoqui necesse est, idque luculento foco, & sereno aëre: quod bene coctum ritè coiit, nigrum euadit,

Zambana. *Aloë.* Atractylis *Vlmus è folliculis aqua.* *Balsamum.* *Aqua vitis.* *Composita remedia.* *Ex litharg. & oxelæo nigrum.*

dit, non absimile ei quod nigrum vocant: fortius fit, si oleum vetus est: acetum verò tenue, pellucidum & acerrimum. Fistulas sine callo, maiora minoraq́ue vulnera, cruenta, lacunosa, difficillima. & parotidas glutinat.

Ex œnelæo.

Quod verò ex œnelæo, cruenta iungit: Litharg. lib. dimid. teritur diebus quindecim ex vini gilui, tenuis, & odori selibra, vel libra vna: deinde affusa olei libra vna, vt priùs coquatur.

Διὰ χαλκίτεως.

Διὰ χαλκίτεως, fistulas & magna vlcera coniungit, & cicatrice tegit. Axungiæ veteris bene purgatæ fibris, & sine sale lib. duæ, olei veteris, litharg. ana lib. tres: chalcitidis vnc. sex: conficiatur ex arte: quòd si spatha palmaria defuerit, saligna rudicula commouebis potiùs, quàm radice cannæ, cui non exigua vis inest abstergendi.

E succo lilij.

Diuturnis maximisq́ue vlceribus, & quæ ægrè cicatricem ducunt: Succi foliorum lilij vnc. quinque: mellis & aceti, ana vnc. I. coque ad crassitudinem: efficacissimè glutinat.

Cochlearum caro.

Cochlearum carnes cum thure, & myrrha tritæ neruorum vulnera. & alta quoque vniunt. Cruentis, sugillatis, excisis, quacunque corporis parte: vitiligini, lepræ, maculis & crustis auxilio est. Attractylidis effossæ cum radice & siccatæ vmbra, deinde tritæ, olei dulcis ana vnc. quatuor, Colophoniæ vnc. 18. ærug. vnc. 2. ceræ vnc. octo: liquabilia simul liquato: excolatis æruginem primùm: deindè attractylida commisceto, mixta in frigidam conicito, diu manibus versato ac per noctem frigida macerato: postridiè vsui reponito.

Barbara.

Recentiorum.

Barbarum Gal. Ceræ, picis resinæ, bituminis, thuris, ana vnc. septem. Aliud: Picis lib. I. bituminis, ceræ, ana selib. ammoniaci, mannæ, anna vn. 3. ceruss. sesquunc. ol. drach. 18. aceti vn. 18. Aliud ad cruenta: Aerug. rasæ, denarij. 12. litharg. denar. 20. aluminis, picis aridæ, resinæ, pini aridæ ana denar. I. aceti, ol. ana vnc. 9. Plura primo & secundo de comp. medic. κατὰ γένη. Iam verò adscribenda remedia posteriorum.

Puluis ruber.

Puluis ruber ex sanguine draconis, & sesquialtera ratione, vel du-

pla

pla thuris. Alij calcem, bolum Armenum, vel santalos commiscent. Sunt, qui hoc modo cōficiant: Symphyti maioris, boli Armeni, ana vnc.1. picis Græcæ, vn.3. mastiches, olibani, ana semun. sanguinis draco. mummiæ, ana drach.2. Pulueres suturis inspergun-tur, vel in cerato imponuntur.

Sanguis draconis.

Sanguinem draconis colleticon variè conficiunt. Thus, mastichem, bolū. Arm. æqualiter mixta, hirci sanguine mactati Augusto mense concorporant: alij aliter ex eadem materia: quidam bolum Arm. terūt, efficiuntq; vt multum sorbeat sanguinis hircini, & sorborū succi. Plinius sorborum succo, & caprillo sanguine compingit. In his omnibus prouidendum, ne supra modum contrahas: quod si metuitur, cerato pharmaca tēperabis. Eidem Pli. & Solino sanguis est draconis, qui dum vulneratus elephas concidit, colliso casu dracone colligitur. Aëtius è succo herbæ Indicæ quā draconteam vocant, fingi credidit. Dracōtio nostro vis inest glutinandi.

Viride Bonantini.

Plantaginis vtriusq; cōsolidæ, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, pilosellę, millefolij, linguæ canis, caudæ equinæ, ana manip.1. Conquassata coque cū lib. tribus sepi arietini: colatis adde resinæ, ceræ, galbani, ana quart. tres: sarcocollæ quart.1. terebinth. quar.1. & semis. Liquata omnia miscentur.

E centaurio.

Centaurij minoris manip.6. macerentur per noctem in vino albo: tū in eodē coquito, dū medium vinum consumptum sit: colatū succum iterùm coquito ad mellis crassitudinē: postremò reponito: vsus tēpore accipito terebinth. lib.1. cerę noue quar.1. resinę, thuris, gummi Arab. mastiches ana vnc.1. succi prædicti vn.3. lactis muliebris vn.2. Fiat emplastrū.

Dini.

Betonicę, cētaurij, ana manip.2. coque, & cola vt priùs: excolato succo adde resinæ quar.1. terebinth. selibrā: sarcocollæ vn.1. cerę vn.2. Liquata omnia bulliāt, acetum paulatim affundatur: vbi refrixerint, omnia manibus è muliebri lacte cōuoluātur.

Anserini.

Ceræ albę, resinæ, ana quart.1. olei vn.2. terebinth. lotę, vn.1. thuris, mastiches, ana semūc. Fiat vnguēt. Pimpinellę, betoni-

cæ,

cæ, melangianæ, vel loco huius telephij, vel maioris sempervivi, verbenæ, vermicularis, aut potiùs sempervivi minoris, ana manipu. I. coquantur vino vt priùs, dum duæ partes exhalauerint: & aliis similiter percolentur, colatus succus iterum coquatur, tum adde resinæ lib. I. ceræ albæ selib. mastiches vnc. 2. refrigerata vt priùs è muliebri lacte subigantur. *Vng. gloriæ.* Aliud: Olei bedegaris lib. I. ceræ quar. I. seminis albarum rosarũ semunc. Fiat vng. Ol. bedegaris finges, cymis bedegaris, aut si desit, attractylidos in ol. & vino nigro coctis, dum vinum expirauerit. Semen rosarũ est, quod detractis foliis, & apicibus luteis, excusso capite decidit. Chelidoniæ, panis cuculli, ormini, lybistici, scabiosę, ana manip. I. sepi arietini li. I. *Viride ex herbis.* ol. selib. ceræ, mastiches, thuris, aloës, ærugi. ana vn. I. E vermibus neruosis partibus glutinandis, vtriusq; *E Vermibus* symphyti, cynoglossi, pilosellæ, vtriusque plantaginis, ana manip. I. vermium terrestrium lib. dimid. trita omnia macerētur septem dies in olei sesquilib. Deinde cocta leuiter excolentur: expresso succo misce sepi arietini purgati lib. I. picis naualis selib. picis Græc. quart. I. ammoniaci, galbani, opopanacis, terebinth. ana vnc. I. thuris mastiches, ana semũc. macerata pinguia in aceto, & soluta cæteris vniantur. Lumbrici terræ per se triti, & impositi neruos glutinãt. *Vermes terreni.* His ergo vtendum, vt priùs, constituto vlcere, stupa, è vino rubro pressa super ponenda: hipodesmides, splenia, & reliqua lintea eodem vino insuccanda: ligandúmque vulnus, vt contineas, reformes, cogas, quantum videlicet vlcus expostulat.

De pyroticis. *CAP. XI.*

Πυρωτικὰ sunt δρώπαξ, σιναπισμὸς, φοινιγμὸς, καθαιρετικὰ, σηπτικὰ, ἐσχαρωτικὰ: *Δρώπαξ.* ignis denique & inde cauteria. Dropacas picationes vertũt, non è verbo quidem, sed πιττώτα & πίτωμα veteres appellarũt, vnde Latina vox conuersa est. Alii etiam δρωπακισμὸς è

pice, & quarta, vel quinta parte olei, quibus subdecuplum, plus minúsve piperis, pyrethri, euphorbij, & similium, misceri solet. Sic enim meliùs calfacit, vt accepto sulphure, cinere sarmentorum, & sale siccando magis conuenit. Nam & dropax, quéq; describẽtur, sinapismus & phœnigmus, eo sunt vt refrigerata calfaciant, cõfirmentq; partes, quæ partim frigore, partim assidua fluxione elanguescunt. Alia quidem possunt plurima: hic tamen præcipuus eorum vsus est. Et hæc in genere μετασυγκριτικὰ veteres appellarunt. Alutæ dropax impingitur, vel linteis complicatis, quæ πτύσματα & διπλώματα Græci vocant. Deglabratur cutis eraso pilo, dropacismus calens inducitur: idem subinde reuellitur, priusquàm refrigescat. Renouatur pharmacum, dum inde efflorescat locus in ruborem, & leniter extumeat. Nimiũ est, cùm morâ pharmaci subsidet tumor, & exalbescit. Hoc enim volumus, vt dropacis ope reuocata anima, pars velut inter mortua reuiuiscat, calorem suum, ac spiritum recipiat, & iam proprio alimento perfruatur: postremò etiam corporetur, quæ confecta macie intabuit: verùm alia tardiùs, alia celeriùs vitã recipit. Quæ breui rubet, & celeriter instaurat: tardius quæ ægrè recalescit: desperatio est, quũ neq; frictione, neq; fotu tepidæ, neq; dropace meliùs coloratur. Aliis satis fuerit, si tribus aut quatuor diebus adhibeatur dropax, nec assiduè quidem, sed bis hyeme, semel æstate. Aliis bis térue singulis diebus, nõnunquàm tertio, vel quarto quoque die, vt videlicet vel facilè cedit, vel contumax languor est. Ac tepida priùs fouisse confert: vel smegmate affricasse, quod aliquid thapsiæ, sinapi, euphorbij, piperis, pyrethri, capparis receperit. Quòd si affixus dropax pertinaciùs hæsit, tepidâ diluendus est: quem quum detraxeris, furfurum decocto, & similium, partem extergebis. Sinapismus paralyticos, coxarios, podagricos, inueterata rheumata, hemicranias, quæq́ue caloris inopiâ languent, adiuuat. Caricæ

vno

Vsus. *Μετασυγκριτικὰ.* *Πτύσματα.* *Διπλώματα.* *Modus.* *Sinapismus.*

vno die aquâ macerandæ: aut cappares, si grauiùs malum est: vel si lenius, & acrior sensus est, panis triticeus: hicq; magis, cùm in superficiem tantum agere oportet. Macerata tundenda sunt: lenis erit sinapismus, qui subduplum sinapi seorsum triti acceperit: acrior, qui duplum: mediocris, in quo vtrunque ex æquo temperatum fuerit. At quo tempore pinsitur medicamentum, paulatim affundenda aqua est, in qua illa maduerint. Sunt in veteribus, qui acetum prætulerint: alij aquam, quòd experimento didicerunt, sinapi vim aceto exolescere. Eodem modo, quo dropax, vsurpari debet. Si quis dolor, aut feruor à medicamento extiterit, tepidæ, vel rosacei fotu, illitu cerati rosacei: cerusa è rosaceo trita, & aliis id genus extinguitur. Phœnigmus rubore facto etiam vesicas mouet, & exulcerat: in eorum genere, quæ quia illita exulcerant, vocantur ἀμυκτικὰ. Ex nasturtio, sinapi, radice helenij, bryoniæ, lepidij, columborum fimo, maximè syluestrium, caprillo stercore (vnde διακοπραιγῖτας) aceto pistis. Scilla trita, nucleis allij, & tunicis, lacte tithymalli, ficulneo, pulegio, cantharide, vrtica, ranunculis, thapsia, euphorbio, fæce vsta, metallis acribus, & aliis id genus: lana sordida bene carminata, & calente igne, assis carnibus, & ouis, dum vehementer calent, impositis. Visco, melle, axungia veteri, terebinthina, cerato, acrioribus, gummi, & resinis, vt res exigit, & corpora vel mollia vel dura sunt excipere oportet. Aliàs quoque friabilia affricantur: emplastra verò imponuntur loco: hic prius palpatur manibus, exercetur ferulis, aut asserculis euerberatur: affricatur etiam, vt laxatis spiraculis medicamenti virtus celeriùs penetret. Anacardia trita septem diebus macerant aceto: in eodem coquunt, dum pars tertia euanescat: refrigerari sinunt: excipiunt concha, quod enatat oleosum. Id mel anacar-

Materia. *Phœnigmus* *ἀμυκτικὰ.* *Materia.* *Mel anacardinum.*

dinum est. Alij conquassant anacardos: sepeliunt melle, dum hoc vim anacardij satis conceperit. Fermentum aceto tinctum, anacardino melle, vel causticis rebus cõcorporatur. Puluisculus è sinapi, piperis euphorbij, ana drach. vna infricatur: vel inspersus anacardino melli. Ita cerato è thapsia, & aliis vtendũ est. Breui mora rubor fit, deindè bullæ excitentur, vlcus etiam, si diutius institerint: vesicæ confinguntur, humor exprimitur: relinquitur vlcus, dum vitium reddiderit: hac arte coxarij, podagrici, hemicranici sæpe releuantur: repurgantur viscera, sexcentaq́ vitia percurantur.

Cathæretica Cathæretica sunt ęs vstum non lotum, ærugo squama æris, & rubra magis: testa, & terra furnaria, testarum, concharum, & ranarum cinis, alia quoque in epuloticis descripta: hæc ferè in superficiem agunt, excrescentem carnem complanant, ac leniter radunt.

Septica. Septica altiùs subeunt, tenellam carnem tabefaciunt calore multo, nec ita crasso corpore. Arsenicum: Sandaracha, dryopteris, chrysocolla, pityocampe, aconitum, sanguis equi admissarij.

Escharotica. Escharotica vt nihilo plus caleant, rodunt tamen acriùs, crassiore materia, quæ duris & callosis corporibus conueniunt, vt septa mollioribus. In escaroticis calx viua, vini fæx cremata, & aceti, quæ secundum mensem non superet. Nam quæ vetustior, exanimari solet: ignis denique & cauteria:

Vsus septorũ & escharoticorum. vtriusque generis vsus est in callosis fistulis putrilaginosis, humore fluentibus, ac solutis vlceribus.

Ratio vitæ in vsu escharoticorum. Escharoticis peculiariter vtimur in cancris, carbunculis, hæmorrhagiis: hîc frugalis vita, frigida liberaliter pota, vini abstinentia, alimenta refrigerantia, magis etiam si subest febricula, imperanda sunt.

Septa. Septon, quod exest sine morsu: Sandarachæ, auripigmenti, ana drach. duæ: calcis viuæ, mannæ thuris, aristolochiæ, ana drachm. sex: pumicis, resinæ, ana drachmas quatuor: iridis drach. duæ: teruntur omnia. Arsenici libra vna: calcis viuæ drachmæ duæ; diebus triginta in aqua mersa

tundere

tundere oportet, idq; in sole, & bis quotidiè aquam commutare. Auripigmenti, sandarachæ, calcis viuæ pumicis, ana drach. quatuor: eodem modo mersa, tusa, & siccata vsurpantur. Squammæ æris drach. quatuor: sandarachæ drach. duæ: ellebori nigri, aluminis scissilis: vel auripig. ana drach. vna. Squamæ, sandarachæ auripigmen. ellebori nigri, seminis vrticæ torrefacti ana cum rosaceo tritis vtere.

Sandarachæ, aluminis scissilis, ana drachm. quatuor: auripig. squamæ ana drach. vna: in serpente vlcere, & humore fluido, vteris arido. In cancro, & struma, cum rosaceo subiges: bis in die cõmutatur. Atque hæc ferè materia septicorũ est, quam exuras, eluas, cerato & aliis temperare possis. Elleboro magna vis inest contra callos: fistulæ iniectus, ad tertium diem callum adimit. Callus, dura quædam est, & compacta caro, vndè pars stupet, albicat nec expirat. ἐκτιλωτικὰ sunt, quæ callos detrahunt. Oppugnantur calli, primùm quidem malacticis: deinde causticis: postremò igne & ferro vnguibus eraduntur, lacerantur scalpris, exscinduntur cultris ad viuum, & si quid reliquum fit, caustico remedio absumitur, vel candente ferro vritur: sed fluxio reprimenda, prius quàm execetur callus. Exciso callo tepida fouendum, tum abluendum aqua, vbi alumen difluxerit. Repurgandum melle, & ærugine, si qua sordes extiterit. Ectilotica sunt: scilla cocta, & cum calce trita: nitrum, sal torrefacta: fæx cremata veteris acrisque vini, vel aceti. cortex salicis vstus, & aceto pistus. Vsta calx cum pueri impubis vrina: ærugo melli, sali, thuri æqualiter mixta. Laser aut calx cerato irino vel ligustrino capta: Testa terráque furnaria, pumex crematus ex aceto, trita: nasturtij farina aqua subacta bdellium pingue cum melle: ammoniacum aceto fusum cum pari ærug. Radix lilij vsta in cinere: ærugo cocta, læuigata: amygdala è melle trita. Squamæ vnciam vnam æruginis drach. duæ: cerati len-

Elleborus.

Callus quid

ἐκτιλωτικά.

Curatio calli.

Materia.

tiscini, vel myrtini, vnciæ octo, plus minúsue: harpax cum modica ærugine. In hoc genere laudatur oleum lentiscinum, quia præterquam quòd mollit & digerit, etiam adstringit repellitque: quibus omnibus difficilia vlcera cum oris induratis egent. Terebinthinum similiter & mastichinum quæque similia sunt ἐκτιλωτικὰ & σηπτικὰ iisdem rebus quibus amyctica excipi possunt, visco & aliis. Satis profecisse putes, cum suis marginibus vitiosum corpus à sano excesserit. Quòd si septis nihil effeceris, ad escharotica, ignem, & cauteria veniendum, atque omninò vis pro magnitudine & contumacia vlceris adhibenda est.

Olea ecthlotica.

Escharotica

Escharotica ex septorum materia conficies, sed vt firmior trahatur crusta, è metallicis acribus miscendum erit, quod sit crassa & adstringente potentia. Qualis est cadmia, chalcitis, chalcanthum, quæ per se cruda, trita, & saliua hominis, vel aceto capta, crustam contrahunt. Eadem vsta leniora quidem, verùm escharotica. Septa miscentur, cùm altiùs imprimenda crusta. Celeriùs operatur ignis, & meliùs si ægri perferunt.

Vstio ab igne.

Atque is non vno modo adhibetur. Conceptus aqua feruida, ligneo tubulo, canali, penna scriptoria inducitur, extrema parte in æquabilem circulum circumscripta, quæ clauos verrucas, & similia, quæ vrere oportet, includat: altero extremo dehiscente, aqua feruẽs, plumbum fusum, vitrum, & similia illiquantur: dum vim suam vna collabens ignis satis impresserit. Alioqui lana mollis, specilli nucleo alligata, feruente oleo vel butyro intingitur, atque ita imprimitur. Fortius est, si vel è vitreolo, vel antimonio, & vocato sublimato, aliisque id genus, oleum fuerit extillatum. Quidam nucali testa, voluta cochleæ & oui vrunt, posteaquàm igne incanduerint. Alij radice Aristolochiæ, gentianæ, struthij, ramento myrti, buxi, & similium, cauteria effingunt. Oportet igne cõtineri, dum extrema parte carbunculent. Vstione Arabica veteres, vt pòst etiam recentiores, vsi sunt. Auro & argento le-

nius:

nius: ære, & ferro acrius inurunt. Cæsim punctim cauteria imprimuntur. adiguntur longius & latius, & in circulum circumferuntur: vno loco vel pluribus: semel ac sepius: vt natura rerũ partium & corporum sustinet, & vitia requirũt. Ex quo variç cauteriorum formæ affinguntur. Locum igni circumscribere oportet, nucali testa vel re simili, quç suis marginibus constans pateat in medio: Cerato rosaceo: lana vino tincta muniendæ sunt vicinç partes, ne iusto latius euadat ignis violentia. Alioqui splenijs imbutis oui candido muccagine psyllij: cerussa è rhodostagmate lota, refrigerãte succo & iis omnino quç ἀφλεγμαίνοντα Græci vocant. Crusta non statim detrahenda: sed nutare prius oportet, ac veluti maturitate sua excidere. Alioqui vis afferri solet profundum vlcus relinquitur: dolor fluxio, phlegmonç irritantur. Tempestiua deduci potest butyro & rhodastagmate loto, farina tritici in porri vel rutç succo. Lenticula cocta & cum melle mixta, foliis oleastri cum melle litis, sulphure trito ex oleo, contusis nucum interaneis porri foliis saliua tinctis, & in mollioribus lacte cum melle cocto: albo stercore canino, cinere vstarum hirundinum, & minoris centaurij humano stercore siccato crematis cochlearum terrestrium carnibus. Chalcite trita & subtriplo melle vel chalciteos vnc. i. ireos semuncia per se tritis aut cum melle. Nutrito lithargyro cum vstulato butyro, radice anonidis: columbino stercore è melle quod & carbunculos scarificat. In summa, abstergente & incidente materia, quæ paregorico & molliente remedio temperari potest. Recentiores chiurg. in septis numerant, stuppas canabinas, hermodactylos, bryoniæ radices, alumen vnguentum apostolorum. Et in carne dura & multa vitreoli genera & cuperosam quibus pro chalcantho & chalcite vti solent, æruginem. Vnguentũ viri de Aegyptiacon: Trociscos è viuæ calcæ vnc. quatuor tis & cum melle iunctis, sit autem mellis plus mi-

Quæ crustã detrahunt.

Recenti septa.

Trocisci è calce.

núsve, vt sunt corpora. Trocisci capsula figulina ordine collocantur, siccantur in clibano: puluis inde vtilis est. Succi radicis asphodeli vnc. 6. calcis viuæ vnc. 2. auripig. vnc. 1. arida succo mersa sub canicula insolentur, dũ squaleãt. Calcẽ viuã modò melle modò sapone incorporãt. Cantharidũ ventres fermento cogunt vel sæpo: sed à cantharidibus vrinæ ardor metuitur: Nam & hæ illitę capiti id genus vitij inferre possunt, cui malo gargarismus & insessio è lacte succurrit. Eadem quoque parata è paregoricis. Septa adipe vel sebo excipiunt. In adipibus septicus est è ranis viridibus, quas in arboribus venantur. Quæ sequitur ex quinto de comp. pharm. κατὰ γένη transtulerũt: Malicorij drach. 10. Aristoloch. rotundæ, gallæ, drach. 8. aluminis scissilis, aloës ana

Trocisci de arsenic.

drach. quatuor: myrrhę, chalcanthi (vitreolum vertunt) drach. 2. thuris drach. 4. Exedunt sine morsu: Sandarachæ, id est, arsenici rubri, auripig. ana drach. 2. calcis viuæ, drach. 4. mannæ thuris tantundem: tritis vtitor: Sic enim Galenus. Recentiores hoc modo: Calcis viuæ lib. 1. auripigmenti rubri & citrini, alkali, acaciæ, ana. lib. dimid. trita vniantur cum

Alkali.

capitello. Est autem alkali, sal niger, quem è quercu, corylo, harundinis trunco, carbunculatis & aqua dulci vel marina coctis veteres fingebant: nũc è brassica marina, betis, & nitrosis rebus comparari potest. Alioqui torrefactum salem cùm hydrargyro, tandiu pistillo volutabis, dum sal nigrescat. Alij aliter alkali interpretantur.

Capitellum.

Capitellum ita fit: Calcis viuæ salis ammoniaci, ana lib. 1. trita subigantur lixiuio è fabaceis scapis. Deponuntur olla quæ à fundo hiet angusta rima: aliud figlinum subijcitur, in quod paulatim lixiuium diffluit, sed vas vtrimque statim initio defodi terra opus est, vbi

Lixiuiũ ficulneum. eschavoti con

septem dies persistet. Cathæreticon, septicon, & lene eschaorticon capitellum est. Alij tres partes cineris fabaceorum, vnam viuæ calcis, subinde perfundunt aqua, identidem conuoluunt, & per

quasil

quasillum rarum transcolant. Rami ficulnei cremantur, cinis aqua maceratur, qui vbi in aquã vim suam demisit, exprimitur & abiicitur, nouus aliquoties reuocatur. Eodem modò è ramis tithymalli & causticis cineribus lixiuium parari potest. In quo spongia subinde mersa apponitur. Alia capite de epuloticis: In humido ac sordido vlcere, pingui abstinendum: arida inspergũtur. In calloso, & squallente malo arida pingui excepta adhibentur. Septica faciunt Arabes quæ à Græcis descripta sunt, & alterum genus relinquunt, quod humido calore cũ fœtore partes corrumpit. Quæ ex hydrargyro fiũt, præcipitatum, sublimatum cinabriũ, brassicæ succo solani, limonum, & similium attemperant. Licet etiam, quod veteres factitarunt, non tribus, sed triginta & quadraginta diebus terere in sole sub canicula, bis mutata aqua. Et vt sunt corpora & vitia ita magis minúsve acria comparari possunt: nec lotura solum sed vstrina & mixtura diluuntur. Miniũ (Minium.) è micis metallicis è sterili gleba plumbi è cerussa vsta, quod alij syricon alij sandicen vocant ad epulotica potius referendum. Quod verò è sulphure & hydrargyro factitium est, in causticis censeri debet. Vsurpant præter hæc, aquas fortes, & vt dicunt Alchymistarum. (Aquæ fortes.) Salis ammoniaci, auripig. rubri & citrini, cuperosæ, æruginis ana trita in alembicum vitreum bene stipatum luto, & vndequaque clausum deponantur, & ita extillentur lento igni, quod primum fluit, vel abiicitur, vel in alembicum repetitur. Ignis augetur duplo: quod secundo stillat, fideliter reponitur. Alij ex aluminis rotundi, vitreoli Romani ana lib. 1. salis nitri aut si desit crematæ fecis aceti sesquilibra aquam eliciunt, hæc callosis naturis idonea sunt, suspecta in naso labris palpebris digitis aut pudendis, mollibus atque exiguis partibus, vbi vena, neruus, arteria insignis est: ac primum quidem minimum sit, quod imponitur: deinde vt res exigit augeatur. Aliquando cerato ros

saceo, vnguento albo, dialthæas, & similibus mixta retunduntur: muniunt vicina: doloribus medentur vt prius.

De dolore. CAP. XII.

Ccidunt multa vomicis & vulneribus, quorum remedia aliquot conspersa locis: vt proximo capite contra callos: alio contra vermes, cancrosa putredines: & quæ rheumata intercipiãt, præcidantq; phlegmonum causas, ac feruorem partium à pharmacis extinguant: alia quoq; obiter annotata sunt. Iam de dolore & hæmorrhagia instituenda oratio, quæ vt plurimum curandi consilia interturbant.

Causa doloris. Itaque dolor omnino fit subita alteratione & solutione continui, cui quam celerrimè occurrẽdũ, nunquam enim committendum vt diutius crucietur æger, sic enim rheumata commouentur oriuntur phlegmone, labefactantur vires, conuulsiones rapiunt ægros, ac sæpe mortes. Et quod ad institutum maximè pertinet, vlcera inde madescere contingit: quæ sicca esse, seruata naturali ratione, & vacua excrementis necesse est: *Ἀνώδυνα, & παρηγορικὰ.* ἀνώδυνα vocant & παρηγορικὰ quæ dolorem leniunt, tenui substantia primo gradu calida: vel ita temperata vt familiaritate *2 Genus.* elementorum, naturæ partium consentiant. Adde si vis, quæ qualitate contraria causam oppugnant, quale est oleum laurinum in refrigeratis, violaceum in calefactis, siccatis hydrelæum: humiditas nõ tam qualitate quã copia dolorem facit. Ideoq; phlebotomia, catharticõ clyster, & similia, quę sublata copia dolorẽ tollunt, in hoc genere collocare licet. A calore, & frigore dolor acerrimus: à siccitate mediocris: ab humiditate propè nullus, vel stupidus excitari so-*3 Genus.* let. Tertiũ quoq; genus adiiciũt, sed impropriè eorũ quæ stupefacto sensu dolori remedio sunt, quia quod doleat sentire necesse est, & extincto sensus dolor necessariò conquiescit ναρκωτικὰ & ὑπνωτικὰ talia appel

Olea.

appellant. Anodyna sunt oleum dulce ætate medium, oleum Chamamæli, oleum è lini & althææ semine, & è dulcibus amygdalinum, oleum lumbricorum, vulpinum, melinum, è meli, è pullis cygni, extortum tritico candenti ferro, è sarmentis vitium, ex ouis pressum, Sambacinum. Sambucinum, è floribus, & alia, de quibus postea. In quibus distinguenda, quæ non solùm leniant dolorem, sed etiam causæ repugnant: quale est rosaceum, vbi à calore dolor est: aut à dolore commotus calor. Chamæmelinum vbi leniendum simul atque discutiendum aliquid est.

Adipes.

In anodynis sunt butyrum, œsipus, lana benè succida, suillus adeps, vitulinus, è cercopitheco, & simia, gallinaceus, anserinus, humanus, ex anguilla & cuniculis, vulpinus, melinus, asininus, lac muliebre, & vaccinum.

Materia decoctorum.

Althææ, maluæ, seminis lini & cydoneorum. lilij, violariæ, pedum arietis, capitum & interaneorum, hœdi similiter decoctum, & hæc lacte coqui melius est, aut cocta lacte butyro condiri, vel conteri rosaceo. Crocum, thus, mannam, galbanum & similia pharmacis commiscent, vt quæ aliquid habeant quod paregoricòn sit.

Olea anodyna quæ refrigerant.

Calorem temperãt, & anodyna sunt. aqua tepida, oleum rosaceum, violaceum, nymphæon, papauerinum, cucurbitinum, & quòd è candido alterci semine, priuatim vsurpatum feruidis doloribus podagricorum: lactucinum, portulacinũ, psyllinum, cucumerinum. Et ex horum oleorum materia succus ac muccago colligitur, vel eadem in lacte coquitur, ex conuenienti oleo subigitur: Lintheola in decocto merguntur, succo & muccagine imbuuntur, & ita iuuant. Ac subinde inculcare lintheola & auxilium repetere necesse est. Cerata & enchrista è cera alba lota, oleo conueniente, muccaginibus, cerussa, lota populeo vnguento & similibus confingi possunt.

Contra dolores frigidos.

Dolores è frigore iuuant, quæcunque ferè in anodynis numerata sunt, oleum chamamelinũ, anethinũ, è leucoio meliloto,

hyper

hyperico lirinum, atque his magis è baccis lauri & iuniperi vino maceratis extunditur mola coxariis, & frigidis articulorum vitiis. In lue venerea frigidos dolores iuuat galbanarium. Sulphurinum styracinum, in quo thus manna, & similia diffusa sunt & quod è nuce myrepsica, incude & candenti ferro pressa extringitur. Sed eadem conquassata: vt & cinamonum oleo incoqui possunt: ita è calendula maiorana, roremarino & similibus parare licet. Irinum ex acori radicibus centaurio, gentiana aristolochia bryonia, hyssopo, thymo, pulegio, vbi crassius humor impactus cruciat. Sinapinum cnidelæon, & alia id genus efficacissima sunt. Vino ferè & pari oleo materia coquitur: quæ prælo vel mola oleum non reddit. Cùm iam vinum exhalauit, ea exprimitur, oleum reliquum vsui est.

Ol. terebinthinum.

Terebinthinũ oleum, è terebinthinæ lib. 1. laterum antiquorum, vel vt Albucasis recentium: quia plus olei combibant, vnc. 1. mastiches & styracis ana vnc. 1. lateres igniti extinguuntur oleo: extincti tritiq; cæteris commiscentur in Alembico vitreo: tres liquores effluant, quorum tertius est optimus.

E floribus rorismarini.

Flores rorismarini amphora vitrea duplici lintheo obstipata, deinde etiam cera includuntur: elicitur oleum calida arena, Chymicorum more. Oleum philosophorum Mesuæ petrelæon, & quod ex euphorbio. Contra flatus & dolores frigidos ventris atque vteri: quod sequitur plurimum facit: Olei anethini lib. 1. sem. agni castri, seminis rutæ ana vnc. 3. cinnamomi vnc. 6. conquassata hęc 40. diebus insolentur mersa oleo vel lento igne incoquantur, fotus è Chamæmelino & meraco vino calidus, dolores omnium partium corporis compescit. E garyophillis oleum, & calamo aromatico efficacissimum est. Radix cucumeris agrestis in taleolas cæditur, cum absinthij cacumine hydrelæo coquitur, hinc fotus & cataplasma hemicraniis singulare. Erinaceus terrestris oleo & vino excoquitur, dum solum oleum reli-

reliquum sit: contra dolores articulorum. E sex vitellis assis, myrrhæ drachmæ dimid. ellebori nigri granis 4. oleum exprimunt singulare vlceribus puerorum, callosis ac dolentibus vlcerum labris, putrilaginosis ac vermiculantibus vitiis & scabiei. Styracis pinguis vn. 2. vel eo plus in sesquilibra olei colliquantur in duritie dolente, addita octaua parte ellebori albi, scabiei conuenit. Agrippa & Marciato quidam vtuntur in frigidis doloribus. Vulgatum est, anodynon: mica panis soluta lacte vel incocta ex tribus vitellis oui & sesquuncia rosacei subigitur, cataplasma fit. Sit panis lib. 1. oua momento croci intinguantur. In desperatis narcotica vsurpantur: vnguento rosato, & dialthæas aliquid populei vnguenti & opij commiscetur. Cerati rosacei vnc. 3. opij. drach. 1. castorei scrup. 2. vnguenti rosacei vnc. 1. terebinthi. vnc. dimid. colliquatis adde opij scrup. 1. croci grana 4. Aliquid etiam Philonij scriptis vnguentis & ceratis miscere licet. Oleum in quo viua torpedo coxerit, narcoticum est. Dialthæa vnc. 2. galbani semuncia, opij scrup. 2. croci grana. 6.

Phlebot.

Grauissimis quibusque doloribus singulari ope succurrit, ex aduersa parte detractus sanguis, quem statim initio minuere melius est: Sic enim præciduntur malorum causæ, & quæ nocent vulneribus omnia ferè sanguinis vitio commouentur, dolor, phlegmone, gangræna, syderatio. Multò magis, si affecta parte venę sunt insignes, quæ oppressæ copia dolorem cient: postea verò cùm non expirent, gangrænam pariunt & σφάκελον, id est syderationem: hoc vitium corruptela est, primùm quidem ossium, deinde partium reliquarum: cui periculo phlebotomo occurredum, atque etiam cultello scarificandus locus est, vt leuatus onere & vitio, ad spiritum liberè attollatur.

Scarificatio.

Cucurbitula.

Cucurbitula quoque ad hanc rem sæpe contulit, de qua seorsum à nobis libellus æditus est.

De

De hæmorrhagia. CAP. XIII.

On solùm è recenti, sed & inueterato vlcere sanguis effluit, apertis, ruptis, exesis vasis. Et ex arteria hæmorrhagia periculosior: deinde maioribus venis, quæque plus sanguinis effundunt, quas inde αἱμόῤῥους vocauit Hippocrates. *Apertis.* Apertis astringentia: ruptis, glutinantia: exesis, sarcotica, & boni succi alimenta remedio sunt. Aperta simul & rupta iuuãt plãtago, balaustia, hypocisthis, rhus, omphacium, galla deflagrans & vino vel aceto tincta, acacia, malicorium, symphyti radix, porrũ contusum, polygonon, peruinca, terra sigillata & figlina, bolus Armenus, rhabarbari magma, rubigo ferri, lapis hæmatites, passæ vuæ nucleus, gallæ flos, lanugo quæ cotoneo & mascula salice insidet, quæque in ea peniculæ dependent, fraga herba, cynosbatus, aqua frigida, vinum astringẽs, acetum, oxycratum, & alia quæ in epuloticis, glutinantibus, & repellentibus anteà descripta sunt. *Ruptis.* Peculiariter ruptis conueniunt, thus, manna, aloë, mastiche, tragacãtha, amylum, gummi, glutinum, larigna, terebinthina, pix sicca, colophonia, gypsum, farina pistrinalis, cochlea cum domo trita: horum alia in puluerem comminuta insperguntur: *Vtẽdi ratio.* meliora ferè emplastica, ideoque in oui candido, resina liquida, conueniente succo imponi debent. Linamenta, pili leporis, lanugo illa salicis & cotonei succis liquidis inculcantur, atque inde penicillus aut vermiculus pharmaco madẽs hianti vasorum ori inseritur: floccus ex eadem materia & pharmaco saturatus superdatur, ligaturque commodè, iniectis vasi modò tribus, modò quatuor fasciarum orbibus, ad eam partem vnde profluit sanguis, ex quo fascia radicem versus paulatim adduci debet, vt sursum versus magis magisque stringas atque illabentem sanguinem reprimas. Tertio die re-

soluenda linthea sunt, neque commutanda linamenta, flocci, vermiculi, siquidem firmiter inhærent, sed tantùm irriganda pharmaco, ac vt prius colliganda. Quòd si vacillant, digitus vasi imprimendus, reuellenda turunda, & reliqua tum noua vt prius omnia repetenda, eademq́ ex præscripto vincienda sunt, idq́ tandiu reuocandum, dum renata carne, ac bene stypato vase, extra periculum omnia videantur. Aliquando verò vbi in superficiem vasa exponuntur, digitus impressus hæmorrhagiam sistit, coacto grumo. Quæ si in profundo latent, nec facilè digito continguntur, hamo prehendere, leniter intorquere & laqueo intercipere oportet. *Ferrum.* Nonnunquam volsella capta vtrinque funiculo illaqueantur, & media præciduntur, vt extrema in se reuulsa coëant. Id verò in maioribus vasis non caret periculo. *Ignis.* Desperatis aliis auxiliis, ad ignem & cauteria veniendum, multò magis si quid putre, vermiculosum, serpens, rodens: si eiusmodi locus est qui facilè computrescat, qualis est sedes, os, & genitalia, quiq́ vim ignis sine periculo sustineat. *Escharotica.* Escharotica hoc loco vehementius contrahere oportet, vt firmam nec deciduam crustam efficiant. Alioqui maior vis sanguinis erumpet, ante tempus resoluta crusta: *Phleboto. Cucurbit. Sanguisuga.* In remediis laudantur phlebotomia, cucurbitula, sanguisugæ, vincula aduersa parte & κατ' ἰθυωρίαν reuellendo adhibita, & constringens epidesis. Cucurbitulæ ratio ex libello nostro repetenda. De phlebotomia & sanguisugis alio quod paramus, opere differemus. *Purgatio.* Purgatio sæpe necessaria, sed tardiùs opitulatur: his ferè remediis materiæ cursus retrahitur: quanquam non temerè renitendum sanguini: quia ex omni vulnere, nisi sit in ventre, crebrò sanguinem fluere vtile est: Autore Hippocrate. Tempestiuè ergo supprimes, iusta ratione leuato corpore: *Vsus refrigerantium.* vt inde siccius effectum vlcus celeriùs posſit coalescere. Ac fortasse

tutius

tutius fuerit vlcus emplasticis obstypare: frigidis & astringentibus medicamentis vias intercipere, quà sanguis decurrit. Frigidum enim & astringens vlceribus mordax. Et in iis frigido vtendum, vnde fluit sanguis vel fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa inquit Hippocrates. Aliæ quoque partes, vt thorax & quæ neruaceę sunt, frigido lędũtur magis. Ideoq́ iam auersa materia, neque etiam locis omnibus, frigida adhibere conuenit. Columbæ sanguis peculiariter reprimit hæmorrhagias è membranis cerebri. Memorabile remedium est quod sequitur: Spongia noua, alioqui vetus, sed marina vel lixiuio quer-no repurgata, acerrimo aceto inebriatur, tum inquinatur liquefacta pice, deinde trito bitumine, galla, vel re simili conspergitur, atque ita crematur testa figulari clausa, dum cinerescat. Alij aceti loco, taurino sanguine imbuunt, ex odoro vino propinant singulari ope dysenteris, menstruis, & aliis hæmorrhagiis. Emplastra sunt, gypsum crudum, gyris, si oui candido excipias: Thuris partes duę, aloës pars vna, vel eo plus in duriore natura: Loco thuris vsurpatur manna, vt quæ melius astringat, sed thus ἐμπλαστικώτερον pharmacum reddit: con-corporantur liquore oui: vermiculus è mollissimis pilis leporis medicamento intingitur, & si fuerit opus, dehiscenti vasi immittitur. Ex iisdem pilis conficitur floccus qui eodem pharmaco imbuitur: atque imponitur cauo, vt imcumbat vermiculo.

Spongiæ.

Historia. Eunucho è manu summa profluens sanguis eo pharmaco non restitit: qui deinde linamentis ex dilutissimo oxycrato pressis omninò conquieuit. Loco pilorum leporis, linoxylo quod vocatur *cotton*, & memorata lanugine bene depexa atque carminata vti licebit.

In erosione. In erosione vbi vniuerso corpori consulueris, nec aliter mederi datum est: veniendum ad pastillos Andronis, Pasionis, Polydæ, ex lib. 5. de comp. phar. κατὰ γένη. In vehementi hæmorrhagia primùm quidem validè astringen-

tibus

tibus materiæ impetus retundi debet, quibus paulatim pastilli commiscentur, postremò solis pastillis vtendum erit, ἰοχαιμα veterum. Chalcitidis drac.16. alij 8. manna drachm.12. alij 16. terebinthinæ frictæ & aceto extinctæ drach.12. Chalcitidis drach.6. mannæ dra.2. tereb. colophoniæ ana dra.4. Mirabile Chalcitis, resinæ ana drach.8. mannæ drach.16. infriata ænea pyxidicula reponuntur, vsus tempore par pondus gypsi commiscetur. Adduntur his ad crustas, Chalcanthum, misy, auripigmentum, sandaracha, calx viua. Debilior crusta est à calcè viua & auripigmento, nisi astringenti materiæ coniungantur, ferrū candens, æs, aurum, & argentum cauteria sunt: sed ab auro & argento mollior eschara relinquitur. Celerius auxilium à ferreo, cauterio percipitur. E subere vel spongia orbiculus tenuis feruida pice immergitur, & ita calens impingitur. Alij malicorio, galla, radicibus astrictoriis prius ignitis, crustas efficiunt. Recentiorum escharotica sunt. Vitreoli Romani semuncia, balaustiorum vnc.3. aluminis vnc.1. fiat puluis. Colophoniæ vnc.3. boli armeni sesquuncia: mastiches, olibani, sanguinis draconis, ana semuncia: radicis symphiti, rosarum, ana drach.1. vtuntur puluere rubro, sanguine draconis, & aliis, de quibus antea: ac plura escharotica ex proximo capite repetenda. Adhibitis remediis membrum ita collocari debet, vt altior sit locus, vnde Hæmorrhagia, reliquâ venâ, quæ radici proprior est: vt veluti decliui quasi vase deorsum, sanguis refluat. Sit mēbrū in quiete, & ea figura situm, quæ dolorem non afferat: ac mitella confirmare manus, & puluino crura melius est: æger quoque aduersa parte decumbat. instituatur vita vnde sanguis acquiescat, aquæ potus, & similia. Interdicatur iis vnde efferuescat, qualia vina quædam sunt fortia, & calida alimenta.

Vsus pastillorum.

ἰοχαιμα.

Escharotice.

De vtili materia in vitijs oßium.

CAP. XIIII.

Celeriter medicãdum oßibus.

VItiis quæ oſſa fecerint, eodem ferè momento ſuccurrere oportet. Alioqui phlegmone ſuccenditur quæ ſaniẽ facit, agit cuniculos vlcera diſpergit, alta, exeſa, & curãda motis ἰμμότους inde vocat Hippocrates. Ex quo denigrantur oſſa, cariẽ inducunt, & ſyderationem contrahunt. Laborãt fracta, colliſa, fiſſa, forata oſſa, & mota articulis. Acceſſio mali eſt: ſi cum vulnere læſa ſunt, multo magis in articulis, vbi nerui tendines nuda carne & oſſea loca ſunt, in quæ laxa & commota excrementa corporis coïre ſolent.

Vitia in articulis.

Adde quòd ibi chartilago quædam eſt, in qua cicatrix firmari nequit: hic ergo aſperior caſus, dolor, vigilia, conuulſio, deliria, ſæpenumero cõmouentur. Atque vt maior articulus eſt, ita grauius periculum creare ſolet. Verùm non alia parte ditior ſupellex veteris diſciplinæ: nuſquàm hæc curioſa magis, quàm in oſsium medelis.

Multiplex materia mechanica.

Infinita propè reperit & literis tradidit, quædam etiam autoritate principum, ære publico in ciuitatibus extruxit, quæ ad hanc curam oſsium pertinerent: ferramenta varia, cauteria, exciſorios cultros, ſcalpra raſoria, limas, ſpecilla, aliquot terebrarum genera, modiolos, forfices, μηνιγγοφύλακας, volſellas, ſcalas, ſcamnà, repagula, vectes, canales, gloſſocomia, ſpheria, ſtathmia, trochiſcos, pennas, inceratos canaliculos, fiſtulas, ſetas, fila byſſo & auro texta, alia quoque plurima, quæ ad purganda, tendenda, reformanda, conſtituenda denique oſſa facerent. Et in vna deligandi arte quàm plurima vſu diuerſa ſuis etiam nominibus veteres diſtinxerunt:

In deligãdo quã multa.

lintheola, faſcias hypodeſmidas, ſplenia, apodeſmos, regulas, ferulas, ſpathulas, habenas, laqueos, mitellas, puluinos modò ſcorteos modò molliuſculos, nodos, acus, acias, & alia ſexcenta: quorum multa quidem retenta, alia antiquata, quædam

dam deserta, quia videlicet multis in rebus facilior, nec tam operosa cura inuenta est. Corruptum os ad viuam scobem elimandum, exterebrandum, inurendum, excidendum, etiam vt asperum, maium est. Atque hic medicamentis opus est, quæ vehementer siccent: quorum materia capite de purgantibus pharmacis & epuloticis instituta est. Nec antè vias claudere oportet, quæ ad læsa ossa pertinent, quàm hæc omni carie, nigredine, sorde, corruptela sedulo purgata sint. Quin & præclusum iter vel angustum, ferro ampliare necesse est, spongiáque aut penicillo implendum cauum, vt ne coëat, sed dehiscat vulnus, dum vel integendum carne, vel ferruminandum callo bene purum os & iam incolume, videatur. In altis cuniculis, spongia, linamenta, penicilli summa parte deuincta sint filo, quod foràs propendeat, vt illa facilè reducantur. Videndum quoque priusquàm impleas ne qua squamma, vel fragmentum excesserit, quæ scilicet ossi suo coaptanda sunt, aut si acumine carnem subintrant, molliter præcidere oportet, verùm incolumi radice alioqui elimanda scalpro. Quòd si nihil molestiæ adferunt, verùm non possunt ossi suo compingi: in horum altero consilium est. Nam vel medicamentis detrahes vel permittes dum veluti maturitate quadam & sponte sua excidant. Ita enim os celeriter carnem inducet, vel callum contrahet: ex quo medicamentis, quæ mediocriter siccent, vel adstringant, cicatrice operies. Quæ verò squammæ, antè maturitatem rapiuntur ferro, aut vi reuelluntur, fistulas ægrè sanabiles relinquunt. Omnino ergo declinanda vis est. Squammas detrahunt medicamenta, tam superiùs capite de glutinantibus memorata, tum erucæ radix, cucumeris agrestis, vtriusque bryoniæ. Aristolochia peculiariter elicit testulas caluariæ. In abscessu paruo ossium

Cōpēdiaria curatiōis materia.

Aperta sit via ad os.

Squamma.

Quæ squammas detrahunt.

Abscessus.

deligatio καταγματικὴ idonea est, sed paulò laxior, & sine ferulis. In magno non est deligandum καταγματικῶς. Satisfaciunt splenia, insuccata vino nigro, subaustero, quæ deinceps atque continenter, hinc inde adhibenda sunt, non vt hoc illi insideat.

Splenes magnorum abscessuum.

Longiores sunto quàm quæ solum ambitum membri comprehendant: nam si quadrantalis circulus est partis, paulò longiores splenes triētalibus esse oportet. Obliquè inseruntur membro, & aduersa parte decussant. Sanantur vlcera aliis similiter: nisi quòd ossa magis siccantia desiderant, & quæ continenter ossibus generatur caro, vt est paulò siccior,

Incarnātia ossium abscessus & vulnera vicina.

ita magis siccantibus pharmacis gaudet: vt verò ducenda carne ab ossibus recedis, ita vis siccantium tēperanda est, donec iā cicatrix trahenda sit. Ac carne ossa tegere sæpenumero opus est, vbi callum cogere non licet, nimium dissidentibus fracturæ labris, & vbi in circulum os excisum est: verum è callo multò stabilius vinculum est. In fractis ossibus & luxatis multarum rerum cura est: ac circa initia omnino prohibenda fluxio, dolor, inflammatio. Os ergo quod vel abiit loco, vel fractum dissidet, omnino constituere oportet: deinde ita continere vt ne excidat. In quo hæc sunt præcipuè τάσις, διάπλασις, ἐπίδεσις,

Τάσις.

ἀπόθεσις vel ὑπόθεσις. Extenditur membrū, vt diductis & adductis marginibus soluti ossis ore oris molliter cōsuescāt, nihil exasperetur, nihil diffringatur, quod in fracturis denticulatis, scabris ac serratis sæpe contingit. Videndum quoque, ne in distentione neruus, vena, arteria, musculus, contra naturam extorqueatur. Extensum membrum & loco redditum, manibus palpari, tractari, atque legitimè conformari debet: διάπλασιν appellant. Quòd si tractatum,

Διάπλασις.

tensum non constituitur os, ad μοχλίαν, lorum, habenas, & machinas eiusmodi veniendum erit. Sequitur

Ἐπίδεσις. καταγματική.

ἐπίδεσις quam καταγματικὴν appellant: in qua multorum prouidentia est, sed maximè, vt contineas, phlegmonem arceas procures callum. Ac primùm

mùm an sit deligandum, statuere oportet: tum quæ deligandi forma, ac ferè ἀπὸ δύο ἀρχαίων varia tamen ratione: ex quo decernendum, quibus, quàm multis longis latis, quàm deniq; firmis fasciis opus sit. Adhec idonea forma lintheis quærenda est. Cognoscendum præterea vnde primum initias, quæ sit futura progressio, quàm multi & quales circuli, quomodo distinguendi orbes, quibus interuallis, vbi & quando laxior vel astrictior deligatio, qua parte desinat, quo loco, & qua arte nectantur nodi aciæ figantur conducantur habenæ, quando regulæ, ferulæ, puluinaria, mitellæ adhibẽda sint; quãdiu continere omnia, & quando soluere oporteat. Atque in sano membro probanda prius deligatio, quàm in ægro periculum facias. Postremò prouidendum, vt in ea figura collocetur pars, in qua diutissimè cõstare possit, & minimè doleat. Iustos hæc commentarios desiderant, verùm hæc breuiter, nec tam docendi, quàm monendi causa dicta fuerint.

In fasciis remedia adhibentur quæ repellant, & madorem scissilium lintheorum contineant: sic enim prohibetur dolor atque inflammatio: fasciæ initio plures & astrictiores, si neque dolor neq; phlegmone, vulnus vel aliquid tale prohibeat. Ac ferè inebriantur vino crasso nigro, modicè austero: vinum hoc superficiem cogit, vim suam ad repellẽdum altius imprimit, & ita præcidit inflammationum causas. Quòd nimium stringit, dolorem excitat. Tenue, album, giluum, fuluum etiamsi contrahat repudiandum tamen est, vt reprimentium genus quod humectat, papauer, cicuta, mandragora, multo magis si in articulis & neruaceis partibus labor est. Nec enim qualitas sola: sed horum etiam corpus intrò penetrat & neruosa lædit. Atque inde calor qui regit corpus, interdum extinguitur.

Quæ in fasciis repellunt.

Vinum quale.

Vitanda.

Vino igitur crasso, nigro, modicè austero fasciæ & splenes saturandi sunt. Minister adsit, qui subinde affuso vino ligamenta compluat: alioqui cum

Oenelæum.

periculo reſiccantur, quod ne fiat noctu, præcipuè prouidendum erit: hyeme vini loco œnelæo vti ſatius eſt, quo etiam tempore ſuccida lana ſplenibus præferri debet: fumoſo vino & odoro abſtinendum, ne caput feriat. Iuſtum quoque inſuccandis lintheis medicamentum ex oui candido, oleo roſaceo vel myrtino. Alij aceto & oxelæo contra phlegmonem faſcias imbuunt. Detur id bene carnoſa parte & ſine vlcere. Ceratum album in vſu eſt, ſuſpecta miniſtri diligentia, ne videlicet linthea inareſcant: quod vino quidem minus efficax, repellit tamen & phlegmonem inhibet. Verùm cerato vti poſt initia ſatiùs eſt, iam abeunte periculo inflammationis, & vbi fractura ſimplex, nec in fragmenta varia contritum os eſt. Cerato ergo pars ægra, faſciæ, & ſplenes illinenda ſunt, adhæc extremæ partes, ſed manus præcipuè, ne quod deligatione extringitur, infirmum ſcilicet frigidumq; corpus imbibat: Ceratum καταγματικὸν è cera pingui & duplo oleo conficitur, oleum ſit recens rhodinon vel myrteum. Cera ſiccior paulò liberalius oleo emollitur. Picato veteres vſi ſunt ſi quid contuſum eſſet, ſi quid coquendum atque mitigandum. Liquidiori cerato albo pix addita picatum facit. Omnia verò lenia ſint & mollia ne aſperitate lædant: vitetur pondus, quod callum prohibeat & partem opprimat. Perfuſiones fiunt ex aqua tepida, ita calore temperata vt in qua manum iucundè contineas: In frigoribus hydrelæum melius eſt. Perfunditur pars tertio ac quinto die, quoties videlicet linthea diſſoluuntur, idq; liberaliter vt inde prurigo acquieſcat, & materia eius diſpergatur. In articulis tepida, tenſa relaxat, lenit dolentia, & phlegmone aduerſatur. Septimo die vel nono iam affunditur, nõ vt diſcutiat, ſed vt euocet ſanguinem vnde concreto poro oſſa conſerantur (πώρωσιν Græcè vocant, & inde πωρωτικά quæ callum gignant.) Callus neque caro eſt neque os, ſed inter vtrunque ambigit.

Oui candidum cũ roſaceo.

Acetum.

Ceratum album.

Ceratum picatum.

Perfuſiones.

Πώρωσις.

Πωρωτικά.

Itaq;

Itaque deposito metu inflammationis, circa hoc tempus omnino cogitandum, vt coëat porus, vnde effracta solidantur: sic ergo moderanda perfusio, vt inde pars viuido colore efflorescat, & leniter attollatur: nimium est, si subsidet & pallorem ducit. Alimenta sunto, quæ probum sanguinem, multũ, crassum, viscidumque creent. Panis triticeus è farina primaria: triticum legatur graue densum, vnde ptisana cõparetur: chartelagineæ animalium partes, neruaceæ cutaceæ & pingues, ligamẽta, tendines, petioli, ventres, linguæ, rostra: capita hædorum, veruecum & porcellorum, agnina caro & suilla, palmulæ pingues, castaneæ, vinum stringens, & similia. Medicamenta sunto emplastica, quæ modicè calfaciant è gyri similia, thure, manna, gummi, fabrili glutine, mastiche, tragacantha, liquore oui, pingui cera, oleo, lachrymis & succis, quibus emplasticum nec ita calens corpus est. Ac iam antea de catagmaticis, & cephalicis sermo habitus est: sed hic quoque ea materia locupletanda est. Caninum cerebrum in lintheo adhibetur: superdatur lana inculcata oui candido: vbi squalescit remedium, commutari debet: quatuordecim diebus solidat. Aliis purgatur hybisci radix, atque hinc medulla eraditur, quæ per se farinæ tritici mixta liquori oui, effracta iungit. Radix hæc aquæ indita & sub dio posita: aquam cogit. Musco viticis vtuntur veterinarij: alij quernum præferunt. In honore est veteri exemplo, quam conseruam vocant. Muscus est densus, herbaceus, spongiosus, herens aquatilibus petris. Putator quidam ex alta arbore deciderat omnibus ferè ossibus confractis: præsto aderant amici, qui corpus eius vniuersum eo musco obligarunt: atque ita relatum domum in quiete tenuerunt, subinde conspersa aqua, ne muscus emarcesceret. Rarò nec nisi deficiente herba remedium mutatum est. Atque hac medela vix credibili celeritate conualuit. Aestate, bene carnoso duroque corpore, recenti malo, exem-

Alimenta. — *Medicamenta.* (gyri similia) — *Caninum cerebrum.* — *Hybiscus.* — *Muscus.* — *Conserua.* (quid sit) — *Historia.*

plum vetus liceat imitari. Farinæ triticeæ vnc. 6. sanguinis draconis, mastiches, thuris, sarcocollæ ana. vnc. 1. trita hæc cum farina & oui candido subiguntur. Triticea farina, gummi, & manna incoquuntur aqua: fit cataplasma, quod reprimit, continet, & poron generat. Exiguis partibus effractis, pelliculæ affiguntur illitę gummi & fabrili glutine. Canaliculi afformantur cauis, emplasto inducti: vt & contineant, solident. Fuligo thuris liquori oui & farinæ tritici coniungitur. Emplasta quæ pertinacius hærent, tepidæ fotu reuelluntur.

Panalithes.

Panalithes ad contusa fracta etiam cum vulnere, vulnera neruorum, vertebrarum, purgandas collectiones, incisum scrotum, bestiarum etiam venenatarū morsus, & alia. Olei dulcis, vnc. 9. bituminis ceræ, resinæ piceæ, picis aridæ ana lib. 1. litharg. ceruss. æruginis ana drach. 10. thuris, ammoniaci myrrhæ, aloës, ana drach. 8. opij, succi pomorum mandragoræ ana drach. 6. aluminis scissilis, chalcanthi, chalcitidis, croci ana drach. 4. aceti, quod sufficit. Omnia à litharg. ad crocum in puluerem trita, & affusa conducuntur mortario, vt sit luti crassitudo: oleum, cera, bitumen in fabales pillulas diuisum nihil versando colliquantur: liquatis pix & resinæ ammiscentur, colantur omnia, atque recoquuntur.

Aegyptium Andromachi.

Aegyptium Andromachi, eadem potest, mollit, ac maligna operit. Ceræ, litharg. ana vnc. 5. & semis, ammoniaci vnc. 7. & drach. 6. terebinth. vnc. 4. succidæ lanæ vstæ, vnc. 2. & drach. 2. Aristolochiæ, thuris, squammarum æris & stomomatis, id est, perpugati ferri ana vnc. 1. myrrhæ drach. 3. opopanacis drach. 2. ol. ricinini, sicyonij, vel antiqui lib. 3. Litharg. oleo coquitur, dum concrescat: squamma inijcitur: vbi non inquinant: cera & ammoniac. exactissimè tusum imponuntur: liquatis terebinthini additur: sublatis igne thus, & lanarum cinis insperguntur: refrigerata manibus subiguntur.

Nigrum Asclep.

Nigrum Asclepiadæ mirabiliter vnit laxata & cōfracta

fracta. Litharg. vnc. 8. bituminis vnc. 6. ceræ, picis, ana vnc. 3. resinæ piceæ sesquuncia aluminis propoleos ana vnc. 1. ammoniaci drach. 6. æruginis drach. 2. & semis. ol. quod suffi. In oleo litharg. coquitur dum non contaminet: cera & bitumen seorsum liquescunt, neque commouentur: his pix adiungitur: traiecta colo omnia, lythargyro coctæ vniuntur: ammoniacum vehementer tusum immittitur atque ita in solidum corpus omnia concoquuntur, hic præmollita cera & propolis coniunguntur: vbi coierint probè & igne decesserint, alumen & ærugo in pollinem trita insperguntur: versantur omnia & oxycrato mersa manibus subigũtur. *Moschionis.* Moschionis ad eadem. Litharg. vnc. 3. picis aridæ, adipis vituli, ana vnc. 20. teribinth. mannæ ana vnc. 10. ceræ vnc. 5. æruginis, opopanacis, galbani, ana vnc. 1. picis liquidæ selibra: aceti, succi mororum, olei ricinini ana lib. 1. litharg. oleo coquitur, vbi efferbuerit, adeps iniicitur: Iam non inquinantibus, cera & pix immittuntur, mororũ succus cum pice liquida seorsum coquitur, cocta hæc aliis permiscentur: Subductis igni manna & ærugo in puluerem resoluta insperguntur: opopanax, aceto fusus coniungitur: confectum pharmacum vino in tertium diem maceratur, & manibus pistum sedulò reponitur: vsus tempore chorulum madentem vino, vel fasciam superponere oportet. Alutæ intenditur vel duplo rosaceo dilutum non aliter quàm ceratum album in fasciis ac plagulis vsurpatur, nam & fracturas conferit, vlcera coniungit & phlegmonæ aduersatur.

Signum concreti calli. Concreti calli signum est, quum iam sine vulnere exudat sanguis, qui linthea contaminet. Id ferè fit criticis diebus. 14. & aliis. *Conueniens callus.* Conueniens callus est, qui neque maior neque minor, durior aut mollior quàm oportet, neque distortus est. Iustus callus confirmari debet medicamentis quæ ἔναιμα vocant, quæq; cruentis vulneribus adhibentur.

Quæ callū firmant. Siccant leniter, & callum mediocriter confirmant. Ac de enαιmis multa capite de glutinantibus. Perfundunt vino quod τεθαλασσωμένον & θαλάττιον *Perfusio.* Græci, Latini salsum & marinum vocant, quod si desit, salem vino liquescere oportet. Rosæ balaustia, myrta, muscus è quercu albus, absynthium & alia vino incoquuntur. Addunt pωroticis quæ callum contrahant bolum Armenum, galbulos cupressi & alia. Sed hic moderatio quædam adhibenda est: ne nimium stringendo callum supra modum atteras. Confirmant pωron: Rosacei vnc. 4. resinæ vnc. 3. ceræ vnc. 2. colophon, mastiches, thuris ana semuncia, coni cupressi, radicis rubiæ maioris ana drach. 1. Melius fiet auctis emplasticis, minuto oleo & adiecto momento croci. Thuris mastiches, picis, farinæ pistrinalis, boli Armeni ana vnc. 2. sepi arietini, ceræ albæ ana selibra: Liquefactis cera & sepo reliqua infriantur: In his lintheum sæpius inculcatum fracturæ *Sparadrapum.* imponitur. Sparadrapum vocant. Vtuntur Apostolico, oxycroceo, & aliis. Atque hic meminisse oportet instituenda esse callosis corporibus quę magis contrahant: mollioribus autem: quæ id me*Callus maior.*diocriter præstent. Callus maior extenuandus est: deducta parte alimenti & mutata qualitate. Diu leniterque affricanda pars est, ex oleo, sale, nitro. Eademq; calida salsa foueri debet, inducíq; malagmatis quæ discutiant. Colligandum arctius: oleribus vtendum & vomitu. Alterum membrum sinapismo linere oportet, vt eo diuertat alimentum. Paulus in recenti callo qui supercreuit vehementer stringentia instituit, arctissimè ligat, lamina plumbea interdum apposita.

In eo verò qui iam vetustate induruit, & vnde pudendum ac deforme membrum est, neque officium facit, cutem aperit, deradit pωron, lacerat scalpro, terebra pertundit, & quantum superest execat. Quòd si nulla inde actio naturæ in-

terci

tercipitur neque conſpicuus membri pudor eſt, nullus denique dolor, præſtat abſtinere ferro. *Minor callus.* Qui verò infra modum creſcit aut non creſcit quidem ſuis terminis alia ratione promoueri debet. Idq; contingit plurimum, cùm nimis ac ſæpius fouetur locus: parum conuenienter alligatur, ſæpius & ante tempus faſciæ reſoluuntur. Sæpe etiam in ratione vitę peccatum eſt. Omnia ergo commutanda in melius. Quòd ſi atrophia totius corporis callus non prouenit, imprimis conſulendum corpori. Sæpe etiã aſtrictioribus lintheis, naturæ partis vitio membrũ quaſi ſyderatum ac marcidum gracileſcit: hic affecto membro inſtauranda vita eſt, & laxanda deligatio. Id verò in dropace magna ex parte deſcriptũ eſt, capite de pyroticis. *Extenuatorum mẽbrorum instauratio.* Extenuatum membrum vehementer iuuat commoda deligatio, ſed contrà quã in fracturis. Marceſcente tibia femur ſuperius alligamus, ab inguine ad genu deducta faſcia: atque initio quidem arctior, paulatim relaxatur, vt communibus venis quaſi riuis deorſum ſanguis exprimatur. femore dextro contabeſcente vel toto crure, ſiniſtro femori faſcias iniicimus à genu ductis orbibus, aſtrictius quidem, qui cùm deſinant in inguine, hic etiam ita conſtringant, vt parte aliqua veluti diuerticulo, ſanguis in gracile membrum deriuetur. Sit autem deligatio ea ratione temperata, quæ neq; dolorem creet, neque vniuerſum ſanguinem ab incolumi membro reprimat: hoc enim alere frugalius, nutrire tamen ſtatutum eſt. Eadem ratio in ſuperioribus membris ſeruari debet. *Distortus callus.* Diſtortus callus ſiquidem mollis eſt, laxante fotu & diaphoreticis exinaniri debet: fouetur tepida, hydrelæo, althææ & ſimilium decocto. Diſcutitur arida ficu miſta ſtercori columbino. Sed de iis generibus medicamentorum capite de reſoluentibus abundè dictum prius eſt. Si verò occaluit, eadem quæ in ſupercreſcente & inueterato poro, conſilia ſunt. *Mollior.* Mollior aſtringentibus emplaſticis firmari debet. At vix durior eſſe poteſt,

potest, nisi ea de causa fragilior sit: atque hic tota gignendi calli institutio sæpenumero repetenda est.

Muccosus humor abscedens. Est quùm è neruaceis partibus & osseis muccosus humor eliquescit, puri similis, qui ferè in alto latet, nec facilè discutitur: quanquàm laxata parte fusa incisaq; materia conuenientibus pharmacis dissipari debet: alioqui facto vulnere repurgandus est. *Scirrhus.* Atq; is neglectus in scirrhum coït, qui præscriptis antè remediis capite de malacticis expugnari debet.

*

FINIS.

Lapis Eranus vulgo turqsa· crizeg
Laserpity fex assa foetida
Ebenus ·i·ee guaiacum

Hic liber est Celidonii á Bosen
Naturali Civitatis Zaraguzi